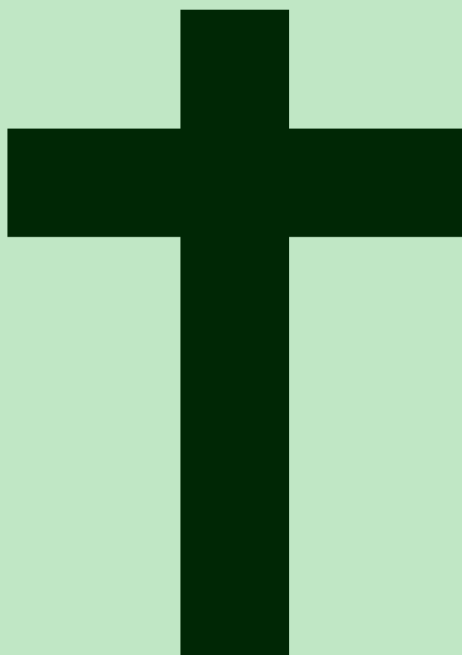

Ta lə Luwə Kunmindi
ki Sigi

New Testament in Gor

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 3 May 2025
2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4

Contents

Matiye	1
Marki	54
Luki	88
Jan	143
Kulə'gi læ njekawkulə'gi	182
Roman'gi	231
1 Korenti'gi	254
2 Korenti'gi	275
Galati'gi	289
Epeji'ti	297
Pilipi'gi	305
Kolosi'gi	311
1 Tesaloniki'gi	317
2 Tesaloniki'gi	322
1 Timote	325
2 Timote	332
Titi	337
Pilemon	340
Ebirə'gi	342
Jaki	361
1 Piyər	367
2 Piyər	374
1 Jan	378
2 Jan	384
3 Jan	385
Judi	386
Ta Nya'gi Kikiyə ki Tekido'a	388

Poyta ki maji ki Matiye ndangi

Ta ki do Poyta'ti ki maji ki Matiye ndangi

Makitu kin or'je Poyta ki maji toki Jeju in Njekaji ki ndoki Luwə un ndu'ne ene n'a n'adi'je kaa ə adi kaa to kin. Matiye toji'je toki koji Jeju Kirisiti toltə kunndu'gi ki toi me Kunmindi'ti ki koka. Ningə Jeju in de ki Luwə mbət'ə in Ngonn Luwə ki isi kumngayira ki ndo'gi.

Makitu Matiye el'je poy nya'gi ki Jeju ra'de, tunginn'ə lo koj'o'ti biti te'n doboy mbər'ti ki ində adi njendo'gi li'ə. In ndigi kelta do nya'gi'ti pəti ki rai nya ojido kisikidətaa lə Jeju el, nan ndigi mannaji do nya'gi'ti ki Jeju ra num, nyando'gi li'ə num to. Nya'gi ki joo kin ə Matiye əsi kagi do'ti me makitu'ti lə'ne. Matiye tudə kunəta'gi ki Jeju ndo ojido Konbe lə Luwə me kunəta'gi'ti əsi ginn mi be: 1) nyando ki do mbal'ti (Rowninn'ə 5-7); 2) ta koji ki njendo'gi ki dogi gidə in joo (10); 3) kujita ki ojido Konbe lə Luwə (13); 4) in ri'gi ə kadi de ra ta kin ə njendo'ti (18); 5) re konbe (25).

Kon ta'gi ki me'ti: Ginn kaw ki koji Jeju Kirisiti 1-2. Batəm lə Jeju ki nan ki Su nan'a 3-4. Nyando ki do mbal'ti 5-7. Nya'gi ki dum ra ki Jeju ra'de 8-9. Jeju ulə njendo'gi lə'ne 10. Ta'gi ki el ki nje tanro'gi 11-12. Kujita'gi ki ojido Konbe lə Luwə 13. Nya'gi ki dum ra ki ta'gi ki wal ki Parisi'gi 14-17. In ri'gi ə kadi de ra ta kin ə njendo'ti 18. Kin Galile'ti biti te ki Jerujalem'ti 19-23. Re lə konbe 24-25. Kon, koy ki te lo koy'ti lə Jeju 26-28.

Ginn kaw Jeju (Luk 3.23-38)

- 1 Ginn kaw lə Jeju Kirisiti ki ngonnkaw *Dabidi, ki ngonnkaw *Abiraham ə to kin:
- 2 Abiraham oji *Isaki, Isaki oji *Jakobi, Jakobi oji Juda ki ngannkon'a'gi.
- 3 Juda in ki Tamar oji Peresi ki Jara, Peresi oji Esirom, Esirom oji Aram,
- 4 Aram oji Aminadabi, Aminadabi oji Nason, Nason oji Salmon,
- 5 Salmon in ki Rahabi oji Bowaji, Bowaji in ki Rutu oji Obedi, Obedi oji Jese,
- 6 Jese oji ngar Dabidi.
- Dabidi taa ne Uri oji'n Salomon,
- 7 *Salomon oji Robowam, Robowam oji Abiya, Abiya oji Asa,
- 8 Asa oji Jojapa, Jojapa oji Joram, Joram oji Ojiyasi,
- 9 Ojiyasi oji Jowatam, Jowatam oji Akaji, Akaji oji Ejəkiyasi,
- 10 Ejəkiyasi Oji Manasa, Manasa oji Amon, Amon oji Jojiyasi,
- 11 Jojiyasi oji Jekoniyasi ki ngannkon'a'gi. Dokagilo'ə'ti kin ə uwəi de'gi ki Jerujalem awi se'de bər Babilon'ti*.
- 12 Loki awi se'de Babilon'ti, Jekoniyasi oji Salatiyel, Salatiyel oji Jorobabel,
- 13 Jorobabel oji Abiyudi, Abiyudi oji Eliyakim, Eliyakim oji Ajər,
- 14 Ajər oji Sadoki, Sadoki oji Akim, Akim oji Eliyudi,
- 15 Eliyudi oji Eliyajar, Eliyajar oji Matan, Matan oji Jakobi,
- 16 Jakobi oji Jisepe ki ngaw Mari. Ningə Mari oji Jeju ki bari'ə Kirisiti, *De ki Luwə mbət'ə.

* 1:11 1.11 2 Ngar'gi 24.12-16

¹⁷ Ulø ngirə dɔ Abiraham'ti bitɪ te'n dɔ Dabidi'ti, ginn koji in dɔgi gidə in sɔ, ə in dɔ Dabidi'ti bitɪ kaw bər Babilon'ti, in ginn koji dɔgi gidə sɔ, taa in dɔ kaw bər Babilon'ti bitɪ koji Kirisiti'ti, in ginn koji dɔgi gidə in sɔ tɔ.

Koji Jeju
(Luk 2.1-7)

¹⁸ Gorow koji Jeju Kirisiti ə to kin. Kon'a Mari in njenduwə lə Jisepi ki uwə dɔ'a. Ningə, loki ingəi nan dene ki dingəm el bay ə, Mari in səm ki tɔgi lə Ndil Luwə.

¹⁹ Lo kin'ti non be, Jisepi ki njenduwə lə Mari, in de ki dana, ndigi kadi n'elɔ kin ki taga n'ulən rɔsɔl dɔ Mari'ti el, adi oji me'ne'ti kadi n'inyəi nan ki Mari gidi kuwə par.

²⁰ Loki oji ta kin be me'ne'ti ningə, malayka lə Burəbe te bus me nii'ti el'ə ene: «Jisepi, ngonnkaw Dabidi, bɔl el kadi taa Mari ne'i'ti, tado ngonk ki to me'i'ti kin, in ngonk ki re ki gorow lə Ndil Luwə.

²¹ Mari a oji ngonk ki dingəm, ningə a ində tɔ'a nan Jeju, tado in ə in de ki a aji de'gi lə'ne me majel'gi'ti lə'de.»

²² Nya'gi kin pəti a rai nya be kadi ta ki Burəbe el ki ta njekeltakita'a'ti kete nu kin tɔlta'ne.

²³ Burəbe el ene:
«Oyi ngonk ki mandi ki gər dingəm el bay a in səm,
A oji ngonk ki dingəm,
Ningə a bari'ə Emanuwel,
Ki kər ginn'ə nan: "Luwə in se'je†".»

²⁴ Loki Jisepi ndəl dɔ bi'ti, ra toki malayka lə Burəbe el'n'ə, adi taa Mari ne'ne'ti, re si'ə kəy.

²⁵ Nan gər'ə ki dene ki dingəm'ti el, bitɪ kadi Mari oji'n ngonk. Oji ngonk ki dingəm, adi Jisepi ində tɔ'a nan Jeju.

2

Nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti rei oyi Jeju

¹ Oji Jeju Betilehem*, dɔnangi ki Jude'ti, dɔkagilo konbɛ'ti lə ngar Erodi. Go koj'o'ti, nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti, in lo kuwə kadi'ti rei Jerujalem,

² ningə dəji eyina: «Ngar lə *Juwipi'gi ki oji'ə kin in ra be ə? J'oo mee li'ə te lo kuwə kadi'ti ə ji re kadi j'osi məkəsi'je nanga non'a'ti.»

³ Loki Ngar *Erodi oo ta kin, me'ə gangi mann, nan'ti ki de'gi ki Jerujalem'ti ba pəti.

⁴ Be ə, ngar kaw kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə, dəji'de ke lo ki ra be ə a oji Kirisiti'ti ki in De ki Luwə mbət'ə wa?

⁵ Ə eli'ə eyina: «A oji'ə Betilehem'ti, dɔnangi ki Jude'ti, tado ta ki njekeltakita Luwə'ti el ə to kin:

⁶ "In de'gi ki Betilehem ki dɔnangi'ti ki Juda,
Kadi in gəri toki rɔta'ti,

Be lə'se in ki nda'a goto el jagi dann bebo'gi'ti ki dɔnangi ki Jude'ti, ki nda'de to'ti,
Tado ngar ki njekornon de'gi lə'm, Isirayel'gi a te dann'se'ti†."»

⁷ Lo kin'ti, Erodi bar nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti gidi kuwə, dəji'de ke dɔkagilo ki ra inbe bangi ə mee te'n wa?

⁸ Ningə go'ti, ulə'de Betilehem'ti ene: «Ai dəji ta ki rɔta'ti dɔ ngonnti kin. Loki ingəi'ə ningə, rei eli'm'in adi m'in kaa m'aw m'osi məkəsi'm nanga non'a'ti tɔ.»

⁹ Go ta'ti læ ngar kin ningə, nje nyagər'gi osi dɔ row'ti isi awi. Ə loki isi awi ningə nyi oyi mee ki oyi'ə lo kuwə kadi'ti kakin ə ra njiyə non'de'ti. Njiyə re te dɔ kəy'ti ki ngonn to'ti ningə, ra lokati.

¹⁰ Loki oyi mee kin, rɔ'de nəl'de ngayn.

¹¹ Ə uri me kəy'ti ningə, oyi ngonn in ki kon'a Mari, ningə ɔsi məkəsi'de nanga, piti'ə. Go'ti, tei ta bɔl'gi lə'de, adi'ə ɔr, ki nduji kagi ki ətə maji, ki nom kagi.

¹² Go nya'gi'ti kin, Luwə el'de me nii'ti kadi təli gogi ki row ki dɔ Erodi'ti el. Be ə, təli awi be lə'de ki row ki rangi.

Anyi nan ki Jeju awi si'ə Ejipiti

¹³ Loki nje nyagər'gi awi ningə, malayka læ Burəbe te me nii'ti el Jisepi ene: «Ində taa un ngonn in ki kon'a, ə anyi aw se'de Ejipiti. Aw si'ti non bitə kadi m'in m'el'i bay taa in təl re se'de, tado Erodi a sangi kadi n'təl ngonn kin.»

¹⁴ Jisepi ində taa kondɔ'ti non, un ngonn in ki kon'a, ningə anyi aw se'de Ejipiti'ti.

¹⁵ Si'ti non bitə koy Erodi, adi ta ki Burəbe el ki ndu njekeltakita'a'ti ene: «M'bar ngonn'm kadi te me be'ti ki Ejipiti kɔ‡» kin tolta'ne.

Erodi təl ngann'gi ki kasi me be'ti ki Betilehem

¹⁶ Loki Erodi oo kadi nje nyagər'gi ədi'ə, wongi ra'a ngayn. Wongi ra'a adi un ndu'ne kadi təli ngann'gi ki kasi ki in dɔ bal ki joo'ti təl ki nanga ne pəti me be'ti ki Betilehem, ki ngann be'gi ki gidi'ti. Bal kin in kigo dɔkagilo'ti ki nje nyagər'gi oji'ə'n'ə.

¹⁷ Be ə, ta læ njekeltakita Luwə'ti Jeremi, ki el təl'n ta'ne. Jeremi ene:

¹⁸ «Ndu'de bar me be'ti ki Rama, non'gi ki ndingəɔ'gi ki ətə bɔl ngayn.

Rasel non ngann'ne'gi,

Ndigi kadi de səl me'ne el,

Tado gotoiŠ.»

Jisepi təl Ejipiti aw Najareti

¹⁹ Loki Erodi oy nga ningə, go koy'o'ti, malayka læ Burəbe te ki rɔ Jisepi'ti, Ejipiti'ti me nii'ti, el'ə ene:

²⁰ «Ində taa, un ngonn ki kon'a, ə təli awi dɔnangi Isirayel'ti gogi, tado de'gi ki isi sangi kadi n'təli ngonn kaa oyi nga.»

²¹ Jisepi ində taa, un ngonn ki kon'a, ə təli awi dɔnangi Isirayel'ti gogi.

²² Nan loki oo kadi Arkelosi onbe dɔ Jude'ti tor baw'ne Erodi'ti, bɔl ra'a kadi aw Jude'ti. Be ə, Luwə el'ə me nii'ti ad'a aw Galile'ti yo.

²³ Aw isi me bebo'ti ki bari'ə Najareti. Be kadi ta ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli eyina: «A bari'ə de ki Najareti'ti kin təl'n ta'ne.»

3

Jan ki njera de'gi batəm

(Mrk 1.2-6; Luk 3.1-6; Jan 1.19-23)

¹ Bal'gi dər go'ti, Jan Batisi te, iləmbər diləlo'ti ki Jude ene:

² «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, tado Konbe læ Luwə in ndəkba.»

³ Jan Batisi ə, in de ki njekeltakita Luwə'ti Ejay elta dɔ'a'ti ene: «Ndu de madi bar diləlo'ti ene:

“Rai gorow læ Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu*!”»

⁴ Jan ulə ku ki in ki ra ki bin jambal rə'ne'ti, ningə dɔ me'ne ki ndar tɔ. Nyakusɔ'a in giwiri'gi ki tɔji.

⁵ De'gi ki bebo Jerujalem'ti, ki dɔnangi Jude'ti pəti, ki dɔnangi ki kadi ba Jurden'ti pəti, rei rɔ Jan'ti.

⁶ Rei tɔri ndu'de dɔ majel'gi'ti lə'de, adi Jan ra'de batəm me ba Jurden'ti.

⁷ Loki Jan oo adi *Parisi'gi ki *Sadusi'gi ngayn rei kadi ra'de batəm ningə, el'de ene: «Ingi ki mann'se majel to mann lii pir'gi be kam, nan ɔji'se row kadi anyinan wongi lə Luwə ki a re ə?»

⁸ Maji kadi kulə ra'se tɔji kadi in de'gi ki inyəi gorow njiyə'se ki majel kɔ.

⁹ Ningə, kadi inyəi ta kɔji me'se'ti kene: "J'in ngann kaw Abiraham." Tado, adi m'el'se, Luwə asi kadi a təl gaji mbal'gi kam ngann kaw Abiraham'ti kare.

¹⁰ Ki ngosine kin, kungə in ndəkba kadi tugə kagi'gi ngirə'de'ti gangi nga. Kagi ki ra ki andi maji el ə, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.

¹¹ M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, kadi tɔji toki inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, nan de ki a re go'm'ti, in nje tɔgi ki utəm sanyi. M'asi kadi sa ki nja'a'ti kaa m'or el. In a ra'se batəm me Ndil Luwə'ti, ki me por'ti.

¹² Uwə keh to nya ji'ne'ti kadi to'n kandi ko ki maji, ɔy me dam'ti, ningə ulə tiseə por. In por ki a oy el ratata.»

Jeju ra batəm

(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22; Jan 1.29-34)

¹³ Lo kin'ti non, Jeju in Galile'ti, re ta ba Jurden'ti rɔ Jan'ti, kadi ra'a batəm.

¹⁴ Nan Jan ge kodi el, adi el ene: «In m'in ə kadi in, ra'm batəm, ningə in yo ta in təl re rɔ'm'ti kadi m'ra'i batəm bay tɔ wa?»

¹⁵ Nan Jeju el'ə ene: «Ki ngosine kin, in ra be, tado in kigo'ə kin ə j'a ji təl'n ta ndigi lə Luwə.» Be ə, Jan ndigi dɔ'ti, ra'a'n'ə batəm.

¹⁶ Loki Jeju ra batəm taa par, ə te me mann'ti ningə, low'ə'ti non, dɔran te ta'ne, adi oo Ndil Luwə risi to dər dum be re isi dɔ'a'ti.

¹⁷ Ningə, ndu ta madi te dɔran'ti, ene: «In kam in Ngonn'm njendigi lə'm, ki rɔ'm nəl'm dɔ'a'ti ngayn.†»

4

Su nan Jeju

(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Go'ti, Ndil Luwə ɔnon Jeju aw si'ə diləlo'ti, kadi Su nan'a.

² Jeju ɔgi rə'ne nyakusɔ, kondɔ dɔsɔ ki kadi, dɔsɔ, ə go'ti bo ra'a.

³ Lo kin'ti, Su, njenan de'gi ɔti re rɔ'a'ti, el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, adi mbal'gi kin təli mapa adi m'oo.»

⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: De a isi ki dɔ'ne taa ki takul nyakusɔ par el, nan ki takul ta'gi pəti ki tei ta Luwə'ti tɔ*.»

⁵ Go'ti, Su aw ki Jeju me bebo'ti ki Jerujalem, ki in bebo ki to ta dangi tado Luwə, aw si'ə jam dɔ Kəy'ti lə Luwə taa,

⁶ ningə el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, inyə ji'i taa osi adi m'oo. Tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: "Luwə a adi ndu'ne malayka'gi lə'ne kadi a lai'nu dala ji'de'ti, kadi nja'i tugə mbal el†".»

⁷ Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə tɔ eyina: A nan Burəbe Luwə lə'i el‡.»

⁸ Su təl aw ki Jeju dɔ mbal'ti ki ngal taa ngayn bay, ɔj'ɔ konbe'gi ki dɔnangi'ti ne pəti, ki nyakingə'gi ki me'ti,

† 3:17 3.17 Pa'gi 2.7; Ejay 42.1 * 4:4 4.4 Ndukun ki nja joo 8.3 † 4:6 4.6 Pa'gi 91.11-12 ‡ 4:7 4.7 Ndukun ki nja joo 6.16

⁹ ningə el'ə ene: «M'a m'ad'i nya'gi kin pəti, loki re ɔsi məkəs'i nanga non'm'ti ə ulə tɔji dɔ'm'ti.»

¹⁰ Jeju təl el'ə ene: «In *Satan, ɔti kɔ sanyi. Tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: "A ɔsikurə Burəbe Luwə'ti lə'i, ningə in ki kar'ne ba par ə a re non'a'ti kadi in gos'oſ.»

¹¹ Be ə, Su inyə Jeju ə ɔti aw. Ningə malayka'gi rei rɔ Jeju'ti, rai si'ə.

Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti
(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Dɔkagilo madi, uwəi Jan dangay'ti, ə Jeju oo ta'a ningə, təl ɔr rɔ'ne aw Galile'ti.

¹³ Nan kin ə, inyə bebo ki Najareti, ə aw isi Kapernayim'ti yo. Kapernayim ki in bebo ki ra kadi ba'ti ki Galile, dɔnangi'ti lə Jabulon ge ki Nepitali ge.

¹⁴ Be kadi tolta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene:

¹⁵ «In de'gi ki Dɔnangi Jabulon'ti ki dɔnangi Nepitali'ti,

Ki sii ndəkba kadi babo'ti,

Gidi ba Jurden'ti,

In de'gi ki dɔnangi Galile'ti,

Ki in de'gi ki in Juwipi'gi el!

Uri mbi'se oyi:

¹⁶ De'gi ki kete sii lo ki ndul'ti,

Oyi kunji kibo,

Ningə de'gi ki kete sii be lə yo,

Ki in lo ki ndul kururu,

Lo kunji te dɔ'de'ti*.»

¹⁷ Dɔ gangi lowə'ti kin, Jeju ulə ngirə kiləmbər ene: «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, tado Konbe lə Luwə in ndəkba rɔ'se'ti.»

Njendo'gi ki dɔkete ki Jeju bar'de
(Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Ndo kare, Jeju ra njiyə kadi babo'ti, ki Galile ningə oo ngannkon'a'gi joo: adi in Simon ki bari'ə Piyər ingi ki ngonkon'ne Andire ki in njendon kanji'gi, a iləi bandi me mann'ti.

¹⁹ Jeju el'de ene: «Rei go'm'ti adi m'ndo'se, kadi in teli nje sangi de'gi adi m'in kadi ingəi kaji.»

²⁰ Kalangiba, inyəi bandi'gi lə'de, ə awi uni go Jeju.

²¹ Jeju ɔti ki kete nden ningə, oo ngannkon'nan'gi ki rangi joo: Jaki in ki Jan ki in ngann lə Jebede, sii me to'ti ki baw'de, isi rai go bandi'gi lə'de, ə bar'de.

²² Loki Jeju bar'de ningə, kalangi ba, inyəi baw'de Jebede ki to, ə awi uni go Jeju.

²³ Jeju njiyə dɔnangi Galile'ti ba pəti, ndo nya de'gi me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, iləmbər Poyta ki maji ki ɔjido Konbe lə Luwə, taa aji njemonyi'gi ki njerɔto'gi ki dann de'gi'ti tɔ.

²⁴ Tɔbar li'ə sanan dɔnangi'ti ki Siri ba pəti, adi rei ki de'gi pəti ki rɔ'de ra'de, njerɔto'gi ki dangi dangi, nje ki ndil'gi ki majel rai'de ge, njedamsil'gi ge ki njerokoy njururu'gi ge, adi aji'de.

²⁵ Bulə de'gi ngayn rei go Jeju'ti. Nje kin dɔnangi Galile'ti ge, dɔnangi Bebo'gi'ti ki Dɔgi ge, bebo Jerujalem ge, ki dɔnangi Jude'ti ge, ki dɔnangi ki gidi ba Jurden'ti ge.

5

Jeju ndo nya njendo'gi lə'ne dɔ mbal'ti
(Mrk 3.13; Luk 6.12-13, 20)

- ¹ Loki Jeju oo bulə de'gi kin ningə, ɔti aw isi dɔ mbal'ti, adi njendo'gi li'ə rei rɔ'a'ti.
² Lo kin'ti, Jeju ilə rɔ'ne ndo nya de'gi ene:

Maji ki rɔta'ti
(Luk 6.20-26)

- ³ «Majikur in lə nje ki oyi rɔ'de kadi n'asi el takum Luwə'ti, tado Konbe lə Luwə in yan'de.
⁴ Majikur in lə nje ki isi nonyi bone, tado lo ti ə Luwə a sɔl me'de.
⁵ Majikur in lə nje ki sɔli lɔm lɔm, tado Luwə a adi'de dɔnangi kadikare'ti.
⁶ Majikur in lə nje ki bo ki kundə ra nya kigo ndu Luwə'ti in me de'ti, tado lo ti ə a ndanni.
⁷ Majikur in lə nje ki isi oyi kumtondoo lə de'gi, tado Luwə a ra se'de maji.
⁸ Majikur in lə nje ki me'de in kare dɔ Luwə'ti, tado a oyi Luwə ki kum'de.
⁹ Majikur in lə nje ki isi sangi row lapiya, tado a bari'de ngann'gi lə Luwə.
¹⁰ Majikur in lə nje ki de'gi isi adi'de kon tado nyara ki dana, tado Konbe lə Luwə in yan'de.
¹¹ Majikur in lə'se loki de'gi isi taji'se ge, isi adi'se kon ge, isi tətita dɔ'se'ti ge tado lə'm.
¹² Rai rɔnel, tiləi kole, tado nyakugə goji'se in ngayn dɔran'gi'ti. *Njekeltakita Luwə'ti, ki rai kulə kete non'se'ti, ingəi kon kin be tɔ.

Nje kun go Kirisiti in kati ki kunjɪ ki dɔnangi'ti
(Mrk 9.50, 4.21; Luk 14.34-35, 8.16, 11.33)

- ¹³ «Ingi ə in kati ki dɔnangi'ti. Ningə kin ə mbann kati goto ə, de a ra bann ə kadi kati təl mbann gogɪ bay wa? Maj'a goto nga; a buki'ə kɔ gidi lo'ti kadi de'gi njiyəi dɔ'ti par nga.
¹⁴ «Ingi ə in kunjɪ ki dɔnangi'ti. Ningə bebo ki indəi'ə dɔ mbal'ti taa, asi kadi a iyə rɔ'ne el.
¹⁵ De a ində por lambi'ti re'n kəy ə dow ngo dɔ'ti el. A ində dɔ nya'ti taa kadi de'gi ki me kəy'ti pəti oyi lo.
¹⁶ Be tɔ ə, kadi de'gi pəti oyi kunjɪ lə'se me nyara ki maji'ti. Loki oyi nya ra'se ki maji ningə, a uləi tɔji dɔ Baw'se Luwə'ti ki isi dɔran'ti.

Nyando ki dɔ ndukun'ti lə Luwə

- ¹⁷ «Maji kadi in məri toki m're kadi m'buji ndukun'gi lə *Moji eke ta lə njekeltakita Luwə'ti el. M're tado buji'de el, nan m're tado tɔl ta'de yo.
¹⁸ Toki rɔta'ti, m'el'se, kete non kadi dɔran in ki dɔnangi kin a gotoi kɔ, ngonk kur ta ki nden be, eke ngonk ndaja madi ki me ndukun'ti lə Luwə ki ndangi ki a ɔr kɔ goto. A to be biti kadi nya'gi pəti ki ndangi me'ti rai nya.
¹⁹ De ki aldɔ ngonk mbərkikində ki nden be dann mad'a'gi'ti, ə ndo de'gi kadi rai toki in ra'n be tɔ ningə, a in ki du ngayn me Konbe'ti lə Luwə tɔ. Nan de ki təl rɔ'ne go'ti, ə ndo de'gi, a in kibo me Konbe'ti lə Luwə.
²⁰ Adi m'el'se: kin ə nyara ki dana lə'se utə nya njendo ndukun'gi lə Luwə ki Parisi'gi el ə, a uri me Konbe'ti lə Luwə el.

Nyando ki dɔ wongi'ti
(Mrk 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ «Ingi, in gəri maji toki ndu ta el kaw'je'gi ene: “A tol de el,* de ki tol madi'ne ningə, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti.”»

²² Nan m'in m'el'se: «De ki ra wongi ki ngonkon'ne, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti; de ki taji ngonkon'ne “mbo”, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti kibo lə Juwipi'gi; ə de ki bar ngonkon'ne “man”, maji kadi iləi'ə me por'ti ki biti ki non'ti.

²³ Kin ə aw ki kadikare lə'i ringiri lo kilə kadikare'ti kadi Luwə, ə me'i olo dɔ'ti kadi ngonkon'i aw sə'i ki ta madi ningə,

²⁴ maji kadi inyə kadikare kin non ringiri'ti, ə in re aw ulə noji nan'ti si'ə bay taa in təl re un kadikare lə'i adi Luwə.

²⁵ «Kin ə isi awi lo gangita'ti ki nje ta lə'i ə, loki in dɔ row'ti bay kin ə, in sangi row kadi ndu'se osi go nan'ti si'ə kalangi, nan to aw sə'i uləi ji njegangita'ti, adi njegangi ta uni uləi ji njerɔ'gi'ti, adi njerɔ'gi awi sə'i iləi'nu dangay'ti.

²⁶ Toki rɔta'ti adi m'el'i, a te lo kin'ti el biti kadi ugə dɔboy sisi bay taa a inyəi'nu taa.

Nyando ki dɔ kuwə marum'ti

(Mat 18.8-9; Mrk 9.43,47-48)

²⁷ «In gəri ndu ki el ene: “A uwə marum el†,” kin maji.

²⁸ Nan m'in m'el'se: “De ki gon dene ki kumnda ə, uwə si'ə marum me'ne'ti nga.”

²⁹ Kin ə kum'i ki dɔjikəl'i'ti rai adi osi me majel'ti ə, ɔr'ɔ ilə kɔ sanyi. Tado in soti kadi ngon rɔ'i kare goto, utə kadi iləi darɔ'i ba pəti me por'ti ki biti ki non'ti.

³⁰ Kin ə ji kəl'i rai adi osi me majel'ti ə, in gang'a ilə kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ngon darɔ'i kare goto, utə kadi iləi darɔ'i ba pəti me por'ti ki biti ki non'ti.

Ta ki dɔ gangi nan'ti lə dene ki dingəm

(Mat 19.7-9; Mrk 10.4-5, 10-12; Luk 16.18)

³¹ «In gəri kadi ndukun el bay tɔ ene: “Re de tuwə ne'ne ningə, kadi ad'a makitu gangi nan‡.”

³² Nan m'in m'el'se toki: “Re de tuwə ne'ne tado nya ki rangi, um in ta lə kaya ki ra el ə, de'ə kin sur'ə ta kuwə marum'ti. A re de ta dene ki ngaw'a tuwə ningə, de'ə kin təl njekuwə marum tɔ.”

Ta ki dɔ kiw rɔ'ti

³³ «Ndu ta el kaw'je'gi kete bay tɔ ene: “Re iw rɔ'i dɔ nya madi'ti ə, ra dɔ'ti, kadi in ra nya ki iw rɔ'i dɔ'ti non Burəbe'ti§.”

³⁴ Nan m'in m'el'se toki a iw rɔ'i el to kiw el. A iw rɔ'i ki dɔran el, tado in kumbər kisi Luwə;

³⁵ a iw rɔ'i ki dɔnangi el, tado in kumbər kində nja'a; a iw rɔ'i ki Jerujalem el, tado in bebo lə Ngar kibo;

³⁶ a iw rɔ'i ki jam dɔ'i el, tado in asi kadi in təl bin dɔ'i kare be kaa ki nda'ti eke ki ndul'ti el.

³⁷ Re ta lə'se in oyo ningə, rai dɔ oyo'ti, re ta lə'se in jagi ningə, rai dɔ jagi'ti par tɔ, ə ndəgi ta pəti ki a re go'ti kin in rɔ Su'ti.

Ta ki dɔ dal ban'ti

(Luk 6.29-30)

³⁸ «In gər kadi ndu ta el ene: “Re de tɔ kum madi'ne ningə, in kadi toki tɔ kum'ə tɔ, a re de tətə ngang'i madi'ne ningə, in kadi toki tətə ngang'a tɔ*.”

³⁹ Nan m'in m'el'se kadi in tanyi rɔ nje mendul el. Re de ində dow kət'i ki kəl ə, in yəti dowə ki gəl ad'a ində bay.

* 5:21 5.21 Tekitaga 20.13; Ndukun ki nja joo 5.17 † 5:27 5.27 Tekitaga 20.14; Ndukun ki nja joo 5.18 ‡ 5:31 5.31 Ndukun ki nja joo 24.1 § 5:33 5.33 Lebitiki 19.12; Kɔr Isirayel'gi 30.3 * 5:38 5.38 Tekitaga 21.24; Lebitiki 24.20; Ndukun ki nja joo 19.21

⁴⁰ Re de aw sə'i non njegangita'ti kadi taa ku ki goji læ'i ə, ad'a in ki ngal do'ti.

⁴¹ Re de ində togi do'i'ti kadi njiyə nja'i dər ə, njiyə si'ə njay dər joo.

⁴² De ki ra ki dəj'i nya ə ad'a, ningə re de tunəi nya ə ɔg'ɔ el tɔ.

Ta ki do ndigi njeban'gi'ti

(Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ «In gəri toki ndu ta el ene: “A in ndigi de mad'i, nan a ɔsi ta njeban læ'i†.”

⁴⁴ Nan, m'in m'el'se: In ndigi njeban'gi læ'se, elita ki Luwə tado læ nje ki isi adi'se kon.

⁴⁵ In rai be kadi in ngann læ Baw'se Luwə ki nje kisi dɔran'ti. Tado adi kadi ɔsi do nje memaji'ti ki nje memajel. Adi ndi ədi do njera nya'ti ki dana, ki njera nya'ti ki dana el.

⁴⁶ Kin ə in ndigi nje ki ndigi'se tɔ par ə, nyakugə goji ri ə Luwə a adi'se wa? *Njetalambo'gi kaa rai be tɔ.

⁴⁷ Kin ə rai lapiya ngannkon'se'gi par ə, ri ə to ta dangi ə rai wa? Tado nje gər Luwə el kaa rai be tɔ.

⁴⁸ Ningə ingi, maji kadi in ndigi de'gi adi ɔsi taga panyi toki Baw'se Luwə ki dɔran'ti ndigi de'gi adi ɔsi taga panyi kin be tɔ.»

6

Ta ki do ra ki njendoo'gi'ti

¹ «Kadi oyi maji, kin ə re isi rai nya ki ndu Luwə ndigi kadi rai ningə, maji kadi rai takum de'gi'ti ki kadi oyi'se el. Re rai be ningə, Baw'se ki isi dɔran'ti, a adi'se nyakugə goji læ'se el.

² Kin ə in ra ki njendoo ə, kadi tugə gəngi do'ti kadi de'gi oyi el. In rai toki njekədikum de'gi isi rai ginn kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi kigo row'gi'ti kin el. Rai be kadi de'gi piti'de. Nan ki rɔta'ti, adi m'el'se, ingəi nyakugə goji læ'de nga.

³ Nan in, loki in ra maji ki njendoo'gi, maji kadi ji gəl'i gər nya ki ji kol'i adi el.

⁴ Be ningə, nya læ'i ki adi kin to lo kiyə'ti, ningə Luwə ki oo nya'gi ki to lo kiyə'ti, a ugəi ɓang'a.»

Ta ki do kelta'ti ki Luwə

⁵ «Loki sii elita ki Luwə ningə, ononyi'se kadi rai toki njekədikum de'gi sii rai kin be el. Njekədikum de'gi ki ndigi ngayn kadi rai taa me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi ki ngangı row'gi taa elita ki Luwə. Ingi rai be kadi de'gi oyi'de. Nan ki rɔta'ti, adi m'el'se, ingəi nyakugə goji læ'de nga.

⁶ Nan in, loki ge kelta ki Luwə ningə, maji kadi ur kəy to'i'ti, uti takəy do'i'ti, elta ki Luwə lo kiyəɔ'ti kin, ningə Baw'i Luwə ki isi lo kiyəɔ'ti, a oo, ə a adi nya ki in dəj'ə.

⁷ «Loki isi elita ki Luwə ningə, elita ki dɔnan'ti, dɔnan'ti to de'gi ki nje gər Luwə el be el. Ingi oyi eyina, me ta'ti ki kel ngayn kin ə Luwə a oo'n do ndu'de.

⁸ Maji kadi rai toki ingi isi rai kin be el, tado Baw'se Luwə gər nya'gi ki awi ki ndoo'ə, kete ɓay taa kadi eli si'ə ta do'ti.

Kuji kelta ki Luwə

(Luk 11.2-4)

⁹ «Ingi ə, kadi elita ki Luwə eli eyina:

“Baw'je ki isi me dɔran'ti taa,
Kadi de ki ra gər to'i toki in Luwə,

¹⁰ Kadi Konɓe læ'i re.

Kadi de'gi rai ndigi læ'i dɔnangi'ti ne

† 5:43 5.43 Lebitiki 19.18

Toki nje ki dōran'ti isi rai kin be tō.

¹¹ Adi'je nyakusō'je ki asi ta'je me ndō'ti ki bone.

¹² Inyē go majel'gi lē'je kō,

Toki j'in kaa j'inyēi'n go majel'gi lē nje ki rai se'je majel kō kin be tō.

¹³ Inyē'je adi j'osi me nyanan'ti el,

Nan kadi ōr'je ji Su'ti kō.

[Tadō in ə, konbē, ki tōgi, ki tōbar in lē'i biti ki non'ti.]”

¹⁴ «Kin ə inyēi go majel'gi lē de'gi kō ningē, Baw'se ki isi dōran'ti a inyē go majel'gi lē'se kō tō.

¹⁵ A kin ə re inyēi go majel'gi ki de'gi rai sese kō el ningē, Baw'se a inyē go majel'gi lē'se kō el tō.

Kōgi rō nyakusō

¹⁶ «Loki ōgi rō'se nyakusō ningē, maji kadi in sikiti kum'se sikiti sikiti to njekədikum de'gi kin be el. Ingi, sikiti kum'de kadi de'gi oyi'de toki n'ōgi rō'de nyakusō. Nan toki rōta'ti, adi m'el'se, ingēi nyakugē goji lē'de nga.

¹⁷ Ningē in, loki ōgi rō'i nyakusō ningē, maji kadi togī takum'i suki suki, ə ndu dō'i bulu bulu.

¹⁸ Tadō kadi de'gi gēri, toki ōgi rō'i nyakusō, el. Ningē, Baw'i ki isi lo kiyērō'ti par ə oo, in ki gēr nya ki to lo kiyērō'ti a adi'se nya ki in dōji'ə.

Nyakingē ki dōran'ti

(Luk 12.33-34)

¹⁹ «In mbonyi nyakingē'gi tadō lē'se dōnan'ti dōnan'ti dōnangi'ti ne el. Dōnangi ki in loki nya ki sēm'ti a ndusi ge, yon'gi a onyi ge, taa njebogī'gi a mbuti bolo bōr kadi bogi ge.

²⁰ Nan kadi in sangi kadi awi ki nyakingē'gi lē'se dōran'ti taa ki in lo ki nya ki sēm'ti a ndusi el num, yon'gi a onyi el num, taa njebogī'gi a mbuti bolo bōr kadi bogi el num tō.

²¹ Tadō lo ki nyakingē lē'i in sēm'ti, me'i a in sēm'ti tō.»

Kum in lambi lē darō

(Luk 11.34-36)

²² «Kum de ə in lambi lē darō'a. Kin ə re kum'i oo lo maji ningē, darō'i pēti in me kunjī'ti.

²³ A kin ə re kum'i oo lo maji el tō ningē, darō'i pēti in me lo ki diw'ti tō. A kin ə re kunjī ki to rō'i'ti kin tēl diw ningē, a in diw ki dum kelta'a.»

Me ki ra sururu

(Luk 16.13, 12.22-31)

²⁴ «De ki a ra kulēbēr lē ngar'gi joo goto: eke ōsi ta ki kare ə, a ndigī ki nungī, eke kidi ki kare ə a uwē ki nje ki nungī tō. A asi kadi rai bōr lē Luwē num, bōr lē nar num el.»

²⁵ In tadō kin ə, m'el'se kadi adi me'se ra sururu dō nyakusō'se'ti ki mann kanyi'se'ti ki kadi sii ki dō'se taa el, taa dō ku kō'se'ti el num tō. Tadō kisikidōtaa utē nyakusō, taa darō de utē ku ki kō tō.

²⁶ Gonyi yēl'gi ki ra nali dann nēl'ti kin oyi, duwi ko el num, tēti ko el num, taa kawī nya me dam'ti el num tō, nan Baw'se ki isi dōran'ti taa, adi'de nya sōi maji. Eke, ingi, utēi yēl'gi kin gidi banyi banyi el wa?

²⁷ Nan dann'se'ti ə asi kadi a ilē ngonn kadi ki nden be dō ndō kisikidōtaa'ti ki takul me ki ra sururu lē'ne wa?

²⁸ Asi el, nga ra bann be ə me'se ra sururu dō ku kō'se'ti wa? Gonyi puti kam'gi ki rai me mu'ti kin oyi. Rai kulē madi el num, oji ku el num tō, nan

²⁹ ngar Salomon ki tɔ'a ɓar ngayn me nyakingɔ'ti kin kaa ɔɔ ku ki ndole asi nan ki ki kare dann'de'ti el*.

³⁰ Ə kin ə Luwə ulə ku rɔ ngann mu'gi'ti ki j'oo'de ɓone, ə lo ti par ə a onyi por kin be ningə, ra bann ə in de'gi taa a ulə ku rɔ'se'ti el wa? In ton'gi me kunme'ti.

³¹ Adi me'se ra sururu kadi eli eyina: «Ri ə j'a j'usɔi wa? Ri ə j'a j'anyi wa? J'a j'ingəi ku ra ə j'a j'ɔi wa?» el.

³² Nya'gi kin pəti, in de'gi ki gəri Luwə el, ə sii sangi ki non kum de'ti. Ningə Luwə ki Baw'se ki isi dɔran'ti gər maji kadi awi ki ndoo'ə tɔ.

³³ Sangi Konɓe lə Luwə ki ra nya ki dana takum'ə'ti kete, ningə a adi'se ndəgi nya'gi kin pəti dɔ'ti.

³⁴ Adi me'se ra sururu ɔjido ndɔ ki lo ti'ti el. Tado ndɔ ki lo ti'ti aw ki me ki ra sururu lə'ne. Ndo'gi pəti awi ki nya torɔ ki sɔw dɔ'de, um awi ki mad'a dɔ'ti el.

7

Takigangi dɔnan'ti

(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Gangita dɔ de'ti el, kadi Luwə gangi ta dɔ'se'ti el tɔ.

² Tado Luwə gangi ta dɔ'se toki in gangi dɔ mad'i'se'gi'ti be tɔ. Ningə kadi gəri toki nya ki mbɔji adi de'gi kin ə Luwə a mbɔji'n adi'se tɔ.

³ Ra bann be ə, oo bunə mu ki to kum ngonkon'i'ti yo, ə oo kagi ki boi ki to yan'i'ti kin el wa?

⁴ Kagi ki boi ə to kum'i'ti ne tɔ kin, nga ki gorow ki bann ə a el ngonkon'i ene: «Ngonkon'm, adi m'un bunə mu ki to kum'i'ti kin» wa?

⁵ In njekədikum de'gi, un kagi ki boi ki kum'i'ti kin ningə to, a oo lo ar njay kadi un'n bunə mu ki kum ngonkon'i'ti.

⁶ «Ononyi'se kadi adi nya ki ar njay busi'gi, nan be el ə a tɔli ki dɔ'se'ti to tonyi'se. Be tɔ'a in ɓuki mɛdikɔsi'gi lə'se non kɔsongi'gi'ti el, nan be el ə a in njiyɔi dɔ'ti, mbisɔi ki nja'de.»

Dəji nya Luwə

(Luk 11.9-13)

⁷ «Dəji ə a adi'se, sangi ə a ingəi, indəi takəy ə a tei adi'se.

⁸ Tado de ki dəji ə a adi'ə, de ki sangi ə a ingə, de ki ində takəy ə a tei adi'ə tɔ.

⁹ Nan dann'se'ti ə ngonno dɔj'ə mapa ningə un mbal taa ad'a wa?

¹⁰ Eke dɔj'ə kanji ningə un lii taa ad'a wa?

¹¹ A kin ə, ingi ki in de'gi ki majel kin mindi ə gəri row kadi nya ki maji ngann'se'gi ningə ra bann be ə, Baw'se ki isi me dɔran'ti taa kin taa a adi nya ki maji de'gi ki dɔji'ə el wa?

¹² «Nya'gi pəti ki in ndigi kadi de'gi rai adi'se kin ə rai adi'de tɔ. Tado inbe kin ə in nyando ki to me ndukun'gi'ti lə Moji num, me ta'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti ndangi num tɔ.

Ta row'gi ki joo

(Luk 13.23-24)

¹³ «Uri ki tarow ki mbəngirə, tado tarow ki tati panyi te row'ti ki tati panyi'ti ki kun'ə on el, ki nje kaw ki de'gi tuji'ti. Nga ningə, in row'ə kin ə de'gi ngayn uni.

¹⁴ Ningə tarow ki nje kaw ki de'gi kaji'ti ta'a in mbəngirə ba, uwə de'gi. Ningə row'ə kin, njekun'ə'gi in ngayn el.

Nje ɓar rɔ'de njekeltakita Luwə'ti ki in nje ngom'gi

(Luk 6.43-44)

* 6:29 6.29 1Ngar'gi 10

15 «Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ki rɔ nje ɓar rɔ'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el. A rei rɔ'se'ti, a oyi gidi'de taga ne in bati'gi, nan me de'ti kəy, in jagum'gi ki njetoko nyakul'gi.

16 A in kigo kulə ra'de'ti nga ə a gəri'de. De a ujə kandi nju dɔ konn par'ti el, taa de a ujə kandi mbaykote dɔ konn ngan'ti el tɔ.

17 Kagi ki maji, ningə a andi kandi ki maji, ə kagi ki majel, a andi kandi ki majel tɔ.

18 Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majel goto, taa kagi ki majel ki kadi a andi kandi ki maji kaa goto tɔ.

19 Kagi ki ra ki andi kandi ki majel, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.

20 Adi, a in kigo kuləra nje ngom'gi ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti ə a gəri'de.»

Njendo'gi ki rɔta'ti

(Luk 6.46, 13.25-27)

21 «In nje ki sii ɓari m'in "Burəbe, Burəbe!" ta'de'ti ne par kin ə a uri pəti Konɓe'ti lə Luwə el, nan in nje ki sii rai go ndigi'ti lə Bai ki isi me dɔran'ti taa.

22 Nɔɔ gangita'ti ə, de'gi ngayn a eyina: "Burəbe, Burəbe! in me tɔ'i'ti el ə j'eli'n ta ki ta Luwə'ti wa? In me tɔ'i'ti el ə ji tuwə'n ndil'gi ki majel wa? In me tɔ'i'ti el ə ji ra'n nyakɔji'gi ngayn ki əti ɓol ɓol wa?"

23 Ningə lo kin'ti, m'a m'el'de ki taga wangɔ m'ene: "Ɔri rɔ'se sanyi nu, m'gər'se nja kare el, in ki in njeramajel'gi*!"

Kəy'gi joo

(Luk 6.47-49)

24 «Be ə, de ki ra ki oo ta'gi ki m'el kin, ə təl rɔ'ne go'ti ningə, to to de ki njekumkar, ki ra kəy lə'ne dɔ gadi'ti be.

25 Adi loki ndi ədi ningə, mann kon lo re un kəy kakin, taa nəl kaa ulə ki dɔ'ti tɔ, nan kəy budi nanga el, tado ngirə in dɔ gadi'ti.

26 Nan de ki ra ki oo ta'gi ki m'el kin, ə təl rɔ'ne go'ti el ningə, to to de ki mbo, ki ra kəy lə'ne dɔ nangira'ti be.

27 Adi loki ndi ədi ningə, mann kon lo re un kəy kakin, num taa nəl kaa ulə ki dɔ'ti tɔ, ningə kəy budi nanga mur mur, adi tor'o to dilə yiw.»

Tɔgi nyando lə Jeju

(Mrk 1.22; Luk 4.32)

28 Loki Jeju tɔlta ta lə'ne, nyando li'ə əti bulə de'gi ɓol ki dum.

29 Tado ndo nya to de ki aw ki tɔgi ki in rɔ Luwə'ti, um ndo nya to njendo'de ndukun'gi lə Luwə el.

8

Jeju aji njebanji

(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-14)

1 Loki Jeju in ki dɔ mbal'ti isi ur ki nanga, bulə de'gi ngayn in go'ə'ti.

2 Njebanji kare te re rɔ Jeju'ti, ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, re in ndigi ə, a adi banji lə'm ur kadi rɔ'm ar njay.»

3 Jeju ulə ji'ne, ɔdi'n'ə, ningə el'ə ene: «M'ndigi, ə kadi banji lə'i ur, adi rɔ'i ar njay.» Tanan'ti non, banji li'ə ur, adi rɔ'a ar njay.

* 7:23 7.23 Pa'gi 6.9

⁴ Go'ti Jeju el'ə ene: «Ononyi kadi el ta'a de madi, ə aw ɔji rɔ'i njekujənyamosi kadikare ningə adi kadikare kujənyamosi kar rɔ toki ndukun lə Moji dəji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya*.»

Jeju aji njekulə lə kibo lə kuti njero'gi ki bu
(Luk 7.1-10; Jan 4.43-54)

⁵ Jeju isi ur ki me be'ti ki Kapernayim ningə, de ki Rɔm'ti kare ki in kibo lə kuti njero'gi ki bu, re rɔ'a'ti, non ki dɔ'a'ti ene:

⁶ «Burəbe, njekulə lə'm kare to monyi be non, nja'a oy njururu, adi ingə kon ngayn.»

⁷ Ə Jeju el'ə ene: «M'a m'aw kadi m'aj'a.»

⁸ Nan kibo lə kuti njero'gi ki bu təl el'ə ene: «Burəbe, m'in m'asi kadi ində nja'i ta kəy'ti lə'm el, ə elta kare par ə ngonn njekulə lə'm a ingə lapiya.

⁹ M'el be tado, m'in ki dɔ'm m'in ginn togi'ti lə nje ki dɔ'm'ti, ningə m'aw ki njero'gi ginn togi'ti lə'm tɔ. Adi re m'el njero kare m'ene: "Aw!", ningə aw; re m'el ki nungi m'ene: "Re!", ningə re; kin ə m'el ngonn njekulə lə'm m'ene: "In ra nya kin be!", ningə ra nya'a kakin tɔ.»

¹⁰ Loki Jeju oo ta kin ta'a'ti, pit'ə, ə el nje ki ra njiyəi go'ə'ti ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se, ko kunme ki be kin m'ingə rɔ de madi'ti dɔnangi ki Isirayel'ti el bay.

¹¹ Nga ningə, m'el'se bay tɔ, de'gi ngayn in Juwipi'gi el, a in ki lo kuwə kadi'ti, lo kurkadi'ti kadi rei sii ta nyakusɔ'ti ki Abiraham, Isaki ki Jakobi me Konbe lə Luwə.

¹² Nan nje'gi ki kete ki Konbe ki dɔran'ti sɔw dɔ'de, a buki'de kɔ taga, me lo ki diw'ti. Lo ki a nonyi'ti ge, a ngori ngang'i'de'ti ge.»

¹³ Ningə, Jeju təl el kibo lə kuti njero'gi ki bu kakin ene: «Maji, aw! Ningə kadi ngonn njekulə lə'i aji kigo kunme'ti lə'i kin.» Ningə dɔ kad'a'ti non, ngonn njekulə li'ə ingə lapiya tɔ.

Jeju aji njemonyi'gi ngayn
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Go'ti, Jeju aw me kəy'ti lə Piyər ningə, oo məm'ə ki dene to nanga, rɔ'a on por rigi rigi.

¹⁵ Ə Jeju ɔdi ji'ə, ningə, rɔ'a ki kete tingə ngayn kakin, təl sɔl, adi ingə lapiya. Go'ti, ində taa ra nyakusɔ adi Jeju.

¹⁶ Loki lo sɔl, de'gi rei ki njemonyi'gi ngayn ki ndil'gi ki majel rai'de, rɔ Jeju'ti. Adi Jeju tuwə ndil'gi ki majel kakin dɔ'de'ti kɔ ki ta ki ta'ne'ti, taa aji njemonyi'gi pəti tɔ.

¹⁷ Be kadi ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el kakin tɔlta'ne. Ejay ene:

«Oy tui'gi,

Ki monyi'gi lə'je ki dɔ'ne'ti†.»

Kun go Jeju
(Luk 9.57-60)

¹⁸ Ndo kare, Jeju oo bulə de'gi ngayn iləi nan gugɔ gid'ə, ilə ndu'ne adi njendo'gi lə'ne kadi n'gangi ba, nanyi dowə'ti ki kare.

¹⁹ Lo kin'ti, njendo ndukun lə Luwə kare re rɔ Jeju'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, m'a m'un go'i lo'gi pəti ki a aw'ti.»

²⁰ Ə, Jeju el'ə ene: «Njan'gi ai ki be to'de, taa yəl'gi ai ki kəy lə'de tɔ, nan m'in *Ngonn de m'aw ki lo ki kadi m'ulə dɔ'm'ti el.»

²¹ De kare dann njendo'gi'ti lə Jeju el'ə ene: «Burəbe adi'm tarow adi m'aw m'duw bai bay taa.»

²² Ningə Jeju el'ə ene: «Un go'm, ə inyə njekoy'gi adi duwi njekoy'gi lə'de.»

* **8:4 8.4** Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki bar tɔ Luwə el, Lebitiki 14.2-32. † **8:17 8.17** Eja 53.4

Jeju ndangi nəl ad'a ra lo kati
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Jeju ala me to'ti, ningə njendo'gi li'ə alai go'ə'ti.

²⁴ Ningə nyi, nəl kibo ngayn uwə'de bus do ba'ti, adi to aw to nduyi mann. Lo'ti kin, Jeju isi to bi.

²⁵ Nga a, njendo'gi li'ə rei ro'a'ti, ndəli'ə ki non ta de'ti eyina: «Burəbe, aji'je, nan j'a j'oyi.»

²⁶ Ə Jeju el'de ene: «Ra bann ə boli be wa? In de'gi ki kunme lə'se in nden ba.» Ningə Jeju ində taa, ndangi nəl ingi ki ba, adi lo təl to jijiji.

²⁷ Nya kin əti de'gi bol ngayn, adi eli eyina: «De'ə inbe kam in de ki bann ə, nəl'gi ki ba'gi kaa təli ro'de go ta'ti li'ə be wa?»

Jeju tuwə ndil'gi ki majel do dingəm'gi'ti joo
(Mrk 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Loki Jeju re te gidi ba'ti, dɔnangi'ti lə de'gi ki Gadara, dingəm'gi joo, ki ndil'gi ki majel rai'de tei ki doɓadi'gi'ti rei ingəi'ə. De'gi kin rai nya majel ngayn, adi de ki kadi un row kin goto.

²⁹ Lo kin'ti, iləi ro'de uri kəl eyina: «Ngonn lə Luwə, in ri ə in ge ro'je'ti wa? In re ne kadi adi'je kon kete non doɓkagilo'ə'ti wa?»

³⁰ Nga ningə, bulə kɔsongi'gi ngayn ra sɔi nya kadi lo'ti non sanyi nden.

³¹ Ə ndil'gi ki majel nonyi do Jeju'ti eli'ə eyina: «Re in tuwə'je ə, adi j'aw j'ur me kɔsongi'gi'ti kam.»

³² Nga anyi, Jeju el'de ene: «Awi!» Ningə tei, awi uri me kɔsongi'gi'ti, adi bulə kɔsongi'gi ɓingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, anyinan mann oyi.

³³ Nje ngəm kɔsongi'gi anyinan awi me bebo'ti, ɔri poy nya ki ra nya, ki nya ki te do dingəm'gi'ti ki joo ki ndil'gi ki majel rai'de kakin, pəti adi de'gi oyi.

³⁴ De'gi pəti ki me bebo'ti tei awi kadi ingəi Jeju, ə loki oyi'ə ningə, dəji'ə kadi inyə dɔnangi lə'de ə aw.

9

Jeju aji njerəkoy njururu
(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-25)

¹ Jeju al me to'ti, ində ba gangi, aw me bebo'ti lə'ne.

² De'gi madi oti de ki ro'a oy njururu ki to me nya koti njemonyi'gi'ti, rei si'ə ro Jeju'ti. Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el de ki ro'a oy njururu kakin ene: «Ngonn'm, un me'i, majel'gi lə'i in ki kinyə go kɔ.»

³ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi lə Luwə ki nungi elita me de'ti eyina: «De kam, elta ki mal do Luwə'ti!»

⁴ Nan Jeju gər mərta lə'de, adi el'de ene: «Tado ri ə isi məri ta'gi ki majel ki be me'se'ti wa?»

⁵ Kel de kene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ» ə ngan ngayn el, eke kel'ə kene: «Ində taa, ə njiyə» ə ngan ngayn el wa?

⁶ Re in be, m'a m'ɔji'se kadi gəri toki m'in Ngonn de, m'aw ki togi dɔnangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi lə de'gi kɔ.» Ningə, Jeju el njerəkoy njururu ene: «Ində taa, un tuwə lə'i, ə aw be.»

⁷ Ningə dingəm ində taa, ə un row, aw be.

⁸ Loki kum bulə de'gi oo nya kin, ra'de bol ki dum, adi uləi toji do Luwə'ti, ki adi de'gi togi ki əti bol be kin.

*Jeju bar Matiye kadi un go'ne
(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)*

⁹ Loki Jeju ɔti non isi aw ningə, lo dər'ti ki isi dər, oo dingəm ki bari'ə nan Matiye, isi me kəy taa lambo'ti. Ə Jeju el'ə ene: «Un go'm.» Ningə Matiye ində taa, un go Jeju.

¹⁰ Goti, Jeju isi ta nyakuso'ti me kəy'ti lə Matiye. Nga ningə njetalambo'gi ki ndəgi njeramajel'gi, ngayn rei, sii nan'ti ki Jeju ki njendo'gi li'ə ta nyakuso'ti.

¹¹ Loki Parisi'gi oyi Jeju isi sɔ nya ki de'gi kin ningə, eli njendo'gi li'ə eyina: «Ra bann ə Njendo'se nya isi sɔ nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi wa?»

¹² Ə Jeju oo ndu'de, adi el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi ə a sangi de ki njera de monyi, um in nje rɔ ngan'gi ə a sangi de ki njera de monyi, el.

¹³ Ai sangi kadi gəri me ta kin: Luwə el ene: “In koo kumtondoo ə m'ge, um in kujə mosi kadikare par el*. Tado, m're tado bar nje ki ra dana'gi el, nan m're tado njeramajel'gi yo”.»

*Jeju elta dɔ kogi rɔ nyakuso'ti
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)*

¹⁴ *Njendo'gi lə Jan Batisi rei ingəi Jeju eli'ə eyina: «Ra bann ə j'in ki Parisi'gi j'ɔgi rɔ'je nyakuso, ə njendo'gi lə'i ɔgi rɔ'de nyakuso el wa?»

¹⁵ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Oyi kadi de'gi ki bari'de lo nyakuso taa nan'ti, a in ki rɔnel el, dɔkagilo'ti ki nje taa dene isi'n se'de nan'ti wa? Ndo a re non kadi a uni njetaa dene dann'de'ti ningə, dɔkagilo'ti kin ə a ɔgi rɔ'de nyakuso.

¹⁶ De a un ta ku ki sigi kadi ilə'n kum ku ki kɔkɔ el. Re in be ə, ta ku ki sigi kakin a in ki ki kɔkɔ raki raki, kadi bolo a to wororo utə ki kete bay.

¹⁷ Taa, de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar'gi'ti ki kɔkɔ el tɔ. Re in be ningə, loki yiwi kandi nju a in ningə, mbu ndar'gi a nduwi, kadi yiwi kandi nju a lo kɔ num, taa mbu ndar kaa tɔli nya ki tuji kɔ num tɔ. Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar in ki sigi taa. Be ningə, mbu ndar a ndu el num, yiwi kandi nju ki me'ti kaa a lo kɔ el num tɔ.»

*Jeju aji ngonn ki dene ingi ki dene ki njemonyi mosi
(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)*

¹⁸ Loki Jeju ra el'de ta kin ningə, kibo lə Juwipi'gi kare, re ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, el'ə ene: «Ngonn'm ki dene ki du oy tanan'ti ne bay. Nan re in re ində ji'i dɔ'a'ti ə, a tɔl tɔsi ndəl.»

¹⁹ Jeju ində taa, un go'ə in ki njendo'gi lə'ne.

²⁰ Ningə, dene kare ki monyi mosi ad'a kon bal dɔgi gidə in joo, re ndəkba rɔ Jeju'ti, ki row ki gidə'ti, ɔdi ta ku li'ə.

²¹ Tado el me'ne'ti ene: «Kin ə re ku li'ə inbe par mindi ə m'odi kaa, rɔ'm a ingə lapiya.»

²² Jeju ilə rəti oo'ə, ningə el'ə ene: «Uwə tɔgi ba, ngonn'm, kunme lə'i aj'i.» Ningə dɔ kad'a'ti inbe kin par ə dene ingə lapiya.

²³ Loki Jeju re te me kəy'ti lə kibo lə Juwipi'gi kakin ningə, oo nje kɔl nal'gi ki bulə de'gi singəi səkite dɔnan'ti, ə el'de ene:

²⁴ «Ɔri rɔ'se gogi, ngonn dene oy el, nan to bi kare.» De'gi uwəi Jeju kogi.

²⁵ Loki adi bulə de'gi tei taga ningə, Jeju ur kəy, uwə ji ngonn, ningə ngonn dene ində taa.

²⁶ Poy nya kin sanan ki dɔnangi ki non ba pəti.

Jeju adi njekumtɔ'gi joo oyi lo

* 9:13 9.13 Oje 6.6

²⁷ Loki Jeju isi aw, njekumto'gi joo uni go'ə, elita ki ndu'de ki boi eyina: «Ngonnkaw Dabidi†, oo kumtondoo lə'je.»

²⁸ Jeju re be ningə, njekumto'gi ki joo kakin rei ro'a'ti ndəkba, ə Jeju el'de ene: «Oyi kadi uwəi kul'm toki m'asi ra nya kin inbe kare wa?» Ə njekumto'gi iləi'ə'ti eyina: «Oyo, j'oo kadi asi, Burəbe.»

²⁹ Lo kin'ti, Jeju ɔdi kum'de, ə el'de ene: «Maji, kadi nya'gi rai nya kigo kunme'ti lə'se!»

³⁰ Ningə, kum'de oo lo. Ningə, go'ti, Jeju ndəji'de ki togi'ne ene: «Oyi maji, kadi de madi gər nya ki ra nya kin el.»

³¹ Nan loki tei ki taga be par ə, uləi ngirə kelta ki do'a'ti ki go donangi ki non pəti.

Jeju tuwə ndil ki majel do de'ti ki elta el
(Luk 11.14-15)

³² Loki njekumto'gi tei awi ningə, de'gi rei ki de kare ki ndil ki majel ra'a adi elta el.

³³ Jeju tuwə ndil ki majel ningə, dingəm ki kete elta el kakin təl elta. Ningə nya kin ra adi ndil bulə de'gi ngayn te saw, adi eli eyina: «J'oo nya ki be kin donangi Isirayel'ti nja kare el bay!»

³⁴ Nan Parisi'gi eli eyina: «In ki togi lə ngar lə ndil'gi ki majel, ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

Jeju oo kumtondoo lə bulə de'gi
(Mrk 6.6,34; Luk 10.2)

³⁵ Jeju aw ki ngann be'gi ki bebo'gi, ndo nya me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, iləmbər Poyta ki maji do Konbe'ti lə Luwə, taa aji njemonyi'gi ki njeroto'gi pəti to.

³⁶ Loki Jeju oo bulə de'gi, oo kumtondoo lə'de, tado kər ra'de, togi'de goto, rai to bati'gi ki njekul'de goto be‡.

³⁷ Be ə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ko ki asi kujə, dilə in ngayn, nan njekujə'gi in ngayn el.

³⁸ Ə elita ki Be nje ko, adi ulə ki nje ra ko'gi me ndoɔ'ti lə'ne.»

10

Njendo'gi lə Jeju ki do'gi gidə in joo
(Mrk 3.16-19; Luk 6.14-16)

¹ Jeju bar njendo'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo, adi'de togi kadi tuwəi ndil'gi ki majel'gi, aji njemonyi'gi ki nje roto'gi, pəti.

² To njekawkulə'gi ki do'gi gidə in joo ə to kin: In ki dokete in Simon, ki bari'ə nan Piyər in ki ngonkon'ne Andire; Jaki in ki Jan ki ngann lə Jebede;

³ Pilipi in ki Batilemi, Tomasi in ki Matiye, ki njetalambo; Jaki, ki ngonn lə Alpe in ki Tade;

⁴ Simon, ki in mbunə nje ro tado kingə do lə be lə'de in ki Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju.

Jeju ulə njekawkulə'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo
(Mrk 6.7-11; Luk 9.2-5; Luk 10.3-12)

⁵ Jeju ulə njekawkulə'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo ki ndu kin ene: «Ai ro de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, el, taa ai me bebo'gi'ti lə de'gi ki *Samari el to.

⁶ Ai ki ro ginn koji'ti ki *Isirayel, ki toi to bati'gi ki ndəmi be kin yo.

⁷ Do row'ti, iləi mbər toki Konbe lə Luwə in ndəkba.

† 9:27 9.27 Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki do'ti ginn makitu'ti nanga. ‡ 9:36 9.36 Kər Isirayel'gi 27.17; 1Ngar'gi 22.17

⁸ Ə aj'i njemonyi'gi, adi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, adi banji ur kə rə njebanji'gi ti adi rə'de ar njay, ə tuwəi ndil'gi ki majel də de'gi'ti tə. In nya ki ingəi kare, ə adi de'gi kare tə.

⁹ Uni ɔr, eke nar, eke silə, iləi də ndar'ti ki bədi'se'ti el.

¹⁰ Taa, uni bəl kaw mbah el num, ɔyi ku joo el num, ɔyi sa el num, uni kagi təsi el num tə. Tado maji kadi nje ra kulə ingə nyakuso'ne ji de'gi'ti ki ra kulə dann'de'ti.

¹¹ Loki uri me ngonn be'ti, eke me bebo'ti ə, dəji ta, ə re ingəi de ki asi kadi uwə'se rə'ne'ti ningə, sii be li'ə non biti kadi awi.

¹² Loki uri me kəy'ti ningə, rai de'gi ki me'ti lapiya.

¹³ Kin ə re uwəi'se ki rə'de'ti ningə, kadi lapiya lə'se aw ki də'de'ti, a kin ə re uwəi'se ki rə'de'ti el tə ningə, kadi təli tai lapiya lə'se gogi.

¹⁴ Loki uwəi'se ki rə'de'ti el, mbeti koo ta lə'se, ə sii awi, ə inyəi me kəy kin, eke bebo kin ningə, kadi indəi bu ki nja'se'ti kə, kadi toji toki nya kare ki də'ə se nan'ti se'de goto*.

¹⁵ M'el'se toki rəta'ti, ndə gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki də be'ti kin a utə yan be ki Sədom ki Gəmər bay†.

Kon ki a ingə njendo'gi lə Jeju

(Mrk 13.9-13; Luk 12.11-12, 21.12-19)

¹⁶ «Oyi, m'a m'ulə'se to bati'gi dann jagum'gi'ti. Maji kadi indəi kumkədi də rə'se'ti to lili'gi be, ə səlilə ləm ləm to də'r'gi be tə.

¹⁷ Adi kum'se ədi də rə'se'ti ki rə de'gi'ti, tado a awi sese lo gangi ta'gi'ti, a tindəi'se ki ndəy hawlay me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi.

¹⁸ A awi sese non nje konbe'gi'ti, ki ngar'gi ki boi tado lə'm. Lokin'ti, ingi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, a in tarow ki te kadi a ingəi mannaji ki də'm'ti ki rə'se'ti.

¹⁹ Loki a uwəi'se kadi a awi sese lo gangita'ti, ononyi'se kadi me'se bəl, kene ke ta ri ə a eli'de wa, eke a eli'de ki kuji ki bann wa? Ta ki kadi a eli'de ningə, Luwə a ində ta'se'ti low'ə'ti non.

²⁰ Tado in inbe'gi ə a elita el, nan in Ndil Baw'se Luwə ə a un'se kadi el'n ta.

²¹ «Ngannkon'a'gi a uni də nan awi lo təl nan'ti, baw ngonn a aw ki ngonn kadi təl'i'ə kə, ningə ngann'gi a ɔsi ta njekoji de'gi, ə a uni də'de awi kadi təl'i'de tə.

²² De'gi pəti a ɔsi'se ta tado lə'm, nan de ki uwə təgi'ne ba biti dəboy'ti, ə a ingə kaji.

²³ Loki a adi'se kon me bebo'ti ki kare ə, anyinan awi ki nung'i'ti. Ningə toki rəta'ti, adi m'el'se, a anyinan uləi ta nja bebo'gi ki Isirayel'ti nan'ti el bay ə Ngonn de a re.

²⁴ Njendo utə njendo'ə nya el, taa bər utə be'ne el tə.

²⁵ Njendo, re asi ki njendo'ə nya be ningə, in ngayn; ə bər, re asi ki be'ne ningə in ngayn tə. Kin ə, be nje kəy inbe mindi ə, de'gi bari'ə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel ningə, nje ki me kəy'ti li'ə yan'de a to bann?

Luwə ki kar'ne ba ə in de ki maji kadi de bol'ə

(Mrk 8.38; Luk 9.26, 12.2-9)

²⁶ «Boli'de el, tado nyara ki gidi kuwə ki ginn'ə a te el goto, taa nya ki to lo kiyə'ti, ki de a gər el kaa goto tə.

²⁷ Nya ki m'el'se me lo ki diw'ti, eli taa kada wangi, ə nya ki de'gi eli kətirə mbi'se'ti nyəm nyəm, iləi mbər'ə jam də kəy'ti taa tə.

²⁸ Boli de'gi ki nje təl darə'se par, um asi təl ndil'se el kin, el. Nan kadi in bəli Luwə ki asi kadi tuji ndil'se in ki darə'se nan'ti me por'ti ki biti ki non'ti kin.

* **10:14 10.14** Ki go kuji ra'a'ti lə Juwipi'gi, kində bu ki nja'ti kə, toji toki loki n'in'ti, eke be ki n'tei me'ti ki taga kin, nya kare ki də'ə se si'ə nan'ti goto. † **10:15 10.15** Lo tum ginn nya'gi 18-19

²⁹ Ke de ndogi yəl'gi joo ki silə kare el wa? Nan in ki kare dann'ti ki kadi osi nanga ki kanji kadi Baw'se Luwə ndigi goto.

³⁰ Ki ɔji dɔ'se, bin dɔ'se inbe kin kaa in ki tudə kare kare gər kər'ɔ.

³¹ Ə ingi ɓoli nya madi el: ingi, utəi ngann yəl'gi nja banyi banyi.

³² «De ki ra ra ki un ndu'ne takum de'gi'ti wangi, toki n'in de ləm, m'in kaa m'a m'un ndu'm non Bai'ti, ki isi dɔran'ti, toki in de ləm tɔ.

³³ Nan de ki ra ra ki manji ta gəri'm non de'gi'ti, m'in kaa m'a manji ta gər'ə non Bai'ti, ki isi dɔran'ti tɔ.»

Jeju ene n're ki rɔ dann de'gi'ti

(Luk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ «Məri me'se'ti toki m're ki lapiya dɔnangi'ti el; m're ki lapiya el, nan m're ki rɔ dann de'gi'ti.

³⁵ M're ki ganginan dann ngonn ki dingəm'ti ki baw'ne, ngonn ki dene'ti ki kon'ne, ngonn ki dene'ti ki məm'ne ki dene.

³⁶ De madi, de'gi ki me kəy'ti li'ə inbe, a təli njeban'gi li'ə‡.»

Kər ta rɔ kɔ kadi ndolo'n go Jeju

(Mrk 8.34-35; Luk 14.26-27, 9.23-24)

³⁷ De ki ndigi baw'ne, eke kon'ne utəm, de'ə kin asi kadi in de ləm el. De ki ndigi ngonn'ne ki dingəm, eke ki dene utəm, de'ə kin asi ta kadi in de ləm el.

³⁸ De ki un kagidəsi lə'ne dɔ'ne'ti el, ə un go'm el tɔ, de'ə kin asi ta kadi in de ləm el.

³⁹ De ki ge kaji rɔ'ne ə, a il'ə kɔ, nan de ki isi ilə rɔ'ne kɔ tado ləm ə, a ingə'ə.

Ta ki dɔ nyakugəgoji'ti

(Mrk 9.37,41; Luk 9.48, 10.16; Jan 13.20)

⁴⁰ «De ki uwə'se ki rɔ'ne'ti, in m'in ə de'ə uwə'm ki rɔ'ne'ti. Ningə de ki uwə'm ki rɔ'ne'ti, in njekuləm ə uwə'ə ki rɔ'ne'ti tɔ.

⁴¹ De ki uwə njekeltakita Luwə'ti ki rɔ'ne'ti, tado kin ki in njekeltakita Luwə'ti ningə, a ingə nyakugə goji ki asi nan ki yan njekeltakita Luwə'ti inbe kin be tɔ. De ki uwə de ki dana ki rɔ'ne'ti, tado kin ki in de ki dana ningə, a ingə nyakugə goji ki asi nan ki yan de ki dana inbe kin be tɔ.

⁴² M'el'se toki rɔta'ti, de ki adi mann ki sɔl me ngonn kala mann'ti, ki kare dann nje ki du'ti, ki dann njendo'gi'ti ləm kin, tado kin ki in njendo ləm ningə, a ingə nyakugəgoji'ne um a to kare el.»

11

Jan Batisi in ki Jeju

(Luk 7.18-35)

¹ Loki Jeju adi ndu kin njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo, ginn'ə gangi ningə, ɔti non, aw ndo nya'gi, iləmbər Poyta ki maji me bebo'gi'ti ki dɔnangi'ti ki non.

² Lo kin'ti, Jan Batisi ki to kəy dangay'ti, oo poy nya'gi ki Kirisiti ra, adi ulə njendo'gi lə'ne, kadi dəji ta Jeju eyina:

³ «In ə in de ki Luwə mbət'ə ki kadi re kakin eke, de ki rangi in non ɓay kadi ji nginə'ə wa?»

⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Ai eli Jan nya'gi ki oyi ki mbi'se ge ki kum'se ge kin:

⁵ Njekumtɔ'gi oyi lo, nje mote'gi njiyəi maji, njebanji'gi rɔ'de ar njay, nje mbiboy'gi oyi ta, ə njekoy'gi indəi taa lo koy'ti tɔ, taa njendoo'gi kaa, in ki kilə'de mbər Poyta ki maji tɔ.

⁶ Majikur in lə de ki m'təl ginn kosi li'ə el.»

⁷ Loki ɔti awi, Jeju el bulə de'gi ta ki dɔ Jan'ti ene: «In ri ə ai isi oyi dilələ'ti wa? In gakira ki nəl isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge kin wa?

⁸ Eke in ri inbe par ə awi oyi wa? De ki ɔɔ ku ki ndole ngayn ə ai oyi'ə wa? Nga nje ki ɔyi ku ki ndole ngayn kaa, sii me kəy'ti lə ngar'gi tɔ.

⁹ Eke in ri inbe ə awi oyi wa? In njekeltakita Luwə'ti ə awi oyi'ə wa? Re in in ə, m'el'se m'ene oyo in njekeltakita Luwə'ti ki utə njekeltakita Luwə'ti bay.

¹⁰ In ə makitu lə Luwə elta ki dɔ'a'ti kete ene: "M'a m'ulə ki njekawkita lə'm kete kadi ra gorow nonyi'ti*."

¹¹ Toki rɔta'ti, m'el'se, dann de'gi'ti pəti ki dene'gi oji'de kin, de kibo utə Jan Batisi goto. Nga ningə, de ki du ngayn me Konbe lə Luwə bo utə.

¹² Lo kulə ngirə dɔkagilo'ti lə Jan Batisi, biti bone, Konbe lə Luwə in ginn nyara ki ki tɔgi'ti, ningə nje tɔgi'gi sangi kadi n'taai'ə ginn tɔgi'de'ti.

¹³ Makitu'gi lə njekeltakita Luwə'ti pəti, ki ndukun'gi lə Moji, elita ki dɔ nya'gi'ti ki a rai nya biti tei dɔ Jan Batisi'ti.

¹⁴ Re in ndigi kadi in gəri ginn'ə maji ningə, Jan in njekeltakita Luwə'ti, Eli ki kadi a təl re.

¹⁵ De ki aw ki mbi'ne tadɔ koo'n dɔ ta ningə, kadi oo ta kin maji!

¹⁶ «Nan ə m'a m'un'ə kadi m'oji'n de'gi ki ngɔsine kin wa? De'gi ki ngɔsine kin, toi to ngann'gi ki du ki sii tambalo'ti, bari madi de'gi eyina:

¹⁷ "Ji kəl nal kadi ndami, ə mbəti ndam, j'osi pa yo kadi nonyi, ə mbəti non."

¹⁸ In be ə, Jan re, sɔ nya el num, anyi mann el num ningə, de'gi eli eyina: "Dɔ'a majel".

¹⁹ Nga a, Ngonn de re, sɔ nya ge, anyi mann ge ningə, de'gi eli eyina: "In nje kuso nya kədi, in nje kanyi yiwi, in madi njetalambo'gi ki njeramajel'gi," nan kum kar lə Luwə toji rɔ'ne kadi in nya ki dana ki gorow kuləra'a.»

*Be'gi ki mbeti k'inyə row nya ra'de'gi ki majel kɔ
(Mat 10.15; Luk 10.12-15)*

²⁰ Lo kin'ti, Jeju ilə rɔ'ne, kəl ki de'gi ki me bebo'gi'ti, ki in ə in de'gi ki, ra nyakɔji'gi dann'de'ti ngayn utə ndəgi lo'gi, nan inyəi gorow njiyəi ki majel kɔ el, ene:

²¹ «Kumtondoo in lə'se, in de'gi ki Korajen! Kumtondoo in lə'se de'gi ki Betsayda! Nyakɔji'gi ki əti bol, ki Luwə oji dann'se'ti kin, re nya'gi kin rai nya me bebo Tir'ti ki bebo Sidon be ə, re de'gi ki me'ti a inyəi kuləra'de'gi ki majel mayinu. Re a inyəi row nyara'de'gi ki majel kɔ ki gorow kɔ saki, ki kɔy bu por ki dɔ'ti, uwəi ndoo.

²² In be ə, m'el'se kadi in gəri toki, ndɔ gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dɔ Tir'ti ki Sidon a ngan to yan'se be el.

²³ Nga ningə in de'gi ki Kapernayim'ti, oyi ene Luwə a un'se aw sese taa kadi dɔran'ti wa? Jagi, a təl sese ki nanga, lo ki koo'ti. Tadɔ nyakɔji'gi ki rai nya dann'se'ti kin, re rai nya Sɔdɔm'ti be ə, re bone kin bebo ki Sɔdɔm'ti a ra ki dɔ' ne taa ne bay.

²⁴ In be ə, m'el'se kadi in gəri toki, ndɔ gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dɔ de'gi ki Sɔdɔm'ti a ngan ngayn to yan'se be el.»

*Jeju in ki Baw'ne Luwə
(Luk 10.21-22)*

²⁵ Dɔ gangi low'ə'ti kin, Jeju un ta el ene: «Bai, ki in Be nje dɔran ki dɔnangi, m'ulə toji dɔ'i'ti, toki iyə'n nya'gi kin njetər'gi ki nje nyagər'gi, ə in te ki dɔ'a adi de'gi ki de'gi gəri dɔ'de el.

²⁶ Oyo, Bai†, in ndigi lə'i kadi nya kin to be.»

* 11:10 11.10 Mal 3.1 † 11:26 11.26 In tɔ kɔsikurə lə kaw'je'gi.

²⁷ Jeju el de'gi ki rai non ene: «Bai adi'm nya'gi pæti, ningæ de kare ki gær Ngonn goto, in Baw ki kar'ne ba par, taa de kare ki gær Baw kaa goto tɔ, in Ngonn ki kar'ne ba par, ningæ in de'gi ki Ngonn inbe æ ndigi kadi n'adi gæri'æ par tɔ.

²⁸ «Rei ki rɔ'm'ti, in pæti ki ɔri rɔgi ginn nyakoti'ti ki ɔy, æ m'a m'adi'se ɔri kon.

²⁹ Uni jugi læ'm, æ tai nyando læ'm, tado m'in de ki sɔl lɔm lɔm, taa m'in njekulæ dɔ'm nanga num tɔ. Re rai be æ, a ingæi lo kɔrkon læ ndil'se.

³⁰ M'in, jugi læ'm ɔy el, taa nya ki madi'se kadi oti kaa ɔlɔ kæl kæl tɔ.»

12

Ta læ Jeju dɔ ndɔ kɔrkon'ti

(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ Ndɔ kare, Jeju indæ dær me ndɔɔ geme'gi'ti, ndɔ kɔrkon'ti læ Juwipi'gi. Njendo'gi li'æ ki in si'æ, bo ra'de adi gangi dɔ ko'gi dɔ njiyæ'ti sɔi.

² Æ loki Parisi'gi oyi'de ningæ, eli Jeju eyina: «Oo njendo'gi læ'i rai nya ki gorow'æ'ti el ndɔ kɔrkon'ti.»

³ Æ Jeju tæl el'de ene: «In tudæi nya ki ngar Dabidi ra loki bo ra'de ki de'gi ki go'æ'ti kin el biti wa?

⁴ Dabidi ur me *Kæyku'ti læ Luwæ, in ki de'gi ki go'ne'ti, sɔi mapa ki de'gi adi Luwæ kadikare'ti. In mapa ki kusɔ'a in gorow'æ'ti el ki rɔ'a'ti num, ki rɔ nje ki go'æ'ti num, nan in njekujenyamosi kadikare par æ in gorow'æ'ti kadi sɔi*.

⁵ Eke ta ki ndukun læ Moji ki ndangi el ene: ndɔ kɔrkon'ti, njekujenyamosi kadikare'gi isi rai nya ki kadi de ra ndɔ kɔrkon'ti el, ginn Kæy'ti læ Luwæ, nan de tudæ dɔ'de'ti kadi in majel el kin, tudæi el wa?

⁶ Nga ningæ kadi m'el'se, loki ji ra'ti ne kin, nya kibo ngayn utæ *Kæy læ Luwæ to'ti ne.

⁷ Ningæ kin æ re in gæri me ta ki ene: “In koo kumtondoo æ m'ge, um in kujæ mosi kadikare par el” kin æ, re a in gangi ta dɔ de'gi'ti ki ta læ'de goto kin el.

⁸ Tado Ngonn de aw ki tɔgi dɔ ndɔ kɔrkon'ti.»

Jeju adi lapiya dingæm ki ji'æ oy njururu

(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Jeju in non, aw kæykawnan'ti læ Juwipi'gi.

¹⁰ Ningæ dingæm kare ki ji'æ oy njururu in me kæykawnan'ti læ Juwipi'gi non. Ningæ, de'gi sangi row kadi n'indæi ta dɔ Jeju'ti, adi dæji'æ ta eyina: «*Ndukun læ Moji adi tarow kadi de aji madi'ne ndɔ kɔrkon'ti eke aj'a el wa?»

¹¹ Æ Jeju ilæ'de'ti ene: «Nan dann'se'ti æ, aw ki bati kareba, æ bati kakin osi be'ti ndɔ kɔrkon'ti, æ aw un'æ te si'æ taga el wa?

¹² Nga ningæ re in de ningæ, utæ bati nja banyi banyi! M'el'se toki ndukun adi tarow kadi de ra maji ndɔ kɔrkon'ti.»

¹³ Lo kin'ti non, Jeju el dingæm kakin ene: «Suræ ji'i». Æ dingæm suræ ji'ne ningæ, ji'æ tæl to maji asi nan ki ki nungi.

¹⁴ Æ loki Parisi'gi tei taga ningæ, ai elinan ta ki dɔ Jeju'ti, ke kadi n'rai bann æ n'a n'toli'æ wa?

Jeju in njekulæ læ Luwæ

¹⁵ Loki Jeju oo poy nya ki gei ra si'æ, ɔti lo kin'ti non kɔ. De'gi ngayn uni go'æ, ningæ aji njemonyi'gi pæti tɔ.

¹⁶ Ningæ, ndæji'de ki tɔgi'ne, kadi rai adi de gær'ne el.

¹⁷ Tado kadi ta ki Luwæ el ki ta njekeltakita Luwæ'ti, Ejay † tolta'ne. Luwæ el ene:

¹⁸ «Oyi njekulæ læ'm ki m'mbæt'æ,

* 12:4 12.4 1Samiyel 21.2-7; Lebitiki 24.9 † 12:7 12.7 Oje 6.6 ‡ 12:17 12.17 Ejay 42.1-4

Njendigi læ'm, ki rø'm næl'm ngayn kadi m'ulə ji'm dɔ'a'ti.
 M'a m'ində Ndil'm dɔ'a'ti,
 Kadi a iləmbər nyara ki dana rɔ ginn be'gi'ti ki dangi dangi§.
 19 A kəli nan ki de el num, a ində ndu el,
 De a oo ndu'ə elta tambalo'ti el*.
 20 A tətəi gakira ki to se ki kəti'ne nanga el,
 Taa, a təl lambi ki isi oy el num tɔ.
 A ra be biti kadi to nyara ki dana onbe†.
 21 Ginn be'gi ki dangi dangi a indəi me'de dɔ'a'ti.»

De'gi eyina Jeju in ngar læ ndil'gi ki majel

(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23, 12.10)

22 De'gi rei ki dingəm kare ki ndil ki majel ra'a adi kum'ə oo lo el num, elta el num ə, Jeju ad'a lapiya adi kum'ə oo lo ningə elta tɔ.

23 Nya kin əti bulə de'gi bəl ngayn, adi dəjinan ta eli eyina: «De kam in Ngonn kaw Dabidi el wa?»

24 Nan loki Parisi'gi oyi ta kin ningə, eli eyina: «In kam isi tuwə ndil'gi ki majel ki tɔgi læ Beljəbul, ki in ngar læ ndil'gi ki majel.»

25 Jeju gər mərta læ'de adi el'de ene: «Kin ə de'gi ki me konbe'ti ki kareba, təli dɔnan'ti rɔi nan ningə, konbe'ə kin a tuji. Taa, bebo eke me kəy ki de'gi ki me'ti təli dɔnan'ti, rɔi nan, ki kadi a ra taa kaa goto tɔ.

26 Kin ə re Satan inbe tuwə de'gi læ Satan, inbe adi de'gi li'ə təli dɔnan'ti rɔi nan ə, lo kadi konbe li'ə a aw ki kete goto.

27 Re in ki tɔgi læ Beljəbul ə m'tuwə'n ndil'gi ki majel ə, de'gi ki go'se'ti tuwəi'de ki tɔgi læ nan wa? De'gi ki go'se'ti inbe a toji kadi ta læ'se in ta ki gorow'ə'ti el.

28 A re in ki tɔgi læ Ndil Luwə ə m'tuwə'n ndil'gi ki majel tɔ ningə, Konbe læ Luwə re te rɔ'se'ti nga.

29 «Ningə re de uwə de ki nje tɔgi dɔ'a kete el ə, a asi kur me kəy'ti li'ə, kadi kər nyakingə li'ə el. Loki dɔ'a nga ningə, a kər nya ki me kəy'ti li'ə.

30 De ki in sə'm el, in nje kəsi'm ta, taa de ki kaw sə'm nya ki nan'ti el, in nje tində sanan tɔ.

31 Be ə, m'el'se toki, majel'gi pəti ki de'gi a rai'de, eke kelta ki mal ki ra ki de'gi a eli dɔ Luwə'ti, Luwə a inyə go'ə kɔ adi'de, nan kelta ki mal dɔ Ndil Luwə'ti, Luwə a inyə go kɔ adi'de el ratata.

32 Kin ə re de elta ki majel ɔsi'n ta Ngonn de ə, Luwə a inyə go kɔ ad'a, nan re elta ki mal ɔsi'n ta Ndil Luwə ə, Luwə a inyə go kɔ ad'a ki bone'ti el num, ki lo ti'ti el num, ratata.

Ta ki te ta de'ti in ngar me'de'ti

(Mat 7.16-17; Luk 6.44-45)

33 «Kin ə re kagi maji ningə, kanda maji tɔ, a re kagi majel ningə, kanda majel tɔ. Tado in ki kandi kagi ə de a gər'n kagi.

34 In nje mann majel to lii'gi be kam, a rai bann be ə ta ki maji a te ta'se'ti, ingi ki in de'gi ki majel wa? Tado in nya'gi ki rosi me'de kin ə sii tei ta'a'ti.

35 De ki maji, kuləra'a te me nya ra'ti ki maji ki uwə me'ə. Ningə de ki majel, kuləra'a ki majel te me nya ra'ti ki majel ki uwə me'ə tɔ.

36 M'el'se, ngann ta'gi ki galala pəti ki isi te ta de'gi'ti kin, a ɔri ginn'ə ndɔ gangi ta'ti.

37 Tado in ki ta ki ta'i'ti ki dana ə a ɔri ta dɔ'i'ti, ə in ki ta ki ta'i'ti ki dana el tɔ ə ta a uwəi.»

*Parisi'gi dæji Jeju nyakoji**(Mat 16.1-4; Mrk 8.11-12; Luk 11.16,29-32)*

³⁸ Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi madi'gi uni ta eli eyina: «Njendo de'gi, ji ndigi kadi in ra nyakoji madi kare adi j'oo.»

³⁹ Æ Jeju ilø'de'ti ene: «De'gi ki døkagilo'ti ki bone, in de'gi ki majel, ki njekuwa marum, ndigi kadi n'oyi nyakoji, nan nyakoji madi ki rangi ki kadi a oyi ore do nyakoji læ njekeltakita Luwø'ti Jonasi, goto nga.

⁴⁰ Tado, to ki kaa ki Jonasi ra kadi mutø, kondø mutø me kanji'ti ki boi kakin ø, Ngonn de a ra'n kondø mutø, kadi mutø ginn dønangi'ti tø‡.

⁴¹ Ndo gangi ta'ti ø, de'gi ki Ninibi'ti a indøi taa takum de'gi'ti ki døkagilo'ti ki bone kin kadi a iløi ta do'de'ti. Tado, loki Jonasi ilømbør Poyta ki maji, de'gi ki Ninibi'ti inyøi gorow njiyø'de'gi ki majel kōš. Nga ningø, ki ngøsine kin, de ki utø Jonasi sanyi in ne.

⁴² Ndo gangi ta'ti ø, ngar ki dene ki in holo, a indø taa takum de'gi'ti ki døkagilo'ti ki bone kin kadi a ilø ta do'de'ti. Tado, in doboy dønangi'ti nu ø ndøki re kadi oo gosita læ Salomon. Nga ningø, ki ngøsine kin, de ki utø Salomon sanyi in ne*.

*Ndil ki majel ki tøl re tor'ne'ti gogi**(Luk 11.24-26)*

⁴³ «Loki ndil ki majel te me de'ti, aw ilø ki dilølo ki tuti kadi n'ingø lo kisi ki rangi kadi n'ør kon'ti, nan ingø el ningø,

⁴⁴ el ene: “M'a m'tøl kadi m'aw lo kisi'm'ti ki kete m'nji'ti ø m'te kakin gogi.” Loki tøl aw gogi ningø, ingø me lo kakin to kare, utøi, rai adi maji.

⁴⁵ Nga a, tøl aw, øy ndil'gi ki majel utøi'ø inbe bay siri, ningø rei uri me de'ti kakin sii'ti. Lo kin'ti, ji kisi de kin ki do'a taa a majel ngayn utø in ki kete bay. Be ø, de'gi ki majel ki døkagilo'ti ki bone kaa a toi be tø.»

*Jeju elta læ kon'ne'gi ki ngannkon'ne'gi ki røta'ti**(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Jeju isi elta bulø de'gi' ba bay ningø, kon'a ki ngannkon'a'gi rei rai taga, sangi kadi n'eli'ø ta.

⁴⁷ Nga a de madi el'ø ene: «Oo kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, ra sangi kadi n'eli nu ta.»

⁴⁸ Æ Jeju tøl el de kakin ene: «Nan'gi ø in kon'm ki ngannkon'm'gi wa?»

⁴⁹ Ningø un ji'ne toji'n njendo'gi læ'ne, ø ene: «Oyi kon'm ki ngannkon'm'gi ø sii kin.

⁵⁰ Tado de ki njera ndigi læ Bai ki isi me dōran'ti ø, in ngonnkon'm, in konnann'm, ki kon'm.»

13*Kujita ki do njeduw nya'ti**(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Ndo'a'ti kin, Jeju te me køy'ti, aw isi kadi babo'ti.

² Bulø de'gi ngayn kawinan gugi do'a, adi aw al isi me to'ti. Ningø bulø de'gi pøti, rai nganggi ba'ti ne.

³ Jeju el'de nya'gi ngayn me kujita'gi'ti ene: «Oyi, njendoo kare aw kadi duw nya.

⁴ Ningø, døkagilo'ti ki a ilø ko nya, kandi ko'gi madi tosi nganggi row'ti adi yøl'gi rei turi pøti.

⁵ Kandi ko madi'gi, tosi dønangi wor'ti, adi lo kadi ingøi dønangi asi ta'm uløi ngirø'de'ti goto. Nan kin ø, togi kalangi ba, tado ngirø'de to taa ne.

⁶ Loki kadi ɔsi ningə, ngann ko'gi kakin ndolei mbaw. Ningə go'ti, tuti kurum, tado ngirə'de aw nanga boi el.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi, tosi dann konn'gi'ti, adi konn'gi tɔgi ndəmi'de mbɔl.

⁸ Nan kandi ko'gi madi, tosi dɔnangi'ti ki maji, adi andi. Ki nan'gi andi asi bu kare, nje ki nungi andi asi dɔ mehen, ə nje ki nungi bay andi asi dɔ mutə tɔ.»

⁹ Jeju ilə dɔ'ti ene: «Re de ki aw ki mbi'ne tado koo'n dɔ ta ningə, kadi oo dɔ ta kin maji!»

Ginn nya ki Jeju ndo'n nya ki kuji ta'gi

(Mrk 4.10-12; Luk 10.9-10)

¹⁰ Njendo'gi lə Jeju rei rɔ'a'ti dɔji'ə eyina: «Tado ri ə el'de ta ki kujita'gi wa?»

¹¹ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se ta ki kujita tado ingi, Luwə te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti ki ɔjido Konbe lə Luwə li'ə adi in gəri, nan ingi, Luwə te ki dɔ'a adi'de el.

¹² Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə dɔ'ti bay kadi to mbar mbar ji'ə'ti, nan de ki nya li'ə goto, in ki ndikiri inbe ki awi'n ji'ne'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti inbe bay.»

¹³ In tado kin ə, m'el'n'de ta ki kujita, tado gonyi lo maji kaa, oyi nya el num, oyi ta maji kaa, gəri me'ə el num.

¹⁴ In be kadi ta ki Luwə el ki njekeltakita'a'ti Ejay kin tolta'ne*. Ejay el ene:

A oyi dɔ ta maji, nan a gəri me'ə el num,

A gonyi lo maji, nan a oyi lo el num,

¹⁵ Tado me de'gi kin təl ngan ngororo.

Uti mbi'de,

Ndəmi kum'de,

Ndigi kadi kum'de oo lo el num,

Kadi mbi'de oo ta el num,

Taa kadi n'gəri nya madi kare el num tɔ,

Nan be el ə tɔli rei rɔ'm'ti,

Adi m'aji'de†.

¹⁶ «Nan ingi, in nje majikur, tado kum'se oo nya'gi maji num, mbi'se oo ta maji num.

¹⁷ Toki rɔta'ti, m'el'se, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ngayn, ki njera nya'gi ki dana ngayn, ndigi kadi kum'de oo nya ki ingi oyi, nan asi koo el, ndigi kadi mbi'de oo ta ki ingi oyi, nan asi koo el tɔ.»

Jeju ɔr me kujita ki ɔjido nje kilə ko

(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ «Ingi, maji kadi gəri me kujita lə nje kilə ko kin maji.

¹⁹ Ngangi row ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta ki dɔ Konbe'ti lə Luwə, nan gər me'ə el, ə Su re ɔr ta ki duw me de'ti kakin kɔ.

²⁰ Dɔnangi wor ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta lə Luwə ningə, taa kalangi ba ki rɔnel,

²¹ nan ta kin, ulə ngirə'ne me'ə'ti el. In de ki njekuwə ki ta lə Luwə dɔkagilo ki nden be par. Dɔgagilo ki nya torɔ'gi eke kindəkumndoo tado ta lə Luwə re ningə, inyəi kunme lə'de kɔ kalangi ba.

²² Kandi ko'gi ki tosi dann konn'ti, in de ki oo ta lə Luwə, nan me ki ra sururu dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti, ki ra ta nya maji'gi uti dɔ ta ki oyi, adi lo kadi andi goto.

²³ Ningə, dɔnangi ki maji ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta lə Luwə, gər me'ə adi andi maji. Dɔ'de ki madi'gi andi bu kare ge ki nungi andi dɔ mehen ge, dɔ mutə ge.»

Kujita ki dɔ jene'ti

* 13:14 13.14 Eja 6.9 † 13:15 13.15 Eja 6.10

²⁴ Jeju ində kujita ki rangi non'de'ti bay ene: «Konbe lə Luwə, to to de ki duw kandi nya ki maji me ndoo'ti lə'ne,

²⁵ ə kondɔ, loki de'gi toi bi ningə, njeban li'ə re duw jene dɔ nya'ti ki maji ki duw kakin, ningə ɔti aw.

²⁶ Loki kandi nya ki maji kakin uwə tɔgi, ə kanda'gi sii tei ningə, jene kaa kanda te tɔ.

²⁷ Lo kin'ti, nje ra kulə'gi ai eli be'de eyina: “Be'je, in kandi nya ki maji ə ji duw me ndoo'ti lə'i tɔ, nga jene'gi kin tei ra wa?”

²⁸ Ə be'de el'de ene: “In njeban ə ra nya kin.” Nga a nje ra kulə'gi dəji'ə eyina: “In ndigi kadi ji tɔri'de kɔ wa?”

²⁹ Nan be nje ndoo el'de ene: “Jagi, lo tɔr jene'gi'ti kin, a tɔri ki ko ki maji ba.

³⁰ Ə inyəi'de adi tɔgi nan'ti biti kagilo kujə ko'ti, ningə ndɔ kuj'ə'ti ningə, m'a m'el nje kuj'ə'gi m'ene: Tɔri jene'gi kin dɔi ki dɔ'a dɔ'a kadi to uləi por bay taa, ujəi inbe ki maji me dam'ti lə'm.”»

Kujita dɔ kandi kagi'ti ki bari'ə mutardə

(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Jeju ində kujita ki rangi non'de'ti bay ene: «Konbe lə Luwə to to kandi kagi madi ki bari'ə nan mutardə ki de madi un duw me ndoo'ti lə'ne kin be.

³² Kandi mutardə ə in kandi nya ki du utə ndəgi kandi nya'gi pəti, nan loki tɔgi ningə, təl kagi tanyi kibo utə kam tanyi'gi pəti ki me ndoo'ti. Təl kagi kibo, adi yəl'gi rei rai kəy to'de baji'ə'gi'ti.»

Kujita dɔ hum'ti

(Luk 13.20-21)

³³ Jeju el'de kujita ki rangi bay ene: «Konbe lə Luwə to tanan ki hum ki dene madi un lɔy'n nduji ki me keh mutə, adi nduji ki lɔy ba pəti in kin be.»

Jeju el ta'gi pəti ki kujita

(Mrk 4.33-34)

³⁴ Ta'gi kin pəti, Jeju el bulə de'gi ki kujita. Ta ki kadi el'de ki kujita el goto.

³⁵ In be kadi ta'gi ki Luwə el ki ta njekeltakita'a'ti kin tɔlta'ne. Njekeltakita Luwə'ti el ene: «M'a m'te ta'm kadi m'el kujita'gi, m'a m'iləmbər nya'gi ki toi lo kiyə'ti lotum ginn dɔran'ti ki dɔnangi'ti nu kin‡.»

Kɔr ginn kujita ki dɔ jene'ti

³⁶ Jeju inyə bulə de'gi adi'de awi ə aw be. Loki rei be, njendo'gi li'ə rei rɔ'a'ti, dəji'ə eyina: «Or'je ginn kujita ki dɔ jene'ti ki ra me ndoo'ti kin adi j'oo.»

³⁷ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «De ki njeduw ko nya ki maji kin, in Ngonn de,

³⁸ ningə ndoo, in dɔnangi; ə kandi ko ki maji, in nje'gi ki ndigi kadi Luwə onbe dɔ'de'ti; jene, in nje'gi ki uni go Su;

³⁹ njeban ki njeduw'ə, in Su; kagilo kujə ko in dɔboy ndɔ; ningə nje kujə ko'gi in malayka'gi tɔ.

⁴⁰ To ki kaa ki, in ki tɔri'n jene buki por'o, dɔboy ndɔ a to be tɔ.

⁴¹ Ngonn de a ulə ki malayka'gi lə'ne kadi ɔr de'gi pəti ki nje kɔsi madi de'gi kadi osi me majel'ti, ki de'gi ki njeramajel kɔ Konbe'ti lə'ne.

⁴² *Malayka'gi a buki'de me por'ti ki dum kelta'a, ki in lo ki a nonyi ge a ngori ngang'i'de ge səm'ti.

⁴³ Lo kin'ti, njera nya ki dana a unji to kadi be me Konbe'ti lə Baw'de Luwə. De ki aw ki mbi'ne kadi oo'n dɔ ta ningə, kadi oo dɔ ta kin maji.

Kujita ki dɔ nyakingə'ti ki to lo kiyə'ti ki mədikɔsi

⁴⁴ «Konbe læ Luwə to to nyakingə ki iyəi me ndoo'ti, ə de madi aw te do'ti kin be. De kakin təl iyə gogi, ningə ro'a nəl'ə ngayn, adi aw ra gati ki nya maji'gi læ'ne pəti, ə inyə nar'a re ndogi'n ndoo kakin.

⁴⁵ Konbe læ Luwə ki dōran'ti to to njera gati ki isi sangi mēdikosi ki ndole be.

⁴⁶ Loki ingə in ki gat'a in ngayn, təl aw ra gati ki nyakingə'gi læ'ne pəti, ə inyə nar'a re ndogi'n mēdikosi kakin.»

Kujita ki do bandi'ti

⁴⁷ «Konbe læ Luwə to to bandi ki de a ilə me ba'ti ə a oɣ dəkər kanji'gi ki dangi dangi kam be.

⁴⁸ Loki bandi kakin rosi ningə, njendon ndor re'n ngangi ba'ti, isi nanga, ningə tər nje ki maji maji me sukim'ti, ə inyə nje ki tei nya el buki'de kə.

⁴⁹ Kah'a'ti kakin ə, dōboy ndo a in be to. Malayka'gi a rei kadi ori kum de'gi ki njera nya'gi ki dana ki njera nya'gi ki dana el, nan'ti.

⁵⁰ A buki de'gi ki njera nya'gi ki majel me por'ti ki dum kelta'a, ki in lo ki a nonyi ge a ngori ngangide ge səm'ti.»

⁵¹ Lo kin'ti non, Jeju dəji njendo'gi læ'ne ene: «In gəri me ta'gi kin pəti wa?» Ə iləi'ə'ti eyina: «Oyo, ji gər.»

⁵² Ningə Jeju el'de ene: «In be ə, njendo de'gi ndukun ki təl nje taa nyando ki do Konbe'ti læ Luwə, to to be nje kəy ki ingə nya'gi ki sigi ki me nya'gi'ti ki kəkə lo ngəm nya'ti læ'ne kin be.»

De'gi ki Najareti'ti uni me'de adi Jeju el

(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Loki Jeju el kujita'gi ginn'ə gangi ningə, oti lo ki ra'ti kin kə.

⁵⁴ Oti non, aw be ki tōgi səm'ti. Jeju ndo nya de'gi ginn kəykawnan'ti læ Juwipi'gi. Ndo'de nyando ki əti'de bol, adi eli eyina: «Gosi ta'gi ki nyakoji'gi kin in'n ra wa?»

⁵⁵ Man! Ngonn læ njeragi kagi do kəy'ti inbe kaa am wa? Kon'a el ə in Mari wa? Ə Jaki ge ki Jisepi ge, ki Simon ge ki Judi ge to el ə in ngannkon'a'gi wa?

⁵⁶ Taa, konnann'a'gi kaa sii se'je ne to el wa? Nga nya'gi kin pəti ingə ra dana?»

⁵⁷ Ta ki dəji kin ogi'de kadi uni me'de, təl nya tugə jigi'ti ro'de'ti. Ə Jeju el'de ene: «Njekeltakita Luwə'ti ningə, in me be koj'o'ti, ki dann noj'o'gi'ti par ə de'gi a kidi'ə'ti.»

⁵⁸ Lo kin'ti, Jeju ra nyakoji'gi ngayn ki dum kadi de ra el tado mbeti kuni me'de kadi'ə.

14

Koy Jan Batisi

(Mrk 6.14-19; Luk 9.7-9, 3.19-20)

¹ Dəkagilo'ə'ti kin Erodi ki nje konbe do dōnangi'ti ki Galile oo ta tōbar læ Jeju.

² Ə el nje ra kulə'gi læ'ne ene: «De kin in Jan Batisi! In in ə ində taa dann njekoy'gi'ti. Ginn'ə kin ə, awi'n ki tōgi tado ra'n nyakoji'gi ki əti bol.»

³ Erodi el be, tado ndo ki inbe adi uwəi Jan, do'i'ə ki kulə gindi, iləi'ə dangay'ti, tado læ Erodiyadi, ki ne ngonkon'a Pilipi,

⁴ ki Jan el'ə ta do'ti ene: «In gorow'ə'ti el kadi in ta'a ne'i'ti*.»

⁵ Me ta'ti kin, Erodi ndigi təl Jan, nan bol bulə de'gi, tado bulə de'gi oyi Jan kadi in njekeltakita Luwə'ti.

⁶ Nga a, ndo ronel koji Erodi'ti, ngonn læ Erodiyadi ki dene, te la non de'gi'ti ki bari'de lo nyakuso'ti, ə nəl Erodi ngayn,

⁷ adi Erodi un ndu'ne ki kiwro kadi n'a n'ad'a nya'gi pəti ki dəji'ne.

* 14:4 14.4 Lebitiki 18.16, 20.21

⁸ Lo kin'ti, kon'a sul'ə, adi el ene: «Adi'm, toki ji ra'n ne inbe kin, do Jan Batisi me supira'ti.»

⁹ Me ngar tuji oji'n do nya ki ngonn ki dene daj'ə kin, nan tado kun mindi ki un ki kiwro, taa tado de'gi ki bar'de lo nyakuso'ti kin to ningə, un ndu'ne kadi adi'ə do Jan.

¹⁰ Be ə, adi de madi aw gangi do Jan me key dangay'ti,

¹¹ re'n me supira'ti, adi ngonn ki dene kakin, adi awi'n adi kon'ne.

¹² Njendo'gi la Jan rei uni ninn'ə awi duwi, ningə awi ori poy'o Jeju ad'a oo.

Jeju adi nyakuso de'gi dər mi soi

(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Jan 6.1-15)

¹³ Loki Jeju oo ta kin ningə, un to ə aw oxi ro'ne ngərangı ki kar'ne ba loki de'gi gotoi'ti. Loki bulə de'gi oyi ta'a ningə, in ki bebo'gi ki dangi dangi awi ki nja'de go'ə'ti.

¹⁴ Loki Jeju ur nanga me to'ti, oo bulə de'gi ngayn, loki oo'de, oo kumtondoo lə'de, adi aji njemonyi'gi lə'de.

¹⁵ Loki kadi aw to ur ningə, njendo'gi oti ki ro Jeju'ti eli'ə eyina: «Lo ki ji rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti, ningə kadi isi ur nga to, ə inyə bulə de'gi kam adi awi ki ngannbe'gi'ti, ndogi nyakuso soi.»

¹⁶ Nan Jeju el'de ene: «Awi ki ndo kadi ai lo el, inbe'gi adi'de nya soi.»

¹⁷ Ə eli Jeju eyina: «Ki ji ra'n ne kin, j'aw ki mapa mi ə kanji joo to par.»

¹⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Rei se'de ne adi'm'in m'oo.»

¹⁹ Ningə go'ti, adi ndu'ne kadi bulə de'gi kakin sii nanga do mu'gi'ti. Ningə oy mapa'gi ki mi ki kanji'gi ki joo kakin, un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadi njangi'n do nyakuso kin, ningə uwə gangi'de nan'ti, adi njendo'gi, kadi adi bulə de'gi.

²⁰ De'gi pəti soi nya ndanni maji. Ningə, oyi ndəgi mapa ki nanyi, kara dogi gidə in joo.

²¹ De'gi ki soi nya kin asi dingəm'gi dər mi, de tudə dene'gi ki ngann'gi ki soi nya se'de səm'ti el.

Jeju njiyə do mann'ti

(Mrk 6.45-52; Jan 6.16-21)

²² Nden ba go'ti, Jeju oxi njendo'gi lə'ne adi ali me to'ti, kadi awi gidi ba'ti kete non'ne'ti, dokagilo'ti ki in a inyən bulə de'gi.

²³ Loki Jeju inyə'de adi awi ningə, oti al aw do mbal'ti, oxi ro'ne ki kar'ne ba tado kelta ki Luwə. Loki kadi ur, Jeju isi low'ə'ti non ki kar'ne ba.

²⁴ Do gangi low'ə'ti kin, to in dann bati, sanyi ki ngangı ba nga. Nəl ulə sur to ki gogi gogi, adi pungum babo ra'de majel.

²⁵ Taginnlo'ti, Jeju in ra njiyə do mann'ti, isi aw ki ro njendo'gi'ti lə'ne.

²⁶ Ə loki njendo'gi oyi'ə ra njiyə do mann'ti ningə, do'de majel, adi eli eyina: «In muwə de,» ningə bol tol'de, adi uri kol.

²⁷ Nan kalangi ba, Jeju el'de ene: «Adi me'se oxi nanga nan in m'in, ə boli el!»

²⁸ Lo kin'ti, Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, re in in ə, adi'm ndu'i adi m'njiyə do mann'ti m'aw ro'i'ti.»

²⁹ Ə Jeju el ene: «Re!» Ningə Piyər in me to'ti, ur do mann'ti, njiyə do'ti isi re ki ro Jeju'ti.

³⁰ Nan loki Piyər oo nəl ki isi ulə ningə, bol ra'a adi ulə ngirə ndu'i mann, adi non ene: «Burəbe, aji'm!»

³¹ Ə kalangi ba, Jeju ilə ji'ne uwə'n Piyər, ningə el'ə ene: «In de ki kunme lə'i in ndikiri ba, ra bann ə in tadi wa?»

³² Ningə loki ali taa me to'ti ə, ginn nəl gangi.

³³ Ə nje ki sii me to'ti ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Tokı rɔta'ti, in Ngonn lə Luwə inbe!»

Jeju adi lapiya njemonyi'gi dɔnangi Genejareti'ti
(Mrk 6.53-56)

³⁴ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne indəi babo gangi ningə, tei dɔnangi Genejareti'ti.

³⁵ De'gi ki low'ə'ti gəri Jeju, adi uləi kulə ki lo lo, dɔnangi ki Genejareti'ti ba pəti, ə de'gi rei ki njemonyi'gi pəti rɔ'a'ti.

³⁶ De'gi nonyi dɔ Jeju'ti kadı inyə njemonyi'gi adi ɔdi ta ku li'ə, ningə de'gi pəti ki ɔdi ta ku li'ə ingəi lapiya tɔ.

15

Jeju elta ki dɔ nyajibəlbe'ti
(Mrk 7.1-13)

¹ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə ki madi'gi in Jerujalem'ti, rei ingəi Jeju dəji'ə eyina:

² «Tadɔ ri ə njendo'gi lə'i təli rɔ'de go nyajibəlbe'ti lə kaw'je'gi el wa? Ji dəji be tadɔ togi jı'de kigo nyajibəlbe'gi el par ə ɔsi nya.»

³ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nga ingi, tadɔ ri ə in təli rɔ'se go mbərkikində'ti lə Luwə el tadɔ nyajibəlbe lə'se wa?»

⁴ Tokı rɔta'ti, Luwə el ene: «Ɔsi kurə baw'i ki kon'i.» Taa el ɔay ene: «De ki elta ki majel baw'ne eke kon'ne asi ta koy*.»

⁵ Nan ingi, eli eyina: «De ki el baw'ne eke kon'ne ene: <Nya maji'gi ki re m'a m'osi'n kɔyi in kadikare ki m'ində ta dangi tadɔ Luwə nga,> ningə,

⁶ de'ə kin aw ki ndoo kadı ɔsikurə baw'ne el nga. Lo kin'ti, sii tuji ki ta lə Luwə tadɔ nyajibəlbe lə'se.»

⁷ Ingi in njekədikum de'gi, ta ki Luwə el ki ta njekeltakita'ne'ti Ejay dɔ'se'ti in ta ki rɔta'ti. Luwə el ene:

⁸ «Ginn de'gi kin ɔsikurə'm ki ndar ta'de kare, Nan me'de in sanyi sə'm.

⁹ Tɔji ki isi uləi dɔ'm'ti, nda'a goto, Tadɔ nyando'gi ki isi ndoi de'gi kaa, In mbərkikində'gi ki in rɔ de'gi'ti†.»

Nya ki nje təl de nya ki to njen'ti
(Mrk 7.14-23)

¹⁰ Go'ti ningə, Jeju ɔar bulə de'gi ki rɔ'ne'ti, ə el'de ene: «Uri mbi'se maji oyi ta lə'm, ə kadı in gəri me'ə tɔ.

¹¹ Nya madi ki in taga aw ta de'ti ki a təl'ə nya ki to njen takum Luwə'ti goto. Nan nya ki te ta de'ti ə a təl de nya ki to njen'ti.»

¹² Lo kin'ti, njendo'gi lə Jeju rei rɔ'a'ti eli'ə eyina: «Ta ki el kin to me Parisi'gi ngayn, kin in gər wa?»

¹³ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Kagi ki ra ki Bai man el, a ɔri'ə kɔ.

¹⁴ Inyəi'de, in njekumtɔ'gi ə isi ndɔri njekumtɔ'gi. Nga ningə, re njekumtɔ ndɔr njekumtɔ ə, joo pəti a ɔsi be'ti.»

¹⁵ Ə Piyər un ta el'ə ene: «Ɔr me kujita kin adi j'oo.»

¹⁶ Ningə Jeju el ene: «Adi inbe'gi kaa in gəri nya el tɔ wa?»

¹⁷ Adi m'el'se, nya'gi pəti ki ɔdi ta de, a aw te kanda'a'ti, ningə go'ti ə, te kɔ, aw ɔe sin'ti.

* 15:4 15.4 Tekitaga 20.12, 21.17; Ndukun 5.16; Lebitiki 20.9 † 15:9 15.9 Eja 29.13

18 Nan nya ki te ta de'ti, in nya ki in ngarme de'ti, ningə in kin ə in nya ki nje təl de ki to njen'ti.

19 Ngarme'de ə in lo ki mərta'gi ki majel isi tei'ti, ki təl nan, ki kuwə marum, ki kaya ki ra, ki bogi, ki mannaji ki ngom, ki kelta ki majel dōnan'ti.

20 Ingi kin ə in nya'gi ki isi təli de nya ki to njen'ti, nan kusə nya par, um togi ji el, a təl de nya ki to njen'ti el.»

*Dene ki Kana'ti un me'ne adi Jeju
(Mrk 7.24-30)*

21 Jeju in low'ə'ti non, or rə'ne aw dōnangi'ti ki Tir'ti ki Sidon.

22 Ningə nyi, dene ki Kana'ti kare te non re, ningə un ndu'ne ki taa el ene: «Burəbe, Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'm! Tado ndil ki majel adi kon ngonn'm ki dene ngayn.»

23 Nan Jeju ilə ta'ti el. Ningə njendo'gi li'ə rei rə'a'ti, eli'ə eyina: «In tuwə kə go'je'ti, tado a ində ndu go'je'ti.»

24 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «In ngann Isirayel'gi ki toi to bati'gi ki nanyinan be kam par ə Luwə ulə'm ki rə'de'ti.»

25 Nan dene re əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti ene: «Burəbe, re ra sə'm!»

26 Ə Jeju ilə'ti ene: «In gorow'ə'ti el kadi de un nyakusə lə ngann'gi, ilə adi ngann busi'gi.»

27 Ningə dene el Jeju ene: «In rəta'ti Burəbe, nga k'in ə, ngann busi'gi ki ai ginn tabilə'ti a soi bunə nya'gi ki in də tabilə'ti tosi nanga tə.»

28 Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Dene, kunme lə'i bo ngayn! Ningə kadi ingə nya ki to rə'i kin, toki dəji'n.» Ningə ngonn'o ki dene kakin, ingə lapiya nga də kad'a'ti inbe kin non tə.

*Jeju aji njemonyi'gi ngayn
(Mrk 7.31-37)*

29 Jeju ətə low'ə'ti non, aw ta ba'ti ki Galile. Al aw də mbal'ti, isi nanga.

30 Bulə de'gi ngayn rei rə Jeju'ti ki nje mote'gi ki njekumtə'gi, ki nje kingə tuji'gi ki nje mbiboy'gi ki elita el, taa njemonyi'gi ki rangi ngayn non bay. Rei ki njemonyi'gi kin buki'de non Jeju'ti, ningə Jeju aji'de.

31 In nya ki əti bulə de'gi bol ngayn, kadi nje mbiboy'gi elita num, nje kingə tuji'gi ingəi lapiya nga num, nje mote'gi njiyəi num, taa njekumtə'gi kaa oyi lo num tə, adi uləi təji də Luwə'ti lə Isirayel'gi.

*Jeju adi nyakusə de'gi dər sə soi bay
(Mrk 8.1-10; Mat 14.13-21)*

32 Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene: «M'oo kumtondoo lə bulə de'gi kin, tado ndə mutə bone ə in sə'm nan'ti, ningə, nya ki kadi soi goto. Ningə m'ge kadi m'inyə'de ki me'de ki bo ba el, nan to bo ində taa təgi'de row'ə.»

33 Ə njendo'gi li'ə dəji'ə eyina: «J'a j'in ki mapa ra dilələ'ti ne, ə bulə de'gi ki əti bol be kin a soi asi'de wa?»

34 Ningə Jeju dəji'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa?» Ə eli'ə eyina: «Mapa in siri ki ngann kanji'gi nden də'ti.»

35 Ə Jeju ilə ndu'ne adi bulə de'gi kadi sii nanga.

36 Ningə əy mapa ki siri ki ngann kanji'gi kakin ji'ne'ti, ra oyo Luwə də'ti, ningə gangi nan'ti, adi njendo'gi lə'ne, adi adi bulə de'gi soi.

37 De'gi pəti soi nya ndanni, adi njendo'gi kawı gındə'gi ki nanyi rosi kara siri.

38 De'gi ki soi nya, asi dingəm'gi dər sə, de tudə dene'gi ki ngann'gi ki soi nya səm'ti el.

39 Go'ti, Jeju inyə bulə de'gi adi awi, ningə al me to'ti, aw dōnangi Magadan'ti.

16

Parisi'gi ki Sadusi'gi, daji nyakoji Jeju (Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Parisi'gi ki Sadusi'gi, rei ro Jeju'ti daji'ə kadi ra nyakoji ki in dōran'ti adi'de n'oyi. Daji'ə be, to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə.

² Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Loki kadi aw to ur ningə eli eyina: “Lo a to maji, tado dōran kər njoo.”

³ Loki lo ti ki sin ba ningə, eli eyina: “Bone ndi a ədi, tado dōran kər wuu.” In be ə, asi kadi gəri bal kum dōran, nga ra bann be ə nyakoji'gi ki isi rai nya dōkagilo'ti ki bone taa asi gər el wa!

⁴ De'gi ki dōkagilo'ti ki bone, in de'gi ki majel, ki njekuwə marum, ndigi kadi n'oyi nyakoji, nan nyakoji madi ki rangi ki kadi a oyi ore do nyakoji lə Jonasi goto nga.» Ningə inyə'de, ə ɔti aw.

Hum lə Parisi'gi ki lə Sadusi'gi (Mrk 8.14-21; Luk 12.1-6)

⁵ Loki isi awi dow ba'ti ki kare, me njendo'gi oy do mapa'ti ki kadi oyi.

⁶ Nga ningə Jeju el'de ene: «Oyi maji! Indəi kumkədi do ro'se'ti, oji'n do hum lə Parisi'gi, ki hum lə Sadusi'gi.»

⁷ Nan ingi isi mərita kin yo do'de'ti eyina: «In tado koy ki j'oyi mapa el!»

⁸ Nan Jeju gər mərta lə'de, adi el'de ene: «In de'gi ki kunme lə'se in ndikiri ba, tado ri ə isi mərita ki do mapa'ti ki oyi el wa?»

⁹ In gəri me nya'gi el kaa bay wa? Me'se olo do mapa'ti ki mi ki dingəm'gi dər mi soi kin el wa? Ndəki oyi ndəgə ki nanyi kara bann ə in təli wa?

¹⁰ Taa mapa ki siri ki dingəm'gi dər so soi kin kaa me'se olo do'ti el num to wa? Ndəki oyi ndəgə ki nanyi kara bann ə in təli wa?

¹¹ Ta ki m'el m'ene: Indəi kumkədi do ro'se'ti, ojido hum lə Parisi'gi, ki hum lə Sadusi'gi kin, in ta ki sow do mapa el, kin ra bann be ə asi kadi gəri me'ə el wa?»

¹² Lo kin'ti nga a gəri toki el'de kadi n'indəi kumkədi do ro'de'ti, ojido hum ra mapa el, nan ojido nyando lə Parisi'gi ki Sadusi'gi.

Piyər el toki Jeju in de ki Luwə mbət'ə (Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Loki Jeju aw te dōnangi Sejare'ti ki Pilipi, daji njendo'gi lə'ne ta ene: «De'gi isi elita ki do'm'ti toki, m'in Ngonn de m'in nan wa?»

¹⁴ Ə Njendo'gi eli'ə eyina: «De'gi madi eli eyina in Jan Batisi; nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli, nje ki rangi bay eyina in njekelta ki ta Luwə'ti Jeremi eke ki kare dann de'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti.»

¹⁵ Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «Nga inbe'gi ki do'se, eli eyina m'in nan wa?»

¹⁶ Ə Simon Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, Ngonn lə Luwə ki nje kisi kum ba!»

¹⁷ Ningə Jeju el Simon ene: «In nje majikur, Simon ki ngonn Jonasi, tado in de ə te ki do nya kin adi in gər el, nan in Bai ki nje kisi me dōran'ti taa ə te ki do'a adi.

¹⁸ Nga ningə m'a m'el'i m'ene in Piyər (ki kər me'ə nan Mbal), ningə do mbal'ti kin ə m'a m'ində ngirə *Njekawnan'gi lə'm do'ti. Təgi koy a ra si'ə nya madi el.

¹⁹ M'a m'ad'i lakele Konbe lə Luwə. Ningə nya'gi pəti ki a do dōnangi'ti ne, a do dōran'ti to, ə nya'gi pəti ki a tuti dōnangi'ti ne, a tuti dōran'ti to.»

²⁰ Ningə ndəji njendo'gi ki təgi'ne toki k'in ne Kirisiti, de ki Luwə mbət'ə kin, kadi eli taa de madi el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne lo koy'ti (Mrk 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

²¹ In dökagilo'ə'ti non, Jeju ulə ngirə toji njendo'gi adi gəri toki, maji kadi n'aw Jerujalem, n'ingə kon ngayn ji ngatogi'gi'ti lə Juwipi'gi, ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi. A tōli'ne, nan ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'ne'ti, ə n'a n'te lo koy'ti.

²² Nan do ta'ti kin, Piyər ɔr Jeju aw si'ə gədikare, ningə ulə ngirə ndang'a ene: «Luwə a ngəmi, jagi Burəbe, a adi nya kin te do'i'ti el!»

²³ Nan Jeju təl rə'ne, el Piyər ene: «Təl gogi Satan, ɔr rə'i kə sanyi rə'm'ti! In jigi ki nje tugə'm, tado mərta lə'i in mərta ki in rə Luwə'ti el, nan in mərta lə de'gi.»

²⁴ Ningə go'ti, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rə'ne to nya madi el, kadi in be un kagidəsi koy lə'ne, ə re un go'm.»

²⁵ Be ə toki rəta'ti, de ki ge kaji rə'ne inbe dənangi'ti ne a ilə rə'ne kə. Nan de ki ilə rə'ne kə tado lə'm, a isi ki do'ne taa gogi.

²⁶ Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki dənangi'ti ne pəti tigə, nan ndil'ə tuji ə, maj'a to ra be wa? Nya madi ki de a adi ɔr'n tor ndil'ne to non wa?

²⁷ M'in Ngonn de m'a m're ki malayka'gi lə'm me toji'ti lə Bai Luwə, ningə m'a m'ugə goji de ki ra kigo kulə ra'a'ti.

²⁸ Toki rəta'ti, adi m'el'se: de'gi madi dann'se'ti ne a oyi el bay ə a oyi m'in Ngonn de ki a re to Ngar kin taa.»

17

Jeju mbəl rə'ne

(Mrk 9.2-3; Luk 9.28-36)

¹ Ndo mehen go'ti, ningə Jeju ɔr Piyər num, Jaki num, taa Jan ki ngonnkon Jaki num to, ə aw se'de, do mbal'ti ki ngal sanyi ki ndəgə'gi.

² Low'ə'ti non, Jeju mbəl takum'ne. Ta kum'ə unji to kadi be, taa ku ki rə'a'ti kaa unji to kadi be to*.

³ Ningə low'ə'ti non, Moji ingi ki Eli tei ki rə'de'ti bus, ra elita ki Jeju.

⁴ Ə Piyər un ta el Jeju ene: «Burəbe, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. Re in ge ə, m'a m'ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in nya Moji, ə ki kare in nya Eli to.»

⁵ Loki Piyər ra elta ta'ne'ti ba bay ningə nyi, kilndi ki kunj'ə to, in dow do'de bigum. Ningə ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, m'ndig'ə ngayn, in ki nəl'm ngayn kadi m'mbət'ə, ə oyi ta li'ə.»

⁶ Loki njendo'gi oyi do ta kin ningə, osi ki takum'de nanga, bol tol'de.

⁷ Ə Jeju re rə'de'ti, ɔdi'de ə el'de ene: «Indəi taa, ə adi bol ra'se el.»

⁸ Nga ningə, loki eyina n'uni kum'de ki taa ningə, oyi de madi ki rangi el, oyi Jeju ki kar'ne ba par.

⁹ Loki in do mbal'ti isi uri nanga ningə, Jeju ində ndu kin non'de'ti ene: «Eli nya ki ra nya adi oyi kin de madi el, biti kadi m'in Ngonn de m'te dann njekoy'gi'ti.»

¹⁰ Go'ti, njendo'gi dəji'ə eyina: «Tado ri inbe ə, njendo ndukun'gi eyina maji kadi Eli re kete taa wa?†»

¹¹ Ə ilə'de'ti ene: «In ki rəta'ti kadi Eli a re kadi ra go nya'gi pəti adi asi nan gogi.»

¹² Ningə m'in, adi m'el'se madi oyi, Eli re ə binəm, ə de'gi gəri el, adi rai si'ə nya ki me'de ge. Be to a, Ngonn de kaa a ingə'n kon ji'de'ti.

¹³ Lo kin'ti, njendo'gi gəri kadi ta ki Jeju el'de kin sow do Jan Batisi.

Jeju adi lapiya ngonn ki njedamsil

(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43)

* 17:2 17.2 2Pi 1.16-18 † 17:10 17.10 Mal 3.23

14 Loki tæli isi rei ki rɔ bulə de'gi'ti, dingəm madi kare re rɔ Jeju'ti, ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, el'ə ene:

15 «Burəbe, oo kumtondoo lə ngonn'm ki dingəm, ki damsil ra'a adi ingə kon ngayn kin. Dɔkagilo'gi madi, isi tosi ki por'o ge ki me mann'ti ge.

16 M're si'ə rɔ njendo'gi lə'i, nan asi kadi adi'ə ingə lapiya, el.»

17 Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone ki in nje me ngan, njera nya ki majel, kadi to m'nji sese biti kagilo bann bay taa kadi uni me'se adi m'in wa? Ke kadi m'a m'osi ginn'se biti kagilo bann taa wa? Rei si'ə rɔ'm'ti ne.»

18 Ningə Jeju ndangi ndil ki majel ad'a te rɔ ngonn'ti, par ə tanan'ti non, ngonn ingə lapiya nga.

19 Go'ti, njendo'gi rei rɔ Jeju'ti, loki in si'ə ki kar'de ba, dəji'ə eyina: «Tadɔ ri ə kete j'in j'asi kadi ji tuwə ndil kin el wa?»

20 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Asi el, tadɔ kunme lə'se in ndikiri ba. Ningə kadi m'el'se toki rɔta'ti, re awi ki kunme ki in ndikiri ba to kandi kagi ki bari'ə mutardə kin be mindi kaa, a eli mbal kam eyina: “Ɔti, aw ra nu be” ə, a ɔti kadi aw ra. Nya ki a dum dɔ'se goto.» [

21 Taa, ko ndil'gi ki be kin, de a tuwə'de ki takul kelta ki Luwə ki kɔgi rɔ nyakuso ta.]

*Jeju təl elta ki dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti bay
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43-45)*

22 Ndɔ kare njendo'gi sii nan'ti pəti Galile'ti, ə Jeju el'de ene: «A uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti.

23 Kadi a tɔli m'in, nan ndɔ ki kon mutə go koy'm'ti, ə m'a te lo koy'ti.» Ta kin ɔr tɔgi njendo'gi ə təl ɔr bay.

Jeju ingi ki Piyər ugə lambo ki me Kəy'ti lə Luwə

24 Loki Jeju in ki njendo'gi rei tei Kapernayim'ti, nje ki isi taai lambo me Kəy'ti lə Luwə rei rɔ Piyər'ti dəji'ə eyina: «Njendo'se nya ugə lambo ki me Kəy'ti lə Luwə el wa?‡»

25 Ə Piyər ilə'de'ti ene: «Oyo, ugə lambo.» Ningə Piyər re te be ningə, Jeju un ta kete el'ə ene: «Mərta lə'i in ri ə Simon? Nan'gi ə in njetalambo'gi ki nje taa nyagangi'gi dɔ de'gi'ti ki ngar'gi ki dɔnangi'ti ne gangi wa? In ngann nje be'gi eke in mbah'gi wa?»

26 Ə Piyər el'ə ene: «In mbah'gi.» Loki ene: «Mbah'gi», Jeju ene: «Re in be ə, ngann nje be'gi, rai kare ənn.

27 Nan re in be kaa, kadi j'in ə ji təl jigi tugə de'gi kam el, ə aw babo'ti, ilə kuy, uwə'n kanji ki dɔkete ki a re un kuy, ningə te ta'a, ə a ingə silə kare ta'a'ti, kadi ugə'n lambo lə'i, lə'm tɔ.»

18

*De ki in kibo me Konbe lə Luwə
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)*

1 Dɔ kad'a'ti inbe kin, njendo'gi rei dəji Jeju eyina: «Nan ə in kibo me Konbe'ti lə Luwə wa?»

2 Ə Jeju bar ngonn ki du ad'a re ra dann'de'ti,

3 ningə el'de ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, re in mbəli tæli toi to ngann'gi be el ə, a uri me Konbe'ti lə Luwə el.

4 De ki sɔl dɔ'ne ləm ləm to ngonn be ə, de'ə kin a in kibo ngayn me Konbe'ti lə Luwə.

‡ 17:24 17.24 Tekitaga 30.11-16

⁵ Re de uwə ngonn ki be kin rɔ'ne'ti, me tɔ'm'ti ə, in m'inbe ə de'ə kin uwə'm rɔ'ne'ti.

Jeju ndəji de'gi dɔ majel'ti

(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ «Kin ə toki de madi ra adi ki kare dann nje ki du'ti kam ki uni me'de adi m'in, osi me majel'ti ə, in soti ngayn bay tado li'ə kadi dɔi mbal kibo ngayn mində'ti, ə ɔsi'ə iləi'ə bul ba'ti.

⁷ Kumtondoo ki dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ki nje re ki nya'gi ki isi tugəi madi de'gi jig'i'ti adi osi. Toki rɔta'ti, maji kadi nya'gi ki nje tugə de'gi jig'i'ti toi, nan kumtondoo in lə de ki njera kadi de osi.

⁸ Kin ə ji'i eke nja'i rai nu adi osi me majel'ti ə, gangi'de ilə'de kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ingə kaji ki ji'i ki kare eke nja'i kare, utə kadi in ngəm ji'i'gi joo pəti, eke nja'i'gi joo pəti, ə iləi nu me por'ti ki biti ki non'ti.

⁹ Kin ə kum'i kare rai adi osi majel'ti ə, ɔr'ɔ ilə kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ingə kaji ki kum'i ki kare, utə kadi in ngəm kum'i'gi joo pəti, ə iləi nu me dilə por'ti ki biti ki non'ti.

¹⁰ Oyi maji! Kadi kidi ki kare dann ngann'gi'ti kin el, tado, toki rɔta'ti, malayka'gi lə'de sii ki dɔkagilo'gi pəti, takum Bai'ti ki isi dɔran'ti taa. [

¹¹ Tado m'in Ngonn de m're tado kaji de'gi ki nanyinan*.]

Kujita dɔ bati'ti ki nanyi

(Luk 15.3-7)

¹² «De madi aw ki bati'gi bu, ə in ki kare nanyi, ningə, inyə ndəgə'gi ki dɔjikara gidə in jikara dɔ mbal'ti, ə aw sangi in ki nanyi kakin. Eke kigo ko'ə'ti lə'se, ta ri ə a eli dɔ lo kin'ti wa?

¹³ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, re ingə bati ki nanyi kin ə, rɔ'a a nəl'ə ngayn dɔ'a'ti utə nje ki dɔjikara gidə in jikara ki nanyinan el kin.

¹⁴ Be tɔ ə, Baw'se ki isi me dɔran'ti, ge kadi ki kare dann ngann'gi'ti kaa nanyi kɔ el.»

Row kingə de ki ra majel

¹⁵ «Loki ngonnkon'i ra majel ə, aw ingə, in si'ə joo ba, ningə ulə ji'i dɔ majel'ti li'ə ki ra, ad'a gər. Re oo ta lə'i ningə, in ingə ngonnkon'i gogi.

¹⁶ A re oo ta lə'i el ningə, aw un de ki rangi kare, eke de'gi joo sə'i, aw ingə'n'ə bay. In ra be kadi "nya'gi pəti in ki kun ndu dɔ'ti kigo ta'ti lə de'gi joo eke mutə ki kadi manyinaj'a+".

¹⁷ Kin ə re mbəti koo ta lə'de ə, el njekawnan'gi. Ə re mbəti koo ta lə Njekawnan'gi bay tɔ ningə, kadi oo'ə to de ki gər Luwə el, eke to njetalambo be.

¹⁸ Toki rɔta'ti, adi m'el'se: nya'gi pəti ki a dɔi dɔnangi'ti ne, a dɔi dɔran'ti tɔ, ə nya'gi pəti ki a tuti dɔnangi'ti ne, a tuti dɔran'ti tɔ.»

¹⁹ «Toki rɔta'ti, m'el'se m'adi in gəri bay: re de'gi joo dann'se'ti, indəi ndu'de nan'ti dɔnangi'ti ne, kadi dəji nya ri ki uwə me'de ə, Bai ki isi me dɔran'ti a adi'de.

²⁰ Tado loki de'gi joo eke mutə kawinan, me tɔ'm'ti ə, m'in dann'de'ti non.»

K'inyə go majel'gi lə nan kɔ

(Luk 17.4)

²¹ Lo kin'ti, Piyər ɔti ki rɔ Jeju'ti dəj'ə ene: «Burəbe, kin ə ngonnkon'm ra sə'm majel ə, kadi m'inyə go kɔ nja bann m'ad'a wa? Kadi m'inyə go kɔ biti nja siri wa?»

²² Ə Jeju el'ə ene: «M'el m'ene biti nja siri el, nan biti nja dɔsiri nja siri.»

* **18:11 18.11** Barta kin goto me makitu'gi'ti madi ki ndangi kete nu ki ndonn ta Gireki. † **18:16 18.16** Ndukun ki nja joo 19.15

²³ «In be ə, Konbe lə Luwə to to ta kin be: Ndo kare ngar madi ge kadi nje ra kulə'gi lə'ne udəi kor nya'gi lə'ne non'ne'ti adi n'oo.

²⁴ Ə ulə ngirə, adi rei ki in ki kadi a ad'a nar ki dum kudə kor'ɔ.

²⁵ Nan dingəm kakin aw ki nya ki kadi ugə'n bāngi kin el, adi be'ə un ndu'ne kadi ndogi'ə, ne'ə ki ngann'a'gi, ki nya maji'gi li'ə ba pəti tor bāngi'ti kin.

²⁶ Ə nje ra kulə osi nanga non be'ne'ti, non uwə nja'a ene: "Si sə'm do'ti, ə m'a m'ugə'i bāngi kin pəti."

²⁷ Nga a, lo kin'ti, be'ə oo kumtondoo li'ə, adi inyə bāngi ki do'a'ti kin kə, ə inyə'ə adi aw kare.

²⁸ «Loki de ki bāngi in do'a'ti kakin ene n'te ki taga ningə, ingə madikulə li'ə kare ki in, aw ki bāngi lə'ne ki nden be par do'a'ti, ə osi si'ə uwə, səkirə mind'ə, ningə el'ə ene: "Ugə'm bāngi ki do'i'ti!"

²⁹ Ə mad'a osi nanga non'a'ti, non do'a'ti ene: "Si sə'm do'ti, ə m'a m'ugə'i bāngi kin."

³⁰ Nan mbəti, adi aw si'ə biti ilə dangay'ti, nginə'n ta bāngi ki kadi ugə'n'ə.

³¹ Loki madikulə'gi oyi nya ki ra kin ningə, to rə'de ngayn adi ai ɔri poy nya'gi kin pəti be'de adi'ə oo.

³² Ə ngar bar'a ad'a re, ningə el'ə ene: "In nje ra kulə ki majel, m'inyə go bāngi ki do'i'ti pəti kə tado non ki in non do'm'ti.

³³ Nga in, ri ə ɔgi kadi oo kumtondoo lə mad'i toki m'in m'oo'n kumtondoo lə'i kin be tə el wa?

³⁴ Lo kin'ti, wongi ra be'ə do'a'ti ngayn, adi ilə dangay'ti, lo ra kulə'ti ki kon, biti kadi ugə'n bāngi ki do'ne'ti pəti tigə.

³⁵ Ningə Jeju ilə do'ti ene: In be tə ə, Bai ki isi dɔran'ti taa, a ra'n'se, loki de madi dann'se'ti, inyə go majel kə k'inyə ki in ngarme'ə'ti adi ngonkon'ne, el."»

19

Ta ki do gangi nan'ti lə dene ki dingəm

(Mrk 10.1-12; Luk 16.18)

¹ Loki Jeju toltə ta'gi ningə, ɔti Galile'ti, aw dɔnangi Jude'ti, gidi ba Jurden'ti.

² Bulə de'gi ngayn uni go'ə, adi aji'de do monyi'gi'ti lə'de.

³ Parisi'gi ɔti rei rə Jeju'ti, dəji'ə ta to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə eyina: «Ndukun lə'je adi tarow kadi dingəm tuwə ne'ne, ɔjido nya ki ra ki ra adi nəl'ə el eke adi tarow el wa?»

⁴ Ə Jeju ilə de'ti ene: «In tudəi Makitu lə Luwə ki ndangi kin el biti wa? "Lo kulə ngirə kində nya'gi'ti Luwə ra dingəm ki dene*»,

⁵ ningə el ene: in be ə, dingəm a inyə baw'ne ki kon'ne, ningə a tinyəi nan ki ne'ne† kadi təli darə ki kare.

⁶ Lo kin'ti, a in joo el nga, nan in darə ki kareba. Ningə nya ki Luwə dɔɔ nan'ti, maji kadi de gangi nan'ti el."»

⁷ Ə eli Jeju eyina: «Nga ra bann be ə Moji adi ndu ene re dingəm tuwə ne'ne ningə maji kadi ad'a makitu gangi nan ji'ə'ti wa‡?»

⁸ Jeju təl el'de ene: «In tado me ngan lə'se ə Moji adi'n'se tarow kadi tuwəi ne'se'gi, nan lo kulə ngirə nya'gi'ti, in be el.

⁹ Nga ningə, adi m'el'se, re de tuwə ne'ne, tado nya ki rangi um in ta lə kaya ki ra el, ə taa dene ki rangi ə, de'ə kin təl njekuwə marum.»

¹⁰ Lo kin'ti, njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Re in kin ə in ndu ki to do dingəm'ti ki rə dene'ti ə, taa dene el in soti.»

* **19:4 19.4** Lo tum ginn nya'gi 1.27, 5.2 † **19:5 19.5** Lo tum ginn nya'gi 2.24 ‡ **19:7 19.7** Ndukun ki nja joo 24.1

11 Ə Jeju el'de ene: «De'gi pəti gəri me ta kin el, nan nje ki Luwə adi'de ta row'ə par.

12 De'gi madi in non, taai dene el, tado tōgi'de sangi dene goto, ningə in nya ki tei me kon'de'ti nu; nje ki madi'gi in tado kər ki ər'i'de kuji, ə nje ki nungi, mbeti taa dene tado Konbe lə Luwə tō. De ki asi kadi gər me ta kin ningə kadi gər.»

*Jeju njangi dō ngann'gi ki du
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)*

13 De'gi rei ki ngann'gi ki du rō Jeju'ti kadi njangi dō'de, ə elta ki Luwə tado lə'de, nan njendo'gi ndangi'de.

14 Ə Jeju el ene: «Inyəi ngann'gi ki du adi rei ki rō'm'ti, um ɔgi'de tarow el, tado Konbe lə Luwə in yan de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.»

15 Go'ti, Jeju njangi dō'de, ə ɔti ilə dō'ne aw lo ki rangi'ti.

*Ta ki dō ngonn ki basa ki njenyakingə
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)*

16 Ndo kare, dingəm kare re rō Jeju'ti, ningə dəj'ə ene: «Njendo de'gi, in ri ki maji, ə kadi m'ra, ə m'a m'ingən kaji ki to biti ki non'ti wa?»

17 Ə Jeju el'ə ene: «Tado ri ə dəji'm ta dō nya ki maji'ti wa? De ki maji in kareba. Re in ge kur me kumngayira'gi ningə, in təl rō'i go mbərkikində'gi'ti.»

18 Ə dingəm kakin dəji Jeju ene: «Mbərkikində'gi ki ra wa?» Ningə Jeju ilə'ti ene: «A təl de el, a uwə marum el, a bōgi el, a mannaji ki ngom dō mad'i'ti el\$,

19 ɔsi kurə baw'i ki kon'i, taa a ndigi de mad'i to daro'i in be be*.»

20 Ningə ngonn ki basa ene: «Nya'gi kin pəti, m'təl rō'm go'ti nga. Nga ki ne kin, in ri bay ə nanyi'm kadi m'ra wa?»

21 Ə Jeju el'ə ene: «Re ge kadi asi nan tapi takum Luwə'ti ningə, aw, adi ndogi sə'i nya maji'gi lə'i pəti, lowə nar'a njendoo'gi, ningə a aw ki nyakingə ngayn dōran'ti, ə un go'm.»

22 Nan loki ngonn ki basa oo ta'gi kin ningə, ɔti aw ki ronel el, tado in de ki aw ki nyakingə'gi ngayn.

23 Ə Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, a ngan ngayn ki rō njenyakingə'ti kadi ur me Konbe'ti lə Luwə,

24 ningə m'təl m'el'se bay, in nya ki ngan ngayn kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur me Konbe lə Luwə.»

25 Ta kin əti njendo'gi bol ngayn, adi eli eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

26 Ə Jeju ində manji'de ba ningə el'de ene: «Ki rō de'gi'ti lowə goto, nan ki rō Luwə'ti lo ra nya'gi pəti to.»

27 Ə Piyər un ta el'ə ene: «Nga oo, j'in ki j'inyə nya'gi lə'je pəti, ə j'un go'i kin, ri ə j'a j'ingə wa?»

28 Ə Jeju ilə'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se: ndo ki nya'gi pəti a indəi ngirə'de kində ki sigi, ə m'in Ngonn de m'a m'nji dō kumbər konbe'ti lə'm, ki de'gi a toji'm'in kin ningə, ingi ki uni go'm kin, ingi kaa a isi dō kumbər konbe'ti ki dōgi gidə in joo kadi gangi ta dō ginn kaw Isirayel'ti ki dōgi gidə in joo.

29 Ningə re de madi, inyə kəy lə'ne, ki ngannkon'ne'gi, ki konnann'ne'gi, ki kon'ne, ki baw'ne, ki ngann'ne'gi eke dōnangi lə'ne tado lə'm ə, a ingə nya'gi kin dō'ti nja bu, taa a ingə kaji ki a to biti ki non'ti tō.

30 Nga ningə, de'gi ngayn ki kete, a təli nje ki gogi, ə de'gi ngayn ki gogi, a təli nje ki kete tō.»

20

Kujita do nje ra kulə me ndoo nju'ti

¹ «Konbe lə Luwə to to be nje kəy, ki te ki sin ba kadi n'oy nje ra kulə'gi kadi rai kulə me ndoo nju'ti lə'ne kin be.

² Ndu'de osi nan'ti ki nje ra kulə'gi, kadi adi'de nar ki lo ra kulə'ti ki ndo kare, ningə adi'de awi me ndoo nju'ti.

³ Loki te ki kadi ki jikara ki sin ningə, oo nje ra kulə'gi ki rangi bay, ki rei rai tambalo'ti ki kanji ra kulə,

⁴ ə el'de ene: "Ingi kaa, ai me ndoo nju'ti lə'm rai kulə, ə m'a m'adi'se nyakugə goji ki asi gorow'ə'ti."

⁵ Ningə ɔti awi. Loki te taga ki kadi ki jam do be'ti num, ki kadi ki koti be'ti num ningə, ra kah'a'ti kakin bay.

⁶ Go'ti, te re ki kadi ra binyə bilə ningə, oo nje ra kulə'gi ki rangi bay, ki rei rai non, ə el'de ene: "Ra bann ə sii lo kin'ti lo səl, ki kanji ra kulə wa?"

⁷ Ə iləi'ə'ti eyina: "De ki unn'je kulə'ti goto." Ə el'de ene: "Ingi kaa, awi me ndoo nju'ti lə'm rai kulə to."

⁸ «Loki kadi ur ningə, njendoo nju el njengəm nya li'ə ene: "In bar nje ra kulə'gi, ə adi'de nyakugə goji'de, ulə ngirə do nje re gogi'ti, təl taa do nje re kete'ti."

⁹ Nje re ki kadi ra binyə bilə, nan nan kaa ingə nar ki lo kulə'ti ki ndo kare.

¹⁰ Lo kin'ti, nje re do kete rei yan'de nga ningə, məri kadi n'a n'ingəi nar ki utə yan madi'de'gi, nan ingi kaa, ingəi nar ki lo kulə'ti ki ndo kare inbe kakin to.

¹¹ Loki isi taai nar kin, barita ki njendoo

¹² eli eyina: "Nje ki rei gogi ne kin, rai kulə kadi kareba par, ningə in adi'de nar ki asi nan ki yan'je, j'in ki ji ra kulə sin biti kadi ur, adi kadi ndaw'je."

¹³ Lo kin'ti, nje ndoo elta ki kare dann'de'ti ene: "Madi'm, nya madi kare ki low'ə'ti el ki m'ra sə'i goto. Ndu'je sə'i osi nan'ti do nar'ti ki lo kulə'ti ki ndo kare el wa?"

¹⁴ Taa nya lə'i, ə aw. M'ge kadi m'adi in ki re gogi nya kin, toki m'ad'i kin be to.

¹⁵ In gorow'ə'ti kadi nya ki me'm ndigi ə m'ra ki nyakingə lə'm el wa? Eke in ta lə'i kadi me'i tuji tado maji ki m'ra wa?"

¹⁶ Nga ningə Jeju ilə'ti ene: In be ə, nje ki gogi a təli nje ki kete, ə nje ki kete a təli nje ki gogi to.»

Jeju elta do koy'ne'ti ki te'ne lo koy'ti bay

(Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Ta kaw ki Jerujalem'ti, loki in do row'ti, Jeju ujə rə'ne ki njendo'gi ki do'gi gidə in joo gədi kare, ningə el'de ene:

¹⁸ «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem'ti, ningə a uləi m'in Ngonn de ji kibo'gi'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə. A gangi ta koy do'm'ti,

¹⁹ ningə a uləi m'in ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi kogi do'm'ti ge, tindəi m'in ki ndəy hawlay ge, bəri m'in kagidəsi'ti ge. Nan ndo mutə tum ginn'ə ndo koy'm'ti ə, m'a m'te lo koy'ti.»

Kon Jaki in ki Jan dəji nya Jeju

(Mrk 10.35-45)

²⁰ Go'ti, kon ngann lə Jebede re ki ngann'ne'gi rə Jeju'ti, ningə kon ngann'gi osi məkəsi'ne nanga non Jeju'ti tado dəj'ə nya kare.

²¹ Ə Jeju dəj'ə ene: «In ri ə in ge wa?» Ningə, el'ə ene: «Un ndu'i kadi ngann'm'gi ki joo kam, de kare isi do'jikəl'i'ti, ə in ki nungi isi do'jigəl'i'ti to, loki a isi do kumbər Konbe'ti lə'i.»

²² Lo kin'ti non, Jeju ilə'ti ene: «In gəri me nya dəji lə'se kin el. A asi kadi ingəi kəpi kon ki m'aw to m'ingə kam kare mindi wa?» Ningə eli eyina: «Oyo, j'a j'asi kare.»

²³ Ə Jeju el'de ene: «Kon ki m'aw to m'ingə kam, ə rəta a ingəi kare, nan ta ki ɔjido kisi dɔjikəl'm'ti eke dɔjigəl'm'ti; in ta lə'm kadi m'in ə m'adi'se el; lo'gi kin to tado de'gi ki Bai Luwə ra go'ə kete nu tado lə'de.»

²⁴ Ndəgi njendo'gi ki dɔgi, loki oyi ta'gi kin, rə'de nəl'de ki ngann lə Jebede ki joo kin el.

²⁵ Be ə, Jeju ɓar'de pəti ki rə'ne'ti, el'de ene: «In gəri kadi nje konɓe'gi dɔ ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dɔnangi'ti ne, sii uwəi'de ginn tɔgi'de'ti adi'de kon, taa de'gi ki njetɔɓar kaa, onyibe dɔ'de'ti ɓay tɔ.»

²⁶ Nan maji kadi to be dann'se'ti el. Re de madi dann'se'ti, ndigi kadi n'in kibo ningə, kadi təl nje ra kulə lə'se pəti.

²⁷ Taa re de madi ndigi kadi n'in de ki dɔkete dann'se'ti ningə, kadi təl njekuləɓər lə'se tɔ.

²⁸ In be tɔ ə m'in Ngonn de kin m're kadi de'gi taa rai kulə adi m'in el, nan kadi m'in ə m'ra kulə m'adi'de, taa m'adi rə'm kadi m'ugə'n dɔ bulə de'gi ngayn m'ilə'de taa tɔ.»

Jeju aji njekumtɔ'gi joo

(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi tei me ɓe'ti ki Jeriko ki taga, bulə de'gi ngayn njiyəi go'de'ti muki muki.

³⁰ Ningə njekumtɔ'gi joo sii ngangɔ row'ti. Loki oyi kadi in Jeju ə isi ində dər ningə, uni ndu'ne ki taa eyina: «Burəɓe, Ngonnkaw Dabidi*, oo kumtondoo lə'je!»

³¹ Bulə de'gi ndangi'de kadi uti ta'de, nan njekumtɔ'gi uni ndu'de ki taa inɓe ɓay eyina: «Burəɓe, Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'je!»

³² Lo kin'ti, Jeju ra lokati, ɓar'de, ningə dəji'de ene: «In ri ə, gei kadi m'ra madi'se wa?»

³³ Ə iləi'ə'ti eyina: «Burəɓe, ji ge kadi kum'je te adi j'oo'n lo!»

³⁴ Jeju oo kumtondoo lə'de, ə ɔdi kum'de, par ə tanan'ti non, kum'de oo lo, adi uni go'ə.

21

Jeju ur Jerujalem'ti ki kɔsikurə

(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)

¹ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne indəi dɔ ɓe ki Jerujalem ndəkba ki ɓe ki Betipaje, ki kadi mbal kagi buni'gi'ti, ulə njendo'gi joo,

² el'de ene: «Awi me ngonnbə'ti ki ra non'se'ti kam. Lo kur inɓe ki a uri ki me ɓe'ti par ə, a ingəi kon koro ki dɔi'ə, ngonn koro ra gəd'ə'ti, ningə tuti'ə, ə rei se'de adi m'in.»

³ Re de madi el'se nya madi ə, iləi'ə'ti eyina: «Burəɓe ə ge'de,» ə a inyə'de kalangi ba kadi tuti'de.»

⁴ Nya kin a ra nya be kadi ta ki Luwə el ki njekeltakita Luwə'ti el kin tolta'ne:

⁵ «Eli de'gi ki Siyon'ti eli eyina:

Oyi ngar lə'se a re dɔ'se'ti,

In de ki sol lom lom,

Isi dɔ kon koro'ti, in ki ngonn koro*.»

⁶ Njendo'gi ai, rai toki Jeju el'n'de.

* 20:30 20.30 Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki dɔ'ti ginn makitu'ti nanga. * 21:5 21.5 Ejay 62.11; Jakari 9.9

⁷ Rei ki kon koro in ki ngonn koro kakin ningə, lowi ku'gi lə'de gidə'ti, ningə Jeju ala isi dɔ'ti.

⁸ Bulə de'gi ngayn lowi ku'gi lə'de go row'ti. Nje ki nan'gi tətɪ mbi kam'gi, tiləi dɔ row'ti.

⁹ Bulə de'gi nje njiyə non Jeju'ti ki nje njiyə go'ə'ti uni ndu'de ki taa eyina: «Ojana, Ngonnkaw Dabidi!

Kadi Luwə njangi dɔ de ki re me tɔ Burəbe!

Ojana, tɔji in ki dɔ Nje kisi dɔran'ti taa!»

¹⁰ Loki Jeju ur Jerujalem'ti, loki me be'ti ba pətɪ ndigi bir bir. Adi de'gi dəji rɔ'de ta eyina: «In de ki bann wa?»

¹¹ Ə bulə de'gi iləi'de'ti eyina: «In Jeju, njekeltakita Luwə'ti, ki Najareti, dɔnangi Galile'ti.»

Jeju tuwə njeragati'gi nati Kəy'ti lə Luwə
(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-16)

¹² Go'ti, Jeju aw ur nati Kəy'ti lə Luwə, ningə tuwə njelaw nya'gi ki njendo'gi nya'gi nati Kəy'ti lə Luwə kɔ. Jeju sur tabilə'gi lə njembəl nar ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti tilə, nan'ti ki nya kisi lə njelaw dər dum'gi.

¹³ Ningə el'de ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: Kəy lə'm a bari'ə kəy kelta ki Luwə, nan ingi, təl'i'ə lokiyəɾɔ lə njebogi'gi yo!»

¹⁴ Lo kin'ti non, njekumtɔ'gi ki mote'gi, rei rɔ'a'ti nati Kəy'ti lə Luwə, adi adi'de lapiya.

¹⁵ Loki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi oyi nya'gi ki əti bɔl ki Jeju ra'de, ki ndu ngann'gi ki isi bər nan'ti Kəy lə Luwə ene: «Ojana Ngonnkaw Dabidi!» kin ningə, me'de on'de,

¹⁶ adi eli Jeju eyina: «Oo ta ki ngann'gi ra eli kam wa?» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Oyo, m'oo, nan ke in tudəi ndu Luwə ki ndangi eyina:

“Ra adi ngann'gi ki du, ki nje to ta mba'ti kaa, ta'de ulə tɔji dɔ'i'ti” kin el wa\$?»

¹⁷ Ningə lo kin'ti, Jeju inyə'de non, ə te me bebo'ti kɔ, aw Betani'ti, aw isi nu.

Jeju mann kagi mbaykote
(Mrk 11.12-14,20-24)

¹⁸ Lo ti go'ti ki sin, Jeju təl isi re me bebo'ti, bɔ ra'a.

¹⁹ Ə oo kagi mbaykote ki ra kadi row'ti, tɔ kadi n'aw ginn'ti, nan loki re ndəkba ningə, oo mbi'ə'gi par um oo kanda el. Ə Jeju el mbaykote kakin ene: «A andi gogi el biti ki non'ti.» Ningə low'ə'ti non, mbaykote tuti.

²⁰ Loki njendo'gi oyi nya kin, əti'de bɔl ngayn, adi dəji ta eyina: «Ra bann ə low'ə'ti ne par ə kagi tuti wa?»

²¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, re awi ki kunme, ə me'se tɔsi el ə, in nya ki m'ra ki mbaykote kin par ə a rai el, nan re eli mbal kam eyina: “Əti lo kin'ti rangi, aw osi me ba'ti,” kaa nya kin a ra nya.

²² Nga ningə, nya'gi pətɪ ki a dəji ki kunme, me kelta'ti ki Luwə ə, a ingəi.»

Ta ki dəji dɔ tɔgi'ti ki Jeju awi'n
(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Jeju ur me Kəy'ti lə Luwə, isi ndo nya de'gi ningə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, rei ki rɔ'a'ti, dəji'ə eyina: «Nan adi tarow kadi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan tɔ ə adi ndu'ne ə isi ra'n wa el'je adi j'oo?»

²⁴ Ə Jeju təl el'de ene: «M'in kaa m'a m'dəji'se ta kareba be tɔ. Re iləi m'in'ti ningə, m'in kaa m'a m'el'se de ki adi'm tarow kadi m'ra'n nya'gi kin tɔ.

²⁵ Nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi wa?» Nan təli ra elinan ta dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: “In Luwə ə ulə'ə”, a dəji'je ene ke ra bann ə j'uni me'je j'adi Jan el wa?

²⁶ A kin ə re j'eli j'ene: “In de'gi ə uləi Jan” ə a in ta ki rə bulə de'gi'ti tə, tado de'gi pəti oyi Jan kadi in njekeltakita Luwə'ti.»

²⁷ Be ə təli eli Jeju eyina: «Ji gər el.» Ə Jeju təl ilə'de'ti ene: «Re in be ə m'in kaa m'a m'el'se təgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el tə.»

Kujita də ngannkonnan'gi'ti ki joo

²⁸ Jeju elta ki rangi bay ene: «Eli'm'in ta lə'se də ta'ti kin adi'm'in m'oo. Dingəm kare aw ki ngann dingəm'gi joo, ə un ta el ki dəkete ene: “Ngonn'm, aw ra kulə me ndəə nju'ti bone.”

²⁹ Ningə ngonn kakin ilə baw'ne'ti ene: “M'a m'aw el,” ə isi ba bitə ningə me'ə uwə ki ta, adi ində aw.

³⁰ Dingəm re rə ngonn'ti ki nja joo, el'ə kaa ta ki el ngonnkon'a kakin, ningə in el ene: “Oyo, m'a m'aw bay,” ə aw el.

³¹ Eke dann ngann'gi'ti ki joo kin in ki ra ə ra go ndigi'ti lə baw'ne wa?» Ningə iləi Jeju'ti eyina: «In ki dəkete.» Ə Jeju el'de ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se, njetalambo'gi ki dene'gi ki njera kaya a tei Konbe'ti lə Luwə non'se'ti.

³² Tado Jan Batisi re rə'se'ti, təji'se row ki dana, nan in taai me'ə el, nan njetalambo'gi ki dene'gi ki njera kaya'gi uni me'de. Ə ingi, oyi nya kin be kaa, me'se uwə'se ki ta go gogi ə adi inyəi gorow njiyə'gi ki majel kə, ə uni me'se el.»

Kujita də nje ra kulə me ndəə nju'ti, ki nje me majel

(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ Go'ti, Jeju el'de ene: «Uri mbi'se oyi kujita ki rangi bay. De kare ki njendəə nju in non, ningə ində singə gugi'n gidə gugi. Ur be kadi to mborei nju'ti, ningə ra ngonn kəy ngəmlə səm'ti. Ningə go'ti dəi ta nan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju, kadi to rai kulə ningə a kanyinan nya'a, ningə əti aw mbah.

³⁴ Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bər'gi lə'ne kadi awi taai kandi nya ndəə kakin, ki in yan'ne ji nje ra kulə nju'ti adi'ne.

³⁵ Nan loki bər'gi rei tei ningə, nje ra kulə'gi uwəi'de tindəi ki kare ngayn, təli ki nungi, ningə ki kon mutə, tiləi'ə ki mbal tə.

³⁶ Njendəə təl ulə ki bər'gi ki rangi, ngayn utə in ki kete inbe kin bay. Nan rai se'de ko nya inbe ki rai ki nje ki kete kakin bay.

³⁷ Ta təl ta'a'ti, dingəm təl ulə ngonn ne inbe rə'de'ti, ene: “A bəli gidi ngonn'm.”

³⁸ Nan nje ra kulə nju, loki oyi ngonn kakin ningə elinan dann'de'ti eyina: “Daro'a inbe kam ə a in nje nya nduwə! Rei adi ji təli'ə, ningə nya nduwə li'ə, j'a təli'ə yan'je'ti.”

³⁹ In be ə, uwəi ngonn kakin ndəri'ə, awi si'ə gidi lo ndəə'ti taga, təli'ə.

⁴⁰ Lo'ti kin Jeju dəji'de ene: Ndə ki dingəm ki be nje ndəə kin a re ə, ri ə a ra ki nje ra kulə nju kin wa?»

⁴¹ Ə eli'ə eyina: «A təkə de'gi ki majel kin ki təkə ki ki kon ngayn, ə a adi ndəə lə'ne nje ki rangi, ki kadi a adi'ə kanda ki dəkagilo'ə'ti ki əji.»

⁴² Ningə Jeju el'de ene: «In tudəi me makitu'ti lə Luwə oyi el wa?

“Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,

In ə təl mbal ki in təgi kəy.

In kin in kuləra Burəbe.

In nyakəji ki əti bol ə to takum'je'ti kin*.”»

* 21:42 21.42 Pa'gi 118.22-23

⁴³ Ningə adi m'el'se bay to: «A taai Konbe lə Luwə ji'se'ti, kadi təli adi ginn de'gi ki rangi ki kadi a rai kulə ki maji.

⁴⁴ Nga ningə, de ki osi dɔ mbal'ti kin ə, a tətəi njeki njeki, a re in ə mbal kin osi dɔ'a'ti to ningə, a rəkite'ə rəkite rəkite.»

⁴⁵ Loki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi oyi kujita kin ningə, gəri me'ə kadi in ta ki dɔ'de'ti ə Jeju ra el.

⁴⁶ Ə sangi row kadi n'uwəi'ə, nan boli bulə de'gi, tado bulə de'gi oyi Jeju to njekeltakita Luwə'ti.

22

Kujita ki ɔjido bar de'gi lo nyakuso taa nan'ti

(Luk 14.15-24)

¹ Jeju ilə rɔ'ne el'de ta ki kujita bay ene:

² «Konbe lə Luwə to to ngar ki ra nyakuso kibo tado ngonn'o ki aw to taa dene kin be.

³ Ngar ulə njekulə'gi lə'ne adi awi eli de'gi ki bari'de lo nyakuso'ti, kadi rei, nan de'gi kakin mbəti.

⁴ Ngar təl ində taa ta njekulə'gi'ti ki rangi bay ene: “Ki ngosine kin, nyakuso oy nga, m'tol baw mangi'gi, ki binyə'gi ki bati'gi lə'm, ki boi mbul mbul maji, nya'gi pəti asinan, ə rei lo nyakuso taa nan'ti.”

⁵ Nan de'gi ki bari'de kakin, usi'de dɔ ta'ti li'ə kin el, ki kare aw lo ndɔɔ'ti lə'ne, ki nungi aw lo gati'ti lə'ne ndəgə'gi, uwəi njekulə'gi adi'de kon ningə tɔli'de.

⁶ Ə nje ki nungi bay, uwəi njekulə'gi adi'de kon ge, tɔli'de ge.

⁷ «Lo kin'ti, wongi tɔl ngar, adi ulə ki njero'gi lə'ne adi awi tɔi ko njetɔl nya'gi kakin num, tuləi bebo lə'de por num to.

⁸ Ningə go'ti, ngar el njekulə'gi lə'ne ene: “Nyakuso taa nan oy nga, nan de'gi ki in ki bari'de, in de'gi ki asi ta te low'ə'ti el.

⁹ Awi ki tatorow'gi, bari de'gi pəti ki ngəi'de, adi'de rei lo nyakuso taa nan'ti.”

¹⁰ Njekulə'gi awi ki gorow'gi, kawu de'gi pəti ki ngəi'de, ki maji ge, ki majel ge, adi de'gi rosi me kəy kadi de'gi sɔi nya taa nan'ti.

¹¹ Loki ngar ene n'ur kəy kadi n'oo de'gi ki bari'de kakin ningə, oo dingəm madi kare ki isi ki ku kuso nya taa nan rɔ'ne'ti el.

¹² Ə ngar el'ə ene: “Madi'm, in ra bann ə ur kəy ne ki kanji ku kuso nya taa nan rɔ'i'ti wa?” Ningə dingəm kakin ilə'ti el.

¹³ Nga a ngar el njekulə'gi lə'ne ene: “Dɔi ji'ə'gi ki nja'a'gi, ə iləi'ə taga lo ki diw'ti, ki in lo ki a non'ti ge, a ngor ngangine'ti ge.”

¹⁴ Toki rɔta'ti, Luwə bar de'gi ngayn, nan nje ki mbəti'gi in ngayn el.»

Ta dɔ kugə lambo lə ngar kibo Sejar

(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Parisi'gi ingəi nan, elinan ta, kadi n'iyəi kulə n'uwəi Jeju me ta'ti ki n'a dəji'ə ə a te ta'a'ti.

¹⁶ Be ə, uləi njendo'gi lə'de in ki de'gi madi ki me kuti'ti lə Erodi, adi awi eli'ə eyina: «Njendo, ji gər kadi in nje kelta ki rɔta'ti, in njendo de'gi row ki rɔta'ti ki nəl Luwə num, in bol kum'de el num, tado in bol k'in kibo eke kəti bol lə de'gi el.

¹⁷ Ə el'je adi j'oo ta ki me'i'ti: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi de ugə lambo nje konbe kibo Sejar wa?»

¹⁸ Nan Jeju gər me majel lə'de, adi el'de ene: «In njekədikum de'gi! Tado ri ə iyəi kulə kadi uwəi m'in wa?

¹⁹ ɔji'm'in silə ki kadi de a ugə'n lambo adi'm'in m'oo.» Ningə ɔji'ə silə kare.

²⁰ Nga ə dəji'de ene: «Dɔ nan ə indəi, ə tɔ nan tɔ ə ndangi silə'ti kin wa?»

21 Ə iləi'ə'ti eyina: «In Sejar.» Ə Jeju təl el'de ene: «Nya lə Sejar ə adi Sejar, nya lə Luwə ə adi Luwə tə.»

22 Ta ki Jeju el'de kin dum də'de, adi inyəi'ə ə ətə awi.

Ta də kində taa lə njekoy'gi lo koy'ti

(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-38)

23 Ndə'a'ti non, Sadusi'gi ki in de'gi ki oyi kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el, rei rə Jeju'ti dəji'ə eyina:

24 «Njendo, Moji el ene: “Re de madi oy, ki kanji k'inyə ngann'gi tor'ne'ti, maji kadi ngonnkən'a taa dene nduwə kin, oji'n ngann'gi, kadi tei tor ngonnkən'a'ti*.”

25 Ki ətə də ta kin, toki dann'je'ti, ngannkon nan'gi in siri ge be. Ki dəkete taa dene, ningə oji'n ngonn el bay ə oy, adi inyə dene nduwə adi ngonnkən'ne.

26 Nya kin ra nya be, in də ki nja joo'ti, ki ki nja mutə'ti, bitə te'n də ki nja siri'ti.

27 Go'de'ti pəti, darə dene inbe re oy tə.

28 Eke ndə ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti ə, nan dann'de ə a in ngaw dene kin wa? Tadə in siri pəti taai'ə ne'de'ti.»

29 Ə Jeju el'de ene: «In de'gi ki indəmi row, tadə in gəri Makitu lə Luwə el num, taa in gəri togi lə Luwə el num tə.

30 Ndə ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, dingəm'gi ki dene'gi a taai nan el nga. Pəti a toi to malayka'gi be me dərən'ti.

31 Ki ətə də kində taa lo koy'ti lə njekoy'gi, tudəi ta ki Luwə el'se kin el wa?

32 Luwə el ene: “M'in Luwə lə Abiraham, m'in Luwə lə Isaki, ki Luwə lə Jakobi.” Luwə in Luwə lə de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə lə njekoy'gi el†.»

33 Bulə de'gi ki oyi ta lə Jeju, nyando li'ə əti'de bol ngayn.

Ndukun ki utə ndəgi ndukun'gi

(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 Loki Parisi'gi oyi kadi Jeju dum də Sadusi'gi ningə, ingi kawinan.

35 Ə ki kare dann'de'ti, ki in njendo ndukun'gi, iyə kulə me ta'ti, dəji Jeju ene:

36 «Njendo, dann mbərkikində'gi'ti lə Luwə pəti me ndukun'ti, in ki ra ə in də madi'ne'gi'ti wa?»

37 Ə Jeju ilə'ti ene: «A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, taa ki mərta lə'i ba pəti tə‡.

38 In kin ə in ndukun ki dəkete ki utə mbərkikində'gi pəti.

39 Ningə ndukun ki nja joo ki maj'a to'ti tə ə to kin: A ndigi de mad'i to darə'i inbe be tə§.

40 Ndukun'gi lə Moji ba pəti, ki ta'gi lə njekeltakita Luwə'ti, ngirə'de in də mbərkikində'gi'ti ki joo kin.»

De ki Luwə mbət'ə ki Dabidi

(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Loki Parisi'gi kawinan kakin, Jeju dəji'de ta ene:

42 «Ki go mərta'ti lə'se də Kirisiti'ti ki in De ki Luwə mbət'ə kin, oyi kadi in ginn koji'ti lə nan wa?» Ə eli'ə eyina: «In ngonnkaw Dabidi.»

43 Ə Jeju el'de ene: «Ra bann be ə Dabidi ləki Ndil Luwə ra kulə me'ə'ti bar'a “Be'm” wa?

44 Tadə Dabidi el ene:

“Burəbe Luwə el Burəbe lə'm ene:

<In re isi dəjikol'm'ti ne,

biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn togi'ti* >.”

* 22:24 22.24 Ndukun ki nja joo 25.5 † 22:32 22.32 Tekitaga 3.6, 15 ‡ 22:37 22.37 Ndukun ki nja joo 6.5

§ 22:39 22.39 Lebitiki 19.18 * 22:44 22.44 Pa'gi 110.1

⁴⁵ «Ə re Dabidi ɓar'a Burəbe ə, ra bann taa Kirisiti, ki in de ki Luwə mbət'ə a in ngonnkaw Dabidi wa?»

⁴⁶ Lo kin'ti, de ki asi kadi ilə ta'ti kare be goto. Ningə in dɔ ndɔ'a'ti kin nu, de kaa sangi kadi n'dəj'ə ta el nga.

23

Jeju gangi ta dɔ njendo ndukun'gi ki Parisi'gi'ti

(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52, 20.45-47)

¹ Jeju el bulə de'gi ki njendo'gi lə'ne ene:

² «Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, kulə lə'de in kər ginn ndukun lə Moji.

³ Nga ningə ingi, maji kadi in tɔli rɔ'se go nya'gi'ti ki eli'se, nan ndaji kulə ra'de'gi el, tado rai nya ki inbe'gi sii eli ki ta'de kin, el.

⁴ Dɔi nya ki ɔy indəi dɔ de'gi'ti, nan inbe'gi mbeti kun ngonn ji'de nden be kuwə'n se'de taa.

⁵ Kulə ra'de'gi pəti, rai ki kadi de'gi oyi gidi'de. Ngann ndukun'gi ki ndangi uləi me ngann buwati'gi'ti, ə de'gi dɔi nati non'de'ti ə isi ji'de'ti inbe kin, rai yan'de adi boi, taa kulə'gi ki de'gi ɔsi sil ku'gi'ti kin kaa, rai yan'de adi ngal tɔ*.

⁶ In de'gi ki gei lo kisi ki kete non de'gi'ti lo nyakusɔ'ti num ki nya kisi ki kete non de'gi'ti ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi num tɔ.

⁷ Taa gei kadi de'gi rai'de lapiya ki ɓuki nan'ti lo kingənan'gi'ti lə bulə de'gi'ti num, taa kadi de'gi ɓari'de "Njendo de'gi" num tɔ.

⁸ Nan ingi, adi de ɓar'se "Njendo", el, tado pəti, in ngannkon'nan'gi, ningə Njendo'se in kareba tɔ.

⁹ Bari de madi dɔnangi'ti ne "Baw'se" el, tado Baw'se in kareba, ə isi dɔran'ti.

¹⁰ Taa adi de ɓari'se "De'gi kibo", el tɔ, tado De kibo lə'se in kareba, ə in Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə.

¹¹ De kibo dann'se'ti, a in nje ra kuləɓər lə'se.

¹² De ki un dɔ'ne ki taa, a uləi dɔ'a ki nanga, ə de ki ulə dɔ'ne ki nanga, a uni dɔ'a taa tɔ.

Kumtondoo in lə Parisi'gi ki njendo ndukun'gi

¹³ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Sii uti tarow ki kaw Konbe'ti lə Luwə dɔ de'gi'ti. Inbe'gi uri me'ti el, ningə de'gi ki gei kur me'ti kaa, ɔgi'de num tɔ.

[
¹⁴ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi. Tai nya maji'gi lə njengawkoy'gi pəti pəti ji'de'ti, ningə ədi kum de'gi ki kelta ki Luwə ki ginn'ə gangi el, kadi de'gi oyi'se, toki in de'gi ki maji. Go kulə ra'gi'ti ki be kin, Luwə a gangi'n ta ki ngan ngayn dɔ'se'ti†.]

¹⁵ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Awi mbah, anyinan ngodi dɔnangi ray'gi'ti ki lo lo, dɔ ba'gi'ti kadi ingəi de kare go'se'ti. Ə loki ingəi'ə ningə, rai'ə adi təl asi ta kaw me por'ti ki biti ki non'ti nja joo utə inbe'gi ɓay tɔ.

¹⁶ «Kumtondoo in lə'se, in nje kər de'gi tarow, ki kum'se tɔ! Sii eli eyina: "Re de iw rɔ'ne ki Kəy lə Luwə ningə, to kare, a re iw rɔ'ne ki lər ki Kəy lə Luwə ə, maji kadi ra nya ki iw'n rɔ'ne."

¹⁷ In mbo de'gi, njekumtɔ'gi! Lər in nya ki Kəy lə Luwə, adi in yan Luwə. Eke lər ə in kibo ngayn eke, Kəy lə Luwə ki təl lər nya ki kində ta dangi'ti kin wa?

* 23:5 23.5 Kər Isirayel'gi 15.38-41 † 23:14 23.14 Barta'gi ki me nya'gi'ti kin [] goto me makitu'gi'ti ki njendanga ndangi kete.

¹⁸ Təli eli bəy eyina: “Re de iw rə’ne ki ringiri lo kində kadikare ə, to kare, a re iw rə’ne ki kadikare ə, maji kadi ra nya ki iw’n rə’ne.”

¹⁹ In njekumtə’gi! In ri ə in kibo ngayn wa? In kadikare eke in ringiri lo kində kadikare ki təl kadikare nya ki kində ta dangi’ti kin wa?

²⁰ De ki iw rə’ne ki lo kində kadikare ningə, iw rə’ne ki ringiri lo kində kadikare num, ki nya’gi pəti ki isi də’ti num tə.

²¹ De ki iw rə’ne ki Kəy lə Luwə ningə, iw rə’ne ki Kəy lə Luwə num, ki Luwə ki isi me’ti num.

²² De ki iw rə’ne ki dərən ə, iw rə’ne ki kumbər ngar lə Luwə num, ki Luwə ki isi də’ti num‡.

²³ «Kumtondoo in lə’sə in njendo ndukun’gi ki Parisi’gi, in njekədikum de’gi. Ɔri nya kare dann ki dəgi’ti, me mbi kam’gi’ti ki əti maji, ki me mbi kam ndir tanyi’gi’ti, ki me ngann nya ndir tanyi’gi’ti, adi Luwə, ningə indəi nja’sə də nya’gi’ti ki maji’de to me ndukun’ti lə Luwə, to nyara ki dana, ki koo kumtondoo, ki nyara ki low’ə’ti. Ki rəta’ti in kin ə in nya’gi ki kadi re a indəi kum’sə go’ti rai, ə inyəi ndəgə’gi ki kə non be el.

²⁴ In nje kər de’gi tarow, ki kum’sə tə! Sii uləi nya ta ngoo mann’ti lai mann tado ngann kur’gi ki du, ə isi turi jambal me’sə’ti.

²⁵ «Kumtondoo in lə’sə, in njendo ndukun’gi ki Parisi’gi, in njekədikum de’gi! Togi gidi kala mann ki gidi kaa kusə nya adi ar, nan me kəy rosi ki nya bəgi’gi ki nya ki ingəi ki gorow nyənn nyara ki majel.

²⁶ In Parisi ki njekumtə! Togi me kala mann, ningə gidə a ar njay tə.

²⁷ «Kumtondoo in lə’sə, in njendo ndukun’gi ki Parisi’gi, in njekədikum de’gi! Toi to dəbadi’gi ki de’gi rai pon gidi’ti adi ndai kam be: re oo gidə taga ne ə, ndolo, nan me’ə ki kəy rosi ki singə de’gi, ki nya’gi ki ndum ki dangi dangi.

²⁸ In be tə ə, gidi’sə’ti taga ne, təji adi de’gi oyi toki in nje təl rə’sə go ndu Luwə’ti, nan me’sə’ti kəy ə, kədi kum de’gi ki majel ki ra, rosi.

²⁹ «Kumtondoo in lə’sə, in njendo ndukun’gi ki Parisi’gi, in njekədikum de’gi! Indəi dəbadi de’gi ki njekeltakita Luwə’ti adi maji, rai dəbadi de’gi ki dana adi ndolo,

³⁰ ningə eli eyina: “Re dəkagilo’ti lə kaw’je’gi kin j’in non ə, re j’a j’ində rə’je nan’ti se’de kadi ji təl’n de’gi ki njekeltakita Luwə’ti, el.”

³¹ Lo kin’ti, inbə’gi isi təji kadi in ngannkaw nje təl de’gi ki njekeltakita Luwə’ti.

³² In ene, rai ki non’sə’ti, təli ta nya ki kaw’sə’gi uləi ngirə!

³³ «In de’gi ki mann’sə majel to lii pir’gi be, ra bann ə in məri kadi a anyinan, ta ta ki gangi’ti me por’ti ki biti ki non’ti wa?

³⁴ In tado kin ə, m’a m’ulən ki de’gi ki njekeltakita Luwə’ti, ki nje gosi’gi ki njendo de’gi ta lə Luwə, rə’sə’ti. A təli’de ge, a bəri’de kagidəsi’gi’ti, a tindəi’de ki ndəy hawlay ginn kəykawnan’ti lə Juwipi’gi, taa a ngodi’de, in se’de bəbo’ti ki kare ə a gangi se’de bəbo’ti ki nungi ki kete kete.

³⁵ Lo kin’ti, de’gi ki dana ki mosi’de in ki buki kə, ulə ngirə də Abel’ti, te’n də Jakari’ti ki ngonn lə Barasi kin, ta mosi’de a in də’sə’ti. In Jakari ki ndə ki təli’ə ngawdann lo’ti ki in Kəy’ti lə Luwə re lo ringiri kadikare’ti kin§.

³⁶ Toki rəta’ti, adi m’el’sə, ta nya təl’gi kin pəti a in də de’gi’ti ki dəkagilo’ti ki bəne.

Jeju elta də bəbo Jerujalem’ti

(Luk 13.34-35)

³⁷ «Wah! in de’gi ki Jerujalem’ti, in de’gi ki Jerujalem’ti, in ki nje təl njekeltakita Luwə’ti, in nje tilə de’gi ki Luwə ulə’de adi’sə ki mbal təli’de. Nja bann ə, m’ge kaw’sə toki konkunjə a kaw’n ngann’ne’gi ginn bagin’ne’ti kin be, nan ədi el ə.

‡ 23:22 23.22 Ejay 66.1 § 23:35 23.35 Lo tum ginn nya’gi 4.8; 2Po ta’gi 24.20-22

³⁸ Be ə ki ne kin, m'in Luwə m'a m'inyə Kəykawnan lə Luwə lə'se kə.

³⁹ Tado adi m'el'se madi oyi, a oyi m'in gogi el nga, biti ndo ki a eli eyina: "Njangi do in do de'ti ki re me to Burəbe'ti*».

24

Jeju el toki Kəy lə Luwə a tuji
(Mrk 13.1-4; Luk 21.5-7)

¹ Jeju te me Kəy'ti lə Luwə ki taga, isi aw ningə, njendo'gi li'ə, rei rə'a'ti, eli'ə kadi oo Kəy lə Luwə ki de'gi indəi adi əti bol kin!

² Ə Jeju un ta el'de ene: «Nya'gi kin pəti, kum'se oo maji, nan toki rəta'ti, adi m'el'se m'adi oyi, mbal kare ki a nanyi kadi isi do mad'a'ti ne goto, a budi'de mur mur nanga.»

Nya'gi ki a rai nya kete non doboy ndo'ti
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Loki Jeju aw isi do mbal kagi buni'gi'ti, njendo'gi li'ə rei rə'a'ti, dəji'ə ta ki kar'de ba eyina: «El'je adi j'oo, dokagilo ki ra'ti ə nya'gi kin a rai nya wa? Ə nyakoji ki bann ə a toji kadi ji gər toki in dokagilo ki kadi to re'n num, in doboy ndo num to wa?»

⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Indəi kumkədi do rə'se'ti, adi de ədi'se el.

⁵ Tado de'gi ngayn a rei ki tə'm, a eli eyina: "M'in ə m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə", ningə a buki de'gi ngayn mu to.

⁶ A oyi kaa rə'gi ki in sese ndəkba ki ngann ta'gi ki do rə'gi ki in sanyi, nan oyi maji! Adi bol ra'se el. Kadi nya'gi kin a rei, nan in doboy ndo el bay.

⁷ Ginn be madi a aw rə do ginn be madi'ne'ti, konbe madi a aw rə do konbe madi'ne'ti. Bo a on ge, dənangi a yəki ge, ki lo'gi ki dangi dangi.

⁸ Nan nya'gi kin a toi to lo kulə ngirə to ndo ki a ra dene kin be bay.

⁹ De'gi a uni do'se, awi sese kadi ingəi kon ge, kadi toli'se ge. De'gi pəti ki in Juwipi'gi el a əsi'se ta tado lə'm.

¹⁰ Lo kin'ti, de'gi ngayn a inyəi kunme'gi lə'de kə. A uni do nan ki yo ge ki ne ge, a əsi nan ta.

¹¹ Nje bar rə'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el, a tei, ədi de'gi ngayn buki'de mu.

¹² Majel a taa dənangi taa kadi, de'gi ngayn ndiginan lə'de a təl gogi.

¹³ Nan de ki uwə togi'ne ba biti doboy'ti, a ingə kaji.

¹⁴ Poyta ki maji ki do Konbe'ti lə Luwə kin, de'gi a iləi mbər'ə ki dənangi pəti, kadi de'gi pəti ki gəri Luwə el oyi manjaji ki do'ti. Ningə go'ti, doboy ndo a re.

Kon kibo ngayn ki a re
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ «Ningə loki a oyi de ki Njeranyakəw Njetuji lo, ki njekeltakita Luwə'ti Daniyel elta li'ə kin*, a uwə lo kisi loki ar njay'ti ə, maji kadi de ki nje tudə nya'gi kin, gər ginn'ə maji.

¹⁶ Ningə nje ki sii Jude'ti a anyinan ki do mbal'gi'ti.

¹⁷ De ki isi do kəy'ti a ur nanga kadi aw me kəy'ti un nya madi te'n el.

¹⁸ De ki a in me ndo'ti a asi kadi təl re be un ku rə'ne el to.

¹⁹ Kumtondoo ki gara goto a in lə dene'gi ki nje səm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndo'a'ti non kin.

²⁰ Elita ki Luwə kadi anyinan ngodi kin bar'a el, taa kadi in ndo kərkon'ti el to.

²¹ Tado dokagilo'ə'ti kin, kon ki de'gi a ingəi, in kon ki de oo nja kare el bay. Lo kulə ngirə dərən ki dənangi'ti ki Luwə ində'n nya'gi kin, biti bone, de oo ko kon kin nja kare el, taa de a oo ko kon kin gogi el ratata to.

* 23:39 23.39 Pa'gi 118.26 * 24:15 24.15 Daniyel 9.27, 11.31, 12.11

²² Re Burəbe uwə ta ndo'gi kin gangi el ə, de kare ki a isi ki do'ne ta goto. Nan tado lə de'gi ki inbe mbəti'de ə, a uwə'n ta ndo'gi kin gangi.

²³ Nga ningə, re de el'se ene: "Oyi Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə ə in yo am eke in ne am bo" ə, ononyi'se kunme'se kad'a rəta.

²⁴ Tado de'gi ki bari rə'de toki n'in kirisiti'gi be ki nje ki bari rə'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el, a rei non to rai nya'gi ki əti bol bol, ki nyakoji'gi ki ra bol kadi n'fuki de'gi mu'ti. A sangi kadi to nje ki Luwə mbəti'de inbe kin kaa, n'fuki'de mu bay, toki ingəi tarow.

²⁵ In be ə, m'el'se nya'gi kin kete be kadi gəri.

Ndo re Ngonn de

(Mrk 13.24-31; Luk 21.25-31)

²⁶ «Kin ə re de el'se ene: "De ki Luwə mbət'ə ə a diləlo'ti yo am" ə, ai el. Re el'se ene: "In ə iyə rə'ne mbunə lo'ti gogi nu am" ə uni me'se adi'ə rəta el.

²⁷ Ningə, toki ndi təl in'n lo kuwə kadi'ti, awi'n lo kurkadi'ti kakin ə, ki re'm m'in Ngonn de kaa in be tə.

²⁸ Loki ninn to'ti, mal'gi a kawinan səm'ti.

²⁹ Go nya kumtondoo'gi'ti ki dəkagilo'ə'ti kin, kadi a te kum'ne el, nanyi a nda el, mee'gi a in ki dōran'ti tosi ki nanga, ningə togi'gi ki dōran'ti a yəki.

³⁰ Lo kin'ti, nyakoji ki do'm'ti m'in Ngonn de a te dōran'ti, ningə ginn kaw'gi pəti ki dōnangi'ti ne a ndingəi rə'de. Lo kin'ti, a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi ki dōran'ti ki togi, me kunji'ti ki əti bol†.

³¹ M'a m'ulə ki malayka'gi lə'm ki tow ki bar ər lo hōm do kum dōnangi'ti ki so kadi kawi nje ki Luwə mbəti'de ki nan'ti. A kawi'de k'in ngangi dōnangi'ti ki kare tei in ki nungi'ti.

Nyando ki əjido kagi mbaykote

(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² «Maji kadi in gəri nyando ki do kagi mbaykote'ti kin. Loki baji'ə'gi indəi rungirungi, ə mbi'ə iti kin ningə, in gəri kadi nanyi bar in ndəkba nga.

³³ Be tə ə, loki oyi nya'gi kin pəti rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Ngonn de in takəy'ti ndəkba kadi re rə'se'ti.

³⁴ Ningə toki rəta'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki do'de taa ne kin a oyi tigə el bay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

³⁵ Dōran ki dōnangi a gotoi ndo madi, nan ta'gi lə'm a toi lo to de'ti ba biti ki non'ti.

Luwə ki kar'ne ba ə gər ndo ki doboy'ti

(Mrk 13.32,35; Luk 17.26-27,34-35, 12.39-40)

³⁶ «De kare ki gər ndo eke do kadi ki nya'gi kin a rai nya'ti goto: Malayka'gi ki dōran'ti el num, Ngonn lə Luwə inbe el num, nan Luwə ki Baw ki kar'ne ba par ə gər.

³⁷ Ningə, nya ki ra nya dəkagilo'ti lə Nuwe kin ə, nya'a a ra nya ndo re'm'ti m'in Ngonn de tə.

³⁸ Tado kete non kadi mann kon kibo kin re, de'gi soi nya ge, anyinan ge, taai nan ge, adi ngann de'gi taai nan ge, biti ndo'ti ki Nuwe ur'n me tokibo'ti‡.

³⁹ Usi de'gi el, biti kadi mann kon kibo re tuji'n'de§. Ndo ki m'in ngonn de m'a te'n bus kaa be to'a nya'gi a rai nya tə.

⁴⁰ In be ə, dingəm'gi joo a rai me ndo'ti ningə, a uni kare ə a inyəi ki nungi.

⁴¹ Dene'gi joo a uri nya nan'ti ə, a uni ki kare ə a inyəi ki nungi.

⁴² Ə maji kadi isi do nja'se'ti, tado in gəri ndo ki Burəbe lə'se a re'n'ti el.

† 24:30 24.30 Daniyel 7.13 ‡ 24:38 24.38 Lo tum ginn nya'gi 6.9-7.6 § 24:39 24.39 Lo tum ginn nya'gi 7.7-24

⁴³ In gəri maji kadi re be nje kəy gər dɔ kadi ki njeɓogi a re'n kondɔ'ti ə a isi dɔ nja'ne'ti ba, um a inyə adi mbuti bər kəy li'ə el.

⁴⁴ In tado kin ə, ingi kaa, kadi sii dɔ nja'se'ti tɔ. Tado m'in Ngonn de m'a m're dɔ kadi'ti ki in gəri el.

Njekuləbər ki njera nya ki dana

(Luk 12.42-46)

⁴⁵ «Njekuləbər ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki kum'ə ədi, ə in de ki be'ə a ində dɔ de'gi'ti ki me kəy'ti lə'ne kadi adi'de nyakusɔ ki dɔ kadi ki kadi adi'n'de.

⁴⁶ Nje ra kulə kin a in nje majikur, loki be'ə təl ə ingə ta kulə'ti kin, ra ra.

⁴⁷ Toki rɔta'ti adi m'el'se, a ində dɔ nya maji'gi'ti lə'ne pəti.

⁴⁸ A kin ə re in nje ra kulə ki majel ə, a el me'ne'ti ene: “Be'm a re kalangi el bay”,

⁴⁹ Ningə ra ta kində madikulə'nə'gi'ti, ra sɔ ge, ra anyi ge ki nje ki yiwi ra'de.

⁵⁰ Lokin'ti, be nje kəy a re ki ndɔ ki in ində me'ne dɔ'ti el, ki dɔ kadi ki gər el.

⁵¹ Be'ə a ɔ'ɔ kum'ə, kadi oo nya kon ki a ra de'gi ki njekədikum de'gi, lo non'ti ki lo ngor ngangi'ti.»

25

Kujita dɔ ngann mand'i'gi'ti ki dɔgi

¹ «Konbe lə Luwə a to to ta lə ngann mand'i'gi ki dɔgi ki ɔyi lambi'gi lə'de ə awi kadi tiləi kum de ki aw to taa dene kin be.

² Nje ki mi in mbo'gi ə nje ki mi in njekumkar'gi tɔ.

³ Nje ki mbo'gi ɔyi lambi'gi lə'de nan uni hu'ə ki rangi dɔ mad'a'ti el,

⁴ nan njekumkar'gi, ɔyi lambi'gi lə'de ki hu ki rangi dɔ mad'a'ti.

⁵ Nga ningə, loki de ki aw to taa dene kakin re kalangi el, bi ra'de adi toi bi.

⁶ Ə dann lo'ti, ndu de ɓar ene: “Oyi nje taa dene kaa am, ə tei tiləi kum'ə.”

⁷ Lo kin'ti, ngann mand'i'gi kakin pəti ndəli dɔ bi'ti, indəi dɔ lambi'gi lə'de dana.

⁸ Ningə nje ki mbo'gi eli njekumkar'gi eyina: “Adi'je hu lambi lə'se nden, nan lambi'gi lə'je isi oyi.”

⁹ Ə njekumkar'gi eli'de eyina: “Jagi, a asi kadi j'ingi sese dɔ'ti el, ə awi rɔ nje kində nya ndogi'ti ndogi yan'se.”

¹⁰ Ə loki mbo'gi awi lo ndogi hu lambi'ti nu ningə, nje taa dene re te. Nje ki sii dɔ nja'de'ti, uri si'ə kəy taa nan'ti, adi uti takəy dɔ'de'ti.

¹¹ Go'ti gogi ɓay taa nje ki nungi kakin in non rei yan'de, eli eyina: “Burəbe, Burəbe, in te takəy adi'je!”

¹² Nan nje taa dene ilə'de'ti ene: “Tokɔ rɔta'ti, adi m'el'se, m'gər'se el.”»

¹³ Lo kin'ti, Jezu ilə dɔ'ti ene: «Be ə, maji kadi sii dɔ nja'se'ti, tado in gəri dɔ ndɔ'a eke dɔ kad'a el.

Kujita dɔ njekulə'gi ki mutə

(Luk 19.12-27)

¹⁴ «Ta ki dɔ konbe'ti lə Luwə to to ta lə dingəm ki isi aw mbah ə ɓar njekulə'gi lə'ne adi'de nyakingə lə'ne kadi oyi go'ə adi'ne kin be.

¹⁵ Adi de kare saki nar mi, adi ki nungi saki nar joo, ningə adi ki nungi ɓay saki nar kare tɔ. Adi de ki ra kigo tɔg'ɔ'ti, ə ɔti aw mbah.

¹⁶ Be ə, njekulə ki ingə saki nar mi, aw ra'n gati ə ingə saki nar mi dɔ'ti.

¹⁷ Be tɔ ə, in ki ingə joo, ra, ingə joo dɔ'ti.

¹⁸ Nan in ki ingə saki nar kare, aw ur ɓe, duw nar'ti ki be'ə ad'a kakin.

¹⁹ «Nga ningə, dɔkagilo ngayn go'ti ningə, ɓe nje ra kulə'gi kakin in non re. Loki re ningə, dəji'de kadi ɔji kandi kulə'gi lə'de ki rai non'ne'ti kadi n'oo.

²⁰ Lo kin'ti, in ki ingə saki nar mi kakin, re non be'ne'ti ki saki nar ki rangi mi do'ti ningə el'ə ene: "Be'm, saki nar ki mi ki adi'm kaa, nyi m'ra be m'ingə mi do'ti kin."

²¹ Ə be'ə el'ə ene: "Maji ngayn, in njekulə ki maji ki nje ra nya ki low'ə'ti. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me nya'ti ki nden be, m'a m'indəi do nya'gi'ti ki ngayn. Re, ra sə'm ronel."

²² In ki ingə saki nar joo kakin, re non be'ne'ti ki saki nar ki rangi joo do'ti ningə el'ə ene: "Be'm, saki nar ki joo ki adi'm kaa, nyi m'ra be m'ingə joo do'ti kin."

²³ Ə Be'ə el'ə ene: "Maji ngayn, in njekulə ki maji ki nje ra nya ki low'ə'ti. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me nya'ti ki nden be, m'a m'indəi do nya'gi'ti ki ngayn. Re, ra sə'm ronel."

²⁴ Ta tolta'a'ti, in ki ingə saki nar kare kakin, re non be'ne'ti el'ə ene: "Be'm, m'gər kadi in de ki ngan ngayn: lo ki duw nya'ti el kaa tətəi num, lo ki naji nya'ti el kaa oy num."

²⁵ Nya kin ə m'bol, adi m'aw m'iyə nar ki adi'm kakin nanga. Ningə ki ngə sine, nya lə'i ə to kin."

²⁶ Lo kin'ti be'ə el'ə ene: "In njekulə ki majel, in njedaw! In gər maji kadi lo ki m'duw nya'ti el kaa m'ujə num, lo ki m'naji nya'ti el kaa m'oy num."

²⁷ Nga a re be kin ningə, re a ində nar lə'm lo ngəm nar'ti, ə toki m'təl kin ningə, re m'a m'taa ki mann'a do'ti.

²⁸ Tai saki nar ki kare ki ji'ə'ti kin adi in ki aw ki saki nar do'gi kin."

²⁹ Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə do'ti kadi to'ə mbar mbar, nan de ki awi'n el, in ki nden ki awi'n kaa a taai ji'ə'ti.

³⁰ Ningə in ki in njekulə ki nda'a goto, iləi'ə taga lo ki diw'ti ki kadi a non'ti ge ngor ngangi'ne'ti ge.»

Ta ki gangi ki do'boy'ti

³¹ Jezu el bay ene: «Loki m'in Ngonn de m'a m're me toji'ti ki əti bol, ki malayka'gi pəti go'm'ti kin ningə, m'a m'nji do kumbər ngar'ti lə'm me to'bar'ti.

³² Ningə ginn be'gi ki dangi dangi a kawinan ki non'm'ti. M'a m'or kum de'gi nan'ti toki nje nyakul'gi a or'n kum bati'gi ki binyə'gi nan'ti kin be.

³³ M'ində bati'gi do'jikol'm'ti, ə binyə'gi do'jigəl'm'ti to.

³⁴ Lo kin'ti, ngar a el nje ki do ji kol'ne'ti ene: "Rei, ingi ki Bai ində ji'ne do'se'ti kin, ə tai Konbe ki Luwə ində do'a dana tado lə'se lo kulə ngirə dōran ki dōnangi'ti nu kin.

³⁵ Tado bo ra'm ə adi'm'in nya m'njo; kundə ra'm ə adi'm'in mann m'anyi; m'in mbah ə uwəi'm'in ki rə'se'ti;

³⁶ m'ra ki rə'm kare ə adi'm'in ku m'ulə rə'm'ti; rə'm to'm ə rai sə'm; m'to dangay'ti ə rei oyi'm'in."

³⁷ Nga ə njera go ndu Luwə'ti a iləi'ə'ti eyina: "Burəbe, kadi bann'ti ə j'oo'i bo rai ə j'ad'i nya sə wa? Kində rai ə j'ad'i mann anyi wa?

³⁸ In mbah ə j'uwəi ki rə'je'ti wa? Ra ki rə'i kare ə j'ad'i ku ulə rə'i'ti wa?

³⁹ Rə'i to'i ə ji ra sə'i wa? To dangay'ti ə ji re j'oo'i wa?"

⁴⁰ Ə ngar el nje rago'ti'gi ene: "Toki rəta'ti, adi m'el'se, dokagilo'gi pəti ki rai nya'gi kin ki ki du ngayn dann ngannkon'm'gi'ti ki oyi'de kam ningə, in m'in ə rai sə'm."

⁴¹ «Ningə go'ti, ngar a el nje ki rai do ji gəl'ne'ti ene: "Əti sanyi kə rə'm'ti, in de'gi ki ndəl in do'se'ti! Ai me por'ti ki biti ki non'ti, ki Luwə ində do'a dana tado lə Su in ki malayka'gi li'ə kin.

⁴² Tado bo ra'm, ə adi'm'in nya m'njo el; kundə ra'm, ə adi'm'in mann m'anyi el;

⁴³ m'in mbah ə uwəi'm'in ki rə'se'ti el; m'ra ki rə'm kare ə adi'm'in ku m'ulə rə'm'ti el; rə'm to'm ə rai sə'm el; m'to dangay'ti ə in rei oyi'm'in el."

⁴⁴ Ningə ingi kaa a iləi'ə'ti eyina: "Nga Burəbe, kadi bann'ti ə j'oo'i bo rai ə j'ad'i nya so el, eke kində rai ə j'ad'i mann anyi el wa? In mbah, eke ra ki rə'i kare, eke rə'i to'i, eke to dangay'ti ə ji mbəti ra sə'i wa?"

⁴⁵ Ə ngar a ilə'de'ti ene: "Toki rəta'ti, adi m'el'se, dəkagilo'gi pəti ki rai nya'gi kin ki ki du ngayn dann ngannkon'm'gi'ti ki oyi'de kam, el ə, m'in kaa rai sə'm el jagi to."

⁴⁶ Lo kin'ti, njera go'ti el, a ai lo kon'ti ki ginn'ə a gangi el, ə njera go ndu Luwə'ti a awi lo kajit'ti ki bitit'ti ki non'ti*.»

26

Kində tanan'ti tado tol Jeju

(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53)

¹ Loki Jeju tolta kelta do nya'gi ningə, el njendo'gi lə'ne ene:

² «In gəri kadi ndo joo par ə ndo ra nanyi Paki a asi, kadi de'gi a uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti kadi a bəri m'in kagidəsi'ti.»

³ Lo kin'ti non, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatəgi'gi lə Juwipi'gi, kawinan nati lo'ti lə Kayipi ki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi.

⁴ Ningə indəi ndu'de nan'ti kadi n'uwəi Jeju gidi kuwə n'toli'ə.

⁵ Ningə elinan eyina: «Adi j'uwəi'ə ndo ra nanyi'ti el, nan to de'gi a indəi ki wongi.»

Dene madi ur hu ki əti maji do Jeju'ti

(Mrk 14.3-9; Jan 12.1-8)

⁶ Jeju in Betani'ti, me kəy'ti lə Simon ki kete in njebanji,

⁷ ningə dene madi re rə Jeju'ti ki ku mbal ki hu ki əti maji rosi. In hu ki gat'a in ngayn. Ningə loki Jeju isi so nya ə, ur hu kakin do Jeju'ti.

⁸ Ə loki njendo'gi oyi nya kin be ningə, nəl'de el, adi eli eyina: «Ginn ra hu kin ko be in ri wa?»

⁹ Asi kadi de taa'n nar ki ngayn ə ra'n ki njendoo'gi.»

¹⁰ Jeju oo ta ki isi eli be, ningə el'de ene: «Tado ri ə isi njuwəi dene kin be wa? Nya ki ra do'm'ti kin in kulə ki maji.»

¹¹ Njendoo'gi kam, sii sese ne ki ndo'gi pəti, nan m'in m'a m'nji sese ki non'ti el.

¹² Hu ki əti maji ki ur do'm'ti kin, ur ra'n go daro'm ki a aw badi'ti.

¹³ Ningə toki rəta'ti adi m'el'se: lo'gi pəti donangi'ti ne, ki de'gi a iləi mbər Poyta ki maji səm'ti, a ori poy nya ki dene ra kin kadi me'de olo'n do'a'ti.

Judası un do Jeju

(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ De kare ki mbunə njendo'gi'ti lə Jeju ki do'gi gidə in joo, ki to'a nan Judası Isikariyoti aw be lə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi,

¹⁵ el'de ene: «Kin ə m'ulə Jeju ji'se'ti ə a adi'm'in ri wa?» Ningə ingi tudəi nar silə do mutə adi'ə*.

¹⁶ Ulə ngirə low'ə'ti kin non, Judası isi sangi dəkagilo ki to kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

Jeju so nya Paki ki njendo'gi lə'ne

(Mrk 14.12-16; Luk 22.7-13)

¹⁷ Ndo ki dəkete lə ra nanyi kuso mapa ki hum od'ə el, njendo'gi lə Jeju rei dəji'ə eyina: «Lo ki ra be ə in ndigi kadi j'aw ji ra nyakuso Paki səm'ti j'ad'i wa?»

¹⁸ Ə Jeju el'de ene: «Ai me bəbo'ti kam, kəy lə de ki be, ə eli'ə eyina: "Njendo de'gi ene: dəkagilo lə'm in ndəkba, ningə in be lə'i ə m'a m'ra Paki'ti ki njendo'gi lə'm."»

¹⁹ Njendo'gi awi rai toki Jeju el'n'de, adi rai nyakuso Paki.

* 25:46 25.46 Daniyel 12.2 * 26:15 26.15 Jakari 11.12

*Jeju el toki njendo kare a un dɔ'ne**(Mrk 14.17-21; Luk 22.14; Jan 13.21-30)*

²⁰ Loki kadi ur, Jeju isi ta nyakusɔ'ti ki njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo.

²¹ Loki isi sɔi nya, Jeju el'de ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de kare dann'se'ti a ulə'm ji de'gi'ti.»

²² Lo kin'ti, me njendo'gi tɔsi, adi dɔji ta Jeju kare kare eyina: «In m'in be, Burəbe?»

²³ Ə Jeju təl el'de ene: «De ki ulə ji'ne sə'm nan'ti me ngo kusɔ nya'ti kin ə, de'ə a ulə'm ji de'gi'ti.»

²⁴ Tado Ngonn de a oy toki ndangi me makitu'ti lə Luwə ɔji dɔ'a, nan kumtondoo in lə de ki a ulə ji de'gi'ti. De'ə kin, re oji'ə el kaa in soti†.»

²⁵ Judasi ki a ulə Jeju ji de'gi'ti kakin, dɔji Jeju ene: «Njendo, in m'in be?» Ə Jeju ilə'ti ene: «Te ta'i'ti.»

*Nyakusɔ lə Burəbe**(Mrk 14.22-25; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)*

²⁶ Loki sii ta nyakusɔ'ti, Jeju un mapa, njangi dɔ'a, uwə tɔti nan'ti, adi njendo'gi, ningə el'de ene: «Tai sɔi, in kin in darɔ'm.»

²⁷ Go mapa'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra oyo Luwə dɔ'ti, ningə təl'n adi njendo'gi ene: «Tai, anyinan pəti.»

²⁸ In kin in mosi'm, mosi Kunmindi ki sigi ki a anyi tado bulə de'gi, tado k'inyə'n go majel'gi lə'de kɔ.

²⁹ Ningə adi m'el'se, m'a m'anyi yiwi kandi nju gogi el, biti kadi m'a m'anyi sese ki sigi me Konbe'ti lə Bai.»

*Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne**(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)*

³⁰ Osi pa kulə tɔji dɔ Luwə'ti‡ ningə tei awi dɔ mbal kagi Buni'gi'ti.

³¹ Ningə Jeju el njendo'gi ene: «Kondo'ti ne inbe kin, ingi a mbeti m'in pəti, tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “M'a m'təl njekul bati'gi, ningə bulə bati'gi a sananyinan§ ki lo lo.”

³² Nan loki m'a m'ində lo koy'ti, m'a m'aw kete non'se'ti, to nginə'se Galile'ti.»

³³ Lo kin'ti, Piyər un ta el Jeju ene: «Re de'gi pəti inyəi nu kɔ kaa, m'in m'a m'inyə'i kɔ el ratata.»

³⁴ Ə Jeju təl el'ə ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'i: me kondo'ti ne inbe kin, kete bay taa kadi kunə kunjə non, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

³⁵ Nan Piyər el'ə ene: «Re in koy kaa m'a m'oy sə'i, um m'a manji ta gəri el biti.» Ningə ndəgi njendo'gi pəti eli ko ta inbe ki Piyər el kakin tɔ.

*Jeju elta ki Luwə Getisemane'ti**(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)*

³⁶ Go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ɔti rei lo'ti madi ki bari'ə Getisemane. Jeju el'de ene: «Sii lo kin'ti ne be in nginəi m'in, dɔkagilo'ti ki m'a m'aw nu kadi m'elta ki Luwə.»

³⁷ Jeju adi Piyər in ki ngann lə Jebede ki joo awi si'ə. Lo kin'ti, mekon ki metuji kibo ulə ngirə ra Jeju,

³⁸ adi el'de ene: «Me'm rosi ki metuji ki asi koy, sii lo kin'ti ne be, sii kum ba um toi bi el nan'ti sə'm.»

³⁹ Jeju ɔti ki kete nden ningə, osi ki ta kum'ne nanga, elta ki Luwə ene: «Bai, re to bann ə, ɔsi kɔpi kon kin ngərəngi rɔ'm'ti! Nan k'in ə kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kigo ndigi'ti lə'i yo taa.»

† 26:24 26.24 Ejay 53.7 ‡ 26:30 26.30 Pa'gi 113-118 § 26:31 26.31 Jakari 13.7

⁴⁰ Jeju təl re rɔ njendo'gi'ti ningə ingə'de, isi toi bi, adi el Piyər ene: «Kin kaa asi kadi sii sə'm kum dɔ kadi ki kare be el biti be?»

⁴¹ Sii kumngayira ba, elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el. Ndil de ki me'ə'ti ge ra nya ki maji, nan darɔ in ki ton.»

⁴² Təl ɔr rɔ'ne sanyi se'de ki nja joo, ningə elta ki Luwə ene: «Bai, kin ə re kɔpi kon kin, maji kadi m'anyi um lo kɔs'ɔ ngərəngi rɔ'm'ti goto ə, kadi ra ndigi lə'i.»

⁴³ Loki təl re rɔ njendo'gi'ti ningə, ingə'de isi toi bi bay, kum'de ɔy diriri.

⁴⁴ Jeju inyə'de ə təl ɔr ndan'ne bay, elta ki Luwə ki nja mutə, un go mindi'ne ki kete kakin bay.

⁴⁵ Go'ti, təl re rɔ njendo'gi'ti el'de ene: «In toi ta bi'ti ne, isi ɔri kon bay wa? Asi be nga! Dɔ kadi kulə'm m'in Ngonn de ji njeramajel'gi'ti asi nga.

⁴⁶ Indəi taa adi j'awi, njekulə'm ji'de'ti ə re am!»

Kuwə Jeju

(Mrk 14.43-52; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)

⁴⁷ Loki ta nanyi ta Jeju'ti ba bay ningə, Judasi, ki in ki kare dann njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo re. Re ki kuti de'gi ngayn go'ne'ti. De'gi ki njekuwə kiyərɔ'gi ge, njekuwə gɔl'gi ji'de'ti ge. Bulə de'gi kin, in kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi ə uləi'de.

⁴⁸ Judasi ki njekundo Jeju, el'de nya ki n'a n'ra kadi to gəri Jeju ene: «De ki m'a m'ində kɔti'm yan'ti kin ə, in darɔ'a inbe, ənn ə, uwəi'ə səm.»

⁴⁹ In be ə, tanan'ti ne ɔti re ki rɔ Jeju'ti el'ə ene: «M'uwə ji'i, Njendo de'gi!» Ningə, ində kɔti'ne yan'a'ti.

⁵⁰ Ə Jeju el'ə ene: «Madi'm, in ra nya ki in re kadi in ra.» Ningə low'ə'ti non, de'gi indəi ji'de dɔ Jeju'ti uwəi'ə.

⁵¹ Ningə nyi, ki kare dann nje ki in nan'ti ki Jeju, ində ji'ne dɔ kiyərɔ lə'ne, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi bati gangi.

⁵² Nan Jeju el'ə ene: «Ulə kiyərɔ lə'i saw'a'ti gogi, tado de'gi ki nje rɔi ki kiyərɔ a tuji'de ki kiyərɔ tɔ.

⁵³ Ke oo kadi m'asi kadi m'dəji tɔgi Bai, ə tanan'ti ne a ulə ki bulə malayka'gi dər dɔgi banyi banyi kadi rei rɔ lə'm el wa?

⁵⁴ Nan kin ə re in be ə, bann ə Makitu lə Luwə ki el ene nya'gi a rai nya be kin tolta'ne wa?»

⁵⁵ Go'ti, Jeju el bulə de'gi ene: «Rei ki kiyərɔ'gi ki gɔl'gi taa kadi uwəi m'in to nya ki m'in njeɔgi be! Ndo'gi pəti, m'in sese nan'ti nati Kəy'ti lə Luwə, m'ndo de'gi nya, kaa, uwəi m'in el.

⁵⁶ Nan nya'gi kin rai nya be kadi ta ki njekeltakita Luwə'ti ndangi, tolita'de.» Lo kin'ti, njendo'gi li'ə pəti anyinan ə inyəi'ə.

Jeju ra non njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi

(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.12-18)

⁵⁷ Nje kuwə Jeju, awi si'ə non kibo'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi ki tɔ'a nan Kayipi. In lo kin'ti ə njendo ndukun'gi ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi kawi nan'ti.

⁵⁸ Piyər ra njiyə'n go'de'ti sanyi nden nden, biti re ur'n go'de'ti, nati lo'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi kakin. Re isi nan'ti ki paja'gi kadi n'oo ke nya kin a tolta'ne bann wa.

⁵⁹ Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njegangita'gi lə Juwipi'gi ba pəti, sangi row kadi n'ingəi de'gi ki nje təti ta ki ngom dɔ'a'ti, kadi n'gangi ta koy dɔ Jeju'ti,

⁶⁰ nan ingəi el. De'gi ngayn ki nje təti ta rei elita ki ngom dɔ'a'ti, nan asi nan'ti el. Ta tolta'a, de'gi joo rei eli eyina:

⁶¹ «Dingəm kin el ene: “M'asi kadi m'tuji Kəy lə Luwə kɔ, ə m'təl m'ində gogi me ndo'ti ki mutə.”»

⁶² Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi indəi taa el Jeju ene: «A elta madi dɔ ta'ti ki de'gi a indəi dɔ'i'ti kin el wa?»

⁶³ Nan Jeju ilə'de'ti el. Lo kin'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi el Jeju ene: «Ki tɔ Luwə ki nje kisi kumngayira, m'dəj'i kadi el'je ke in, ə in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, ki in Ngonn lə Luwə wa?»

⁶⁴ Ə Jeju el'ə ene: «Te ta'i'ti! Nga ningə m'el'se taga wangi, m'adi oyi toki kaw ki kete non, a oyi m'in Ngonn de m'nji dɔjikəl Luwə'ti ki nje togi, m'a m'ində dɔran'ti m're me kilndi'ti*.»

⁶⁵ Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi til ku'gi ki rɔ'ne'ti, ə el ene: «Elta ki mal dɔ Luwə'ti. In kin, ji sangi kadi de madi ki rangi taa elta dɔ'a'ti el nga. Inbe'gi oyi ndu'ə ki el'n ta ki mal dɔ Luwə'ti ki mbi'se ne.

⁶⁶ Ta lə'se ki dɔ'a'ti in ri wa?» Ningə de'gi iləi'ə'ti eyina: «In de ki sɔw dɔ koy.»

⁶⁷ Ningə tuwi mannta'de kum'ə'ti ge, biri ji'de ɔsi'ə'n'ə ge. Taa nje ki nan'gi tindəi kɔt'ɔ tɔ,

⁶⁸ ningə eli'ə eyina: «J'in ə ji dəji, in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, el'je ke nan ə ndəi wa.»

Piyər manji ta gər Jeju

(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Loki Piyər isi nanga tambalo'ti, taga ne ningə, dene kare ki dann dene'gi'ti ki nje ra kulə me kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi re rɔ Piyər'ti el'ə ene: «In kaa, in ki Jeju, dingəm ki Galile'ti kin tɔ»

⁷⁰ Nan Piyər manji takum de'gi pəti ene: «Jagi, m'gər me ta lə'i ki in ge kel kin el.»

⁷¹ Go'ti, Piyər ɔti isi aw ki ta ndogi'ti be, ningə dene ki rangi kare, ki nje ra kulə me kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi oo'ə, ningə el nje ki rai low'ə'ti non ene: «De kam in ki Jeju ki Najareti'ti tɔ.»

⁷² Ə nja kare bay Piyər manji ene: «Jagi, toki rɔta'ti, m'gər dingəm kin el!»

⁷³ Njaba go'ti ningə, de'gi ki rai se'de non, ɔti ki rɔ Piyər'ti eli eyina: «Toki rɔta'ti, in kaa, in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ, taa ndu'i ki isi el'n ta inbe kin kaa tɔji kadi in de li'ə.»

⁷⁴ Ə Piyər ilə rɔ'ne el'de ene: «M'iw rɔ'm kadi Luwə ra sə'm nya ki ngan, re m'elta ki ngom. M'gər dingəm kin el.» Ningə tanan'ti non, kunə kunjə kare non.

⁷⁵ Nga ningə me Piyər olo dɔ ta'ti ki Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi kunə kunjə non, a manji ta gəri'm nja mutə» kakin. Piyər te taga non ki mann kum'ne.

27

Awi ki Jeju non Pilati'ti ki in nje konbe

(Mrk 15.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Ki sin ba, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi pəti, ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, indəi ndu'de nan'ti kadi adi tɔli Jeju.

² Be ə, dɔi Jeju, awi si'ə uləi'ə ji Pilati'ti, de ki Rɔm'ti ki in nje konbe dɔnangi Jude'ti.

Koy Judasi

(KNK 1.8-9)

³ Loki Judasi ki njekundo Jeju kadi'de oo kadi gangi ta koy dɔ Jeju'ti ningə, me'ə uwə ki ta adi tɔl ki nar ki silə dɔ mutə awi'n adi kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, kakin,

⁴ ningə el'de ene: «M'ra majel, m'un dɔ de ki ra nya madi el.» Ə ingi eli'ə eyina: «Ta kare ki usi'je'ti non goto. In kin in ta lə'i in.»

⁵ Lo kin'ti non, Judasi ɔti ilə nar ki adi'ə kakin me Kəy'ti lə Luwə, ə aw ilə kulə.

* 26:64 26.64 Pa'gi 110.1; Daniyel 7.13

⁶ Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ɔyi nar kakin ningə eli eyina: «In gorow'ə'ti el kadi ji buki nar kin dɔ mad'a'ti ki me Kəy'ti læ Luwə gogi, tado in nar mosi.»

⁷ Be ə, go ndu'de'ti ki osi go nan'ti, uni nar kakin ndogi lo ndɔɔ læ njekuwə ngoo, rai to lo duw mbah'gi.

⁸ In tado kin ə, biti bone kaa isi bari lo kakin «lo mosi».

⁹ Lo kin'ti, ta ki njekeltakita Luwə'ti Jeremi el tolta'ne. El ene: «Taai silə dɔ mutə ba par to nar ki ngann Isirayel'gi ɔji dɔ'a'ti.

¹⁰ Adi nar kin ndogi lo læ njekuwə ngoo, toki Burəbe el'm*.»

Jeju ra non ngar Pilati'ti

(Mrk 15.2-5, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

¹¹ Jeju ra non nje konbe, Pilati'ti, ə nje konbe dəj'ə ene: «In ngar læ Juwipi'gi wa?» Ə Jeju el'ə ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

¹² Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatogi'gi təti ta dɔ Jeju'ti, nan Jeju ilə'de'ti el.

¹³ Ə non be, *Pilati el Jeju ene: «Oo ta'gi pəti ki de'gi a indəi dɔ'i'ti kam el wa?»

¹⁴ Ka Jeju te ta'ne ilə'ti el, adi ndɔj'ɔ ngayn.

De'gi gangi ta koy dɔ Jeju'ti

(Mrk 15.6-14; Luk 23.13-23; Jan 18.39-40)

¹⁵ Dɔ bal'gi pəti, lo ra nanyi Paki'ti, nje konbe a ɔr dangay kare ilə taa, adi in de ki bulə de'gi dəji'ə kadi ɔr'ɔ dangay'ti.

¹⁶ Ningə dɔkagilo'ə'ti kin, dangay madi kare ki de'gi elita li'ə ngayn ki tɔ'a nan Barabasi in non.

¹⁷ Pilati dəji bulə de'gi ki kawinan non ene: «Nan ə in gei kadi m'inyə taa m'adi'se wa? Barabasi eke Jeju ki in De ki Luwə mbət'ə wa?»

¹⁸ Pilati dəji ta be tado gər maji kadi in jangi ə ra'de dɔ Jeju'ti ə uləi'ə ji'ne'ti.

¹⁹ Loki Pilati isi lo gangi ta'ti, ne'ə adi eli'ə ene: «Ində rɔ'i me ta'ti læ de ki dana kam el, tado kondɔ ne m'ingə kon ngayn me nii'ti tado li'ə.»

²⁰ Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatogi'gi læ Juwipi'gi suləi bulə de'gi adi dəji Pilati kadi ɔr Barabasi adi'de ə tɔl Jeju kɔ.

²¹ Nje konbe təl un ta dəji'de ene: «Nan dann de'gi'ti ki joo kin ə gei kadi m'ɔr'ɔ dangay'ti m'adi'se wa?» Ningə iləi'ti eyina: «Barabasi!»

²² Ə Pilati, dəji'de ene: «Nga ri ə kadi m'ra ki Jeju ki bari'ə De ki Luwə mbət'ə wa?» Ningə pəti eli eyina: «Bər'ə kagidəsi'ti par!»

²³ Ə Pilati təl dəji'de ene: «In ri ki majel ə ra wa?» Nan uləi bilə ngayn bay eyina: «Sow dɔ bər'ə kagidəsi'ti!»

²⁴ Loki Pilati oo kadi nya madi ki kadi n'a n'ra goto, taa de'gi isi rai adi ngan ki dɔ mad'a'ti bay, un mann togi'n ji'ne takum bulə de'gi'ti, ningə el'de ene: «Ta mosi de ki dana kam in dɔ'm'ti el. In ta lə'se†.»

²⁵ Ningə de'gi pəti iləi'ə'ti eyina: «Kadi ta mos'ɔ in dɔ'je'ti ki dɔ ngann'je'gi'ti!»

²⁶ Be ə, Pilati ɔr Barabasi adi'de, nga ningə Jeju taa adi indəi'ə ki ndəy hawlay, ə uləi'ə ji njerɔ'gi'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti.

Njerɔ'gi uwəi Jeju kogi

(Mrk 15.16-20; Luk 23.11; Jan 19.2-3)

²⁷ Njerɔ'gi læ Pilati ɔri Jeju awi si'ə me kəy'ti læ ngar Pilati, natilo'ti ki bari'ə piretuwar, ningə in njerɔ'gi pəti ə kawinan ki dɔ'a'ti.

²⁸ Tado kadi to uwəi'ə kogi, ɔri ku li'ə, ə uləi ku ki kər rɔ'a'ti.

* 27:10 27.10 Jakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3, 19.1-2 † 27:24 27.24 Ndukun ki nja joo 21.6-8

²⁹ Oji jögi konn uläi dö'a'ti e uläi gakira ji kol'ö'ti tö, ningö ösi məkəsi'de nanga non'a'ti e mboi si'e eyina: «Lapiya ngar læ Juwipi'gi!»

³⁰ Tuwi mann ta'de dö'a'ti, taai gakira ji'e'ti, indäi dö'a.

³¹ Loki uwäi'e kogi asi'de ningö, öri ku ngal ki kər kakin rö'a'ti kö, e teli uläi ku'gi li'e inbe rö'a'ti gogi, e awi si'e kadi bəri'e kagidəsi'ti.

Bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

³² Loki njerö'gi isi tei me bebo'ti ki taga ningö, ingöi dingəm kare ki Sirenn'ti, ki tö'a nan Simon. Uwäi'e, indäi töggi dö'a'ti adi öti kagidəsi læ Jeju.

³³ Awi tei lo madi'ti kare to non, bəri'e nan Golgota, ki kər me'e nan: «Lo kadö.»

³⁴ Adi'e yiwi kandi nju ki buri nan'ti ki nya ki ati kadi Jeju anyi, e loki ödi ta'a'ti e, mböti kanyi.

³⁵ Njerö'gi kakin bəri Jeju kagidəsi'ti, ningö tugöi kiri mbara dö ku'gi'ti li'e, lowäi nan‡.

³⁶ Go'ti, teli sii non, isi ngömi ta'a.

³⁷ Ndangi me bar'ti, nya ki ra e n'bəri'e'n'e kagidəsi'ti, indäi dö'a'ti taa eyina: «De kam in Jeju, ngar læ Juwipi'gi.»

³⁸ Low'e'ti non, bəri njebögi'gi joo kagidəsi'ti. Ki kare döji kol'ö'ti e ki nunggi döji gəl'e'ti tö§.

³⁹ De'gi ki nje dər row'e, tugöi dö'de roke roke, ningö taji'e,

⁴⁰ eyina: «In ki nje tuji Köy læ Luwə, e töl ra in ki rangi me ndö'ti ki mutö kakin, re in Ngonn læ Luwə e, aji rö'i inbe, e in dö kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo!»

⁴¹ Be tö e, kibo'gi læ njekujönyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun, ngatögi'gi læ Juwipi'gi uwäi Jeju kogi eyina:

⁴² «Aji de'gi ki rangi, nan inbe asi kaji rö'ne el! Ngar læ Isirayel'gi kaa kam! Ki ra'je inbe ki ji ra ne kin, kadi in dö kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo, ningö j'a j'un me'je j'ad'i röta!

⁴³ Uwə kul Luwə önn e, re Luwə ndig'e e, kadi taa'a ilö taa adi j'oo. Tadó el ene: «M'in Ngonn læ Luwə.»»

⁴⁴ Taa baw kaya'gi ki bəri'de kagidəsi'ti ki kare döjiköl'ö'ti ki nunggi döjigəl'e'ti kaa taji'e kah'a'ti inbe kin tö.

Koy Jeju

(Mrk 15.33-39; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

⁴⁵ Ulə ngirö kadi'ti ki ra jam dö be'ti, lo diw ndul kururu dönanği'ti ba pöti, biti kadi ki mutö ki losöl'ö.

⁴⁶ Dö kadi'ti ki mutö, Jeju non ki ndu'ne kibo ene: «Eli, Eli, lama sabakitani?» Kər me'e nan: «Luwə læ'm, Luwə læ'm, tadó ri e inyə'm kö wa*?»

⁴⁷ De'gi madi dann nje'gi'ti ki rai non, oyi ndu'e, ningö eli eyina: «Oyi de kaa nyi, ra bər Eli!»

⁴⁸ Ningö kalangi ba, de kare dann'de'ti anyi ngodi, un nya ki to höm höm, ulə me mann kandi nju'ti ki masi, ningö ulə ta gakira'ti adi Jeju kadi anyi.

⁴⁹ Nan ndögö'gi eli eyina: «In nginö adi j'oo ke Eli a re aj'a wa?»

⁵⁰ Lo kin'ti non be, Jeju ur koo ki ndu'ne kibo bay, ningö kon'a te.

⁵¹ Ningö go'ti, ku gangi lo ki ra me Köy'ti læ Luwə, til dana joo, indö taa nu biti re nanga. Dönanği yök, taa mbal'gi kaa tanyi dana tö.

⁵² Ta döbadi'gi tei, adi de'gi ngayn ki uni me'de adi Luwə indäi taa lo koy'ti.

⁵³ Go'ti gogi, loki Jeju te lo koy'ti e, ingi awi me be'ti ki Jerujalem ki in bebo ki ar njay. De'gi ngayn oyi'de ki kum'de.

⁵⁴ Loki kibo ki do kuti njerɔ'gi'ti ki bu in ki njerɔ'gi ki njengəm Jeju ki in si'ə oyi donangi ki yəki, ki nya ki ra nya kin ə, bol tɔl'de adi eli eyina: «Toki rɔta'ti, de kin in Ngonn lə Luwə.»

Duw Jeju

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-55; Jan 19.38-42)

⁵⁵ Dene'gi ngayn in non, rai sanyi, indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya. In dene'gi ki uni go Jeju Galile'ti nu, kadi rai si'ə.

⁵⁶ Dann de'ti, Mari ki Magidala num, Mari ki kon Jaki in Jisepi num, taa kon ngann lə Jebede num tɔ.

⁵⁷ Loki kadi aw to ur, dingəm ki njenyakingə kare ki Arimate'ti, ki tɔ'a nan Jisepi in non re. In kaa in de ki tɔl rɔ'ne njendo'ti lə Jeju tɔ.

⁵⁸ Jisepi aw rɔ Pilati'ti dəj'ə ninn Jeju, ə Pilati adi ndu'ne kadi adi'ə.

⁵⁹ Jisepi un ninn Jeju, dolo ki ta ku dolo ninn ki nda ki sigi ba,

⁶⁰ ə ilə me be ninn'ti ki adi uri kadi mbal'ti ngosine bay tado lə'ne n'inbe, ningə nduguru mbal kibo ilə ta'ti, ə ɔti aw.

⁶¹ Low'ə'ti kin, Mari ki Magidala in ki Mari ki kare in non, sii nanga turi kum'de par ki doɓadi'ti.

Njerɔ'gi ngəmi ta doɓadi Jeju

⁶² Lo ti go'ti, ki in ndo ki re go ndo kində do nya'gi dana tado ndo kərkon ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi awi nan'ti be lə Pilati,

⁶³ eli'ə eyina: «De kibo lə'je, me'je olo do'ti toki ndo ki nje ngom de'ə kin el, doɓkagilo'ti ki ra'n ki do'ne taa bay el ene: “Ndo ki kon mutə lə ndo koy'm ə, m'a m'ində taa lo koy'ti.”

⁶⁴ Ə ilə ndu'i adi de'gi ngəmi doɓadi biti ndo ki kon mutə, nan to njendo'gi li'ə rei bogi ninn'ə, ə təli eli eyina: “Ində lo koy'ti.” Lo kin'ti, a rai kadi ta ngom kin a utə ki kete bay.»

⁶⁵ Ə Pilati el'de ene: «Njerɔ'gi ki kadi ngəmi ta doɓadi ə rai am, ə awi se'de adi ngəmi ta'a toki in gei.»

⁶⁶ Lo kin'ti, awi doɓadi'ti, tinyəi ta'a, ningə indəi njerɔ'gi kadi ngəmi taa.

28

Jeju in lo koy'ti

(Mrk 16.1-8; Luk 24.1-11; Jan 20.1-2)

¹ Go ndo kərkon'ti, adi in ndo Doması ki ginn lo, Mari ki Magidala in ki Mari ki nungi awi kadi n'oyi doɓadi.

² Lo kin'ti non be, donangi yəki yəki ki əti bol ngayn, tado malayka lə Burəbe kare re nduguru mbal ta ɓadi'ti kɔ, ə tɔl isi do'ti.

³ Rɔ'a unji to kadi, taa ku ki rɔ'a'ti nda to buy be tɔ.

⁴ Loki njerɔ'gi ki njengəm doɓadi oyi'ə, bol tɔl'de adi təli toi to ninn'gi be.

⁵ Nan malayka un ta el dene'gi ene: «Boli el, tado m'gər kadi isi sangi Jeju ki de'gi ɓəri'ə kagidəsi'ti.

⁶ Goto ne, ində taa lo koy'ti toki inbe el'n. Rei oyi loki iləi'ə'ti ə to kare kin.

⁷ Ningə kadi awi kalangi eli njendo'gi li'ə toki “Ində taa dann njekoy'gi'ti, ə aw kadi nginə'se Galile'ti. Lo kin ə a oyi'ə'ti.” In kin ə in ta ki kadi m'el'se.»

⁸ Dene'gi ɔti ta ɓadi'ti ki ngodi nja'de'ti, bol ra'de, nan rɔ'de nəl'de ngayn. Awi ɔri poy nya ki ra nya kin adi njendo'gi li'ə oyi.

⁹ Nden ba go'ti, Jeju aw ingə'de, el'de ene: «M'uwə ji'se!» Ningə ingi ɔti ki rɔ Jeju'ti, uwəi nja'a, ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti.

¹⁰ Ə Jeju el'de ene: «In bōli el; ə ai eli ngannkon'm'gi kadi awi Galile'ti. Lo kin ə a oyi m'in'ti.»

Ta'gi ki te ta njerɔ'gi'ti

¹¹ Loki dene'gi njiyæi dɔ row'ti isi ai, njerɔ'gi madi ki dann njengəm dɔbadi'ti, awi me bebo'ti, eli kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi nya'gi pəti ki ra nya kin adi oyi.

¹² Be ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi kawinan ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, uni ndu'de. Ningə go kun ndu'ti, adi njerɔ'gi nar gayn,

¹³ ə eli'de ene: «Ta ki kadi eli ə to kin, eli eyina: “Njendo'gi li'ə ə rei bogi ninn'ə kondɔ'ti ne, loki j'isi ji to bi.”

¹⁴ Ə re ta kin osi mbi nje konbe ki bebo'ti ə, j'inbe j'a gər lo ta ki kadi j'el'ə kadi j'or'n ta dɔ'se'ti.»

¹⁵ Be ə, njerɔ'gi taai nar kakin, ə rai kigo ndu'ti ki adi'de. In be ə, ta kene njendo'gi bogi ninn Jeju kin, isi njiyə dann Juwipi'gi'ti biti bone.

Jeju ulə njendo'gi lə'ne

¹⁶ Njendo'gi ki dɔgi gidə in kare awi Galile, dɔ mbal'ti ki Jeju el'de kadi awi'ti.

¹⁷ Loki awi ə oyi'ə ningə, ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti, nan ki madi'gi tadi kadi in Jeju.

¹⁸ Ə Jeju ɔti ndəkba ki rɔ'de'ti, el'de ta'gi kin ene: «Luwə adi'm tɔgi'gi pəti me dɔran'ti, ki dɔ dɔnangi'ti ə binəm.

¹⁹ Awi ki rɔ ginn de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti, təli'de njendo'gi'ti lə'm, rai'de batəm me tɔ Baw'ti, ki Ngonn'ti, ki Ndil Luwə'ti*.

²⁰ Ningə ndoi'de kadi ngəmi go nya'gi pəti ki m'dəji'se kadi rai. Nga ningə, m'in, m'a m'in sese nan'ti ki ndɔ'gi pəti, biti dɔboy ndɔ'ti.»

* 28:19 28.19 Mrk 16.15; KNK 1.8

Poyta ki maji ki Marki ndangi

Ta ki do Poyta Ki maji ki Marki ndangi

Makitu kin inbe, lo tunginn'ə'ti, ɔsi kagi do Makitu Marki'ti toki in «Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti ki in ngonn lə Luwə» (1.1). Njendangi makitu kin ɔsi kagi do nya'gi ki dum kadi de ra ki Jeju ra'de ə inyə ta'gi ki Jeju el. Ra be kadi toji'n toki togi lə Jeju Kirisiti in rɔ Luwə'ti. Marki elta do nya'gi ki rai nya ɔsi gona gona ki kagilo lə'de el, nan elta do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Galile'ti, dow lo'ti ki manga be, elta ki do kaw mbah Jerujalem'ti ki nya ki ra nya Jerujalem'ti. Nden nden go'ti, Marki toji Jeju to ngonn de, ki ingə kon, adi rɔ'ne koy kadi taa'n de'gi ngayn lə'de taa (10.45); makitu re te do ta'ti kibo utə ndəgə'gi pəti kagilo'ti ki Jeju ra'n do kagidəsi'ti ningə ki kibo lə njerɔ'gi ki Rɔm'ti elta do'ti ene: «Rɔta, dingəm kam in Ngonn Luwə inbe». Kində taa lo koy'ti lə Jeju toji toki ta ki kibo lə njerɔ'gi ki Rɔm'ti el in rɔta.

Kon ta'gi ki me makitu'ti lə Marki. Kandi me ta'ti: kulə ki Jan Batisi ra 1.1-13. Kulə'gi ki Jeju ra Galile'ti 1.14-8.30. Jeju elta kete do koy' ne'ti ki kində'ne lo koy'ti 8.31-9.50. Bulə de'gi row'o kaw Jerujalem'ti 10. Ta'gi ki wal Jerujalem'ti 11-12. Ta ki ɔjido kadi nan kon ki a re 13. Kon lə Jeju ki kində'ə taa lo koy'ti 14-16.

Jan ki njera de'gi batəm

(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28)

¹ Poyta ki maji ki ɔjido Jeju Kirisiti, ki Ngonn lə Luwə, ə kulə ngirə to kin.

² Ndangi me makitu'ti lə njekeltakita Luwə'ti, Ejay, eyina:

«M'in Luwə m'a m'ulə ki njekawkita lə'm kete non'i'ti,

Kadi ra gorow non'i'ti.

³ Ndu de madi ɓar diləlo'ti ene:

Rai gorow lə Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu*.»

⁴ Jan Batisi te diləlo'ti, el de'gi ene: «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, adi rai'se batəm, kadi Luwə inyən go majel'gi lə'se kɔ.»

⁵ De'gi pəti ki dɔnangi Jude'ti ki ɓebo Jerujalem'ti, rei rɔ Jan'ti, tərindu'de do majel'gi'ti lə'de, adi Jan ra'de batəm me ba Jurden'ti.

⁶ Ku ki Jan ulə rɔ'ne'ti, in ki ra ki bin jambal, ningə do me'ne ki ndar tɔ. Nyakusɔ'a in giwiri'gi ki tɔji.

⁷ Jan el bulə de'gi ene: «De madi ki nje togi ki ətɪ ɓol, ki utə'm sanyi, a re go'm'ti non. In de ki kulə sa li'ə kaa m'asi kulə do'm bo m'tuti el.

⁸ M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, nan in a ra'se batəm, me Ndil Luwə'ti.»

Jan ra batəm Jeju

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22; Jan 1.29-34)

⁹ Dɔkagilo'ə'ti kin, Jeju in Najareti'ti, ki in ngonn ɓekon ki Galile'ti, re adi Jan ra'a batəm, me ba Jurden'ti.

¹⁰ Loki Jeju isi te me mann'ti, oo dɔran til, ningə oo Ndil Luwə, risi to dər dum be re isi do'a'ti.

¹¹ Ningə, ndu ta madi te dɔran'ti, ene: «In Ngonn'm, m'ndig'ə, ki in nya rɔnel lə'm kibo ngayn†.»

¹² Kalangi ba go'ti, Ndil Luwə ɔsi Jeju aw si'ə diləlo'ti.

* **1:3 1.3** Mal 3.1; Ejay 40.3 † **1:11 1.11** Pa'gi 2.7; Ejay 42.1

13 Jeju ra ndo dɔso dilɔlo'ti. *Satan re rɔ'a'ti, nan'a. Jeju in nan'ti ki da'gi ki mu, malayka'gi rai si'ə.

Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti
(Mrk 1.12-17; Luk 4.14-15)

14 Go kuwə'ti ki uwəi Jan dangay'ti, Jeju aw Galile'ti, iləmbər Poyta ki maji lə Luwə ene:

15 «Dokagilo ki Luwə ɔji kaa re nga, ningə Konbe lə Luwə kaa, in ndəkba rɔ'se'ti tɔ. Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, ə uni me'se adi Poyta ki maji.»

De'gi ki dɔkete ki Jeju bar'de
(Mat 4.18-22; Luk 5.1-11)

16 Ndo kare, Jeju a dər kadi babo'ti ki Galile ningə, oo Simon in ki ngonkon'ne Andire ki in njekuwə kanji'gi, ra iləi bandi me mann'ti.

17 Jeju el'de ene: «Rei go'm'ti adi m'ndo'se, kadi in tɔli nje sangi de'gi adi m'in kadi ingəi kaji.»

18 Kalangi ba, inyəi bandi'gi lə'de, ə awi uni go'ə.

19 Jeju ɔti nden kete ningə, oo Jaki in ki Jan ki in ngann lə Jebede, sii me to'ti, isi rai go bandi'gi lə'de.

20 Kalangi ba, Jeju bar'de, ningə inyəi baw'de Jebede ki nje ra si'ə kulə'gi, me to'ti, ə ai ki Jeju.

Jeju aji de ki ndil ki majel ra'a
(Luk 4.31-37)

21 Jeju in ki njendo'gi lə'ne awi Kapernayim'ti. Jeju ur kəykawnan'ti lə *Juwipi'gi ki ndo kərkon lə'de, ningə ulə ngirə ndo nya.

22 Nyando li'ə, əti de'gi ki isi oyi dɔ'a bol ki dum, tado ndo nya ki tɔgi ki ingə rɔ Luwə'ti, um ndo nya to njendo ndukun'gi lə Luwə el.

23 Ningə, de madi kare ki ndil ki majel ra'a, isi me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi non, non ki ndu'ne kibo ene:

24 «Jeju ki Najaretɔ, ri ə, ge rɔ'je'ti wa? In re kadi tujɔ'je wa? M'gər'i maji: in ki Kar njay lə Luwə.»

25 Jeju ndangi ndil ki majel ki tɔgi'ne ene: «Uti ta'i, ə in te kɔ rɔ dingəm'ti kam.»

26 Lo kin'ti, ndil ki majel, ndaji dingəm rururu, ki tɔgi'ne, ningə te rɔ'a'ti ki non ta'ne'ti.

27 Nya kin əti de'gi bol, adi dɔji nan ta dann'de'ti eyina: «Ri ə ra nya be wa? Oyi nyando ki sigi, ki aw ki tɔgi'ne ngayn kin! Ningə, ndil'gi ki majel kaa, ulə'de ginn tɔgi'ne'ti, adi tɔli rɔ'de go ndu'ə'ti bay tɔ.»

28 In be ə, de'gi sananyinan ki tɔbar lə Jeju, dɔnangi ki Galile'ti kalangi ba.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi ngayn
(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)

29 Loki tei kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kakin ningə, Jeju in ki Jaki ki Jan num, awi me kəy'ti lə Simon in ki Andire.

30 Məm Simon ki dene, rɔ'a on por rigi rigi adi to nanga. Be ə, loki Jeju ur me kəy'ti ningə, kalangi ba, eli'ə ta rɔto li'ə.

31 Jeju re rɔ'a'ti, uwə ji'ə, un'ə ki taa, ningə, rɔ'a ki kete tingə ngayn kakin, tɔl sɔl, adi ingə lapiya nga. Go'ti, ra nyakuso adi'de.

32 Loki lo sɔl, go kadi kur'ti, de'gi rei ki njemonyi'gi ki de'gi pəti ki ndil'gi ki majel, rai'de, rɔ Jeju'ti.

33 De'gi pəti ki me bebo'ti kawinan ki takəy'ti, takəy'ti.

34 Jeju adi lapiya de'gi ngayn ki monyi ki dangi dangi ra'de, ta tuwə ndil'gi ki majel ngayn dɔ'de'ti kɔ tɔ. Ningə, adi tarow, ndil'gi ki majel kadi eli ta'a el, tado gəri'ə bəti.

Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti
(Luk 4.42-44)

³⁵ Taginnlo'ti, loki lo tujə el bay, Jeju ində taa, te me kəy'ti aw diləlo'ti, ningə low'ə'ti non, ulə ngirə kelta ki Baw'ne.

³⁶ Simon in ki ndəgi de'gi ki in si'ə, awi sangi Jeju.

³⁷ Loki ingəi'ə ningə, eli'ə eyina: «De'gi pəti ra sangi nu».

³⁸ Jeju el'de ene: «Adi j'awi ngann be'gi'ti, ki kadi'ti kin nga, tado, maji kadi m'iləmbər Poyta ki maji nu tɔ. Tado, m're kadi m'ra kulə kin.»

³⁹ In be ə, Jeju njiyə dɔnangi Galile'ti ba pəti, ndo ta me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, ningə tuwə ndil'gi ki majel tɔ.

Jeju adi lapiya njebanji
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Njebanji ɔti re rɔ Jeju'ti, ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, ningə non dɔ'a'ti ene: «Re in ndigi ə, asi kadi banji lə'm ur adi rɔ'm ar njay.»

⁴¹ Jeju oo kumtondoo li'ə, adi ulə ji'ne ɔdi'n'ə, ningə, el'ə ene: «M'ndigi, ə kadi banji lə'i ur adi rɔ'i ar njay.»

⁴² Tanan'ti non banji li'ə ur, adi rɔ'a ar njay.

⁴³ Ningə kete bay ta kadi Jeju inyə'ə adi aw, ndəj'ə ki tɔgi'ne ngayn,

⁴⁴ ə el'ə ene: «Ononyi kadi el ta'a de madi, ə aw ɔji rɔ'i njekujənyamosi kadikare, ningə adi nya kar rɔ njay toki ndukun lə *Mojɔ dəji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya‡§.»

⁴⁵ Nan loki dingəm kakin ɔti aw ningə, iləmbər dɔ nya'ti ki Jeju ra si'ə kin, adi de'gi pəti oyi. Nya kin ra adi Jeju asi kadi ur me bebo'ti ki rangi, takum de'gi'ti jaja el nga. Be ə, isi gidi be'ti, diləlo'ti, ningə de'gi in ki lo'gi ki dangi dangi, rei rɔ'a'ti.

2

Jeju adi lapiya njerɔkoy njururu
(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Ndo ngayn el go'ti, Jeju təl aw Kapernayim'ti. De'gi gəri kadi in me kəy'ti non.

² De'gi kawinan ngayn, adi lo uwə'de ndingi ndingi, loki kadi de ulə nja'ne'ti kaa goto, biti ki ta kəy'ti taga. Ə, Jeju ndo'de Poyta ki maji lə Luwə.

³ De'gi madi rei ki de ki njerɔkoy njururu rɔ'a'ti. Dingəm'gi sɔ, ə oti'ə.

⁴ Lo kadi awi si'ə, iləi'ə non Jeju'ti goto, tado, de'gi uwəi lo ndingi ndingi. In be ə, ali taa, ndu'i dow dɔ kəy*, sow dɔ lo ki Jeju si'ti, ningə ki bolo kakin ə, iləi nje monyi ki nya koti njemonyi'gi ki dɔi kulə'ti, non Jeju'ti.

⁵ Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el de ki rɔ'a oy njururu kakin ene: «Ngonn'm, majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ.»

⁶ Njendo ndukun'gi lə Luwə ki nan'gi sii me kəy'ti non, isi mərta eyina:

⁷ «Tado ri ə de'ə kam, elta be wa? Elta ki mal dɔ Luwə'ti. Luwə ki kar'ne ba par ə asi k'inyə go majel'gi lə de'gi kɔ, de ki rangi goto.»

⁸ Tanan'ti non, Jeju gər mərta'gi lə'de kin, adi el'de ene: «Tado ri ə isi mərta ki be kin me'se'ti wa?»

⁹ Kel njerɔkoy njururu kene: “Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ” ə ngan ngayn el eke, kel'ə kene: “Ində taa un tuwə lə'i, ə njiyə”, ə ngan ngayn el wa?

¹⁰ Re in be ə, m'a m'ɔji'se kadi in gəri toki m'in Ngonn De, m'aw ki tɔgi dɔnangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi lə de'gi kɔ.» Ningə, Jeju el njerɔkoy njururu ene:

‡ 1:44 1.44 Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki bar tɔ Luwə el. § 1:44 1.44 Lebitiki 14.2-32 * 2:4 2.4 Kəy ki elita dɔ'ti in kəy ki rai adi dɔ'a lay. In kuji ra kəy ki dɔnangi Palesitinn'ti.

11 «Ində taa, un tuwə lə'i, ə aw be.»

12 Ningə, dingəm indəi taa tanan'ti non, un tuwə lə'ne, ə te takum de'gi'ti pəti aw. Bol ra de'gi pəti, adi uləi təji dɔ Luwə'ti, eyina: «Jagi, j'oo nya ki be kin kete el!»

Jeju bar Lebi

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

13 Jeju təl aw kadi babo'ti gogi. De'gi pəti rei rɔ'a'ti, ningə ndo'de nya.

14 Loki Jeju isi dər ningə, oo *Lebi ki ngonn lə Alpe, isi me kəy taa lambo'ti. Jeju el'ə ene: «Un go'm.» Ningə Lebi ində taa, un go Jeju.

15 Go'ti, Jeju isi ta nyakuso'ti me kəy'ti lə Lebi. *Njetalambo'gi ki njeramajel'gi ngayn, sii nan'ti ki Jeju ki njendo'gi li'ə, ta nyakuso'ti, tado ko de'gi ki be kin ngayn ə njiyəi go'ə'ti, muki muki.

16 Loki njendo ndukun'gi lə Luwə ki me kuti'ti lə *Parisi'gi oyi Jeju isi sɔ nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi ningə, eli njendo'gi li'ə eyina: «To, Be'se isi sɔ nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi wa?»

17 Jeju oo ndu'de, adi el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi ə a sangi de ki njera de monyi, um in nje rɔ ngan'gi ə a sangi de ki njera de monyi el. Ningə, m're tado bar de'gi ki dana el, nan m're tado de'gi ki njeramajel'gi yo.»

Kelta ki Luwə ki kəgi rɔ ta nyakuso

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)

18 Ndo kare njendo'gi lə Jan Batisi in ki Parisi'gi ogi rɔ'de nyakuso. Dəkagilo'ti kin ə de'gi rei rɔ Jeju'ti dəji'ə eyina: «Ra bann ə njendo'gi lə Jan in ki njendo'gi lə Parisi'gi isi ogi rɔ'de nyakuso, ə nje ki yan'i'gi ogi rɔ'de nyakuso el wa?»

19 Jeju ilə'de'ti ene: «Ke de'gi ki bari'de lo nyakuso taa nan'ti, a ogi rɔ'de nyakuso ki mann kanyi wa? Dəkagilo'ti ki nje taa dene isi'n se'de nan'ti kin asi kəgi rɔ'de nyakuso el.

20 Nan ndo'gi a rei non kadi a uni'ə ta'de'ti ningə, dəkagilo'ə'ti kin ə a ogi rɔ'de nyakuso.»

21 De a un ta ku ki sigi kadi ilə'n kum ku ki kəkɔ el. Re in be ə, ta ku ki sigi kakin a in ki ki kəkɔ raki raki, kadi bolo a to wororo utə ki kete bay.

22 Taa, de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar'gi'ti ki kəkɔ el to. Re in be ningə, loki yiwi a in ningə mbu ndar'gi a nduwi. Ningə mbu ndar'gi ki yiwi kandi nju'gi pəti a təli nya ki tuji kɔ. Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar'gi in ki sigi taa.

Ta lə Jeju dɔ ndo kərkon'ti

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Jeju ində dər me ndoɔ geme'gi'ti, ndo kərkon'ti lə Juwipi'gi. *Njendo'gi li'ə ki in si'ə, gangi dɔ ko'gi dɔ njiyə'ti.

24 Parisi'gi eli Jeju eyina: «Oo nya ki to kin: njendo'gi lə'i rai nya ki gorow'ə'ti el ndo kərkon'ti.»

25 Jeju el'de ene: «In tudəi nya ki ngar *Dabidi ra loki bo ra'a ki de'gi ki go'ə'ti kin el biti wa?»

26 Dabidi ur me *Kəyku'ti lə Luwə, dəkagilo'ti ki Abiyatar ə in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Dabidi un mapa ki de'gi adi Luwə kadikare'gi'ti, ki njekujənyamosi kadikare'gi par ə in gorow'ə'ti kadi soi, sɔ ə adi de'gi ki go'ne'ti soi tɔ.»

27 Jeju təl el'de bay ene: «Luwə ɔr ndo kərkon ində taa dangi tado maji lə de, um ra de tado ndo kərkon el.

28 In be ə, *Ngonn de in be ndo kərkon.»

3

Jeju adi lapiya dingem ki ji'ə oy njururu (Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Jeju təl aw me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi gogi bay. Ningə dingəm kare ki ji'ə oy njururu in me kəykawnan'ti non.

² De'gi sii keke isi indəi kum'de kadi n'oyi ke Jeju a adi dingəm kin lapiya ndo ta kon'ti lə Juwipi'gi aw? In ta bolo ki isi sangi kadi n'indəi ta do'a'ti.

³ Jeju el dingəm ki ji'ə oy njururu kakin ene: «Ində taa re dana ne, takum de'gi'ti pəti.»

⁴ Ningə Jeju təl dəji ndəgi de'gi ene: «Ri ə in gorow'ə'ti kadi de ra ndo kərkon'ti wa? Ra maji eke ra majel? Kadi de nagi madi'ne ta yo'ti eke kadi inyə adi tuji ko wa?» Lo to jijiji, de kare kaa elta el.

⁵ Jeju gon'de ki wongi, me'ə tingə do'de'ti ngayn tado me ngan lə'de. Ningə el dingəm kakin ene: «Surə ji'i». Dingəm surə ji'ne ningə, ji'ə təl to maji kare.

⁶ Loki Parisi'gi tei kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kakin ningə, awi kalangi ba ingəi nje ki kuti lə Erodi'ti tado sangi row təl Jeju.

Bulə de'gi rei ro Jeju'ti (Mat 4.25, 12.15-16; Luk 6.17-19)

⁷ Jeju oti aw ki njendo'gi lə'ne ta babo Galile'ti. Ningə bulə de'gi ngayn rei go'ə'ti. Bulə de'gi kakin in donangi Galile'ti ge, donangi Jude'ti ge,

⁸ bebo Jerujalem'ti ge, donangi Idume'ti ge, donangi ki gidi ba Jurden'ti ge, ta de'gi ki sii gugi gidi bebo ki Tir ki Sidon ba pəti kaa rei ro'a'ti to. Bulə de'gi kin rei ro Jeju'ti, tado oy poy nya'gi ki ra'de.

⁹ Jeju el njendo'gi lə'ne kadi indəi do to madi dana dangi adi'ne, kadi bulə de'gi mborei'ne el.

¹⁰ Toki rota'ti, Jeju adi lapiya de'gi ngayn, adi de'gi pəti ki ai ki monyi ro'de'ti, nagi ro'de kadi n'odi ro'a.

¹¹ Loki de'gi ki ndil'gi ki majel uwəi'de ginn togi'de'ti oyi'ə ningə, oti məkəsi'de nanga non'a'ti, uni ndu'de taa ə nonyi eyina: «In Ngonn lə Luwə!»

¹² Nan, ndəji'de ki togi'ne kadi rai adi de'gi gəri'ne el.

Jeju mbəti njendo'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo (Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Go nya'gi'ti kin, Jeju aw do mbal'ti, bar nje ki ge'de, ningə rei ro'a'ti.

¹⁴ Mbunə de'gi'ti ki bar'de kin ə Jeju mbəti njendo'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo ki kadi in si'ə nan'ti ki dokagilo'gi pəti. In si'ə nan'ti, kadi ulə'de adi awi iləi mbər Poyta ki maji.

¹⁵ Ta awi ki togi kadi tuwəi ndil'gi ki majel to.

¹⁶ To de'gi ki do'gi gidə in joo ki Jeju mbəti'de ə to kin: Simon, ki Jeju ində to'a nan Piyər,

¹⁷ Jaki, ki ngonn lə Jebede in ki ngonnkon'ne Jan, ki Jeju bar'de joo pəti ene Bowanerjesi, ki kor me'ə nan «ngonn lə ndangindi*»,

¹⁸ Andire, Pilipi, Batilemi, Matiye, Tomasi, Jaki, ki ngonn lə Alpe, Tade, Simon, ki in mbunə nje ro tado kingə do lə be lə'de,

¹⁹ ningə Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju.

Jeju ki noj'o'gi (Mat 12.24-32; Luk 11.15-23, 12.10)

* **3:17 3.17** Bowanerjesi (ngann lə ndangindi) in to ki Jeju ində do Jaki'ti in ki Jan. De ger nya ki ində'n to kin do'de'ti el, nan de'gi madi ndəri ginnə ningə eli eyina Jeju bar'de ngann lə ndangindi tado in de'gi ki nyara ki ki togi to mosi'de'ti.

²⁰ Jeju aw be ningə, bulə de'gi rei uti kum lo mbuki mbuki bay, adi lo kadi in ki njendo'gi lə'ne ingəi dəkagilo kadi soi nya kaa goto.

²¹ Loki noj'o'gi oyi poyta kin ningə, rei kadi n'ori'ə n'awi si'ə be, tado eli eyina: «Do'a isi dana el.»

²² Njendo ndukun'gi lə Luwə ki in Jerujalem'ti eli eyina: «Beljəbul isi me'ə'ti. Ningə in ki togi lə ngar lə ndil'gi ki majel ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

²³ Be ə Jeju bar'de ki rə'ne'ti ningə, or'de ginn nya'gi me kujita'gi'ti ene: «Oyi kadi Satan a tuwə de'gi lə Satan bann wa?»

²⁴ Kin ə, de'gi ki me konbe'ti ki kareba, təli dənən'ti rə'i nan ə, konbe kin a ra taa el.

²⁵ Loki de'gi ki me kəy'ti ki kareba təli dənən'ti, rəi nan, me kəy'ə kin a ra togi kaw kete el.

²⁶ Re Satan inbe təl də'ne'ti ki rə, adi re gangi rə'ne ə, tog'ə a aw ki kete el, ginn'ə a gangi.

²⁷ Adi m'el'se, kin ə re de uwə de ki nje togi də'a kete el ə, a asi kur me kəy'ti li'ə, kadi kər nyakingə li'ə el. Loki də'a nga a, a kər nya ki me kəy'ti li'ə.

²⁸ M'el'se toki rəta'ti: Majel'gi pəti ki de'gi rai, kelta ki mal'gi pəti ki a te ta de'ti ki də Luwə'ti, Luwə a inyə go'ə kə adi de.

²⁹ Nan re de elta ki mal də Ndil Luwə'ti ningə, Luwə a inyə go kə ad'a el ratata. De kin a oti kəy majel lə'ne kin biti ki non'ti.»

³⁰ Jeju el'de ta kin be tado njendo ndukun'gi lə Luwə eli eyina: «Aw ki ndil ki majel rə'ne'ti.»

*Kon Jeju ki ngannkon'a'gi ki rəta'ti
(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Kon Jeju ki ngannkon'a'gi rei rai taga, ningə adi de kare bar'a adi'de.

³² Bulə de'gi sii nanga gugi də'a gugi. Loki rei eli'ə eyina: «Oo kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, ra sangi nu.»

³³ Ningə Jeju təl el'de ene: «Nan'gi ə in kon'm ki ngannkon'm'gi wa?»

³⁴ Ningə gon de'gi ki sii gugi də'a gugi kakin, ningə el ene: «Oyi ingi ki sii kin ə in kon'm ki ngannkon'm'gi.

³⁵ Tado, de ki njera ndigi lə Luwə ə in ngonkon'm, konnann'm ki kon'm.»

4

*Kujita ki də njeduw nya'ti
(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Jeju ulə ngirə kadi ndo de'gi nya kadi babo'ti bay. Bulə de'gi ngayn kawinan gugi gidə, adi al aw isi me to'ti, bo də ba'ti. Bulə de'gi rai nganggi ba'ti ne təli kum'de ki də'a'ti.

² Jeju ndo'de nya'gi ngayn me kujita'gi'ti. Me nyando'ti li'ə, el'de ene:

³ «Oyi, njendə kare aw kadi duw nya.

⁴ Ningə, dəkagilo'ti ki a ilə ko, kandi ko'gi madi tosi nganggi row'ti adi yəl'gi rei onyi maki.

⁵ Kandi ko madi'gi tosi dənangi wor'ti, adi lo kadi ingəi dənangi asi tam uləi ngirə'de'ti goto. Nan k'in ə togi kalangi ba, tado ngirə'de to taa'ne.

⁶ Loki kadi əsi ningə, ngann ko'gi kakin ndolei mbaw. Go'ti ningə tuti kurum, tado ngirə'de aw nanga boi el.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi tosi dann konn'gi'ti. Konn'gi kakin togi ndəmi'de mbəl adi lo kadi andi goto.

⁸ Nan kandi ko'gi madi tosi donangi'ti ki maji. Be ə, togi kalangi ba adi andi. Ki nan'gi andi asi do mutə, nje ki nungi andi asi do mehen, ta nje ki nungi bay andi asi bu to.»

⁹ Go'ti ningə, Jeju el'de ene: «De ki aw ki mbi'ne tado koo'n do ta ningə kadi oo do ta kin maji.»

Tado ri ə Jeju ndo nya ki kujita'gi wa?

(Mat 13.10-15; Luk 8.9-10)

¹⁰ Loki bulə de'gi ai ningə, nje ki nje nanyi si'ə, ki njendo'gi li'ə ki dogi gidə in joo, dəji'ə kadi or'de ginn kujita'gi ki ndo'n nya kadi n'gəri.

¹¹ Ə el'de ene: «Ingi, Luwə te ki do nya ki to lo kiyə'ti ki ojido Konbe li'ə adi'se. Nan ndəgi de'gi ki rai taga, ingəi nyando'gi pəti ki kujita.

¹² In be kadi,

“Re gonyi lo maji kaa oyi nya el num,
Re oyi do ta maji kaa gəri me'ə el num,
Tado re gəri me'ə ningə,

A təli ro'de go Luwə'ti kadi Luwə inyə go majel'gi lə'de ko*.”»

Jeju or me kujita ki ojido njeduw ko

(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Jeju el'de ene: «In gəri me kujita kin el wa? A re in gəri me kujita kin el ə a rai bann ə a gəri ndəgə'gi wa?»

¹⁴ Njekilə ko, nya kilə li'ə in Poyta ki maji lə Luwə.

¹⁵ Kandi ko ki tosi ngangı row'ti, ojido de'gi madi ki oyi ta lə Luwə, ningə Satan re or ta ki oyi kakin me'de'ti kalangi ba ko.

¹⁶ Nga ningə, ingi ki tosi donangi wor'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ningə, taai kalangi ba ki ronel.

¹⁷ Nan ta kin ulə ngirə'ne me'de el. In de'gi ki njekuwə ki ta Luwə dokagilo ki nden be par. Dokagilo ki nya toro'gi eke kindəkumndoo tado ta lə Luwə, re ningə, inyəi kunme lə'de ko kalangi ba.

¹⁸ Kandi ko ki tosi dann konn'gi'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə,

¹⁹ nan me ki ra sururu do nya'gi'ti ki donangi'ti, ki ra ta nya maji ki donangi'ti, ta bo nya'gi ki rangi ki dangi dangi uti do taa ki oyi, adi lo kadi andi goto.

²⁰ Ningə, ndəgi kandi ko'gi ki tosi donangi'ti ki maji, ojido de'gi ki oy Poyta ki maji, ningə tai me'de'ti, ə tei ki kandi'de to. Ki madi'gi andi do mutə ge, do mehen ge, bu kare ge.

Kujita ki ojido lambi

(Mat 5.15, 10.26; Luk 8.16-18, 11.33, 6.38)

²¹ Ningə Jeju təl el'de bay ene: «De a re ki lambi kəy ə dow ngo do'ti, eke ində ginn tirə'ti wa? A ində do nya'ti taa.

²² Nya ra ki gidi kuwə, ki ginn'ə a te el goto. Nya kira ki to lo kiyə'ti, ginn'ə a te taga wangi.

²³ Re de aw ki mbi'ne tado koo do ta, ningə kadi oo'n maji.»

²⁴ Jeju təl el'de bay ene: «Maji kadi uri mbi'se maji oyi do ta, um oyi ki non be el. Ə kadi in gəri toki nya ki mboji adi de'gi kin ə Luwə a mboji'n adi'se to taa a adi'se ngayn do'ti bay.

²⁵ Be ə de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə do'ti bay. Nan de ki nya li'ə goto kaa, in ki ndikiri inbe ki awi'n ji'ne'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti bay.»

Kujita ki ojido kandi nya ki duw

* 4:12 4.12 Ejay 6.9-10

²⁶ Jeju təl el'de bay ene: «Konbe lə Luwə to to de ki aw duw nya me ndoo'ti lə'ne be.

²⁷ Go nya duw'ti kin, re nje ndoo to bi eke, to bi el kaa, kondoo ki kada, nya ki duw, uwə ə isi togi to, ki kanji kadi njeduw'ə gəri'n row ki isi togi'n.

²⁸ Nan inbe ki doro'ne, ra adi ko uwə ə togi, kand'a te, ningə go'ti gogi, or do'ne, ə andi.

²⁹ Ningə dokagilo ki do ko gəsirə asi lo kuji'ə'ti, de re ujə ko tado nanyi'a asi†.»

Kujita ki do kandi nya'ti ki bari'ə mutardə

(Mat 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Jeju el'de bay ene: «Ri ə j'a j'uni kadi j'oji Konbe lə Luwə wa? Eke kujita ki bann ə j'a j'uni kadi j'eli'n ta ki do'ti wa?

³¹ Konbe lə Luwə to to kandi nya ki bari'ə mutardə be. In kandi nya ki du utə kandi nya'gi pəti ki de isi duw donangi'ti ne.

³² Loki de duw'ə ningə, togi ə təl kagi tanyi kibo, utə ndəgi kagi tanyi'gi pəti. Baji'ə'gi ki toi, boi ngayn, adi yəl'gi uwəi lo kisi kum ndil'ə'ti.»

³³ Ki kujita'gi ngayn ki toi tanan be ə Jeju ndo'n de'gi ta, ra be kigo lə gər'ə'ti ki de'gi asi gəri me'ə.

³⁴ Ta ki kadi el'de ki kujita el goto. Nan dokagilo ki nanyi ki njendo'gi lə'ne inbe'gi ki kar'de par ə, or'de me'ə pəti.

Jeju ndangi nəl ad'a ra lokati

(Mat 8.18, 23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Me ndo'a'ti non, doji losol'ti ningə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Adi ji gangi babo j'awi dowə'ti ki kare.»

³⁶ Inyəi bulə de'gi, ningə njendo'gi awi ki Jeju me to'ti ki re in'ti kete. To'gi ki rangi dani'ə.

³⁷ Ningə, nəl kibo ngayn uwə'de bus do ba'ti. Pungum mann'gi indəi kadi to mbingum mbingum adi mann isi rosi to.

³⁸ Jeju lə nya gəti'n do'ne, ə to bongi to'ti, isi to bi. Njendo'gi li'ə ndəli'ə ki non ta de'ti eyina: «Njendo, j'isi j'oyi be kaa oo el wa?»

³⁹ Jeju ndəl do bi'ti, ndangi nəl, ə el mann ba ene: «Ra lokati! Adi lo to jijiji!» Low'ə'ti non nəl yogiro adi lo to jijiji.

⁴⁰ Ningə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ra bann ə bəli be wa? Biti bone kaa uni me'se el bay wa?»

⁴¹ Bol ra'de ngayn, adi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De'ə inbe kam in nan ə, nəl ki ba'gi kaa oyi ta li'ə be wa‡?»

5

Jeju tuwə ndil'gi ki majel do dingəm'ti ki donangi Gerasa'ti

(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Jeju in ki njendo'gi lə'ne tei gidi ba'ti, donangi'ti lə de'gi ki Gerasa'ti.

² Loki Jeju in me to'ti ur nanga ningə, tanan'ti non, de madi kare ki aw ki ndil ki majel ro'ne'ti, te dojadi'gi'ti re ingə'ə.

³ De kakin ra be dojadi'gi'ti. Re in ki kulə gindi kaa, de kare ki asi do'a lokati goto.

⁴ Doi'ə ki kulə gindi nja banyi banyi, ta ləi kangila gindi nja'a'ti to. Nan gangi kulə gindi riw riw ta, tətəi gindi nōsi nōsi to. De ki asi kuwə ginn togi'ne'ti goto.

⁵ Dokagilo'gi pəti, kondoo'ti ki kada, lo njiyə in dojadi'gi'ti ki dann mbal'gi'ti ki wuyi ki kur ta'ne'ti. Ningə tujə ro'ne gangi bati bati ki gaji mbal'gi.

⁶ Loki oo Jeju sanyi nu bay ningə, anyi ki ngodi re əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti.

† 4:29 4:29 Juwəl 4.13 ‡ 4:41 4:41 Pa'gi 65.8, 89.10, 107.23-32

7 Ningə ur kol ki tɔgi'ne ngayn ene: «Jeju ki Ngonn lə Luwə ki Nje kisi dɔ nya'gi'ti pəti, ri ə ge rɔ'm wa? Nja'i ba! me tɔ Luwə'ti, adi'm kon el!»

8 El ta kin be tado ta ki Jeju el'ə ene: «In ndil ki majel, te kɔ rɔ dingəm'ti kin.»

9 Jeju dəj'ə ene: «Tɔ'i nan nan?» In təl el'ə ene: «Tɔ'm nan "bulə njerɔ'gi", tado ji banyi ngayn.»

10 Non ki dɔ Jeju'ti ki nja nan'ti nan'ti kadi tuwə'de kɔ me be'ti kin el.

11 Dɔkagilo'ə'ti kin, bulə kɔsongi'gi ngayn ra sɔi nya kadi mbal'ti non.

12 Ndil'gi ki majel nonyi dɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Tuwə'je adi j'aw dann kɔsongi'gi'ti kam, j'ur me de'ti.»

13 Jeju ndigi se'de dɔ'ti, adi tei me dingəm'ti kakin, ə awi uri me kɔsongi'gi'ti. Tanan'ti non, bulə kɔsongi'gi ki asi dər joo kare, bingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, adi anyinan mann oyi.

14 Njengəm kɔsongi'gi anyinan awi me bebo'ti, ki me ndɔɔ'gi, ɔri poy nya ki ra nya de'gi, adi de'gi awi kadi n'oyi nya ki ra nya kakin.

15 Loki de'gi kakin rei tei rɔ Jeju'ti ningə, oy dingəm ki aw ki ndil'gi ki majel kakin isi rɔ'a'ti. Oyi'ə kadi isi ki hangal ki maji, taa isi ki ku rɔ'ne'ti tɔ. Nya'gi kin ra adi bol ra'de ngayn.

16 Ningə de'gi ki awi lo nya'gi'ti ki Jeju ra, ɔri madi de'gi poy nya ki te dɔ dingəm'ti ki aw ki ndil'gi ki majel, ki nya ki te dɔ kɔsongi'gi'ti.

17 Be ə, uləi ngirə kadi nonyi dɔ Jeju eyina: «Nja'i ba, inyə dɔnangi lə'je, ə aw.»

18 Dɔkagilo'ti ki Jeju ra ala me tɔ'ti gogi ningə, dingəm ki Jeju tuwə ndil'gi ki majel me'ə'ti kakin dəj'ə kadi n'aw si'ə.

19 Nan Jeju ɔdi el, ə el'ə ene: «Ɔti aw be dann noj'i'gi'ti, ɔr'de poy nya ki Burəbe ra sə'i ki koo kumtondoo ki əti bol ki ɔji dɔ'i'ti kin.»

20 In be ə, dingəm kakin ɔti aw dɔnangi Bebo'gi'ti ki Dɔgi, ɔr poy nya'gi ki Jeju ra si'ə. De'gi pəti ki oyi ta kin, əti'de bol.

Ta lə ngonn lə Jayrusi ki ta lə dene ki nje monyi mosi

(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Loki Jeju təl aw gidə ba'ti ki to ningə, bulə de'gi ngayn kawinan rɔ'a'ti kadi ba'ti.

22 Ningə dingəm kare ki dann njekundɔ kəykawnan'ti lə Juwipi'gi ki, tɔ'a nan Jayrusi re. Loki oo Jeju ningə, osi nanga nja'a'ti,

23 non dɔ'a'ti ki tɔgi'ne ene: «Ngonn'm ki dene ki du isi oy. Nja'i ba kadi aw ində ji'i dɔ'a'ti adi ingə kaji, ə oy el.»

24 Jeju ɔti aw si'ə, ningə bulə de'gi ngayn njiyəi go'ə'ti, mborei'ə ki yo ge ki ne ge.

25 Dene kare ki monyi mosi ad'a kon bal dɔgi gidə in joo in dann bulə de'gi'ti non.

26 Monyi kin ad'a kon ngayn, adi anyi ngodi ngayn tɔ go de'gi'ti ki njera de'gi monyi, nan tuji nyakingə lə'ne dɔ'ti kɔ kare, ningə ingə kon ji'de'ti to kingə yo. Monyi aw ki kete kete to kaw par, nya ki to soti goto.

27 Dene kakin oo ta lə Jeju. Be ə, dann bulə de'gi'ti, re ki row ki gidi Jeju'ti, ɔdi ta ku li'ə.

28 Tado el me'ne'ti ene: «Kin ə re ku li'ə par ə m'odi ə rɔ'm a ingə lapiya.»

29 Ningə tanan'ti non par ə ginn mosi li'ə gangi, adi gər me darɔ'ne'ti toki darɔ'ne ingə lapiya nga.

30 Low'ə'ti non, Jeju gər me hangal'ne'ti toki tɔgi te rɔ'ne'ti. Be ə, təl kum'ne gogi dann bulə de'gi'ti, dəji'de ene: «Nan ə ɔdi ta ku lə'm wa?»

31 Ə Njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Inbe in gər maji kadi bulə de'gi mborei nu ki yo ge ki ne ge, ə in təl dəji ene: "Nan ɔdi'm bay wa?"»

32 Nan Jeju nanyi ki lo gon lo'ti gugi gidi'ne kadi n'oo dene inbe ki ra nya kin.

33 Bol ra dene kakin ngayn, adi dadi par par, tado gər nya ki ra'a me rɔ'a'ti. Be ə, re osi nanga nja Jeju'ti, el'ə ta'gi ki rɔta'ti pəti ki to me'ə'ti.

³⁴ Nan Jeju el'ə ene: «Ngonn'm, kunme lə'i aj'i. Aw ki lapiya, ə kadi ingə lapiya do monyi'ti lə'i.»

³⁵ Loki Jeju ra elta ba bay ningə, de'gi madi in me kəy'ti lə Jayrusi, ki in ki njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi, rei eli Jayrusi eyina: «Ngonn'i oy, in ndoji Njendo, el nga.»

³⁶ Loki Jeju oo ta kel'de be ningə, usə do'ti el, ə elta ki njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi ene: «Adi bol rai el, un me'i par!»

³⁷ Jeju ɔgi kadi de'gi dani'ə, nan inyə Piyər num, Jaki num, Jan ki ngonkon Jaki num par ə adi dani'ə.

³⁸ Loki rei tei be lə njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi ningə, Jeju oo de'gi ki isi singəi səkitə, isi nonyi ge uri wuyi ge.

³⁹ Jeju ur me kəy'ti ningə, el'de ene: «Ra bann ə de'gi singəi donan'ti səkitə ki non be wa? Ngonn oy el, nan to bi kare.»

⁴⁰ De'gi kogi do Jeju'ti, soki'ə'n'ə. Be ə, Jeju adi de'gi pəti tei taga, ningə baw ngon num, kon ngon num, njendo'gi li'ə ki dani'ə num par ə ai si'ə me kəy'ti ki ngon to'ti.

⁴¹ Jeju uwə ji ngon, el'ə ene: «Talita kumi*!» Adi kər me'ə nan: «ngonn ki dene, m'el'i m'ene, ində taa!»

⁴² Tanan'ti non, ngon ki dene ində taa, njiyə, tado bal'a in doği gidə in joo. Nya ki Jeju ra kin əti de'gi bol ki dum.

⁴³ Lo kin'ti, Jeju ndəji'de kadi elita nya ki ra nya kin de madi el. Ningə, el'de kadi uni nyakuso adi ngon ki dene kakin so.

6

De'gi ki Najareti'ti tai me Jeju el (Mat 13.54-58; Luk 4.16, 22, 24)

¹ Jeju in low'ə'ti non aw be ki toği'ti*, nan'ti ki njendo'gi li'ə awi go'ə'ti.

² Loki ndo kərkon lə Juwipi'gi asi ningə, Jeju ulə ngirə ndo de'gi nya me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. De'gi ngayn oyi do ta li'ə, adi əti'de bol, ningə eli eyina: «De kam, ingə nyando kin ra? Ə nan ə ad'a gosi ki əti bol be kin wa? Toği ki ra'n nyakoji'gi ki əti bol be kin ingə ra wa?»

³ Man! Njeragi kagi do kəy'ti inbe ki in ngon lə Mari el wa? Jaki ge, ki Joje ge, ki Judi ge, ki Simon ge, in ngannkon'a'gi el wa? Taa, konnann'a'gi kaa sii se'je ne to el wa?» Nya'gi kin ra nya adi Jeju təl jigə non'de'ti um lo kadi uni me'de adi'ə goto.

⁴ Be ə, Jeju el'de ene: «Lo kadi de'gi a ɔsikurə njekeltakita Luwə'ti, me be koj'o'ti, dann noj'o'gi'ti, ki me kəy'ti li'ə goto.»

⁵ Lo kadi Jeju ra nyakoji ki əti bol me be'ti ki Najareti'ti goto, nan ndə ji'ne do njemonyi'gi'ti ki nan'gi gandi gandi par, adi'de ingəi lapiya.

⁶ Ndoji Jeju ngayn tado mbəti ki mbəti kun me'de kad'a.

Jeju ulə njendo'gi lə'ne ki doği gidə in joo (Mat 9.35, 10.1, 5-14; Luk 9.1-6)

Jeju njiyə ki ngann be'gi ki gugə do Najareti, ndo de'gi nya.

⁷ Ningə, Jeju bar njendo'gi lə'ne ki doği gidə in joo ki rə'ne'ti, ə ulə'de joo joo. Adi'de toği do ndil'gi'ti ki majel to.

⁸ Jeju adi'de ndu kadi uni nya kare tado do row el, nan gəl kareba par. El'de ene: «A uni nyakuso el num, bol el num, ta a biri nar me kulə do bədi'se'ti el num to.

⁹ Uləi sa nja'se'ti, ə ai ki ku kareba.»

¹⁰ Jeju el'de ene: «Lo ki tei lo madi'ti me kəy ki uwə'se rə'ne'ti, ə si'ti biti ndo kaw'se'ti.

* **5:41 5.41** Talita kumi: in ta Arame ki Juwipi'gi isi eli to dokagilo'ti lə Jeju. **6:1 6.1** Be ki Jeju toği'ti in Najareti, donangi'ti ki Galile.

* **6:1 6.1** Be ki Jeju toği'ti in Najareti, donangi'ti ki Galile.

11 Ə re me bebo'ti madi, ə de'gi mbeti kuwə'se rə'de'ti, eke mbeti koyi dɔ ta lə'se, loki isi tei me be'ti kin ki taga ningə, indəi bu sa'gi ki nja'se'ti†, kadi to to nya ndəji ndu'de.»

12 Njendo'gi ai iləi mbər Poyta ki maji kadi de'gi inyəi gorow njiyə'de ki majel kə.

13 Tuwəi ndil'gi ki majel ngayn ta uri hu dɔ njemonyi'gi'ti ngayn, adi'de lapiya tɔ.

Ta koy lə Jan Batisi

(Mat 14.1-2; Luk 9.7-9)

14 Ngar *Erodi oo ta lə Jeju, tado tɔbar li'ə asi lo'gi naki naki. De'gi ki nan'gi eyina: «In Jan Batisi ə ində taa dann njekoy'gi'ti. Ginn'ə kin ə, awi'n ki togi tado ra'n nya'gi ki əti bol bol.»

15 Nje ki nungi eli eyina: «In Eli ki njekeltakita Luwə'ti.» Nje ki nan'gi bay eli eyina: «In njekelta ki ta Luwə'ti to nje ki rei kete kin be tɔ.»

16 Loki Erodi oo ta kin ningə, el ene: «In Jan ki ndo ki madi gangi dɔ'a kaa ə ində lo koy'ti.»

17 Erodi el be, tado ndoki inbe adi uwəi Jan, doi'ə ki kulə gindi, iləi'ə dangay'ti, tado Erodiyadi, ki ne ngonkon'a Pilipi, ki ində taa'a ne'ne'ti,

18 ə Jan el'ə ta dɔ'ti ene: «In go'ti el kadi ində taa ne ngonkon'i ne'i'ti‡.»

19 Erodiyadi uwə Jan me'ne'ti ngayn, adi sangi row tol'ɔ, nan asi el.

20 Tado Erodi bol Jan, gər kadi in de ki njera nya ki dana, taa in de ki ar njay tɔ. Be ə, Erodi ngəm'ə maji. Loki Erodi oo ta kel Jan ningə, ta kin uwə ki ta, nan be kaa, Erodi ge koo ta kel Jan par par.

21 Ndo ki maji ki Erodiyadi isi sangi kete kete kaa re nga. Adi in ndo ronel koji Erodi, ə Erodi adi rai nyakusɔ. Ningə ndo'a'ti kin, Erodi bar kibo'gi lə'ne num, bar njekundɔ njerɔ'gi lə'ne num, taa bar njetɔbar'gi ki dɔnangi Galile'ti tɔ.

22 Dɔgagilo kusɔ nya'ti, ngonn lə Erodiyadi ki dene, ur kəy go'de'ti, te la. La lə ngonn ki dene kin nəl Erodi ngayn, taa nəl de'gi ki bar'de lo nyakusɔ'ti ngayn tɔ, adi ngar el ngonn ki dene kakin ene: «Dəji'm nya ki me'i ge par ə m'a m'ad'i.»

23 Erodi aw biti un ndu'ne ki kiwrɔ ad'a ene: «Nya'gi pəti ki dəji'm, ə m'a m'ad'i. Re in dow konbe lə'm kaa a ingə.»

24 Ngonn ki dene te aw taga, aw dəji kon'ne ene: «In ri ə kadi m'dəj'ə wa?» Ə kon'a el'ə ene: «Dəj'ə dɔ Jan Batisi.»

25 Ngonn ki dene təl kalangi ba aw rɔ ngar'ti el'ə ene: «Toki ji ra'n tanan'ti ne inbe kin, kadi adi'm dɔ Jan Batisi me supira'ti.»

26 Me ngar tuji, ɔjido nya'ti ki ngonn ki dene dəj'ə kin, nan lo kadi ɔg'ɔ goto tado kun ndu ki un ki kiwrɔ, taa tado de'gi ki bar'de lo nyakusɔ'ti tɔ kin.

27 Be ə tanan'ti non, ngar un ndu'ne adi njerɔ kare ki njengəm'ə kadi aw kəy dangay'ti gangi dɔ Jan re'n.

28 Njerɔ aw gangi dɔ Jan me supira'ti, re'n adi ngonn ki dene. Ningə ngonn ki dene kakin təl'n adi kon'ne.

29 Loki njendo'gi lə Jan oyi poyta kin ningə, rei uni ninn'ə awi duwi.

Jeju adi nyakusɔ dingəm'gi dər mi soi

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-15)

30 Loki njekawkulə'gi təli lo kulə'gi'ti lə'de ningə, kawinan rɔ Jeju'ti, ɔri'ə poy nya'gi ki rai ki nya'gi ki ndoi de'gi adi'ə oo.

31 Bulə de'gi ngayn awi num, təli num adi lo kadi njendo'gi ingəi ngonn dɔkagilo nden be kadi soi nya kaa goto. Be ə, Jeju el'de ene: «In rei adi j'awi lo ki de'gi gotoi'ti kin kadi ɔri kon nden.»

32 Be ə, ali me to'ti tado kaw kəsi rə'de ngərəngi, lo ki de'gi gotoi'ti.

† 6:11 6.11 Ta lə kində bu ki nja'ti kə ə, gonyi Mat 10.14 ki ta ki dɔ'ti ki in ginn'ti nanga. ‡ 6:18 6.18 Lebitiki 18.16, 20.21

³³ De'gi ngayn oyi'de lo kaw de'ti, ə gəri'de bəti tɔ. De'gi in bebo'gi'ti ki dangi dangi, anyinan ki nja'de bur bur awi kete, lo ki Jeju ki njendo'gi isi awi'ti.

³⁴ Loki Jeju ur nanga me to'ti ningə, oo bulə de'gi ngayn. Loki oo'de, oo kumtondoo lə'de, tado rai to bati'gi ki njekul'de goto be. In be ə, Jeju tunginn ndo'n'de nya'gi ngayn.

³⁵ Loki kadi yəti rɔ'ne ə binəm taa njendo'gi ɔti ki rɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Lo ki ji rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti, ningə kadi isi ur tɔ.

³⁶ Maji kadi inyə bulə de'gi kam adi awi ki lo ndoo'gi'ti ki ngannbe'gi'ti ndogi nyakuso soi.»

³⁷ Nan Jeju təl el'de ene: «Inbe'gi adi'de nya soi.» Ningə, njendo'gi dəji'ə eyina: «Kadi j'aw ji ndogi mapa asi silə bujo§ j'adi'de soi wa?»

³⁸ Jeju təl el'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa? Ai dann de'gi'ti oyi.» Loki ai dann de'gi'ti, dəji ningə, təli eli'ə eyina: «Mapa in mi, ə kanji joo tɔ.»

³⁹ Jeju un ndu'ne adi'de kadi adi de'gi sii nanga ki kut'ə kut'ə dɔ mu'ti ki mbol.

⁴⁰ Be ə, de'gi uwəi nan bu bu ge, dɔmi dɔmi ge, ə sii nanga ki bara bara.

⁴¹ Jeju un mapa ki mi ki kanji ki joo kakin, un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadi njangi dɔ nyakuso kin. Go'ti, uwə mapa'gi kakin gangi'de nan'ti ə adi njendo'gi kadi lowəi bulə de'gi. Kanji'gi ki joo kaa, lowə de'gi pəti tɔ.

⁴² De'gi pəti soi nya ndanni maji.

⁴³ Ningə, njendo'gi ɔyi ndəgi mapa ki kanji ki nanyi, kara dɔgi gidə in joo.

⁴⁴ De'gi ki soi mapa kin asi dingəm'gi dər mi.

Jeju njiyə dɔ mann'ti

(Mat 14.22-33; Jan 6.16-21)

⁴⁵ Nden ba go'ti, Jeju ɔsi njendo'gi lə'ne kadi ali me to'ti, ai gidi ba'ti kete non'ne'ti, ki kaw ki bebo Betisayda'ti nu. Ningə dɔkagilo'ə'ti kin inbe inyə bulə de'gi kadi awi.

⁴⁶ Loki Jeju adi'de awi ningə, ɔti aw dɔ mbal'ti tado kelta ki Luwə.

⁴⁷ Loki lo ndul nga ningə, to in dann ba'ti, ə Jeju in ki kar'ne ba ə nanyi nanga gogi.

⁴⁸ Jeju oo kadi njendo'gi lə'ne ingəi kon ngayn lo kɔsi to'ti, tado nəl ulə, sur to ki gogi gogi. Taginnlo'ti ningə, Jeju in ra njiyə dɔ mann'ti, isi aw ki rɔ'de'ti, ningə ge kadi dər ta'de bay.

⁴⁹ Ə loki oyi'ə ra njiyə dɔ mann'ti ningə, oyi kadi in muwə de yo, adi uri kəl.

⁵⁰ Inbe'gi pəti oyi'ə, adi bəl tɔl'de. Nan kalangi ba, Jeju el'de ene: «Adi me'se osi nanga nan in m'in! Ə bəli el!»

⁵¹ Jeju al go'de'ti me to'ti, ningə nəl yokiro. Loki oyi nya'gi kin ningə ndil'de te saw.

⁵² Tado ki rɔta'ti, njendo'gi gəri kum nya ki Jeju ra ɔjido mapa kin el, tado me ngan lə'de.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi dɔnangi Genejareti'ti

(Mat 14.34-36)

⁵³ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne ali gidi babo ningə, tei dɔnangi Genejareti'ti. Indəi to lə'de ngangı ba'ti.

⁵⁴ Loki uri nanga taa par ə, de'gi gəri Jeju ə binəm.

⁵⁵ Adi, anyinan ngodi asi be'gi ki dɔnangi'ti kin non naki, naki. De'gi iləi rɔ'de, ɔyi njemonyi'gi lə'de me tuwə to de'ti, rei se'de rɔ'a'ti, loki oyi kadi Jeju si'ti.

⁵⁶ Lo'gi pəti ki awi'ti, ngann be'gi ki bebo'gi ki lo ndoo'gi, de'gi rei ki njemonyi'gi buki'de tambalo'ti, ə nonyi dɔ Jeju'ti kadi inyə njemonyi'gi adi ɔdi ta ku li'ə. Ningə, nje ki ɔdi ta ku li'ə ingəi lapiya tɔ.

§ 6:37 6.37 Silə kare, dɔkagilo'ti lə Jeju, in nar ki lo ra kulə ndo'ti ki kare. Adi silə bu joo in nar ki lo ra kulə ndo'ti ki joo.

7

*Jeju ndangi Parisi'gi ki njendo ndukun'gi læ Luwə
(Mat 15.1-20)*

¹ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi læ Luwə madi in Jerujalem'ti, kawinan do Jeju'ti.

² Oyi kadi njendo'gi li'ə ki ki madi'gi soi nya ji'de yoro um togi ji'de kigo row ragoti el.

³ Toki rōta'ti, Parisi'gi ki Juwipi'gi ba pəti, togi ji'de ə binəm taa soi nya, um soi nya ki ji'de ki yoro el. Adi in kində kum go nyajibəlbə'ti læ kaw'de'gi.

⁴ Be tō ə, re təli suki'ti ningə, a ndogi mann rō'de suki suki bay ta a soi nya. Awi ki nyajibəlbə'gi ki rangi ngayn ki isi təli rō'de go'ti bay to togi nya kaynmann'gi ki ngo'gi ki ngoo ningə kasi, ki gorow ra'a'ti.

⁵ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi læ Luwə dəji Jeju eyina: «Tado ri ə njendo'gi læ'i təli rō'de go nya jibəlbə'ti læ kaw'je'gi el wa? Ra bann ə togi ji'de el par ə soi nya ki ji'de ki yoro ba wa?»

⁶ Jeju ilə'de'ti ene: «Ta ki Luwə el ki ta njekeltakita'ne'ti Ejay dō'se'ti in ta ki rōta'ti. In njekədikum de'gi, tado Luwə adi Ejay ndangi ene:

“Ginn de'gi kin əsikurə'm ki ndar ta'de kare,

Nan me'de in sanyi sə'm.

⁷ Tōji ki isi uləi dō'm'ti, nda'a goto,

Tado nyando'gi ki isi ndoi de'gi kaa,

In mbərkikində'gi ki in rō de'gi'ti.”*[†]

⁸ Jeju el'de ene: «Inyəi mbərkikində læ Luwə dow kare, ə in təli rō'se go nya jibəlbə'ti læ de'gi yo.»

⁹ Ningə, Jeju el bay ene: «To rō'se el kadi inyəi go mbərkikində læ Luwə kalangi ba kadi ngəmi go nyajibəlbə læ'se!

¹⁰ Tado, Moji ene: “Əsi kurə baw'i ki kon'i.” Taa el bay ene: “De ki elta ki majel baw'ne eke kon'ne asi ta koy.”[†]

¹¹ Nan ingi, eli eyina: “Re de madi el baw'ne eke kon'ne ene: «Nya maji'gi ki re m'a m'əsi'n kōyi ə in kərban» (kər me'ə nan kadikare læ Luwə).”

¹² In kin əji kadi uti tarow kadi de madi ra nya əsi'n kōy baw'ne eke kon'ne.

¹³ Gonyi row tuji ki isi tuji ta læ Luwə ki nyajibəlbə læ'se kin oyi! Nya ki isi ndoi de'gi ki kete kete. Ta nya'gi ki rangi ki toi be ngayn ki isi rai in non bay.»

*Nya'gi ki a ra de adi ar njay el takum Luwə'ti
(Mat 15.10-20)*

¹⁴ Go'ti ningə, Jeju bar bulə de'gi ki rō'ne'ti bay ə el'de ene: «Ingi pəti uri mbi'se maji kadi oyi do ta lə'm, kadi gəri me'ə tō.»

¹⁵ Nya madi ki in taga aw me de'ti ki a təl'ə nya ki to njen'ti goto. Nan nya ki in me de'ti te taga ə a təl'ə nya ki to njen'ti.

¹⁶ [Re de madi aw ki mbi'ne kadi oo'n do ta ningə, kadi oo.]

¹⁷ Loki Jeju inyə bulə de'gi, ə təl aw me kəy'ti ningə, njendo'gi li'ə dəji'ə kadi ər'de ginn kujita kakin.

¹⁸ Jeju el'de ene: «Adi inbē'gi kaa gəri nya el tō wa? In gəri me ta ki m'ge kel kin el wa? Nya pəti ki in taga ki aw me de'ti, nya kare ki a təl'ə ki njen'ti goto.

¹⁹ Toki rōta'ti, nya'gi kin pəti awi ngarme'ə'ti el, nan awi kanda'a'ti yo, ningə go'ti tei kō awi bē sin'ti. Ta læ Jeju kin tōji kadi nyakuso'gi pəti in ki kar njay.»

²⁰ Ningə Jeju el'de bay ene: «Nya ki te rō de'ti ki taga ə in nya ki nje təl de nya ki to njen'ti.

* 7:7 7.7 Ejay 29.13 † 7:10 7.10 Tekitaga 20.12; Ndukun 5.16

²¹ In me de'ti kəy, in ngarme de'ti ə, mərta'gi ki majel sii tei'ti, ki kaya ki ra, ki bogi, ki təl nan,

²² ki kuwə marum, ki ra kumnda nya, ki mendul, ki kədinan, ki nyara ki gorow'ə'ti el, ki kəjirə, taa kulə ra'gi ki to mbo tə.

²³ Nya'gi ki majel kin pəti in me de'ti ə təli'ə nya ki to njen'ti.»

Dene ki mbah un me'ne adi Jeju

(Mat 15.21-28)

²⁴ Jeju in low'ə'ti non ningə aw dənangi'ti ki Tir. Aw ur me kəy'ti madi, ge kadi de'gi gəri go'ne el, nan lowə goto.

²⁵ Re inbe ki Jeju re te bay par ə, dene madi ki ndil ki majel isi adi kon ngonn'o ki dene oo ta li'ə, ə anyi re osi nanga nja'a'ti.

²⁶ In dene ki in Juwipi el, be koj'o in Penesi, dənangi Siri'ti. Non ki də Jeju'ti kadi tuwə ndil ki majel ki isi adi kon ngonn'o kin kə.

²⁷ Nan Jeju el'ə ene: «Inyə adi ngann'gi ki me kəy'ti səi asi'de bay ta. Tado in go'ti el kadi de un nyakusə lə ngann'gi, ilə adi ngann busi'gi.»

²⁸ Ə dene kakin ilə'ti ene: «In rəta'ti Burəbe, nan k'in ə ngann busi'gi ki rai ginn tabilə'ti a səi bunə nya'gi ki tei ta ngann'gi'ti tosi nanga tə.»

²⁹ Ningə Jeju el'ə ene: «Takul ta ki te ta'i'ti kin, əti aw be lə'i, tado ndil ki majel te me ngonn'i'ti ki dene kə nga.»

³⁰ Dene kakin təl aw be ningə, ingə ngonn'ne, to də tirə'ti kare, tado ndil ki majel kakin te rə'a'ti kə.

Jeju adi nje mbiboy oo ta

³¹ Jeju in dənangi Tir, gangi Sidon, ningə ində dənangi Bebo'gi'ti ki Dəgi gangi bay ta re te ta mann ba Galile'ti.

³² De'gi rei ki dingəm kare ki mbi'ə boy, ki lo kelta ngan si'ə, rə Jeju'ti, dəji'ə kadi ində ji'ne də'a'ti, kadi ingə lapiya.

³³ Jeju ər'ə ki kar'a ba aw si'ə sanyi ki bulə de'gi. Loki tulə ngann ji'ne'gi mbi njemonyi'ti ningə, tuw mann ta'ne ədi'n ndonn dingəm kakin.

³⁴ Go'ti ningə, Jeju un kum'ne ki dəran'ti, ilə kon puu, ə el ene: «Epata» (kəp me ta kin nan: mbuti).

³⁵ Tanan'ti non par ə mbi dingəm kakin mbuti, ə ndonn'o tuti adi elta ar njay njay.

³⁶ Jeju ndəp mbi de'gi ki oyi nya kin kadi de el ta'a kete adi de ki rangi oo el. Loki ndəp mbi'de ki nja nan'ti nan'ti kadi de əp poy nya kin el ningə, kadibe bay ə de'gi əri poy nyara'a ki kete kete.

³⁷ Nya ra Jeju əti bulə de'gi bol ngayn adi eli eyina: «Nya ra'a'gi pəti maji: Ra nje'gi ki mbi'de boy adi oyi də ta, ta ra mbiki'gi adi elita tə.»

8

Jeju adi nyakusə de'gi dər sə

(Mat 15.32-39; Mrk 6.30-44)

¹ Me ndə'gi'ti kin, bulə de'gi ngayn kawinan toki rangi bay də Jeju'ti. Ningə, nya ki kadi səi goto. Be ə Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene:

² «M'oo kumtondoo lə bulə de'gi kin, tado ndə mutə bone ə in sə'm nan'ti, ningə, nya ki kadi səi goto.

³ Re m'inyə'de m'adi awi be ki me'de fo ba a, fo a taa təgi'de row'ə, tado nje ki madi dann'de'ti in sanyi ə rei.»

⁴ Njendo'gi li'ə təli eli'ə eyina: «J'a j'ingəi mapa ra diləlo'ti ne, ə a asi kadi'de səi wa?»

⁵ Jeju dəji'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa?» Ə eli'ə eyina: «Mapa in siri.»

⁶ Go'ti ningə, Jeju ilə ndu'ne adi bulə de'gi kadi sii nanga. Ɔy mapa ki siri kakin ji'ne'ti, ra oyo Luwə do'ti ningə, gangi'de nan'ti, ə adi njendo'gi lə'ne kadi adi bulə de'gi. Be ə, njendo'gi tai adi bulə de'gi tɔ.

⁷ Ai ki ngann kanji'gi ji'de'ti tɔ. Jeju njangi do'a ə adi njendo'gi lə'ne kadi lowəi de'gi tɔ.

⁸ De'gi soi nya ndanni, adi, njendo'gi kawi gində'gi ki nanyi kara siri.

⁹ De'gi ki soi nya, asi dər sɔ. Go'ti ningə, Jeju inyə'de adi awi.

¹⁰ Kalangi ba go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ali me to'ti, awi donangi Dalmanuta'ti.

Parisi'gi dəji nyakoji Jeju

(Mat 12.38-39, 16.1-4; Luk 11.16-29, 12.54-56)

¹¹ Parisi'gi in non rei ningə, uləi ngirə manjinan ta'ti ki Jeju. Ə dəji'ə kadi ra nyakoji madi ki in dɔran'ti adi n'oyi. Dəji'ə be to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə.

¹² Jeju ilə me'ne hmm, ə el'de ene: «Tado ri ə de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone kin dəji kadi n'oyi nyakoji wa? Toki rɔta'ti, adi m'el'se madi oyi! nyakoji madi ki kadi de a ra tado lə'de goto.»

¹³ Be ə, Jeju inyə'de, ə al me to'ti tado kaw dow ba'ti ki kare.

Hum lə Parisi'gi ki lə Erodi

(Mat 16.5-12; Luk 12.1)

¹⁴ Me njendo'gi oy do mapa'ti ki kadi ɔyi. In ki ji'de'ti ki sii me to'ti in kareba par.

¹⁵ Jeju ndəji'de, ə el'de ene: «Oyi maji! Oyi go rɔ'se maji do hum'ti lə Parisi'gi, ki yan Erodi tɔ*.»

¹⁶ Njendo'gi manjinan ta dann'de'ti eyina: «Jeju el be tado j'aw ki mapa el!»

¹⁷ Jeju gər ta ki me'de'ti, adi el'de ene: «Tado ri ə isi manjinan ta dann'se'ti do mapa'ti ki ɔyi el wa? In gəri me nya'gi el kaa bay wa? Ngarme'se ngan kaa bay wa?

¹⁸ Awi ki kum'se eke oyi lo el wa? Awi ki mbi'se ke oyi do ta el wa? Me'se olo do nya'gi'ti el wa?

¹⁹ Ndɔki m'lowə mapa mi, de'gi dər mi, eke ndəgi gindi mapa ki nanyi, ɔyi rosi kara bann wa?» Eli eyina: «J'ɔyi rosi kara dɔgi gidə in joo.»

²⁰ «Nga ndɔki, m'lowə mapa siri dingəm'gi dər sɔ kin, gində'gi ki nanyi, ndɔki ɔyi kara bann tɔ wa?» Ningə eli'ə eyina: «J'ɔyi kara siri.»

²¹ Lo kin'ti Jeju el'de ene: «In gəri el bay wa?»

Jeju adi njekumtɔ kare oo lo me be'ti ki Betisayda

²² Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne rei tei me be'ti ki Betisayda'ti ningə, de'gi rei ki njekumtɔ kare rɔ Jeju'ti. De'gi kakin nonyi do Jeju'ti kadi ɔd'ɔ.

²³ Jeju uwə ji njekumtɔ kakin, ə aw si'ə gidi be'ti. Loki nyom kum'ə ki mann ta'ne ningə, ində ji'ne do'a'ti ə dəj'ə ene: «Oo nya madi wa?»

²⁴ Njekumtɔ gon lo ningə ene: «M'oo de'gi, nan to ə toi to kagi'gi ə ra njiyəi be.»

²⁵ Jeju təl ində ji'ne do kum'ne'ti nja kare bay adi oo lo ar njay njay nga. Ingə lapiya, ta oo nya'gi pəti ar njay njay tɔ.

²⁶ Go'ti ningə, Jeju inyə adi aw be lə'ne, ə el'ə ene: «Ononyi təl kaw me be'ti kin gogi.»

Piyər gər kadi Jeju in Kirisiti, De ki Luwə Mbət'ə

(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Jeju ɔti low'ə'ti non ningə, awi ki njendo'gi lə'ne ngann be'gi'ti ki gidi Sejare'ti, ki Pilipi. Loki in do row'ti, Jeju dəji'de ene: «De'gi isi elita do'm'ti toki m'in nan wa?»

* **8:15 8.15** Hum lə Parisi'gi in nyando lə'de ki ngom, ningə hum lə Erodi in mbəti kunme kadi Jeju.

²⁸ Ə njendo'gi eli'ə eyina: «De'gi madi eyina in Jan Batisi; nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli; nje ki rangi bay eyina in ki kare dann de'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti.»

²⁹ Ningə, Jeju təl re dəji'de inbe'gi ene: «Nga inbe'gi ki dō'se, eli eyina m'in nan wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti, *De ki Luwə mbət'ə!»

³⁰ Jeju ndəji'de ki tōgi'ne kadi elita kete kadi de ki rangi oo el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne lo koy'ti
(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Go ta'gi'ti kin ningə, Jeju ulə ngirə kadi ndo'de toki n'in Ngonn de n'a n'ingə kon ngayn. *Ngatōgi'gi lə Juwipi'gi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi mbəti'ə. De'gi tōli'ə, nan ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'o, a te lo koy'ti.

³² El'de ta'gi kin pəti ar njay. Piyər ər Jeju aw si'ə gədikare, ningə ulə ngirə ndang'a.

³³ Nan Jeju təl rō'ne, gon njendo'gi lə'ne ningə ndangi Piyər ki tōgi'ne ngayn ene: «In təl gogi Satan! Ɔr rō'i kə sanyi rō'm'ti, tado mərta lə'i in mərta ki in rō Luwə'ti el, nan in mərta lə de'gi.»

³⁴ Go'ti ningə, Jeju bar bulə de'gi ki njendo'gi lə'ne, ningə el'de ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rō'ne to nya madi el, kadi inbe un kagidəsi koy lə'ne, ə re un go'm.

³⁵ Toki rōta'ti, de ki ge kaji rō'ne n'inbe dōnangi'ti ne a ilə rō'ne kə. Nan de ki ilə rō'ne kə tado lə'm, eke tado Poyta ki maji, a aji rō'ne.

³⁶ Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki dōnangi'ti ne pəti tigə, nan ndil'ə tuji, ə maj'a to ra be wa?

³⁷ Nya madi ki de a adi ər'n tor ndil'ne to non wa?

³⁸ Toki rōta'ti, re rō de madi sol'ə tado lə'm, eke tado ta lə'm takum de'gi'ti ki nje ra kaya ki njeramajel ki dəkagilo'ti kin, m'in Ngonn de m'a m'ra rōsol dō'a'ti tō, ndo'a'ti ki m'a m're'n me tōji'ti lə Bai, nan'ti ki malayka'gi ki ari njay.»

9

¹ Jeju el'de bay ene: «Toki rōta'ti adi m'el'se: De'gi madi dann'se'ti ne, a oyi el bay ə, a oyi Konbe lə Luwə ki a re ki tōgi'ne kam taa.»

Jeju mbəl rō'ne
(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Ndo mehen go'ti, ningə Jeju ər Piyər num, Jaki num, taa Jan num tō, ə al aw se'de dō mbal'ti ki ngal, ki kar'de ba, sanyi ki ndəgə'gi. Low'ə'ti kin non, Jeju mbəl takum'ne.

³ Ku'gi li'ə ndoloi kənyi kənyi, taa ndai nda ki de ki dōnangi'ti ne ki kadi a togı ku adi nda be goto.

⁴ Ningə lo kin'ti non, Eli in ki Moji tei ki rō'de'ti bus, isi elita ki Jeju.

⁵ Ə Piyər un ta el Jeju ene: «Njendo de'gi, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. J'a ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in yan Moji, ə kare in yan Eli tō.»

⁶ Toki rōta'ti, Piyər gər ta inbe ki kadi el el, tado, inbe ki madi'ne'gi ki joo, bol ra'de ngayn.

⁷ Ningə, tanan'ti non, kilndi re dow dō'de bigum. Ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, m'ndig'ə ngayn, ə oyi ta li'ə.»

⁸ Ki kum ki kində jipi, njendo'gi gonyi lo gugı gidi'de, nan de kare kaa oyi'ə el. Jeju ki kar'ne ba par ə oyi'ə rō'de'ti.

⁹ Loki in dō mbal'ti isi uri nanga ningə, Jeju ndəji'de kadi əri poy nya ki ra nya ə oyi kin de madi el, bitı kadi n'in Ngonn de n'te dann njekoy'gi'ti.

¹⁰ Njendo'gi tæli rɔ'de go ta'ti ki Jeju el'de, nan k'in ə, gəri me ta ki nan: «Kində taa dann njekoy'gi'ti» kin el, adi manji nan ta dɔ'ti dann'de'ti.

¹¹ Go'ti, njendo'gi dəji'ə eyina: «Tadɔ ri ə njendo ndukun'gi læ Luwə eyina maji kadi Eli re kete ta wa?»

¹² Jeju ilə'de'ti ene: «In rɔta'ti kadi Eli a re kete bay taa, kadi ra go nya'gi adi asi nan gogi. Nga ra bann ə, ndangi me makitu'ti læ Luwə, sɔw dɔ'm m'in "Ngonn de bay toki m'a m'ingə kon ngayn, ta de'gi a kidi m'in to*" ə?»

¹³ Toki rɔta'ti adi m'el'se madi oyi, Eli re, ə de'gi rai si'ə nya ki me'de ge, toki ndangi me makitu'ti sɔw'n dɔ'a.»

Jeju adi lapiya ngonn ki ndil ki majel ad'a kon

(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43)

¹⁴ Loki tæli rei rɔ njendo'gi'ti ningə, oyi bulə de'gi iləi nan gugi dɔ'de gugi, ningə njendo ndukun'gi ə isi manjinan ta'ti se'de to.

¹⁵ Loki bulə de'gi oyi Jeju, ningə ndəji'de ngayn, adi anyinan bur bur ki rɔ'a'ti, uwəi ji'ə rai'ə lapiya.

¹⁶ Jeju dəji njendo'gi læ'ne ene: «Ta ri ə isi manjinan ta dɔ'ti se'de wa?»

¹⁷ De madi kare dann bulə de'gi'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, kete m're ki ngonn'm rɔ'i'ti, tadɔ in ginn tɔgi'ti læ ndil ki ra'a adi elta el.

¹⁸ Lo'gi pəti ki ndil kin in si'ə'ti ningə, ugə ilə nanga, adi pulum taa uwə jugi jugi, ngor ngang'i'ne guru guru, ningə ndaj'a ranyi, ad'a to to kagi be. Be ə, m'dəji njendo'gi læ'i kadi tuwəi ndil ki majel kin dɔ'a'ti kɔ, nan ingəi tɔgi ra'a el.»

¹⁹ Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone in nje me ngan kadi to m'nji sese kagilo bann taa uni me'se adi m'in wa? Kadi m'a m'osi ginn'se kagilo bann bay taa wa? In rei si'ə rɔ'm'ti ne.»

²⁰ Loki rei ki ngonn rɔ'a'ti ningə, tanan'ti non inbe ki ndil ki majel oo Jeju par ə, dadi ngonn kakin nangi nangi, ə mann taa in pulum jugi jugi, ningə bi'ə ilə nanga, ad'a nduguru nanga.

²¹ Jeju dəji Baw'a ene: «Dɔkagilo ki ra'a'ti ə nya kin ulə si'ə ngirə wa?» Baw ngonn ilə'ti ene: «Ulə ngirə loki ngonn to du ba bay.

²² Ningə, kagilo'gi madi ndil ki majel kin, isi sur'ə tilə por'o ge ki me mann'ti ge kadi tɔl'ɔ, ə re asi ra nya madi ə, oo kumtondoo læ'je, in ra se'je.»

²³ Jeju təl el'ə ene: «Re asi! ... kin tadɔ ri wa? De ki un me'ne, asi ra nya'gi pəti.»

²⁴ Tanan'ti non, baw ngonn elta ki ndu'ne kibo ene: «M'un me'm, nan kunme læ'm ə in ngayn el, ə in ra sə'm!»

²⁵ Loki Jeju oo kadi bulə de'gi isi anyinan bur bur ki rɔ'a'ti ningə, ndangi ndil ki majel ene: «In ndil ki majel ki nje boy mbi de'gi ki nje kadi de'gi elita el, m'un ndu'm kadi in te rɔ ngonn'ti kin kɔ, ə re gogi el ratata!»

²⁶ Ndil ki majel kakin ur kɔl, ra ngonn adi dadi nangi! nangi! ki tɔgi'ne ngayn, ningə te rɔ'a'ti kɔ. Ngonn təl to toki oy be, adi de'gi pəti ki oyi nya ki ra nya eli eyina: «Oy nga.»

²⁷ Nan Jeju uwə ji ngonn un'ə ur'ə taa.

²⁸ Loki Jeju təl re be ə, njendo'gi li'ə sii si'ə ki kar'de ba, dəji'ə eyina: «Tadɔ ri ə kete j'in j'asi kadi ji tuwə ndil kin el wa?»

²⁹ Jeju təl el'de ene: «Ko ndil'gi ki be kin, de a tuwə'de ki takul kelta ki Luwə ta.»

Jeju təl elta ki dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti bay

(Mat 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ Ɔti low'ə'ti non ningə, indəi dɔnangi Galile gangi. Jeju ge kadi de madi gər go'ne el.

* 9:12 9.12 Ejay 53.3; Pa'gi 22.7-18

³¹ Tado un dokagilo kadi ndo'n nya njendo'gi la'ne. Be e el'de ene: «A ulai m'in m'in Ngonn de ji de'gi'ti kadi a toli m'in, ningə loki toli m'in, ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'm'ti e, m'a te lo koy'ti.»

³² Njendo'gi gəri me ta li'ə kin el, ningə boli kadi daji'ə ta do'ti to.

*Jeju un ta la ngann'gi ki du ndo'n nya njendo'gi la'ne
(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Loki rei tei me be'ti ki Kapernayim, e uri me kay'ti ningə, Jeju un ta daji'de ene: «Ta ri e kete isi manjinan ta do'ti do row'ti wa?»

³⁴ Nan teli sii keke, tado, do row'ti, manjinan ta, kadi n'gəri ke nan e in kibo wa?

³⁵ Jeju isi nanga, ningə bar njendo'gi la'ne ki dogi gidə in joo, el'de ene: «Re de madi ge kadi n'in de ki dakeke ningə, maji kadi tel ro'ne doboy de'gi'ti num, nje ra kuləbər kadi ndəgə'gi pəti num to.»

³⁶ Go'ti, Jeju un ngonni ki du, ur'ə dann'de'ti, e loki uwə ro'ne'ti ningə, el'de ene:

³⁷ «Re de madi uwə ngonni ki be kin ro'ne'ti me to'm'ti ningə, in m'inbe e de'ə kin uwə'm ro'ne'ti. Ningə, de ki uwə'm ki ro'ne'ti, in m'in e uwə'm ki ro'ne'ti el, nan in njekulə'm e uwə ki ro'ne'ti.»

*De ki in nje kosi'm ta el in de la'm
(Luk 9.49-50)*

³⁸ Jan el Jeju ene: «Njendo de'gi, j'oo de madi ki ra tuwə ndil'gi ki majel me to'i'ti, ningə ji ndigi kadi j'og'ə do ra nya kin, tado in njiyə se'je go'i'ti el.»

³⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ononyi'se kadi ogi'ə do, tado de kare ki a ra nya ki əti bol me to'm'ti ki kadi a tel kalangi ba elta ki majel do to'm'ti goto.

⁴⁰ Toki rəta'ti, de ki osi'je ta el in de la'je.

⁴¹ Taa re de madi adi mann kanyi me ngonni kala mann'ti par, tado kin ki in de'gi la Kirisiti kaa, toki rəta'ti, de'ə kin a nal nyakugə goji la'ne el.

*Ndaji nan do majel'ti
(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² «Kin e toki de madi ra adi ki kare dann nje ki du'ti ki uni me'de adi m'in, osi me majel'ti e, in soti ngayn bay tado li'ə kadi doi mbal kibo ngayn mində'ti, e iləi'ə me ba'ti.

⁴³ Kin e ji'i rai adi osi me majel'ti e, in gang'a ilə ko. Tado, in soti kadi ingə kaji ki ji'i ki kare, utə kadi in ngəm ji'i'gi joo pəti, e iləi'nu me por'ti ki biti ki non'ti, me por'ti ki a oy el ratata kin. [

⁴⁴ Lo ki kur ki nje kində de'gi yəngi yəngi oy'ti el num taa por kaa oy'ti el num to.†.]

⁴⁵ Kin e nja'i kare rai adi osi majel'ti e, in gang'a ilə ko. Tado, in soti kadi ingə kaji ki nja'i ki kare, utə kadi in ngəm nja'i'gi joo pəti, e iləi'nu me dilə por'ti ki biti ki non'ti. [

⁴⁶ Lo ki kur ki nje kində de'gi yəngi yəngi oy'ti el num taa por kaa oy'ti el num to.]

⁴⁷ Kin e kum'i kare rai adi osi me majel'ti e, or'ə ko. Tado, in soti kadi ur Konbe'ti la Luwə ki kum'i ki kare, utə kadi in ngəm kum'i joo pəti, e iləi'nu me por'ti ki biti ki non'ti.

⁴⁸ Lo'ti ki kode'gi oyi el, ta por ki səm'ti kaa oy el ratata to.

⁴⁹ Toki rəta'ti, de ki ra kaa por kon'gi a ra'a adi ar njay, toki kati a ra'n nyakuso adi nəl be.

⁵⁰ Kati in nya ki maji, nan loki nəl'ə goto e, ri e a rai kadi a tel nəl gogi wa? Nya ki kadi de a ra'n goto. Ningə maji kadi toji hal ki maji ki ro nan'ti, e sii ki nan ki lapiya dann'se'ti.»

† 9:44 9.44, 46 Barta ki joo kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta la Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

10

Ta ki dɔ gangi nan'ti lə dene ki dingəm

(Mat 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Jeju in low'ə'ti non aw dɔnangi Jude'ti, gidi ba Jurden'ti. Bulə de'gi kawinan gugi gidə gugi bay. Ki go jibəl ra'a'ti lə Jeju, ulə ngirə ndo'de nya.

² Parisi'gi madi ɔti rei rɔ Jeju'ti, ningə kadi to iyəi kulə uwəi'ə'n'ə me ta'ti, dəji'ə eyina: «Ndukun lə'je adi tarow kadi dingəm tuwə'n ne'ne eke adi tarow el wa?»

³ Jeju dəji'de ene: «Ndukun ri ə Moji adi'se dɔ'ti wa?»

⁴ Ingi təli eli'ə eyina: «Moji ndɔki adi tarow kadi dingəm tuwə ne'ne, nan k'in ə, kadi ad'a makitu gangi nan ji'ə'ti*.»

⁵ Jeju təl el'de ene: «In tado me ngan lə'se ə Moji ndangi'n mbərkikində kin adi'se.

⁶ Nan lo kulə ngirə kində nya'gi'ti, Luwə ra dingəm ki dene.

⁷ In be ə, dingəm a inyə baw'ne ki kon'ne, ningə a tinyəi nan ki ne'ne,

⁸ təli darɔ ki kare. Lo kin'ti a in joo el nga, nan a in darɔ ki kareba†.

⁹ Ningə nya ki Luwə dɔɔ nan'ti, maji kadi de gangi nan'ti el‡.»

¹⁰ Loki təli rei be, njendo'gi li'ə dəji'ə ta dɔ'ti bay.

¹¹ Ə Jeju el'de ene: «Re de tuwə ne'ne, ə ta in ki rangi, in njekuwə marum par ki rɔ ne'ne'ti.

¹² A re in dene ə mbəti ngaw'ne ə ta dingəm ki rangi kaa, in njekuwə marum tɔ.»

Jeju njangi dɔ ngann'gi ki du

(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ De'gi rei ki ngann'gi ki du rɔ Jeju'ti kadi njangi dɔ'de, nan njendo'gi ndangi'de.

¹⁴ Loki Jeju oo kuləra njendo'gi lə'ne ningə, nəl'ə el adi el'de ene: «Inyəi ngann'gi ki du adi rei rɔ'm'ti, ononyi'se kadi ɔgi'de tarow, tado Konbe lə Luwə in yan de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.

¹⁵ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki ndigi kadi Luwə onbe dɔ'a'ti to ngonn ki du be el ə, a ur konbe'ti lə Luwə el ratata.»

¹⁶ Go'ti, Jeju ɔy ngann'gi ki du kadi'ne'ti, ində ji'ne dɔ'de'ti, ə njangi dɔ'de.

Ta lə Jeju in ki de ki njenyakingə

(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Loki Jeju ɔti osi dɔ row'ti ningə, dingəm madi kare anyi re osi nanga ɔsi məkəsi'ne non'a'ti, dəj'ə ene: «Njendo ki nje hal ki maji, in ri ə m'a m'ra ə m'a m'ingə'n kajji ki to biti ki non'ti wa?»

¹⁸ Jeju el'ə ene: «Tado ri ə bari'm de ki maji wa? De kare ki maji goto, nan Luwə ki kar'ne ba par ə in de ki maji.

¹⁹ In gər mbərkikində'gi lə Luwə ki ene: «A təl de el, a uwə marum el, a bogi el, a mannaji ki ngom dɔ mad'i'ti el, a ra nya ki majel ki de madi el, ɔsi kurə baw'i ki kon'is.»

²⁰ Dingəm kakin el'ə ene: «Njendo, m'ra nya'gi kin pəti, m'təl rɔ'm go'ti lo kulə ngirə basa'm'ti nu.»

²¹ Jeju gon dingəm kakin ki rɔnel, ningə el'ə ene: «Nya kare be ə nanyi kadi in ra. Aw, adi ndogi sə'i nya maji'gi lə'i pəti, lowə nar'a njendoo'gi, ningə a aw ki nyakingə ngayn me dɔran'ti, ə un go'm.»

²² Nan loki dingəm kakin oo ta'gi kin ningə, kum'ə diw kururu, ə ɔti aw ki rɔnel el, tado in de ki aw ki nyakingə ngayn.

²³ Jeju gon lo gugi dɔ'ne ningə el njendo'gi lə'ne ene: «A in nya ki ngan ngayn rɔ nje nyakingə'ti kadi ur me Konbe lə Luwə!»

* **10:4 10.4** Ndukun ki nja joo 24.1 † **10:8 10.8** Lo tum ginn nya'gi 1.27, 2.24. ‡ **10:9 10.9** Lo tum ginn nya'gi Jan 1.27, 2.24 § **10:19 10.19** Tekitaga **20.12-16; Ndukun 5.16-20**

²⁴ Ta læ Jeju kin ndɔʒi'de, nan Jeju ra dɔ'ti gərərə ba ene: «Ngann'm'gi, in nya ki ngan ngayn kadi de ur Konbe'ti læ Luwə.

²⁵ In nya ki ngan ngayn kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur me Konbe'ti læ Luwə.»

²⁶ Ta kin, əti'de bol dɔ mad'a'ti bay, adi dəʒi nan dann'de'ti eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

²⁷ Jeju ində manji'de ba ningə el'de ene: «Ki rɔ de'gi'ti lowə goto, nan ki rɔ Luwə'ti, lo ra'a to. Tado ki rɔ Luwə'ti lo ra nya'gi pəti to.»

²⁸ Piyər ilə rɔ'ne el'ə ene: «Nga oo, j'in ki j'inyəi nya'gi læ'je pəti kɔ, ə j'un go'i kin.»

²⁹ Jeju ilə'ti ene: «Toki rɔta'ti adi, m'el'se, re de madi, inyə kəy læ'ne, konnann'gi ki ngannkon'ne'gi, kon'ne ki baw'ne, ngann'ne'gi eke dɔnangi læ'ne tado læ'm, tado Poyta ki maji ningə,

³⁰ de'ə kin, kagilo ki bone, a ingə kəy'gi, konnann'gi ki ngannkon'gi, kon'gi, ngann'gi, ki lo ndɔɔ nja bu dɔ'ti, nan'ti ki kindəkumndoo dəkagilo'ti ki bone, ta dəkagilo'ti ki a re, a ingə kaji ki to biti ki non'ti.

³¹ Nga ningə, de'gi ngayn ki kete, a təli ki gogi, ə de'gi ngayn ki gogi, a təli ki kete to.»

Jeju elta dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti kaa bay

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² Jeju in ki njendo'gi læ'ne in dɔ row'ti isi awi ki Jerujalem'ti. Jeju njiyə non'de'ti non'de'ti. Lo kin'ti bol ra njendo'gi li'ə ngayn, taa nje njiyə go'de'ti kaa bol ra'de to. Jeju təl bar njendo'gi ki dɔgi gidə in joo rɔ'ne'ti, ningə ulə ngirə kadi el'de nya'gi ki a ra'a Jerujalem'ti.

³³ «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem, ningə a uləi m'in m'in Ngonn de ji kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi. A gangi ta koy dɔ'm'ti ningə go'ti, a uləi m'in ji de'gi ki in Juwipi'gi el.

³⁴ A kogi dɔ'a'ti num, a tuwi mann ta'de kum'ə'ti num, a tindəi'ə num, ningə a toli'ə to. Nan ndɔ mutə go'ti ə a ində taa lo koy'ti.»

Nya dəʒi læ ngann læ Jebede

(Mat 20.20-28; Luk 22.25-27)

³⁵ Go ta'gi'ti kin ningə, ngann læ Jebede, Jaki in ki Jan rei rɔ Jeju'ti ndəkba, eli'ə eyina: «Njendo, ji ndigi kadi in ra nya ki j'aw to dəʒi kam adi'je.»

³⁶ Jeju dəʒi'de ene: «Ri ə in gei kadi m'ra madi'se wa?»

³⁷ Ningə, təli eli'ə eyina: «Re in ndigi dɔ'ti se'je ə, adi de kare isi dɔjikəl'i'ti, ə in ki nungi isi dɔjigəl'i'ti to, loki a isi dɔ konbe'ti ə de'gi a uləi tɔʒi dɔ'i'ti kin.»

³⁸ Jeju el'de ene: «In gəri me nya dəʒi læ'se kin el. Adi a asi kadi ingəi batəm kon ki m'aw to m'ingə kam kare mindi wa? Taa, kɔpi ki to kon ngayn ki m'aw to m'ingə kam a ingəi kare to wa?»

³⁹ Ningə eli eyina: «Oyo, j'a j'asi kare.» Ə Jeju el'de ene: «Toki rɔta'ti, a ingəi kon ki m'aw to m'ingə kam kare, taa batəm ki to kon ngayn ki m'aw to m'ingə kam a ingəi kare to.

⁴⁰ Nan ta ki ɔjido kisi dɔjikəl'm'ti eke dɔjigəl'm'ti; in ta læ'm kadi m'in ə madi'se el; lo'gi kin to tado de'gi ki rai go'ə kete nu tado læ'de.»

⁴¹ Loki ndəgi njendo'gi ki dɔgi oyi ta'gi kin ningə, rɔ'de nəl'de ki Jaki in ki Jan el.

⁴² Be ə, Jeju bar'de pəti ki rɔ'ne'ti, el'de ene: «In gəri kadi nje'gi ki indəi'de to nje konbe'gi dɔ ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dɔnangi'ti ne, sii uwəi'de ginn tɔgi'de'ti adi'de kon, taa de'gi ki njetɔbar kaa, onyibe dɔ'de'ti bay to.

⁴³ Nan maji kadi to be dann'se'ti el. Re de madi dann'se'ti, ndigi kadi n'in kibo ningə, kadi təl nje ra kulə læ'se pəti.

⁴⁴ Taa re de madi ndigi kadi n'in de ki dokete dann'se'ti ningø, kadi tøl njekuløber læ'se pøti tø.

⁴⁵ Tado m'in Ngonn de kin, m're kadi de'gi taa, rai kulø adi m'in el, nan kadi m'in ø m'ra kulø m'adi'de num taa m'adi rø'm kadi m'ugø'n dø bulø de'gi ngayn m'ilø'de taa num tø.»

*Jeju te kum Bartime ki njekumtø
(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Jeju in ki njendo'gi læ'ne rei tei Jeriko'ti. Loki isi tei me bebo'ti ki taga ki bulø de'gi ngayn go'de'ti. Njekumtø kare ki tø'a nan Bartime, in ngonn læ Time, isi ngangø row'ti non isi køy nya.

⁴⁷ Loki oo kadi in Jeju ki Najareti'ti, ø isi indø dør ningø, un ndu'ne ki taa non ene: «Jeju ki Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo læ'm*.»

⁴⁸ De'gi ngayn ndangi'ø kadi uti ta'ne, nan njekumtø un ndu'ne ki taa inbe bay ene: «Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo læ'm!»

⁴⁹ Lo kin'ti Jeju ra lokati, ene: «Bari'ø adi'm'in.» Ningø bari njekumtø kakin, ø eli'ø eyina: «Uwø rø'i ba, indø taa, nan isi bar'i.»

⁵⁰ Loki oo dø ta'gi kin ningø, bi ku læ'ne ilø kø, ø indø rati aw rø Jeju'ti.

⁵¹ Jeju døj'ø ene: «Ri ø, ge kadi m'ra mad'i wa?» Njekumtø ilø'ti ene: «Njendo, m'ge kadi kum oo lo!»

⁵² Ø Jeju el'ø ene: «Aw! tado kunme læ'i aj'i nga». Par ø, tanan'ti non kum'ø oo lo, adi un go Jeju dø row njiyø'ti.

11

*Jeju ur Jerujalem'ti ki køsikurø
(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)*

¹ Jeju in ki njendo'gi læ'ne indøi dø be ki Jerujalem ndøkba, gidi ngann be'gi'ti ki Betipaje ki Betani, ki kaw kadi mbal kagi buni'gi'ti. Jeju ulø njendo'gi læ'ne joo.

² Jeju el'de ene: «Awi me ngonn be'ti ki ra non'se'ti kam. Lo kur inbe ki a uri ki me be'ti par ø, a ingøi ngonn koro ki døj'ø adi ra. In ngonn koro ki de ala gidø'ti nja kare el bay. Tuti'ø, in rei si'ø adi'm'in.

³ A re de madi døj'i'se ene: «Tado ri ø ra rai nya be wa?» Ø eli'ø eyina: «Burøbe ø ge'ø, ø a tøl ulø si'ø ne be kalangi ba.»

⁴ Njendo'gi awi ningø nyi ingøi ngonn koro ki de dø'a taga takøy'ti, kadi row'ti. Adi tuti'ø.

⁵ De'gi madi ki oyi'de lo tuti koro'ti døj'i'de eyina: «In ri ø ra rai be wa? Tuti ngonn koro kin tado ri wa?»

⁶ Ningø njendo'gi iløi'de'ti toki Jeju el'n'de, ø inyø'de adi rai.

⁷ Loki rei ki ngonn koro kakin ningø, lowi ku'gi læ'de gidø'ti adi Jeju ala isi dø'ti.

⁸ De'gi ngayn lowi ku'gi læ'de go row'ti. Nje ki nan'gi in mbikam'gi ki mu ø tøti tiløi.

⁹ Nje njiyø non Jeju'ti ki nje njiyø go'ø'ti uni ndu'de ki taa eyina: «Ojana! Ningø kadi Luwø njangi dø de ki re me tø Burøbe'ti.

¹⁰ Kadi Luwø njangi dø konbe ki a re, adi in konbe læ kaw'je Dabidi*. Ojana, njangi dø in ki dø Nje kisi dørant'i taa.»

¹¹ Jeju ur Jerujalem'ti, aw me Køy'ti læ Luwø. Loki indø kum'ne oo nya'gi pøti ki gugi gidø ningø, in ki njendo'gi læ'ne ki døgi gidø in joo tei awi Betani'ti, tado lo søl nga.

* **10:47 10.47-48** Ngar Dabidi ra bal asi dør kare bay ta oji Jeju, adi bar Jeju k'ene «Ngonnkaw Dabidi», kør me'ø nan de ki ginn koji'ti læ Dabidi. * **11:10 11.10** Kaw'je Dabidi, kør me'ø in Dabidi ki de'gi ki ginn koji'ti li'ø. Tado Dabidi ra bal asi dør kare bay ta oji Jeju Kirisiti.

Jeju mann kagi mbaykote
(Mat 21.18-19)

¹² Loki lo ti go'ti, te'de Betani'ti ki taga, bo ra Jeju.

¹³ Ningə oo kagi mbaykote ki mbi'ə to do'ti sanyi nu, ningə ɔti aw ginn'ti kadi n'oo ke n'a ningə kanda do'ti kadi n'uso wa? Nan loki re ndəkba rɔ kagi'ti ningə, oo mbi'ə'gi par, um de oo kand'a el, tado in nanyi kandi mbaykote el bay.

¹⁴ Be ə Jeju el kagi mbaykote ene: «Kadi de sɔ kand'i gogi el biti ki non'ti.» Njendo'gi li'ə oyi ndu ta ki el.

Jeju tuwə njeragati'gi me Kəy'ti lə Luwə
(Mat 21.10-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-16)

¹⁵ Təli rei tei Jerujalem'ti, nati Kəy'ti lə Luwə, ningə ilə rɔ'ne tuwə njelaw nya'gi ki njendo'gi nya'gi nati Kəy'ti lə Luwə kɔ. Jeju sur tabilə'gi lə njembəl nar ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti tilə, nan'ti ki nya kisi lə njelaw dər dum'gi.

¹⁶ Inyə de madi adi un nya re'n me Kəy'ti lə Luwə el.

¹⁷ Ningə ndo'de nya ene: «Ke ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: Kəy lə'm a bari'ə kəy kelta ki Luwə ki to tado ginn de'gi pəti el wa? Nan ingi, təli'ə lokiyo'ɔti lə njebogi'gi yo†.»

¹⁸ Loki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi oyi ta'gi kin ningə, sangi row kadi n'təli Jeju, nan bəli tado bulə de'gi ndigi nyando li'ə ngayn.

¹⁹ Loki lo səl ningə, Jeju in ki njendo'gi tei me bebo'ti taga.

Kunme ki kelta ki Luwə
(Mat 21.20-22)

²⁰ Loki lo ti ki sin, Jeju in ki njendo'gi isi indəi dər ningə, njendo'gi oyi kagi mbaykote ki tuti do'a'ti ratata ki girə'ti.

²¹ Low'ə'ti non, me Piyər olo do nya'ti ki ndo ki ra nya, adi el Jeju ene: «Njendo kibo, oo kagi ki ndoki in mann'a kaa tuti am.»

²² Ningə Jeju təl el'de ene: «Maji kadi, uni me'se adi Luwə.

²³ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, re de un me'ne adi Luwə um tadi el, re un me'ne toki nya ki dəji kin a ra nya, re el mbal kam ene: “Ɔti lo kin'ti rangi, aw osi me babo'ti,” Luwə a ra ad'a

²⁴ In be ə, m'el'se kadi in gəri toki nya'gi pəti ki dəji Luwə me kel si'ə ta'ti, maji kadi uni me'se toki ingəi ə binəm, ningə Luwə a ra adi'se.

²⁵ Loki sii elita ki Luwə, re ta to dann'se'ti ki de madi ə, maji kadi inyəi go'ə kɔ adi'ə, kadi Baw'se ki isi dɔran'ti, inyə'n go majel'gi lə'se kɔ adi'se tɔ. [

²⁶ Tado, re inyəi go majel'gi lə de'gi ki rangi kɔ el ningə, Baw'se ki isi me dɔran'ti, a inyə go majel'gi lə'se kɔ el tɔ‡.]»

Ta ki dəji do tɔgi'ti lə Jeju
(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Jeju in ki njendo'gi lə'ne təli rei Jerujalem'ti bay. Loki Jeju isi njiyə nati Kəy'ti lə Luwə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə ki ngatɔgi'gi, rei rɔ'a'ti.

²⁸ Rei dəji'ə eyina: «Nan adi tarow kadi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan tɔ ə adi ndu'ne kadi in ra'n'de wa el'je adi j'oo?»

²⁹ Jeju təl el'de ene: «M'a m'dəji'se ta kare be par. Re iləi m'in'ti ningə m'a m'el'se de ki adi'm tarow kadi m'ra'n nya'gi kin tɔ.

³⁰ Nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi wa eli m'in adi m'oo.»

† 11:17 11.17 Ejay 56.7; Jeremi 7.11 ‡ 11:26 11.[26] Barta kin goto me makitu'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

³¹ Nan tæli elinan ta dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: "In Luwə ə ulə" ə a dəji'je ene ke ra bann ə j'uni me'je j'adi Jan el wa?»

³² Ke j'a j'eli j'ene: In de'gi ə uləi Jan el tə.» Toki rəta'ti, bəli bulə de'gi tə, tado de'gi pəti gəri də'de'ti kadi Jan in njekeltakita Luwə'ti ki rəta'ti.

³³ Be ə tæli eli Jeju eyina: «Ji gər el.» Ə Jeju təl ilə'de'ti ene: «Re in be ə, m'in kaa m'a m'el'se tōgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el tə.»

12

Kujita də nje ra kulə ndəə nju'ti ki nje memajel

(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Go'ti Jeju ilə rə'ne el'de ta ki kujita ene: «Dingəm kare uwə ndəə nju, ningə ində singə gugi'n gidə gugi. Ur bə kadi to mborei nju'ti, ningə ra ngonn kəy ngəmlə səm'ti. Ningə də'i tanan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju, kadi to rai kulə adi'ə, ə kagilo'ə'ti ningə a kanyi nan nya'a, ningə ətə aw.

² Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bər lə'ne kare kadi aw taa kandi nya ndəə nju kakin, ki in yan'ne ji nje ra kulə nju'ti adi'ne.

³ Nan loki bər aw ningə, nje ra kulə'gi uwəi'ə tindəi'ə ngayn, ə tuwəi'ə adi təl ki ji'ne kare.

⁴ Njendəə təl ulə bər ki rangi bay. In kaa, tindəi də'a mbuki mbuki ge, taji'ə ge tə.

⁵ Be kaa dingəm kakin təl ulə bər ki rangi bay. Bər kin uwəi'ə təl'i'ə, ta nje ki go'ə'ti kaa, tindəi ki madi, ə təl'i nje ki nungi tə.

⁶ Lo kin'ti, ngonn'o ki dingəm ki ndig'ə ngayn, in par ə nanyi ki kar'ne ba ji'ə'ti. Un'ə ulə to dəboy de rə'de'ti, ningə mərta me'ne'ti ene: "In kin in ngonn'm, adi a bəli gidə."

⁷ Nan nje ra kulə nju kakin elinan dann'de'ti eyina: "Darə'a inbə kam ə a in nje nya nduwə, ə adi ji təl'i'ə, ningə ndəə nju a təl nya lə'je."

⁸ In be ə, uwəi ngonn kakin təl'i'ə, iləi ninn'ə gidi ndəə'ti taga.

⁹ Lo'ti kin Jeju dəji'de ene: Dingəm ki in nje ndəə nju kin a ra bann wa? A re kadi təkə nje ra kulə kin kə ə a ində nje ki rangi ta ndəə nju'ti.

¹⁰ Ndə kare in tudəi ta kin me makitu'ti lə Luwə oyi el wa? "Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,

In ə təl mbal ki in tōgi kəy.

¹¹ In kin in kuləra Burəbə.

In nyakəji ki əti bəl ə to takum'je'ti kin*."»

¹² Lo kin'ti kibo'gi ki də Juwipi'gi'ti sangi row kadi n'uwəi Jeju, tado gəri maji kadi kujita ki Jeju el kin ətə də'de, nan bəli bulə de'gi, adi inyəi'ə ə ətə awi lo lə'de.

Ta də kugə lambo ngar kibo Sejar'ti

(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Kibo ki də Juwipi'gi'ti uləi Parisi'gi madi ki de'gi ki kuti'ti lə Eroditi rə Jeju'ti kadi to n'iyəi kulə n'uwəi'ə'n'ə ki ta ki ta'a'ti.

¹⁴ Rei eli'ə eyina: «Njendo, ji gər kadi in nje kelta ki rəta'ti, ta in bəl kum'de el num, in bəl k'in kibo eke kəti bəl lə de'gi el, in njendo de'gi row lə Luwə kigo'ə ki rəta'ti. Ə el'je adi j'oo: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi de ugə lambo nje konbə kibo Sejar wa? Kadi j'ugəi lambo eke j'ugəi el wa?»

¹⁵ Nan Jeju gər kadi in de'gi ki nje kelta ndar ta'de'ti ne, ki me'de'ti in dangi, adi el'de ene: «Tado ri ə iyəi kulə kadi uwəi'm'in wa? Rei ki silə kare adi'm'in m'oo.»

¹⁶ Rei ki silə kare adi'ə, ningə dəji'de ene: «Də nan ə indəi, ə tə nan tə ə ndangi silə'ti kin wa?» Eli eyina: «In ngar Sejar.»

* 12:11 12.11 Pa'gi 118.22-23

17 Jeju təl el'de ene: «Nya lə Sejar ə adi Sejar, nya lə Luwə ə adi Luwə tɔ.» Ta ki Jeju el'de ət'i'de bol ki dum.

Ta dɔ kində taa'ti lə njekoy'gi
(Mat 22.23-33; Luk 20.27-38)

18 *Sadusi'gi ki oyi kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el, ki mad'i'gi dann'de'ti rei rɔ Jeju'ti dəji'ə eyina:

19 «Njendo, Moji ndangi ndu kin me makitu'ti adi'je ene: “Re de madi, ngonnkon'a taa dene, ə ngonnkon'a kakin oji ngonk ki dene kakin el bay ə oy ningə, kadi taa dene nduwə kin oji'n ngann'gi kadi tei tor ngonnkon'a'ti†.”

20 Ki ɔjido ta kin, ngannkon nan'gi in siri, ki dɔkete ta dene, ningə oji'n ngonk el bay ə oy.

21 Ki nja joo re ta dene nduwə kakin, ningə oji si'ə ngonk el bay ə re oy kaa bay. Ki nja mutə re ə kah'a'ti inbe kakin bay.

22 Adi ngannkon'a'gi ki siri kin, taai dene ki kare kin pəti tigə, kaa de kare ki dann'de'ti ki oji si'ə ngonk bay ta oy goto. Go'de'ti pəti, darɔ dene inbe re oy tɔ.

23 Eke ndɔ ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, nan dann'de'ti ə a in ngaw dene kin wa? Tado in siri pəti taai dene kin ne'de'ti.»

24 Jeju el'de ene: «In de'gi ki indəmi row, tado in gəri Makitu lə Luwə el taa in gəri togi lə Luwə el tɔ.

25 Ndɔ ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, dingəm'gi ki dene'gi a taai nan el nga. Pəti a toi to malayka'gi be me dɔran'ti.

26 Ta ki ɔjido kində ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, ke in tudəi ta me makitu'ti lə Moji kin el wa? Ki ɔjido por ki on me ngan'ti, ə in ki kelta'a me makitu'ti lə Moji kin el wa? Kagilo'ə'ti kin, Luwə el Moji ene: “M'in Luwə lə *Abiraham, lə *Isaki, ki lə Jakobi‡.”

27 Luwə in Luwə lə de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə lə njekoy'gi el. Indəmi row ndəm ki uri mu sulə.»

Ndukun ki utə ndukun'gi
(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28, 20.39-40)

28 Njendo ndukun kare ki oo ndu'de lo manjinan ta'ti, loki oo adi Jeju ilə ta Sadusi'gi'ti maji ngayn, ɔti aw rɔ Jeju'ti dəj'ə ene: «Dann mbərkikində'gi'ti pəti, in ki ra ə in dɔ madi'ne'gi'ti wa?»

29 Jeju el'ə ene: «Ndukun ki dɔkete ki utə ndukun'gi pəti ə to kin: “Oo *Isirayel! Burəbe Luwə lə'je in Burəbe ki in kar'ne ba.

30 A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, ki mərta lə'i ba pəti, taa ki togi ba pəti tɔ§.”

31 Ningə mbərkikində ki nja joo ə to kin: “A ndigi de mad'i to darɔ'i inbe be tɔ.” *Ndukun ki rangi ki utə mbərkikində'gi ki joo kin goto*.»

32 Njendo ndukun'gi lə Luwə el Jeju ene: «Maji ngayn Njendo! ta ki el in ta ki rɔta'ti: Burəbe Luwə lə'je in kar'ne ba par ə in Luwə, Luwə ki rangi goto.

33 Ningə, kadi de ndig'ə ki ngarme'ne ba pəti, ki mərta lə'ne ba pəti, taa ki togi'ne ba pəti, ə kadi de ndigi de madi'ne to darɔ'ne inbe be tɔ. In kin in soti ngayn utə kujənyamosi kadikare'gi ki on row raki num kujənyamosi kadikare'gi pəti ki kadi Luwə.»

34 Loki Jeju oo kadi njendangi makitu kin ilə ta'ti ki kumkədi, ningə el'ə ene: «in sanyi el ki Konbe lə Luwə.» Go ta'gi'ti kin, de ki rangi kare ki oji me'ne'ti kadi n'dəji ta Jeju bay goto nga.

† 12:19 12.19 Jan 38.8; Ndukun 25.5-10 ‡ 12:26 12.26 Tekitaga 3.2,6 De'gi ki mutə kin oyi kete non Moji'ti. Toki Luwə ene n'in Luwə lə'de ə, sii kumngayira dɔran'ti non. § 12:30 12.30 Ndukun 6.4-5 * 12:31 12.31 Lebitiki 19.18

*Kirisiti ki Dabidi**(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)*

³⁵ Loki Jeju isi ndo de'gi nya me Kəy'ti lə Luwə, dəji'de ta ene: «Ra bann be ə njendo ndukun'gi lə Luwə eli eyina Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə in ngonnkaw Dabidi wa?»

³⁶ Dabidi inbe ki do'ne, loki Ndil Luwə ra kulə me'ə'ti, el ene:

“Burəbe Luwə el Burəbe lə'm ene:

«In re isi dojikol'm'ti ne,

Biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti» ginn təg'i'ti.”

³⁷ «Dabidi inbe ki do'ne bar'a Burəbe, nga ki gorow ki bann taa Kirisiti De ki Luwə mbət'ə in ngonnkaw Dabidi wa?» Bulə de'gi ngayn oyi ta lə Jeju ki ronel.

*Jeju gangi ta do njendo ndukun'gi ti lə Luwə**(Mat 23.1-12; Luk 20.45-47)*

³⁸ Me nyando'ti lə Jeju ki isi ndo bulə de'gi, el'de ene: «Indəi kumkədi do ro'se'ti ki ro njendo ndukun'gi ti. In de'gi ki gei njiyə ki ku ngal, taa gei kadi de'gi rai'de lapiya ki buki nan'ti lo kingənan'gi ti lə bulə de'gi to.

³⁹ Me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, eke lo nyakuso'ti, a gei lo kisi kibo, kete non de'gi ti.

⁴⁰ Taai nyamaji'gi lə njengawkoy'gi pəti pəti ji'de'ti, ningə ədi kum de'gi ki kelta ki Luwə ki ginn'ə gangi el, kadi de'gi oyi'de toki n'in de'gi ki maji. Go kulə ra'de'gi ti ki be kin, Luwə a gangi'n ta ki ngan ngayn do'de'ti utə ndəgi de'gi.»

*Kadikare lə njengawkoy ki njendoo**(Luk 21.1-4)*

⁴¹ Jeju isi sow non lo kilə kadikare, isi oo kilə ki de'gi isi iləi kadikare. Njenyakingə'gi ngayn adi nar ngayn ngayn.

⁴² Ningə njengawkoy ki njendoo kare re ki ngann silə joo, to nya ki te nya el ilə to.

⁴³ Adi Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene: «M'el'se toki rəta'ti, njengawkoy ki njendoo kam re ilə kadikare utə ndəgi de'gi pəti.

⁴⁴ Tado ndəgi de'gi pəti adi bunə nar'gi lə'de, nan njengawkoy kin me ndoo'ti li'ə adi nyakingə ki me kəy'ti lə'ne ba pəti. In ə, bay nya ki nanyi ji'ə'ti kadi ra'n ki ro'ne ə un pəti adi kin.»

13*Jeju elta lə kəykawnan ki a tuji ko**(Mat 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Loki Jeju isi te me Kəy'ti lə Luwə ki taga, njendo li'ə kare el'ə ene: «Njendo, oo mbal'gi ki rai kəy, ki kəy'gi ki boi boi ki əti bol ki dum kam!»

² Jeju təl el'ə ene: «Oo kəy'gi ki boi boi kam maji, mbal kare ki a nanyi kadi isi do mad'a'ti goto; a budi'de mur mur nanga.»

*Nya'gi ki a rai nya kete non doboy ndo'ti**(Mat 24.3-13; Luk 21.7-19)*

³ Go'ti, loki Jeju aw isi do mbal kagi buni'gi'ti, sow do *Kəy lə Luwə. Piyər num, Jaki num, Jan num, Andire num, dəji'ə ta loki in si'ə ki kar'de eyina:

⁴ «El'je adi joo, dokagilo ki ra'ti ə nya'gi kin a rai nya wa? Ə nyakəji ki bann ə a toji kadi ji gəri'n toki nya'gi kin pəti a indəi ngang'i'de wa?»

⁵ Lo kin'ti Jeju ilə ro'ne el'de ene: «Indəi kumkədi do ro'se'ti, adi de ədi'se el.

⁶ De'gi ngayn a rei ki to'm, a eli eyina: “M'in ə m'in Kirisiti”, ningə a buki de'gi ngayn mu to.

† 12:36 12.36 Pa'gi 110.1 ‡ 12:37 12.35, 36, 37 Ngonnkaw Dabidi, kər me'ə nan de ki ginn koji'ti lə Dabidi (10.47, 11.10).

⁷ Loki a oyi kah rɔ'gi ki in sese ndəkba ki poy rɔ'gi ki in sanyi, adi bol ra'se el. Kadi nya'gi kin a rei, nan a in dɔboy ndo el bay.

⁸ Ginn be madi a aw rɔ dɔ ginn be madi'ne'ti, konbe madi a aw rɔ dɔ konbe madi'ne'ti. Dɔnangi a yəki ki lo lo, ta bo a on ki lo pəti tɔ, nan nya'gi kin a toi to lo kulə ngirə to ndo ki a ra dene be.

⁹ Ningə ki ɔji dɔ'se inbe'gi, maji kadi sii dɔ nja'se'ti maji, tado de'gi a awi sese lo gangi ta'gi'ti, a tindai'se ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. A awi sese kadi rai non nje konbe'gi'ti, ki non ngar'gi'ti ki boi tado lə'm. Lokin'ti a in tarow ki te kadi a ingəi mannaji ki dɔ'm'ti ki rɔ'se'ti.

¹⁰ Nga ningə, nya ki dəkete, maji kadi Poyta ki maji osi mbi de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti.

¹¹ Loki a uwəi'se kadi a awi sese lo gangi ta'ti, ononyi'se kadi me'se bol, kene ke ta ri ə a eli non njegangita'gi'ti wa? Ta inbe ki Luwə a ində ta'se'ti low'ə'ti non kin ə eli'de par. Tado ingi ə a elita el, nan in Ndil Luwə ə a ində ta'se'ti kadi eli.

¹² Ngannkon nan'gi a uni dɔ nan awi lo tɔl nan'ti, baw ngonn a aw ki ngonn kadi tɔli'ə kɔ, ningə ngann'gi a ɔsi ta nje koji'de'gi, ə a uni dɔ'de awi se'de kadi tɔli'de tɔ.

¹³ De'gi pəti a ɔsi'se ta tado lə'm, nan de ki uwə tɔgi'ne ba bitɔ dɔboy'ti a ingə kaji.

Kon kibo ngayn ki a re

(Mat 24.15-25; Luk 21.20-24)

¹⁴ «A oyi de ki Njeranyakow Njetuji lo, ki a in lo'ti ki maji kadi in'ti el*. Maji kadi de ki nje tudə nya'gi kin gər ginn'ə maji. Ningə nje ki sii Jude'ti a anyinan ki dɔ mbal'gi'ti†.

¹⁵ Ndo'a'ti kin de ki isi dɔ kəy'ti a ur nanga kadi aw me kəy'ti un nya madi te'n el‡.

¹⁶ De ki a in me ndɔɔ'ti a asi kadi tɔl re be un ku rɔ'ne el.

¹⁷ Kumtondoo ki gara goto a in lə dene'gi ki nje səm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndo'a'ti non kin.

¹⁸ Elita ki Luwə kadi nya kin ra nya bar'a el.

¹⁹ Tado dəkagilo'ə'ti kin, kon ki de'gi a ingəi, in kon ki de oo nja kare el bay. Lo kulə ngirə dɔnangi'ti ki Luwə ində'n nya'gi kin, bitɔ bone de oo ko kon kin nja kare el. Taa de a oo ko kon kin gogi el ratata tɔ.

²⁰ Re Burəbe uwə ta ndo'gi kin gangi el ə, de kare ki a isi ki dɔ'ne ta goto. Nan ndigi be kadi n'uwə ta ndo'gi kin gangi tado de'gi ki inbe mbəti'de.

²¹ Nga ningə, re de el'se ene: "Oyi, Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə in yo am eke in ne am", ə ononyi'se kun me'se kad'a rɔta.

²² Tado de'gi ki bari rɔ'de toki n'in kirisiti'gi be ki nje ki bari rɔ'de to njekeltakita Luwə'ti nan ingi el a rei non to rai nya'gi ki əti bol bol, ki nyakɔji'gi ki kadi n'ɓuki de'gi mu'ti. A sangi kadi to nje ki Luwə mbəti'de inbe kin kaa n'ɓuki'de mu bay, re ingəi row ra'a.

²³ In be ə, kadi, in sii dɔ nja'se'ti. M'el'se nya'gi kin pəti kadi gəri kete taa.

Ndo re Ngonn de

(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ «Ningə, dəkagilo'ə'ti kakin, go nya kumtondoo'gi'ti kin, kadi a te kum'ne el, nanyi a nda el.

²⁵ Mee'gi a in dɔran'ti tosi ki nanga, ningə tɔgi'gi ki me dɔran'ti a yəki.

²⁶ Lo kin'ti anyi de'gi a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi'ti. M'a m're ki tɔgi pəti, me kunjɔ'ti ki əti bol.

* 13:14 13.14 Lo ki maji kadi in'ti el: In Kəy lə Luwə. † 13:14 13.14 Daniyel 9.27, 11.31, 12.11 ‡ 13:15 13.15 Dɔnangi Palesitinn'ti, de'gi rai kəy adi dɔ'a ta lay, ningə dɔ'a ki ta ki lay kakin ə in lo kisi kɔrkon. Oyi 2.4.

²⁷ M'a m'ulə malayka'gi lə'm kadi to dɔ kum dɔnangi'ti ki sɔ, a kawi nje ki mbəti'de ki nan'ti. A kawi'de in ngangɪ dɔnangi'ti ki kare tei in ki nungi'ti.

Nyando ki ɔjido kagi mbaykote

(Mat 24.32-36; Luk 21.29-33)

²⁸ «Maji kadi in gəri nyando ki dɔ kagi mbaykote'ti kin. Loki baji'ə'gi indəi rungirungi, ə mbi'ə iti kin ningə, in gəri kadi nanyi ɓar in ndəkba nga.

²⁹ Be tɔ ə, loki oyi nya'gi kin pəti rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Ngonn de in ta kəy'ti, ndəkba kadi re rɔ'se'ti.

³⁰ Ningə toki rɔta'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki dɔ'de taa ne kin a oyi tigə el ɓay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

³¹ Dɔran ki dɔnangi a gotoi ndo madi, nan ta'gi lə'm a toi lo to'de'ti ba biti ki non'ti.

Luwə ki kar'ne ba ə gər ndo ki dɔboy'ti

(Mat 24.42, 25.13-15; Luk 12.36-38, 19.12-13)

³² «De kare ki gər ndo eke dɔ kadi ki nya'gi kin a rai nya'ti goto: *Malayka'gi ki dɔran'ti el num, Ngonn lə Luwə inbe el num, nan Luwə ki Baw ki kar'ne ba par ə gər.

³³ Maji kadi oyi go rɔ'se, sii dɔ nja'se'ti, tado in gəri dɔ kad'a kin el.

³⁴ A to to ta lə dingəm kare ki inyə me kəy lə'ne ə aw mbah kin be. Kete ɓay ta kadi aw, adi tɔgi kulə'gi ki me kəy'ti ji njekuləɓər'gi'ti lə'ne. Adi nan nan kulə ki sɔw dɔ'a kadi ra, ningə ndəji njengəm takəy kadi isi dɔ nja'ne'ti.

³⁵ Ə maji kadi sii dɔ nja'se'ti, tado in gəri dɔ kadi ki be nje kəy a təl'n el. A təl lo sɔl'ɔ, eke danlo'ti, eke ndu non kunjə'ti, eke ki sin kaa, in gəri el.

³⁶ Re te pati ningə, kadi ingəi dɔ ɓi'ti el.

³⁷ Ta ki m'el'se kin, in de'gi pəti ə m'el'de: Sii dɔ nja'se'ti.»

14

Ta kɔji ki dɔ tɔl Jeju'ti

(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.47,49,53)

¹ Nanyi ndo joo kete kadi ndo ra nanyi Paki ki nanyi mapa ki hum ɔd'ɔ el asi. Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi lə Luwə, sangi row kadi n'uwəi Jeju gidi kuwə n'toli'ə.

² Be'ə, elinan eyina: «Adi j'uwəi'ə ndo ra nanyi'ti el nan de'gi a indəi ki wongi.»

Dene madi ur hu ki əti maji dɔ Jeju'ti

(Mat 26.6-13; Jan 12.1-8; Luk 7.36-38)

³ Jeju in me ɓe'ti ki Betani, me kəy'ti lə Simon ki njebanji. Loki Jeju isi sɔ nya, dene madi re ki ku mbal ki ɓari'ə albatir ki hu ki əti maji in me'ti. Hu kin gat'a in ngayn, rai ki mann kagi ki ɓari'ə «nar» inbe dɔrɔ'a. Dene tɔ ku hu, ningə təti hu kakin dɔ Jeju'ti.

⁴ De'gi madi dann nje ki in low'ə'ti non, rɔ'de nəl'de el adi elinan dann'de'ti eyina: «Tujɪ hu kin kɔ be ginn'ə in ri wa?

⁵ Asi kadi de taa'n nar ki asi silə ɓu mutə*, ə ra'n ki njendoo'gi!» To rɔ'de adi elita dene kakin ngayn.

⁶ Nan Jeju el'de ene: «Inyəi dene kin keke. Tado ri ə isi njuwəi'ə wa? Nya ki ra dɔ'm'ti in kulə ki maji.»

⁷ Njendoo'gi a in sese ki ndo'gi pəti, adi ndo ki me'se ndigi par ə a rai se'de, nan m'in, m'a m'in sese ki ndo'gi pəti el.

⁸ Dene kin ra nya ki asi go tɔgi'ne: Ɔy hu rɔ'm'ti kete nginə'n ninn'm ki a aw ɓadi'ti.

* **14:5 14:5** Silə kare, dɔkagilo'ti lə Jeju, in nar ki lo ra kulə'ti ndo kare. Adi silə ɓu mutə in nar ki lo ra kulə'ti ndo ɓu mutə.

⁹ Ningə adi m'el'se ta ki rōta'ti: lo'gi pəti dōnangi'ti ne ki de'gi a iləi mbər Poyta ki maji səm'ti, a ori poy nya ki dene ra kin, kadi me'de olo'n dō'a'ti.

Judası un dō Jeju

(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Judası Isikariyoti ki in ki kare mbunə njendo'gi'ti lə Jeju ki dōgi gidə in joo, aw ində ta'ne nan'ti ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

¹¹ Loki kibo'gi oyi ta ki ta Judası'ti, rō'de nəl'de ngayn adi uni ndu'de kadi n'adi'ə nar. Low'ə'ti non, Judası sangi row ki kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

Jeju sō nya Paki ki njendo'gi lə'ne

(Mat 26.17-19; Luk 22.7-13)

¹² Ndō ki dōkete lə ra nanyi kuso mapa ki hum dō'c el, adi in ndō tōl ngann bati'gi tadō nyakuso Paki, njendo'gi lə Jeju dōji'ə eyina: «Lo ki ra be ə ndigi kadi j'aw ji ra nyakuso Paki səm'ti kadi sō wa?»

¹³ Ningə Jeju ulə njendo'gi lə'ne joo, el'de ene: «Ai me bebo'ti kam, a tōri tanan'ti ki dingəm kare ki oti mann me mbu ndar'ti dō'ne'ti, ningə uni go'ə.

¹⁴ Me kəy ki ur'ti ə eli nje kəy kin eyina: “Njendo ene: Kəy ki ra ə kadi m're m'njo nya Paki'ti ki njendo'gi lə'm wa?”

¹⁵ A oji'se me kəy ki boi. Me kəy kin to taa, in ki ra go'ə ə binəm, ki nya'gi ki me'ti pəti. Lo kin ə a rai nyakuso Paki səm'ti kadi j'usoi.

¹⁶ Njendo'gi indəi, awi me bebo'ti kakin, ningə, ingəi nya'gi pəti asi nan toki Jeju eli'n'de, adi rai nyakuso Paki indəi dō'a dana.»

Njendo kare ki a un dō Jeju

(Mat 26.20-25; Luk 22.14; Jan 13.21-30)

¹⁷ Loki kadi ur, Jeju re ki njendo'gi lə'ne ki dōgi gidə in joo.

¹⁸ Loki sii ta nyakuso'ti, Jeju el'de ene: «M'el'se toki rōta'ti: de kare dann'se'ti ki isi sō səm'nya, a ulə'm ji de'gi'ti.»

¹⁹ Me njendo'gi ulə ngirə tuji, adi dōji ta Jeju kare kare eyina: «In m'in be?»

²⁰ Jeju el'de ene: «In de kare dann'se'ti in ki dōgi gidə in joo inbe kin. In ki ulə ji'ne səm'nan'ti me ngo kuso nya'ti.»

²¹ Tadō Ngonn de a oy toki ndangi me makitu'ti lə Luwə oji dō'a†, nan kumtondoo in lə de ki a ulə Ngonn de ji de'gi'ti. De'ə kin, re oji'ə el kaa in soti.

Nyakuso ki ar njay lə Burəbe

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)

²² Loki sii ta nyakuso'ti, Jeju un mapa, njangi dō'a, ningə uwə təti nan'ti, adi njendo'gi, ningə el'de ene: «taai, in kin in darō'm.»

²³ Go mapa'ti, Jeju un kōpi yiwi kandi nju, ra oyo dō'ti, ningə təl'n adi njendo'gi anyinan pəti dann'de'ti.

²⁴ Jeju el'de ene: «In kin in mosi'm, mosi Kunmindi ki sigi ki a anyi tadō bulə de'gi.

²⁵ Ningə m'el'se toki rōta'ti, m'a m'anyi yiwi kandi nju ki rangi el, biti kadi m'a m'anyi ki sigi me Konbe lə Luwə.»

²⁶ Osi pa kulə tōji dō Luwə'ti, ningə tei awi dō mbal kagi Buni'gi'ti.

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)

²⁷ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ingi a mbəti m'in pəti, tadō ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “M'a m'tōl njekul bati'gi, ningə bati'gi a sananyinan ki lo lo‡.”

²⁸ Nan loki m'a m'ində lo koy'ti, m'a m'aw kete non'se'ti, to nginə'se Galile'ti.»

† 14:21 14.21 Pa'gi 22.2; Ejay 53 ‡ 14:27 14.27 Jakari 13.7

²⁹ Piyər el Jeju ene: «Re de'gi pəti inyəi nu kə kaa, m'in m'a m'inyə'i kə el.»

³⁰ Jeju təl el'ə ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'i, in, bone, me kondə'ti inbe kin, kunə kunjə a non nja joo el bay ə a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

³¹ Nan Piyər ra də ndu'ne'ti ene: «Re in koy kaa m'a m'oy sə'i, um m'a manji ta gəri el bitə.» Ningə ndəgi njendo'gi pəti eli ko ta inbe ki Piyər el kakin tə.

*Jeju elta ki Luwə Getisemane'ti
(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ətə rei lo'ti madi ki tə'a nan Getisemane. Jeju el'de ene: «Sii lo kin'ti ne be in nginəi m'in, dəkagilo'ti ki m'a m'elta ki Luwə.»

³³ Jeju adi Piyər num, Jaki num, Jan num awi si'ə. Lo kin'ti, dadi ki bəl ki metuji kibo ulə ngirə ra Jeju.

³⁴ Adi Jeju el'de ene: «Mə'm rosi ki metuji ki asi koy, sii ne be, sii kum ba um, in toi bi el.»

³⁵ Jeju ətə ki kete nden, ningə osi ki takum'ne nanga, dəji Luwə kadi re, to lo ra'ti ə, ətə də kadi kon kin ngərəngi rə'ne'ti.

³⁶ Jeju ene: «Aba! Bai, nya ki dum təgi goto, ə ətə kəpi kon kin ngərəngi kə rə'm'ti, nan k'in ə kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kigo ndigi'ti lə'i yo taa.»

³⁷ Jeju təl re rə njendo'gi'ti ki mutə, ningə ingə'de, isi toi bi, adi el Piyər ene: «Simon, isi to bi inbe bitə wa? Asi kadi isi kum də kadi'ti ki kare be el bitə wa?

³⁸ Sii də nja'se'ti ba, elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el. Ndil de ki me'ə'ti ge ra nya ki maji, nan darə in ki ton.»

³⁹ Təl ər rə'ne se'de ki rangi bay, elta ki Luwə, un go mindi'ne ki kete inbe kakin bay.

⁴⁰ Loki təl re rə'de'ti ningə, ingə'de isi toi bi bay. Kum'de ətə diriri, lo ta ki kadi eli'ə kaa gəri el.

⁴¹ Jeju təl aw, re ki nja mutə, el'de ene: «In toi ta bitə ne, isi ətə kon bay wa? Asi be nga! Dəkagilo re. Ngəsine a uləi m'in Ngonn de ji njeramajel'gi'ti nga.

⁴² Indəi taa adi j'awi, njekulə'm ji'de'ti ə a re am!»

*Judası ulə Jeju ji de'gi'ti
(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)*

⁴³ Lowə ti non loki ta nanyi ki ta Jeju'ti ba bay ningə, Judası, ki in ki kare dann njendo'gi'ti ki dəgi gidə in joo ə isi re. Re ki kuti de'gi ngayn go'ne'ti. De'gi ki njekuwə kiyərə'gi ge, njekuwə gəl'gi ji'de'ti ge. Bulə de'gi kin, in kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi lə Luwə, ki ngatəgi'gi, ə uləi'de.

⁴⁴ Judası ki njekundo Jeju, elinan se'de nya ki n'a n'ra kadi to gəri Jeju ene: «De ki m'a m'ində ta'm kət'ə kin ə, in darə'a inbe, ənn ə, uwəi'ə səm, indəi kum'se go'ə'ti maji ai si'ə!»

⁴⁵ In be ə, te inbe ki Judası te par ə, ətə re rə Jeju'ti el'ə ene: «Njendo de'gi!» Ningə, ində ta'ne kət'ə'ti.

⁴⁶ Nje ki nungı indəi ji'de də Jeju'ti uwəi'ə.

⁴⁷ Loki uwəi'ə, ki kare dann nje ki in si'ə nan'ti, ər kiyərə lə'ne tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, batı gangi.

⁴⁸ Jeju un ta el'de ene: «To to nya ki m'in kaya de ə, in rei ki kiyərə'gi ki gəl'gi ta kadi uwəi m'in be?

⁴⁹ Ndo'gi pəti, m'in sese nan'ti natı Kəy'ti lə Luwə, m'ndo de'gi nya, kaa, uwəi m'in el, nan in kin to be bone kadi ta'gi ki ndangi me makitu'ti lə Luwə toli ta'de.»

⁵⁰ Lo kin'ti, njendo'gi li'ə pəti anyinan ə inyəi'ə.

⁵¹ Ngonn ki basa kare, ki dolo rə'ne ki ta ku inbe par, un go Jeju. De'gi uwəi ngonn ki basa kakin,

⁵² nan, inyə ta ku ki dolo'n rə'ne kakin ji'de'ti, ə anyi ki rə'ne kare aw.

Jeju ra non njegangita'gi'ti læ Juwipi'gi

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.12-18)

⁵³ Nje kuwə Jeju, awi si'ə non kibo'ti læ njekujənyamosi kadikare'gi. In lo kin ə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatɔgi'gi ki njendo ndukun'gi læ Luwə, pəti kawinan'ti.

⁵⁴ Piyər ra njiyə go'de'ti sanyi, nden nden, re ur go'de'ti, nati lo'ti læ kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi kakin. Re isi nan'ti ki paja'gi ta por'ti, isi nduwi.

⁵⁵ Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki nje gangi ta'gi læ Juwipi'gi, ba pəti, sangi row təti ta madi kadi n'gangi ta koy dɔ Jeju'ti, nan ingəi el.

⁵⁶ De'gi ngayn təti ta ki ngom dɔ'a'ti, nan ta ki tət'i'gi læ'de aw go nan'ti el.

⁵⁷ Nje ki nagi indəi rai taa, taa təti ta ki ngom dɔ'a'ti eyina:

⁵⁸ «J'oo ta'a'ti ene: "M'a m'tuji Kəy læ Luwə ki de'gi rai ki ji'de kam kɔ, ningə me ndɔ'ti ki mutə, m'a m'ra in ki rangi ki de ra ki ji'ne el."»

⁵⁹ Dɔ ta'ti inbe kin kaa, ndu nje təti ta'gi osi go nan'ti el.

⁶⁰ Ə kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ində taa dann de'gi'ti ki kawinan, dəji Jeju ene: «A elta madi dɔ ta'gi'ti ki de'gi ra eli dɔ'i'ti kam el wa?»

⁶¹ Nan Jeju ra ta'ne mbo, te ta'ne ilə'de'ti el. *Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi dəji Jeju ta ki rangi bay ene: «In, ə in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə, ki in Ngonn læ Luwə ki de'gi isi uləi toji dɔ'a'ti kin wa?»

⁶² Ə Jeju el'ə ene: «In m'inbe, ningə a oyi m'in Ngonn de m'nji dɔjikɔl Luwə'ti ki nje tɔgi, a oyi m'in m'ində dɔran'ti m're me kilndi'ti.»

⁶³ Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi til ku'gi ki rɔ'ne'ti, ə el ene: «In kin, ji sangi kadi de madi ki rangi elta dɔ'a'ti bay wa?»

⁶⁴ Inbe'gi oyi ndu'ə ki el'n ta ki mal dɔ Luwə ki mbi'se ne. Ta ri ə in məri dɔ'a'ti wa?» Ə de'gi pəti ki in low'ə'ti kin gangi ta dɔ Jeju'ti, kadi in de ki sɔw dɔ koy.

⁶⁵ Nje ki nan'gi, uləi ginn tuw mannta'de dɔ'a'ti, ndəmi takum'ə, ningə biri ji'de ɔsi'ə'n'ə, ə eli'ə eyina: «in ra rɔ'i to njekeltakita Luwə'ti be ə ɔji'je de ki ɔsi adi j'oo!» Low'ə'ti non, paja'gi uwəi Jeju, agi ki rɔ'a'ti tindəi kɔt'ɔ.

Piyər maji ta gər Jeju

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Loki Piyər in tambalo'ti, nanga ne bay, dene kare ki dann dene'gi'ti ki nje ra kulə'gi'ti me kəy'ti læ kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi in non re.

⁶⁷ Oo Piyər isi nduw por ningə, ində manj'a ba, ə el'ə ene: «In kaa, in ki Jeju ki Najareti'ti tɔ el wa?»

⁶⁸ Nan Piyər el'ə ene: «Jagi m'gər'ə el, ta m'gər me ta lə'i inbe ki ra el kam el tɔ.» Go'ti Piyər ɔti aw ra ta ndogi'ti, ningə kunə kunjə non.

⁶⁹ Dene kakin ilə kum'ne oo'n Piyər, ningə təl re dɔ ta'ti kakin bay, el de'gi ki rai se'de non ene: «Dingəm kam in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ.»

⁷⁰ Piyər təl manji nja kare bay, ene n'gər'ə el. Ningə njaba go'ti, ə de'gi ki rai se'de non, rei eli Piyər bay eyina: «Tokɔ rɔta'ti, in kaa, in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ, tado in de ki Galile'ti.»

⁷¹ Ə lo kin'ti Piyər iw rɔ'ne ki ta ki ngan ngayn ene: «Kadi Luwə ra sə'm nya ki ngan, re m'elta ki ngom. M'gər dingəm ki a elita li'ə kam el.»

⁷² Ningə tanan'ti non, ki nja joo, kunə kunjə non. Nga ningə, me Piyər olo dɔ ta'ti ki Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi kunə kunjə non ki nja joo a manji ta ki nja mutə ene gəri'm el,» adi Piyər non ki mann kum'ne.

15

Jeju ra non ngar Pilati'ti

(Mat 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Ki sin ba, kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi, ingøi nan ki ngatøgi'gi ki njendo ndukun'gi, ki nje gangi ta'gi læ Juwipi'gi ba pøti, uni ndu'de ningø døi Jeju, awi si'ø uløi'ø ji Pilati'ti.

² Ø *Pilati døji Jeju ene: «in ngar læ Juwipi'gi wa?» Jeju el'ø ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

³ Kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi tøti ta'gi ngayn dø Jeju'ti.

⁴ Ø, Pilati tøl døji Jeju ta ki rangi bay ene: «A elta madi el wa? oo ta'gi pøti ki de'gi a indøi dø'i'ti kam!»

⁵ Nan Jeju te ta'ne ilø'ti el, adi ndøji Pilati ki dum.

Gangi ta koy dø Jeju'ti

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16)

⁶ Dø bal'gi pøti, lo ra nanyi Paki'ti, Pilati ør dangay kare ilø taa, adi in de ki bulø de'gi døji'ø kadi ør'ø dangay'ti adi'de.

⁷ Dingøm kare ki bari'ø nan Barabasi in dangay'ti. Uwøi'de dangay'ti in ki madi'ne'gi øjido tøl ki tøli de, lo wongi'ti ki tøji taga dø nje konbe'gi'ti.

⁸ Bulø de'gi awi rø Pilati'ti, ningø døji'ø kadi ra nya ki isi ra kete kete kakin adi'de.

⁹ Nga a Pilati døji'de ene: «Gøi kadi m'inyø ngar læ Juwipi'gi taa madi'se wa?»

¹⁰ Pilati døji ta kin be, tado gøri maji kadi in jangi ø ra kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi dø Jeju'ti ø uløi'ø ji'ne'ti.

¹¹ Nan kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi suløi bulø de'gi adi døji Pilati kadi ør Barabasi yo adi'de um Jeju el.

¹² Pilati døji'de bay ene: «In gei kadi m'ra ri ki in ki in bari'ø ngar læ Juwipi'gi wa?»

¹³ Ningø tøli uløi bilø eyina: «In bø'r'ø kagidøsi'ti!»

¹⁴ Pilati døji'de ene: «In ri ki majel ø ra wa?» Ningø uløi bilø ngayn bay eyina: «In bø'r'ø kagidøsi'ti!»

¹⁵ In be ø, kadi rø bulø de'gi nøl'n'de, Pilati ør Barabasi adi'de. Ningø go'ti, adi indøi Jeju ki ndøy hawlay, ø uløi'ø ji njero'gi'ti kadi børi'ø kagidøsi'ti.

Njero'gi uwøi Jeju kogi

(Mat 27.27-31; Jan 19.2-3)

¹⁶ Njero'gi øri Jeju awi si'ø me køy'ti læ ngar Pilati, nati lo'ti ki bari'ø nan piretuwar, me lo'ti læ Pilati inbe non, ø bari ndøgi njero'gi pøti adi'de rei.

¹⁷ Low'ø'ti non, uløi ku ki kør njir njir* rø Jeju'ti, ø oji jøgi konn uløi dø'a'ti tø.

¹⁸ Ningø, iløi rø'de rai'ø lapiya eyina: «Lapiya ngar læ Juwipi'gi!»

¹⁹ Tindøi dø'a ki kagi gakira, tuwi mann ta'de dø'a'ti, ø øsi mækøsi'de nanga, eyina n'isi n'øsi dø'de nanga non'a'ti.

²⁰ Loki uwøi'ø kogi asi'de ningø, øri ku ki kør njir njir kakin rø'a'ti kø, ø tøli uløi ku'gi li'ø inbe rø'a'ti gogi. Go'ti, tei awi si'ø taga kadi børi'ø kagidøsi'ti.

De'gi børi Jeju kagidøsi'ti

(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

²¹ Dingøm kare ki Sirenn'ti, tø'a nan Simon, in baw Alegijandir ki Rupusi, in mu, ningø njero'gi uwøi'ø ki tøgi adi oti kagidøsi læ Jeju.

²² Awi ki Jeju lo madi'ti kare to non, bari eyina Golgota, kør me'ø nan: «Lo kado de.»

²³ Adi'ø yiwi kandi nju ki buri nan'ti ki nya ki bari eyina mir†, kadi Jeju anyi, nan mbøti kanyi.

* 15:17 15.17 Døkagilo'ø'ti kin, ku ki kasi, søw dø ngar'gi par ø kadi øy. † 15:23 15.23 Mir in hu ki rai ki nom kagi madi dønanngi Palesitinn'ti non. Gata in ngayn, ningø loki de øy ningø, a øyi rø ninn'ti bay ta a duwi. Ta loki rø de to'ø ngayn ningø, rai adi'ø ø rø'a yokiro nden.

24 Go'ti, njerɔ'gi bəri Jeju kagidəsi'ti. Tugəi kiri mbara do ku'gi'ti li'ə, lowəi nan dann'de'ti‡.

25 In ki kadi ki jikara, ə bəri'ə'n'ə kagidəsi'ti.

26 Ndangi me bar'ti, nya ki ra ə n'bəri'ə'n'ə kagidəsi'ti eyina: «Ngar lə Juwipi'gi.»

27 Bəri njobogi'gi joo nan'ti si'ə kagidəsi'ti. Ki kare dojikol'ɔ'ti, ki nungi dojigəl'ə'ti.

[28 Be kadi ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə tol'n ta'ne: «Tudəi'ə dann njeramajel'gi'ti» kin tol'n ta'neŠ.]

29 De'gi ki nje dər row'ə, ra indəi do'de roke roke, ningə taji'ə, ə eli eyina: «Man, in ki nje tuji Kəy lə Luwə, ə təl ra in ki rangi me ndo'ti ki mutə kam!

30 Aji ro'i inbe, ə in do kagidəsi'ti ur nanga be!»

31 Be to ə nyi, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə, uwəi Jeju kogi dann'de'ti eyina: «Aji de'gi ki rangi, nan inbe asi kaji ro'ne el!

32 Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, Ngar lə Isirayel'gi kaa kam, ki ra'je inbe ki ji ra'n ne kin, kadi in do kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo, adi to j'un me'je j'ad'a rɔta!» Nje ki bəri'de kagidəsi'ti ki kare dojikol'ɔ'ti ki nungi dojigəl'ə'ti kaa taji'ə kah'a'ti inbe to.

Koy Jeju

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

33 Loki kadi ra jam do be'ti, lo diw, ndul kururu donangi'ti ba pəti, biti kadi ki mutə ki losol'ɔ.

34 Ningə kadi'ti ki mutə, Jeju non ki ndu'ne kibo ene: «Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?» Kər me'ə nan: «Luwə lə'm, Luwə lə'm, tado ri ə inyə'm kə wa?»

35 De'gi madi dann nje'gi'ti ki rai non, oyi ndu'ə, ningə eli eyina: «Oyi de kaa nyi, ra bar Eli!»

36 De kare dann'de anyi ngodi, un nya ki to hem hem, ulə me mann kandi nju'ti ki masi, ningə ulə ta gakira'ti adi Jeju kadi anyi, ə el ene: «In nginəi adi j'oyi ke Eli a ris'ə nanga do kagidəsi'ti wa?»

37 Lo kin'ti non be, Jeju ur koo ki ndu'ne kibo, ningə kon'a te.

38 Go'ti ku gangi lo ki ra me Kəy'ti lə Luwə, til dana joo, in ta nu biti re nanga*.

39 Kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu, ki ra takum Jeju'ti, oo'ə lo koy'ti ki oy, el ene: «Ki rɔta'ti, dingəm kin in Ngonn lə Luwə.»

40 Dene'gi madi rai non to, rai sanyi, indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya. Dann'de'ti, Mari ki Magidala num, Mari ki kon Jaki ki bari'ə ngonn ki in kon Joje num, ta Salome num, rai non to.

41 In ingi kin ə ndolei go Jeju, ta rai si'ə me nya'gi'ti li'ə loki in Galile'ti. Ningə, dene'gi ki rangi ngayn ki rei si'ə Jerujalem'ti kaa in non bay to.

Jisepi un ninn Jeju duw

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-55; Jan 19.38-42)

42 Ndo'a'ti kin, in ndo ki de'gi a osi nja nya'gi nan'ti indəi, adi in ndo ki non ndo kɔrkon'ti.

43 Loki lo sol, Jisepi ki Arimate'ti, ki in ki kare dann njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi, in de ki de'gi buki'ə'ti ngayn, uti mosi'ne ku'ti in non re. In inbe kaa isi nginə Konbe lə Luwə ki kadi a re kin to. Bol ra'a el, adi aw ro Pilati'ti dəj'ə ninn Jeju.

44 Loki Pilati oo kadi Jeju oy ə, ət'ə bol, adi ulə go nje kisi do kuti njerɔ'gi ki bu, ad'a re, ningə dəj'ə ene ke Jeju oy mayinu wa?

‡ 15:24 15.24 Pa'gi 22.19 § 15:28 15.28 Barta kin goto me makitu'gi'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi. * 15:38 15.38 Ku gangi lo kin gangi loki kar njay ki loki kar njay njay nan'ti. Lo ki kar njay njay, in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi par ə a un majel lə bulə de'gi kadi awi'n me'ti non Luwə'ti. Loki Jeju oy, ku kakin til dana joo, adi tarow to tado lə de'gi pəti kadi ai non Luwə'ti. Tekitaga 26.31-33.

⁴⁵ Loki oo ta ki ta nje kisi dɔ njerɔ'gi'ti ningɔ, adi tarow Jisepi kadi un ninn Jeju.

⁴⁶ Jisepi ndogi ta ku dolo ninn, risi ninn Jeju dɔ kagidəsi'ti re'n nanga, dolo ki ku dolo ninn, ilə me be ninn'ti ki uri kadi mbal'ti, ningɔ nduguru mbal ilə ta'ti.

⁴⁷ Mari ki Magidala in ki Mari ki kon Joje awi, ra oyi loki iləi Jeju'ti.

16

Jeju ində taa lo koy'ti el

(*Mat 28.1-8; Luk 24.1-11; Jan 20.1-2*)

¹ Loki ndɔ kɔrkon dər, Mari ki Magidala num, ki Mari, ki kon Jaki num, Salome num ndogi hu kagi ki ɔti mbin, tado kaw kɔy rɔ ninn Jeju'ti.

² Nɔɔ Dɔmasi, ki sin ba, loki kadi isi uwə, anyi awi dɔbadi'ti.

³ Loki isi awi ningɔ, elinan dann'de'ti eyina: «Nga kin, nan ə to nduguru mbal ta'a'ti rangi adi'je wa?»

⁴ Nan loki uni kum'de ningɔ, oyi kadi kəkirə mbal kakin, de nduguru'ə rangi.

⁵ Dene'gi kin uri be ninn'ti ningɔ, nyi, oyi ngonn ki basa madi kare, ulə ku ngal ki nda rɔ'ne'ti, si'n ki dɔjikɔl'ti. Lo kin'ti, bol ra dene'gi.

⁶ Nan, ngonn ki basa kakin el'de ene: «In boli el, m'gər kadi isi sangi Jeju ki Najareti'ti, ki de'gi bəri'ə kagidəsi'ti. Jeju ində taa lo koy'ti, goto ne. Oyi loki iləi'ə'ti ə to kare kin.

⁷ Ningɔ ki ngɔsine kin, awi eli Piyər ki ndəgi njendo'gi toki a aw kadi nginə'se Galile'ti. Lo kin ə a oyi'ə'ti, toki el'n'se kete.»

⁸ Dene'gi tei ki ngodi nja'de'ti ta badi'ti, dadi par par ki bol, gəri row rɔ'de el. Ta kaa eli de el, tado bol tɔl'de*.

Jeju ɔji rɔ'ne Mari ki Magidala

⁹ [Jeju ində taa lo koy'ti ki ndɔ Dɔmasi, sin ba. Loki ində lo koy'ti, de ki dɔkete ki toji rɔ'ne rɔ'a'ti in Mari ki Magidala, ki ndɔki tuwə ndil'gi ki majel siri dɔ'a'ti kɔ.

¹⁰ Ningɔ, Mari ə in nje kaw kel njendo'gi li'ə ki sii ta kuwə ndoo'ti ki ta non'ti.

¹¹ Nan loki Mari el'de toki Jeju ində lo koy'ti, adi n'inbe n'oo'ə ki kum'ne, njendo'gi tai me'ə el.

Jeju ɔji rɔ'ne njendo'gi joo

¹² Go'ti, Jeju ɔji rɔ'ne kɔji ki to ta dangi njendo'gi joo ki in dɔ row'ti, isi awi ki ngannbe'gi'ti.

¹³ Loki Jeju ingə'de, tɔli awi ɔri poy'o ndəgə'gi, nan ndəgə'gi uni me'de, el tɔ.

Jeju ɔji rɔ'ne njendo'gi ki dɔgi gidə in kare

¹⁴ Ta tɔlta'a'ti, Jeju ɔji rɔ'ne njendo'gi ki dɔgi gidə in kare loki isi sɔi nya. Lo kin'ti, Jeju kɔl se'de dɔ kunme'ti el lə'de, ki kum kuti lə'de, tado mbeti kun me'de nje ki oyi'ə toki ində lo koy'ti.

¹⁵ Go'ti, el'de ene: «Ai ki dɔ be'gi ki dɔnangi'ti ne pəti, iləi mbər Poyta ki maji mbi de'gi'ti pəti.

¹⁶ De ki un me'ne, ə rai'ə batəm, ningɔ a ingə kaji, nan de ki mbəti kunme'ne, ta ki gangi a in dɔ'a'ti.

¹⁷ Nyakɔji'gi ki nje ki uni me'de adi Luwə a ɔji ə to kin: me tɔ'm'ti, a tuwəi ndil'gi ki majel, a eli ndonnta'gi ki mbah.

¹⁸ A uwəi lii'gi ki ji'de, ningɔ re anyinan nya ki nje tɔl de kaa, a ra se'de nya madi el. A indəi ji'de dɔ njemonyi'gi'ti, adi nje monyi'gi ingəi lapiya.»

Jeju təl aw dɔran'ti

* **16:8 16.1-8** Be ninn lə'de dɔnangi Palesitinn'ti in mbal ə uri kada to be ningɔ, iləi ninn'ti, ningɔ nduguruyi mbal ki rangi uti ta'a.

¹⁹ Go ta'gi'ti ki Burøbe Jeju el'de, uni'ə awi si'ə dōran'ti, adi isi dōjikol Luwə'ti.

²⁰ Go kaw'a dōran'ti, njendo'gi awi iləi mbər Poyta ki maji. Burøbe in se'de nan'ti, adi'de tōgi adi rai nya'gi ki əti bol bol. Nyakōji'gi kin to be, tōji kadi ta lə njendo'gi in ta ki rota'ti[†].]

[†] **16:20 16.9-20** Barta'gi kin goto me makitu'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

Poyta ki maji ki Luki ndangi

Ta ki do Poyta'ti ki maji lo Jeju ki Luki ndangi

Poyta ki maji kin toji kadi Jeju in Njekaji de'gi ki Isirayel'ti par el, nan toj'ɔ to Njekaji de'gi ki donangi'ti ne pəti. Poy nya'gi ngayn ki Luki ɔr el'n ta me makitu'ti lə'ne, Matiye ki Marki kaa rai be to nan k'in ə Luki sangi ginn ta'gi ngayn ta ndangi'de, ilə'n ta'gi madi'gi ki rangi do nje ki Matiye ki Marki ndangi bay. Be ə Luki elta ar njay do koji Jeju'ti, do kaji'ti ki Jeju aji ngonn ki basa ki Nanyi'ti lo koy'ti, poyta'gi lə Jaka ki de'gi ki do row'ti ki Emawusi. Makitu kin el bay ɔjido kujita'gi, toki kujita lə de ki Samari'ti ki njeramaji, ki kujita lə ngonn ki nanyi. Ta on me Jeju adi ra maji ki njemonyi'gi, nje ki isi ingəi kon, nje ki de'gi adi'de kon ki njendoo'gi.

Ronel re ki Njekaji re donangi'ti ki təti ki tətiro togi'gi lə Nje majel, de asi ində manj'a oo me makitu Luki'ti kin pəti.

Kon ta'gi ki me'ti: Koji Jan Batisi ki Jeju 1-2. Kulə'gi ki Jan Batisi ra 3. Kulə'gi ki Jeju ra ki nyando'gi ki Jeju ndo de'gi donangi Galile'ti 4-9. K'in Galile kaw Jerujalem'ti 9-19. Ta'gi ki Jeju el ki nje tan'a rə'gi Jerujalem'ti 19-20. Ta ki do tuji Jerujalem'ti ki təl Ngonn de 21. Kon, koy, kində taa lo koy'ti ki kaw dɔran'ti lə Jeju 22-24.

Kulə ngirə ta

¹ Tewopil, de'gi ngayn adi rə'de, ndangi nya'gi ki rai nya dann'je'ti ne kin ki go'ə go'ə*.

² Ndangi toki, nje ki oyi nya'gi kin ki kum'de eli'je. Oyi ki kum'de lo kulə ngirə'ti nu, ə təli nje kiləmbər Poyta ki maji lə Luwə.

³ Be ə, m'in kaa, m'sangi ginn nya'gi pəti ki rai nya kin, lo kulə ngirə'ti nu maji maji kadi m'oo. Ningə go sang'a'ti ki m'sangi, m'oo maji ngayn kadi, m'ndangi me makitu'ti ki go'ə go'ə mad'i in kibo Tewopil.

⁴ Lo kin'ti, a gər kadi nyando'gi ki ingə'de in nyando ki rəta'ti.

Ta koji Jan Batisi

⁵ Dɔkagilo'ti ki *Erodi in ngar ki Jude'ti, dingəm kare isi non to'a nan Jakari. Jakari in ki kare me kuti'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə Abiya. To ne'ə nan Elijabeti. In ngonn ki dene ki ginn koji'ti lə *Aron.

⁶ Jakari ingi ki Elijabeti joo pəti in de'gi ki dana takum Luwə'ti. Təli rə'de maji ngayn go mbərkikində'gi'ti ki gorow'gi'ti lə Burəbe pəti.

⁷ Nan ingəi ngonn el, tado Elijabeti in kuji. Ningə in dɔkagilo ki, ingi joo pəti, bugəi nga.

⁸ Ndo kare Jakari isi ra kulə kujənyamosi kadikare takum Luwə'ti, tado in ndo ra kulə lə kuti li'ə.

⁹ Ningə, kigo ra'a'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi, kagilo osi do Jakari'ti kadi ur me Kəy'ti lə Luwə. Ur kəy kadi buki nduji kagi ki əti mbin por'o†.

¹⁰ Loki Jakari a buki nduji kagi ki əti mbin por'o kin, bulə de'gi ngayn rai taga ne ra elita ki Luwə.

¹¹ Low'ə'ti non, malayka lə Burəbe te bus ki rə Jakari'ti, dɔjikol'ti lə lo buki nduji kagi'ti.

¹² Loki Jakari oo malayka kakin ningə, ndil'ə te anyi ur kaki, bol təl'ɔ.

* 1:1 1.1 KNK 1.1 † 1:9 1.9 Tekitaga 30.7-8

13 Nan malayka el'ə ene: «Bol el Jakari, tado Luwə oo do ndu ta ki el si'ə, ne'i Elizabeti a oji ngonn adi, a ində to'a nan Jan.

14 A in nya ronel lə'i kibo ngayn, taa de'gi ngayn a rai ronel do koj'o'ti to.

15 Tado a in de kibo takum Burəbe'ti. A anyi yiwi kandi nju el num, a anyi ndəgi yiwi'gi ki hum od'ə el num to. Loki to'n me kon'ne'ti bay, Ndil Luwə a ros'o.

16 A təl ki ngann Isirayel'gi ngayn re se'de ro Burəbe Luwə'ti lə'de.

17 A njiyə takum Burəbe'ti ki Ndil num, ki togi lə njekeltakita Luwə'ti Eli num to. A njiyə ki Ndil num ki togi num kadi ulə ngann'gi ki baw'de'gi noji nan'ti. Taa kadi njedongan'gi təli nje kaw ki hal lə de'gi ki dana, kadi de'gi indəi do ro'de dana tado lə Burəbe.»

18 Jakari dəji malayka ene: «Ki gorow ki bann ə m'a m'gər'n kadi in ta ki rəta'ti wa? Tado m'in ki do'm m'bugə, ta ne'm kaa bal'a al do lo to nga.»

19 Malayka təl el'ə ene: «M'in Gabiriyel, ki nje ra kulə takum Luwə'ti. Luwə ulə'm kadi m'el'i ta, m'ilə Poyta ki maji kin mbi'i'ti.

20 Oo maji, a təl mbiki, adi a asi kelta madi el, biti kadi ndo ki nya'gi ki m'el'i ta'a kin rai nya bay taa. A in be, tado kunme lə'i goto do ta'gi'ti ki m'el'i kin. Nya'gi kin a rai nya dokagilo'ə'ti ki Luwə oji.»

21 Me lo kin'ti, bulə de'gi toi ta nginə Jakari'ti, ta ndoji'de, tado Jakari un dokagilo ngayn me Kəy'ti lə Luwə.

22 Loki ində lo te ki taga ki ro bulə de'gi'ti ningə, asi kadi el'de ta el. Loki el'de ta el, gəri kadi oo nya me ndil'ti me Kəy'ti lə Luwə. Jakari el'de ta ki ji'ne par, ə isi to mbiki be par.

23 Loki tolta kulə ningə, təl aw me kəy'ti lə'ne.

24 Ningə ngayn el go'ti, ne'ə Elizabeti in səm. Elizabeti iyə ro'ne kəy, adi de oo'ə el, asi nanyi mi, ə el ene:

25 «Oyi maji ki Burəbe ra sə'm kin. Burəbe ində kum'ne go'm'ti, or rosol do'm'ti dann de'gi'ti.»

Ta koji Jeju Kirisiti

26 Me nanyi'ti ki mehen, Luwə ulə malayka Gabiriyel me bebo'ti ki to'a nan Najareti, donangi'ti ki Galile.

27 Ulə ro ngonn mandi'ti madi ki gər ngaw el bay, ki dingəm kare ki to'a nan Jisepi, ki ginn koji'ti lə *Dabidi ki njenduwə li'ə. To ngonn mandi kakin nan Mari.

28 Malayka ur kəy go Mari'ti el'ə ene: «M'uwə ji'i Mari, in ki ingə memaji lə Luwə, Burəbe in nan'ti sə'i.»

29 Ta kin əti Mari bol, adi dəji ro'ne ta ene ke ginn kuwəji kin in ri wa?

30 Malayka el'ə ene: «Bol el Mari, tado ingə maji takum Luwə'ti.

31 A in sə'm, a oji ngonn ki dingəm, a ində to'a nan Jeju.

32 A in kibo, a bari'ə Ngonn lə Njekisi do nya'gi'ti pəti. Ningə, Burəbe Luwə a ad'a kumbər ngar lə kaw'a Dabidi.

33 A onbe do ginn koji'ti lə *Jakobi biti ki non'ti. Ningə Konbe li'ə a ində ngangine el to.»

34 Mari el malayka ene: «Gorow ki bann ə nya'gi kin a rai nya wa? Tado m'gər ngaw el bay.»

35 Malayka el'ə ene: «Ndil Luwə a re do'i'ti, Njekisi do nya'gi'ti pəti a buki togi'ne do'i'ti. In tado kin ə, ngonn ki a oj'o in ro Luwə'ti, a bari'ə Ngonn lə Luwə.

36 Oo noji'li Elizabeti ki bugə inbe kin kaa in sə'm to. In ki de'gi bari'ə kuji kaa nyi in sə'm ra nanyi mehen kin.

37 In sə'm tado nya ki dum Luwə goto.»

38 Mari ene: «M'in bər lə Burəbe, maji kadi Luwə ra sə'm toki te'n ta'i'ti.» Low'ə'ti kin, malayka inyə Mari ə oti aw.

Mari aw mbah do Elijabeti'ti

³⁹ Me ndo'gi'ti ki go'ti, Mari ində taa, aw kalangi kalangi ki donangi ki mbal'gi in sam'ti, me be'ti ki donangi Juda.

⁴⁰ Aw ur me key'ti la Jakari, uwə ji Elijabeti.

⁴¹ Loki Elijabeti oo ndu Mari ningə, Ngonn ki me'ə'ti odi ro'ne ndur kuti kuti. Ningə Ndil Luwə ros'o to.

⁴² Lo kin'ti, Elijabeti un ndu'ne ki taa, el Mari ene: «Luwə adi njangi do in do'i'ti dann dene'gi'ti pəti. Ningə Ngonn ki to me'i'ti kaa maji ur'ə to.

⁴³ Ra bann ə m'in kin par, Luwə buki'm'ti kədi be biti, adi kon Be'm re me key'ti lə'm?

⁴⁴ Loki m'oo ndu'i ki uwə'n ji'm, ngonn ki me'm'ti odi ro'ne ndur ki ronel.

⁴⁵ In nje majikur, tado kunme lə'i adi nya'gi ki Burəbe el'i taa a toli ta'de.»

Pa la Mari

⁴⁶ Be ə Mari ene:

«Ngarme'm osi pa ulə toji do Burəbe'ti.

⁴⁷ Ndil'm ra ronel do Luwə'ti ki Njekaji'm.

⁴⁸ Tado Luwə təl kum'ne oo'n bər lə'ne ki dene ki asi nya madi el.

In be ə, kaw ki kete non,

De'gi pəti a bari'm'in nje majikur ki do lo'gi'ti ki dangi dangi.

⁴⁹ Tado Luwə ki nje togi pəti,

Ra nya'gi ki əti bol bol tado lə'm.

Maji kadi to'a in ki kar njay.

⁵⁰ Ningə, kadi memaji li'ə to ki do bal'gi do bal'gi do de'gi'ti ki nje bol Ndil'ə.

⁵¹ Luwə oji togi'ne pəti ki taga,

Nje ki ngarme'de rosi ki kojiro,

Luwə tində'de sanan'de.

⁵² Sur njetogi'gi tilə'de do kumbər ngar'gi'ti lə'de,

Ningə nje sol do'de, un do'de ki taa to.

⁵³ Adi nyakingə rosi ji njendoo'gi,

Ə tuwə njenyakingə'gi ji'de kare adi awi.

⁵⁴ Osi koy *Isirayel ki njekulə li'ə,

Adi me'ə olo do memaji'ti tado de'gi li'ə.

⁵⁵ Me'ə olo do'ti toki un'n mindi'ne adi kaw'je'gi kete nu.

Un adi Abiraham ki ginn koji li'ə ba biti ki non'ti.»

⁵⁶ Mari isi ki Elijabeti asi nanyi mutə, ningə təl aw be.

Koji Jan Batisi

⁵⁷ Dokagilo koji ngonn lə Elijabeti asi, ə oji ngonn ki dingəm.

⁵⁸ Nje gədi key'gi li'ə ki noji'gi oyi poy maji ki Luwə ra si'ə adi rai si'ə ronel.

⁵⁹ Loki ndo ki jijoo go koji ngonn'ti asi ningə, rei kadi ujəi mət'ə‡. De'gi ndigi kadi n'bari'ə ki to baw'a ki Jakari.

⁶⁰ Nan kon'a el'de ene: «Jagi, a bari'ə Jan.»

⁶¹ Ə de'gi eli Elijabeti eyina: «De ki ginn koji'ti lə'i ki to'a to be goto.»

⁶² Lo kin'ti, dəji baw'a ta ki ji'de eyina ke ge kadi n'bari ngonn kakin nan nan wa?

⁶³ Jakari dəji adi rei ki bar ndangi nya adi'ə, ningə ndangi nya'ti: «To'a in Jan.» Lo kin'ti, ta ndoji de'gi pəti.

⁶⁴ Low'ə'ti non, ta Jakari te, ndonn'o tuti adi elta ulə'n toji do Luwə'ti.

⁶⁵ Nya kin ra bol de'gi pəti ki me be'gi'ti ki do lo'ti ki non, taa go donangi mbal'gi'ti ki Jude pəti, de'gi eli ta'a ki lo lo.

‡ 1:59 1.59 Lebitiki 12.3

⁶⁶ De'gi ki oyi poyta kin ngəmi me'de'ti, ə eli eyina: «Ngonn kin a təl ri wa?» toki rəta'ti, ji Burəbe in də'a'ti.

Pa lə Jakari

⁶⁷ Ndil Luwə rosi Jakari ki baw ngonn, adi eltakita Luwə'ti ene:
⁶⁸ Təji ki də Burəbe'ti, ki Luwə lə Isirayel,
 Tado re oo de'gi lə'ne, taa'de ilə'de taa.
⁶⁹ In ə te ki Njekaji ki nje təgi ginn koji'ti lə Dabidi ki njekulə li'ə adi'je.
⁷⁰ Te si'ə toki ilə'n mbər ki ta de'gi ki njekeltakita'a'ti ar njay, dəkagilo'ti ki mayinu.
⁷¹ Njekaji ki a taa'je ji njeban'gi'ti lə'je pəti,
 ki ji njekosi'je ta'gi'ti pəti.
⁷² In be ə, Luwə təji'n memaji lə'ne ki rə kaw'je'gi'ti,
 Num taa, me'ə olo də kunmindit'i ki ar njay num tə.
⁷³ Kunmindit'i kigo mində'ti ki un adi kaw'je *Abiraham.
⁷⁴ Kunmindit'i ki a ra kadi ji ra kulə li'ə ki kanji bəl,
 Loki a ta'je ji njeban'gi'ti lə'je.
⁷⁵ Kadi ji njiyə takum'ə'ti, me kar njay'ti num, me ki ra dana'ti num,
 Dəkagilo pəti ki j'isi'n ki də'je taa.
⁷⁶ In ngonn'm, a bari'nu njekeltakita Luwə'ti ki in nje kisi də nya'gi'ti pəti,
 Tado a njiyə non Burəbe'ti kadi in ra row li'ə.
⁷⁷ Lo kin'ti, de'gi li'ə a gəri kaji ki ajit'i de ki gorow k'inyə go majel'gi'ti lə'de kə.
⁷⁸ Luwə in nje memaji.
 Ki takul memaji ki koo kumtondoo li'ə ə,
 Kunji ki dərən'ti unji'n də'je'ti to kadi be.
⁷⁹ Kunji kin unji də de'gi'ti ki sii me lo ki diw'ti num,
 Me ndil koy'ti num.
 Tado kadi ndər'je tarow, aw se'je də row kisimajit'i.
⁸⁰ Ngonn kakin təgi, təl de ki gəsirə me ndil'ti. Ra bə dilə mbo'ti, bitit'i ndə ki te'n
 taga takum Isirayel'ti.

2

Koji Jeju

(Mat 1.18-25)

¹ Dəkagilo'ə'ti kin, nje konbə kibo Sejar Ogusiti un ndu'ne kadi ndangito de'gi ki dənangit'i pəti me makitu'ti.
² Nđangito ki dəkete kin in dəkagilo'ti ki Kiriniwusi in nje konbə dənangit'i ki Siri.
³ De'gi pəti awi kadi ndangito'de, Nan nan kaa aw bə koji'ne'ti.
⁴ In be ə, Jisepi kaa in bəbo Najaretit'i, dənangit'i Galile'ti, isi aw bəbo'ti lə Dabidi, ki bari'ə Betilehem, dənangit'i Jude'ti. Tado Jisepi in de ki ginn koji'ti lə Dabidi.
⁵ Awi kadi ndangito'de nan'ti ki Mari ki njenduwə li'ə, ki ra ki sə'm.
⁶ Loki in Betilehem'ti non bəy ningə, ndə koji ngonn lə Mari asi.
⁷ Mari oji ngonn'ne ki dəkete to ngonn ki dingəm. Bir ngonn kakin ki ku, ilə me nya ngəm nya kusə'ti lə da'gi, tado lo ki kadi ingəi to'i'ti me kəy to mbah'gi'ti goto.

Njekul da'gi

⁸ Njekul da'gi in me mu'ti də lo'ti kin non, indəi bi taa isi ngəmi da'gi lə'de kondə.
⁹ Ningə nyi oyi malayka lə Burəbe te bus ki rə'de'ti. Təji lə Burəbe unji gugi də'de, adi bəl təl'de.
¹⁰ Nan malayka el'de ene: «Boli el, tado m're ki Poyta ki maji kadi madi'se. Poyta ki maji kin a in nya rənel kibo ngayn tado lə de'gi pəti ki dənangit'i ne.

11 In bone ə oji nje kaji me be'ti læ Dabidi adi'se. Njekaji ki in Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə, Burəbe.

12 Ningə nyakoji ki in a gəri'ə ə to kin: A ingəi ngonn ki kasi ki biri'ə ki ku, ə iləi'ə me nya ngəm nya kuso'ti læ da'gi.»

13 Tanan'ti non, bulə de'gi njerə'gi ki dōran'ti, tei, indəi rə'de nan'ti ki malayka ki kare kakin, ningə osi pa piti Luwə eyina:

14 Tōji in ki dō Luwə'ti ki nje kisi dōran'ti taa nu. Taa, kisimaji ki dō dōnangi'ti, ki rə de'gi'ti ki Luwə ndigi'de tō.

15 Loki malayka'gi inyəi'de ə təli awi dōran'ti gogi, njengəm da'gi elinan dann'de'ti eyina: «Adi j'awi biti ki Betilehem'ti j'oyi nya ki ra nya ə Burəbe te ki dō'a adi'je kin.»

16 Indəi kalangi awi ningə nyi, ingəi Mari ingi ki Jisepi, nan'ti ki ngonn ki kasi ki iləi'ə me nya ngəm nya kuso'ti læ da'gi.

17 Loki oyi ngonn ki kasi kakin ningə, go'ti ɔri ginn nya'gi ki eli'de ɔjido ngonn ki kasi kin.

18 De'gi pəti ki oyi ta ki njengəm da'gi ɔri go'ə, əti'de bəl.

19 Mari ngəm nya'gi kin pəti me'ne'ti, mərta dō'ti kigo'ə go'ə.

20 Nje ngəm da'gi təli gogi ki pa, ki kulə toji dō Luwə'ti ta'de'ti. Tado Luwə adi'de oyi nya'gi ki mbi'de ge, ki kum'de ge. Ningə nya'gi kakin rai nya ki gorow'ə inbe ki malayka ilə'n'de mbər'ə kakin tō.

Tōji Jeju me Kəy'ti læ Luwə

21 Loki ndo ki nja jijoo go koji ngonn'ti asi, ujei mət'ɔ*, ningə indəi tō'a nan Jeju. In tō ki malayka el'de, loki kon'a ra ki səm'ə el bay, kadi to bari'ə'n'ə.

22 Ningə, loki ndo ki in ndo kar rə kigo ndukun'ti læ *Moji asi†, Jisepi ingi ki Mari ai ki ngonn kakin Jerujalem'ti kadi toji'ə Burəbe,

23 kigo ndang'a'ti ki ndangi me ndukun'ti læ Burəbe eyina: «Ngann dər'gi ki dingəm pəti a in ki kində ji dō'de'ti tado læ Burəbe‡.»

24 Num taa, rei kadi adi'de kərmosi'gi joo eke ngann dər dum'gi joo kadikare'ti, kigo ndang'a'ti ki ndangi me ndukun'ti læ Burəbe§.

Pa læ Simeyon

25 Dingəm kare in Jerujalem non tō'a nan Simeyon. In de ki dana taa in de ki njera go ndigi'ti læ Luwə tō. Isi nginə ta nje kaji Isirayel mayinu ba. Ningə Ndil Luwə in dō'a'ti tō.

26 Ndil Luwə el kete ad'a gər toki a oy el biti kadi oo Kirisiti De ki Burəbe mbət'ə, ki kum'ne bay taa a oy.

27 Ndil Luwə ɔs'ɔ kadi aw me Kəy'ti læ Luwə, ningə toki nje koji Jeju awi si'ə me kəy'ti kadi rai kigo ndukun'ti læ Burəbe.

28 Simeyon taa Jeju ji'ne'ti, ningə ulə toji dō Luwə ene:

29 «Ngosine, Burəbe, inyə bər lə'i ad'a aw ki lapiya, kigo ta'ti lə'i nga,

30 Tado kankum'm oo njekaji de'gi nga.

31 Kaji ki ində dō'a dana takum bulə de'gi'ti pəti.

32 In kunji ki kadi unji dō ginn de'gi'ti pəti, taa a in toji ki dō de'gi'ti lə'i, Isirayel tō.»

33 Ta ki Simeyon el dō Jeju'ti əti kon'a'gi ki baw'a'gi bəl.

34 Simeyon njangi dō'de, ningə el Mari ene: «Maji kadi in gər maji, ngonn ki oj'o kin a in row kosi læ bulə de'gi num, row kində taa læ de'gi ngayn dōnangi Isirayel'ti tō. Taa, re to nyakoji ki nje re ki takasinan el tō.

35 A adi mərta ki ngarme de'gi'ti ngayn, ginn'ə a te taga. Ningə rə'i'ti inbe, in kiyəro ki a gangi ndil'i dana.»

* 2:21 2.21 Lebitiki 12.3 † 2:22 2.22 Lebitiki 12.6 ‡ 2:23 2.23 Tekitaga 13.2,12 § 2:24 2.24 Lebitiki 12.8

Ann ra oyo Luwə tado Jeju

³⁶ Dene kare ki njekeltakita Luwə'ti isi non, tɔ'a nan Ann. In ngonn læ Panuwel, ginn koji'ti læ Aser. Loki taa dingəm mandine'ti, isi si'ə asi bal siri ba par ə ngaw'a oy. Ningə ki ngosine kin, Ann tɔgi ngayn nga.

³⁷ Bal'a in dɔjijoo gidə in sɔ. Njengawkoy kin in me Kəy'ti læ Luwə ki dɔkagilo'gi pəti gos'o. Kondo ki kada in me Kəy'ti læ Luwə, el si'ə ta, ɔgi rɔ'ne nyakuso.

³⁸ In be ə, dɔkagilo'ə'ti kin, in kaa te non re tɔ. Osi pa ulə'n tɔji dɔ Luwə'ti, taa elta ki dɔ ngonn'ti kin de'gi pəti ki isi nginəi kadi Luwə taa Jerujalem ji njeban'gi'ti ilə taa tɔ.

³⁹ Loki nje koji Jeju rai nya'gi pəti kigo ndukun'ti læ Burəbe ningə, təli awi Galile me bebo'ti læ de ki Najareti'ti gogi.

⁴⁰ Ningə, ngonn kakin tɔgi, aw ki singə'ne. Rosi ki tər, taa memaji læ Luwə in si'ə nan'ti tɔ.

Jeju in me Kəy'ti læ Luwə loki bal'a in dɔgi gidə in joo

⁴¹ Dɔ bal'gi pəti, njekoji Jeju awi Jerujalem'ti lo ra nanyi'ti ki bari'ə nanyi Paki.

⁴² Loki Jeju ra bal dɔgi gidə in joo ningə, aw ki nje koji'ne'gi lo ra nanyi'ti toki sii rai kete kete go kuji ra'a'ti*.

⁴³ Ningə, loki ndɔ ra nanyi tigə ə, nje koji'gi læ Jeju isi təli gogi, nan Jeju nanyi gogi Jerujalem ti. Nje koj'o'gi gəri toki nanyi gogi el.

⁴⁴ Njekoji'gi læ Jeju oyi eyina Jeju nanyi nja madi'de'gi'ti ki uni se'de row, adi njiyəi ndɔ kare bay taa uləi ngirə sang'a dann noji'de'gi'ti ki madi'de'gi.

⁴⁵ Sangi'ə, nan sangi'ə pi ingəi'ə el. Loki ingəi'ə el, təli tuwi dɔ'de awi Jerujalem'ti gogi sang'a'ti.

⁴⁶ Sangi'ə biti ndɔ ki kon mutə ningə nyi, ingəi'ə, isi me Kəy'ti læ Luwə dann njendo ndukun'gi læ Luwə. Si dann'de'ti, sii ur mbi'ne oo'n ta'gi ki isi eli tɔ, dəji'n'de ta tɔ.

⁴⁷ De'gi pəti ki oyi ta kel Jeju kin, nyagər li'ə, ki ta ki tur li'ə, əti'de bol ngayn.

⁴⁸ Loki njekoj'o'gi oyi, əti'de bol ngayn, adi kon'a el'ə ene: «Ngonn'm, ra bann be in ra se'je nya be wa? Oo, j'in ki baw'i, ji ra ta sangi'ti ki non kum'je'ti.»

⁴⁹ Ningə el'de ene: «Sangi m'in tado ri wa? Maji kadi m'ra kulə me kəy'ti læ Bai kin, in gəri eke in gəri el wa?»

⁵⁰ Nan njekoj'o'gi gəri me ta li'ə kin el.

⁵¹ Ningə go'ti, Jeju təl aw se'de Najareti'ti gogi. Jeju təl rɔ'ne go ta'ti læ nje koji'ne'gi. Kon'a ngəm nya'gi pəti ki rai nya kin me'ne'ti.

⁵² Jeju tɔgi darɔ'ne'ti num, me gosi'ti num tɔ, adi ingə maji takum Luwə'ti num, takum de'gi'ti num pəti.

3

Jan iləmbər Poyta ki maji

(Mat 3.1-12; Mrk 1.1-8; Jan 1.19-28)

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, nje konbe kibo Sejar, ki bari'ə Tiber onbe bal dɔgi gidə in mi. Ningə Ponsi *Pilati ə in nje konbe dɔnangi'ti ki Juda, Erodi in ngar dɔnangi'ti ki Galile, Pilipi ki ngonkon Erodi in ngar dɔnangi'ti ki Iture ki dɔnangi'ki Tirakonitidi, ningə Lisaniyasi in ngar dɔnangi'ti ki Abilen tɔ.

² Hann ingi ki Kayipi ə in kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki rai kulə dɔkagilo'ə'ti non. Ningə, dɔkagilo'ə'ti non kin, Jan ki ngonn læ Jakari in diləlo'ti ə Luwə el'ə ta.

³ Jan aw dɔnangi Jurden'ti pəti, iləmbər ene: «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, adi rai'se batəm, kadi Luwə inyə'n go majel'gi læ'se kɔ.»

* 2:42 2.42 Tekitaga 12.1-27; Ndukun ki nja joo 16.1-8

⁴ Ra toki ndangi me makitu'ti læ njekeltakita Luwə'ti, Ejay, eyina:

«Ndu de madi bar diləlo'ti ene:

Rai gorow læ Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu.

⁵ Uti bolo be'gi adi asi nan,

Kusi dɔ mbal'gi ki dɔ gadi'gi adi asi ta nangi rerere;

Rai row'gi ki rugi gondi gondi adi ra njururu;

Rai row wor'gi adi osi nan'ti lay.

⁶ Lo kin'ti, de'gi pəti a gəri kaji ki Luwə aji'je*.»

⁷ Jan el bulə de'gi ki rei rɔ'a'ti kadi ra'de batəm ene: «In nje mann majel to lii pir be kam, nan ɔji'se row kadi anyinan wongi læ Luwə ki a re wa?»

⁸ Maji kadi kulə ra'se'gi toji kadi in de'gi ki inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ. Ningə, ononyi'se kadi eli me'se'ti eyina: "J'in ngann kaw Abiraham". Tado adi m'el'se, Luwə asi kadi a təl gaji mbal'gi kam ngann kaw Abiraham'ti kare.

⁹ Ki ngəsine kin, kungə in ndəkba kadi tugə kagi'gi ngirə de'ti. Kagi ki ra ki andi maji el ə, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.»

¹⁰ Bulə de'gi dəji Jan eyina: «In ri ə kadi ji ra wa?»

¹¹ Jan el'de ene: «De ki aw ki ku joo ə, maji kadi adi kare de ki awi'n el, ningə de ki aw ki nyakusɔ ə, maji kadi ra'n ki in ki awi'n el tɔ.»

¹² *Njetalambo'gi kaa, rei kadi Jan ra'de batəm tɔ. Ningə dəji Jan eyina: «Njendo, in ri ə kadi ji ra wa?»

¹³ Jan el'de ene: «Tai nar aldɔ in ki dəji'se kadi tai kin el.»

¹⁴ Njerɔ'gi kaa dəji eyina: «Nga j'in, in ri ə kadi ji ra wa?» Jan el'de ene: «Indəi togi dɔ de'ti tai nar li'ə el, ta, tətɔ ta ngom indəi dɔ'a'ti el tɔ. Rai dɔ nar nanyi'ti lə'se inbe kin par.»

Jan iləmbər de ki a re go'ə'ti

(Mat 3.11-12; Mrk 1.7-8)

¹⁵ Dəkagilo'ə'ti kin, de'gi isi nginəi de ki a re, adi dəji rɔ'de ta ke Jan in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el bitɔ wa?»

¹⁶ Ə Jan el de'gi pəti ene: «M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, nan de madi a re go'm'ti non, a ra'se batəm me Ndil Luwə, ki me por'ti. In de ki Tɔg'ɔ utə'm sanyi kulə sa li'ə kaa, m'asi tuti el.

¹⁷ Uwə keh to nya ji'ne'ti kadi to'n kandi ko ki maji, ɔy me dam'ti, ningə ulə tise por. In por ki a oy el ratata.»

¹⁸ Jan adi de'gi ta kɔji'gi ki rangi ngayn, iləmbər Poyta ki maji.

¹⁹ Nya kare bay, Jan kəl ki Erodi ki in nje konbe dɔnangi'ti ki Galile, tado taa ki taa Erodiyadi ki ne ngonnkon'ne, taa ra nya'gi ki rangi ki majel ngayn num tɔ.

²⁰ Nan, nya'gi ki go'ti el pəti ki Erodi ra kin kaa, təl uwə Jan dangay'ti dɔ'ti bay.

Jeju ra batəm

(Mat 3.13-17; Mrk 1.9-11)

²¹ Loki de'gi pəti rai batəm ningə, Jeju kaa ra batəm tɔ. Loki isi elta ki Luwə ningə, dɔran til.

²² Ndil Luwə, risi to dər dum be isi dɔ'a'ti. Ningə, ndu ta madi te dɔran'ti, ene: «In Ngonn'm ki njendigi lə'm, ki in nya rɔnel lə'm kibo ngayn.»

Ginn kaw læ Jeju

(Mat 1.1-17)

²³ Jeju ulə ngirə kulə lə'ne, loki bal'a in dɔ mutə. Ki go gər'ə'ti ki de'gi gəri, Jeju in ngonnlə Jisepi, Jisepi ki ngonnlə Eli,

* 3:6 3.6 Tekitaga 40.3-5

²⁴ Ningə Eli in ngonnn lə Mata, Mata in ngonnn lə *Lebi, Lebi in ngonnn lə Melsi, Melsi in ngonnn lə Yanay, Yanay in ngonnn lə Jisepi,

²⁵ Jisepi in ngonnn lə Matatiyasi, Matatiyasi in ngonnn lə Amosi, Amosi in ngonnn lə Nahum, Nahum in ngonnn lə Esili, Esili in ngonnn lə Nagay,

²⁶ Nagay in ngonnn lə Mati, Mati in ngonnn lə Matatiyasi, Matatiyasi in ngonnn lə Semeyinn, Semeyinn in ngonnn lə Yosəki, Yosəki in ngonnn lə Yoda,

²⁷ Yoda in ngonnn lə Yowanan, Yowanan in ngonnn lə Resa, Resa in ngonnn lə Jorobabel, Jorobabel in ngonnn lə Salatiyel, Salatiyel in ngonnn lə Neri,

²⁸ Neri in ngonnn lə Melki, Melki in ngonnn lə Adi, Adi in ngonnn lə Kosam, Kosam in ngonnn lə Elmadam, Elmadam in ngonnn lə Er,

²⁹ Er in ngonnn lə Jeju, Jeju in ngonnn lə Eliyəjar, Eliyəjar in ngonnn lə Yorim, Yorim in ngonnn lə Mata, Mata in ngonnn lə Lebi,

³⁰ Lebi in ngonnn lə Simeyon, Simeyon in ngonnn lə Juda, Juda in ngonnn lə Jisepi, Jisepi in ngonnn lə Yonam, Yonam in ngonnn lə Eliyakim,

³¹ Eliyakim in ngonnn lə Meleya, Meleya in ngonnn lə Mena, Mena in ngonnn lə Matata, Matata in ngonnn lə Natan, Natan in ngonnn lə Dabidi,

³² Dabidi in ngonnn lə Jese, Jese in ngonnn lə Obedi, Obedi in ngonnn lə Bowaji, Bowaji in ngonnn lə Sala, Sala in ngonnn lə Nason,

³³ Nason in ngonnn lə Aminadabi, Aminadabi in ngonnn lə Adimin, Adimin in ngonnn lə Arni, Arni in ngonnn lə Esirom, Esirom in ngonnn lə Peresi, Peresi in ngonnn lə Juda,

³⁴ Juda in ngonnn lə Jakobi, Jakobi in ngonnn lə *Isaki, Isaki in ngonnn lə Abiraham, Abiraham in ngonnn lə Tera, Tera in ngonnn lə Nawor,

³⁵ Nawor in ngonnn lə Serugi, Serugi in ngonnn lə Rewu, Rewu in ngonnn lə Pelegi, Pelegi in ngonnn lə Eber, Eber in ngonnn lə Sala,

³⁶ Sala in ngonnn lə Kaynam, Kaynam in ngonnn lə Arpasadi, Arpasadi in ngonnn lə Səm, Səm in ngonnn lə Nuwe, Nuwe in ngonnn lə Lemeki,

³⁷ Lemeki in ngonnn lə Matusalem, Matusalem in ngonnn lə Enəki, Enəki in ngonnn lə Yərədi, Yərədi in ngonnn lə Malelel, Malelel in ngonnn lə Kaynam,

³⁸ Kaynam in ngonnn lə Enosi, Enosi in ngonnn lə Seti, Seti ki ngonnn lə Adam, Adam ki ngonnn lə Luwə.

4

Su nan Jeju

(Mat 4.1-11; Mrk 1.12-13)

¹ Go Ndil Luwə'ti ki rosi Jeju, Jeju təl ta ba Jurden'ti re. Təl re ningə, Ndil Luwə ɔr'ɔ aw si'ə diləlo'ti.

² Su nan'a ndɔ dɔsɔ diləlo'ti. Ndɔ ki Jeju ra dɔsɔ kin, sɔ nya madi el, adi ɓo ra'a.

³ Non be, Su el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, adi mbal kin təl mapa adi m'oo.»

⁴ Ə Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: De a isi ki dɔ'ne taa ki takul nyakusɔ par el*.»

⁵ Su aw ki Jeju dɔ lo'ti taa, ningə ki kum ki kində jipi, ɔj'ɔ konɓe'gi ki dɔnangi'ti ne pəti ad'a oo.

⁶ Loki ɔj'ɔ ningə, təl el'ə ene: «M'a m'ad'i togɔ dɔ konɓe'gi'ti kin ki nyakingə'gi ki me'ti pəti. Tado in nya ki adi'm'in me ji'm'ti, ningə de ki me'm ndigi ə m'ad'a.

⁷ Re in, ɔsi məkəs'i nanga non'm'ti ə, m'a m'ad'i ba pəti to yan'i.»

⁸ Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “A ɔsikurə Burəbe Luwə'ti lə'i, ningə in ki kar'ne ba par ə a re non'a'ti kadi gos'ot.”»

* 4:4 4.4 Ndukun ki nja joo 8.3 † 4:8 4.8 Ndu 6.13

⁹ Go'ti gogi, Su aw ki Jeju Jerujalem'ti, aw si'ə jam dɔ Kəy'ti lə Luwə taa. Loki aw si'ə taa, ningə el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, inyə ji'i taa osi adi m'oo,

¹⁰ tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: "Luwə a adi ndu'ne malayka'gi lə'ne kadi to indəi kum'de go'i'ti."

¹¹ Bay taa, a lai'nu dala ji'de'ti, kadi nja'i tugə mbal el‡.»

¹² Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: A mboji Burəbe Luwə lə'i oo el§.»

¹³ Loki Su tigə ki nyanan'gi ki kadi n'nan'n Jeju ningə, ɔr rə'ne gogi sanyi rə'a'ti. Ɔr rə'ne nginə'n dɔkagilo ki rangi.

De'gi ki Najareti'ti mbeti tai nyando lə Jeju

(Mat 4.12-17; Mrk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin'ti, Jeju təl re Galile. Re ki tɔgi ki in rə Ndil Luwə'ti. Tɔ Jeju ɓar ki dɔ lo'gi ki non pəti.

¹⁵ Ndo nya me kəykawnan'ti lə *Juwipi'gi. De'gi pəti uləi tɔji dɔ'a'ti.

De'gi ki Najareti'ti mbəti taai nyando lə Jeju

(Mat 13.54-58; Mrk 6.1-6)

¹⁶ Jeju aw Najareti'ti, ki in be ki tɔgi'ti. Toki isi ra'n kete kete, loki ndɔ kərkon asi ningə, Jeju aw kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. Jeju ində taa kadi n'tudə makitu.

¹⁷ Loki ində taa, adi'ə makitu lə njekeltakita Luwə'ti Ejay ki koi. Jeju rirə makitu kakin ningə, ingə ta ki ndangi eyina:

¹⁸ «Ndil Burəbe in dɔ'm'ti,

Burəbe mbəti'm kadi m'iləmbər Poyta ki maji njendo'gi.

Burəbe ulə'm kadi m'el dangay'gi ta te'de kəy dangay'ti,

Kadi m'el njekumtɔ'gi toki, kum'de a oo lo.

Kadi m'taa nje ki de'gi isi indəi kum'de ndoo m'ilə'de taa.

¹⁹ Kadi m'iləmbər ɓal memaji lə Burəbe kin.»

²⁰ Go'ti, Jeju ko makitu kakin, ningə təl'n adi njekulə, ə isi nanga kadi elta. De'gi pəti ki me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi ɓuki kum'de ki dɔ'a'ti.

²¹ Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «Ta ki oyi kin, tɔlta'ne dɔ'se'ti ɓone.»

²² De'gi pəti manyinaji lə Jeju, taa mbər memaji ki te ta'a'ti əti'de ɓol ki dum tɔ adi elinan eyina: «M'a in ngonn lə Jisepi rɔ'je'ti ne el wa?»

²³ Be ə Jeju el'de ene: «M'gər kadi a eli'm'in kujita ki ene: "In njera de'gi monyi, aji rɔ'i inbe," kin. A eli'm'in eyina: "J'oo poy nya'gi pəti ki in ra Kapernayim'ti kin, ə in ra be koji'ti ne be tɔ adi j'oo."»

²⁴ Jeju təl el'de ɓay ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se, njekeltakita Luwə'ti, ki ɓekoj'o uwə rə'ne'ti maji goto.

²⁵ Ki rɔta'ti, dɔkagilo'ti lə njekeltakita Luwə'ti Eli, njengawkoy'gi in ngayn Isirayel'ti. Nan loki ndi ədi dɔnangi'ti el ɓal mutə ki nanyi mehen, ə ɓo on ki dɔnangi pəti*,

²⁶ de kare dann'de'ti ki Luwə ulə Eli rə'a'ti goto. In njengawkoy ki Sarepta'ti, dɔnangi ki Sidon'ti yo ə Luwə ulə Eli ki rə'a'ti†.

²⁷ Njebanji'gi kaa in ngayn Isirayel'ti dɔkagilo'ti lə Elije tɔ, nan in ki kare ki kadi Luwə ɔr banji rə'a'ti ar njay goto. In Naman ki Siri'ti yo ə Luwə ɔr banji rə'a'ti‡.»

²⁸ Loki de'gi ki sii me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi oyi ta kin, wongi tɔl'de pəti.

²⁹ Lo kin'ti, indəi taa tuwəi Jeju me ɓebo'ti kɔ, ningə ai si'ə jam dɔ mbal'ti ki indəi ɓebo'ti. Rai'ti si'ə kadi n'suri'ə n'iləi'ə n'toli'ə kɔ.

³⁰ Nan Jeju ur dann'de'ti aw.

‡ 4:11 4.11 Pag 91.11-12 § 4:12 4.12 Ndu 6.16 * 4:25 4.25 1 Ngar'gi 17.1 † 4:26 4.26 1 Ngar'gi 17.8-16
‡ 4:27 4.27 2 Ngar'gi 5.1-14

Dingəm ki ndil ki majel ra'a
(*Mat 7.28-29; Mrk 1.21-28*)

³¹ Jeju aw Kapernayim'ti, ki in bebo ki donangi Galile'ti. Jeju ndo nya de'gi ndo korikon'ti.

³² Nyando li'ə əti de'gi bol ki dum. Əti'de bol ki dum tado elta ki togi ki in ro Luwə'ti.

³³ Ningə, de madi kare ki ndil ki majel ra'a, isi me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi non, non ki ndu'ne kibo ene:

³⁴ «Jeju ki Najareti, ri ə ge ro'je'ti wa? Re kadi tuji'je wa? M'gər'i maji: in ki Kar njay lə Luwə.»

³⁵ Jeju ndangi ndil ki majel ki togi'ne ene: «Uti ta'i, ə te ko ro dingəm'ti kin.» Lo kin'ti, ndil ki majel bi dingəm ilə dann'de'ti, ningə te ro'a'ti um ad'a kon madi kare el.

³⁶ Nya kin əti de'gi pəti bol, adi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Ta kin in ta ki bann ə əti bol be wa? De kam aw ki togi konbe do ndil'gi'ti ki majel, ndangi'de ki togi ki in ro Luwə'ti adi tei ko!»

³⁷ In be ə, toji lə Jeju sanan ki donangi ki non pəti.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi ngayn
(*Mat 8.14-17; Mrk 1.29-34*)

³⁸ Loki Jeju in kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, aw me kəy'ti lə Simon. Məm Simon ki dene, ro'a tingə ngayn. Be ə, dəji Jeju kadi ra nya madi tado li'ə.

³⁹ Jeju rugi ro'ne do'a'ti, ndangi ro ki tingə ngayn kakin adi yokiro. Kalangi ba go'ti, məm Simon ində taa ra nyakuso adi'de.

⁴⁰ Lo sol'ə, go kurkadi'ti, de'gi pəti ki awi ki de'gi ki monyi'gi ki dangi dangi rai'de, rei se'de ro Jeju'ti. Jeju ində ji'ne do'de'ti kare kare pəti adi ingəi lapiya.

⁴¹ Ndil'gi ki majel kaa tei ro de'gi'ti ngayn ki non ta'de'ti eyina: «In Ngonn lə Luwə!» Nan Jeju ndangi'de ki togi ki ngan ngayn, adi'de tarow kadi eli ta'a el, tado gəri'ə bəti kadi in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə.

Jeju iləmbər Poyta ki maji me kəykawnan'gi'ti
(*Mrk 1.35-39*)

⁴² Loki lo ti, Jeju te me bebo'ti aw diləlo'ti. Bulə de'gi ngayn sangi'ə, awi ingəi'ə. Loki ingəi'ə, ndigi kadi n'uwəi'ə nanga ro'de'ti kadi to aw lo el.

⁴³ Nan Jeju el'de ene: «Maji kadi m'iləmbər Poyta ki maji ki ojido Konbe lə Luwə ndəgi bebo'gi'ti to, tado in ta kin ə Luwə ulə'm.»

⁴⁴ In be ə, Jeju ndo ta me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi donangi Galile'ti.

5

De'gi ki dokte ki Jeju bar'de
(*Mat 4.18-22; Mrk 1.16-20; Jan 21.1-11*)

¹ Ndo kare, loki Jeju in sanyi el ki kadi babo'ti ki Genejareti'ti. Bulə de'gi uwəi nan: a gugi gidə kadi n'oyi ta lə Luwə.

² Lo kin'ti, Jeju oo to'gi joo ki sii ngangı ba'ti. In to'gi ki mbaw'gi ki me'ti indəi'de ə ai to togi bandi'gi lə'de.

³ Jeju ala me to'ti ki kare ki in yan Simon, ningə el Simon ad'a inyə ngangı ba ə aw ki dana nden. Go'ti, Jeju isi nanga me to'ti ndo nya bulə de'gi.

⁴ Loki elta tigə ningə, el Simon ene: «Aw ki dana lo'ti ki mann ur'ti, ə iləi bandi'gi lə'se uwəi kanji'gi»

⁵ Simon təl el'ə ene: «Burəbe, j'ilə bandi kondə'ti biti lo ti, nan kanji kare kaa j'ingə el. Nan toki in in ə dəji'm, m'a m'ilə bandi toki el'm.»

⁶ Loki iləi bandi'gi lə'de, oyi kanji koy ki əti bol, adi bandi'gi lə'de kaa ge gangi.

⁷ Lo kin'ti, dɔ̃ji madi'de'gi ki in me to'ti ki nungɔ̃ kadi rei rai se'de. Madi'de'gi rei, adi ɔ̃yi kanji kakin rosi to'gi ki joo. Kanji rosi to'gi adi to'gi ai to nduyi mann.

⁸ Loki Simon Piyɛr oo nya kin, osi, ɔ̃si məkəsi'ne nanga non Jeju'ti el'ə ene: «Burəbe, ɔ̃si rɔ'i ngərangi rɔ'm'ti, tado m'in njeramajel.»

⁹ Simon ki mad'a'gi ki in si'ə, bol ra'de ɔ̃ji go kanji ki ɔ̃yi me bandi'ti ɛti bol ngayn.

¹⁰ Jaki ki Jan ki ngann lə Jebede ki in madi nan ki Simon kaa bol ra'de tɔ. Jeju el Simon ene: «Adi bol rai el, kaw ki kete non, in de'gi nga ə a sangi'de.»

¹¹ Lo kin'ti, tɛli rei ki to'gi ngangɔ̃ ba'ti, ningə inyəi nya'gi pəti ə uni go Jeju.

Jeju adi lapiya njebanji kare

(Mat 8.1-14; Mrk 1.40-45)

¹² Ndo ki rangi, Jeju in me bebo'ti kare, ningə dingəm kare ki banji rosi rɔ'a te non re. Loki oo Jeju ningə, osi ki takum'ne nanga non'a'ti, non ki dɔ'a'ti ene: «Burəbe re in ndigi ə a adi banji lə'm ur, kadi rɔ'm ar njay.»

¹³ Jeju ulə ji'ne ɔ̃di'n'ə ningə el'ə ene: «M'ndigi ə, kadi banji lə'i ur adi rɔ'i ar njay.» Ningə tanan'ti non par ə banji ur adi rɔ'a ar njay.

¹⁴ Go'ti, Jeju ad'a ndu'ne ene: «Ononyi kadi elta'a de madi ə aw ɔ̃ji rɔ'i njekujənyamosi kadikare, ningə adi kadikare kujənyamosi kar rɔ toki ndukun lə Moji dɔ̃ji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya.»*

¹⁵ Tɔ̃bar lə Jeju sanan ki lo lo adi de'gi rei kadi n'oyi ta li'ə ge kadi aji'n'de dɔ monyi'gi'ti lə'de ge.

¹⁶ Nan Jeju ɔ̃r rɔ'ne aw lo'gi'ti ki to dilə tado kelta ki Luwə.

Jeju adi lapiya njerəkoy njururu

(Mat 9.1-8; Mrk 2.1-12)

¹⁷ Ndo kare Jeju isi ndo nya de'gi ningə, *Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə sii dann de'gi'ti non tɔ. De'gi in ki ngann be'gi pəti ki dɔnangi Galile'ti, ki dɔnangi Jude, ki bebo Jerujalem. Burəbe ɔ̃ji tɔ̃gi'ne me kaji nje monyi'gi'ti.

¹⁸ Lo kin'ti, de'gi madi oti de kare ki rɔ'a oy njururu me nya koti njemonyi'gi'ti rei si'ə rɔ Jeju'ti. Sangi row kadi n'awi si'ə kəy n'iləi'ə non Jeju'ti.

¹⁹ Nan gəri row ki kadi awi si'ə el, tado de'gi in ngayn. Be ə, alai taa, rai bolo dɔ kəy'ti ningə, tuyi njemonyi ki nya koti njemonyi'gi ki kulə, iləi'ə dann bulə de'gi'ti non Jeju'ti.

²⁰ Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el dingəm ene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ.»

²¹ Njendo ndukun'gi lə Luwə ki Parisi'gi iləi rɔ'de mərɔta ningə eli eyina: «De'ə kam in nan ə elta ki mal dɔ Luwə'ti be wa? Luwə ki kar'ne ba par ə asi k'inyə go majel'gi lə de'gi kɔ. De ki rangi goto.»

²² Jeju gər mərta'gi lə'de ki me'de'ti adi el'de ene: «Tado ri ə isi mərɔta ki be kin me'se'ti wa?

²³ Nya ki ra ə ngan ngayn el wa? Kel de kin kene: “Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ” ə ngan ngayn el eke kel'ə kene “Ində taa ə njiyə ə ngan ngayn el wa?”

²⁴ Re in be ə, m'a m'ɔ̃ji'se kadi in gəri toki m'in Ngonn De, m'aw ki tɔ̃gi dɔnangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi lə de'gi kɔ.» Ningə, Jeju el njerəkoy njururu ene: «Ində taa, un tuwə lə'i, ə aw be.»

²⁵ Tanan'ti non, dingəm kakin ində taa takum de'gi'ti pəti, un tirə ki kete to'ti, ə te aw be ki kulə tɔ̃ji dɔ Luwə'ti ta'ne'ti.

²⁶ De'gi pəti, nya kin ɛti'de bol adi uləi tɔ̃ji dɔ Luwə'ti. Bol rosi me'de adi eli eyina: «J'oo nya ki mbah bone.»

* **5:14 5.14** Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki bar tɔ Luwə el.

*Jeju bar Lebi**(Mat 9.9-13; Mrk 2.13-17)*

²⁷ Go'ti Jeju te ningə nyi oo de kare ki njetalambo kadi nje konbe'gi ki bari'ə Lebi isi me kəy taa lambo'ti. Loki oo Lebi ningə el'ə ene: «Un go'm.»

²⁸ Ningə Lebi inyə nya'gi pəti ə ində taa un go Jeju.

²⁹ Go'ti, Lebi ra nyakuso kibo ngayn me kəy'ti lə'ne bari'n Jeju. Lo nyakuso'ti kin, njetalambo'gi ki ndəgi de'gi ki rangi in se'de nan'ti non.

³⁰ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə'de barita, eli njendo'gi li'ə eyina: «Ra bann ə isi soi nya ge anyinan nya ge ki njetalambo'gi ki ndəgi njeramajel'gi wa?»

³¹ Jeju un ta el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi ə a sangi de ki njera de monyi, um in nje rə ngan'gi ə a sangi de ki njera de monyi el.

³² Ningə, m're tado bar de'gi ki dana el, nan m're tado bar de'gi ki njeramajel'gi yo kadi inyəi gorow njiyə'de ki majel.»

*Nyando lə Jeju aw nan'ti ki kəki nyando lə Parisi'gi el**(Mat 9.14-15; Mrk 2.18-20)*

³³ Nje ki madi'gi eli Jeju eyina: «Taa taa, njendo'gi lə Jan Batisi in ki njendo'gi lə Parisi'gi isi ɔgi rə'de nyakuso taa isi elita ki Luwə tɔ, ə nje ki yan'i'gi isi soi nya ge, anyinan mann ge.»

³⁴ Ə Jeju el'de ene: «Ke de'gi ki bari'de lo nyakuso tanan'ti a ɔgi rə'de nyakuso ki mann kanyi wa? Dəkagilo ki nje taa dene isi'n se'de nan'ti kin, asi kəgi rə'de nyakuso el.»

³⁵ Ndo'gi a re non kadi a uni'ə ta'de'ti ningə to, a ɔgi rə'de nyakuso.

*Nyando lə Jeju aw nan'ti ki kəki nyando lə Parisi'gi el**(Mat 9.16-17; Mrk 2.21-22)*

³⁶ Jeju el'de kujita kare ene: «De a gangi ta ku ki sigi kadi ilə'n kum in ki kəko el. Re in be ə, ku ki sigi in ki gangi kə, ningə ta ku ki sigi kakin uwəi nan ki ki kəko el bay tɔ, adi joo pəti təl nya ki tuji.

³⁷ Taa de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar'gi'ti ki kəko el. Re in be ningə, loki yiwi a in ningə mbu ndar'gi a nduwi, kadi yiwi lo kə. Ningə mbu ndar'gi təli nya ki tuji kə.

³⁸ Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar'gi in ki sigi taa.

³⁹ Loki de anyi yiwi kandi nju ki in mayinu ningə, a ge in ki in ngosine bay el nga. Tado de'gi eli eyina: «Yiwi ki in mayinu ə maji».»

6*Ta lə Jeju dɔ ndɔ kərkon'ti**(Mat 12.1-8; Mrk 2.23-28)*

¹ Ndo kare Jeju ra dər me ndɔɔ geme'gi'ti. In ndɔ kərkon lə Juwipi'gi. Ningə, njendo'gi li'ə ki in si'ə, gangi dɔ ko'gi ji'de'ti təmi soi.

² Parisi'gi madi eli'de eyina: «Ra bann ə rai nya ki kadi de ra ndɔ kərkon'ti el be wa*?»

³ Jeju el'de ene: «Ingi tudəi nya ki ngar Dabidi ra loki bo ra'a ki de'gi ki go'ə'ti kin adi gəri maji.

⁴ Dabidi ur me *Kəyku'ti lə Luwə, un mapa ki de'gi adi Luwə kadikare'ti so†, ningə təl'n adi de'gi ki go'ə'ti soi tɔ. Soi mapa ki in nya ki maji kadi njekujənyamosi kadikare'gi par ə soi‡.»

⁵ Jeju təl el'de bay ene: «Ngonn de in be nje ndɔ kərkon.»

* 6:2 6.2 Tekitaga 34.21 † 6:4 6.4 1 Samiyel 21.2-7 ‡ 6:4 6.4 Lebitiki 24.9

Jeju adi lapiya dingem ki ji'ə oy njururu
(Mat 12.9-14; Mrk 3.1-6)

⁶ *Ndo karkon ki rangi, Jeju aw kaykawnan'ti la Juwipi'gi, ndo nya de'gi. Ningə dingem kare ki ji'ə oy njururu in me kaykawnan'ti non.

⁷ Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi sii keke isi indəi kum'de kadi n'oyi ke Jeju a adi dingem kin lapiya ndo karkon'ti la Juwipi'gi wa? In ta bolo ki isi sangi kadi lə'i ta do'a'ti.

⁸ Nan Jeju gər mərta'gi lə'de, adi el dingem ki ji'ə oy njururu kakin ene: «Ində taa, ra dana ne be takum de'gi'ti pəti.» Dingem ində ra taa.

⁹ Ningə Jeju təl dəji ndəgi de'gi ene: «Ri ə in gorow'ə'ti kadi de ra ndo karkon'ti wa? Kadi de ra maji eke kadi ra majel? Kadi de nagi madi'ne ta yo'ti eke kadi inyə adi tuji ko wa?»

¹⁰ Jeju ində kum'ne gon'n'de ba pəti, ningə el dingem kakin ene: «Surə ji'i». Dingem surə ji'ne, ningə ji'ə təl to maji kare.

¹¹ Wongi təl njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, adi elinan ta dann'de'ti do nya'ti ki kadi n'rai ki Jeju.

Jeju mbəti njendo'gi lə'ne ki dōgi gidə in joo
(Mat 5.1, 10.1-4; Mrk 3.13-19)

¹² Me ndo'a'gi'ti kin, Jeju aw do mbal'ti tado kelta ki Luwə. Elta ki Luwə kondot'i bit'i lo ti.

¹³ Loki lo ti, Jeju bar njendo'gi lə'ne. Ningə mbunə njendo'gi'ti kin ə, mbəti'de dōgi gidə in joo, bar'de njekawkulə'gi.

¹⁴ Adi in Simon, ki ində t'ə'a nan Piyər, ki ngonkon'a Andire, ki Jaki, ki Jan, ki Pilipi, ki Batilemi,

¹⁵ ki Matiye, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngonn lə Alpe, ki Simon ki bari'ə nje ro tado kingə do lə be lə'ne,

¹⁶ ki Judi ki ngonn lə Jaki, taa Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju tə.

Jeju aji njemonyi'gi dann bulə de'gi'ti
(Mat 4.24-25; Mrk 3.7-11)

¹⁷ Jeju in ki njendo'gi do mbal'ti re te lo'ti ki gidə asi nan maji ningə, ingə bulə de'gi njendo'gi lə'ne, ki bulə de'gi ngayn ki in donangi Jude'ti ge, nje k'in bebo Jerujalem'ti ge, nje k'in bebo'gi'ti ki kadi ba'ti ki Tir ge, ki Sidon ge. Rei tado koo ta lə Jeju ge kadi aji'de do monyi'gi'ti lə'de ge.

¹⁸ Nje ki ndil'gi ki majel yəti hangal'de ingəi lapiya tə.

¹⁹ Ningə bulə de'gi pəti sangi kadi n'odi r'ə'a, tado tōgi madi isi te r'ə'a'ti adi'de lapiya.

Majikur ki kumtondoo
(Mat 5.1-12)

²⁰ Jeju un kum'ne oo'n njendo'gi lə'ne ningə el'de ene: Majikur in lə njendo'gi, tado Konbe lə Luwə in yan'se.

²¹ Ingi ki bo isi ra'se bone, in nje majikur, tado lo ti ə a ndanni.

Ingi ki sii nonyi bone, in nje majikur, tado lo ti ə a kogi.

²² Majikur in lə'se loki de'gi isi mbəti'se, de'gi isi tuwəi'se, de'gi isi taji'se, de'gi isi eli ta'gi ki majel do'se'ti, tado lə'm m'in *Ngonn de.

²³ Ndo ki nya'gi kin tei do'se'ti ə, maji kadi rai ronel, turi jagira, tado nyakugə goji'se in ngayn dōran'ti. Tado in be ə kaw'de'gi adi kon njekeltakita Luwə'ti kete.

²⁴ Nan in njenyakingə, in nje kumtondoo. In nje kumtondoo tado ingəi nya səlme lə'se nga.

²⁵ Ingi ki bone ndanni, in nje kumtondoo, tado lo ti ə bo a ra'se.

Ingi ki bone isi kogi, in nje kumtondoo, tado lo ti ə a uwəi ndoo ge a nonyi ge.

²⁶ Ingi ki de'gi isi elita ki maji maji do'se'ti, in nje kumtondoo, tado in be ə kaw'de'gi rai ki nje bar ro'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el.

Ndigi njeban'gi

(Mat 5.39-47)

²⁷ Ningə ingi ki isi oyi ta lə'm, nan m'in m'el'se kadi in ndigi njeban'gi lə'se, rai maji ki nje ki isi osi'se ta.

²⁸ Njangi do nje ki isi manni'se, ə elita ki Luwə tado nje ki isi eli ta'gi ki majel do'se'ti.

²⁹ Re de ində dow kot'i ki kare ə, yəti dowə ki rangi ad'a bay. Re de taa ku ki ngal lə'i ə, ad'a in ki goji do'ti.

³⁰ De ki ra ki dəj'i nya ə ad'a, ningə de taa nya lə'i ə dəji go'ə el to.

³¹ Nya'gi ki in ndigi kadi de'gi rai adi'se kin ə, rai kah'a'ti inbe kin adi'de to.

³² Kin ə in ndigi nje ki ndigi'se to par ə, oyo ri ə kadi de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa ndigi nje ki ndigi'de to.

³³ Kin ə rai maji ki nje ki rai'se maji par ningə, oyo ri ə kadi to de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa rai toki rai kin be to.

³⁴ Kin ə adi nje ki gəri maji kadi a ugəi'se bang'a par gogi ə tunəi'se nya ningə, oyo ri ə kadi de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa, adi nje ki gəri maji kadi a ugəi'de kor nya lə'de gogi par ə tunəi'de nya to.

³⁵ Nan ingi, maji kadi in ndigi njeban'gi lə'se, rai maji ki non par, ə adi de'gi tunəi'se nya nan kanji kadi indəi me'se do kingə'ti gogi el. In be ə a ingəi nyakugə goji kibo, taa a in ngann lə Njekisi do nya'gi'ti pəti to. Tado in njera maji ki de'gi ki gəri ra oyo el ki de'gi ki nje me majel.

³⁶ Maji kadi in njera maji ki ngayn toki Baw'se Luwə in njera maji ki ngayn kin be to.

Gangi ta do de'gi'ti el

(Mat 5.48, 7.1-12, 15.14, 10.24-25, 7.3-5)

³⁷ Gangi ta do de'ti el, ningə Luwə a gangi ta do'se'ti el to. Uwəi de ki ta el, ningə Luwə a uwə'se ki ta el to. Inyəi go majel lə'de ko, ningə Luwə a inyə go majel lə'se ko to.

³⁸ Adi, ə Luwə a adi'se to. Luwə a buki bəl ku'ti lə'se kadi rosi maji: a yəki, mbisə jiggi jiggi, buki kadi rosi re puu ko. Tado nya ki mboji'n adi de'gi kin ə Luwə a mboji'n adi'se to.

³⁹ Ningə Jeju təl el'de ta kare me kujita'ti bay ene: «Njekumto a ndər njekumto madi'ne bann wa? A ndər'ə el, tado re ndər'ə ə a osi joo pəti me be'ti.

⁴⁰ Njendo in do be'ne'ti el, re in njendo ki be'ə ndo'ə nya berere berere maji ningə, a to to be'ne be.

⁴¹ «Ra bann be ə, oo bunə mu ki to kum ngonkon'i'ti yo, ə oo kagi ki boi ki to yan'i'ti inbe kin el wa?

⁴² Nan in, oo kagi ki boi ki to kum'i'ti kin el par ə, ki gorow ki bann ə a asi kadi el ngonkon'i ene: "Ngonkon'm, adi m'un bunə mu ki to kum'i'ti kin" wa? In njekədikum de'gi, un kagi ki boi ki kum'i'ti kin ningə to, a oo lo ar njay kadi un'n bunə mu ki kum ngonkon'i'ti.

Kagi ki kanda

(Mat 12.33-37, 7.16-21)

⁴³ «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majel goto, taa kagi ki majel ki kadi a andi kandi ki maji kaa goto to.

⁴⁴ In ki kandi kagi ki sow do kaga kin ə a gəri'ə'n'ə. De a ujə kandi mbay do konn par'ti el, taa de a ujə kandi kom kagi do dole'ti el to.

⁴⁵ De ki maji, ingə kulə ra'ne ki maji me nyara ki maji'ti ki to me'ə'ti. Ningə de ki majel, ingə kulə ra'ne ki majel me nyara ki majel'ti ki to me'ə'ti tɔ. Tado ta'gi ki te ta de'ti in nya'gi ki rosi ngarme'ə.

Təl rɔ go ndu'ti
(Mat 7.24-27)

⁴⁶ «Ra bann ə bari'm'in "Burəbe, Burəbe" ə rai nya ki m'el'se el wa?

⁴⁷ De ki ra ki re rɔ'm'ti, oo ta lə'm, ə təl rɔ'ne go'ti ningə, in de ki to to de ki m'a m'el'se ta li'ə kam be.

⁴⁸ To to de ki njera kəy, ki ur be dɔ gadi'ti adi ow maji, bay taa, ində ginn kəy'ti kin be. Loki mann in ningə, mann kon lo re un kəy kakin, nan asi kadi tɔ kəy kakin el, tado ində adi ngan maji.

⁴⁹ Nan de ki oo ta lə'm, ə təl rɔ'ne go'ti el, to to de ki ində kəy lə'ne dɔnangi'ti taa ne kare, ki kanji kur be kində ginn'ə'ti be. Loki mann kon re un kəy kakin ningə, nden ba bay par ə kəy budi nanga mur mur kɔ.»

7

Jeju aji ngonn njekulə lə kibo ki dɔ njero'gi ki bu
(Mat 8.5-13; Jan 4.46-54)

¹ Loki Jeju el ta'gi kin pəti bulə de'gi ningə, ɔti aw Kapernayim'ti.

² Me be'ti kin, kibo dɔ njero'gi'ti ki bu aw ki njekulə lə'ne kare ki in monyi, to ta koy'ti. Ningə in ngonn njekulə ki be'ə ge ta li'ə ngayn.

³ Be ə, loki kibo lə njero'gi kakin oo ta lə Jeju ningə, ulə ngatɔgi'gi madi, ki in ngatɔgi, lə Juwipi'gi, adi'de awi ingəi Jeju kadi dəji'ə adi re se'de aji ngonn njekulə lə'ne kin.

⁴ Loki rei ingəi Jeju ningə, nonyi dɔ'a'ti ki nja nan'ti nan'ti eyina: «Dingəm kin, in de ki asi kadi in ra si'ə me nya dəji'ti li'ə kin,

⁵ tado ndigi'je j'in Juwipi'gi ngayn, taa in tɔ ə ra kəykawnan lə Juwipi'gi adi'je.»

⁶ Ə Jeju ɔti aw se'de. Awi, loki indəi dɔ kəy ndəkba ningə, kibo lə njero'gi kakin ulə madi'ne'gi madi adi awi eli Jeju eyina: «Burəbe, in ndɔji rɔ'i el. M'in m'asi kadi ur me kəy'ti lə'm el.

⁷ In tado kin ə, m'inbe m'oo rɔ'm kadi m'asi kaw rɔ'i'ti el. Nga ningə, m'dəji'gi kadi elta kare par ə ngonn njekulə lə'm a ingə lapiya.

⁸ M'el be tado, m'in ki dɔ'm m'in ginn tɔgi'ti lə nje ki dɔ'm'ti, ningə m'aw ki njero'gi ginn tɔgi'ti lə'm tɔ. Adi re m'el ki kare m'ene: "Aw!" ningə aw; re m'el ki nungi m'ene: "Re!" ningə re; kin ə m'el ngonn njekulə lə'm m'ene: "In ra nya kin be!" ningə ra nya'a kakin tɔ.»

⁹ Loki Jeju oo ta'gi kin ningə, piti kibo lə njero'gi kakin, ningə təl kum'ne ki dɔ bulə de'gi'ti ki a njiyəi go'ə'ti, el'de ene: «Adi m'el'se, ko kunme ki be kin, dɔnangi ki Isirayel'ti inbe kaa, m'ingə el bay.»

¹⁰ Loki njekawkulə'gi eyina n'təli be ningə nyi ingəi ngonn njekulə kakin, ingə lapiya adi isi kare.

Jeju adi ngonn ki basa ki Nayim tɔsi ndəl

¹¹ Jeju ɔti non aw bebo'ti ki tɔ'a nan Nayim. *Njendo'gi li'ə ki bulə de'gi ngayn uni go'ə ai si'ə.

¹² Loki rei tei ndəkba ki tarow ki ur ki me be'ti kakin ningə, de'gi isi ai ki de ki oy kadi duwi'ə. De ki oy kakin in ngonn lə dene ki njengawko kare be. In ngonn'o ki dingəm ki kareba be, adi bulə de'gi ngayn ki me be'ti, isi dani dene kakin lo duw ngonn'o'ti.

13 Loki Jeju oo dene kakin ningə, to rɔ'a ngayn adi oo kumtondoo li'ə, adi el ene: «Non el.»

14 Jeju aw kadi kəsi ninn'ti, ulə ji'ne ɔdi'n. Njekoti ninn'gi rai nangi, ningə Jeju el ene: «Basa, m'el'i kadi ində taa!»

15 Ningə njekoy in sii taa, ə ulə ngirə kelta. Jeju təl ulə ji kon'a'ti.

16 De'gi pəti, nya'gi kin əti'de ɓol, adi uləi tɔji dɔ Luwə'ti eyina: «Njekeltakita Luwə'ti kare kibo te dann'je'ti ne: Luwə re ra ki de'gi lə'ne.»

17 Nya ki ra nya kin, poy'o asi dɔnangi ki Jude pəti ki ngann ɓe'gi ki gugi dɔ'a.

Jan Batisi dəji ta ki dɔ Jeju'ti

(Mat 11.2-6)

18 Njendo'gi lə Jan ɔri'ə poy nya ki ra nya kin adi'ə oo, ə Jan ɓar njendo'gi lə'ne joo,

19 ulə'de rɔ Burəɓe'ti adi dəji'ə eyina: «In ə in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ki maji kadi a re kakin eke, in nanyi non ɓay kadi to ji nginə wa?»

20 Loki rei tei rɔ Jeju'ti, eli'ə eyina «In Jan Batisi ə ulə'je ki rɔ'i'ti kadi ji dəji ke “in in ə in Kirisiti ki maji kadi a re kakin wa ke, in nanyi non ɓay kadi to ji nginə wa?”»

21 Dɔkagilo'ə'ti inɓe ki isi dəji'ə ta kin, Jeju isi aji njemonyi'gi ngayn num, nje mote'gi num, isi tuwə ndil'gi ki majel dɔ de'gi'ti num, taa adi njekumtɔ'gi ngayn oyi lo num tɔ.

22 Ningə ulə njekulə'gi lə Jan ene: «Ai eli Jan nya'gi ki kum'se ki mbi'se oo kin. Oyi ne kadi njekumtɔ'gi oyi lo, nje mote'gi njiyəi maji, njebanji'gi ingəi rɔ ki ar njay, nje mbiboy'gi oyi ta, njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, taa Poyta ki maji osi mbi njendoo'gi'ti tɔ.

23 De ki inyə ta kunme'ne el, in nje majikur.»

Jeju elta ki dɔ Jan'ti

(Mat 11.7-11)

24 Loki njekawkita'gi lə Jan təli awi, Jeju ulə ngirə kelta ki dɔ Jan'ti bulə de'gi. Jeju dəji'de ene: «In ri ə awi gonyi dilələ'ti wa? In gakira ki nəl isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge kin wa?

25 A re in in el ə, in ri ə ai gonyi wa? In dingəm ki ɔɔ ku ki ndole maji kin wa? Nga nje ki ɔyi ku tɔɓar, ə sii lo'gi'ti ki səl ləm, sii ginn kəy'ti lə ngar'gi.

26 Eke in ri ə ai gonyi wa? Re in njekeltakita Luwə'ti ə ai oyi'ə ə, m'ene oyo, in de ki utə njekeltakita Luwə'ti ɓay.

27 Tado in ə in de ki njekawkita ki Makitu lə Luwə elta ki dɔ'a'ti ene: “M'a m'ulə ki njekawkita lə'm nonyi'ti. M'ulə kadi te tarow nonyi'ti*.”

28 M'el'se kadi in gəri toki dann de'gi'ti pəti ki dene oji'de kin, de kibo utə Jan goto. Nan ki ngɔsine kin, de ki in ki du ngayn me Konɓe lə Luwə bo utə Jan.

29 De'gi pəti ki oyi ta li'ə, nan'ti ki njetalambo'gi gəri kadi Luwə ra nya ki dana, adi adi Jan ra'de batəm.

30 Nan Parisi'gi ki njendo ndukun'gi ɔsi nya ki Luwə ində dɔ'a dana tado lə'de ngərəngi, adi mbeti kadi Jan ra'de batəm.

31 M'oo de ki kadi m'un'ə m'oji'n de'gi ki dɔkagilo'ti ki ɓone kin el, taainan ki nan wa kaa m'gər el.

32 M'oo kadi taainan nan ki ngann'gi ki du ki sii tambalo'ti, ɓari nan ki yo ge ki ne ge eyina: “Ji kəl nal kadi ndami ə mbəti ndam, j'osi pa yo kadi nonyi ə mbəti non.”

33 Jan Batisi re, ə sɔ mapa el num anyi yiwi kandi nju el num, ningə eli eyina: “Dɔ'a majel.”

34 Ə Ngonn de re, sɔ nya num, anyi num, ningə təli eli eyina: “In ki nje kusɔ nya kədi ki nje nya kanyi, ki uwə madi ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi,” ɓay tɔ.

* 7:27 7.27 Mal 3.1

³⁵ Nan nje taa gosi læ Luwə, gəri kadi gosi læ Luwə in gosi ki dana.»

Jeju aw me kəy'ti læ Parisi kare ki bari'ə nan Simon

³⁶ Parisi kare bar Jeju kadi aw sɔ sə'ne nya. Be ə, Jeju aw isi si'ə ta nya kuso'ti.

³⁷ Lo kin'ti, dene kare ki me bebo'ti kin te non re. In dene ki njera kaya, ə gər kadi Jeju isi kəy læ Parisi ki bari'ə Simon kin non. Re ki ku mbal ki hu ki əti maji rosi.

³⁸ Dene isi go Jeju'ti, nja'a'ti, ki mann non kum'ne'ti. Yom nja Jeju ki mann kum'ne, ningə bər ki bisi dɔ'ne. Go'ti, təl njuw nja Jeju, ningə ɔy hu ki əti maji kakin səm'ti.

³⁹ Lo kin'ti, Parisi ki bar Jeju be lə'ne kakin el me'ne'ti ene: «Kin ə re dingəm kin in njekeltakita Luwə'ti toki rɔta'ti ə, asi kadi a gər dene ki isi ɔd'ɔ kin, asi kadi a gər toki in njera kaya.»

⁴⁰ Ə Jeju el'ə ene: «Simon, m'aw ki ta kare ne kadi m'el'i.» Nga a Simon ilə Jeju'ti ene: «Njendo de'gi, el'm.»

⁴¹ Ningə Jeju el'ə ene: «Dingəm kare adi nar de'gi joo, ində kirə'ti. Ki kare kadi a ugə kirə ki lo kulə ki ndɔ bu mi, ə ki nungi kadi in kadi a ugə kirə ki lo kulə'ti ki ndɔ dɔ mi tɔ.

⁴² Nan loki asi kadi ugəi kirə kakin dɔ'de'ti el, dingəm ki nje nar kakin inyə kɔ kigo memaji'ti adi'de joo pəti. Eke dann de'gi'ti ki joo kin, in ki ra a ndigi dingəm ki nje nar kin ngayn wa?»

⁴³ Ningə Simon ilə Jeju'ti ene: «Ta lə'i in rɔta. M'oo kadi in in ki nar ki dɔ'a'ti in ngayn ə be'ə inyə kɔ kigo memaji'ti kin ə a ndigi nje nar kin ngayn.» Ə Jeju el'ə ene: «Ta lə'i in rɔta.»

⁴⁴ Ningə təl kum'ne ki dɔ dene'ti kakin, ningə el Simon ene: «Oo dene kin wa? M're be lə'i, ə mann ki kare kaa mbəl dɔ nja'm'ti el, nan in, nyom nja'm ki mann kum'ne, taa bər ki bisi dɔ'ne bay.

⁴⁵ In uwə'm ki rɔ'i'ti ki kində kɔtinan nan'ti el, nan in, loki m'ur kəy nu, ra kulə kində kɔti'ne yan'm'ti togi'n nja'm uwə'm ki rɔ'ne'ti.

⁴⁶ In uri hu ki əti maji dɔ'm'ti el, nan in mbəl hu ki əti maji gidi njam'gi'ti.

⁴⁷ Be ningə, m'a m'el'i toki in ki gorow majel'gi li'ə ki ngayn ki k'inyə kin ə, ɔji'n ndiginan ki əti bol kin. Ningə de ki majel'gi li'ə in ki k'inyə go kɔ ngayn el, a toji ndiginan ki ngayn el tɔ.»

⁴⁸ Ə Jeju el dene kakin ene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ kad'i.»

⁴⁹ Lo kin'ti, de'gi madi ki sii si'ə ta nyakuso'ti uləi ngirə kel me de'ti eyina: «De kin in nan ə aw biti kadi inyə go majel læ de'gi kɔ wa?»

⁵⁰ Nan Jeju el dene ene: «Kunme lə'i aj'i, aw ki lapiya.»

8

Dene'gi ki njiyəi go Jeju'ti

¹ Go'ti, Jeju aw ki bebo'gi ki bebo'gi, ki ngann be'gi ki ngann be'gi, elta, iləmbər Poyta ki maji ki ɔjidɔ konbe læ Luwə. Njendo'gi li'ə ki dɔgi gidə in joo in si'ə nan'ti.

² Taa, dene'gi madi ki ndɔki Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ'de'ti kɔ ge, in ki adi'de lapiya dɔ monyi'gi'ti lə'de ge kin kaa in non tɔ. Adi in Mari ki Magidala ki ndɔki Jeju tuwə ndil'gi ki majel siri dɔ'a'ti kɔ kin num,

³ Jann ki ne Suja, ki in dingəm ki njengəm nya læ Erodi kin num, Sujann num, taa ndəgi dene'gi ki rangi ngayn bay tɔ. In kin ə in dene'gi ki njera ki Jeju ki nyakingə'gi lə'de.

Kujita ki dɔ njeduw nya'ti

(Mat 13.1-9; Mrk 4.1-9)

⁴ Bulə de'gi ki in ki bebo'gi ki dangi dangi kawinan ki dɔ Jeju'ti, ə Jeju el'de kujita madi ene:

⁵ «Njendoo kare aw kadi duw ko nya. Ningə dokagilo ki a ilə'n ko nya, kandi ko'gi madi tosi do row'ti, adi de'gi njiyoi do'ti, yel'gi turi kaki.

⁶ Kandi ko'gi madi tosi donangi wor'ti, adi loki mbi'ə'gi ene n'tei ningə teli tuti kurum, tado loki sol ki kadi ulai ngirə'de'ti goto.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi tosi dann konn'gi'ti, adi konn'gi togi se'de nan'ti, teli ndəmi'de mbol.

⁸ Nan kandi ko'gi madi, tosi donangi'ti ki maji, adi togi, kandi'de tei. Do'a ki kare andi asi bu bu.» Nga ningə Jeju tolta ta lə'ne kin ene: «De ki aw mbi'ne tado koo'n do ta ningə, kadi oo do ta kin maji!»

Ginn nya ki Jeju el'n ta me kujita'ti
(Mat 13.10-17; Mrk 4.10-12)

⁹ Njendo'gi lə Jeju dəji'ə eyina ke kujita kin me'ə in ri wa?

¹⁰ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Ingi, Luwə te ki do nya ki to lo kiyə'ti ki ojido Konbe lə Luwə adi in gəri, nan ndəgə'gi, nya kin in ki kəji'de ki kujita, tado kadi:

“Re kum'de oo lo maji kaa oyi nya el,

Mbi'de oo do ta maji kaa gəri me'ə el.*”»

Jeju or me kujita ki do njeduw nya'ti
(Mat 13.18-23; Mrk 4.13-20)

¹¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Kujita kin, me'ə ə to kin: Kandi ko, in ta lə Luwə.

¹² In ki tosi do row'ti, in de'gi madi ki oyi ta lə Luwə, ningə Su re or ta ki oyi kakin me'de'ti ko, nan to panyata in uni me'de adi Jeju kadi ingəi kaji.

¹³ Kandi ko ki tosi donangi wor'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ningə, taai ki ronel, nan lo kadi ta kin ulə ngirə'ne me'de ngan goto. Uni me'de ngonn kagilo ki nden be par, nan loki kon'gi rei ningə, inyəi go kunme lə'de ko.

¹⁴ Kandi ko ki tosi dann konn'ti, in de'gi ki oyi ta, nan go'ti, me ki ra sururu, ki nya maji'gi, ki koo maji ro ki donangi'ti ne ogi'de kadi togi gangi me kunme'ti lə'de ə gəsirəi.

¹⁵ Ningə kandi ko ki tosi donangi'ti ki maji, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ki ngar me'de ki maji, ngarme ki rəta'ti, ningə ngəmi me'de'ti, uwəi togi'de ba, adi kandi kulə lə'de te.

Kujita ki do kunji'ti
(Mrk 4.21-25)

¹⁶ «De a ində por lambi'ti kadi dow ngo do'ti el, taa ində ginn tirə'ti el to. A ində do nya'ti taa, kadi de'gi uri kəy ningə, oyi lo ki kunj'ə.

¹⁷ Nya ra ki gidi kuwə, ki ginn'ə a te el goto. Tado nya ki to lo kiyə'ti, ki ginn'ə a te el goto to.

¹⁸ Maji kadi uri mbi'se maji oyi do ta ki isi oyi, um kadi oyi ki non be el. Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə do'ti bay. Nan de ki nya li'ə goto kaa, in ki ndikiri inbe ki ində me'ne do'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti inbe bay.»

Kon Jeju ki ngannkon'a'gi
(Mat 12.46-50; Mrk 3.31-35)

¹⁹ Kon Jeju ki ngannkon'a'gi rei kadi n'oyi'ə, nan lo kadi tei ro'a'ti goto tado bulə de'gi ki in ngayn.

²⁰ Ə eli'ə taa eyina: «Kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, gei koyi nu.»

²¹ Ningə Jeju təl el'de ene: «Kon'm ki ngannkon'm'gi ə in de'gi ki oyi ta lə Luwə, ningə teli ro'de go'ti, ə rai kulə.»

* 8:10 8.10 Ejay 6.9

Jeju ndangi nəl adi ra lokati
(Mat 8.18, 23-27; Mrk 4.35-41)

²² Ndɔ kare, Jeju ala me to'ti in ki njendo'gi lə'ne, ningə el'de ene: «Adi ji gangi babo j'awi dowə'ti ki kare.» Ningə awi.

²³ Loki isi ɔsi to isi gangi ba kin ningə, Jeju to bi kanum. Ə nəl kibo ngayn osi dɔ ba'ti, ra adi mann rɔsi to, in ta koy'ti.

²⁴ Lo kin'ti, njendo'gi rei ki rɔ Jeju'ti, ndəli'ə ki non ta'de'ti eyina: «Njendo de'gi, Njendo de'gi, j'isi j'oyi!» Loki Jeju ndəl, ndangi nəl'gi ki pungum mann'gi adi təli toi keke, lo to jijji.

²⁵ Ningə el njendo'gi ene: «Kunme lə'se to ra be tɔ ɓay ə?» Nga ningə ɓol ra'de, nya kin əti'de ɓol ngayn adi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De inɓe kam in nan ə nəl ki mann kaa el'de ta par ə təli rɔ'de go'ə'ti be wa?»

Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ dingəm'ti kare be
(Mat 8.28-34; Mrk 5.1-20)

²⁶ Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne rei tei dɔnangi'ti ki Gerasa, ki ra ta be'ti ki Galile.

²⁷ Loki Jeju in me to'ti ur ki nanga ningə, dingəm kare ki me be'ti ki Gerasa, in non re ki rɔ Jeju'ti. In dingəm ki ndil'gi ki majel rai'ə. Asi dɔkagilo ngayn, dingəm kin ulə ku rɔ'ne'ti el num, isi be me kəy'ti el num. Lo kis'ə in dɔɓadi'gi'ti par.

²⁸ Loki oo Jeju ningə, osi nangi nja'a'ti, ningə elta ki ndu'ne ki boi ene: «Jeju, ki Ngonn lə Luwə ki njekisi dɔ nya'gi'ti pəti, in ri ə ge rɔ'm'ti wa? Nja'i ba, adi'm kon el.»

²⁹ El be tado Jeju adi ndu'ne ndil ki majel kadi te rɔ dingəm'ti kin kɔ. Nja ngayn ndil ki majel kin in ki dingəm kakin ningə ra'a. De'gi dɔi'ə ki kulə gindi ge, uləi kangila gindi nja'a'ti ge, nan gangi kulə gindi'gi kin riw riw ə tətəi kangila gindi'gi kin nɔsi nɔsi rɔ'ne'ti kɔ, ningə ndil'gi ki majel ɔsi'ə adi aw ki dilələ dilələ.

³⁰ Ə Jeju dəj'ə ene: «Tɔ'i nan nan?» Anyi ilə Jeju'ti ene: «Tɔ'm nan bulə njero'gi.» Tado ndil'gi ki majel ngayn uri me'ə'ti.

³¹ Lo kin'ti, ndil'gi ki majel kakin nonyi dɔ Jeju'ti kadi adi'de n'awi bolobe'ti ki dɔboy'o goto.

³² Bulə kɔsongi'gi rai lo'ti kin non ra ɔsi nya dɔ mbal'ti, ə ndil'gi ki majel kakin nonyi dɔ Jeju'ti kadi adi'de n'awi me'de'ti. Anyi Jeju adi'de tarow kadi awi me'de'ti.

³³ Ndil'gi ki majel tei me dingəm'ti, awi uri me kɔsongi'gi'ti kakin. Ningə nyi, kɔsongi'gi ɓingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, anyinan mann oyi.

³⁴ Loki de'gi ki njengəm kɔsongi'gi oyi nya ki ra nya kin ningə, anyinan awi me bebo'ti ki ngann be'gi, ɔri poy nya ki ra nya kin de'gi.

³⁵ De'gi tei ai kadi n'oyi nya ki ra nya kin. Be ə, loki rei tei rɔ Jeju'ti ningə, oyi dingəm ki ndil'gi ki majel tei me'ə'ti kakin, isi nja Jeju'ti. Oyi'ə kadi isi ki ku rɔ'ne'ti, ki hangal ki maji, adi əti'de ɓol.

³⁶ Nje ki rai lo nya'ti ki ra nya kin, ɔri madi'de'gi poy'o, tɔji row ki dingəm ki aw ki ndil'gi ki majel kin ingə'n lapiya.

³⁷ Lo kin'ti non be, de'gi ki dɔnangi Gerasa'ti, ɓol tɔl'de, adi dəji Jeju kadi inyə dɔnangi lə'de ə aw. Ə Jeju al me to'ti, təl gogi.

³⁸ Dingəm ki Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ'a'ti kɔ kakin dəji Jeju kadi n'aw si'ə, nan Jeju tuwə.

³⁹ Ene: «In təl aw ɓe, ɔr poy nya'gi pəti ki Luwə ra sə'i kin adi de'gi oyi.» Be ə, dingəm aw iləmbər nya ki Jeju ra si'ə kin me bebo'ti ba pəti.

Ta lə ngonn lə Jayrusi ki dene ki ta lə dene ki nje monyi mosi
(Mat 9.18-26; Mrk 5.21-43)

⁴⁰ Loki Jeju təl re, bulə de'gi uwəi'ə ki rɔ'de maji, tado pəti isi nginəi'ə.

⁴¹ Ningə nyi dingəm kare ki tɔ'a nan Jayrusi, ki in njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi in non re. Re osi nja Jeju'ti, non dɔ'a'ti kadi re aw be lə'ne.

⁴² Kadi aw be lə'ne tado ngonn'o ki dene ki in kareba, bal'a in dɔgi gidə in joo to ta koy'ti. Loki Jeju isi aw, bulə de'gi mborei'ə ki yo ge ki ne ge, lo karkon goto.

⁴³ Dann bulə de'gi'ti kin, dene kare ki monyi mosi ad'a kon bal dɔgi gidə in joo in non. Dene kin tuji nyakingə lə'ne kɔ pəti ji njera de'gi monyi'ti, nan de ki kadi ad'a lapiya goto.

⁴⁴ Dene re ndəkba rɔ Jeju'ti, ki row ki gidə'ti, ɔdi ta ku lə Jeju par ə, tanan'ti non, mosi gangi rɔ'a'ti.

⁴⁵ Low'ə'ti non Jeju dəji ene: «Nan ə ɔdi'm wa?» Ningə de'gi pəti manji'ə'ti eyina n'ɔdi'ə el. Nga ə Piyər el'ə ene: «Burəbe, in de'gi ki rosi gid'i, ə mborei nu ki yo ge ki ne ge kin ə ɔdi nu.»

⁴⁶ Nan Jeju ene: «De madi ɔdi'm, m'gər kadi tɔgi te rɔ'm'ti.»

⁴⁷ Loki dene oo kadi nya ki n'ra kin Jeju gər ningə, dadi par par, osi nja Jeju'ti. Ningə takum de'gi'ti pəti, ɔr go nya ki ra adi n'ɔd'n Jeju kin. Taa, ɔr'de go kingə ki ingə lapiya tanan'ti non par kin tɔ.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ngonn'm, kunme lə'i aj'i. Aw ki lapiya.»

⁴⁹ Loki Jeju ra elta ba bay ningə, de kare in be lə njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi re. Re el Jayrusi ene: «Ngonn'i oy, in ndɔji Njendo de'gi el nga.»

⁵⁰ Nan Jeju ki oo dɔ ta kin el Jayrusi ene: «Adi əti bol el, un me'i par, ə a aji.»

⁵¹ Loki rei tei me kəy'ti, Jeju inyə tarow adi de ur kəy go ngonn'ti el. Adi Piyər num, Jan num, Jaki num, baw ngonn ingi ki kon ngonn num tɔ par ə uri si'ə kəy go ngonn'ti.

⁵² De'gi pəti nonyi ge ndingəi rɔ'de ge tado ngonn, nan Jeju el'de ene: «Nonyi el, ngonn oy el, to bi to to.»

⁵³ Anyi uwəi Jeju kogi, tado gəri kadi ngonn oy.

⁵⁴ Nan Jeju uwə ji ngonn, ningə bar'a ene: «Ngonn'm ki dene, ində taa.»

⁵⁵ Lo kin'ti, ngonn ki dene tɔsi ndəl, ndil'ə re rɔ'a'ti adi ində taa tanan'ti non. Anyi Jeju dəji'de kadi adi'ə nya sɔ.

⁵⁶ Nya kin ra bol njekoj'o'gi ngayn. Nan Jeju un ndu'ne kadi eli taa de madi el.

9

Jeju ulə njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo

(Mat 10.1-9, 11-14; Mrk 6.6-13)

¹ Jeju bar njendo'gi ki dɔgi gidə in joo, adi'de tɔgi konbe dɔ ndil'gi ki majel'ti pəti, taa kadi aji nje monyi'gi tɔ.

² Jeju ulə'de kadi iləi mbər Poyta ki maji ki ɔjido konbe lə Luwə, taa kadi adi lapiya de'gi tɔ.

³ Ningə el'de ene: «Uni nya madi tado dɔ row el num, uni kagi tɔsi el num, uni bol el num, uni mapa el num, uni nar el num, taa kadi ai ki ku rɔ'se joo el num tɔ.

⁴ Ə me kəy ki ra ki uri'ti ningə, a si səm'ti non biti kadi awi.

⁵ A re de'gi ki me be'ti pəti uwəi'se ki rɔ'de'ti el ningə, loki isi tei me be'ti kin ki taga ningə, indəi bu sa'gi ki nja'se'ti*, kadi to to nya ndəji ndu'de.»

⁶ Njendo'gi iləi dɔ'de ai ki dɔbe dɔbe, iləi mbər Poyta ki maji taa aji njemonyi'gi ki lo lo tɔ.

Ta ndɔji Erodi dɔ Jeju'ti

(Mat 14.1-2; Mrk 6.14-16)

* 9:5 9.5 Ta lə kində bu ki nja'ti kɔ ə, gonyi Mat 10.14 ki ta ki dɔ'ti ki in ginn'ti nanga.

⁷ Erodi ki in nje konbe donangi'ti ki Galile, oo poy nya'gi ki isi rai nya. Loki oo ningə, ta ndo'ɔ do Jeju'ti, tado de'gi madi eli eyina: «In Jan Batisi ə ində taa dann njekoy'gi'ti.»

⁸ Nje ki nungi eli eyina: «In Eli ki njekelta ki ta Luwə'ti ə te.» Nje ki rangi bay eli eyina: «In de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki kete'gi kin ə ki kare ində taa dann njekoy'gi'ti.»

⁹ Lo kin'ti Erodi el ene: «Jan, in m'inbe ə ndoki madi gangi do'a, nga in nan bay ə m'nji m'oo ta'gi ki be kin do'a'ti wa kaa m'gər el.» Anyi sangi kadi n'oo Jeju.

Jeju adi nyakuso dingəm'gi dər mi soi
(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44)

¹⁰ Loki njekawkulə'gi təli non rei ningə, ɔri Jeju poy nya'gi ki rai adi'ə oo. Ə Jeju ɔr'de, aw se'de gədikare kadi bebo'ti ki bari'ə Betisayda.

¹¹ Nan bulə de'gi gəri go'de, adi ai go'de'ti. Jeju uwə'de ki rə'ne'ti, el'de ta ki do konbe'ti lə Luwə, taa aji nje'gi ki sangi lapiya lə rə'de tɔ.

¹² Ningə loki kadi aw to ur, njendo'gi ki do'gi gidə in joo, rei rə Jeju'ti eli'ə eyina: «Inyə bulə de'gi kam adi awi ki ngannbe'gi'ti ki lo ndo'ɔ'gi'ti sangi lo to ge ki nyakuso ge, tado lo ki ji rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti.»

¹³ Nan Jeju el'de ene: «Inbe'gi adi'de nya soi.» Ə njendo'gi eli eyina: «J'aw ki mapa mi ə kanji joo inbe be tɔ par, adi re in be el wa ningə kadi j'inbe j'aw ji ndogi mapa tado lə bulə de'gi kin pəti wa ta.»

¹⁴ Dingəm'gi asi dər mi low'ə'ti non. Nan Jeju el njendo'gi ene: «Adi'de sii nanga, uwəi nan asi do mi do mi be.»

¹⁵ Njendo'gi rai toki Jeju el'n'de, adi adi'de sii nanga pəti.

¹⁶ Ə Jeju un mapa ki mi ki kanji ki joo kakin, ningə un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadi njangi do nyakuso kin. Go'ti, Jeju uwə mapa'gi kakin gangi nan'ti, ə təl'n adi njendo'gi kadi lowəi bulə de'gi.

¹⁷ De'gi pəti soi nya ndanni maji. Ningə, njendo'gi ɔyi ndəgi mapa ki kanji ki nanyi, kara do'gi gidə in joo bay.

Piyər gər kadi Jeju in Kirisiti
(Mat 16.13-21; Mrk 8.27-31)

¹⁸ Ndo kare Jeju isi elta ki Luwə gədikare, njendo'gi li'ə in si'ə nan'ti, ə Jeju dəji'de ene: «Bulə de'gi isi elita ki do'm'ti toki m'in nan wa?»

¹⁹ Ə iləi'ə'ti eyina: «De'gi madi eli eyina in Jan Batisi, nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli, nje ki rangi bay eyina in njekeltakita Luwə'ti ki kete kin, ə in ki kare dann'de'ti ində taa dann njekoy'gi'ti.»

²⁰ Ningə Jeju el'de ene: «Nga inbe'gi ki do'se, eli eyina m'in nan wa?» Anyi Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.»

²¹ Jeju ilə ndu'ne ki to'gi'ne kadi elita kin de madi el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne taa lo koy'ti
(Mat 16.24-28; Mrk 8.34-9.1)

²² Jeju ilə do ta'ti kin ene: «Maji kadi Ngonn de ingə kon ngayn, ngatogi'gi lə juwipi'gi, ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi a mbəti'ə. De'gi a təli'ə, nan ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'o ningə, a te lo koy'ti.»

²³ Go'ti, Jeju el de'gi pəti ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rə'ne to nya madi el, kadi ndo'gi kare kare pəti inbe un kagidəsi koy lə'ne, ə re un go'm.»

²⁴ Toki rəta'ti, de ki ge kaji rə'ne n'inbe donangi'ti ne a ilə rə'ne kɔ. Nan de ki ilə rə'ne kɔ tado lə'm, a aji rə'ne tɔ.

²⁵ Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki donangi'ti ne pəti tigə, nan kadi inbe ilə rə'ne kɔ eke tuji rə'ne ningə, maj'a to ra be wa?

²⁶ Toki rɔta'ti, re rɔ de madi sɔl'ɔ tado lə'm, eke tado ta lə'm ningə, m'in Ngonn de kaa, m'a m'ra rɔsɔl dɔ'a'ti tɔ, ndɔ'a'ti ki m'a m're'n me toji'ti lə'm, ki me toji'ti lə Bai, ki me toji'ti lə malayka'gi ki ari njay.»

²⁷ Toki rɔta'ti adi m'el'se, de'gi madi dann'se'ti ne a oyi el bay ə, a oyi Konbe lə Luwə taa.

Jeju mbəl rɔ'ne

(Mat 17.1-8; Mrk 9.2-8)

²⁸ Nɔo jijoo go ta'gi'ti kin ningə, Jeju ɔr Piyər num, Jan num, taa Jaki num tɔ, ə al aw se'de dɔ mbal'ti kadi n'elita ki Luwə.

²⁹ Loki Jeju isi elta ki Luwə ningə, takum'ə mbəl, taa ku li'ə təl nda bal bal tɔ.

³⁰ Ningə low'ə'ti non, dingəm'gi joo a eli si'ə ta. Dingəm'gi kakin in Moji in ki Eli.

³¹ Tei me toji'ti, a eli si'ə ta ɔjido kaw ki a aw Jerujalem'ti kadi oy, tɔl'n ta kulə lə'ne.

³² Piyər in ki madi'ne'gi, bi tɔl'de kanum. Ə loki ene n'ndəli ningə, oyi toji lə Jeju ki dingəm'gi ki joo ki rai si'ə.

³³ Loki dingəm'gi kakin inyəi Jeju ə isi awi ningə, Piyər el Jeju ene: «Njendo, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. J'a ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in yan Moji, ə ki kare in yan Eli tɔ.» Piyər gər me ta ki isi el kin el.

³⁴ Ə loki a elta tɔ kel ba bay ningə, kilndi in re dow dɔ'de bigum. Lo ki kilndi isi dow dɔ'de kin, bɔl tɔl njendo'gi.

³⁵ Lo kin'ti, ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, in ə in de ki m'mbət'ə, ə oyi ta li'ə.»

³⁶ Go ndu ta'ti kin, Jeju təl nanyi ki kar'ne ba, de oo de madi ki rangi kad'a'ti el. Njendo'gi ngəmi ta'de, taa de madi kare ki dann'de'ti non, ki ndɔ'a'ti kin elta dɔ nya'gi'ti ki oyi kin goto.

Jeju aji ngonn ki ndil ki majel ra'a

(Mat 17.14-18; Mrk 9.14-27)

³⁷ Lo ti go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ki mutə in dɔ mbal'ti isi uri ki nanga ningə, bulə de'gi ngayn tiləi kum'ə.

³⁸ Ningə dann bulə de'gi'ti kakin, dingəm kare un ndu'ne ki taa ene: «Njendo de'gi, m'non ki dɔ'i'ti kadi gon ngonn'm kin adi'm, tado in ki kar'ne ba ji'm'ti.

³⁹ Dɔkagilo'gi madi ningə, ndil ki majel a uwə, ra'a adi ur kɔl, ə yək'ə ki togi'ne, adi pulum taa uwə jugi jugi. A ad'a kon ratata, tɔ nya ki a inyə el be bay taa təl inyə.

⁴⁰ Be ə, m'dəji njendo'gi lə'i kadi tuwəi ndil ki majel kin dɔ'a'ti kɔ, nan asi el.»

⁴¹ Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone ki in nje me ngan, njera nya ki majel, ke kadi to m'nji sese biti kagilo bann bay taa kadi uni me'se adi m'in wa? Ke kadi m'a m'osi ginn'se biti kagilo bann bay taa wa? Re ki ngonn'i rɔ'm'ti ne.»

⁴² Loki ngonn isi re ndəkba ki rɔ Jeju'ti ningə, ndil ki majel kakin un'ə, ɔt'ɔ nanga, yək'ə ki togi'ne, nan Jeju ndangi ndil ki majel ki togi'ne ad'a te rɔ ngonn'ti, adi ngonn ingə lapiya, ningə təl si'ə adi baw'a.

⁴³ Lo kin'ti, de'gi pəti, ndil'de te anyi ur kaki ɔjido togi Luwə ki əti bɔl kin.

Jeju təl el bay kadi n'a n'oy

(Mat 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Loki de'gi pəti, nya'gi pəti ki Jeju ra, əti'de bɔl, Jeju el njendo'gi lə'ne ene:

⁴⁴ «Oyi ta ki m'aw tɔ m'el'se kin maji: A uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti.»

⁴⁵ Nan njendo'gi gəri me ta kin el. Ta kin tɔ ki ndəmə ba kadi gəri me'ə el. Ningə bɔli kadi dəji ta Jeju dɔ'ti tɔ.

Jeju un ta læ ngann'gi ki du ndo'n nya njendo'gi læ'ne
(Mat 18.1-5; Mrk 9.33-37)

⁴⁶ Njendo'gi ulæi ngiræ manjinan ta'ti kadi n'gæri ke nan dann'de'ti æ in kibo wa?

⁴⁷ Jeju gær ta ki me'de'ti, adi un ngonn ki du, ur'æ ad'a ra gædi'ne'ti,

⁴⁸ ningæ el'de ene: «Re de madi uwæ ngonn ki be kin ki rø'ne'ti me tøm'ti ningæ, in m'inbe æ de'æ kin uwæ'm ki rø'ne'ti. Ningæ, de ki uwæ'm ki rø'ne'ti, in njekulæ'm æ uwæ ki rø'ne'ti.» Toki rota'ti, de ki in æ in ki du ngayn dann'se'ti, in de'æ kin æ in kibo dann'se'ti.

De ki in nje kosi'm ta el in de læ'm
(Mrk 9.38-41)

⁴⁹ Jan un ta el Jeju ene: «Njendo de'gi, j'oo de madi ki a tuwæ ndil'gi ki majel me tøm'i'ti, ningæ ji ndigi kadi j'og'w dæ ra nya kin, tado in njiyæ se'je go'i'ti el.»

⁵⁰ Nan Jeju ilæ'ti ene: «Ogi'æ dæ el, tado de ki osi'se ta el in de læ'se.»

Ngonn bæ kare ki Samari'ti mbæti kuwæ Jeju ki rø'ne'ti

⁵¹ Loki dækagilo nanyi ndækba kadi a uni Jeju ai si'æ dæran'ti, Jeju ilæ ndu'ne kadi ri ri kaa n'aw Jerujalem'ti.

⁵² Bæ æ, ulæ njekawkulæ'gi non'ne'ti kete. Njekawkita'gi awi, uri me ngonnbe'ti ki *Samari kadi rai go re læ Jeju kete.

⁵³ Nan de'gi ki ngonn bæ'ti kakin mbæti kuwæ Jeju ki rø'de'ti tado isi aw ki Jerujalem.

⁵⁴ Loki njendo'gi li'æ, Jaki ingi ki Jan oyi ta kin ningæ, eli Jeju eyina: «Buræbe, in ndigi kadi ji dæji por j'ad'a in dæran'ti, osi dæ'de'ti, row'de kæ wa?»

⁵⁵ æ Jeju tæl kum'ne rø'de'ti, ndangi'de ene: Ndil ki indæ ta me'se'ti kin ke in gæri in ndil ki to tanan bann wa?

⁵⁶ [Tado Ngonn de re kadi to kaji de'gi um kadi tuji de'gi el†.] Ningæ uni row, ai ngonn bæ'ti ki rangi.

Kun go Jeju
(Mat 8.19-22)

⁵⁷ Loki in dæ row'ti, de madi el Jeju ene: «M'a m'un go'i lo'gi pæti ki a awi'ti.»

⁵⁸ æ Jeju el'æ ene: «Njan'gi ai ki bæ to'de, æ yæl'gi ai ki kæy læ'de tæ, nan m'in Ngonn de m'aw ki lo ki kadi m'ulæ døm'ti el.»

⁵⁹ Go'ti, Jeju el de ki rangi ene: «Un go'm.» Ningæ de kakin el ene: «Buræbe, adi'm tarow adi m'aw m'duw bai bay taa.»

⁶⁰ æ Jeju el'æ ene: «Inyæ njekoy'gi adi duwi njekoy'gi læ'de, nan in aw ilæmbær Konbe læ Luwæ.»

⁶¹ In ki rangi bay el ene: «Buræbe, m'a m'un go'i, nan m'dæj'i kadi adi'm tarow adi m'aw m'elta ki kadi j'inyæi'n nan ki nje ki me kæy'ti læ'm bay taa.»

⁶² æ Jeju el'æ ene: «De ki uwæ dæ kosi mangi, æ tæl ilæ ræti gogi ningæ, de'æ kin Konbe læ Luwæ in ki ta tøm'a el.»

10

Jeju ulæ njendo'gi dæ siri gidæ in joo
(Mat 9.37-38, 10.7-16; Mrk 6.8-11; Luk 9.3-5)

¹ Go nya'gi kin, Jeju mbæti njendo'gi ki rangi dæ siri gidæ in joo, ningæ ulæ'de joo joo ki bebo'gi ki lo'gi ki dangi dangi ki oji kadi re inbe a awi'ti.

² Ningæ el'de ene: «Ko ki asi kujæ, dilæ in ngayn, nan Njekujæ'gi in ngayn el. æ dæji bæ nje ko kadi ulæ ki njekujæ ko'gi me ndæw'ti.

³ Ningæ ki ngæsine kin, osi row'æ ai! M'ulæ'se to ngann bat'i'gi be dann jagum'gi'ti.

† 9:56 9.56 Barta kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta læ Luwæ ki ndangi to kunmindi ki sigi.

⁴ Uni nar el num, uni bøl el num, uni sa nja'se el num tō. Taa rai row'ə ta lapiya ki ra'ti el num tō.

⁵ Kin ə ai kadi uri me kəy'ti madi ningə, nya ki dōkete, eli eyina: "Lapiya ki dō me kəy'ti kin."

⁶ Ningə kin ə re de ki nje ndigi lapiya isi me kəy'ti kin non ningə, lapiya lə'se a aw ki dō'a'ti. A re de goto ningə, lapiya lə'se a təl ki rō'se'ti tō.

⁷ Sii me kəy'ti ki uwə'se ki rō'ne'ti kin non, nyakuso ki adi'se ə soi, mann ki adi'se ə anyinan. Tado de ki ra kulə, maji kadi ingə nyakugəgoji lə'ne. Uri kəy joo el.

⁸ Kin ə re uri me be'ti, ə be uwə'se ki rō'ne'ti be nje nya ki adi'se ə soi par.

⁹ Re de'gi ki monyi ra'de in me be'ti kin non ə, aji'de. Ə eli de'gi ki me be'ti eyina: "Konbe lə Luwə in ndəkba ki rō'se'ti."

¹⁰ A re uri me be'ti, ə de'gi ki me be'ti kin uwəi'se ki rō'de'ti el ningə, tei ki taga tambalo'ti, ə eli eyina:

¹¹ "Bu ki me be'ti lə'se ki nanyi ginn sa nja'je'ti kaa, j'ində kō gogi j'adi'se. Ningə kadi in gəri toki Konbe lə Luwə in ndəkba."

¹² Ə kadi m'el'se toki rōta'ti m'adi in gəri toki ndō gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dō be'ti kin a utə yan Sōdōm sanyi*.

¹³ «Kumtondoo in lə'i in bebo ki Korajen! Kumtondoo in lə'i in bebo ki Betisayda! Nyakōji'gi ki rai nya be lə'se kin, re in Tir'ti ki Sidon'ti ə nya'gi kin rai nya me'ti be ə, de'gi ki me'ti, a inyəi kuləra'de'gi ki majel kō mayinu. Re a uləi ku kuwə ndo rō'de'ti, sii bu'ti.

¹⁴ In tado kin wa, ndō gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dō'se'ti a utə Tir ki Sidon.

¹⁵ Nga ningə in Kapernayim, oo kadi a un dō'i taa biti kadi ɔdi dōran, nan Luwə a təl sə'i biti kaw'se'i koo†.»

¹⁶ Jeju təl el njendo'gi lə'ne bay ene: «De oo ta lə'se, in m'in ə de'ə kin oo ta lə'm. Ə de ki ɔsi'se ngərəngi ningə, in m'in ə de'ə kin ɔsi'm ngərəngi tō. Ningə de ki ɔsi'm ngərəngi ə, in njekulə'm tō ə ɔs'ɔ ngərəngi.»

Təl njendo'gi ki dō siri gidə in joo

¹⁷ Njendo'gi ki dō siri gidə in joo ki Jeju ulə'de, təli lo kulə'ti ki rōnel, ningə eli Jeju eyina: «Burəbe, ndil'gi ki majel kaa, loki ji bar tōi ningə, uləi dō'de ginn tōgi'je'ti.»

¹⁸ Jeju el'de ene: «M'oo *Satan in dōran'ti ɔsi ki dōnangi'ti to təl ndi be.

¹⁹ Ningə m'adi'se tōgi kadi njiyəi dō lii'gi'ti, dō nii'gi'ti, ki dō tōgi'gi'ti pəti ki njeban awi'n. Nya madi kare ki kadi a tuji'se goto.

²⁰ Nga ningə kadi rai rōnel tado kulə ki ndil'gi ki majel uləi dō'de ginn tōgi'se'ti kin el, nan kadi rai rōnel tado tō'se ki in ki ndangi me dōran'ti taa.»

Rōnel lə Jeju

(Mat 11.25-27)

²¹ Dōkagilo'ə'ti non, Ndil Luwə ra adi rōnel rōsi me Jeju, adi el ene: «M'ulə tōji dō'i'ti, Bai, in Burəbe ki nje dōran ki dōnangi. M'ulə tōji dō'i'ti tado iyə kum nya kin njetər'gi ki nje nyagər'gi, ningə in te kum'ə adi nje ki de'gi gəri dō'de el. Bai, in inbe ə in ndigi kadi to to be.

²² Nya'gi pəti, in Bai ə adi'm'de, ningə de ki kadi gər Ngonn goto, Baw'a ki kar'ne ba par ə gər'ə, taa de ki gər Baw kaa goto tō, Ngonn'o ki kar'ne ba par ə gər'ə, ə de ki Ngonn inbe te ki dō Baw'ne ad'a tō par ə a gər'ə.»

²³ Go'ti, Jeju təl kum'ne ki dō njendo'gi el'de ki kar'de ba ene: «In nje majikur tado nya ki kum'se oo kin!

* **10:12 10.12** Lo tum ginn nya'gi 19.24-28 † **10:15 10.15** Ejay 14.13-15

²⁴ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ngayn ki ngar'gi ngayn ndigi kadi n'oyi nya ki kum'se oo kin, nan lo kadi kum'de oo goto, ndigi kadi mbi'de oo do ta ki mbi'se oo kin, nan lo kadi oyi do'a goto.»

Kujita do de'ti ki Samari ki nje memaji, ki in Juwipi el
(Mat 22.34-40; Mrk 12.28-31)

²⁵ Njendo ndukun kare ində taa, ningə dəji ta kare Jeju to ta kuwə nan ki ta ene: «Njendo de'gi, in ri ə maji kadi m'ra kadi to m'ingə'n kaji ki biti ki non'ti wa?»

²⁶ Ə Jeju el'ə ene: «In ta ri ə ndangi me ndukun'ti wa? Ə go gər'ə lə'i in bann wa?»

²⁷ Ningə njendo ndukun kakin ilə Jeju'ti ene: «A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, ki tōgi ba pəti, ki ta mər lə'i ba pəti. Ningə a ndigi de mad'i to daro'i inbe be to‡.»

²⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ta ki m'dəj'i, ilə m'ti maji ki dum. Ə in ra be, ningə a ingə kaji.»

²⁹ Njendo ndukun sangi kadi n'toji toki n'in de ki dana, adi təl dəji Jeju ene: «Nan ə in de madi'm wa?»

³⁰ Ə Jeju el'ə ene: «Dingəm kare in Jerujalem isi aw Jeriko, ningə osi ji kaya'gi'ti ki nje gangi row, adi taai nya'gi li'ə pəti ji'ə'ti, tindəi'ə adi to ta koy'ti, ningə inyəi'ə ə oti awi.»

³¹ Go'ti ningə, njekujənyamosi kadikare in non re te do'a'ti, nan loki oo'ə, gangi sanyi aw lo lə'ne.

³² Go'ti, de ki ginn koji'ti lə Lebi kare in non re to, nan loki oo dingəm kakin ningə, gangi sanyi aw lo lə'ne.

³³ Go'ti ningə, de ki Samari'ti kare ki isi aw mbah in non re te do dingəm'ti kakin. Loki oo'ə, oo kumtondoo li'ə ki rəta'ti.

³⁴ Be ə, re ro'a'ti, ur hu ki yiwi kandi nju ta do'ti, do'n do li'ə, ningə un'ə ində do koro'ti lə'ne, aw si'ə lo to mbah'gi'ti, ində kum'ne go'ə'ti.

³⁵ Lo ti go'ti, dingəm ki Samari'ti kakin or nar ki asi ra kulə ndo joo adi nje kində kum'ne go kəy to mbah'gi'ti, ningə el'ə do'ti ene: «Ində kum'i go'ə'ti maji, a re nya ki ində'n kum'i go'ə'ti, aldə in ki mad'i kin ningə, ndo təl'm ə, m'inbe m'a m'ugə'i.»

³⁶ Ningə Jeju dəj'ə ta do'ti ene: «Dann de'gi'ti ki mutə kin, in ki ra ə in madi dingəm ki kaya'gi ki nje gangi row gangi'ə kin wa?»

³⁷ Ningə, njendo ndukun ene: «In in ki oo kumtondoo li'ə kin.» Nga ningə Jeju el'ə ene: «Re in be ningə, in kaa kadi aw, ə in ra be to.»

Jeju aw be lə Marti in ki Mari

³⁸ Jeju in ki njendo'gi lə'ne in do row'ti rei tei ngonn be'ti kare be ningə, dene madi ki to'a nan Marti uwə Jeju ro'ne'ti me kəy'ti.

³⁹ Marti aw ki ngonnkon'ne ki dene ki to'a nan Mari non. Ə ngonnkon'a kakin re isi nangi nja Burəbe Jeju'ti, sii oo do ta ki Jeju isi el.

⁴⁰ Nan Marti ra ta ngann kulə'gi'ti, nja'a odi nangi el, aw yo ge ki ne ge. Ningə te pati, re el Jeju ene: «Burəbe, ra bann ə ngonnkon'm ki dene Mari inyə'm adi m'ra ta kulə'gi'ti ki kar'm ba be kaa usi el par wa? El'ə adi re ra sə'm kulə'gi.»

⁴¹ Ə Burəbe el Marti ene: «Marti, Marti, me'i osi nanga el, adi aw ki yo ge ki ne ge tado nya'gi ngayn.»

⁴² Nan nya ki soti in kareba. Ningə Mari mbəti nya ki maji utə nya'gi pəti. In nya ki de a taa ji'ə'ti el.»

11

Jeju ndo njendo'gi row kelta ki Luwə
(Mat 6.9-13)

‡ 10:27 10:27 Ndukun ki nja joo 6.5; Lebitiki 19.18

¹ Ndo kare Jeju isi elta ki Luwə lo madi'ti. Loki elta ki Luwə ginn'ə gangi ningə, njendo li'ə kare el'ə ene: «Burəbe, ndo'je kelta ki Luwə toki Jan Batisi ndo'n njendo'gi lə'ne kin be tɔ.»

² Ə Jeju el'de ene: «Loki sii elita ki Luwə ningə, kadi eli eyina:

“Baw'je,

Kadi de ki ra gər tɔ'i toki in Luwə,

Kadi Konbe lə'i re.

³ Adi'je nyakuso'je ki asi ta'je ki ndo'gi ndo'gi.

⁴ Inyə go majel'gi lə'je kɔ, tado j'inbe kaa,

J'inyə'n go majel lə de'gi pəti ki rai se'je majel kɔ tɔ.

Inyə'je adi j'osi me nyanan'ti el.”»

⁵ Anyi Jeju təl el'de bay ene: «Kin ə, de kare dann'se'ti ge be, aw ki madi'ne non, ə in dann lo'ti aw ində takəy do'a'ti ene: “Madi'm, tunə'm mapa mutə,

⁶ tado madi'm kare in mbah'ti re te do'm'ti, nan nya ki kadi m'ra'n'ə mbah goto.”

⁷ Ə re mad'a kakin to ki kəy non ene: “Ndoji'm el, takəy in ki kuti nga, ningə j'in ki ngann'm'gi ji to nanga tɔ, um lo kadi m'a m'ində taa m'ad'i mapa goto.”

⁸ M'el'se kadi in gəri, kin ə re ində taa ad'a mapa kin tado k'in madi nan lə'de el kaa, a ində taa kadi ad'a nya'gi pəti ki ge, tado takəy ki a ində ki nja nan'ti nan'ti kin.

⁹ Ningə m'in, m'el'se: Dəji ə a adi'se, sangi ə a ingəi, indəi takəy ə a tei adi'se.

¹⁰ Tado de ki dəji ə a adi'ə, de ki sangi ə a ingə, de ki ində takəy ə a tei adi'ə tɔ.

¹¹ Baw ngonni ki ra dann'se'ti ə ngonno dəj'ə kanji ningə a un lii yo taa ad'a wa?

¹² Eke kadi ngonno dəj'ə kaw, ə a un nii yo ad'a kaa goto tɔ.

¹³ Kin ə ingi ki in de'gi ki kuləra'se majel kin mindi ə in gəri kadi nya ki maji ngann'se'gi ningə, ra bann be ə, Baw'je ki isi dɔran'ti taa kin taa, a adi Ndil Luwə de'gi ki dəji'ə el wa?»

Jeju in ki ndil'gi ki majel

(Mat 9.32-34, 12.22-30; Mrk 3.22-27)

¹⁴ Ndo kare Jeju tuwə ndil ki majel ki in me dingəm'ti ningə ra'a adi elta el. Loki ndil ki majel te ningə, dingəm ki kete elta el kakin təl elta, adi əti bulə de'gi bol ngayn.

¹⁵ Ningə de'gi madi eli eyina: «In ki tɔgi lə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel, ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

¹⁶ Ə nje ki nungi, kadi nanyi'ə'n'ə ningə, dəji'ə kadi ra nyakoji madi kare ki in dɔran'ti adi'de n'oyi.

¹⁷ Nan Jeju gər mərta lə'de bəti, adi el'de ene: «Kin ə, de'gi ki me konbe'ti ki kareba, təli dɔnan'ti rɔi nan ə, konbe'ə kin a tuji, ningə kəy'gi a budi dɔnan'ti mur mur tɔ.

¹⁸ Kin ə re Satan inbe adi de'gi li'ə təli dɔnan'ti rɔi nan ə, lo kadi konbe li'ə a aw ki kete goto. M'el be tado eli eyina in ki tɔgi lə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel ə m'nji m'tuwə'n ndil'gi ki majel.

¹⁹ Kin ə re m'in m'nji m'tuwə ndil'gi ki majel ki tɔgi lə Beljəbul ə, de'gi ki go'se'ti isi tuwəi'de ki tɔgi lə nan nga? Ingi ə a gangi ta lə'se kin.

²⁰ Re in ki tɔgi lə Luwə ə m'nji m'tuwə'n ndil'gi ki majel ningə, tɔji kadi konbe lə Luwə re te rɔ'se'ti.

²¹ Kin ə de ki tɔg'ɔ in ngayn, ki aw ki nya rɔ'gi, ngəm takəy lə'ne ə, nya kare ki a ɔdi kadi nyakingə li'ə goto.

²² A re de madi ki tɔg'ɔ utə re ur go'ə'ti ə tət'ə rɔ ə, a ɔy nya rɔ'gi li'ə ki uwə kul'de kin pəti, taa a kanyi nyakingə'gi li'ə ki taa ji'ə'ti tɔ.

²³ De ki in sə'm el ningə, in nje ta ləm, taa de ki kaw sə'm nya ki nan'ti el, in nje sanan nya kɔ tɔ.»

*Təl re ndil ki majel lo kis'ə'ti gogi
(Mat 12.43-45)*

²⁴ «Loki ndil ki majel te me de'ti ningə, aw ki yo ge ki ne ge diləlo'ti tado sangi lo kisi. Loki ingə lo el ningə, təl el ene: “M'a m'təl kadi m'aw lo kisi'm'ti ki m'te'ti gogi.”

²⁵ Loki təl re ningə, ingə lo ki in ki ra maji, ndolo.

²⁶ Ə təl aw, ɔy ndil'gi ki majel utəi'ə inbe bay siri, rei sii. Lo kin'ti, ji kisi lə de'ə kin a majel utə in ki kete inbe bay.»

Maji ki rəta'ti

²⁷ Loki Jeju a elta kin ba ningə, dene kare ilə ndu'ne dann bulə de'gi'ti ene: «Majikur in do dene'ti ki nje koj'i ki nje kad'i mba.»

²⁸ Nan Jeju ilə'ti ene: «Majikur in do de'gi'ti ki nje koo ndu Luwə ki nje təl rə'de go'ti yo taa.»

*De'gi dəji nyakoji
(Mat 12.38-42)*

²⁹ De'gi uwəi nan muki muki gidi Jeju'ti, adi Jeju el'de ene: «De'gi ki dokagilo'ti ki bone kin in de'gi ki maji el. Dəji kadi to n'oyi nyakoji madi, nan nyakoji madi ki rangi ki de a ra ore'n do nyakoji lə Jonasi, goto nga.

³⁰ Tado, toki Jonasi in nyakoji tado lə de'gi ki Ninibi'ti kakin ə*, Ngonn de a in nyakoji tado lə de'gi ki bone to.

³¹ Ndo gangi ta'ti ə, ngar ki dene ki holo a in ki de'gi ki dokagilo'ti ki bone kin kadi a gangi ta do'de'ti. Tado, in sanyi donangi'ti nu ə re kadi oo gosita lə Salomon†. Nga ningə, ki ngə sine kin, de ki utə Salomon sanyi in ne

³² Ndo gangita'ti ə, de'gi ki Ninibi'ti a indəi taa non de'gi'ti ki dokagilo'ti ki bone kin kadi a gangi ta do'de'ti. Tado, loki Jonasi iləmbər Poyta ki maji, de'gi ki Ninibi'ti inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kə‡. Nga ningə, ki ngə sine kin, de ki utə Jonasi sanyi in ne.

*Kunji lə darə
(Mat 5.15; Mrk 4.21; Luk 8.16)*

³³ «De a ində por lambi'ti kadi iyə eke dow ngo do'ti el, nan a ində do nya'ti taa, kadi de'gi uri kəy ningə, oyi lo ki kunj'ə.

³⁴ Kum de ə in lambi lə darə'a, re kum'i oo lo maji ningə, darə'i ba pəti in me kunj'ti. A kin ə re kum'i oo lo maji el ningə, darə'i in me lo ki diw'ti to.

³⁵ Ə ində manji rə'i adi kunj'i ki awi'n rə'i'ti təl diw el.

³⁶ Kin ə re darə'i pəti in me kunj'ti ki kanji kadi ngonn lo ki diw ndəti kad'a ningə, darə'i a unji njay njay toki lambi a unji'n do'i'ti kin be to.»

*Jeju gangi ta do Parisi'gi'ti ki njendo ndukun'gi
(Mat 23.4,6-7,13,25-27,29-31,34-36)*

³⁷ Loki Jeju elta tigə ningə, Parisi kare bar'a kadi aw so nya be lə'ne. Be ə, Jeju aw isi si'ə ta nyakuso'ti.

³⁸ Lo kin'ti, ta ndəji Parisi kakin ngayn kadi Jeju togi ji'ne kete non nyakuso'ti el.

³⁹ Nan Jeju el'ə ene: «In Parisi'gi, ki ne kin isi togi gidi kala mann ki gidi supira kuso nya adi ar, nan nyənn bogi ki mendul rosi me'se.

⁴⁰ In de'gi ki mbo, Luwə ra gidi nya, ə ra me nya to.

⁴¹ Maji kadi adi ngarme'se ki kəy kəroki kadikare'ti Luwə, ə nya'gi pəti a ari njay ki rə'se'ti.

* 11:30 11.30 Jonasi 3.3-5 † 11:31 11.31 1 Ngar'gi 10.1-10 ‡ 11:32 11.32 1 Ngar'gi 10.1-10

⁴² «Kumtondoo in læ'se in Parisi'gi, tado ori nya kare dann ki dɔgi'ti, me mbi kam'gi'ti ki ɔti maji, ki me mbi kam'gi ki dangi dangi kadi ndiri tanyi, adi Luwəʂ, ningə indəi nja'se dɔ nyara ki dana'ti ki dɔ ndigi'ti læ Luwə. Ki rɔta'ti, in kin ə in nya'gi ki maji kadi indəi kum'se go'ti rai, ə inyəi ndəgə'gi ki kɔ non be el.

⁴³ Kumtondoo in læ'se, in Parisi'gi, tado ndigi lo kisi ki kete non de'gi'ti me kəykwannan'gi'ti læ Juwipi'gi, taa gəi kadi de'gi rai'de lapiya lo kingənan'gi'ti læ bulə de'gi tɔ.

⁴⁴ Kumtondoo in læ'se ingi, tado toi to dɔbadi'gi ki nya ki toji kadi de gər'n'de goto, adi de'gi njiyəi ki dɔ'de'ti non be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin'ti, njendo ndukun kare el Jeju ene: «Njendo de'gi, me ta'ti læ'i ki a el kin, in tɔ ə isi taji'je.»

⁴⁶ Ə Jeju ilə'ti ene: «Kumtondoo in læ'se, in njendo ndukun'gi tɔ, tado indəi nya ki ɔy ngayn dɔ de'gi'ti, nan ngonn ji'se ki nden be kaa uni taa uwəi se'de nya ki kɔy kin el.

⁴⁷ Kumtondoo in læ'se ingi ki isi indəi badi'gi læ de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki in baw'se'gi inbə'gi ə tɔli'de.

⁴⁸ Lo kin'ti, isi toji toki in ndigi ki baw'se'gi dɔ kulə ra'de'ti ki rai, tado ingi tɔli njekelta ki ta Luwə'ti, ningə ingi in nje kində dɔbadi'de'gi tɔ.

⁴⁹ In tado kin ə, Luwə elta me tər'ti læ'ne ene: “M'a m'ulə ki njekeltakita'm'ti ki njekawkulə'gi m'adi'de, ningə a tɔli'de ge, a adi'de kon ge.”

⁵⁰ In be kadi dəji de'gi ki dɔkagilo'ti ki bɔne, mosi njekeltakita ki ta'm'ti ki buki kɔ lo kulə ngirə dɔnangi'ti nu biti bɔne.

⁵¹ Mosi ki ulə ngirə dɔ Abel'ti nu biti te'n dɔ Jakari'ti, ki tɔli'ə ngawdann lo'ti ki in ringiri kadikare'ti re Kəy'ti læ Luwə*. In ki rɔta'ti kadi de'gi ki dɔkagilo'ti ki bɔne a udəi kɔr nya'gi ki rai nya kin non Luwə'ti.

⁵² Kumtondoo in læ'se, ingi njendo ndukun'gi ki, tarow nyagər in ji'se'ti, ə inbə'gi uri me'ti el num, taa de'gi ki ndigi kur me lo'ti ki kadi gəri nya kaa, ɔgi'de num tɔ.»

⁵³ Loki Jeju te me kəy'ti kakin ningə, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi uləi ngirə ra tɔgi dɔ Jeju'ti ge, dəji ta'gi ki dangi dangi ge.

⁵⁴ Sangi row me ta'gi kadi to n'ingəi ta ki go'ti el ta'a'ti ningə n'uwəi'ə'n'ə.

12

Kelta ar njay toki Jeju in Ngonn de (Mat 10.26-33, 19-20)

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, de'gi ki dər banyi banyi ə kawinan dɔ Jeju'ti, adi mbisəi nan ki yo ge ki ne ge. Lo kin'ti, Jeju el njendo'gi læ'ne ene: «Nya ki dɔkete, maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ɔji'n dɔ hum læ Parisi'gi, adi in kədikumnan læ'de.

² Tado nyara ki gidɔ kuwə ki ginn'ə, a te el goto taa nya ki to lo kiyə'ti ki de a gər el goto tɔ.

³ In tado kin ə, ta'gi pəti ki a eli lo ki ndul'ti, de'gi oyi dɔ'a dann kadi nda'ti; ta'gi ki uwəi ta'se mbi nan'ti taa eli, de'gi a rai dɔ kəy'ti to iləi mbər'ə.»

⁴ Ingi ki in madi'm'gi, m'el'se kadi in bɔli de'gi ki a tɔli darɔ'se par, ə go'ti asi ra nya ki rangi el, kin el.

⁵ M'a m'tɔji'se de ki maji kadi in bɔli'ə. De ki maji kadi in bɔli'ə in de ki a tɔl darɔ'se, ningə təl aw ki tɔgi dɔ'ti non kadi ilə'se me por'ti ki biti ki non'ti bay kin. Toki rɔta'ti, in ə maji kadi in bɔli'ə.

⁶ De'gi isi gati ki yəl'gi mi ə silə joo adi oyi ne, nan ki kare dann'de'ti ki kadi me Luwə oy dɔ'a'ti goto.

⁷ Ki ət̄i ɓol ngayn inɓe ɓay ki kadi in gəri, bin dɔ'se inɓe kin kaa, Luwə tudə'de kare kare gər kər'de, um kadi in ɓoli nya madi el. Ingi kin, Luwə oo tor'se utə tor yəl'gi pəti.

⁸ M'el'se ta ki rɔta'ti kadi in gəri toki, de ki elta takum de'gi'ti wangi toki n'in de ləm, Ngonn de a elta wangi takum malayka'gi'ti lə Luwə toki in de lə'ne.

⁹ Nan de ki manji ta takum de'gi'ti toki n'gər'm el, Ngonn de a manji ta takum malayka'gi lə Luwə toki n'gər'ə el tɔ.

¹⁰ De ki elta ki majel ɔsi'n ta Ngonn de ə, Luwə a inyə go majel'gi li'ə kɔ, nan de ki elta ki mal ɔsi'n ta Ndil Luwə, Luwə a inyə go majel li'ə kɔ el ratata.

¹¹ Loki a uwəi'se kadi awi sese ta kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, non nje konɓe'gi'ti ki non njekornon'gi'ti, ononyi'se kadi me'se ɓol ko kene ke a asi kadi manji ta dɔ'se'ti wa, ke ta ri ə a eli wa.

¹² Tado, low'ə'ti inɓe non kin, Ndil Luwə a ndo'se ta ki kadi eli.

Kujita dɔ njenyakingə'ti ki mbo

¹³ De kare dann bulə de'gi'ti el Jeju ene: «Njendo de'gi, el ngonnkon'm adi, nya nduwə ki baw'je inyə adi'je kin, kadi kanyi yan'm adi'm.»

¹⁴ Ə Jeju el'ə ene: «De ki indəm kadi to m'in njegangi ta dann'se'ti eke kadi to m'in nje kanyi'se nya goto.»

¹⁵ Ningə təl el de'gi pəti ene: «Maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ɔji'n dɔ mal nyakingə ki dɔnangi'ti. Tado re de ingə'n nya to ri, to ri kaa, nyakingə li'ə kin ə a ra adi si'n ki dɔ'ne taa el.»

¹⁶ Ningə Jeju təl el'de kujita madi ene: «Dingəm madi kare ki njenyakingə isi non, lo ndɔɔ'gi li'ə, kandi nya te'ti maji ngayn.

¹⁷ Ə dəji rɔ'ne ta ene: “In ri ə kadi to m'ra dana? Loki kadi to m'kaw nya ndɔɔ'ti ləm goto.”

¹⁸ Ningə təl el ene: “Maji, nya ki m'a m'ra ə to kin: m'a m'ndu dam'gi ləm ki kete kin kɔ, ningə m'a m'ur dam'gi ki boi ngayn kadi to m'kaw nya ko'gi'ti ləm pəti pəti, nan'ti ki ndəgi nya maji'gi ləm.

¹⁹ Ningə m'a m'el me'm'ti m'ene: «Ngɔsine m'aw ki nyakingə ki to mbar mbar kadi m'ra'n ɓal banyi banyi, ə kadi m'uwə kər rɔ'm, m'njɔ ge, m'anyi ge, m'oo'n maji rɔ'm.»”

²⁰ Nan Luwə el'ə ene: “In mbo de ki isi elta kin, kondɔ'ti ne inɓe kin ndɔ'i a asi. Eke nya'gi ki isi kaw ki dɔnan'ti kin, a in yan nan wa?”

²¹ In kin ə in nya ki a te dɔ de'ti ki nje kaw nyakingə'gi ki nan'ti tado lə rɔ'ne inɓe, um tado lə Luwə el.»

Kində me dɔ Luwə'ti (Mat 6.25-33)

²² Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «In tado kin ə, m'el'se kadi adi me'se ra sururu dɔ nyakuso'se'ti ki kadi isi ki dɔ'se taa el, taa dɔ ku ko'se'ti el num tɔ.

²³ Tado kisikidɔtaa utə nyakuso, taa darɔ de utə ku ki kɔ tɔ.

²⁴ Gonyi kagan'gi oyi, duwi ko el num, tət̄i el num, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi nya'ti tado ndɔ ki lo ti'ti el num, dam lə'de kaa goto num tɔ, nan Luwə isi adi'de nya ɔsi maji. Ningə ingi, oyi kadi Luwə oo nda'se utə yəl'gi el wa?

²⁵ Nan dann'se'ti ə asi kadi a ilə ngonn kadi ki nden be dɔ ndɔ'ne'ti ki takul me ki ra sururu lə'ne wa?

²⁶ Kin ə nya ki nden be kin kaa asi kadi rai dɔrɔ'se el ə, maji kadi adi me'se ɔsi nanga dɔ ndəgi nya'gi'ti.

²⁷ Gonyi puti kam'gi ki rai me mu'ti kin oyi, rai kulə madi el num, oji ku el tɔ, nan ngar *Salomon ki tɔ'a ɓar ngayn me nyakingə'ti kin kaa, ɔɔ ku ki ndolo asi nan se'de el*.

²⁸ Ə kin ə, Luwə ulə ku rɔ ngann mu'gi'ti ki j'oo'de ɓone, ə lo ti par ə por a on'de kin be ningə, ra bann ə in de'gi taa a ulə ku rɔ'se'ti el wa? In ton'gi me kunme'ti.

²⁹ Adi mərta aldo'se ɔjido nyakuso'se eke mann kanyi'se el.

³⁰ Nya'gi kin pəti, in de'gi ki gəri Luwə el ki dɔnangi'ti ne kin ə isi sangi ki non kum'de'ti, nan ingi, Baw'se gər maji kadi awi ki ndoo'ə tɔ.

³¹ Nya ki kadi sangi, in Konɓe li'ə yo, ningə a adi'se ndəgi nya'gi kin do'ti.

³² Adi ɓol ra'se el, ingi ki toi to ngann nyakul'gi ki isi uni go ɓe'de be kin. Tado Baw'se oo maji ngayn kadi adi'se Konɓe.

Kində nyakingə rɔ Luwə'ti

(Mat 6.19-21)

³³ «Indəi nya maji'gi lə'se ndogi'ti, ə adi nar'a njendoo'gi. Rai ɓol nar ki a tuji el, indəi nyakingə'gi lə'se ki a tuji el dɔnan'ti dɔnan'ti dɔran'ti, ki in lo ki njebogi a te'ti el num, in lo ki yon ki njetuji nya kaa goto'ti num kin.

³⁴ Tado, lo ki nyakingə lə'se in səm'ti ə me'se a in səm'ti tɔ.

Kujita dɔ kisi dɔ nja'ti

(Mat 24.43-51)

³⁵ «Sii dɔ nja'se'ti ki ku ra kulə, adi por lambi'gi lə'se on maji.

³⁶ Ningə kadi toi to de'gi ki isi nginəi ta təl ɓe'de ki aw lo taa nan'ti be. Isi nginəi taa kadi re təl taa, ə ində takəy ningə tei adi'ə.

³⁷ Majikur in dɔ njekuləbər'gi'ti ki, ɓe'de təl ningə ingə'de sii dɔ nja'de'ti. Toki rɔta'ti, adi m'el'se, ɓe'de a un ku kulə lə'ne ulə rɔ'ne'ti, ə a adi'de sii nangi kadi adi'de nya soi.

³⁸ Kin ə re təl dann lo'ti, eke ta ginn lo'ti, ə ingə de sii dɔ nja'de'ti ə, maji a ur'de.

³⁹ «In gəri maji kadi re ɓe nje kəy gər dɔ kadi ki njebogi a re'n'ti ə, a inyə njebogi adi mbuti bər kəy li'ə el.

⁴⁰ Ə ingi kaa, sii dɔ nja'se'ti tɔ, tado m'in Ngonn de m'a m're dɔ kadi'ti ki in gəri el.»

⁴¹ Lo kin'ti, Piyər dəji Jeju ene: «Burəɓe, kujita ki el kin sɔw dɔ'je eke sɔw dɔ de'gi pəti wa?»

⁴² Ə Burəɓe el'ə ene: «Njengəm nya ki in de ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki kum'ə ədi ə in de ki ɓe'ə a ində dɔ me kəy'ti kadi lowə nyakuso de'gi ki dɔ kadi ki kadi adi'n'de.

⁴³ Njerakulə kin a in nje majikur, loki ɓe'ə təl ə ingə ta kulə'ti kin, ra ra.

⁴⁴ Toki rɔta'ti adi m'el'se, a ində dɔ nya maji'gi'ti lə'ne pəti.

⁴⁵ A kin ə re nje ra kulə kin el me'ne'ti ene: “Be'm a re kalangi el ɓay”, ə ra ta tində ndəgi nje ra kulə'gi'ti ki dene ki ki dingəm, ra ta kuso'ti ki ta kanyi'ti, adi yiwi ra'a ningə,

⁴⁶ Lokin'ti ɓe nje kəy a re ki ndɔ ki in ində me'ne do'ti el, ki dɔ kadi ki in gər el. Be'ə a ɔ'ɔ kum'ə, kadi oo nya kon ki a ra de'gi ki njera nya ki dana el.

⁴⁷ Njekuləbər ki gər ndigira lə ɓe'ne maji, nan ində rɔ'ne ta ndigira'ti kin ra el, a ndəi'ə ngayn.

⁴⁸ Nga ningə, njekuləbər ki gər ndigira lə ɓe'ne el, ə ra nya ki asi ta kində wa, a ingə kində ngayn el. De ki adi'ə ngayn, a dəji'ə ngayn ngayn tɔ, de ki adi'ə me'de adi adi'ə nya ngayn, a gei nya ngayn ji'ə'ti tɔ.

Jeju re ki lapiya el, nan re ki gangi nan

⁴⁹ «M're ki por dɔnangi'ti; ningə k'in ə, m'ndigi kadi por kakin on nga!

* 12:27 12.27 1 Ngar'gi 10

⁵⁰ maji kadi m'a m'osi me kon'ti to de ki osi me mann batəm'ti be. Ningə in nya ki adi'm kon me ndil'm'ti, biti kadi nya kin ra'n nya.

⁵¹ Kadi in məri me'se'ti toki m're ki lapiya dɔnangi'ti el. M'el'se, m're ki lapiya el jagi, nan m're ki gangi nan yo.

⁵² Ki ngosine kin, de'gi mi ki sii me kəy'ti ki kare a gangi nan, de'gi ki mutə a osi ta nje ki joo, ə de'gi ki joo a osi ta nje ki mutə.

⁵³ Baw ngonn a osi ta ngonn'ne ki dingəm, ngonn'o ki dingəm a osi ta baw'ne; kon ngonn a osi ta ngonn'ne ki dene, ngonn ki dene a osi ta kon'ne; kon ngonn ki dingəm a osi ta məm'ne; ngonn ki dene a osi ta məm'ne ki dene†.»

Ta dɔ dɔkagilo'ti

(Mat 16.2-3)

⁵⁴ Jeju el bulə de'gi ene: «Loki oyi ndi in lo kuwə‡ kadi'ti ningə, tanan'ti non eli eyina: “ndi a ədi”, ningə ndi ədi to.

⁵⁵ A re oyi nəl ki in holo ə sii ulə ningə, eli eyina: “Lo a tingə”, ningə lo tingə kaa to.

⁵⁶ In de'gi ki njekedikum de'gi, asi gəri kum nya'gi ki isi rai nya dɔnangi'ti ne, eke dɔran'ti, ningə ra bann be ə nyakoji'gi ki isi rai nya dɔkagilo'ti ki bone taa, asi kadi indəi manji nya'gi ki isi rai nya səm'ti el wa!

Kulənoji nan'ti ki nje ta lə'i

(Mat 5.25-26)

⁵⁷ «Ra bann be ə inbe'gi, nya ki to kadi gangi ta dana dɔ'ti ə, gangi el wa?

⁵⁸ Kin ə isi awi lo gangi ta'ti ki nje ta lə'i ə, loki in dɔ row'ti bay ə, in sangi row kadi ndu'se osi go nan'ti si'ə, nan to aw sə'i uləi ji njegangita'ti, adi njegangi ta uni uləi ji njerɔ'gi'ti, adi njerɔ'gi iləi'nu dangay'ti.

⁵⁹ Ningə adi m'el'i, a in te lo kin'ti el biti kadi ugə dɔboy sisi bay taa a inyəi'nu taa.»

13

Maji k'inyə panjiyə ki majel kɔ

¹ Dɔkagilo'ə'ti non ə, de'gi madi rei eli Jeju eyina: Pilati adi tɔli de'gi ki Galile'ti dɔkagilo'ti ki isi ujəi mosi kadikare adi Luwə.

² Jeju el'de ene: Məri kadi de'gi ki Galile'ti ki ingəi nya ki to ki əti bol be kin in tado k'in ə in njeramajel'gi ki ngayn utəi ndəgi de'gi ki Galile'ti wa?

³ Jagi nan inbe'gi kaa adi m'el'se, re mbəli panjiyə'se el ə a oyi pəti tigə tɔ.

⁴ Ke oyi kadi de'gi ki dɔgi gidə in jijoo ki ndogi bɔr ki Silowe osi dɔ'de'ti ə tɔl'de kin, majel lə'de utə ndəgi de'gi ki Jerujalem'ti pəti tigə wa?

⁵ Jagi! Inbe'gi kaa adi m'el'se, re mbəli panjiyə'se el ə, a oyi pəti tigə tɔ.

Kujita dɔ kagi mbaykote'ti ki andi el

⁶ Go ta'gi'ti kin, Jeju el kujita kin: «Dingəm kare aw ki kagi mbaykote kare ki man me ndoo kagi nju'ti lə'ne. Ndo kare, re kadi ujə kanda ningə ingə el.

⁷ Be ə, el nje ra kulə me ndoo nju'ti lə'ne ene: “Oo bal asi mutə nga ə m'sangi kadi m'ujə kandi mbay kam m'njɔ, nan m'ingə el. Maji kadi tugə kɔ, tado ri ə a uti'n kum lo kare wa?”

⁸ Nje ra kulə me ndoo nju'ti kakin el'ə ene: “Be'm, maji kadi inyə adi ra bal kare bay. M'a m'ɔr ginn'ə ə m'buki sin binyə nja'ti.

⁹ Re bal ki a re kam ə andi ə, maji! A re andi el ə, a tugə kɔ mindi.”»

Kingə lapiya lə dene madi ndɔ kərkon'ti

† 12:53 12.53 Mis 7.6 ‡ 12:54 12.54 Jeju el ene kilndi ki lo kurkadi'ti ki nəl ki ki holo tado in be me be'ti li'ə nan ji ndangi nje ki be'ti lə'je ne to kadi ji gər'n maji.

¹⁰ Jeju ndo nya de'gi ndo karkon'ti, me keykawnan'ti le Juwipi'gi kare.

¹¹ Dene kare ki ndil ki majel budi nja'a asi bal dogi gidə in jijoo isi səm'ti non. Ndil kakin dō'a ngonn adi lo kadi surə ta goto.

¹² Loki Jeju oo'ə ningə bar'a ə el'ə ene: «Dene in ki ta k'inyə ta dō rō koy njururu'ti lə'i.»

¹³ Jeju ində ji'ne dō'a'ti, ningə tanan'ti non par ə, dene ndaji ə in ra ta, ə ulə ngirə kadi ulə toji dō Luwə'ti.

¹⁴ Ningə njekundo keykawnan'ti le Juwipi'gi kakin rō'a nəl'ə el tado Jeju adi lapiya de ndo karkon'ti, adi el bulə de'gi ene: Ndo ra kulə in mehen*. Rei adi adi'se lapiya me ndo'gi'ti kin um ndo karkon'ti el!

¹⁵ Burəbe el'ə ene: In njekədikum de'gi! de ki ra dann'se'ti ə tuti mangi lə'ne eke koro lə'ne ndo karkon'ti, lo kusō nya'ti aw si'ə lo kanyi mann'ti el wa?

¹⁶ Nga dene kam ki in ngonnkaw Abiraham, ki Satan uwə ginn togi'ti lə'ne asi bal dogi gidə in jijoo be kin ə, kadi m'tut'ə m'ilə ta el tado k'in ki in ndo karkon wa?

¹⁷ Dōkagilo'ə'ti ki Jeju isi elta kin ningə, rō njeban'gi li'ə səl'de ngayn. Nan rō bulə de'gi nəl'de ngayn tado nya'gi ki maji maji ki Jeju isi ra.

Kujita dō Konbe'ti lə Luwə

(Mat 13.31-33; Mrk 4.30-32)

¹⁸ Go'ti ningə Jeju ene: «Ri ə tanan ki Konbe lə Luwə wa? Ri ə m'a m'un m'oji'n wa?»

¹⁹ To tanan ki kandi kagi madi ki a bari'ə mutardə ki de madi un duw me ndoo'ti lə'ne. Kandi kagi kakin uwə ə togi ningə təl kagi, adi yəl'gi uwəi lo kisi baji'ə'gi'ti.»

²⁰ Jeju təl el bay ene: «Ri ə m'a m'un m'oji'n Konbe lə Luwə wa?»

²¹ To tanan ki hum ki dene madi un lōy'n nduji ki me keh mutə, ki ra adi nduji ki lōy ba pəti in kin be.»

Ta dō row'ti ki mbəngirə

(Mat 7.13-14)

²² Dō row kaw'a Jerujalem'ti, Jeju ndo nya de'gi bebo'gi'ti ki ngann be'gi ki ində dana gangi səm'ti.

²³ De madi dōj'ə ene: «Burəbe, de'gi nden ba par ə a aji wa?» Jeju el'de ene:

²⁴ «Uwəi togi'se ba kadi uri key ki tarow ki mbəngirə, tado adi m'el'se, de'gi ngayn a sangi kadi n'uri nan a asi el.

²⁵ Loki be nje key a ində taa ə a uti takəy. Ningə ingi ki nanyi taga, a uləi ngirə kində takəy eyina: “Burəbe te takəy adi'je!”, ningə a el'de ene: “Ingi m'gər lo ki in səm'ti el.”

²⁶ Ningə a eli'ə eyina: “J'uso nya sə'i num, j'anyi sə'i num, ta ndo nya de'gi tambalo'gi'ti me bebo'gi'ti lə'je to.”

²⁷ Ningə, a el'se ene: “M'gər lo ki in səm'ti el, ori rō'se kō rō'm'ti. Ingi pəti in njeramajel'gi.”

²⁸ Low'ə'ti kin, a nonyi ge, a ngori ngang'i'se ge, loki a oyi Abiraham ge, Isaki ge, Jakobi ge, ki njekeltakita Luwə'ti pəti me Konbe'ti lə Luwə. Ningə ingi a buki'se kō taga.

²⁹ De'gi a indəi lo kuwə kadi'ti ge, ki lo kurkadi'ti ge, manga ge, holo ge, kadi rei sii ta nyakuso'ti Konbe'ti lə Luwə.

³⁰ Nan, toki rōta'ti, nje ki madi ki in nje ki gogi a təli nje ki kete nje ki madi ki in nje ki kete a təli nje ki gogi.»

Jeju elta ki dō Jerujalem'ti

* 13:14 13.14 Tekitaga 20.9-10; Ndukun ki nja joo 5.13-14

³¹ Døkagilo'ə'ti inbe kin ə, Parisi'gi madi rei rɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Ɔti kɔ rangi lo kin'ti, tado Erodi ge tɔli.»

³² Jeju el'de ene: «Ai eli tal busi kam, toki bone ki lo ti, m'nji m'tuwə ndil'gi ki majel ə m'nji madi de'gi lapiya tɔ. Ningə ndɔ ki nja mutə ə m'a tɔlta kulə lə'm.

³³ Nan in gorow'ə'ti kadi m'un tarow lə'm me ndɔ'ti ki bone, ndɔ ki lo ti'ti ki ndɔ ki nja mutə, tado in nya ki gorow'ə'ti el kadi njekeltakita Luwə'ti, oyi Jerujalem'ti el.

³⁴ «In de'gi ki Jerujalem'ti, in de'gi Jerujalem'ti, in ki nje tɔl de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, in nje tilə de'gi ki Luwə ulə'de adi'se ki mbal tɔli'de. Nja bann ə m'ge kaw'se toki konkunjə a kaw'n ngann'ne'gi ginn bagi'ne'ti kin be nan ɔdi el.

³⁵ Ningə ki ne kin, m'in Luwə m'a m'inyə kəykawnan lə Luwə lə'se kɔ. Tado adi m'el'se madi oyi, a oyi m'in el nga, biti ndɔ ki a eli eyina: “Njangi dɔ in dɔ de'ti ki a re me tɔ Burəbe'ti.”»

14

Jeju adi lapiya de ndɔ kɔrkon'ti

¹ Ndɔ kare, Jeju aw me kəy'ti lə njekundo Parisi'gi kare tado kusɔ nya, ndɔ kɔrkon'ti. Parisi'gi isi ndəi manji Jeju.

² Dingəm kare ki nje monyi rɔ ti ə ra non'a'ti.

³ Jeju dəji njendo ndukun'gi ki Parisi'gi ene: «Ta row to kadi de adi lapiya de ndɔ kɔrkon'ti eke goto?»

⁴ Nan tɔli rai keke, de elta el. Jeju təl rɔ'ne rɔ nje monyi rɔ ti'ti, ad'a lapiya ə el'ə ad'a aw.

⁵ Ningə el'de ene: «Nan dann'se'ti anyi ngonn'o eke mangi li'ə osi bolo be'ti ndɔ kɔrkon'ti ə un'ə tanan'ti non el wa?»

⁶ Ningə lo kadi iləi'ə ta'ti kin goto.

Ta ki ɔjido nje kɔjirɔ'de lo barnan'ti

⁷ Loki Jeju oo kadi de'gi ki bari'de mbəti lo kisi ki kete ningə el'de kujita ene:

⁸ «Loki de madi bar'i lo nyakusɔ tanan'ti, ononyi kadi sangi lo ki kete isi'ti, dɔmajɪ ə, bari de ki kɔsigon li'ə utə yan'i səm'ti tɔ!

⁹ Ningə kadi nje bar'se joo pəti kakin re, el'i ene: “Ində taa ə inyə lo kisi kin adi mad'i.” Ningə ki rɔsɔl ki ngayn ə a aw kadi isi'n lo ki gogi'ti.

¹⁰ Nan loki de madi bar'i, majɪ kadi aw isi lo ki gogi'ti, adi nje bar'i inbe ə re el'i ene: “Madi'm ində taa re isi kete yo.” Be ə a in kɔsikurə lə'i takum mad'i'gi'ti pəti ki bari'de lo nyakusɔ'ti sə'i.

¹¹ Toki rɔta'ti, de ki un dɔ'ne ta, ə a uləi dɔ'a nanga. Ningə de ki nje sɔl dɔ'ne ə, a uni dɔ'a ta tɔ.»

Bar njendoo'gi lo nya kusɔ'ti

¹² Go'ti ningə Jeju el de ki nje bar'a ene: «Loki ra nyakusɔ rɔnel ki ngayn be kin, ki kada eke ki losɔl'ɔ, ononyi kadi bar mad'i'gi ki ngannkon'i'gi ki noj'i'gi, eke nje gədi kəy be lə'i ki njenyakingə'gi. Tado ingi kaa a bari'nu ndɔ madi'ti ə a adi'nu nya ki ndɔ ki ra adi'de kin gogi tɔ.

¹³ Nan loki ra nyakusɔ rɔnel ki ngayn be kin, majɪ kadi bar njendoo'gi ki nje'gi ki ta rɔ'de asi nan el ki nje mote'gi, ki njekumtɔ'gi.

¹⁴ Ningə rɔ'i a nəli tado a ingəi nya kadi ugəi'nu gogi el. Toki rɔta'ti, Luwə a ugəi ndɔ ki a te ki njera nya ki dana lo koy'ti.»

Bar de'gi kibo lo nyakusɔ'ti

(Mat 22.1-10)

¹⁵ Loki oyi ta kin ningə, ki kare dann de'gi'ti ki sii lo nyakusɔ'ti el Jeju ene: «Rɔnel a in ki de ki a sɔ nya me Konbe'ti lə Luwə!»

¹⁶ Jeju təl el'ə ene: «Ndɔ kare, dingəm madi ra nyakusɔ kibo ɓari'n de'gi ngayn.

¹⁷ Dɔkagilo kusɔ nya'ti, ningə ulə njekulə lə'ne adi el de'gi ki ɓar'de kakin ene: "Rei! Nyakusɔ oy nga."

¹⁸ Nan de'gi pəti ki ɓari'de kakin, kare kare, uləi ngirə kadi dəji mesɔl. In ki dɔkete el'ə ene: "M'ndogɪ lo ndɔɔ ngɔsine ɓay ə kadi m'aw m'oo. Nja'i ba adi me'i sɔl dɔ'm'ti."

¹⁹ In ki rangi ene: "M'ndogɪ mangi'gi dɔgi ngɔsine ɓay, m'a m'aw kadi m'nan'de m'oo. Nja'i ba, adi me'i sɔl dɔ'm'ti."

²⁰ In ki rangi ene: "M'taa dene ngɔsine ɓay, lo kadi m'a m'aw goto."

²¹ Njekulə təl aw rɔ ɓe'ne'ti, el'ə ta'gi pəti ki eli'ə kin ad'a oo. Lo kin'ti wongɪ təl ɓe nje kəy kakin adi el njekulə lə'ne ene: "Ində taa kalangi aw tambalo'gi'ti ki go row'gi ɓar njendoo'gi, ki de'gi ki ta rɔ'de asi nan el, ki njekumto'gi, ki de'gi ki nje mote'gi, re se'de."

²² Nden go'ti ningə njekawkulə re el ene: "Be'm, ji ra nya'gi ki dəji kakin pəti, nan lo kisi nanyi ɓay."

²³ Be'ə el'ə ene: "Ɔti aw taga dɔ row'gi'ti ki lo ndɔɔ'gi'ti, ində tɔgi dɔ de'gi'ti adi'de rei kadi me kəy lə'm rosi."

²⁴ Toki rɔta'ti adi m'el'se, de kare mbunə de'gi'ti ki m'ɓar'de kete kin ki, a ɔdi nyakusɔ lə'm kin ta'ne'ti goto.»

K'inyə nya'gi pəti tado kun go Jeju

(Mat 10.37-38)

²⁵ Bulə de'gi ngayn isi njiyə ki Jeju dɔ row'ti. Təl ilə rəti ningə el'de ene:

²⁶ «Re de madi re rɔ'm'ti ə ge'm utə baw'ne ki kon'ne el, ne'ne ki ngann'a'gi el, ngannkon'ne'gi ki konnann'ne'gi eke darɔ'ne inɓe el, a asi k'in njendo lə'm el.»

²⁷ Taa de ki un kagidəsi lə'ne ə njiyə go'm'ti el, a asi k'in njendo lə'm el tɔ.

²⁸ Toki rɔta'ti, nan dann'se'ti ə loki aw to kində ndogɪ ɓɔr ki ngal ningə, isi nanga ulə kɔr nyara kulə'gi nan'ti, kadi n'oo ke n'a n'asi kadi n'tolta kulə kin kare inɓe el wa?

²⁹ Nan re ində ginn kəy ə tolta'a el ə, de'gi pəti ki a oy ginn kəy kin, a kogi dɔ'a'ti.

³⁰ A eli eyina: «Oyi, dingəm ki tumginn kadi ində kəy, nan tɔg'ɔ asi kadi tolta'a el kin!»

³¹ Eke ngar ki ra ə loki isi aw kadi rɔ ki ngar madi'ne ki rangi ningə, isi nanga ə dəji ta rɔ'ne oo ke ki njero'gi lə'ne ki dər dɔgi kare kin n'a n'aw n'ilə'n rɔ madi'ne ki isi re ki njero'gi lə'ne ki in dər dɔ joo kin kare inɓe el wa?

³² Re oo kadi tɔgi'ne a asi el ningə, a ulə dəji ta ngar madi'ne, tado sangɪ row lapiya, loki ndan ngal ɓay.

³³ Ta lə'se kaa to be tɔ. De ki in ndəkba tado k'inyə nyakingə'gi lə'ne el, a asi k'in njendo lə'm el.

Kati ki nəl'ə goto

(Mat 5.13; Mrk 9.50)

³⁴ «In gəri kadi kati in nya ki maji, nan loki nəl'ə goto, eke ri ə de a ra'n adi təl nəl gogi wa?

³⁵ Nya ki kadi de a ra'n goto. A maji tado dɔnangi el num, a maji tado nya ki a adi tɔgi dɔnangi kin el num tɔ. A ɓuki'ə kɔ gidɪ lo'ti. De ki aw ki mbi'ne kadi oo'n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

Ta ki ɔjido ngonn bati ki nanyi

(Mat 18.12-14)

¹ Njetalambo'gi ki njeramajel'gi, ɔti ki rɔ Jeju'ti kadi n'oyi dɔ ta li'ə.

² Parisi'gi ki njendo ndukun'gi barita, eli eyina: «uwə njeramajel'gi rɔ'ne'ti num sɔ nya se'de num!»

³ Ningə, Jeju el'de kujita kin:

⁴ Nan dann'se'ti ə re aw ki bati'gi bu ə ki kare nanyi ningə, a inyə ndəgə'gi ki dɔjikara gidə in jikara dɔ mu'ti, ə aw sangi in ki nanyi kin, biti kadi ingə bay taa el wa?

⁵ Loki təl ingə ningə, ki rɔnel un'ə ilə dam'ne'ti.

⁶ Ningə təl aw be. Bar madi'ne'gi ki nje gədi kəy lə'ne, el'de ene: «Rei rai rɔnel sə'm tado m'ingə bati lə'm ki nanyi!»

⁷ Be tɔ ə adi m'el'se, rɔnel a in ngayn me dɔran'ti tado njeramajel kare ki inyə gorow njiyə'ne ki majel kɔ, utə nje'gi ki dana ki dɔjikara gidə in jikara ki awi ki ndoo mbəl panjiyə'de el kin.

⁸ Ke, dene ki ra ə aw ki silə asi dɔgi, ə ki kare nanyi, ningə ində por ta ngəl'ti eke utə me kəy sangi'n silə lə'ne, biti kadi ingə ta el wa?

⁹ Loki ingə nga ningə, bar madi'ne'gi, ki nje gədi kəy be lə'ne ə el'de ene: «Rai rɔnel sə'm tado m'ingə silə lə'm ki nanyi!»

¹⁰ Be tɔ ə, adi m'el'se, rɔnel in ngayn mbunə malayka'gi'ti lə Luwə tado njeramajel kare ki inyə gorow njiyə'ne ki majel kɔ.

Kujita ki ɔjido ngonn ki nje kaw kaya

¹¹ Jeju təl el bay ene: «Dingəm kare aw ki ngann'gi joo.

¹² In ki du el baw'ne ene: “Bai, adi'm nya nduwə lə'm.” Be ə baw'a lowə nyakingə lə'ne ngann'ne'gi ki joo.

¹³ Ndɔ ngayn el go'ti ningə, in ki du adi ndogi si'ə nya'gi pəti ki ingə, ə aw mbah me be'ti ki sanyi. Me be'ti kakin ə tuji ki nar lə'ne kɔ me kaya'ti ki ra.

¹⁴ Loki tuji ki nar lə'ne kakin pəti tigə ningə, bo bo osi me be'ti kakin. Ningə ulə ngirə kadi nya'gi pəti toi rɔ'a nga.

¹⁵ Aw ra kulə be lə de madi kare me be'ti kin non. Dingəm kakin ad'a kulə ngəm kɔsongi'gi mu.

¹⁶ Bo kusɔ nyakusɔ lə kɔsongi'gi to me'ə'ti, nan de ki ad'a goto.

¹⁷ Be ə ulə ngirə kadi mərta, ningə el rɔ'ne ene: “Nje ra kulə'gi in bann be lə bai ə soi nya dum'de dum'de, ə m'in taa m'nji m'oy koy bo be wa!

¹⁸ M'a m'ində taa ə m'aw rɔ bai'ti m'a m'el'ə m'ene: «M'ra majel m'osi'n ta Luwə, ta m'os'i ta tɔ.

¹⁹ Masi kadi bari'm ngonn'i el. Ra'm toki kare mbunə nje ra kulə'gi'ti lə'i be.»

²⁰ Be ə, ində taa osi row'ə təl kaw rɔ baw'ne'ti. Loki n'anyi sanyi ki kəy bay ningə baw'a oo ə, oo kumtondoo li'ə, ə ta on me'ə ngayn tado li'ə. Anyi ki ngodi tilə kum'ə, uwə rututu ə njuw ta'a.

²¹ Ngonn el baw'ne ene: “Bai m'ra majel m'osi'n ta Luwə num m'os'i inbe ta num tɔ, m'asi ta kadi bari'm ngonn'i el.”

²² Nan baw'a el nje ra kulə'gi ene: “In rei ki ku ki maji utə ndəgə'gi kalangi uləi rɔ ngonn'm'ti. Uləi ningə ngonn ji'ə'ti ə uləi sa nja'a'ti tɔ.

²³ Rei ki ngonn mangi kibo mbul mbul tɔli'ə adi j'usoi ji rai rɔnel.

²⁴ Tado ngonn'm kin oy ə təl isi ki dɔ'ne taa. Nanyi ə in ki kingə!” Ningə uləi ngirə kadi rai rɔnel.

²⁵ Dɔkagilo'ə'ti kin, ngonnkon'a ki ngatɔgi in mu. Loki isi təl mu ə in ndəkba ki kəy ningə oo ndu nyakində'gi ki ndam'gi.

²⁶ Bar nje ra kulə kare, ə dəj'ə ene ke ri ə ra nya wa.

²⁷ Nje ra kulə kakin el'ə ene: “Ngonnkon'i ə re ə baw'i adi tɔli ngonn mangi kibo mbul mbul tado təl ki lapiya.”

28 Ngonn ki ngatogi ra wongi adi mböti kaw key. Baw'a te taga kadi sol me'ö ad'a ur key.

29 Nan el baw'ne ene: "Oo bal ngayn ö m'nji m'ra kulö mad'i, ndö kare ki m'mböti töl röm go ta'ti lä'i goto. Nan ndö kare ki adi'm ngonn binyö be kaa m'ra'n rönel ki madi'm'gi goto.

30 Nan loki ngonn'i ki tuji nyakingö lä'i dö kaya dene'gi'ti kin re ningö, töl ngonn mangi kibo mbul mbul ad'a."

31 Ningö baw'a el'ö ene: "In, ngonn'm, in söm ne nan'ti, adi nya'gi pöti ki in yan'm in yan'i.

32 Nan in low'ö'ti kadi ji ra nyakuso ji ra'n rönel, tadö ngonnkon'i kam oy ö töl isi ki dö'ne taa, nanyi ö in ki kingö!"»

16

Kujita ki ojido njengäm nya ki rötä'ti el

1 Go'ti ningö Jeju el njendo'gi lä'ne ene: «Dingäm kare ki njenyakingö aw ki njekindö kum'ne go nya'gi'ti ki me key'ti lä'ne non. De'gi rei eli'ö eyina: "Njengäm nya'gi lä'i isi tuji ki nyakingö lä'i tigö."

2 Nje key bar nje ra kulö lä'ne el'ö ene: "Ta ri ö m'nji m'oo dö'i'ti am wa? Jji'm go nya'gi ki ojido kulö lä'i ki me key'ti adi'm m'oo. Tadö lo kadi m'a mad'i indö kum'i go nya'gi'ti lä'm ki me key'ti goto nga!"

3 Njengäm nya el röne ene: "Be'm ge kadi m'indö kum go nyakingö'gi'ti ki me key'ti el nga kam, m'a m'ra ri nga am wa? Ndö dönanangi ö, tögim asi el. Kaw köy nya ö röm a sol'm.

4 M'gär nya ki m'a m'ra kadi de'gi a uwöi m'in ki rö'de'ti me key'ti lä'de loki be'm adi m'indö kum'm go nya'ti el."

5 Be ö, be nje bangi ulö bär'gi lä'ne kare kare. El nje bangi ki döketete ene: "Bangi lä be'm in bann dö'i'ti wa?"

6 Nje bangi ki döketete kakin ene: "Ku hu bu kare." Ningö el'ö ene: "Ta makitu bangi lä'i ö isi nanga kalangi, ndangi me'ti dö mi."

7 Go'ti ningö el ki nungi ene: "In yan'i in bann wa?" Nje bangi ki nja joo el'ö ene: "Madi'm in saki geme bu kare." Ningö el'ö ene: "Un makitu bangi lä'i ö ndangi me'ti döjijoo."

8 Be njengäm nya ki ngom ulö töji dö'a'ti tadö ra nya ki kumkädi. De'gi ki gäri Luwö el rai nya ki kumkädi ngayn me kulö ra'de'ti dann'de'ti utö ngann'gi lä kunji.»

Luwö in ki nar

9 Ningö adi m'el'se: «Rai madi nan ki de'gi ki nyakingö ki ngom kin, kadi ndö ki goto ji'se'ti ningö, uwöi'se rö'de'ti lo kisi ki biti ki non'ti.»

10 De ki ra ki asi ta kadi de uwö kul'ö dö nya ki nden'ti, a asi kadi de uwö kul'ö dö nya ki boi'ti tö. De ki njera nya ki dana el me nya ki nden'ti, a ra nya ki dana el me nya ki boi'ti tö.

11 In be ö, re de asi ra nya ki low'ö'ti el tadö Mamon lä nyara ki dana el, eke nan a adi nyakingö ki rötä'ti wa?

12 Re de ra nya ki low'ö'ti el dö nya'ti lä de ki rangi, eke nan a adi yan'i ki söw dö'i inbe?

13 Nje ra kulö madi, ki a asi ra kulöbör lä ngar'gi joo goto: re ösi ta ki kare ö, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ö, a uwö ki ki nungi tö. A asi kadi rai bär lä Luwö num bär lä nar num el.

14 Parisi'gi ki njendigi ta lä nar, uwöi Jeju kogi loki oyi ta'gi kin pöti.

¹⁵ Ningə Jeju el'de ene: «Rai rɔ'se to de'gi ki njera nya ki dana be takum de'gi'ti. Nan Luwə gər me'se. Tado nya ki de'gi ɔsikurə ngayn takum'de'ti kin in nya kow takum Luwə'ti.

Ndukun ki Konbe lə Luwə

¹⁶ «Biti dɔkagilo'ti lə Jan Batisi, in dɔkagilo lə ndukun lə Moji ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti. De'gi iləi mbər Konbe lə Luwə to Poyta ki maji. De ki ra'a, ra ki tɔgi'ne tado kandi me'ti.

¹⁷ On el kadi dɔran in ki dɔnangi a dəri kɔ utə kadi de ɔr ngonn kur ta ki me ndukun'ti lə Luwə kɔ.

¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə ne'ne ə ta in ki rangi, in njekuwə marum. Taa de ki nje taa dene ki ngaw'a tuwə kaa in njekuwə marum tɔ.

Kujita ki ɔjido njenyakingə in ki Lajar

¹⁹ «Dingəm kare ki njenyakingə ki njekulə ku ki ndole kas yɔl ki gat'a in ngayn in non. Ndɔ'gi kare kare pəti, isi ra rɔnel tado isi maji.

²⁰ Njendoo kare ki tɔ'a nan Lajar ki dobay ta rɔ'a, re to ta kəy'ti li'ə.

²¹ Ndigi kadi n'usɔ bunə nyakusɔ'gi ki tosi nanga ta tabilə'ti lə njemaji. Nan busi'gi kaa rei tonni ta dobay li'ə.

²² Ndɔ kare njendoo kakin oy, adi malayka'gi rei uni'ə awi si'ə kadi Abiraham'ti. Njemaji kaa re oy tɔ, adi duwi'ə.

²³ Njemaji ingə kon me lo ki koo'ti ngayn, un kum'ne taa ningə oo Abiraham sanyi nu ki Lajar kad'a'ti tɔ.

²⁴ Njemaji kakin un ndu'ne ki taa ningə non ene: "Bai Abiraham, oo kumtondoo lə'm! Ulə Lajar adi ulə ta ngonn ji'ne mann'ti, kadi re'n sɔli'n ndonn'm tado m'ingə kon ngayn me por'ti kin."

²⁵ Abiraham el'ə ene: "Ngonn'm, adi me'i olo dɔ'ti toki ndɔki ingə maji me dɔnangi'ti, ə Lajar ingə nya ki to to. Ngɔsine, bəri mann non kum'ə'ti, nan in, in me nya ki to'ti.

²⁶ Ningə kibo utə, ngɔsine bolo be kibo to dann'je'ti sese, adi re ji ge kaa, lo kadi j'a dər səm'ti j'aw rɔ'se'ti goto. Taa, ingi kaa, a asi kadi dəri rei rɔ'je'ti el tɔ."

²⁷ Njemaji el ene: "Re in be ningə, nja'i ba, bai, ulə Lajar ad'a aw me kəy'ti lə bai.

²⁸ Tado ndəgi ngannkon'm'gi nanyi non in mi bay, ə kadi aw ndɔr mbi'de kadi rei, tei lo kon'ti kin el nga."

²⁹ Abiraham el'ə ene: "Ngannkon'i'gi rai ki ndukun ki Moji ndangi ki ta'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi non. Maji kadi oyi dɔ ndu'de!"

³⁰ Nje maji ene: "In kin asi el bai Abiraham. Nan re, de madi in dann nje koy'gi'ti ne ə aw ingə'de ə a inyəi gorow njiyə'de ki majel kɔ."

³¹ Nan Abiraham təl el'ə ene: "Re oyi ta lə Moji el num, ta lə njekeltakita Luwə'ti el num ə, kin ə de in dann njekoy'gi'ti ə aw rɔ'de'ti kaa, a oyi ta li'ə to ta ki rɔta'ti el bay!"»

17

Ta dɔ bulə de'gi'ti

(Mat 18.6, 7; Mrk 9.42)

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Lo kadi de'gi a osi me majel'ti el goto. Kumtondoo in dɔ de'ti ki majel re ki takul'ə.

² A in soti ngayn bay tado li'ə kadi dɔ'i mbal kusi ko mində'ti, ə iləi'ə me ba'ti, utə kadi ra adi ki kare dann ngann'gi'ti ki du kin osi.»

³ Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti! Re ngonnkon'i ra majel ə, maji kadi ndang'a dɔ'ti, re inyə kuləra'ne ə, inyə go majel li'ə kɔ ad'a.

⁴ Re ra majel sə'i nja siri me ndo'ti ki kare kaa, re ro'i'ti nja siri dəji k'inyə go ko ə, inyə go ko ad'a.

*Kunme ki nden to kandi mutardə be
(Mat 17.20)*

⁵ *Njekawkulə'gi eli Burəbe eyina: «Ilə kunme do mad'a'ti lə'je adi'je.»

⁶ Ə Burəbe el'de ene: «Toki rəta'ti, re awi ki kunme ki in ndikiri ba to kandi kagi, ki bari'ə mutardə kin be mindi kaa, asi kadi eli kagi mbaykote kam eyina: Ɔr ki ngirə'i ba ə aw man ro'i me ba'ti» ə a təl ro'ne go ta'ti lə'se.

Kulə lə njekuləbər

⁷ «Re de madi dann'se'ti aw ki nje ra kulə madi ki in nje ndoo eke in njengəm bati'gi. Loki təl mu re ningə, ke a el'ə ene: “Re kalangi isi nanga, so nya wa?”

⁸ Jagi, a el'ə ene: “Ra go nyakuso lə'm ki kad'a. Ningə mbəl ku ki ro'i'ti, ə re adi'm nyakuso. Loki m'njo nya num, manyi nya num ningə, so yan'i num, anyi yan'i num to.”

⁹ A ra oyo njekulə lə'ne tado təl ro'ne go ndu'gi'ti lə be'ne? Jagi a in be el!

¹⁰ Ta lə'se kaa to be to. Loki rai nya'gi pəti ki Luwə un ndu'ne kadi rai ningə maji kadi eli eyina: “J'in nje ra kulə'gi ki nda'je goto, ji ra kulə ki maji kadi ji ra.”»

Jeju adi lapiya njebanji'gi dɔgi

¹¹ Do row kaw'a Jerujalem'ti, Jeju dər mbunə bebo Samari ki Galile'ti.

¹² Loki isi ur me ngonn be'ti to kur bay ə, njebanji'gi dɔgi iləi ta'a. Adi ndan'de ngal si'ə jo, ə rai lokati.

¹³ Uləi ngirə kadi nonyi do'a'ti ki ndu'de kibo eyina: «Jeju, njendo, oo kumtondoo lə'je!»

¹⁴ Loki oo'de ningə el'de ene: «Ai ɔji ro'se njekujənyamosi kadikare'gi*!» Do row kaw de'ti ne bay par ə, ingəi ro'de ar njay.

¹⁵ Ki kare dann'de'ti loki oo kadi ingə lapiya nga ningə, təl do nja'ne'ti, ki kulə toji do Luwə'ti, ki ndu'ne kibo.

¹⁶ Osi nja Jeju'ti, ɔsi nati non'ne nanga, ra'a oyo. Dingəm kakin in de ki Samari'ti.

¹⁷ Jeju el ene: «Njebanji'gi ki dɔgi pəti ki ro'de ar njay, eke nje ki jikara awi ra wa?»

¹⁸ Mbunə'de'ti pəti, de kare ki təl re ulə toji do Luwə'ti goto, nan de ki in Juwipi el kin ki kar'ne ba par!

¹⁹ Ningə Jeju el de ki Samari'ti kakin ene: «Ində taa aw, tado kunme lə'i aj'i.»

*Ta ki ɔjido Konbe lə Luwə
(Mat 24.23-28,37-41)*

²⁰ Ndo kare Parisi'gi dəji Jeju ta ki ɔjido dɔkagilo re Konbe lə Luwə. Jeju el'de ene: «Konbe lə Luwə a re to nya ki de'gi a oyi'ə ki kum'de jaja el.

²¹ A in ki k'el k'ene: “Oyi in yo bo”, eke: “In ne bo el.” Toki rəta'ti Konbe lə Luwə in dann'se'ti nga.»

²² Go'ti ningə el njendo'gi ene: «Ndo madi a re non ki a ndingəi ngayn kadi oyi ndo kare me ndo'gi'ti lə Ngonn De, nan lo kadi a oyi goto.

²³ Ningə a eli'se eyina: “Kirisiti in ne”, eke “Kirisiti in nu!” kadi ai! Ononyi'se kadi anyinan ngodi ki low'ə'ti!

²⁴ Ningə, toki ndi təl ə lo ar njay njay in dow dɔran'ti ki kare te'n dowə'ti ki nungəi kakin ə, ndo re'm m'in Ngonn de kaa a to be to.

²⁵ Nan kete non təl'ə'ti, maji kadi Ngonn De ingə kon ngayn, kadi de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone kin mbəti m'in bay taa.

* 17:14 17.14 Lebitiki 14.2-3

26 Ningə, ko nya'a ki ra nya dəkagilo'ti lə Nuwe kin ə, be to'a a ra'n nya ndo re'm'ti m'in Ngonn de to.

27 De'gi soi nya ge, anyinan nya ge, taai nan ge, adi ngann de'gi taai ngaw ge, biti ndo'ti ki Nuwe ur'n me tokibo'ti. Go'ti ningə mann kon kibo re tuji de'gi pəti†.

28 A to to nya ki ra nya dəkagilo'ti lə Loti be to: De'gi soi nya num, anyinan nya num, ndogi nya'gi num, lawi nya'gi num, manyi kagi'gi num ə rai kəy'gi num to.

29 Nan ndo ki Loti te'n me bebo'ti ki Sodom, Luwə adi ndi por ki babur ki in dōran'ti on de'gi təl'de pəti‡.

30 Ndo ki m'in Ngonn de m'a te'n bus kaa, be to'a nya'gi a rai nya to.

31 Me ndo'a'ti kin de ki in do kəy'ti ə, a ur nanga tado kəy nya'gi lə'ne ki me kəy'ti te'n taga el. Be to ə, de ki ra me ndo'ti kaa a təl re be el to.

32 Adi me'se olo do nya'ti ki te do ne Loti'ti, ki ilə rəti ə ingə koy kin§.

33 De ki sangi kadi n'aji rə'ne ki non'ti, a ilə rə'ne kə. Nan de ki ilə rə'ne kə tado lə'm ə, a ngəm rə'ne ki non'ti to.

34 Adi m'el'se, me kondə'a'ti kin, de'gi joo toi do tirə'ti ki kareba ningə, a uni ki kare, a inyəi ki nungi.

35 Dene'gi joo, a uri nya nan'ti, a uni ki kare ə, a inyəi ki nungi.

36 [Dingəm'gi joo, a rai kulə me ndo'ti ki kare ə, a uni ki kare ə a inyəi ki nungi.]»

37 Ningə, njendo'gi dəji'ə eyina: «Burəbe, lo ki ra'ti ə, nya'gi kin a rai nya'ti wa?» El'de ene: «Lo ki ninn to'ti ə, mal'gi a kawinan səm'ti.»

18

Kujita ki ojido njegangi ta ki dene ki njengawkoy

1 Jeju el kujita njendo'gi lə'ne kadi ndo'n'de, kadi elita ki Luwə ta ta, um kadi wongi ra'de go'ti el.

2 El ene: «Njegangi ta kare isi bebo'ti madi non. Njegangi ta kakin bol Luwə el num, ta ilə koji do de'ti el num to.

3 Me bebo'ti kakin ə, dene kare ki njengawkoy si'ti non to. Dene kakin re ki dəkagilo'gi pəti el'ə ene: “Gangi ta lə'm ki to mbunə'm'ti ki nje ta lə'm kin adi'm.”

4 Njegangi ta kakin mbəti Dəkagilo ngayn. Nan təl elta rə'ne ene: “Re m'bol Luwə el num, ta m'ilə koji do'de madi'ti kare el kaa,

5 dene ki njengawkoy kam njuwə'm ngayn. Maji kadi m'gangi ta li'ə mad'a, kadi təl re gogi ndo ki rangi'ti, to do'm bay el nga.”»

6 Burəbe el do'ti ene: «Maji kadi oyi do ta ki njegangi ta ki gorow'ə'ti el kin maji.

7 Ke oyi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi nje ki mbəti'de, ki sii nonyi do'a'ti kada ge kondə ge kin el wa? A isi gərərə ba do ra se'de'ti wa?

8 Adi m'el'se, a gangi ta lə'de kalangi ba. Nan ndo ki Ngonn De a re, ke a ingə kunme donangi'ti bay wa?»

Parisi ki njetalambo

9 Jeju el kujita ki do nje'gi ki oyi rə'de to de'gi ki dana ə kidi ndəgi de'gi.

10 Ene: «Dingəm'gi joo, rai Kəy'ti lə Luwə tado kelta ki Luwə; ki kare in Parisi, ki nungi in njetalambo to.

11 Parisi in ra ta ə elta ki ojido rə'ne me'ne'ti ene: “Luwə lə'm, m'ra'i oyo tado m'in to to ndəgi de'gi ki nje bogi'gi eke njera nya'gi ki dana el, ki njekuwə marum, taa to njetalambo kam el.

12 Me ndo'ti ki siri, m'ogi rə'm nyakuso nja joo. Madi Luwə ki kare me ki do'gi'ti, me nyakingə'gi'ti lə'm pəti tigə.”

† 17:27 17.27 Lo tum ginn nya'gi 6.9-7.24 ‡ 17:29 17.29 Lotum 18.20-19.25 § 17:32 17.32 Lo tum ginn nya'gi 19.26

13 Nan njetalambo ɔsi rɔ'ne ngerəngi nu, kun kaa ge kun kum'ne ki dɔran'ti el. Ningə ində kadi'ne ray ray ə, el ene: "Luwə lə'm oo kumtondoo lə'm tado m'in njeramajel!"

14 Adi m'el'se, in njetalambo ə təl aw be lə'ne ningə Luwə tudə de'ti ki dana, um Parisi el. Tado de ki un dɔ'ne ta, ə a uləi dɔ'a nanga; nan de ki sɔl dɔ'ne ə, a uni dɔ'a ta tɔ.»

Jeju ində ji'ne dɔ ngann'gi'ti ki du

(Mat 19.13-15; Mrk 10.13-16)

15 Ngann'gi ki kasi inbe kin kaa de'gi rei se'de rɔ Jeju'ti kadi njangido'de. Nan loki njendo'gi oyi nya kin ningə, ndangi'de.

16 Nan Jeju adi rei ki ngann'gi ki du rɔ'a'ti ningə el ene: «Inyəi ngann'gi ki du adi rei rɔ'm'ti, ononyi'se kadi ɔgi'de tarow, tado Konbe lə Luwə in nya de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.

17 Toki rɔta'ti adi m'el'se, de ki taa Konbe lə Luwə to ngonni ki du be el ə, a ur me'ti el ratata.»

Basa ki njenyakingə

(Mat 19.16-30; Mrk 10.17-31)

18 Kibo lə Juwipi'gi kare, dəji Jeju ene: «Njendo ki nje hal ki maji, in ri ə m'a m'ra ə m'a m'ingə'n kaji ki to biti ki non'ti wa?»

19 Jeju el'ə ene: «Tado ri ə bari'm de ki maji wa? De kare ki maji goto, nan Luwə ki kar'ne ba par ə in de ki maji.

20 In gər mbərkikində'gi lə Luwə ki ene: "A uwə marum el, a təl de el, a bɔgi el, a mannaji ki ngom dɔ mad'i'ti el, a ɔsikurə baw'i ki kon'i*."»

21 Ningə dingəm təl el Jeju ene: «Nya'gi kin pəti m'təl rɔ'm go'ti dɔkagilo kulə ngirə basa'm'ti nu biti bone.»

22 Go ta'gi'ti kin Jeju el'ə ene: «Nya kare be ə nanyi kadi in ra bay: Aw adi ndogi sə'i nyakingə'gi lə'i pəti tigə, ə lowə nar'a njendoo'gi, ə a aw ki nyakingə'gi ngayn me dɔran'ti, ə un go'm!»

23 Nan loki dingəm oo ta kin, kum'ə diw kururu, tado in de ki nyakingə li'ə in ngayn.

24 Loki Jeju oo'ə, un kum'ne oo'n'ə ningə el ene: «In nya ki ngan ngayn ki rɔ njenyakingə'gi kadi uri me Konbe lə Luwə.

25 In nya ki ngan ngayn inbe kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur Konbe lə Luwə.»

26 Nje ki si oyi dɔ ta lə Jeju eli eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

27 Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki de asi ra el, Luwə asi kadi ra.»

28 Piyər el'ə ene: «Nga j'in, ki j'inyə nyakingə'gi lə'je pəti ə j'un go'i.»

29 Jeju el'de ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se, re tado Konbe lə Luwə, de madi, inyə kəy lə'ne, ne'ne, ki ngannkon'ne'gi, ki baw'ne kon'ne, ki ngann'ne'gi,

30 ə, a ingə dɔ'ti ngayn utə ki kete bay, dɔkagilo'ti ki bone, taa dɔkagilo'ti ki a re, a ingə kaji ki a to biti ki non'ti.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti

(Mat 20.17-19; Mrk 10.32-34)

31 Jeju bar njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo ki rɔ'ne'ti, ningə el'de ene: «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem'ti, nya'gi pəti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ndangi ɔjido'm m'in Ngonni de, a tolita'de.

* 18:20 18.20 Tekitaga 20.12-16; Ndukun ki nja joo 5.16-20

³² Tado, a ulæi m'in ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi to kogi do'm'ti ge, a taji m'in ge, taa a tuwi mann ta'de do'm'ti num to.

³³ Go'ti, loki indæi'æ ki ndøy ningæ, a tæli'æ. Ndo mutæ tum ginn'æ ndo koy'o'ti a te lo koy'ti.»

³⁴ Nan nya kare ki njendo'gi gæri me ta'ti kin goto. In ta ki to lo kiyæro'ti ro'de'ti. Gæri me ta ki Jeju ge kel'de el.

Jeju adi njekumto oo lo Jeriko'ti
(Mat 20.29-34; Mrk 10.46-52)

³⁵ Loki Jeju in ndækba ki bebo Jeriko ningæ, njekumto madi isi ngangï row'ti non, isi koy nya.

³⁶ Loki njekumto oo kah bulæ de'gi ki isi indæi dæri bur bur ningæ, dæji ta ke ri æ ra nya wa.

³⁷ Eli'æ eyina: «Jeju ki Najareti æ isi indæ dær.»

³⁸ Njekumto ulæ ngiræ kadi un ndu'ne ki ta, æ non ki togi'ne, ene: «Jeju ki Ngonnkaw Dabidi†, oo kumtondoo læ'm!»

³⁹ De'gi ki nje njiyæ kete non de'gi'ti ndangi'æ kadi uti ta'ne, nan kadibe bay æ njekumto un ndu'ne ki taa do mad'a'ti ene: «Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo læ'm!»

⁴⁰ Jeju ra lokati æ un ndu'ne kadi rei si'æ ro'ne'ti. Loki re ro'a'ti ndækba ningæ, Jeju dæj'æ ene:

⁴¹ «In ri æ ge kadi m'ra mad'i wa?» Njekumto el'æ ene: «Buræbe, m'ge kadi kum oo lo!»

⁴² Jeju el'æ ene: «Oo lo! Kunme læ'i aj'i nga.»

⁴³ Par æ, low'æ'ti non kum'æ oo lo adi un go Jeju ki kulæ toji do Luwæ'ti ta'ne'ti. Loki bulæ de'gi oyi nya kin ningæ, ulæi ngiræ kôsikuræ Luwæ.

19

Jeju ingi ki Jaka

¹ Loki Jeju ur me be'ti ki Jeriko æ isi indæ dær ningæ,

² dingæm ki njenyakingæ kare ki to'a nan Jaka, ki in ki boi læ njetalambo'gi isi non.

³ Dingæm kin sangi kadi n'oo ke Jeju in nan dana wa, nan lo kadi oo Jeju goto, tado bulæ de'gi, taa in de ki goji to.

⁴ Be æ, anyi ngodi kete, aw ala do kagi mbyakote'ti, kadi n'oo Jeju ki a dær ki row ki low'æ'ti kin.

⁵ Loki Jeju re te low'æ'ti kakin ningæ, un kum'ne ki taa, el Jaka ene: «Jaka, ur nanga ne kalangi, tado m'in m'a m'nji me køy'ti læ'i bone.»

⁶ Lo kin'ti, Jaka ur nanga kalangi, uwæ Jeju ro'ne'ti ki ronel.

⁷ De'gi pæti ki oyi nya kin, barita do Jeju'ti eli eyina: «Aw isi be læ njeramajel.»

⁸ Nan Jaka ra taa, el Buræbe ene: «Buræbe, m'a m'adi nusi nyakingæ læ'm njendoo'gi. A kin æ re m'taa nya læ'de ki aldo maji æ, m'a m'tæl m'ugæ bang'a gogi nja so.»

⁹ Lo kin'ti Jeju ene: «Bone Njekaji de'gi ur me køy'ti læ'i, tado in kaa in ngonn kaw Abiraham to.

¹⁰ Tado ki ro'ta'ti, Ngonn de re kadi sangi de'gi ki nanyinan, aji'de.»

Kujita do bærgi'ti ki mutæ
(Mat 25.14-30)

¹¹ Loki de'gi uri mbi'de sii oyi ta ki Jeju isi el'de ba bay ningæ, Jeju un kujita kare ta'ne'ti kadi el'de. Jeju in ndækba ki Jerujalem adi de'gi oyi kadi konbe læ Luwæ a odi ro'ne low'æ'ti non.

† 18:38 18.38 Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki do'ti ginn makitu'ti nanga.

¹² El'de ene: «Dingəm kare ki oji'ə me maji'ti isi aw be madi'ti ki sanyi kadi indəi jögi konbe dö'a'ti bay taa to təl.

¹³ Be ə, kete bay taa kadi aw, bar njekulə'gi lə'ne dögi, adi de ki ra dann'de'ti mbal or kare, ningə el'de ene: “Tai, təli ji'se biti kadi m'təl m're m'ingə'n'se.”

¹⁴ Nan de'gi ki me be'ti li'ə mbəti go'ə'ti, in ginn'ə'ti kan, ə uləi de'gi go'ə'ti eli eyina: “Ji ndigi el kadi de kin re isi ngar dö'je'ti.”

¹⁵ Be kaa, indəi jögi ngar dö'a'ti. Be ə, loki təl re be ningə, bar nje ra kulə'gi lə'ne ki adi'de nar kakin kadi n'oo ke in ri ə rai wa.

¹⁶ De ki döketete re, ningə el ene: “Be'm, nar or ki kare ki adi'm kaa, nyi m'ingə dögi dö'ti kin.”

¹⁷ Ə ngar el ene: “Maji ngayn, in njekulə ki maji. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me kində kum go nya'ti ki nden be, m'indəi nje konbe dö bebo'gi'ti ki dögi.”

¹⁸ De ki nja joo re, ningə el ene: “Be'm, nar or ki kare ki adi'm kaa, nyi m'ingə mi dö'ti kin.”

¹⁹ Ə ngar el'ə ko ta inbe kakin ene: “In isi to nje konbe dö bebo'gi'ti mi.”

²⁰ In ki rangi re ningə el ene: “Be'm, oo nar or lə'i ki kare ki adi kaa nyi to kin, m'aw m'ngəm ta ku'ti dangi m'ad'a to.

²¹ Tado m'bol'i, in de ki ngan ngayn: nya ki ində el kaa un num, nya ki duw el kaa ujə num.”

²² Lo kin'ti ngar el'ə ene: “In njekulə ki majel. Ningə m'a m'gangi ta dö'i'ti ki ta ki te ta'i'ti inbe. In gər maji kadi m'in de ki ngan ngayn: nya ki m'ində el kaa m'un num, nya ki m'duw el kaa m'ujə num.

²³ Nga ra bann be ə re a ində nar lə'm lo ngəm nar'ti el wa? Re ində lo ngəm nar'ti ə, m'təl m're kin ə m'a m'ingə mann'a dö'ti.”

²⁴ Go'ti ngar el de'gi ki rai low'ə'ti non ene: “Tai nar or ki kare ki ji'ə'ti kin adi in ki awi'n dögi kin.”

²⁵ Ə de'gi eli ngar eyina: “In kam aw ki nar or dögi nga.”

²⁶ Nan ngar el'de ene: “M'el'se toki, de ki aw ki nya, a adi'ə dö'ti, nan de ki awi'n el, in ki nden inbe ki awi'n kin kaa a tai ji'ə'ti bay.

²⁷ Ningə njeban'gi lə'm, ki mbeti kadi m'in ngar dö'de'ti, rei se'de, təli'de takum'ti ne.”»

Jeju ur Jerujalem'ti ki kəsikurə

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-10; Jan 12.12-16)

²⁸ Go ta'gi'ti kin, Jeju gangi kete non bulə de'gi, un row ki kaw ki Jerujalem.

²⁹ Loki Jeju re te ndəkba ki be ki Betipaje in ki be ki Betani, ki kaw ki kadi mbal'gi'ti ki bari'de mbal kagi Buni'gi kin ningə, ulə njendo'gi joo.

³⁰ El'de ene: «Awi me ngonn be'ti ki ra non'se'ti kam. Loki a uri ki me be'ti, a ingəi ngonn koro ki dö'i'ə adi ra. In ngonn koro ki de ala gidə'ti nja kare el bay. Tuti'ə, in rei si'ə adi'm'in.

³¹ Ə re de madi dəji'se ene: “Tado ri ə isi tuti ngonn koro kin wa?” Ə a eli'ə eyina: Tado “Burəbe ə ge'ə.”»

³² Nje ki Jeju ulə'de kakin awi ningə nyi, ingəi nya'gi inbe toki Jeju el'n'de.

³³ Be ə, tuti ngonn koro kakin ningə, be nje koro'gi dəji'de eyina: «Tado ri ə tuti ngonn koro kin wa?»

³⁴ Ningə njendo'gi iləi'de'ti eyina: «Burəbe ə ge'de.»

³⁵ Loki rei ki ngonn koro kakin adi Jeju ningə, lowi ku'gi lə'de gidə'ti ə adi Jeju ala isi dö'ti.

³⁶ Kəti inbe ki isi ət aw kete kete kin ningə, de'gi mbalayi ku'gi lə'de dö row njiyə'ti.

³⁷ Loki Jeju isi re ndəkba ki Jerujalem'ti ki row ki in ki do mbal kagi Buni'gi'ti kin ningə, bulə njendo'gi li'ə pəti, rə'de nəl'de ngayn adi uni ndu'de ki taa, piti Luwə tado nyakoji'gi pəti ki ra adi oyi ki kum'de.

³⁸ Piti Luwə eyina:

«Kadi Luwə njangi do ngar ki re me to Burəbe'ti!

Kadi lapiya re ki do dōran'ti, ə toji in ki do Luwə'ti ki nje kisi dōran'ti to.»

³⁹ Parisi'gi madi ki in dann bulə de'gi'ti eli Jeju eyina: «Burəbe, ndangi njendo'gi lə'i adi uti ta'de.»

⁴⁰ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'adi oyi, re ingi uti ta'de kaa, gagi mbal'gi a singəi səkitə.»

Jeju non tado bebo Jerujalem

⁴¹ Loki Jeju ində do be ki Jerujalem ndəkba ə un kum'ne oo'n'ə ningə mann non re kum'ə'ti.

⁴² Mann non re kum'ə'ti adi el ene: «Kin ə re dəkagilo'gi ki, bone kin, in kaa in gər row lapiya kin ə re a in soti sə'i, nan kum'i te do'ti el.

⁴³ Ndo'gi ki ngan a rei non kadi njeban'gi lə'i a uləi nan gugi do'i, a iləi nan ki ta to row'gi pəti, a uti nu nguy lo kadi a te goto.

⁴⁴ A budi'nu nanga mur mur ki de'gi lə'i. Mbal madi ki kadi de a inyə adi isi do mad'a'ti goto. Tado kum'i te do dəkagilo'ti ki Luwə re'n kadi ra'n sə'i kin el.»

Jeju me Kəy'ti lə Luwə

(Mat 21.12-13; Mrk 11.15-19; Jan 2.13-16)

⁴⁵ Go'ti, Jeju aw ur nati Kəy'ti lə Luwə, ilə rə'ne tuwə njelaw nya'gi səm'ti kə.

⁴⁶ Ningə el'de ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “Kəy lə'm a in kəy kelta ki Luwə, nan ingi, təli'ə lokiyəro'ti lə njebogi'gi yo.”»

⁴⁷ Ndo'gi pəti, Jeju ndo de'gi nya me Kəy'ti lə Luwə. Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi, ki njekundo de'gi me be, sangi row kadi n'toli Jeju,

⁴⁸ nan gəri row'ə el, tado bulə de'gi indəi mbi'de maji ngayn go ta'ti li'ə.

20

Təgi lə Jeju

(Mat 21.23-27; Mrk 11.27-33)

¹ Ndo kare, Jeju sii ndo de'gi nya me Kəy'ti lə Luwə, ilə'n mbər Poyta ki maji ningə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi ki ngatəgi'gi, tei non rei.

² Loki rei ningə dəji'ə eyina: «El'je adi j'oo, in ki təgi ki in ra ə isi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan to a adi ndu'ne ə isi ra'n wa?»

³ Ə Jeju təl el'de ene: «M'in kaa m'a m'dəji'se ta kare kadi eli m'in.

⁴ In nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi?»

⁵ Nan təli mərita dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: “In Luwə ə ulə” a dəji'je ene ke ra bann ə j'un me'je j'ad'a el wa?

⁶ A kin ə re j'eli j'ene: “In de'gi ə uləi Jan” ə, bulə de'gi ba pəti a tiləi'je ki mbal təli'je, tado gəri maji ngayn kadi Jan in njekeltakita Luwə'ti.»

⁷ Be ə təli eli Jeju toki n'gəri de ki ulə el.

⁸ Ə Jeju ilə de'ti ene: «Re in be ə, m'in kaa m'a m'el'se təgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el to.»

Kujita do nje ra kulə ndəo nju'ti

(Mat 21.33-46; Mrk 12.1-12)

⁹ Go'ti, Jeju ilə rə'ne elta bulə de'gi me kujita'ti kin ene: «Dingəm kare uwə ndoo nju ningə; do'i tanan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju kadi to rai kulə adi'ə, ə kagilo'ə'ti ə kanyi nan nya'a ningə, ɔti aw mbah ki go'ə ngal.

¹⁰ Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bər lə'ne kare kadi aw taa kandi nya ndoo nju kakin, ki in yan'ne ji njerakulə'ti adi ne. Nan loki bər aw ningə, nje ra kulə'gi, tindəi'ə ngayn, ə tuwəi'ə adi təl ki ji'ne kare aw.

¹¹ Njendoo təl ulə bər ki rangi bay. Nan in kaa, tindəi'ə ge taji'ə ge, ə tuwəi'ə adi təl ki ji'ne kare aw.

¹² Be kaa dingəm kakin təl ulə bər ki nja mutə bay. Ningə in ki nja mutə kin, in kaa nje ra kulə'gi kakin tindəi'ə, adi'ə do, ə tuwəi'ə adi'ə aw.

¹³ Lo kin'ti, be njendoo dəji ta rə'ne ene: "In ri ə kadi m'ra wa. M'a m'ulə ki ngonn'm ki dingəm ki njendigə lə'm ngayn kin. Domaji, a boli gid'ə."

¹⁴ Nan nje ra kulə nju loki kum'de osi do ngonn'on'ti ningə, elinan ta kin dann'de'ti eyina: "Darə'a inbe kam ə a in nje nya nduwə. Ji təli'ə j'adi ndoo nju kin təl nya lə'je!"

¹⁵ Be ə, ndəri ngonn kakin uwəi'ə awi si'ə gidi ndoo'ti taga, təli'ə. Lo kin'ti Jeju dəji'de ene: Eke dingəm ki be nje ndoo kin a ra se'de bann wa?

¹⁶ A re kadi təkə nje ra kulə nju kin kə, ə ində nje ki rangi ta ndoo nju'ti.» Loki de'gi oyi ta ki Jeju el kin ningə, eli eyina: «Jagi, nya kin a ra nya be el.»

¹⁷ Nan Jeju gon'de ba ningə el'de ene: «Ta ki makitu lə Luwə el ene "Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,

In ə təl mbal ki in togi kəy*," kin me'ə in ri ə?

¹⁸ De ki ra ki osi do mbal'ti kin ə, a tətə njəki njəki. A re mbal kin ə osi do'a'ti ningə, de'ə kin a rəkitəi'ə rəkitə rəkitə».

Ta do lambo'ti lə ngar Sejar
(Mat 22.15-22; Mrk 12.13-17)

¹⁹ Njendo ndukun'gi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi sangi row kadi n'uwəi Jeju low'ə'ti ne, tado gəri maji kadi kujita ki Jeju el kin ɔji do'de, nan boli bulə de'gi.

²⁰ Be ə, indəi kum'de go Jeju'ti, ningə uləi de'gi madi ki rai rə'de to de'gi ki dana be rə'a'ti. Uləi de rə'a'ti kadi to me ta'ti ki a te ta'a'ti kin ningə, n'uwəi'ə'n'ə n'uləi'ə ji nje konbe'ti ki aw togi do'a'ti.

²¹ Ə de'gi kakin dəji Jeju eyina: «Njendo de'gi, ji gər kadi in njekelta ki rəta'ti taa in njendo nya ki rəta'ti tə. Kər kum'de dana goto rə'i'ti, isi ndo de'gi row ki rəta'ti ki nəl Luwə.

²² Ə el'je adi j'oo: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi j'ugə lambo nje konbe kibo Sejar wa?»

²³ Nan Jeju gər kadi ədi kum'ə kare, adi el'de ene:

²⁴ «Təji m'in silə kare adi'm'in m'oo, ke do nan ə si'ti, ə tə nan tə ə ndangi'ti wa?» Ningə eli eyina: «In ngar Sejar.»

²⁵ Nga a Jeju el'de ene: «Nya lə Sejar ə adi Sejar, nya lə Luwə ə adi Luwə tə.»

²⁶ Lo kin'ti, lo kadi uwəi Jeju ki ta ki ta'a'ti non bulə de'gi'ti goto. Ta ki ilə'de'ti əti'de bol to kətə yo, adi rai ta'de mbo.

Sadusi'gi ki kində lo koy'ti
(Mat 22.23-33; Mrk 12.18-27)

²⁷ *Sadusi'gi ki madi rei rə Jeju'ti. Sadusi'gi in de'gi ki nje k'el k'ene njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el. Rei rə'a'ti dəji'ə eyina:

* 20:17 20:17 Pa'gi 118.22

²⁸ «Njendo, Moji ndangi ta kin me makitu'ti adi'je ene: "Re de madi, ngononkon'a taa dene, ə ngononkon'a kakin oji ngonon ki dene kakin el bay ə oy ningə, kadi taa dene nduwə kin oji'n ngann'gi kadi tei tor ngononkon'a'ti."†

²⁹ Ningə ki ojido ta kin, ngannkon nan'gi in siri. Ki dokete ta dene, oji'n ngonon el bay ə oy.

³⁰ Ki nja joo re ta dene nduwə kakin, ningə kah'a'ti inbe kakin.

³¹ Ki nja mutə re in kah'a'ti inbe kakin bay. Adi ngannkon nan'gi ki siri kin, taai dene ki kare kin pəti, ningə oyi adi lo koji ngonon si'ə goto.

³² Ta tolta'a'ti, daro dene inbe re oy to.

³³ Nga ke ndo ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, nan dann'de'ti ə dene kakin a in ne'ə wa? Tado in siri pəti taai'ə ne'de'ti.»

³⁴ Jeju el'de ene: «Donangi'ti ne ə dingəm'gi ki dene'gi isi taai nan.

³⁵ Nan de'gi ki Luwə oo'de kadi asi kadi a indəi taa lo koy'ti, kadi sii me bekon'ti ki sigi, a taai nan dene'ti ki dingəm el nga.

³⁶ Taa a oyi el to, tado a toi to malayka'gi be. In ngann Luwə tado Luwə adi'de indəi taa lo koy'ti.

³⁷ Ningə ta k'el k'ene njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, Moji inbe elta ar njay do'ti kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti. Loki elta oji'n do por ki on me ngan'ti, Moji bar Luwə ene: "Luwə lə Abiraham, Luwə lə Isaki, ki Luwə lə Jakobi‡."

³⁸ Ningə Jeju ilə do'ti toki Luwə in Luwə lə de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə lə njekoy'gi el. Tado takum Luwə'ti de'gi pəti sii ki do'de taa.»

³⁹ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki nan'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, elta maji ngayn.»

⁴⁰ Tado sangi kadi n'dəji'ə ta ki rangi el nga.

Kirisiti ki Dabidi

(Mat 22.41-45; Mrk 12.35-37)

⁴¹ Jeju dəji'de ta ene: «Ra bann be ə de'gi eli par eyina Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in ngononkaw Dabidi wa?

⁴² Tado Dabidi inbe ki do'ne el me makitu Pa'gi'ti ene:

“Burəbe Luwə el Burəbe lə'm ene:

«Re isi dojikol'm'ti ne,

⁴³ biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn tog'i'ti§.»

⁴⁴ «Ə re Dabidi bar Kirisiti De ki Luwə mbət'ə Burəbe ə, ra bann taa Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a in ngononkaw Dabidi ba par wa?»

Jeju gangi ta do njendo de'gi ndukun'ti lə Luwə

(Mat 23.37-39; Mrk 12.38-40)

⁴⁵ Jeju el njendo'gi lə'ne takum bulə de'gi'ti ki isi oyi do nyando li'ə ene:

⁴⁶ «Indəi kumkədi do ro'se'ti ki ro njendo ndukun'gi'ti. In de'gi ki ndigi njiyə ki ku ngal, taa ndigi kadi de'gi rai'de lapiya ki bukinan'ti lo kingənan'gi'ti lə bulə de'gi to. Me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, eke lo nyakuso'ti, a ndigi lo kisi kibo, kete non de'gi'ti.

⁴⁷ Taai nyamaji'gi lə njengawkoy'gi pəti pəti ji'de'ti, ningə ədi kum de'gi ki kelta ki Luwə ki ginn'ə gangi el, kadi de'gi oyi'de toki n'in de'gi ki maji. Go kulə ra'de'gi'ti ki be kin, Luwə a gangi'n ta ki ngan ngayn do'de'ti utə ndəgi de'gi.»

21

Kadikare lə njengawkoy ki njendoo

(Mrk 12.41-44)

† 20:28 20.28 Lotum 38.8; Ndukun 25.5-10. ‡ 20:37 20.37 Tekitaga 3.2, 6 § 20:43 20.43 Pa'gi 110.1

¹ Jeju un kum'ne isi oo'n njenyakingə'gi ki isi iləi kadikare lə'de me nya kadikare'ti.

² Ningə oo njengawkoy ki njendoo kare re ki ngann silə joo ilə tə.

³ Ə Jeju el ene: «M'el'se toki rəta'ti, njengawkoy ki njendoo kam ilə kadikare utə ndəgi de'gi pəti.

⁴ Tado ndəgi de'gi pəti kam, adi bunə nar'gi lə'de, nan njengawkoy kin, me ndoo'ti li'ə, nya ki nanyi ji'ə'ti kadi ra'n ki rə'ne ə un ba pəti adi.»

*Jeju elta də kəykawnan'ti lə Juwipi'gi ki a tuji
(Mat 24.1-2; Mrk 13.1-2)*

⁵ Go'ti, de'gi madi isi elita də Kəy'ti lə Luwə eli eyina in nya ki əti bol ki dum, tado mbal'gi ki ndolo ki rai, ki nya'gi ki de'gi adi Luwə. Nan Jeju el ene:

⁶ «Nya'gi pəti ki oyi'de kin, ndə madi a re non ki mbal kare ki a nanyi kadi isi də mad'a'ti goto; a budi'de mur mur nanga.»

*Nyakoji'gi ki a toji dəkagilo kon ki a re
(Mat 24.3-8; Mrk 13.3-8)*

⁷ Lo kin'ti, de'gi kakin dəji Jeju eyina: «Njendo, dəkagilo ki ra'ti ə nya kin a ra nya wa? Nyakoji ki bann ə a toji kadi de'gi gəri dəkagilo'ə ki a ra'n nya wa?»

⁸ Jeju ilə'de'ti ene: «Indəi kumkədi də rə'se'ti, adi de ədi'se el. Tado de'gi ngayn a rei ki tə'm, a eli eyina: "M'in ə m'in Kirisiti", ningə dəkagilo'ə kaa re nga, nan maji kadi uni go'de el.

⁹ Loki a oyi kah rə'gi, de'gi a in ki nan ki rə'gi kin, adi bol ra'se el. Tado kadi nya'gi kin a rei kete bay taa, nan a in dəboy ndə tanan'ti non el bay.»

¹⁰ Ə Jeju el'de bay ene: «Ginn bə madi a aw rə də ginn bə madi'ne'ti, konbə madi a aw rə də konbə madi'ne'ti.

¹¹ Dənangi a yəki, yəki ki əti bol, taa me lo'gi ki dangi dangi, monyi kosi'gi ki nje toko de'gi a osi ge, bə a on ge. Ningə nya'gi ki əti bol ngayn a in ki dəran'ti rei, ki nyakoji'gi ki əti bol.

*Dəkagilo kindəkumndoo
(Mat 10.17-22; Mrk 13.9-13)*

¹² «Nan kete non nya'gi'ti kin pəti, de'gi a indəi ji'de də'se'ti, a adi'se kon. A awi sese lo kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, buki'se dangay'ti a awi sese non ngar'gi'ti ki boi, ki non nje konbə'gi'ti tado lə'm.

¹³ Lo kin'ti, in tarow ki te kadi ingəi ə manyinaji lə'm ki rə'de'ti.

¹⁴ Ningə nya ki kadi indəi də'se'ti ə to kin. Ononyi'se kadi sangi ta madi indəi də'se'ti kete kadi to eli'de manji ta də'se'ti.

¹⁵ Tado m'inbə m'a m'adi'se ta ki gosi ki kadi eli'de. Ningə njəkosi'se ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi osi kum yan'se eke kadi manji el.

¹⁶ A oyi kadi baw'se'gi ki kon'se'gi, ki ngannkon'se'gi, noji'se'gi ba pəti, ki madi'se'gi a uni də'se kadi adi de'gi. Ningə a gangi ta koy də de'gi ngayn dann'se'ti.

¹⁷ De'gi pəti a osi'se ta tado lə'm.

¹⁸ Nan bisi də'se kare kaa a osi kə el.

¹⁹ Ningə in me kuwətəgiba'ti anyi a ingəi kajj.

*Tuji ki a te də bebo Jerujalem'ti
(Mat 24.15-21; Mrk 13.14-19)*

²⁰ «Loki a oyi njerə'gi iləi nan gugi də Jerujalem kin ningə, kadi in gəri toki dəkagilo tuj'ə in ndəkba.

²¹ Bə ə, de'gi ki sii Jude'ti, kadi anyinan boi ki də mbal'gi'ti, ə kadi nje ki sii me bebo'ti, tei ki taga rangi, ningə kadi de'gi ki isi mu, kadi uri me bebo'ti el.

²² Tado a in ndə gangi ta ki kadi j'in pəti ki Makitu lə Luwə el ta'a a ra nya.

²³ Kumtondoo ki gara goto a in læ dene'gi ki nje sëm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndo'a'ti non kin. Tado kumtondoo ki ngayn a ra de'gi me be'ti, ki wongi læ Luwə ki a re do de'gi'ti ki me be'ti kin to.

²⁴ De'gi a toli'de ki kiyəro, a uwəi'de awi se'de bər'ti do be'gi'ti ki dangi dangi. De'gi ki gəri Luwə el a njiyəi do Jerujalem mbisəi'ə mbaraki mbaraki, biti kadi dokagilo læ'de ki Luwə oji tolta'ne.

Təl Ngonn de

(Mat 24.29-31; Mrk 13.24-27)

²⁵ «Dokagilo'ə'ti kin, nyakoji'gi a tei kum kadi'ti ge, ki nanyi ge, ki mee'gi ge*. Donangi'ti, mann ba a in, kah a bar ki taa, adi de'gi ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, bol a tol'de.

²⁶ Bol a tol'de adi dadi par par, sii nginəi ta tuji'gi ki a tei do'de'ti donangi'ti. Tado togi'gi ki doran'ti a yəki.

²⁷ Lo kin'ti anyi de'gi a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi'ti. M'a m're ki togi pəti, me kunji'ti ki əti bol†.

²⁸ Loki nya'gi kin rai nya ningə, maji kadi rai ro'se, ori do'se taa, tado kagilo taa k'ilə taa læ'se in ndəkba.»

²⁹ Ningə Jeju un kujita ndo'n'de nya ene: «Gonyi kagi mbyakote ki ndəgi kagi'gi oyi.

³⁰ Loki mbi'ə ulə ngirə kiti kin ningə, gəri kadi nanyi bar in ndəkba nga.

³¹ Be to ə, loki oyi nya'gi kin rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Konbe læ Luwə in ndəkba.

³² Ningə toki rota'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki do'de taa ne kin a oyi tigə el bay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

³³ Doran ki donangi a gotoi ndo madi, nan ta'gi læ'm a toi lo to'de'ti ba biti ki non'ti.

Kisi do nja'ti

³⁴ «Maji kadi sii do nja'se'ti, um adi gon nyakuso ki gon nyakanyi, ki mərta ki do nya ki donangi'ti ne uwə me'se adi ndo kin uwə'se nanga bus el.

³⁵ Kadi uwə'se nanga toki bandi a osi'n do kanji'gi'ti kin be el. Tado in nya ki a osi do de'gi'ti pəti ki donangi'ti.

³⁶ Ningə kadi toi bi el, elita ki Luwə ki dokagilo'gi pəti kadi to ingəi togi dumi do nya'gi pəti ki a rai nya kin, ə kadi tei rai ki takum Ngonn de'ti.»

³⁷ Re kada kaa, Jeju ndo nya de'gi me Kəy'ti læ Luwə. A re kondə'ti to ningə, te aw do mbal'ti ki bari'ə do mbal kagi Buni'gi.

³⁸ Loki lo ti njay to ningə, bulə de'gi rei me Kəy'ti læ Luwə kadi oyi do ta li'ə.

22

Judası un do Jeju

(Mat 26.1-5, 14-16; Mrk 14.1-2, 10-11)

¹ Nanyi mapa ki hum od'ə el, ki bari'ə nanyi Paki in ndəkba*.

² Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi læ Luwə, sangi row kadi n'uwəi Jeju n'toli'ə, nan boli bulə de'gi.

³ Ə Satan ur me Judası'ti ki bari'ə Isikariyoti ki in ki kare mbunə njendo'gi'ti læ Jeju ki dogi gidə in joo.

⁴ Ur me'ə'ti ad'a aw ində ta'ne nan'ti ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njekundo njengəm ta *Kəy læ Luwə, do row'ti ki kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

* 21:25 21.25 Ejay 13.10; Ejəkel 32.7; Juwəl 3.3-4 † 21:27 21.27 Daniyel 7.13 * 22:1 22.1 Tekitaga 12.1-27

⁵ Lo kin'ti, rɔ nje ki Judasi aw ingə'de kakin nəl'de ngayn adi uni mindi'de kadi n'adi'ə nar.

⁶ Judasi ndigi dɔ'ti, nga ningə isi sangi row ki to kadi ulə'n Jeju ji'de'ti ə kadi bulə de'gi oyi lowə el.

Jeju adi rai go Paki

(Mat 26.17-19; Mrk 14.12-16)

⁷ Ndo kuso mapa ki hum ɔd'ɔ el asi, adi in ndo tol ngann bati'gi tado nyakuso Paki.

⁸ Ə Jeju ulə Piyər ingi ki Jan ene: «Ai rai go nyakuso Paki kadi j'usoi.»

⁹ Ingi təli dəji'ə eyina: «Loki ra be ə in ndigi kadi j'aw ji ra nyakuso səm'ti wa?»

¹⁰ Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «Ai, loki isi uri ki me bebo'ti ningə, a təri tanan'ti ki dingəm kare ki oti mann me mbu ndar'ti dɔ'ne'ti ningə, uni go'ə, uri me kəy'ti ki ur'ti.

¹¹ Loki uri go'ə'ti ningə, eli be nje kəy kin eyina: “Njendo ene kadi ji dəji ke kəy ki ra ə kadi n'a n'uso nya Paki'ti ki njendo'gi lə'ne wa?”

¹² Lo kin'ti, de kakin a ɔji'se me kəy ki boi. Me kəy kin to taa, ki nya'gi pəti me'ti. Lo kin ə a rai nyakuso'ti kadi j'usoi.

¹³ Piyər in ki Jan awi ningə, ingəi nya'gi pəti asi nan toki Jeju eli'n'de kakin, adi rai nyakuso Paki indəi dɔ'a dana.»

Nyakuso lə Burəbe

(Mat 26.26-29; Mrk 14.22-25; 1Ko 11.23-26)

¹⁴ Loki dɔkadi asi, Jeju in ki njekawkulə'gi sii ta nyakuso'ti.

¹⁵ Ə Jeju el'de ene: «M'ndigi ngayn kadi m'njo nya Paki kin sese bay taa kadi m'ingə kon.

¹⁶ Ningə m'el'se toki rɔta'ti, m'a m'njo sese ki rangi gogi el, biti dɔkagilo kuso'a'ti me Konbe'ti lə Luwə.»

¹⁷ Go'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra oyo Luwə dɔ'ti, ningə təl'n adi njekawkulə'gi ə el'de ene: «Tai anyinan dann'se'ti,

¹⁸ Tado toki rɔta'ti, m'a m'anyi yiwi kandi nju ki rangi el, biti kadi Konbe lə Luwə re'n.»

¹⁹ Go'ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dɔ'ti, uwə təti nan'ti, təl'n adi'de ene: «In kin in darɔ'm, ki in ki kun kadi'se. Tai sɔi kadi me'se olo'n dɔ'm'ti.»

²⁰ Go nyakuso'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra toki yan nyakuso kakin be tɔ, ningə el'de ene: «Kɔpi kin in kunmindi ki sigi me mosi'm'ti ki a anyi tado lə'se†.

²¹ «Ningə kadi oyi toki de ki a ulə'm ji de'gi'ti, isi ulə ji'ne nan'ti sə'm me ngo kuso nya'ti ne.

²² Tado Ngonn de a oy toki Luwə ɔji'n kete, nan kumtondoo in lə de kin ki ulə Ngonn de ji de'gi'ti.»

²³ Lo kin'ti, njekawkulə'gi iləi rɔ'de isi dəjinan ta dann'de'ti ke nan dann'de'ti ə kadi a ra nya ki be kin wa?

Nan a in ki boi?

(Mat 20.24-28, 19.28; Mrk 10.41-45)

²⁴ Go'ti, njekawkulə'gi uləi ngirə manjinan ta'ti ki togi'de eyina ke nan ə a in kibo dann'de'ti wa?

²⁵ Ə Jeju el'de ene: «Ngar'gi ki onyibe dɔ ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dɔnangi'ti ne, rai rɔ'de kadi n'in burəbe'gi dɔ de'gi'ti, taa nje ki togi konbe in ji'de'ti, indəi togi dɔ de'gi'ti kadi bari'de njeramaji'gi lə'de tɔ.

²⁶ Nan ingi, maji kadi rai toki ingi isi rai kin be el. De ki in ki togi dann'se'ti, maji kadi təl rɔ'ne de ki dɔ du'ti, ningə kadi de ki njekundo'se, təl nje ra kulə lə'se tɔ.

† 22:20 22.20 Tekitaga 24.8; Jeremi 31.31-34

²⁷ Tado de ki nje kisi ta nya kuso'ti num, de ki nje re ki nyakuso num, dann'de'ti ki joo kin, in ki nje kisi ta nyakuso'ti e in kibo. Ningə m'in, m'nji dann'se'ti to nje re ki nyakuso kadi'se.

²⁸ Ingi e in de'gi ki uwəi togi'se ba sə'm me kon'ti.

²⁹ Ningə toki Luwə ki Bai adi'm Konbe kakin e, m'in m'adi'n'se to.

³⁰ A soi ge, anyinan ge sə'm me Konbe'ti lə'm. Ningə a sii do kumbər gangi ta'gi'ti kadi gangi ta do ginn kaw Isirayel'ti ki dogi gidə in joo.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.31-35; Mrk 14.27-31; Jan 13.37-38)

³¹ Jeju el Simon ene: «Simon, Simon, Satan dəji tarow kadi n'siyə'se toki de a siyə'n ko me yatiya'ti be.

³² Nan m'in, m'el'ta ki Luwə tado'i, kadi ilə kunme lə'i ko el. Ningə loki a təl ki rə'm'ti, maji kadi ulə dingəm me ngannkon'i'gi'ti to.»

³³ Ə Piyər el Jeju ene: «Burəbe, m'nji do nja'm'ti kadi re in dangay kaa m'a m'aw sə'i nan'ti. A re in koy kaa m'a m'oy sə'i.»

³⁴ Ə Jeju el'ə ene: «Piyər, adi m'el'i, bone inbe kin, kunə kunjə non el bay e, a manji ta nja mutə toki in gəri'm el.»

Nar, ki bəl, ki sa

³⁵ Jeju el njendo'gi ene: «Loki kete m'ulə'se ki kanji kadi uni nar, eke bəl, eke sa nja'se kin nya madi du'se wa?» Ə iləi Jeju'ti eyina: «Jagi, nya madi du'je el.»

³⁶ Nga e Jeju el'de ene: «Ningə ki ngə'sine kin, de ki aw ki nar ningə kadi un ji'ne'ti, in ki aw ki bəl e kadi un ji'ne'ti. A kin e re de madi aw ki nya kati el e kadi or ku ki rə'ne'ti law kadi ndogi e inyə nar'a ndogi'n nya kati kare uwə ji'ne'ti.

³⁷ Adi m'el'se, maji kadi nya ki makitu lə Luwə el ta'a ene: “Tudəi'ə dann njeramajel'gi'ti‡,” kin ra nya. Ningə nya ki kadi a re do'm'ti, a ra nya.»

³⁸ Njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, nya kati e in joo kin.» Anyi el'de ene: «In be kin asi.»

Jeju el'ta ki Luwə do mbal kagi Buni'gi'ti

(Mat 26.36-41; Mrk 14.32-38)

³⁹ Go'ti Jeju te, ningə toki isi ra'n kete kete, un tarow isi aw ki do mbal kagi Buni'gi'ti. Njendo'gi li'ə uni go'ə.

⁴⁰ Loki rei tei do mbal'ti, Jeju el njendo'gi ene: «Elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el.»

⁴¹ Anyi or rə'ne sanyi nden, ningə osi məkəsi'ne nanga, el'ta ki Luwə ene:

⁴² «Bai, re in ndigi e, osi kəpi kon kin ngərəngi kə rə'm'ti. Nan k'in e kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kadi ndigi'ti lə'i taa.»

⁴³ Lo kin'ti non be, malayka kare in dərən'ti re ad'a togi.

⁴⁴ Metuji ra Jeju, il'ə nanga el, adi el'ta ki Luwə ki togi'ne, tut'ə tosi nanga dogro dogro to kər mosi be.

⁴⁵ Go kelta'ti ki Luwə, Jeju ində taa, təl re rə njendo'gi'ti ningə, ingə'de, isi toi bi ki me kon.

⁴⁶ Ə el'de ene: «In ri e! isi to'i bi inbe biti wa? Indəi taa, e elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el.»

Kuwə Jeju

(Mat 26.47-55; Mrk 14.43-49; Jan 18.3-11)

⁴⁷ Loki Jeju a el'ta ba bay ningə, kuti de'gi tei non isi rei. Judasi, ki in ki kare dann njendo'gi lə Jeju ki dogi gidə in joo e in non'de'ti. Re ki rə Jeju'ti kadi n'uwə ki rə'ne'ti.

‡ 22:37 22.37 Ejay 53.12

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «In Judasi ki kuwə ki a uwə Ngonn de ki rə'i'ti ə a ulə'n'n'ə ji de'gi'ti!»

⁴⁹ Loki nje njiyə ki Jeju oyi nya'gi ki ra ra nya be ningə, dəji Jeju eyina: «Burəbe, maji kadi ji tugə'de ki nya kati eke kadi ji ra bann?»

⁵⁰ Ningə low'ə'ti non, ki kare dann'de'ti ər kiyə tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikol'ɔ'ti bati gangi.

⁵¹ Nan Jeju el'de ene: «Asi be nga, inyəi'de adi rai.» Ningə ulə ji'ne ɔdi'n mbi paja kakin, adi mbi'ə təl to maji gogi.

⁵² Go'ti, Jeju un ta el kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njengəm ta Kəy lə Luwə, ki ngatɔgi'gi ki rei ki dɔ'a'ti ene: «To to nya ki m'in njebogi ə, rei ki kiyəro'gi ki gəl'gi kadi uwəi m'in be?»

⁵³ Ndɔ'gi pəti, m'in sese nan'ti nati Kəy'ti lə Luwə, nan uwəi m'in el, ningə in ndɔ lə'se bone, in ndɔ ki kadi tɔgi'gi ki majel ɔdi rɔ'de me lo ki diw'ti.»

Piyər manji ta gər Jeju

(Mat 26.57-27.1; Mrk 14.53-15.1; Jan 18.13-27)

⁵⁴ Lo kin'ti, uwəi Jeju, awi si'ə, uri si'ə kəy lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Piyər njiyə sanyi nden, ningə un go'de isi aw se'de.

⁵⁵ De'gi iləi por tambalo'ti, sii ta'ti, adi Piyər aw si ta'ti se'de.

⁵⁶ Ningə ngonn ki dene kare ki nje ra kulə me kəy'ti, oo Piyər isi kunji por'ti, ə ində manj'a ba, ningə el ene: «In ki isi kin kaa, kete in si'ə tɔ.»

⁵⁷ Nan Piyər manji ene: «Dene, m'gər'ə el.»

⁵⁸ Ə nden go'ti ə de ki rangi oo Piyər, ningə təl el bay ene: «In kaa in dann de'gi'ti li'ə tɔ.» Nan Piyər ilə de'ti kakin ene: «Jagi, m'in se'de el.»

⁵⁹ Biti asi kadi kare go'ti, ningə de ki rangi təl re dɔ'ti bay ene: «Ki rɔta'ti, dingəm kin kete in si'ə tɔ, tadɔ in de ki Galile'ti.»

⁶⁰ Ə Piyər ilə'ti ene: «Dingəm, m'gər me ta lə'i ki ge kadi el kin el.» Anyi tanan'ti non inbe ki Piyər isi elta ta'ne'ti ba bay ningə, kunə kunjə non.

⁶¹ Low'ə'ti non, Burəbe ilə rəti gon Piyər, ningə me Piyər olo dɔ ta'ti ki ndɔki Burəbe el'ə ene: «Bone inbe kin, kete bay taa kadi kunə kunjə non, a manji ta nja mutə ene gəri'm elš.»

⁶² Piyər ində lo te taga ki mann non ki tingə kum'ne'ti.

De'gi taji Jeju, tindəi'ə

(Mat 26.67-68; Mrk 14.65)

⁶³ De'gi ki njengəm Jeju, mboi si'ə ge, tindəi'ə ge.

⁶⁴ Anyi dɔi kum'ə ə eli eyina: «Nan ə Indəi wa, in elta ki ta Luwə'ti ə ndon ndil adi j'oo!»

⁶⁵ Taa nyataji'gi ki rangi ngayn tei ta'de'ti ki rɔ'a'ti.

Jeju ra non njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi

(Mat 26.59-66; Mrk 14.55-64; Jan 18.19-24)

⁶⁶ Loki lo ti ningə, ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi, ingəi nan, awi ki Jeju non njegangi ta'gi'ti lə'de in Juwipi'gi,

⁶⁷ ningə eli'ə eyina: «Re in ə in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə ə el'je adi j'oo.» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Re m'el'se kaa a uni me'se adi m'in el.

⁶⁸ Taa re m'dəji'se ta kaa a iləi'm'in'ti el tɔ.

⁶⁹ Ningə ki ji ra'n tanan'ti ne kin, ulə ngirə bone kin, Ngonn de a isi dɔjikol Luwə'ti ki nje tɔgi nga.»

⁷⁰ Anyi pəti dəji'ə eyina: «Adi in ngonn lə Luwə wa?» Ə Jeju el'de ene: «Inbē'gi eli ki ta'se toki, m'in Ngonn lə Luwə.»

⁷¹ Lo kin'ti, eli eyina: «In kin ji sangi kadi de madi ki rangi el taa do'a'ti bay wa? J'inbē'gi j'oyi ta ki ta'a'ti inbē ki mbi'je ne nga kin.»

23

Jeju ra non ngar Pilati'ti

(Mat 27.2, 11-14; Mrk 15.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Go'ti, indəi taa pəti awi ki Jeju non Pilati'ti.

² Ningə lo kin'ti, iləi rə'de isi indəi taa do Jeju'ti eyina: «Dingəm kam j'ingə isi sulə de'gi kadi buki'de mu. El'de kadi ugəi lambo ngar Sejar el. Taa ra do'ti non el bay toki n'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, n'in ngar.»

³ Ə Pilati dəji Jeju ene: «In ngar lə Juwipi'gi wa?» Ningə Jeju ilə'ti ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

⁴ Lo kin'ti, Pilati el de'gi kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki bulə de'gi ene: «M'ingə nya madi ki asi kadi m'gangi'n ta do dingəm'ti kin el.»

⁵ Nan uwəi ta'de ngan eyina: «In nje sulə de'gi ki nyando lə'ne kadi tanyi rə. Un donangi ki Jude ba pəti, ulə ngirə Galile'ti biti te'n rə'je'ti ne kin.»

Jeju a non Erodi'ti

⁶ Loki Pilati oo ta ningə dəji ene ke dingəm kin in de ki Galile'ti wa?

⁷ Ə loki oo kadi Jeju in ginn konbē'ti lə Erodi ningə, ulə si'ə adi Erodi ki dokagilo'ə'ti kin in Jerujalem'ti non tə.

⁸ Loki Erodi oo Jeju ningə, rə'a nəl'ə ngayn tado mayinu ə isi sangi kadi n'oo Jeju oji'n do ta li'ə ki de'gi isi eli. Erodi ində me'ne'ti kadi Jeju a ra nyakoji'gi ad'a oo.

⁹ Ə dəj'ə ta'gi ngayn, nan Jeju il'ə'ti el.

¹⁰ Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki de'gi ki njendo ndukun'gi in non, isi tiləi ta do Jeju ti ki togi'de.

¹¹ Erodi in ki njerə'gi lə'ne kidi Jeju, mboi si'ə, ningə uləi ku ki maji ngayn rə'a'ti, nan təl ulə si'ə rə Pilati'ti gogi.

¹² Ndo'a'ti non, Erodi in ki Pilati ki kete in njeban'gi lə nan, təli madi nan'gi.

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.11-26; Mrk 15.1-15; Jan 18.39-19.16)

¹³ Pilati bar kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njekundo bulə de'gi,

¹⁴ el'de ene: «In rei ki dingəm kin adi m'in eyina in nje sulə de'gi buki'de mu, nan me ta'ti ki m'dəj'ə non'se'ti ne kin, m'ingə nya ki majel ki səki'ə'n'ə, ki asi kadi m'gangi'n ta do'a'ti el.

¹⁵ Erodi kaa ingə nya madi el tə, tado təl ulə si'ə rə'je'ti gogi. Nya ki asi kadi de tol'ə'n'ə goto.

¹⁶ Be ə, m'a m'adi indəi'ə par ə m'a m'inyə taa.» [

¹⁷ Tado do bal'gi pəti, lo ra nanyi Paki'ti, maji kadi Pilati or de kare dangay'ti adi'de.]

¹⁸ Nan de'gi pəti uni ndu'de ki taa eyina: «In tol'ə ko ə or Barabasi adi'je.»

¹⁹ Barabasi in de ki uwəi'ə dangay'ti tado wongi ki de'gi rai do nje konbē'ti, ki tado tol ki tol de.

²⁰ Ningə toki Pilati ndigi'n kadi n'inyə'n Jeju taa, təl dəji'de ta do'ti bay.

²¹ Nan ingi, uni ndu'de ki taa eyina: «Bər'ə kagidəsi'ti, bər'ə kagidəsi'ti.»

²² Pilati re se'de do'ti bay ki nja mutə ene: «In ri ki majel ə dingəm kin ra wa? M'ingə nya madi rə'a'ti ki asi kadi de tol'n'ə el, adi m'a m'adi indəi'ə ki ndəy hawlay par ə m'a m'inyə taa.»

²³ Nan ingi rai do ndu'de'ti, uni ndu'de ki taa, elita ki togi'de ngayn utø ki kete kadi bəri'ə kagidəsi'ti to bər inbe. Ndu'de or lo hom.

²⁴ Be ə Pilati un ndu'ne kadi ra nya ki bulə de'gi ndigi.

²⁵ Adi or Barabasi ki ndigi kadi or'ə, adi'de. Barabasi in de ki uwəi'ə dangay'ti tado wongi ki de'gi rai do nje konbe'ti, ki tado tol ki tol'de. Nga ningə ulə Jeju ji njerə'gi'ti kadi rai si'ə nya ki me ndigi'ti lə bulə de'gi.

Awi ki Jeju ki lo bər'ə kagidəsi'ti
(Mat 27.32; Mrk 15.21)

²⁶ Loki njerə'gi isi awi ki Jeju ningə, ingəi Simon, de ki Sirenn'ti, ki in mu, ningə indəi kagidəsi lə Jeju do'a'ti, adi oti go'ə'ti.

²⁷ Bulə de'gi ngayn uni go Jeju. Dene'gi indəi kadi'de nonyi, ndingəi rə'de tado li'ə.

²⁸ Be ə, Jeju yəti kum'ne ki do'de'ti, el'de ene: «Dene'gi ki Jerujalem, nonyi m'in el, nan kadi nonyi rə'se inbe'gi, ə nonyi ngann'se'gi.

²⁹ Tado ndo a re non kadi de'gi a eli eyina: "Majikur in do kuji dene'gi'ti, in do nje'gi'ti ki oji ngonndo kare el, ki uləi mba ta ngonndo'ti el."

³⁰ Lo kin'ti non be, de'gi a eli mbal'gi eyina: "Tosi do'je'ti!" ə a eli do gadi'gi eyina: "Iyə do'je*!"

³¹ Kin ə de ra kagi ki mbol be ningə, kagi ki tuti taa yan'a a to bann wa?»

³² Lo kin'ti, rei ki kaya'gi ki nje tol nya joo kadi toli'de nan'ti ki Jeju.

De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti
(Mat 27.33-44; Mrk 15.22-32; Jan 19.17-24)

³³ Loki rei tei lo'ti ki bəri'ə «Ka do de» ningə, njerə'gi bəri Jeju kagidəsi'ti, low'ə'ti non. Taa bəri kaya'gi ki joo kakin nan'ti ki Jeju do kagidəsi'ti to: bəri ki kare dojikol'ə'ti, ə bəri ki nungi dojigəl'ə'ti to.

³⁴ Ningə Jeju el ene: «Bai, adi me'i səl do'de'ti, tado gəri nya ki ra rai kam el.» Non be, njerə'gi tugəi kiri mbara do ku'ti li'ə lowəi nan.

³⁵ Bulə de'gi rai ra gonyi'de, ningə njekundo Juwipi'gi uwəi Jeju kogi eyina: «Aji ndəgi de'gi ənn ə, kadi aji rə'ne inbe adi j'oo to, toki re in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə†.»

³⁶ Njerə'gi kakin agi ki rə Jeju'ti, mboi si'ə, ningə adi'ə yiwi kandi nju ki masi kad'a anyi‡.

³⁷ Ningə eli'ə eyina: «Re in ngar lə Juwipi'gi ə, aji rə'i inbe adi j'oo.»

³⁸ Ningə ndangi ta me nya'ti, bəri taa do Jeju'ti eyina: «In kam in ngar lə Juwipi'gi.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki bəri'ə do kagidəsi'ti taji Jeju ene: «In el ə ene in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə wa? Aji rə'i inbe, ə aji'je sə'i to.»

⁴⁰ Nan in ki nungi ndangi madi'ne ene: «In ki ra ingə ko kon ki kare inbe kin, in bol Luwə el wa?»

⁴¹ Ki oji do'je, in low'ə'ti, tado in nya ki j'inbe ji duw ə ji tətəi kanda, nan in, nya madi kare ki majel ki ra goto.»

⁴² Ningə in ki nje kəl ki madi'ne kakin təl el Jeju ene: «Jeju, ndo ki a re to ngar ə, adi me'i olo do'm'ti.»

⁴³ Ə Jeju ilə'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'i, bone inbe kin a in sə'm nan'ti me Paradisi'ti lə Luwə.»

Koy Jeju
(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Jan 19.28-30)

⁴⁴ Kadi kaw ki jam do be'ti be, ə lo diw ndul kururu donangi'ti bitəi kadi ki mutə ki losol'ə.

* 23:30 23.30 Oje 10.8 † 23:35 23.35 Pa'gi 22.8-9 ‡ 23:36 23.36 Pa'gi 69.22

⁴⁵ Kadi ur dana, de oo'ə el nga ningə ku ki gangi lo ki me Kəy'ti lə Luwə gangi dana jooŋ.

⁴⁶ Ningə Jeju un ndu'ne ki taa ene: «Bai, m'inyə ndil'm me ji'i'ti.» Ningə go ta'ti kin par ə kon'a te.

⁴⁷ Loki kibo lə kuti njerə'gi ki bu oo nya'gi ki rai nya kin be ningə, ulə tɔji do Luwə'ti ə el ene: «Toki rɔta'ti, de kin in de ki dana.»

⁴⁸ Bulə de'gi ki in lo nya'ti kin, loki oyi nya ki ra kin ningə, təli be'gi lə'de ki kadi'de ki kində, ndingəi rɔ'de.

⁴⁹ De'gi pəti ki gəri Jeju ki dene'gi ki in si'ə Galile'ti, rai sanyi indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya.

Kulə Jeju be ninn'ti

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Jan 19.38-42)

⁵⁰ Lo kin'ti non be ə, dingəm kare ki tɔ'a nan Jisepi in non re. Jisepi in ki kare dann njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi, in de ki maji, in de ki dana,

⁵¹ adi nya'gi ki ki madi'gi dɔ'i nan'ti ə rai kin, in ndigi se'de dɔ'ti el. Jisepi in de ki Arimate'ti, ki in bebo lə Juwipi'gi. In sii nginə ta Konbe lə Luwə.

⁵² Jisepi aw rɔ Pilati'ti, dəj'ə ninn Jeju.

⁵³ Be ə, aw risi ninn Jeju dɔ kagidəsi'ti, re'n nanga, dolo ki ku dolo ninn, ningə aw ilə me be ninn'ti ki rai kadi mbal'ti. In be ki de ilə ninn'ti el bay.

⁵⁴ Ndɔ'a'ti kin, in ndɔ ki de'gi isi ɔsi nja nya'gi nan'ti, tado lo ti par ə a in ndɔ kɔrkon.

⁵⁵ Dene'gi ki in ki Jeju Galile'ti nu, rei si'ə, ndolei go Jisepi. Awi gonyi be ninn ki kadi iləi Jeju'ti kakin, ə oyi ke tanan bann ə iləi ninn'ə'ti wa.

⁵⁶ Go'ti, təli awi be, indəi dɔ hu kagi ki əti mbi, nan'ti, tado kɔy rɔ ninn Jeju'ti. Ningə ndɔ kɔrkon, uwəi kɔr rɔ'de toki mbərkikində el'n*.

24

Jeju ində taa lo koy'ti

(Mat 28.1-8; Mrk 16.1-8; Jan 20.1-13)

¹ Ndɔ Dɔmasi ki sin ba, dene'gi awi dɔbadi'ti ki hu kagi ki əti mbin ki indəi dɔ'a dana tado kɔy rɔ ninn Jeju'ti.

² Loki awi ningə, ingəi mbal ki uti ta be ninn kakin, de nduguru'ə rangi.

³ Loki uri me be ninn'ti ningə, oyi ninn Burəbe Jeju, el.

⁴ Low'ə'ti non, gəri nya ki kadi rai el, ningə nyi dingəm'gi joo ki uləi ku ki ndole rɔ'de'ti, tei bus ki rɔ'de'ti.

⁵ Bol tɔl dene'gi kin, adi uləi dɔ'de ki nanga, nan dingəm'gi kakin eli'de eyina: «Ra bann ə isi sangi de ki isi kumngayira dann njekoy'gi'ti wa?

⁶ Goto ne, ində taa lo koy'ti. Ningə maji kadi, adi me'se olo dɔ ta'ti ki el'se loki in'n Galile'ti bay kin.»

⁷ El ene: «Maji kadi de'gi a uləi Ngonn de ji njeramajel'gi'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti, ningə go'ti, a ində taa lo koy'ti ki ndɔ ki nja mutə tum ginn'ə ndɔ koy'o'ti.»

⁸ Lo kin'ti, me'de olo dɔ ta'ti ki Jeju el.

⁹ Be ə, loki təli dɔbadi'ti, rei ɔri poy nya'gi kin njendo'gi ki dɔgi gidə in kare ki ndəgə'gi pəti adi'de oyi.

¹⁰ Nje kɔr poy nya kin kadi njekawkulə'gi oyi in Mari ki Magidala num, Jann num, Mari ki kon Jaki num, ki ndəgi dene'gi ki in se'de.

¹¹ Nan njekawkulə'gi oyi ta kin to ta nii adi tai ta lə dene'gi kakin el.

¹² Lo kin'ti non Piyər ə ində ki ngodi, aw ilə kəti'ne be ninn'ti ningə, oo ta ku'gi ki dolo i ninn par ə rai nanga. Nya kin ndo'ji Piyər ngayn, loki isi təl ki be.

*Jeju ingə njendo'gi joo do row'ti ki kaw Emawusi
(Mrk 16.12-13)*

¹³ Ndo'a'ti inbe kakin, njendo'gi joo isi awi ngonn be'ti kare ki bari'ə Emawusi, ki a asi kulə metər do'gi gidə in kare ki bebo ki Jerujalem.

¹⁴ Njendo'gi ki joo kakin, ra elinan ta do nya'gi'ti ki ra nya kakin.

¹⁵ Ningə loki ra elinan ta, ra manjinan'ti kakin ningə, Jeju te uwə se'de row.

¹⁶ Nan kum'de uti do'a'ti adi gəri'ə el.

¹⁷ Ə Jeju də'ji'de ene: «In ri ə ra manjinan ta do row'ti be wa?» Ningə təli rai lokati, kum'de diw kururu.

¹⁸ Ningə ki kare dann'de'ti ki to'a nan Kilewopasi el Jeju ene: «In ki kariba par ə in de ki isi Jerujalem'ti ne ki kanji kadi oo poy nya'gi ki rai nya me ndo'gi ki ne kin.»

¹⁹ Ə təl də'ji'de ene: «In ri ə ra nya wa?» Ə iləi'ə'ti eyina: «Nya ki ra nya o'ji'n do Jeju ki Najareti'ti, ki in njekeltakita Luwə'ti ki aw ki to'gi ngayn. Aw ki to'gi me kuləra'ne'ti num, me ta kel'ne'ti num, non Luwə'ti ki non de'gi me be'ti.

²⁰ Nan kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njekundo'gi lə'je, uwəi'ə, uləi'ə ji de'gi'ti kadi gangi ta koy do'a'ti, ə bəri'ə do kagidəsi'ti.

²¹ J'in j'oo kadi in ə in de ki kadi a taa Isirayel'gi ilə'de taa. Ningə me nya'gi'ti kin pəti, bone ə in ndo ki nja mutə ki nya'gi kin rai nya.

²² Nan nya kare, dene'gi madi ki me kuti'ti lə'je re eli'je nya ki ndo'ji'je ngayn. Tei ki ginn lo ba awi do'bad'i'ti,

²³ nan oyi ninn'ə el, ningə təli rei eli'je toki malayka'gi tei ro'de'ti eli'de toki ra ki do'ne taa.

²⁴ Ə mad'i'je'gi madi awi do'bad'i'ti ningə, oyi nya'gi toki inbe ki dene'gi eli. Ningə inbe taa, de oo'ə el.»

²⁵ Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «In de'gi ki nyagər lə'se goto, ngan sese kadi uni me'se kalangi ba adi de'gi ki njekeltakita Luwə'ti!

²⁶ Maji kadi Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a ingə kon be ta kadi a ingə'n to'bar lə'ne.»

²⁷ Be ə, ulə ngirə do ndukun'ti lə Moji ki do de'gi'ti njekeltakita Luwə'ti pəti, or'n'de ginn Makitu'gi lə Luwə pəti ki elta ki do Jeju'ti.

²⁸ Loki indəi do be ki isi awi'ti ndəkba ningə, Jeju ra do kum'ne to nya ki a aw ki kete be.

²⁹ Ə gangi'ə eyina: «Kadi ur nga, adi lo diw, ənn ə isi nangi ro'je'ti.» Be ə, to aw se'de lo kisi de'ti.

³⁰ Loki isi ta nya kusot'i se'de, un mapa, njangi do'a, ningə uwə tət'i nan'ti, ningə təl'n adi'de.

³¹ Lo kin'ti nga a, kum'de te adi gəri'ə toki in Jeju, nan low'ə'ti non, Jeju tənn jipi adi oyi'ə el.

³² Ə təli isi elinan eyina: «Loki isi el'je ta do row'ti, isi or'je ginn nya'gi ki ndangi me Makitu'gi lə Luwə kin, to to nya ki in por ə isi on me'je'ti be el wa.»

³³ Ningə low'ə'ti non, indəi taa, təli iləi do'de kaw Jerujalem gogi. Awi ingəi njendo'gi ki do'gi gidə in kare ki ndəgə'gi ki go'de'ti kawinan sii.

³⁴ Ə pəti eli njendo'gi ki joo kakin eyina: «In ta ki ro'ta'ti kadi Burəbe ində lo koy'ti! Te ingə Simon, adi Simon oo'ə ki kum'ne!»

³⁵ Lo kin'ti, njendo'gi ki joo, iləi ro'de ori'de ginn nya'gi ki ingə'n'de do row'ti ə el'de, ki gər ki gəri Jeju lo tət'i mapa'ti.

*Jeju o'ji ro'ne njendo'gi lə'ne
(Jan 20.19-23)*

³⁶ Loki si elinan ta ba bay ningə, Jeju inbe te bus dann'de'ti, el'de ene: «Lapiya in sese.»

³⁷ Lo kin'ti, bol tol'de, ndil'de te. Məri kadi in ndil ə n'oyi'ə wa ənn.

³⁸ Ə Jeju el'de ene: «Ra bann ə ndil'se goto ge, me'se tōsi ge be wa?»

³⁹ Gonyi ji'm'gi, ki nja'm'gi kin oyi. Ndil aw ki da'ne ge, ki singə'ne ge toki oyi m'in kin el.»

⁴⁰ Lo kin'ti, tōji'de ji'ne ge, ki nja'ne ge adi'de oyi.

⁴¹ Rōnel dum dō njendo'gi ki lo kadi uni me'de goto bay. In nya ki əti'de bol ki dum. Ə Jeju dəji'de ene: «Awi ki ngonn nyakusə ne wa?»

⁴² Ningə adi'ə ngonn dow kanji ki ndaw.

⁴³ Ə Jeju taa, sō takum'de'ti.

⁴⁴ Ningə go'ti, el'de ene: «Ta'gi ki ndōki m'el'se loki m'in sese bay ə to kin: Ndōki m'el'se toki, nya'gi pəti ki ndangi me ndukun'ti lə Moji ge, ki me ta'ti lə njekeltakita Luwə'ti, ki me pa kosi'ti kin, maji kadi a tōlita'de be.»

⁴⁵ Lo kin'ti nga ə, Jeju adi'de kur dō'de, adi gəri me Makitu lə Luwə.

⁴⁶ Ningə el'de ene: «In ta ki ndangi kete, toki m'in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə m'a m'ingə kon, de'gi a tōli m'in, ningə go'ti, m'a m'ində taa dann njekoy'gi'ti ki ndō ki nja mutə tum ginn'ə ndō koy'm'ti*.

⁴⁷ De'gi a iləi mbər ki tō'm, ulə ngirə Jerujalem'ti, biti ki rō ginn de'gi'ti pəti, kadi de'gi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kō, kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'de kō tō.

⁴⁸ Ningə ingi in nje mannaji kin.

⁴⁹ Ki ojidō'm, m'a m'ulə ki nya ki Bai un ndu'ne dō'ti kadi n'a n'adi'se kin. Ningə a sii bebo'ti ne biti kadi tōgi ki in dōran'ti re dō'se'ti bay ta.»

Jeju aw dōran'ti

(Mrk 16.19-20; KNK 1.9-14)

⁵⁰ Go'ti, Jeju aw ki njendo'gi lə'ne ndəkba kadi be'ti ki Betani, ningə oy ji'ne ki taa, njangi dō'de.

⁵¹ Loki njangi dō'de ningə, inyə'de ə ɔr rō'ne kō rō'de'ti, ningə uni'ə awi si'ə dōran'ti.

⁵² Lo kin'ti non, njendo'gi osi məkəsi'de nanga non'a'ti, ningə təli gogi Jerujalem ki rōnel ngayn.

⁵³ Dōkagilo'gi pəti, in ginn Kəy'ti lə Luwə, uləi tōji dō Luwə'ti.

* 24:46 24.46 Ejay 53; Oje 6.2

Poyta ki maji ki Jan ndangi Ta ki do Poyta'ti ki maji ki Jan ndangi

Poyta ki maji ki Jan ndangi toji Jeju toki in Ta læ Luwə ki to biti ki non'ti. Ta kakin «təl de ki isi dann'je'ti» (1.14). Jeju te ki do togi læ'ne, ki tobar læ'ne ki in'n Luwə ki gorow læ nya'gi ki dum ra ki in ra'de ki bari'de nyakoji'gi ningə ndo nya do'ti ar njay to (2-12). Go'ti Jeju elta ki doboy'ti njendo'gi læ'ne (13-17) do kuwə'ti ki de'gi a uwəi'ə, dəji'ə ta, bəri'ə kagidəsi'ti ningə a te lo koy'ti (18-20). Elita nya'gi kin pəti be kadi to uni me'se adi toki Jeju in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn Luwə; ningə re uni me'se adi'ə ə, a ingəi kaji ki takul'ə (20.31).

Makitu Poyta ki maji ki Jan ndangi to dangi ki ndəgə'gi, be ə Jan elta əsi'n kagi do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Jurden ki Galile. Jan un nya'gi ki ji gəri'de maji toki mann, mapa, nje ngəm bati'gi ki nyakul'gi li'ə, nju ki kanda'gi, kadi ər ginn rəta'gi kigo ndil'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-18. Jan Batisi ki njendo'gi læ Jeju ki dokeke 1.19-51. Kulə'gi ki Jeju ra'de taga takum de'gi'ti 2-12. Ta'gi ki Jeju el njendo'gi læ'ne taa inyə'n'de 13-17. Kon ki koy læ Jeju 18-19. Kində taa lo koy'ti ki te ki Jeju te bus toji rə'ne adi oyi'ə 20-21.

Jeju in ta ki in rə Luwə'ti

¹ Lotumginn nya'gi'ti pəti, de ki in ta in non nga,
De ki in ta in nan'ti ki Luwə,
De ki in ta in Luwə.

² Lotumginn nya'ti, de ki in ta in nan'ti ki Luwə.

³ In ə Luwə un'ə ra'n nya'gi pəti.

Nya ki Luwə ra'a ki kanj'a in goto*.

⁴ De ki in ta kakin ə in nje kadi de'gi sii ki do'de taa.

Ningə kisikidətaa ki in rə'a'ti kin ə in kunji do de'gi'ti ki dənangi'ti ne.

⁵ Kunji unji do lo ki diw'ti,

nan lo ki diw uwə kunji kakin ki rə'ne'ti el.

⁶ Luwə ulə de kare ki to'a nan Jan ad'a re.

⁷ Re to nje mannaji kadi mannaji læ kunji,
Kadi de'gi pəti uni me'de adi kunji ki takul'ə.

⁸ Jan in kunji el, nan in nje mannaji læ kunji.

⁹ De ki in ta kin in ə in kunji ki rəta'ti.

Kunji ki rəta'ti ki re dənangi'ti ne,
unji do de'gi'ti pəti.

¹⁰ De ki in ta in dənangi'ti ne.

Ningə in ə Luwə un'ə ində'n de'gi ki dənangi'ti ne,
nan de'gi ki dənangi'ti ne gəri'ə el.

¹¹ De ki in ta kin re dann de'gi'ti li'ə,
nan de'gi li'ə uwəi'ə ki rə'de'ti el.

¹² Nga ningə, nje ki uwəi'ə ki rə'de'ti,

Adi in nje ki uni me'de adi'ə, adi'de togi kadi təli ngann'gi læ Luwə.

¹³ Təli ngann'gi læ Luwə, kigo koji'ti ki mosi toki de'gi isi oji nan kin el num,

* 1:3 1.3 Lo tum ginn nya'gi 1.3; Pa'gi 33.6, 9

Kigo ndigi'ti læ de el num, nan in Luwə inbe ə ra adi tæli ngann'a'gi.

14 De ki in ta, tæl darə de ki rəta'ti,
Uwə lo kisi dann'je'ti.

Memaji, ki nya ki rəta'ti rosi me'ə.

J'in j'oo toji li'ə. In toji ki Ngonn ki kar'ne ba ingə ki rə Baw'ne'ti.

15 Jan un ndu'ne ki taa, mannaji li'ə ene:

«In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene:

“De ki a re go'm'ti, in kibo də'm'ti,

Tadə in isi ki də'ne taa kete non'm'ti.”

16 «J'ingi pəti, j'ingəi nya maji ki in rə'a'ti, kigo memaji'ti li'ə.

Adi'je majikur ki əsi go nan go nan.

17 Luwə adi'je ndukun ki gorow læ Moji†,

Nan memaji ki nya ki rəta'ti rei ki gorow læ Jeju Kirisiti.

18 De ki oo Luwə goto, nan Ngonn ki kar'ne ba,

Ki in Luwə ə isi kadi Baw'ne'ti, ə ra adi ji gər'ə.»

Ta ki Jan Batisi el də rə'ne'ti

(Mat 3.1-12; Mrk 1.2-8; Luk 3.15-17)

19 Loki *Juwipi'gi ki Jerujalem'ti uləi njekujənyamosi kadikare'gi ki nje'gi ki ginn
koji'ti læ *Lebi ki rə Jan'ti dəji'ə ene: «In nan wa?»

20 Ningə, Jan el'de taga wangi, um yəti ta el ene: «M'in Kirisiti ki in *De ki Luwə
mbət'ə el.»

21 Nje ki uləi'de kakin tæli dəji'de eyina: «Nga in nan dana wa? In njekeltakita
Luwə'ti Eli wa?» Ə Jan ilə'de'ti ene: «Jagi, m'in Eli el.» Tæli dəji'ə bay eyina: «In
*Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji nginə wa?» Jan ene: «Jagi, m'in Njekeltakita Luwə'ti
el.†.»

22 Lo kin'ti non, eli'ə eyina: «Nga in nan dana inbe ə el'je adi j'oo, tadə maji kadi
j'a ji tæl ki ta madi kadi j'aw'n ki rə nje'gi'ti ki uləi'je. Ta ri ə el də rə'i'ti inbe wa?»

23 Non be nga a Jan ilə'de'ti ene:

«M'in ə m'in de ki ndu'ə bəar dilələ'ti ene:

“Rai gorow læ Burəbe adi ra njururuŠ!”

Toki njekeltakita Luwə'ti Ejay el'n.»

24 Nje ki uləi'de kakin in *Parisi'gi.

25 Ə tæli dəji Jan Batisi bay eyina: «A kin ə re in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə
el num, in Eli el num, taa in Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji nginə kin el num to ə, ra
bann ə isi ra de'gi batəm wa?»

26 Ə Jan el'de ene: «M'in m'ra de'gi batəm me mann'ti, nan de madi in mbunə'se'ti
non ki in gəri'ə el.

27 In a re go'm'ti, nan kulə sa ki nja'a'ti kaa m'asi kadi m'tuti el.»

28 Nya'gi kin pəti rai nya Betani'ti, dow ba Jurden'ti, ki Jan ra de'gi batəm'ti.

Ta ki Jan Batisi el də Jeju'ti

29 Lo ti də'ti, Jan oo Jeju ki isi re ki rə'a'ti ningə el ene: «Oyi *Ngonn bati læ Luwə
ki nje kər majel læ de'gi ki dənangi'ti ne kə.

30 In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene: “De ki re go'm'ti, in kibo də'm'ti, tadə in isi
ki də'ne taa kete non'm'ti.”

31 M'in ki də'm m'gər'ə kete el, nan m're m'ra de'gi batəm me mann'ti kadi m'adi
Isirayel'gi gəri'ə'n'ə.»

32 Jan mannaji ene: «M'oo Ndil Luwə in taa, risi to dər dum be re isi də'a'ti.

³³ M'in m'gər'ə el, nan Luwə ki ulə'm adi m're m'ra de'gi batəm me mann'ti ə el'm ene: "De ki a oyi Ndil in taa risi re isi dɔ'a'ti kin ə, a ra de'gi batəm me Ndil Luwə'ti."

³⁴ Ningə m'in, m'oo nya kin ki kum, adi m'mannaj'a toki de kin in Ngonn lə Luwə.»

³⁵ Lo ti go'ti, Jan təl re low'ə'ti kakin bay, in ki njendo'gi lə'ne joo.

³⁶ Be ə, loki Jeju isi dər, adi kum'ə in ki dɔ'a'ti oo'ə'n'ə, ningə el ene: «Oyi Ngonn batɪ lə Luwə.»

³⁷ Loki njendo'gi lə Jan oyi dɔ ta kin ningə, uni go Jeju.

³⁸ Loki Jeju ilə rəti ningə, oo'de kadi isi uni go'ə, ə dəji'de ene: «In ri ə isi sangi wa?» Ə ingi iləi'ə'ti eyina: «Rabi, lo ki si'ti in ra be wa?» («Rabi» kər me'ə nan: Njendo de'gi)

³⁹ Jeju el'de ene: «Rei, ə oyi.» Be ə, awi, oyi lo ki Jeju si'ti. Ningə sii, tɔli ta ndɔ lə'de rɔ'a'ti non. Dɔkadi, in kadi ki sɔ ki losɔ'ɔ.

⁴⁰ Andire ki ngonnkon Simon Piyər in de kare dann de'gi'ti ki joo ki oyi ta ta Jan'ti ə uni go Jeju.

⁴¹ De ki dɔkete ki Andire ingə, in ngonnkon'a Simon. Ə el'ə ene: «J'ingə Mesi.» («Mesi» kər me'ə nan «Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə.»)

⁴² Ningə, aw ki Simon rɔ Jeju'ti. Ə Jeju gon'a ba ningə el'ə ene: «In Simon, ki ngonn lə Jonasi. A bari'nu Sepasi», («Sepasi», kər me'ə nan «mbal».)

Pilipi in ki Nataniyel

⁴³ Lo ti go'ti, Jeju un ndu'ne kadi n'aw dɔnangi Galile'ti. Dɔ row'ti, ingə Pilipi, ningə el'ə ene: «Un go'm.»

⁴⁴ Pilipi in de ki Betisayda'ti, ki in bə lə Andire in ki Piyər.

⁴⁵ Go'ti, Pilipi aw ingə Nataniyel, ningə el'ə ene: «J'ingə de ki *Moji elta li'ə me ndukun'ti, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa elita li'ə tɔ kakin. In Jeju ki ngonn lə Jisepi ki Najareti'ti.»

⁴⁶ Ə Nataniyel el'ə ene: «Ngonn bə ki Najareti kam nya ki maji a te'ti tɔ wa?» Ə Pilipi el'ə ene: «Re oo.»

⁴⁷ Loki Jeju oo Nataniyel isi re ki rɔ'a'ti, elta dɔ'a'ti ene: «Oyi *Isirayel ki rɔta'ti, ki de asi kingə nya ki kədikumnan rɔ'a'ti el.»

⁴⁸ Lo kin'ti non, Nataniyel dəji Jeju ene: «In ra bann ə gəri'm wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi Pilipi bari'i, loki isi ginn kagi mbaykote'ti kin m'oo'i.»

⁴⁹ Nga a Nataniyel el Jeju ene: «Njendo de'gi, in Ngonn lə Luwə, in ngar lə Isirayel'gi.»

⁵⁰ Jeju ilə'ti ene: «Tadɔ in kel ki m'el'i m'ene m'oo'i ginn kagi mbaykote'ti kin ə un'n me'i, a oo nya'gi ki utə in kin bay.»

⁵¹ Taa Jeju təl ilə dɔ ta'ti kin bay ene: «Toki rɔta'ti, m'el'se, a oyi dɔran a til, ningə malayka'gi lə Luwə a ai ki taa ge, tɔli ki nanga ge dɔ'm'ti m'in *Ngonn de.»

2

Jeju ra mann adi təl yiwi kandi nju lo taa nan'ti ki Kana

¹ Ndɔ joo go'ti, taa nan to Kana'ti ki Galile. Kon Jeju in low'ə'ti non,

² ningə bari Jeju in ki njendo'gi lə'ne low'ə'ti tɔ.

³ Dɔ gangi lo madi ə, yiwi kandi nju goto. Ə kon Jeju el'ə ene: «De'gi anyinan yiwi tigə.»

⁴ Nan Jeju il'ə'ti ene: «In ri ə in ge rɔ'm'ti ə dene? Dɔ kadi lə'm asi el bay.»

⁵ Ningə kon'a el nje lowə nya'gi ene: «Nya ri ki el'se ə rai.»

⁶ Nga ningə gum'gi mehen ki kuwə ki mbal sii non, to gum'gi ki Juwipi'gi isi ɔdi mann ki me'ti ari rɔ'de kigo kuji nyara'gi'ti lə'de kadi to awi ki ta dɔ'de el, takum Luwə'ti. Gum'gi kakin, ki kare me'ə a asi mbul joo ge mutə ge kare.

⁷ Jeju el nje ra kulə'gi ene: «Mbəli mann me gum'ti kin adi rosi» ningə mbəli mann me'ə'ti adi rosi njir.

⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Ɔdi nga, ə awi adi njekində kum'ne go nyakuso'gi'ti,» ə Ɔdi awi adi'ə.

⁹ Njekində kum'ne go nyakuso'ti Ɔdi mann ki təl yiwi kandi nju kakin ta'ne'ti. Gər lo ki yiwi kandi nju kin te'ti el, nan nje ra kulə'gi ki Ɔdi yiwi kandi nju kin gəri maji. Nje kində kum'ne go nyakuso'ti bar nje taa dene

¹⁰ el'ə ene: «De'gi in nje kadi yiwi kandi nju ki nəl de'gi anyinan kete, adi loki de'gi anyinan adi ra'de bay taa təli dɔ in ki nəl el'ti, nga in ra bann ə ingəm yiwi kandi nju ki nəl adi isi biti dɔ kadi ki ne kin wa?»

¹¹ In kin ə in nyakɔji lə Jeju ki dɔkete ki ra Kana'ti, dɔnangi Galile'ti. Nga a ra Ɔji'n toji lə'ne, ningə njendo'gi li'ə uni me'de.

¹² Go nya'gi'ti kin, Jeju aw Kapernayim'ti, in ki kon'ne ki ngannkon'ne'gi ki njendo'gi lə'ne; nan k'in ə isi Kapernayim'ti ndɔ ngayn el.

*Jeju tuwə njera gati'gi me Kəy'ti lə Luwə
(Mat 21.12-17; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)*

¹³ Ndɔ ra nanyi Paki lə Juwipi'gi in ndəkba ə Jeju aw Jerujalem'ti*.

¹⁴ Low'ə'ti kin non, ingə njelaw mangi'gi, bati'gi, ki dər dum'gi nati Kəy'ti lə Luwə, taa njembəl nar'gi ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti sii non tɔ.

¹⁵ Lo kin'ti, Jeju ra ndəy kulə, tuwə'n'de pəti nati Kəy'ti lə Luwə kɔ, nan'ti ki mangi'gi ki bati'gi, taa njembəl nar'gi kaa, sanan nar'gi lə'de kɔ, tində tabilə'gi lə'de tilə tɔ.

¹⁶ Ningə el njelaw dər'gi ene: «Ɔyi nya'gi kin pəti kɔ lo kin'ti rangi, ningə kadi rai me Kəy lə Bai to lo ndogɔ nya ki lo law nya lə'se el.»

¹⁷ Lo kin'ti, me njendo'gi olo dɔ ta'ti ki ndangi me makitu'ti eyina: «Ta lə Kəy lə'i uwə me'm kuwə ki a tɔl'm†.»

¹⁸ Nan Juwipi'gi uni ta eli'ə eyina: «Nyakɔji ri ə a toji kadi ji gəri'n toki aw ki togi kadi ra'n nya'gi ki ra kin wa?»

¹⁹ Ə Jeju el'de ene: «Tɔi *Kəy lə Luwə kam, ə me ndɔ'ti ki mutə, m'a m'təl m'ində taa gogi.»

²⁰ Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ji ra bal dɔsɔ gidə in mehen ə ji ra Kəy lə Luwə kam oy, ningə in a təl ində rangi me ndɔ'ti ki mutə wa?»

²¹ Kəy ki Jeju elta'a kin in darɔ'a.

²² Nga ningə, ndɔki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, me njendo'gi olo dɔ'ti toki ndɔki elta kin, ə uni me'de adi ta lə Luwə ki ndangi num, uni me'de adi ta ki Jeju el kakin num tɔ.

Jeju gər nya'gi pəti ki me de'ti

²³ Loki Jeju in'n Jerujalem, dɔkagilo ra nanyi Paki'ti, de'gi ngayn uni me'de, loki oyi nyakɔji'gi ki ra adi oyi ki kum'de.

²⁴ Nan Jeju ə, ta me'de el, tado gəri'de pəti maji ngayn,

²⁵ taa aw ndoo kadi de mannaji dɔ'de'ti ad'a el tɔ, tado inbe gər nya'gi pəti ki to me'de'ti.

3

Jeju in ki Nikodem

¹ Me kuti'ti lə Parisi'gi, dingəm kare in non, tɔ'a nan Nikodem. In ki kare dann ki boi'gi'ti lə Juwipi'gi.

* 2:13 2.13 Tekitaga 12.1-27 † 2:17 2.17 Pag 69.10

² Dingəm kin re rɔ Jeju'ti kondɔ'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, ji gər kadi Luwə uləi kadi in re ndo'je nya, tado de ki asi kadi ra nya'gi ki əti ɓol toki ra'n kin be ki kanji kadi Luwə in nan'ti si'ə el goto.»

³ Jeju el'ə ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a oo Konɓe lə Luwə ki kanji kadi oji'ə koji ki sigi goto.»

⁴ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «De a ra bann be ə a təli oji'ə koji ki sigi, loki togi gangi nga kin wa? A asi kadi təl aw me kon'ne'ti gogi ɓay kadi oji'ə ki nja joo wa?»

⁵ Jeju ilə'ti ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a ur Konɓe'ti lə Luwə ki kanji kadi oji'ə me mann'ti, ki me Ndil Luwə'ti goto.

⁶ Darɔ de ki koo ki kum, in ki koji me mosi'ti, ningə darɔ ki ndil, in Ndil Luwə ə oj'o tɔ.

⁷ Ta ki m'el'i m'ene: «Maji kadi oji'se koji ki sigi» kin, adi əti ɓol el.

⁸ Tado nəl ulə lo'ti ki me'ə ndigi, ningə in oo kah'a ki isi ɓar, nan in gər lo ki in'ti el num, in gər lo ki isi awi'ti el num tɔ. Be ə, de ki Ndil Luwə oj'o kaa in be tɔ.»

⁹ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «Nya kin a ra nya ki gorow ki bann wa?»

¹⁰ Jeju el'ə ene: «In ki in njendo de'gi ndukun ki de'gi gəri dɔ'i Isirayel'ti kaa in gər nya'gi kin el ɓay wa?

¹¹ Toki rɔta'ti, adi m'el'i, j'elita dɔ nya'ti ki ji gər, taa ji mannaɓi dɔ nya'ti ki j'oo ki kum'je tɔ, nan in, in ndigi naji ki man lə'je el.

¹² Loki m'el'se ta dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ə uni me'se adi'm'in el, ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in dɔ nya'gi'ti ki dɔran'ti ki m'a m'el'se ta'a wa?

¹³ De ki aw dɔran'ti goto. Re in de ə, in m'in Ngonn De ki kar'm ba par ə m'ində dɔran'ti m're dɔnangi'ti.

¹⁴ Ningə toki Moji ulə'n lii ki rai'ə ki ningəkasi ta kagi'ti dilələ'ti kakin ə*, maji kadi uləi m'in Ngonn De taa kagi'ti tɔ.

¹⁵ Tado kadi de ki un me'ne ə, de'ə kin isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

¹⁶ Tado Luwə ndigi de'gi ki dɔnangi'ti ne ngayn, ə adi'de Ngonn'ne ki koji kareba, kadi de ki ra ki un me'ne ə, kadi de'ə kin tuji kɔ el, nan kadi isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

¹⁷ Nya ki kadi de gər, Luwə ulə Ngonn'ne dɔnangi'ti kadi gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti el, nan ulə si'ə kadi aji'de!

¹⁸ De ki un me'ne adi Ngonn lə Luwə, Luwə a gangi ta dɔ'a'ti el, nan de ki un me'ne el, de'ə kin Luwə gangi ta dɔ'a'ti nga. Tado un me'ne adi Ngonn Luwə ki kareba kin el.

¹⁹ Gorow ki takigangi re'n ə to kin: Kunji re dɔnangi'ti, nan de'gi ki dɔnangi'ti ndigi lo ki diw yo ə mbeti kunji, tado kulə ra'de'gi in ki majel.

²⁰ De'gi pəti ki in njeramajel, mbeti kunji, awi ki rɔ'a'ti el. Ningə ki rɔta'ti, ɓoli kaw rɔ kunji, nan to kunji toji nyara'de'gi ki majel ki taga.

²¹ Nan de'gi ki nje təl rɔ'de go ndu Luwə'ti, rei ki rɔ kunji'ti, kadi kunji toji kulə ra'de'gi ki taga wangi. In kulə'gi ki rai'de kigo ndu Luwə'ti.»

Jan Batisi in ki Jeju

²² Go nya'gi'ti kin, Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne ɔti awi dɔnangi Jude'ti. Si'ti se'de non ba, ra'n de'gi batəm.

²³ Jan kaa ra ra de'gi batəm Enon'ti, ki in ndəkba kadi Salim'ti non tɔ. Tado in lo ki mann in'ti ngayn. Ningə de'gi rei ki rɔ'a'ti adi ra'de batəm.

²⁴ Dɔkagilo'ə'ti kin, uwəi Jan dangay'ti el ɓay.

²⁵ Be ə, njendo'gi lə Jan ki nan'gi, manjinan ta'ti ki Juwipi kare be, dɔ kar rɔ'ti kadi Luwə ɔr'n ta dɔ'de'ti kɔ.

* **3:14 3:14** Kɔr Isirayel'gi 21.9

²⁶ Go'ti, awi ingəi Jan eli'ə eyina: «Njendo'je, de ki ndəki awi si'ə dow ba Jurden'ti ki kare, ki ndəki man'n naji li'ə kakin, in kaa ra ra de'gi batəm tɔ, adi de'gi pəti awi ki rɔ'a'ti.»

²⁷ Ə Jan ilə'de'ti ene: «De ki asi kadi ingə nya madi ki rangi ki do'ne do in'ti ki Luwə inbe ad'a kin goto.

²⁸ Inbe'gi kaa asi kadi manyinaji lə'm do ta'ti ki m'el m'ene: "M'in, m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el, nan m'in de ki uləi m'in kadi m're kete non'a'ti."

²⁹ Kadi gəri toki, de ki nje taa dene ə in ngaw dene, ningə ki ɔjido basa madi ngaw dene, in, in kadi basa madi'ne'ti kadi oo ta li'ə, ə loki basa mad'a elta ə osi mbi'ə'ti ə, rɔ'a nəl'ə ngayn do'ti. Nga ningə, in kin ə in ronel lə'm, ningə in ronel ki ta'a asi nan berere.

³⁰ Maji kadi tɔɓar li'ə aw ki do mad'a'ti do mad'a'ti, ə kadi m'in, m'təl ki gogi gogi.

De ki in dɔran'ti

³¹ «De ki in dɔran'ti in do nya'gi'ti pəti, ningə de ki dɔnangi'ti ne in nya ki dɔnangi'ti, adi elta do nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne par. Nan de ki in dɔran'ti in do nya'gi'ti pəti.

³² Mannaji do nya'gi'ti ki oo ki kum'ne ge ki mbi'ne ge. Nan de ki ndigi mannaji li'ə goto.

³³ De ki ndigi naji ki man li'ə ə, de'ə tɔji kadi Luwə elta ki rɔta'ti.

³⁴ Toki rɔta'ti, de ki Luwə ulə, el ta'gi ki ta Luwə'ti, tado Luwə ros'o ki Ndil'ne.

³⁵ Baw Ngonn ndigi Ngonn, adi inyə nya'gi pəti me ji'ə'ti.

³⁶ De ki un me'ne adi Ngonn, a isi ki do'ne taa biti ki non'ti, nan de ki təl rɔ'ne go ndu'ti lə Ngonn el, kisikidɔtaa li'ə goto, wongi lə Luwə in do'a'ti.»

4

Jeju in ki dene ki Samari'ti

¹ De'gi eli adi Parisi'gi oyi toki Jeju ɔyi njendo'gi go'ne'ti utə Jan, taa ra'de batəm utə tɔ,

² nga ningə toki rɔta'ti ə, Jeju inbe ra de'gi batəm el, nan in njendo'gi li'ə.

³ Ə loki Jeju oo kadi Parisi'gi oyi ta kin be ə, inyə dɔnangi Jude ə təl aw Galile'ti.

⁴ Nga ningə kadi aw Galile'ti, maji kadi a ində dɔnangi ki Samari'ti gangi.

⁵ In be ə aw te ɓebo'ti ki ɓari'ə Sikar dɔnangi Samari'ti ki in sanyi el ki lo ndɔɔ ki ndəki *Jakobi adi ngonn'ne Jisepi*.

⁶ In low'ə'ti inbe kin ə bolo mann lə Jakobi to'ti. Ə Jeju njiyə ɔr ə, təl isi nanga ta mann'ti kakin. In do kadi'ti ki kaw ki jam do ɓe'ti be.

⁷ Lo kin'ti non, dene ki Samari'ti kare re kadi ɔdi mann ə Jeju el'ə ene: «Adi'm mann m'anyi.»

⁸ *Njendo'gi li'ə ə awi me ɓe'ti kadi ndogi nyakuso.

⁹ Nan dene ki Samari'ti kakin el Jeju ene: «In ta ki bann wa? In Juwipi tɔ, ra bann be ə a dəji'm m'in ki m'in dene ki Samari'ti mann kadi anyi wa?» Dene el be tado Juwipi'gi gei kadi n'in ki Samari'gi n'indəi rɔ'de nan'ti do nya madi'ti kare el.

¹⁰ Jeju el'ə ene: «Kin ə re kete in gər kadikare lə Luwə num, de ki nje dəji mann kanyi kin num ə, re in ə re a dəj'ə kadi a adi mann kaji kadi anyi.»

¹¹ Dene el'ə ene: «Burəɓe! Aw ki nya kodi mann el tɔ, taa bolo mann ow tɔ, nga a ra bann be ə a ingə mann kaji kin wa?

¹² In oo rɔ'i kadi utə baw'je Jakobi ki adi'je mann kin num taa inbe in ki ngann'ne'gi anyinan ki da'gi lə'ne num kin wa?»

¹³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki anyi mann ki ji ra'n ne kin, kundə a ra'a ɓay;

* 4:5 4.5 Lotum 33.19; Jojuwe 24.32

14 nan de ki a anyi mann ki m'a m'ad'a kin, kundə a ra'a gogi el nga. Mann ki m'a m'ad'a kin yo ə a təl ta be mann ki mann kaji ki biti ki non'ti a te'ti.»

15 Dene el ene: «Burəbe, adi'm mann ki a elta'a kin kadi kundə ra'm gogi el, taa kadi m'təl m're'n ne be gogi m'odi mann el nga to.»

16 Ə Jeju el'ə ene: «Aw, bar ngaw'i ə təl re ne.»

17 Ningə dene el Jeju ene: «De oo ngaw'm el.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ta lə'i in ta ki rəta'ti kadi el ene de oo ngaw'i el,

18 tado taa dingəm'gi mi, nan in ki isi si'ə ngə sine kin in ngaw'i el. Lo kin'ti in ta ki rəta'ti ə el.»

19 Non be nga ə dene el ene: «Burəbe, m'gər kadi in njekeltakita Luwə'ti.

20 Baw'je'gi əsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti do mbal'ti kin, ningə ingi eli eyina lo kəsi məkəsi nanga non Luwə'ti in Jerujalem.»

21 Jeju el'ə ene: «Dene, un me'i adi'm. Dəkagilo re ki kadi a əsi məkəsi'se nanga non Baw'je Luwə'ti do mbal'ti kam el num, Jerujalem'ti el num.

22 In de'gi ki Samari'ti, əsi məkəsi'se nanga non Luwə'ti ki in gəri'ə el, nan j'in, j'əsi məkəsi'je nanga non Luwə'ti ki ji gər'ə, tado kaji in rə'je'ti j'in Juwipi'gi.

23 Nga ningə ndo re, in ndo ki kadi nje kəsikurə ki rəta'ti əsi nanga non Luwə'ti, a əsikurə Baw'je Luwə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rəta'ti. Ingi kin ə in nje kəsikurə ki rəta'ti ki əsi nanga non Luwə'ti ki Baw'je isi sangi'de.

24 Luwə in Ndil, ningə kadi nje kəsikurə, əsikurə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rəta'ti.»

25 Ə dene el'ə ene: «M'gər kadi "Mesi", De ki Luwə mbət'ə, ki bari'ə Kirisiti kin a re. Ningə ndo ki a re ə, a ər'je me nya'gi pəti.»

26 Ə Jeju el'ə ene: «In darə'm m'inbe ə m'a m'el'i ta am.»

27 Lo kin'ti non be, njendo'gi lə Jeju tei non rei, ningə ndo'ji'de ngayn kadi oyi Jeju ra elta ki dene de, nan de ki kadi el'ə ene: «In ri ə ge ji'ə'ti wa?» eke «tado ri ə el'ə ta wa?» goto.

28 Dene inyə gum mann lə'ne non be, ə anyi aw me bebo'ti el de'gi ene:

29 «Rei oyi de ki el'm nya'gi pəti ki m'ra kin. A in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el biti wa?»

30 Ningə de'gi tei me bebo'ti ki taga awi ki rə Jeju'ti.

31 Loki dene əti aw kin ə njendo'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, sə nya!»

32 Nan Jeju el'de ene: «M'in m'aw ki nyakusə ki kadi m'njo ki in nyakusə ki in gəri el.»

33 Do ta'ti kin njendo'gi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De madi ad'a nya sə wa?»

34 Ə Jeju el'de ene: «Nyakusə lə'm in ra go ndigi'ti lə Nje kulə'm, ki təta kulə li'ə.

35 In eli eyina, ki ne kin: "Nanyi sə bay ə koo a asi təti," nan m'in m'a m'el'se m'ene: uni kum'se ki taa gonyi ndo oyi; koo tuti asi kujə nga!

36 Ki ji ra ne kin, de ki nje təti koo ingə nyakugə goji lə'ne ningə kaw kandi nya ki dənən'ti tado kisikidətaa ki biti ki non'ti kadi to de ki njeduw nya num nje tət'ə num raj rənel nan'ti.

37 Tado kujita ki ene: "De kare duw ə in ki nungi təti" kin in ta ki rəta'ti.

38 M'ulə'se m'adi awi təti koo me ndo'ti ki ingi rai kulə el. Nje ki rangi ingəi kon'a, ningə in rei təti kandi kulə lə'de.»

39 De'gi ki dənangi Samari'ti pəti ki me bebo'ti kin uni me'de adi Jeju do naji ki man'ti ki dene man do'a'ti ene: «El'm nya'gi pəti ki m'ra.»

40 Nga ningə loki rei tei rə'a'ti, de'gi ki Samari'ti dəji'ə kadi isi se'de, ə Jeju isi se'de ndo joo.

41 Ki takul ta ki ta'a'ti, de'gi ki uni me'de in ngayn inbe bay;

42 ningə eli dene eyina: «In ki tado ta'gi ki el'je inbe kin par ə j'uni'n me'je el, nan j'inbe j'oo ta ki ta'a'ti ki mbi'je, ningə ji gər kadi in Njekaji de'gi toki rəta'ti.»

*Nyakɔji ki nja joo ki me be'ti ki Kana
(Mat 8.5-13; Luk 7.1-10)*

⁴³ Ndo joo go'ti, Jeju ɔti non tɛl aw donangi Galile'ti gogi.

⁴⁴ Ningə inbe mannaji ene: «De ki njekeltakita Luwə'ti ki ingə kosikurə me be koji'ne'ti goto.»

⁴⁵ Nan loki re te Galile'ti, de'gi ki donangi Galile'ti uwəi'ə ki rɔ'de'ti maji ngayn, tado inbe'gi kaa rai lo ra nanyi'ti ki Jerujalem to adi oyi nya'gi pəti ki Jeju ra lo ra nanyi'ti ki kum'de.

⁴⁶ Jeju tɛl re Kana ki Galile'ti ki lo ki ndoki ra mann adi tɛl yiwi kandi nju'ti. Ningə dingəm kare ki in de kibo ki isi ra kulə ki ngar, ə rɔ ngonn'o ki dingəm to'ə Kapernayim'ti non.

⁴⁷ Loki dingəm kakin oo kadi Jeju in Jude'ti re donangi Galile'ti, re ingə, non ki do'a'ti kadi aw Kapernayim'ti aji ngonn'ne ki to ta koy'ti kin.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re oyi nyakɔji'gi ki nya'gi ki ɔti ɓol ki kum'se el ə a asi kadi a uni me'se el ratata.»

⁴⁹ De kibo ki nje ra kulə ki ngar kakin el Jeju ene: «Burəbe, toki ngonn'm oy el ɓay kin in re be lə'm.»

⁵⁰ Nan Jeju el'ə ene: «Aw, ngonn'i aji nga.» Ningə dingəm un me'ne adi taa ki Jeju el do ta'ti kin el, adi osi do row'ti aw.

⁵¹ Ə loki in do row'ti isi tɛl, ɓər'gi li'ə ra tiləi kum'ə eli'ə eyina: «Ngonn'i aji!»

⁵² Ningə dəji'de ke kadi ki bann ə rɔ ngonn to'n soti wa? Ningə eli'ə eyina: «In tagine ki kadi ki dogi gidə in mutə ə rɔ'a ki tingə ngayn kete kakin tɛl sɔl.»

⁵³ Lo kin'ti, baw ngonn oo kadi in do kadi'ti inbe ki Jeju el'ə'n'ə ene: «Ngonn'i aji nga» kin. Low'ə'ti non, dingəm un me'ne adi Jeju, nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə ba pəti.

⁵⁴ In kin ə in nyakɔji ki nja joo ki Jeju ra loki tɛl'n Jude'ti re Galile'ti.

5

Jeju aji dingəm ki rɔ'a oy njururu

¹ Go nya'gi'ti kin, Juwipi'gi rai nanyi lə'de adi Jeju aw Jerujalem'ti.

² Nga ningə Jerujalem'ti, lo ndogi mann ki ɓari'ə ki ta Ebirə nan Betisata to non, ndəkba kadi tarow ndogi ɓər'ti ki de'gi isi awi ki nyakul'gi me ɓebo'ti. Tabiti'gi in mi ta lo ndogi mann'ti kakin,

³ ningə ginn tabiti'gi'ti kakin njemonyi'gi to'i'ti mbar mbar: njekumto'gi, nje mote'gi ki njerokoy njururu'gi. [Toi isi nginəi ta mann ki kadi ɔdi rɔ'ne;]

⁴ tado malayka lə Burəbe kare a ur me mann'ti kadi bur. Nje monyi ki dokete ki osi me mann'ti ki bur kakin ə, re monyi li'ə to'n bann bann kaa ingə lapiya.

⁵ Low'ə'ti kin, de ki monyi ra'a ɓal do mutə gidə in jijoo in'ti non.

⁶ Jeju oo'ə to nanga, ningə loki eli'ə toki to me kon'ti kin be ɓal ngayn, dəj'ə ene: «Ge kingə lapiya wa?»

⁷ Ə nje monyi el'ə ene: «Burəbe, de ki kadi un'm ilə'm me mann'ti loki mann isi ɔdi rɔ'ne kin goto. Loki m'ene m'aw ə, de ki rangi ur me'ti non'm'ti kete.»

⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ində taa, un tuwə lə'i ə njiyə, aw.»

⁹ Ningə tanan'ti non, dingəm ingə lapiya adi un tuwə lə'ne ə njiyə, aw.

Nga ningə ndo'a'ti kin in ndo kərkon.

¹⁰ Ə Juwipi'gi eli dingəm ki ingə lapiya kakin eyina: «Bone in ndo kərkon, in go'ti el kadi ɔti tuwə lə'i njiyə'n.»

¹¹ Nan el'de ene: «In de inbe ki adi'm lapiya kin ə el'm ene: “Un tuwə lə'i ə aw.”»

¹² Ə dəj'ə ta eyina: «De'ə inbe ki el'i ene: “Un tuwə lə'i ə aw” kin in nan wa?»

13 Nan de ki ingə lapiya kaa gər'ə el, tado Jeju ur kaki dann bulə de'gi'ti ki rai low'ə'ti non kin.

14 Kagilo nden go'ti, Jeju təl ingə nati Kəy'ti lə Luwə ə el'ə ene: «Oo, ngə sine kin ingə lapiya nga. Ningə kadi ra majel el ratata nan to nya madi ki ngan ngayn te do'i'ti bay.»

15 Lo kin'ti, dingəm aw el Juwipi'gi toki in Jeju ə adi'ne lapiya.

16 In be ə, Juwipi'gi awi ki ta ki Jeju ki ra nya kin ndo kərkon'ti.

17 Nan Jeju el'de: «Biti bone kaa Bai isi ta ra ki de'gi'ti, ningə m'in kaa maji kadi m'ra ki de'gi to.»

18 Tado ta ki Jeju el kin, njekundo Juwipi'gi sangi row ki rangi do mad'a'ti kadi n'toli'ə; tado eli eyina Jeju ra nya buji'n ndo kərkon par el, nan el bay ene Luwə in Baw'ne ki oji'ne, adi ra rə'ne kadi n'in de ki n'asi nan ki Luwə.

Təgi konbe ki Ngonn lə Luwə awi'n

19 Jeju təl un ta el'de ene: «Oyo, toki rəta'ti, adi m'el'se, m'in Ngonn lə Luwə m'ra kadi m'asi ra nya do rə'm el. In nya ki m'oo Bai ra ə m'in m'ra. Nya ki Bai ra ə, m'in Ngonn'o m'ra kah'a'ti inbe kin to.

20 Tado Bai ndigi'm m'in Ngonn'o adi toji'm nya'gi pəti ki inbe ra. A toji'm kulə ra'gi ki əti bol ngayn bay ki kadi a ra'se bol.

21 Tado toki kaa ki Bai isi un'n njekoy'gi lo koy'ti adi'de kumngayira kakin ə, m'in Ngonn'o, m'adi kumngayira de ki ra toki m'ge to.

22 Bai gangi ta do de'ti el, nan adi'm təgi m'in Ngonn'o kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti,

23 kadi de'gi pəti əsikurə'm toki əsikurə Bai be to. De ki əsikurə'm m'in Ngonn el, əsikurə Bai ki njekulə'm el jagi to.

24 Toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki oo ta lə'm, taa un me'ne adi njekulə'm num to ə, de'ə kin a ingə kaji ki biti ki non'ti. Ta ki gangi a osi do'a'ti el, nan dər do koy nga adi in me kaji'ti.

25 Toki rəta'ti, adi m'el'se, ndo a re, ningə ndo'a re nga ki kadi njekoy'gi a oyi do ndu'm m'in Ngonn lə Luwə. Nga ningə de'gi ki a oyi do ndu'm a si kumngayira.

26 Tado toki kaa ki Bai ə in nje kadi de'gi kaji kakin ə, adi'm m'in Ngonn'o təgi kadi m'adi de'gi kaji to.

27 Adi'm m'in Ngonn'o təgi kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti, tado m'in Ngonn de.

28 Ningə kadi adi əti'se bol el, tado ndo re nga ki kadi de'gi pəti ki toi be ninn'ti a oyi do ndu'm.

29 Nje ki rai nya ki maji a tei lo koy'ti tado kaw ki kaji'ti, ə njera nya ki majel a tei lo koy'ti tado kaw ki lo gangi ta'ti to*.

30 M'in m'ra kadi m'ra nya madi do rə'm el. M'in m'gangi ta kigo ndu'ti ki m'ingə rə Luwə'ti. Nga ningə, ta ki gangi lə'm in ta ki gangi ki dana tado m'nji m'sangi ndigi lə'm el nan m'nji m'sangi ndigi lə njekulə'm.»

Naji ki man do Jeju'ti

31 Jeju el ene: «Kin ə re in m'inbe ə m'man naji do rə'm'ti ə re de ki a ndigi sə'm do naji ki man'ti lə'm goto.

32 Nan in de ki rangi ə mannaji do'm'ti, ningə m'gər kadi mannaji ki do'm'ti kin in ta ki rəta'ti.

33 In uləi ki de'gi rə Jan Batisi'ti, ə Jan mannaji ki rəta'ti do'm'ti.

34 M'in m'aw ndoo kadi de mannaji do'm'ti el, nan m'el be kadi ingəi kaji.

35 Jan Batisi in lambi ki kində por'ti tado koo'n lo, ningə ingi ndigi kadi rai rənel kunj'ə'ti ngonn kagilo kare.

* 5:29 5:29 Daniyel 12.2

³⁶ Nan nya'gi ki rangi manyinaji do'm'ti utø nya Jan sanyi: kulø'gi ki m'ra'de, adi in kulø'gi ki Bai adi'm kadi m'ra kin manyinaji do'm'ti taa toji kadi Bai ø ulø'm.

³⁷ Bai inbe ki ulø'm, mannaji do'm'ti. Nan k'in ø in oyi ndu'ø ndø kare el num, oyi takum'ø el num.

³⁸ Ngømi ta li'ø el, tado m'in ki ulø'm kin uni me'se adi'm'in el.

³⁹ Sii sangi ginn ta lø Luwø maji maji tado oyi kadi a ingøi kaji ki biti ki non'ti me'ti; nga ningø in ta lø Luwø inbe kin ø in nje mannaji do'm'ti.

⁴⁰ Nan in mbøti rei rø'm'ti kadi ingøi kaji ki biti ki non'ti.

⁴¹ M'in m'sangi kadi de'gi piti m'in el.

⁴² Ningø nya kare ki m'oo rø'se'ti, m'gør kadi in ndigi Luwø el.

⁴³ M'in m're ki tø Bai, nan mbøti kadi uwøi m'in ki rø'se'ti. Ningø kin ø de ki rangi re ki tø'ne inbe ø, a uwøi'ø ki rø'se'ti maji.

⁴⁴ Ingø ki isi sangi kadi ingøi toji ki kadi inbe'gi uløi døn'an'ti ki yo ge ki ne ge yo, um sangi kadi ingøi toji ki in rø Luwø'ti ki in ki kar'ne ba ø in Luwø kin el, ningø a rai bann be ø a uni me'se adi'm'in wa?

⁴⁵ Kadi oyi toki in m'in ø m'a m'un dø'se m'aw'n rø Bai'ti el, nan in Moji ki indøi me'se dø'a'ti kin ø a indø taa dø'se'ti.

⁴⁶ Ningø kin ø re uni me'se adi Moji toki røta'ti dø ta'ti ki ndangi ø re a uni me'se adi'm'in tø, tado in ta ki dø'm'ti ø Moji ndangi†.

⁴⁷ Ø re oyi ta ki ndangi kin to ta ki røta'ti el ø ra bann be ø a uni me'se adi'm'in dø ta'ti ki m'el kin wa?»

6

Jeju adi nyakusø de'gi dør mi sõi

(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Go nya'gi'ti kin, Jeju øti non, aw gidi ba'ti ki Galile, ki bari'ø ba ki Tiberiyadi.

² Bulø de'gi ngayn uni go'ø, tado de'gi oyi nyakøji'gi ki øti bol ki Jeju ra dø nje monyi'gi'ti aji'n'de.

³ Tado nya kin ø Jeju al dø mbal'ti taa, ningø isi dø'ti nan'ti ki njendo'gi lø'ne.

⁴ Døkagilo'ø'ti kin, nanyi lø Juwipi'gi ki bari'ø nanyi Paki in ndøkba.

⁵ Loki Jeju un kum'ne ningø, oo bulø de'gi ki isi rei ki rø'a'ti. Ø døji Pilipi ene: «J'a j'ingøi mapa ra ø j'a ji ndogi kadi bulø de'gi kin pøti sõi wa?»

⁶ Jeju døji ta kin be kadi oo'n ta ki me Pilipi'ti, tado inbe gør nya ki kadi a ra bøti.

⁷ Ø Pilipi ilø'ti ene: «Kin ø re ji ndogi mapa ki nar kulø ki ndø bu joo mindi kaa asi kadi a ødi ta'de nden nden pøti el.»

⁸ Lo kin'ti, njendo lø Jeju kare ki tø'a nan Andire, ki in ngonkon Simon Piyør, el Jeju ene:

⁹ «Ngonn ki dingøm kare, aw ki mapa mi, ki in mapa ki rai ki ko ki bari'ø ørji, taa ngann kanji'gi joo tø. Nan in kin in nya ki kadi de elta'a kadi de'gi'ti ki banyinan be kin el*.»

¹⁰ Ø Jeju ene: «Adi de'gi pøti sii nanga.» Low'ø'ti kin, mu in ngayn søm'ti, adi de'gi uwøi lo sii'ti nanga. De'gi kin asi dingøm'gi dør mi.

¹¹ Be ø, Jeju un mapa, ra oyo Luwø dø'ti, ø lowø de'gi pøti ki rai low'ø'ti non kin. Un kanji lowø'de kah'a'ti kakin tø. Adi'de kigo me ge'ti lø'de.

¹² Loki sõi asi'de nga a, Jeju el njendo'gi lø'ne ene: «Kawi gindø'gi ki nanyi kin, kadi de inyø nya madi kø el.»

¹³ Be ø, mapa ki mi ki de'gi sõi, njendo'gi kawi gindø'gi ki nanyi kara døgi gidø in joo.

† 5:46 5.46 Ndukun ki nja joo 18.15 * 6:9 6.9 2 Ngar'gi 4.42-44

¹⁴ Loki de'gi oyi nyakɔji ki ɔti ɓol ki Jeju ra kin ningə eli eyina: «Ki rɔta'ti, de kin in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi to re dɔnangi'ti kakin inbe.»

¹⁵ Nga ningə, Jeju gər kadi a rei to uni'ə ai indəi'ə ngar, adi təl ɔr rɔ'ne aw gogi dɔ mbal'ti, ki kar'ne ba.

Jeju njiyə dɔ mann'ti

(*Mat 14.22-27; Mrk 6.45-52*)

¹⁶ Loki lo sɔl, njendo'gi lə Jeju awi kadi ba'ti.

¹⁷ Awi ali me to'ti, uni ta'de kaw ki Kapernayim'ti, ki in dow ba'ti ki kare. Lo kin'ti, lo ndul dɔ'de'ti, taa Jeju kaa təl re rɔ'de'ti el ɓay tɔ.

¹⁸ Nəl ulə ki tɔgi'ne ngayn, adi mann babo in pu pu.

¹⁹ Njendo'gi ɔsi to asi kulə metər mi be ningə, oyi Jeju kaa ra njiyə dɔ mann'ti isi re ki rɔ to'ti. Loki oyi Jeju ra njiyə dɔ mann'ti, ɓol ra'de ngayn.

²⁰ Nan Jeju el'de ene: «In m'in, ɓoli el!»

²¹ Lo kin'ti, ndigi kadi n'uni Jeju me to'ti, nan tanan'ti non par ə, to ɔdi nangi loki isi awi'ti.

Bulə de'gi sangi Jeju

²² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki nanyinan gidi ba'ti, oyi kadi tagine to in kareba par ə njendo'gi lə Jeju ali me'ti ai dɔ rɔ'de, um Jeju al me'ti se'de el.

²³ Lo kin'ti non, to'gi ki rangi in Tiberiyadi'ti rei, rai lo kati, ndəkba kadi lo'ti ki ndɔki Burəbe elta ra'n oyo dɔ mapa'ti ə adi bulə de'gi sɔi kakin.

²⁴ Loki bulə de'gi oyi Jeju el num, njendo'gi li'ə el num ə, ali me to'gi'ti awi ki Kapernayim sangi Jeju'ti.

Jeju in mapa kuso koy el

²⁵ Loki ingəi Jeju dow ba'ti ki kare, dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, in re te ne kadi bann'ti wa?»

²⁶ Ə Jeju təl el'de ene: «Rɔta, rɔta adi m'el'se, isi sangi m'in tado mapa ki sɔi ndanni, um in tado gər ə in gəri me nyakɔji'gi ki m'ra kin el.

²⁷ Maji kadi rai kulə tado nyakuso ki a ndu'm kin el, nan tado nyakuso ki a to biti ki non'ti. In nyakuso ki m'in Ngonn de m'a m'adi'se, tado Luwə ki Baw'je ra ndaja kare rɔ'm'ti tado tɔji'm toki m'in de lə'ne.»

²⁸ Lo kin'ti, bulə de'gi təli dəji'ə eyina: «In ri ə maji kadi ji ra taa kadi ji ra'n kulə ki Luwə ndigi wa?»

²⁹ Ə Jeju təl el'de ene: «Nya ki Luwə ge rɔ'se'ti, in kadi uni me'se adi de ki ulə.»

³⁰ Be ə eli'ə eyina: «Nyakɔji ri ə a ra taa kadi j'oo ə j'un me'je wa? Kulə ri ə a ra wa?»

³¹ Kaw'je'gi sɔi nyakuso ki in dɔran'ti ki ɓari'ə nan mann. Be ə ndangi me makitu'ti eli eyina: «Adi'de sɔi mapa ki in dɔran'ti taa†.»

³² Lo kin'ti, Jeju təl el'de ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, in Moji ə adi'se mapa ki in dɔran'ti el, nan in Bai Luwə ə adi'se mapa ki rɔta'ti ki in dɔran'ti taa.

³³ Tado mapa lə Luwə ki adi de'gi, in mapa ki in dɔran'ti taa ki nje kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne sii ki dɔ'de taa.»

³⁴ Be ə, təli eli'ə eyina: «Burəbe, adi'je mapa kin ki ndɔ'gi ndɔ'gi adi j'uso.»

³⁵ Jeju el'de ar njay ene: «M'in mapa ki nje kadi de kumngayira. De ki re rɔ'm'ti ɓo a ra'a el biti ki non'ti, de ki un me'ne adi'm kaa, kundə a ra'a el biti ki non'ti.»

³⁶ Ningə m'el'se toki oyi m'in, nan uni me'se adi'm'in el.

³⁷ Nje ki Bai adi'm'de a rei rɔ'm'ti. Ningə de ki re rɔ'm'ti, m'a m'tuwə el jagi.

³⁸ Tado m'ində dɔran'ti, m're dɔnangi'ti tado ra ndigi lə'm el, nan kadi m'ra ndigi lə njekulə'm.

† 6:31 6.31 Tekitaga 16.4, 15; Pa'gi 78.24

³⁹ Ningə nya ki njekulə'm ki ulə'm ndigi kadi m'ra ə to kin: ndigi kadi to madi de kare dann de'gi'ti ki adi'm'de kin nanyi kə el, nan kadi m'te se'de ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴⁰ In kin ə in nya ki Bai ndigi: ndigi kadi de'gi pəti ki oyi m'in Ngonn lə Luwə ə uni me'de adi m'in, ingəi kajı ki to bitı ki non'ti, ə kadi m'te se'de ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴¹ Juwipi'gi ɓarita dɔ Jeju'ti tadɔ el ene: «M'in mapa ki in dɔran'ti taa.»

⁴² ɓarita dann'de'ti eli eyina: «Jeju kam, in ngonn lə Jisepi el wa? Ji gər kon'a'gi ki baw'a'gi maji tɔ, nga ra bann be ə el ene n'in dɔran'ti taa ə n're wa?»

⁴³ Jeju təl el'de ene: «ɓarita ta dann'se'ti el.

⁴⁴ De ki asi kadi re rɔ'm'ti ki kanji kadi Bai ki ulə'm, ɔr'ɔ tarow goto. Ningə re Bai te tarow ad'a ə, m'in m'a te si'ə ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁴⁵ Ndangi me makitu'ti lə ki kare dann Njekeltakita Luwə'ti eyina: «Pəti, Luwə a ndo'de nya‡,» ningə de ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai ə taa nyando li'ə, de'ə kin re rɔ'm'ti.

⁴⁶ In kin ə toji kadi de oo Bai Luwə el; in nje k'in rɔ Luwə'ti ki kar'ne ba ə oo Bai Luwə.

⁴⁷ Rɔta, rɔta, adi m'el'se, de ki un me'ne taa, ingə kajı ki to bitı ki non'ti.

⁴⁸ M'in mapa ki de sɔ ə a oy el.

⁴⁹ Dilə mbo'ti, kaw'se'gi sɔi nyakusɔ ki in dɔran'ti ki ɓari'ə nan mann, kaa oyi.

⁵⁰ Nan mapa ki in dɔran'ti kin, in mapa ki kadi de sɔ ə, de a oy el.

⁵¹ M'in mapa kisikidɔtaa ki in dɔran'ti taa. Re de sɔ mapa kin ə, de'ə a oy el bitı ki non'ti. Mapa ki m'a m'adi, in darɔ'm ki kadi de'gi sii kumngayira.»

⁵² Lo kin'ti, Juwipi'gi manjinan ta ngayn dann'de'ti eyina: «De kin a ra bann ta kadi a adi'je darɔ'a kadi j'usɔ wa?»

⁵³ Ə Jeju el'de ene: «Rɔta, rɔta, adi m'el'se, re sɔi darɔ'm m'in Ngonn de el num, anyinan mosi'm el num ə, a ingəi kajı el.

⁵⁴ De ki sɔ darɔ'm ə anyi mosi'm tɔ ningə, de'ə kin a ingə kajı ki to bitı ki non'ti, ningə m'a m'te si'ə ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti.

⁵⁵ Tadɔ darɔ'm in nyakusɔ ki rɔta'ti, ə mosi'm in nyakanyi ki rɔta'ti tɔ.

⁵⁶ De ki sɔ darɔ'm num, anyi mosi'm num tɔ ə, j'in si'ə j'in nan'ti kareba.

⁵⁷ Bai ki ulə'm isi kumngayira adi m'in m'nji kumngayira ki ta kul'ə. Be ə, de ki sɔ darɔ'm a isi kumngayira ki takul'm tɔ.

⁵⁸ In kin ə in mapa ki in dɔran'ti taa. To to mapa ki kaw'se'gi sɔi ə oyi kin el, nan in mapa ki de sɔ ə, de'ə kin a oy el, a isi ki dɔ'ne taa ki ndɔ'gi ndɔ'gi.»

⁵⁹ Ta'gi kin tei ta Jeju'ti loki isi ndo'n nya de'gi ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, me be'ti ki Kapernayim.

Ta ki nje kadi kajı ki bitı ki non'ti

⁶⁰ De'gi ngayn dann njendo'gi'ti lə Jeju, loki oyi ta kin ta Jeju'ti ningə, eli eyina: «Ta kin in ta ki ngan ngayn, de ki asi kadi a ində mbi'ne go'ti goto.»

⁶¹ Jeju gər me'ne'ti kadi njendo'gi li'ə isi ɓarita dɔ ta'ti li'ə. Be ə el'de ene: «Ta kin tugə'se jigi'ti wa?

⁶² A kin ə re oyi m'in Ngonn de m'təl m'aw taa lo kis'i'ti ki m'nji'ti kete kin ə a rai bann wa?

⁶³ In Ndil ə in nje kadi de isi ki dɔ'ne taa. De dɔrɔ'ne in nya madi el. Ningə ta'gi ki m'el'se kete kin in Ndil num in kisikidɔtaa num.

⁶⁴ Nan de'gi madi dann'se'ti uni me'de adi m'in el.» Jeju el be, tadɔ lo kulə ngirə'ti ɓay, gər de'gi ki a adi'ə me'de el, taa gər de ki njekulə ji njeban'gi'ti tɔ.

⁶⁵ Jeju ilə dɔ'ti ɓay ene: «In tadɔ kin ə m'el'se m'ene: «De ki Bai ad'a tarow el, asi kadi a re rɔ'm'ti dɔrɔ'ne el.»»

⁶⁶ In dɔ ndɔ'a'ti non kin, ngayn'gi dann njendo'gi'ti li'ə tɔli go'ə'ti, mbeti njiyɔi si'ə.

⁶⁷ Ə Jeju tu rɔ'ne ki rɔ nje ki dɔgi gidə in joo'ti el'de ene: «Nga ingi, a awi el yan'ne wa?»

⁶⁸ Nan Piyər el Jeju ene: «Burəbe, j'a j'aw rɔ nan'ti wa? In ə ta kaji in me ji'ti biti ki non'ti.

⁶⁹ J'in, j'un me'je pəti dɔ'i'ti. Ningə ji gər kadi in Kar njay ki Luwə ulə.»

⁷⁰ Jeju təl el'de ene: «In m'in ə m'mbəti'se in ki dɔgi gidə in joo kin, nan de kare dann'se'ti, ndil Su in me'ə'ti.»

⁷¹ Lo kin'ti, Jeju isi elta ki dɔ Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti'ti. Tado in ə in ki kare dann njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo ki a ulə Jeju ji njeban'gi'ti.

7

Ngannkon Jeju uni me'de adi'ə

¹ Go'ti, Jeju nanyi ki lo njiyɔ'ti dɔnangi Galile'ti, ge el kadi n'njiyɔ n'aw ə n'təl dɔnangi Jude'ti, tado njekundo Juwipi'gi isi sangi kadi n'toli'ə.

² Nga ningə dɔkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki kadi sii ginn *Kəyku'ti in ndəkba*,

³ ə ngannkon Jeju eli'ə eyina: «In ne ə aw dɔnangi Jude'ti adi njendo'gi lə'i kaa oyi nya'gi ki isi ra'de kin tɔ.

⁴ De ki ndigi kadi de'gi oyi'ne kam a ra nya'gi kuti lo'ti el. Nga ningə, toki isi ra nya'gi ki əti bol kin, maji kadi ra adi de'gi pəti oyi'nu.»

⁵ Nan toki rɔta'ti, ngannkon'a'gi inbe uni me'de adi'ə el.

⁶ Ə Jeju el'de ene: «Nɔ lə'm re el bay; nan ingi, ndɔ'gi pəti to maji tado lə'se.

⁷ De'gi ki dɔnangi'ti ne kin a awi sese ki ta el, nan m'in ə, me'de majel sə'm tado m'el kulə ra'de'gi ki majel ki taga.

⁸ Ingi ə awi lo ra nanyi'ti kin. M'in ə, m'a m'aw el, tado ndɔ lə'm nanyi bay.»

⁹ Go ta'gi'ti ki el kin, isi Galile'ti ba.

¹⁰ Nan loki ngannkon'a'gi awi lo ra nanyi'ti, in kaa ɔti osi dɔ row'ti tɔ ki kanji kadi de oo'ə. Aw to lo kaw ki lo kiyə'ti be.

Nyando ki lo ra nanyi kisi ginn Kəy lo'ti

¹¹ Dɔkagilo ra nanyi'ti, njekundo Juwipi'gi sangi Jeju ningə dəji eyina: «In lo'ti ki ra be wa?»

¹² De'gi manjinan ta'ti ngayn dɔ'a'ti dann bulə de'gi'ti; nje ki nan'gi eli eyina: «In de ki maji,» ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi, isi buki bulə de'gi mu'ti,» tɔ.

¹³ In be kaa de ki kadi elta li'ə ki taga wangi goto, boli njekundo Juwipi'gi.

¹⁴ Nɔ'gi ki kadi ra nanyi dər te dana nga ə Jeju aw ginn Kəy'ti lə Luwə, isi ndo nya de'gi.

¹⁵ In nya ki ndɔji Juwipi'gi ngayn adi dəji nan ta eyina: «In kam de ndo'ə nya el tɔ, nga ra bann ə gər nya əti bol be wa?»

¹⁶ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in rɔ'm'ti el, nan ngirə in rɔ Luwə'ti ki njekulə'm.

¹⁷ Kin ə re de ndigi kadi n'ra nya ki Luwə ndigi ə, lo kin'ti ə a gər ar njay toki nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in rɔ Luwə'ti eke in m'inbe ə m'ində ngirə wa.

¹⁸ De ki nje kelta ki tɔ'ne inbe isi sangi tɔbar lə'ne inbe. Nan de ki sangi tɔbar lə nje kulə'ne a elta ki rɔta'ti, ningə nya ki gorow'ə'ti el goto rɔ'a'ti tɔ.

¹⁹ Moji adi'se ndukun adi tai maji, nan de ki təl rɔ'ne go'ti goto. Nga ra bann ə isi sangi kadi toli m'in wa?»

²⁰ Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «In aw ki ndil ki majel me'i'ti! Nan ə isi sangi kadi n'toli wa?»

* 7:2 7.2 Lebitiki 23.34-36; Ndukun ki nja joo 16.13

21 Ə Jeju təl un ta ilə'de'ti ene: «M'ra nya kareba be, ə ingi pəti əti'se bol!

22 Moji adi'se ndu kadi ujəi mətə ngann'gi ningə in ndu ki te rə Moji'ti ne par el, nan in kaw'je'gi ki kete nu ə uni ndu kin ə ingi si ujəi mətə ngann'gi ndə kərkon'ti†.

23 Kin ə re ujəi mətə ngonn ndə kərkon'ti kadi to de kidi ndukun lə Moji el ə, ra bann ə me'se to'se də'm'ti m'in ki m'aji darə de ba pəti ndə kərkon'ti wa?

24 Inyəi ta gangi ta kigo lo koo'ti lə'se, ə gangi ta ki dana.»

Jeju in Kirisiti ki Luwə mbət'ə

25 De'gi ki Jerujalem'ti eli eyina: «De kam el ə de'gi isi sangi kadi n'toli'ə wa?

26 Nga nyi ra elta taga wangi am, ə de el'ə ta madi el! Kibo'gi lə'je gəri bəti kadi in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə inbe wa ənn?

27 Ki ne kin, ji gər lo ki de kin in'ti maji, nan ndə ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a te bus ə, de kare kaa a gər lo ki in'ti el.»

28 Lo kin'ti, Jeju ki isi ndə de'gi nya ginn Kəy'ti lə Luwə un ndu'ne ki taa ene: «In mərta kadi in gəri m'in maji, taa in gəri lo ki m'in'ti tə! Ta ri in m'inbe ə m'ulə rə'm el, nan Luwə ki njekulə'm in de ki asi kadi de ində me'ne də'a'ti. Ingi, in gəri'ə maji el.

29 M'in m'gər'ə maji tado m'ində rə'a'ti, taa in ə ulə'm tə.»

30 Lo kin'ti, de'gi isi sangi kadi n'uwəi Jeju, nan de ki kadi ində ji'ne də'a'ti goto, tado ndə li'ə asi el bay.

31 Ningə dann bulə de'gi'ti, de'gi ngayn uni me'de adi'ə ə eli eyina: «Dəkagilo ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a re ə, a ra nyakəji'gi ki utə nya dingəm kin wa?»

32 Ə ta ki bulə de'gi isi yəmi ginn mindi de'ti əjido Jeju kin osi mbi Parisi'gi'ti, adi Parisi'gi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uləi njengəm də lo'gi lə'de kadi awi uwəi Jeju.

33 Ə Jeju el ene: «M'a m'in sese kagilo nden be bay, ə m'a m'aw ki rə nje kulə'm'ti.

34 A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

35 Ə də ta'ti kin Juwipi'gi dəji nan ta eyina: «Lo ki ra be ə a awi'ti ə kadi j'a j'ingəi el wa? A aw go ngannkon'ne'gi'ti ki sananyinan dann Gireki'gi'ti kin kadi aw ndə nya Gireki'gi wa?

36 Ta ki el ene: «A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el,» kin kər me'ə nan ri wa?»

Dəboy ndə ra nanyi

37 Dəboy ndə ra nanyi, ki in ndə kibo ngayn ə‡, Jeju ində ra taa un ndu'ne ki taa el ene: «Kin ə re de madi kundə ra'a ə, kadi re rə'm'ti anyi mann.

38 De ki un me'ne adi'm ə, «mann ba'gi ki nje kadi de'gi si ki də'de taa a uwəi bul bul ngar me'ə'ti,» toki Makitu lə Luwə el'n.»

39 Lo kin'ti, Jeju isi elta lə Ndil Luwə ki kadi de'gi ki uni me'de adi'ə a ingəi, tado dəkagilo'ə'ti kin Ndil Luwə re də de'gi'ti el bay, tado Jeju ur me toji'ti lə'ne el bay.

Bulə de'gi gangi nan tado Jeju

40 Dann bulə de'gi'ti, de'gi madi ki oyi ta kel Jeju eli eyina: «Tokə rəta'ti, de kam in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi a re kakin ə inbe!»

41 Nje ki nan'gi eli eyina: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.» Nan nje ki nungi bay manji eyina: «Kadi Kirisiti in de ki Galile'ti wa?

42 Makitu lə Luwə el toki Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, a in de ki ginn koji'ti lə *Dabidi, ningə a te ki tarow ki Betilehem'ti, ki in ngonn be koji Dabidi§.»

43 In be ə, bulə de'gi gangi nan tado lə Jeju.

44 De'gi madi dann'de'ti ndigi kuwə, nan de ki kadi ində ji'ne də'a'ti goto.

† 7:22 7.22 Lebitiki 12.3; Lotum 17.10-13 ‡ 7:37 7.37 Lebitiki 23.36 § 7:42 7.42 2 Samiyel 7.12; Mis 5.1; Mat 2.5

Me ngan læ njekundo Juwipi'gi

⁴⁵ Njengəm ta lo læ Juwipi'gi ki awi kadi uwəi Jeju kakin, təli rei rə njekundo njekujənyamosi kadikare'gi'ti in ki Parisi'gi, ə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi dəji'de eyina: «Nga ra bann ə rei si'ə el wa?»

⁴⁶ Ə njengəm lo'gi eli eyina: «Ndo kare j'oo de elta toki dingəm kin isi el'n el.»

⁴⁷ Ə Parisi'gi dəji'de eyina: «Ingi kaa inyəi rə'se adi ədi'se to wa?»

⁴⁸ Oyi'de kare be dann nje ki boi'ti eke dann Parisi'gi'ti un me'ne non wa?

⁴⁹ Bulə de'gi kam in de'gi ki gəri ndukun læ Moji el, in de'gi ki Luwə a tuji'de kə!»

⁵⁰ Nikodem ki in ki kare dann Parisi'gi'ti ki kete aw rə Jeju'ti un ta el'de ene:

⁵¹ «Kin ə re de oo ta ki ta'de'ti el num, taa oo nya ki ra el num ə, ndukun læ'je a gangi ta də'a'ti el*.»

⁵² Nan iləi'ə'ti eyina: «In kaa in de ki Galile'ti to wa? In sangi ginn'ə maji oo, njekeltakita Luwə'ti ki kadi in de ki Galile'ti goto.»

⁵³ Go'ti, de ki ra kaa ətə aw bə lə'ne.

8

Jeju in ki dene ki nje kuwə marum

¹ [Jeju ətə non aw də mbal kagi Buni'gi'ti.

² Nan loki lo ti njay par ə təl re natə Kəy'ti læ Luwə. De'gi pətə rei ki rə'a'ti, ə isi nanga isi ndo'de nya.

³ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi rei ki dene ki indəi ji'de də'a'ti lo kuwə marum'ti, adi'ə ra takum de'gi'ti,

⁴ ningə eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, dene kam j'ində ji'je də'a'ti lo kuwə marum'ti.

⁵ Nga ningə, Moji el'je me ndukun'ti* kadi koo dene'gi ki be kin ji tilə'de ki mbal ji təl'de kə, ə in, ta lə'i in ri wa?»

⁶ Elita kin be to kuləkikiyə kadi uwəi Jeju to indəi taa də'a'ti. Nan Jeju ulə də'ne nanga ə isi ndangi nya ki ngonn ji'ne nanga.

⁷ Ə loki nanyinan ki lo dəj'ə ta'ti, Jeju ər də'ne taa el'de ene: «De ki dann'se'ti ne ki ra majel nja kare el ə, kadi ilə ki mbal dəkete.»

⁸ Jeju elta be ə təl ulə də'ne nanga gogi, isi ndangi nya nanga.

⁹ Ə loki oyi ta kin ə, ətə kare kare, ulə ngirə də nje ki togi'ti, təl'n də nje ki du'ti. Ta toltə'a'ti, Jeju nanyi ki kar'ne ba. Dene kakin ə ra ngawdann lo'ti;

¹⁰ ə Jeju un də'ne ki taa el'ə ene: «Dene, de'gi kaa rai ra? De kare kaa gangi ta də'i'ti el wa?»

¹¹ Ningə dene el'ə ene: «Burəbe, de kare kaa gangi ta də'm'ti el,» ə Jeju el'ə ene: «M'in kaa m'gangi ta də'i'ti el jagi to, nga ningə aw, ə ra majel gogi el†.»]

Jeju in kunji ki dənangi'ti

¹² Jeju təl el'de bay ene: «M'in kunji ki dənangi'ti, de ki un go'm, a njiyə me lo ki diw'ti el, kunji ki nje kadi de'gi sii ki də'de taa a unji də'a'ti.»

¹³ Lo kin'ti, Parisi'gi eli'ə eyina: «In inbə ə isi mannaji ki də'i'ti ə, mannaji lə'i in ki rəta'ti el.»

¹⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Re m'inbə m'man naji də rə'm'ti kaa m'gər kadi mannaji lə'm in ta ki rəta'ti, tadə m'in m'gər lo ki m'in'ti num, m'gər lo ki m'nji m'aw'ti num, nan ingi, gəri lo ki m'in'ti el num, in gəri lo ki m'nji m'aw'ti el num to.

¹⁵ Ingi isi gangi ta kigo lo koo'ti læ de, nan m'in m'gangi ta də de'ti el.

¹⁶ A kin ə re m'gangi ta non ə, in ta ki gangi ki gorow'ə'ti, tadə m'in ki kar'm ə m'gangi ta el, Bai ki njekulə'm in sə'm nan'ti.

* 7:51 7.51 Ndukun ki nja joo 1.16 * 8:5 8.5 Lbt 20.10; Ndu 22.22-24 † 8:11 8.11 Barta'gi kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta læ Luwə ki ndangi to kunmində ki sigi.

17 Ningə me ndukun'ti lə'se inbe kaa ndangi eyina: "Kin ə re de'gi joo manyinaji, ə mannaji lə'de aw go nan'ti ə, ta lə'de in ta ki rəta'ti‡."

18 M'inbe m'man naji də rə'm'ti, ningə Bai ki ulə'm kaa mannaji lə'ne də'm'ti tə.»

19 Ningə dəji'ə eyina: «Baw'i in lo ki ra'ti dana wa?» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «In gəri m'in el, taa in gəri Bai el tə. Kin ə re in gəri m'in ə re a in gəri Bai tə.»

20 Ta'gi kin te ta Jeju'ti loki isi ndo'n de'gi nya nati Kəy'ti lə Luwə. Isi lo'ti ki nya'gi ki de'gi isi iləi kadikare'ti adi Luwə'ti. Nga ningə de uwə el, tado ndə li'ə asi el bay.

Jeju elta də kaw'ne rə Baw'ne'ti

21 Jeju el'de ta ki rangi bay ene: «M'a m'aw, ningə a sangi m'in, nan a oyi me majel'gi'ti lə'se. Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

22 Lo kin'ti, Juwipi'gi elinan eyina: «A təl rə'ne ə ra bann ə el ene: "Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el wa?"»

23 Ə Jeju el'de ene: «In, in de'gi ki dənangi'ti ne, ə m'in, m'in de ki dəran'ti taa nu tə; in de'gi lə dənangi, nan m'in, m'in de lə dənangi el.

24 Ningə in tado kin ə m'el'n kete m'ene: "A oyi me majel'gi'ti lə'se." Kin ə re uni me'se adi m'in toki in m'in "Nje kisi non" el ə, a oyi me majel'gi'ti lə'se.»

25 Ə dəji'ə eyina: «In be kam in nan wa?» Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «M'in de ki m'el'se lo kulə ngirə'ti nu inbe kin.

26 Nga ningə, ki ɔji də'se, m'aw ki ta ngayn kadi m'el ge, m'gangi ge; nan ta ki m'ingə rə nje kulə m'ti kin par ə m'a m'iləmbər'ə rə de'gi'ti ki dənangi'ti ne. Ningə ta li'ə in ta ki rəta'ti.»

27 Jeju isi el'de ta ki də Baw'ne Luwə'ti nan ingi gəri me ta kin el.

28 Ə Jeju el'de ene: «Ndo ki a bəri m'in Ngonn de taa kagidəsi'ti kin ə, a gəri kadi m'in "Nje kisi non"; taa a gəri kadi m'ra nya madi də rə'm el tə, nan in nya ki Bai ndo'm ə m'nji m'el.

29 Nje kulə m'in sə'm nan'ti; inyə'm ki kar'm el, tado dəkagilo'gi pəti m'ra nya ki nəl'ə.»

30 Loki Jeju elta kin be, de'gi ngayn uni me'de adi'ə.

Ngann kaw Abiraham

31 Jeju el Juwipi'gi ki uni me'de adi'ə ene: «Kin ə re rai də nja'se'ti me ta'ti lə'm ə, in njendo'gi lə'm ki rəta'ti.

32 A gəri nya ki rəta'ti, ningə nya ki rəta'ti kin a taa'se ji bər'ti ilə'se taa inbe.»

33 Ə ingi eli Jeju eyina: «J'in ngann kaw *Abiraham, ningə ji ra bər lə de ndə kare el tə, nga ra bann be ə in el ene nya ki rəta'ti a taa'je ji bər'ti ilə'je taa wa?»

34 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se: de ki ra ki ra majel, in bər lə majel.

35 Bər a isi ki de'gi ki isi ra bər lə'de kin biti ki non'ti el, nan ngonn koji'de a isi se'de biti ki non'ti.

36 Adi re Ngonn lə Luwə taa'se ji bər'ti ilə'se taa ə, a in de'gi ki taa k'ilə taa ki rəta'ti ji bər'ti.

37 Nga ningə, m'gər kadi in ngann kaw Abiraham; nan isi sangi kadi toli m'in tado mbəti ta lə'm.

38 M'in m'nji m'el nya ki m'oo rə Bai'ti, nan ingi ə, isi rai nya ki baw'se el'se tə.»

39 Ningə iləi Jeju'ti eyina: «kaw'je in Abiraham.» Ə Jeju el'de ene: «Kin ə re in ngann kaw Abiraham toki rəta'ti ə re a rai kuləra Abiraham.

40 M'in m'el'se nya ki rəta'ti ki m'ingə rə Luwə'ti, ningə ki ngə sine kin isi sangi kadi toli m'in. In kin in kulə ki Abiraham ra el jagi.

41 In isi rai kuləra baw'se.» Ningə iləi Jeju'ti eyina: «J'in ngann'gi ki koji ginn kaya'ti el; Baw'je in kareba ə in Luwə.»

⁴² Æ Jeju el'de ene: «Kin æ re Luwæ in Luwæ læ'se æ re a in ndigi m'in, tado m'te rɔ'a'ti æ m're lo kin'ti. In m'inbe æ m're ki dɔ'm el, nan in in æ ulæ'm.

⁴³ Tado ri æ in gæri me ta læ'm el wa? In gæri el tado asi kadi uri mbi'se go ta'ti læ'm el.

⁴⁴ Su æ in baw'se, ningæ in ndigi kadi rai ndigi læ baw'se. In de ki in nje tol de'gi lo kulæ ngiræ kosi'ti li'æ nu. In ra me nya ra'ti ki rɔta'ti nja kare el, tado nya ki rɔta'ti goto rɔ'a'ti. Kin æ re elta ki ngom æ, in kin æ in ta ki osi bo'æ'ti, tado in nje ngom num, in baw nyara ki ngom num.

⁴⁵ M'in æ, m'in nje kelta ki rɔta'ti æ mbeti kun me'se kadi m'in.

⁴⁶ Nan dann'se'ti æ asi kadi toji toki m'ra majel wa? A kin æ re m'elta ki rɔta'ti æ, ra bann æ kadi uni me'se adi'm'in el wa?

⁴⁷ De ki in yan Luwæ, a oo ta læ Luwæ, ningæ ingi, oyi ta læ'm el, tado in læ Luwæ el.»

Jeju in ki Abiraham

⁴⁸ Lo kin'ti, Juwipi'gi eli Jeju eyina: «In gorow'æ'ti kadi j'eli j'ene: in de ki Samari'ti, taa ndil ki majel isi me'i'ti tɔ.»

⁴⁹ Æ Jeju el'de ene: «Jagi, ndil ki majel goto me'm'ti, nan nya kare ki m'oo æ, m'in m'osi kuræ Bai, æ in mbæti kosikuræ'm tɔ par.

⁵⁰ M'in m'nji m'sangi kadi de'gi ulæi toji dɔ'm'ti el. De ki isi sangi kadi de'gi ulæi toji dɔ'm'ti in non, in æ a gangi ta kin taa.

⁵¹ Ningæ toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki tæl rɔ'ne go ta'ti læ'm æ, de'æ kin a oy el ratata.»

⁵² Lo kin'ti non, Juwipi'gi eli'æ eyina: «Ki ne kin, ji gær maji nga toki ndil ki majel isi me'i'ti. Abiraham oy, taa de'gi ki njekeltakita Luwæ'ti kaa oyi tɔ, ningæ in el ene: “De ki tæl rɔ'ne go ta'ti læ'i æ, de'æ kin a oy el ratata.”

⁵³ In utæ kaw'je Abiraham ki oy kin wa? Taa njekeltakita Luwæ'ti kaa oyi tɔ! In oo rɔ'i kadi in nan wa?»

⁵⁴ Ningæ Jeju ilæ'de'ti ene: «Kin æ re m'toji rɔ'm m'inbe ningæ, in toji ki nda'a goto. Nga ningæ, de ki njekulæ toji dɔ'm'ti in Bai. In ki isi elita li'æ eyina in Luwæ læ'se,

⁵⁵ nan gæri'æ el. M'in m'gær'æ. Kin æ re m'el m'ene m'gær'æ el æ, re m'a m'in nje ngom to ingi be tɔ. Nan m'in m'gær'æ, taa m'tæl rɔ'm go ta'ti li'æ tɔ.

⁵⁶ Kaw'se Abiraham ra rɔnel ngayn tado indæ me'ne'ti kadi n'a n'oo ndɔ ki m'a m're'n. Nga ningæ oo ndɔ re'm, adi rɔ'a næl'æ ngayn.»

⁵⁷ Lo kin'ti, Juwipi'gi dæji Jeju eyina: «In ra bal dɔ mi el bay æ kum'i oo Abiraham wa?»

⁵⁸ Æ Jeju ilæ'de'ti ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, kete non koji Abiraham'ti, “M'in m'nji non”.»

⁵⁹ Lo kin'ti non be, kæri mbal kadi n'tilæi Jeju, nan ur dann bulæ de'gi, æ te ginn Kæy'ti læ Luwæ kɔ, aw.

9

Jeju aji njekumtɔ kare

¹ Loki Jeju isi indæ dær ningæ, oo de ki kum'æ tɔ lo koj'o'ti nu isi.

² Njendo'gi li'æ dæji'æ eyina: «Njendo de'gi, dingæm ki kum'æ tɔ lo koj'o'ti nu kin, kum'æ tɔ oji'n dɔ majel li'æ inbe eke, oji'n dɔ majel læ njekoj'o'gi wa*?»

³ Æ Jeju el'de ene: «In ta læ majel li'æ el num, in ta læ majel læ njekoj'o'gi el num, nan kum'æ tɔ be kadi Luwæ oji'n tɔgi'ne taga kadi de'gi gæri.

⁴ Dɔkagilo ki kadi to bay, maji kadi ji rai kulæ læ de ki njekulæ'm, tado lo a ndul æ, lo kadi de a ra kulæ goto.

⁵ Toki m'in'n dɔnangi'ti ne bay, m'in kunji ki dɔnangi'ti.»

* 9:2 9.2 Tekitaga 20.5

⁶ Loki Jeju el ta'gi kin be ə, go'ti, tuw mann ta'ne nanga, løy'n nangi, ɔr gidi kum nje kumtɔ'ti kakin.

⁷ Ningə, el njekumtɔ ene: «Aw togi kum'i lo ndogi mann'ti ki Silowe†.» «Silowe» kɔr me'ə nan «njekawkulə». Be ə, njekumtɔ aw togi kum'ne low'ə'ti kakin, ə ta təl'ə, kum'ə oo lo maji.

⁸ Nje gədi kəy'gi li'ə, ki nje'gi ki kete isi oyi'ə lo kəy nya'ti, eli eyina: «M'a, in kam in de ki nje kisi nanga, kəy nya kakin el wa?»

⁹ Ningə nje ki nan'gi eli eyina: «In darɔ'a inbe.» Ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi in in el, nan in de ki nje tanan si'ə.» Ningə inbe ki dɔ'ne el ene: «In darɔ'm m'inbe.»

¹⁰ Nga a dəji'ə ta eyina: «Re inbe ə, ra bann be ə kum'i oo lo wa?»

¹¹ Ə el'de ene: «Dingəm ki tɔ'a nan Jeju ə løy nangi ɔr gidi kum'ti, ə el'm ene: «Aw Silowe'ti togi kum'i», ə m'aw m'togi kum'm, par ə kum'm oo lo maji.»

¹² Ningə dəji'ə eyina: «Dingəm kin in ra be wa?» Ə el'de ene: «M'gər el.»

Parisi'gi dəji ta dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin

¹³ Lo kin'ti, ɔri dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin awi si'ə rɔ Parisi'gi'ti.

¹⁴ Ningə, ndɔ'a'ti ki Jeju løy'n nangi ki mann ta'ne ɔr gidi kum'ə'ti adi kum'ə oo lo kakin in ndɔ kɔrkɔn.

¹⁵ Ə Parisi'gi dəji'ə ta ki yan'de dangi bay ke ra bann ə n'oo'n lo wa? Ə el'de ene: «Jeju ɔr nangi ki løy kum'm'ti, ə m'aw m'togi kum'm, ə ngɔsine kum'm oo lo.»

¹⁶ Lo kin'ti, Parisi'gi ki madi eli eyina: «De ki ra nya kin in de ki in rɔ Luwə'ti el, tado ində kum'ne go ndɔ kɔrkɔn'ti el.» Nan nje ki nungi eli eyina: «Nga ra bann be ə, de ki njeramajel par a aw ki togi kadi ra'n nyakoji'gi ki əti bol be kin wa?» Be ə, ta kin re ki gangi nan dann'de'ti.

¹⁷ Ningə təli dəji njekumtɔ kakin bay eyina: «Nga inbe ki dɔ'i, ta ri ə el dɔ de'ti ki te kum'i adi kum'i oo lo kin wa?» Ə njekumtɔ el ene: «In njekeltakita Luwə'ti.»

¹⁸ Juwipi'gi mbeti kun me'de kadi toki in de ki kete kum'ə tɔ, ə ngɔsine de te kum'ə adi kum'ə oo lo. Rai biti uni njekoj'o'gi rei.

¹⁹ Ə dəji'de ta eyina: «De kam in ngonn'se inbe toki rɔta'ti wa? A re in ngonn'se inbe ə, kum'ə tɔ lo koj'o'ti inbe wa? A re kum'ə tɔ lo koj'o'ti ə, ra bann be ə ngɔsine kum'ə oo lo wa?»

²⁰ Ə njekoj'o'gi eli eyina: «Ji gər maji kadi in ngonn'je inbe, taa kum'ə tɔ lo koj'o'ti nu tɔ.

²¹ Nan ki ɔjido kum'ə ki ngɔsine oo lo, eke nan ə te kum'ə adi kum'ə oo lo inbe kin ə, ji gər nya kare me'ti el. Ningə inbe togi gangi ənn ə dəji'ə, ə a elta ki dɔ rɔ'ne'ti.»

²² Nje koj'o'gi elita kin be tado bol ki boli Juwipi'gi. Tado Juwipi'gi dɔ'i tanan'ti kadi to de ki re el ene Jeju in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, sow tuwə ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kɔ.

²³ In tado kin ə, njekoj'o'gi eli eyina: «Inbe togi gangi ənn ə, dəji'ə.»

²⁴ Ə Parisi'gi bari de ki kete kum'ə tɔ kakin adi'ə re ki nja joo, ningə eli'ə eyina: «Elta ki rɔta'ti, ɔsi'n kurə Luwə. Ji gər kadi dingəm kin in njeramajel.»

²⁵ Lo kin'ti, dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin el'de ene: «In njeramaji, kin ə in njeramajel inbe kaa m'gər nya kare me'ti el, nya kare ki m'gər maji ənn: kete kum'm tɔ, ningə ngɔsine kum'm oo lo.»

²⁶ Ningə təli eli'ə eyina: «In ri ə ra sə'i wa? Ə ra bann tɔ ə adi kum'i oo lo wa?»

²⁷ Lo kin'ti el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, ə in mbeti koo ta lə'm, ə ra bann ə in gei kadi m'təl m'el'se bay wa? In ndigi kadi təli njendo'gi li'ə tɔ wa?»

²⁸ Loki el Parisi'gi ta be ə, ingi taji'ə ə eli'ə eyina: «In ə in njendo li'ə, nan j'in, j'in njendo'gi lə Moji.

²⁹ Ji gər kadi Luwə elta ki Moji, nan de lə'i kin, ji gər lo ki te'ti el.»

† 9:7 9.7 2 Ngar'gi 20.20; Ejay 8.6

³⁰ Ə dingəm kakin el Parisi'gi ene: «In nya ki əti bol ngayn kadi de ki rōta'ti, ingi gəri lo ki te'ti el tō, ə de'ə kakin taa adi kum'm oo lo.

³¹ Ji gər maji kadi de'gi ki njeramajel, re elita ki Luwə ə, Luwə oo dō ta lə'de el, nan de ki nje bol Luwə, ki nje təl rō'ne go ndu'ə'ti, Luwə oo dō ta li'ə.

³² Ki mayinu inbe kin, ndō kare kadi j'oo nan de madi ə adi kum'de ki tō lo koj'o'ti nu oo lo be kin, m'oo el bay.

³³ Kin ə re dingəm kin in rō Luwə'ti el ə, nya madi kare ki asi kadi ra goto.»

³⁴ Lo kin'ti, eli'ə eyina: «In de ki ra me majel'ti lo koj'o'ti nu kam ə, ge kadi in ə ndo'je nya!» Ningə tuwəi'ə adi te taga.

³⁵ Jeju oo kadi tuwəi'ə, ə loki ingə, dəj'ə ene: «In un me'i adi Ngonn de wa?»

³⁶ Ə el Jeju ene: «Burəbe, Ngonn de ə in nan wa el'm adi to m'un me'm m'ad'a wa?»

³⁷ Ningə Jeju el'ə ene: «In oo'ə ki kum'i, in darō'a inbe ə isi elita kin.»

³⁸ Be ə, dingəm kakin el Jeju ene: «Burəbe, m'un me'm m'ad'i.» Ningə əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti.

³⁹ Jeju el'ə ene: «M're dōnangi'ti ne tado gangi ta, m're kadi de'gi ki kum'de tō, oyi lo, ə kadi nje ki kum'de oo lo, təli njekumtō'gi tō.»

⁴⁰ Loki Parisi'gi madi ki rai ki Jeju non, oyi dō ta ki Jeju el kin ningə, dəji'ə eyina: «J'in kaa j'in njekumtō'gi tō wa?»

⁴¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re in njekumtō'gi toki rōta'ti ə, re majel lə'se a goto, nan toki j'isi'n, ə oyi rō'se kadi kum'se oo lo kin ə, majel lə'se to tor'ne'ti ba.»

10

Kujita ki dō be nje bati'gi

¹ Jeju el ene: «Toki rōta'ti adi m'el'se. Kin ə re de madi ur go bati'gi'ti ki takəy el, nan in bal ki dō bər ki row ki rangi ə, de'ə kin in njebogı, in baw kaya.

² Nan de ki ur kəy go bati'gi'ti ki takəy, in ə njekul bati'gi.

³ Nje ngəm takəy bati'gi te takəy ad'a, ə bati'gi oyi dō ndu'ə. Ningə bar bati'gi lə'ne kare kare ki tō'de, te se'de taga.

⁴ Loki te ki bati'gi lə'ne pəti taga ningə, əti njiyə non'de'ti, ə bati'gi uni go'ə, tado gəri ndu'ə.

⁵ Bati'gi a uni go de ki rangi el. Re oyi de ki rangi ə, a anyinan sanyi kō kad'a'ti, tado gəri ndu de'gi ki rangi el.»

⁶ Jeju el'de kujita kin, nan gəri nya ki el'de ta dō'ti kin el.

⁷ Ə Jeju təl el'de bay ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, m'in takəy bati'gi.

⁸ De'gi pəti ki rei rō'm'ti, in njebogı'gi, ki baw kaya'gi, adi bati'gi oyi ta lə'de el*.

⁹ M'in takəy, re de ur kəy ki row ki rō'm'ti ə, de'ə a ingə kajı. A ur kəy num, a te num, taa a ingə nyakuso'ne num tō.

¹⁰ Njebogı re ə, re tado bogı, re tado təl nya, ə re tado tuji nya tō par. Nan m'in, m're kadi de'gi ingəi kajı. Ningə kadi in kajı ki to mbar mbar.

¹¹ «M'in nje njekul bati'gi ki maji. De ki njekul bati'gi ki maji, adi rō'ne tado bati'gi lə'ne.

¹² Nan de ki in njekul bati'gi tado kingə nar par um in be'de el, loki oo jagum isi re ki dō bati'gi'ti, inyə bati'gi ə anyi, adi jagum re uwə'de ge, sanan'de ge.

¹³ Njekul bati'gi tado kingə'n nar kin anyi, tado nya li'ə in nar par ə isi sangı, adi oo lo kadi ində rō'ne kon'ti tado lə bati'gi el.

¹⁴ M'in, m'in njekul bati'gi ki maji. M'gər bati'gi lə'm, ə bati'gi lə'm gəri m'in tō.

¹⁵ Gəri m'in toki Bai gəri'm ə m'in m'gər'n Bai kin be tō. Be ə, m'adi rō'm tado bati'gi lə'm.

* 10:8 10.8 Jeremi 23.1-2; Ejəkel 34.2-3

16 M'aw ki bati'gi ki rangi non bay ki in me key'ti ne el. Ingi kaa, maji kadi m're se'de me key'ti. A oyi ndu'm ə, a təli nyakul'gi ki kareba ginn nje ngəm bati'gi'ti ki kareba.

17 Bai ndigi'm, tado m'adi rə'm kə kadi to m'təl m'ingə kingə ki rangi.

18 De ki a ində tōgi dō'm'ti kadi m'ilə rə'm kə goto. In m'inbe ə m'adi ki me ndigi lə'm. M'aw ki tōgi kadi m'adi'n num, kadi m'taa'n num. In kin ə in ndu ki m'ingə ki rə Bai'ti.»

19 Ta lə Jeju kin təl re ki gangi nan ki rangi dann Juwipi'gi'ti bay.

20 Ngayn'gi dann'de'ti eli eyina: «Ndil ki majel isi me'ə'ti, dō'a ra dana el, ə ra bann ə isi oyi ta li'ə wa?»

21 Ə nje ki nungi eli eyina: «De ki ndil ki majel isi me'ə'ti elta be el. De ki ndil ki majel isi me'ə'ti asi kadi a te kum njekumtō'gi el.»

Juwipi'gi mbeti koo mbi'de'ti toki Jeju in Ngonn Luwə

22 Dəkagilo'ə'ti kin, Juwipi'gi isi rai nanyi tər ndu də Key'ti lə Luwə Jerujalem'ti. In də kagilo kul'ti.

23 Jeju ulə lo aw ge təl ge ginn tabiti'ti lə *Salomon, nati Key'ti lə Luwə.

24 Juwipi'gi iləi nan gugi gidə, ningə eli'ə eyina: «Kadi bann'ti ə a el'je ta ki kadi me'je osi nanga wa? Kin ə re in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, el'je wang'i adi j'oo.»

25 Jeju el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, nan uni me'se adi ta lə'm el. Nya'gi ki m'nji m'ra'de me tō Bai'ti kin manyinaji dō'm'ti.

26 Nan ingi, mbəti kunme'se kadi m'in. Mbəti tado in dann bati'gi'ti lə'm el.

27 Bati'gi lə'm oyi ndu'm, m'gər'de, ningə ingi uni go'm tō.

28 M'adi'de kaji ki to biti ki non'ti, um nanyi kə el. Taa de ki kadi ində tōgi'ne taa'n'de ji'm'ti kaa goto tō.

29 Bai ki nje kadi'm'de aw ki tōgi dō de'gi'ti pəti, adi de madi ki asi kadi ində tōgi taa'n'de ji Bai'ti goto.

30 J'in ki Bai j'in kare.»

31 Lo kin'ti, Juwipi'gi təli tiləi'ə ki mbal bay kadi n'toli'ə.

32 Ə Jeju el'de ene: «M'ra nya'gi ki maji maji ngayn takum'se'ti ki tōgi ki in rə Bai'ti, nga in ki ra ə in gəi kadi tiləi m'in ki mbal toli m'in tado'a wa?»

33 Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «In tado nya maji ki ra ə ji ge kadi ji tiləi ki mbal ji toli el, nan in tado kelta ki mal. Tado in ki in de kare par ə el ene n'in Luwə†.»

34 Jeju el'de ene: «Ndangi me ndukun'ti lə'se inbe'gi eyina: "M'in Burəbe m'el'se m'ene in luwə'gi".

35 De'gi ki Luwə el'de ta lə'ne ə Luwə bar'de luwə'gi kin. Ningə gəri maji kadi de ra tōgi buji ta lə Luwə el.

36 M'in, Bai Luwə ində'm ta dangi, ulə'm dənangi'ti, ə m'el'n m'ene m'in Ngonn lə Luwə, ningə ingi eli eyina ke m'in nan ə m'el m'ene m'in Ngonn lə Luwə wa ə, m'in nje kelta ki mal dō tō Luwə'ti, kin in tado ri wa?

37 Kin ə re m'ra kulə lə Bai el ningə to uni me'se adi m'in el!

38 A kin ə re m'nji m'ra kulə lə Bai ningə, re uni me'se adi m'in el kaa, uni me'se adi kulə'gi ki m'ra'de kakin nden taa. Uni me'se kadi gəri ə oyi toki Bai isi me'm'ti, ə m'in m'nji me Bai'ti tō.»

39 Lo kin'ti, sangi row nja kare bay kadi n'uwəi Jeju, nan te mbunə'de'ti aw.

40 Jeju təl aw gidi ba Jurden'ti, lo'ti ki kete Jan ra de'gi batəm'ti. Jeju aw isi low'ə'ti kin non.

41 De'gi ngayn rei rə'a'ti, ningə elinan eyina: «Jan ra nya madi kare ki əti bol el, nan nya'gi pəti ki el oji'n dō dingəm kin in nya'gi ki rəta'ti.»

42 Lo kin'ti non be de'gi ngayn uni me'de adi Jeju.

† 10:33 10.33 Lebitiki 24.16

11

Kində Lajar lo koy'ti

¹ Dingəm kare ki njemonyi in non, to'a nan Lajar. Isi me be'ti ki Betani ki in ngonnbə lə Mari in ki ngonnkon'ne Marti.

² In daro Mari inbe kin ə a ur hu ki əti maji nja Burəbe'ti num, bər nja'a ki bisi do'ne num. Nga ningə in ngonnkon'a Lajar to ə ro'a to'ə.

³ Konnann'a'gi ki joo kin uləi de madi ad'a aw el Jeju ene: «Burəbe, njendigi lə'i basa mad'i in monyi.»

⁴ Loki Jeju oo ta kin ningə el ene: «Monyi lə Lajar kin a tol'ɔ el, nan in monyi ki re kadi toji togi Luwə, taa kadi de'gi uləi toji do'm'ti m'in Ngonn lə Luwə to.»

⁵ Jeju ndigi Marti in ki ngonnkon'a ki dene Mari, taa ndigi Lajar to.

⁶ Jeju oo maji kadi Lajar in monyi, be kaa isi lo'ti ki si'ti kin ba ndo joo bay.

⁷ Go'ti, el njendo'gi lə'ne ene: «Adi ji təli j'awi Jude'ti gogi.»

⁸ Ə Njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Njendo de'gi, ndo ngayn el ne bay ə Juwipi'gi sangi kadi n'tiləi'nu ki mbal n'toli'nu kakin ə, ge kadi təl aw Jude'ti bay wa?»

⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ngann kadi in dogi gidə in joo me ndo'ti ki kare el wa? Ningə kin ə re de njiyə kada ə a osi el, tado oo lo maji.

¹⁰ A re njiyə kondə ə a osi, tado oo lo maji el.»

¹¹ Go ta'ti kin, Jeju ilə ta ki rangi do'ti ene: «Madi'je Lajar to bi, ningə m'a m'aw kadi m'ndəl'ə.»

¹² Ə njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, re in bi ə to ə a ndəl bay.»

¹³ Jeju elta lə koy Lajar, nan njendo'gi oyi toki in ta lə bi ki kare.

¹⁴ Ə Jeju el'de ar njay ene: «Lajar oy.

¹⁵ Nga ningə ki oji do'se, ro'm nəl'm ngayn kadi m'goto low'ə'ti, kadi to ingi uni me'se adi'm'in. Ningə ki ne kin, adi j'awi do'a'ti.»

¹⁶ Ə Tomasi ki isi bari'ə «Ndungə» el ndəgi njendo'gi ene: «J'in kaa adi j'awi si'ə to j'oyi si'ə.»

Jeju in nje kadi de'gi təli sii ki do'de taa

¹⁷ Loki Jeju re te Betani'ti, oo kadi duwi Lajar ra ndo so nga.

¹⁸ Betani in ndəkba ki Jerujalem, asi kulə metər mutə be par,

¹⁹ adi Juwipi'gi ngayn rei ro Marti'ti in ki Mari kadi sōli me'de oji'n do koy lə ngonnkon'de.

²⁰ Loki Marti oo kadi Jeju a re non, in aw tilə kum'ə, ningə Mari taa isi yan'ne nanga me kəy'ti.

²¹ Marti ki aw tilə kum Jeju, el Jeju ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonnkon'm a oy el.

²² Nan ki ne inbe kin kaa m'gər kadi nya'gi pəti ki dəji Luwə ə a adi.»

²³ Ə Jeju el'ə ene: «Ngonnkon'i a ində lo koy'ti.»

²⁴ Ningə Marti il'ə'ti ene: «In ki rəta'ti, m'gər kadi ndo ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti doboy ndo'ti ə, Lajar a ində taa lo koy'ti to*.»

²⁵ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «M'in nje kadi de'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi de'gi sii ki do'de taa. De ki un me'ne, re oy mindi kaa, a təl isi ki do'ne taa.

²⁶ Nga ningə, de ki isi ki do'ne taa, ə un me'ne ə, de'ə kin a oy el ratata. M'dəj'i ke un me'i do ta'ti kin wa?»

²⁷ Ningə Marti il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, m'un me'm m'ad'i toki in ə in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, in ə in Ngonn lə Luwə, in ə in de ki maji kadi a re donangi'ti.»

Jeju non tado koy lə Lajar

* 11:24 11.24 Daniyel 12.2

28 Go ta'ti ki Marti el kin ə, ɔti aw ɓar ngonkon'ne ki dene Mari, el'ə ta nanga ɔgiri be ene: «Njendo de'gi ra non, ə isi dəj'i kadi aw.»

29 Loki Mari oo ta kin taa par ə ində taa kalangi aw ki rɔ Jeju'ti.

30 Jeju ur me ɓe'ti el ɓay, in lo'ti inɓe ki Marti aw ingə'ti kete kakin ɓay.

31 Juwipi'gi ki sii me kəy'ti ki Mari, isi sɔli me'ə, loki oyi'ə ində taa kalangi, te taga, oyi ene isi aw ki dɔɓadi'ti kadi non wa, adi indəi taa awi go'ə'ti.

32 Loki Mari aw te lo'ti ki Jeju ra'ti, ə oo Jeju ə, osi nanga nja'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonkon'm a oy el.»

33 Loki Jeju oo kadi Mari isi non, taa Juwipi'gi ki in go'ə'ti kaa isi nonyi tɔ ningə, me'ə ur mad'a, taa ndil'ə isi nanga el tɔ.

34 Ə dəji'de ene: «Iləi'ə ra be wa?» Ningə eli'ə eyina: «Burəbe, re ə oo.»

35 Lo kin'ti, Jeju non.

36 Ə Juwipi'gi eli eyina: «Oyi toji ki toji ndigi ki ndig'ə kin.»

37 Nan nje ki nungi eli eyina: «Te kum njekumtɔ, nga ra bann ə asi kadi ɔgi Lajar koy el tɔ wa?»

Jeju adi Lajar ində lo koy'ti

38 Lo kin'ti, me Jeju təl ur mad'a kur ki rangi ɓay, adi ɔti aw ki dɔɓadi'ti. Ningə in bolo mbal ə indəi mbal mad'a uti ta'a.

39 Jeju el'de ene: «Ɔri mbal kin kɔ», nan Marti ki konnann nje goto el Jeju ene: «Burəbe, ra ndɔ sɔ nga, adi a əti.»

40 Ə Jeju el'ə ene: «M'el'i m'ene ri wa? M'el'i m'ene re un me'i ə a oo toji lə Luwə.»

41 Lo kin'ti, ɔri mbal kɔ, ə Jeju un kum'ne ki taa ningə el ene: «Bai, m'ra'i oyo toki oo dɔ ndu'm.

42 M'gər kadi ta'gi ki m'nji m'el'i kin oo dɔ ndu'm dɔrɔ, nan m'elta kin be tado bulə de'gi ki gugi gidi'm kin, kadi uni me'de adi m'in toki in in ə uləm.»

43 Go ta'ti kin ə, Jeju un ndu'ne ki taa elta ki togi'ne ene: «Lajar, te taga!»

44 Ningə nje goto Lajar ində lo te taga. Ji'ə'gi ki nja'a'gi in ki ra'gi ki ta ku, taa takum'ə in ki dolo ki ku tɔ. Ə Jeju el'de ene: «Tuti'ə, ə inyəi'ə adi aw.»

De'gi dɔi tanan'ti kadi n'tɔli Jeju

(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

45 Juwipi'gi ngayn ki rai rɔ Mari'ti, ə oyi nya ki Jeju ra, uni me'de adi Jeju.

46 Nan nje ki nan'gi awi ingəi Parisi'gi, eli'de nya ki Jeju ra.

47 Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, ɔsi dɔ nje gangi ta'gi lə Juwipi'gi nan'ti, ningə dəji nan eyina: «In ri dana ə kadi ji rai wa? Dingəm kin ra nyakoji'gi ngayn!

48 Kin ə re j'inyəi'ə adi ra nya'gi lə'ne kin ki non'ne'ti ə, de'gi pəti a uni me'de adi'ə, ningə de'gi ki Rɔm'ti a rei kadi tuji Kəy lə Luwə, taa a tuji ginn ɓe lə'je tɔ!»

49 Ə Kayipi ki in ki kare dann nje kundɔ Juwipi'gi'ti, ki ɓal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, un ta el'de ene: «In gəri nya kare me nya'ti ki isi ra nya kin el!

50 In mərita maji oyi! In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn de'gi banyi banyi, ə ginn ɓe ki ta'a ba ingə tuji el.»

51 Nga ningə in ta ki Kayipi inɓe ə el ki dɔ'ne el, nan toki ɓal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, Luwə ində taa ta'a'ti adi iləmbər'ə kete toki maji kadi Jeju a oy tado lə ginn ɓe lə Juwipi'gi.

52 Ningə a oy tado lə ginn ɓe lə Juwipi'gi par el, nan a oy kadi kaw'n ngann'gi lə Luwə ki sananyinan ki lo'gi dangi dangi kin kadi tɔli ginn de'gi ki kareba.

53 In dɔ ndɔ'a'ti non kin, njekundɔ Juwipi'gi uni ndu'de kadi n'tɔli Jeju.

⁵⁴ In be ə, Jeju ində ngangı njiyə taga takum Juwipi'gi'ti. Ɔr rɔ'ne aw ndəkba kadi diləlo'ti, me ngonn be'ti ki bari'ə Epirayim. Aw si'ti non ki njendo'gi lə'ne.

⁵⁵ Dɔkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə Paki in ndəkba, adi de'gi ngayn awi Jerujalem'ti kete non'ti kadi tɔ rai nya'gi kigo kuji'ə'ti lə'de in Juwipi'gi kadi ari rɔ'de non Luwə'ti.

⁵⁶ De'gi kakin in ginn Kəy'ti lə Luwə, ningə isi sangi Jeju, ə dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Mərta lə'se in ri wa? Kadi a re lo ra nanyi'ti el wa?»

⁵⁷ Nya kare ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi uni ndu kadi re de madi oo lo ki Jeju in'ti ə, kadi el'de adi n'awi n'uwəi'ə.

12

Mari buki hu ki əti maji nja Jeju'ti

(Mat 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

¹ Ndɔ mehen kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju aw Betani'ti ki Lajar si'ti. Lajar ki ndɔki ad'a ində taa lo koy'ti.

² Lo kin'ti non, rai nyakusɔ ki tɔ Jeju. Marti ə in nje kadi'de nyakusɔ, ningə Lajar in ki kare dann nje kisi ta nyakusɔ ki Jeju.

³ Mari un hu ki rai ki mann kagi ki bari'ə «nar», a rosi ngonn ku be, ur nja Jeju'ti, ningə go'ti, bɔr nja'a ki bisi dɔ'ne. In hu «nar» dɔrɔ'a ki gat'a in ngayn. Banyi'a taa me kəy.

⁴ Lo kin'ti, Judasi Isikariyoti ki in ki kare dann njendo'gi'ti lə Jeju, in ki a un dɔ Jeju, el ene:

⁵ «Tadɔ ri ə in ki law hu kin ndogi, taa'n nar ki lo kulə'ti ki ndɔ bu mutə be kaa in ki ra'n ki njendoo'gi el wa?»

⁶ Judasi elta kin be tadɔ tɔ ə ta lə njendoo'gi tɔ rɔ'a el, nan tadɔ in njeɓogi. In ə ɓɔl nar in ji'ə'ti, adi isi ɓogi nar ki isi buki me'ti nden nden.

⁷ Nan Jeju el ene: «Inyəi Mari keke! Nga ra nya kin be nginən ndɔki kadi m'a m'aw'n badi'ti.

⁸ Njendoo'gi a in sese ki ndɔ'gi, ndɔ'gi, nan m'in m'a m'in sese ki ndɔ'gi, ndɔ'gi el.»

De'gi dɔi tanan'ti kadi n'tɔli Lajar tɔ

⁹ Bulə de'gi ki Juwipi'gi ngayn oyi kadi Jeju in Betani'ti, adi rei. Ningə rei tadɔ lə Jeju par el, nan rei tadɔ koo Lajar tɔ ki Jeju ad'a ində taa lo koy'ti kakin tɔ.

¹⁰ In be ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uni ndu'de kadi n'tɔli Lajar tɔ,

¹¹ tadɔ in ta li'ə ə ra adi Juwipi'gi ngayn inyəi'de ə uni me'de adi Jeju.

Jeju ur me be'ti ki Jerujalem ki kɔsikurə

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki ngayn ki rei lo ra nanyi'ti Jerujalem, oyi kadi Jeju isi re me bebo'ti kin,

¹³ ə ɔyi baji tann'gi, ə tei taga gidi bebo'ti, awi tiləi kum'ə. Ningə lo kin'ti, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Ojana! Njangi dɔ in ki dɔ Luwə'ti! Ningə kadi Luwə njangi dɔ de ki re me tɔ Burəbe'ti, kadi Luwə njangi dɔ ngar lə Isirayel'gi!»

¹⁴ Jeju ingə ngonn koro, ningə ala isi dɔ'a'ti toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:

¹⁵ «In ɓol el, bebo *Siyon!

gon lo oo, ngar lə'i isi re,

isi dɔ ngonn koro'ti*.»

¹⁶ Dɔkete ba, njendo'gi li'ə gəri me nya'gi ki isi rai nya kin el, nan loki de'gi isi uləi toji dɔ Jeju'ti nga a kadi me'de olo dɔ'ti toki makitu lə Luwə elta li'ə kadi nya kin a ra nya dɔ'a'ti be. Ningə in nya'a kaa ə ra nya dɔ'a'ti kin.

* 12:15 12.15 Jaka 9.9

17 De'gi ngayn ki ndoki in si'ə nan'ti loki ndəl Lajar ad'a te dɔbadi'ti, dann njekoy'gi'ti, manyinaji li'ə.

18 Ningə in naji ki man lə'de kin ə ra adi bulə de'gi awi tiləi kum'ə, tado oyi kadi ra nyakoji ki əti bol ngayn kin.

19 Lo kin'ti, Parisi'gi elinan dann'de'ti eyina: «Oyi toki taga takum'se'ti ne kadi asi ra nya madi el; de'gi pəti buki nan ki go'ə'ti!»

Gireki'gi sangi kadi n'oyi Jeju

20 Gireki'gi madi in dann de'gi'ti ki rei Jerujalem lo ra nanyi'ti kadi ɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti.

21 Gireki'gi kakin rei ndəkba rɔ Pilipi'ti ki in de ki ngonnn be'ti ki Betsayda ki Galile'ti, dəji'ə eyina: «Ji ndigi kadi j'oo Jeju.»

22 Ə Pilipi aw el Andire, nga a indəi rɔ'de nan'ti joo pəti ai eli Jeju.

23 Jeju ilə'de'ti ene: «Ki ne kin ə, ndɔ asi kadi Luwə toji tɔgi'm m'in Ngonn de ki taga nga.

24 Ningə rɔta, rɔta, adi m'el'se, kandi koo ki kare ki osi nanga kin re oy el ə, a to ki kar'ne ba par, a re oy tɔ ə, a te ki kandi ko'gi ki rangi ngayn.

25 De ki ndigi koo maji rɔ'ne, a il'ə kɔ, nan de ki inyə ta koo maji rɔ'ne dɔnangi'ti ne, a ngəm rɔ'ne tado kaji ki biti ki non'ti.

26 Kin ə re de madi ge ra kuləbər lə'm ə, maji kadi un go'm, nga ningə njekuləbər lə'm kin a in sə'm lo'ti ki m'a m'in'ti. De ki nje ra kuləbər lə'm, Bai Luwə a ɔsigonn'o.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti

27 Jeju el ene: «Ki ne kin, ndil'm isi nanga el, eke ta ri ə kadi m'el wa? Kadi m'el m'ene: “Bai, aji'm ta dɔ kadi'ti ki ngan ki a re dɔ'm'ti kin wa?” Nga in tado dɔ kadi inbe kin ə m're'n biti m'te'n ne kin.

28 Bai, toji adi de'gi gəri tɔbar lə'i.» Ningə ndu de ɓar in ki dɔran'ti ene: «M'adi de'gi gəri tɔbar lə'm nga, nan m'a m'adi de gəri ɓay.»

29 Bulə de'gi ki rai low'ə'ti non ə oyi ndu ta kin ki mbi'de eli eyina: «In ndi ə ndangi nya.» Ningə nje ki nungi eli eyina: «Malayka kare ə el'ə ta.»

30 Ə Jeju el'de ene: «Ndu ta ki oyi kin te tado lə'm m'in el, nan te tado lə'se ingi.

31 Ki ne kin, in dɔkagilo ki kadi Luwə a gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne nga, in dɔkagilo ki kadi Luwə a uwə'n ngar ki isi ində tɔgi'ne dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne, il'ə gidi lo'ti kɔ nga.

32 Nga ningə m'in, ndɔ ki de'gi a uni m'in taa ngərəngi ki dɔnangi'ti kin ə, m'a m'ndɔr de'gi pəti ki rɔ'm'ti.»

33 Me ta'gi'ti kin, Jeju toji kadi gəri ke gorow ki bann ə a oy wa?

34 Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «J'ingəi me makitu ndukun'gi'ti lə'je toki Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə, a isi biti ki non'ti um a oy el†, nga ra bann be ə in el ene: “Maji kadi a ɓəri Ngonn de taa dɔ kagidəsi'ti wa?” Ə Ngonn de'ə inbe kin in nan dana wa?»

35 Ningə Jeju el'de ene: «Kunji in dann'se'ti ne dɔkagilo nden ɓay. Ningə kadi njiyəi ki non'se'ti loki kunji isi unji dɔ'se'ti kin, kadi to lo ki diw ingə'se dɔ row'ti el. Tado de ki njiyə me lo ki diw'ti, gər loki isi awi'ti el.

36 Dɔkagilo ki kunji in sese kin ə, uni me'se adi kunji, kadi to təli de'gi ki me kunji'ti.» Loki Jeju el'de ta be ningə, ɔti aw iyə rɔ'ne sanyi takum de'ti.

Juwipi'gi mbeti kunme'de kadi Jeju

37 Jeju ra nyakoji'gi ki əti bol bol takum Juwipi'gi'ti kaa, uni me'de adi'ə el.

38 In kin tɔlta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene:

«Burəbe, nan un me'ne dɔ ta'gi'ti ki osi mbi'de'ti kin wa?

† 12:34 12.34 Pa'gi 110; Ejay 9.6; Daniyel 7.14

In nan'gi ə Burəbe toji'de togi'ne wa#?»

³⁹ Ningə darə Ejay inbe təl ra non ər ginn nya ki asi kadi uni me'de el ene:

⁴⁰ «Luwə tə kum'de,

Kadi to oyi lo el,

Adi me'de ngan ngororo,

Kadi to gəri nya madi kare el,

Kadi to teli kum'de rə Luwə'ti el,

Nan to Luwə aji'deS.»

⁴¹ Ejay elta kin be tadə kunji Jeju ki oo kete nu ə el'n ta do'a'ti.

⁴² Nya kare, dann njekundo Juwipi'gi'ti inbe kin, ngayn'gi uni me'de adi Jeju, nan mbeti keli ki taga tadə lə Parisi'gi ki kadi a tuwəi'de kə ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi*.

⁴³ Oyi maji ngayn kadi de'gi yo ə piti'de utə kadi Luwə ta'a piti'de.

Ta ki ta Jeju'ti ə a gangi'n ta

⁴⁴ Jeju un ndu'ne ki taa ene: «De ki un me'ne ə, in m'in ə un me'ne adi'm el, nan in njekulə'm ə un me'ne ad'a,

⁴⁵ ningə de ki oo'm ə, oo njekulə'm tə.

⁴⁶ M'in, m'in kunji, ə m're dənangi'ti ne kadi de ki un me'ne adi'm ə, de'ə njiyə me lo ki diw'ti el.

⁴⁷ Kin ə re ta lə'm osi mbi de'ti, ə de'ə ra'n kulə el ə, in m'in ə m'gangi ta do'a'ti el, tadə m're dənangi'ti ne kadi m'aji de'gi um kadi m'gangi ta do de'ti el.

⁴⁸ De ki mbəti'm num, taa ta lə'm el num ə, aw ki njegangita do'ne'ti nga. Ningə in nya'gi ki m'ndo de'gi inbe kin ə, a gangi ta do'a'ti do'boy ndo'ti.

⁴⁹ Toki rəta'ti, m'elta ki do rə'm el, nan in Bai ki njekulə'm ə adi'm ndu'gi ki kadi m'el num, m'ndo num.

⁵⁰ Nga ningə, m'gər kadi mbərkikində ki Luwə adi kin ə, in nje re ki kaji ki biti ki non'ti. Ta'gi ki m'el, m'el'de toki Bai el'm.»

13

Jeju togi nja njendo'gi lə'ne

¹ Kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju gər kadi ndə re nga kadi to inyə dənangi ə aw rə Baw'ne'ti. Jeju ki ndigi nje yan'ne'gi ki dənangi'ti mayinu, ndigi'de biti kadi tolta'a.

² Jeju in ki njendo'gi lə'ne ta nyakusə lo səl'ə. Ningə dəkagilo'ə'ti kin, Su ində mərta kulə Jeju ji njeban'gi'ti me Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti nga.

³ Jeju inbe ki do'ne gər kadi Baw'ne Luwə ulə nya'gi pəti ji'ne'ti, ningə gər toki n'in rə'a'ti ə n're, adi n'ra n'təl n'aw rə'a'ti gogi.

⁴ Jeju ində taa ta nya kusə'ti, ər ku lə'ne ki ulə do mad'a'ti, ə un ta ku doo'n bədi'ne.

⁵ Go'ti, mbəl mann me nya'ti, ə ilə rə'ne togi nja njendo'gi lə'ne, ə bər nja'de ki ta ku ki kete doo'n bədi'ne kakin.

⁶ Loki Jeju re te do Simon Piyər'ti ə, Simon Piyər el'ə ene: «Burəbe, in ə kadi togi nja'm wa?»

⁷ Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki m'nji m'ra kin, tanan'ti ne in gər el, nan a gər me'ə bay.»

⁸ Be kaa Piyər el Jeju ene: «Jagi, in a togi nja'm el.» Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re m'togi njay el ə, nya madi ki ore'je nan'ti sə'i goto.»

⁹ Ningə Piyər el ene: «Burəbe, re in be ə, togi nja'm par el, nan kadi togi ji'm'gi ki do'm'gi tə.»

10 Ə Jeju el'ə ene: «De ki ndogi mann, aw ndoo togi nja'ne par, um rə'a'gi pəti el, tado ndəgi rə'a'gi ar njay. Nga ningə ingi, rə'se ar njay, nan in de'gi pəti ə rə'de ar, el bay tə.»

11 Lo kin'ti, Jeju gər de ki njekulə'ne ji njeban'gi'ti, ə el'n ene: «In ingi pəti ə rə'se ar njay el.»

12 Loki Jeju togi nja'de ginn'ə gangi ningə, un ku lə'ne ulə rə'ne'ti, ə təl aw isi ta nyakusə'ti gogi, ə el'de ene: «In gəri me nya ki m'ra sese kin wa?»

13 Sii bari m'in Njendo de'gi, Burəbe ge, ningə in gorow'ə'ti, tado in m'inbe.

14 Nga ningə re m'in ki m'in Njendo de'gi, m'in Burəbe ge'ə m'togi nja'se ningə, ingi kaa maji kadi togi nja nan ki yo ge ki ne ge tə.

15 In nya ə m'oji'se, kadi ingi kaa ndaji, rai toki m'ra sese kin be tə.

16 Toki rəta'ti, adi m'el'se, bər utə be'ne el, taa ngonn njekawkulə utə njekulə el tə.

17 Toki in gəri nga kin ə, rai kul'ə ə, rə'se a nəl'se ngayn.

18 In ingi pəti ə m'nji m'el'ta lə'se el; m'gər de'gi ki m'mbətə'de. Nga ningə, maji kadi ta ki makitu lə Luwə el kin ra nya. Makitu el ene: “De ki isi sə sə'm nya, tur gaji'ne ɔsi'm*.”

19 M'el'se ta kin ngə sine, kadi to ndəki nya'a a ra nya ə, gəri toki m'in “M'in Nje kisi non.”

20 Toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki uwə de ki m'a m'ulə ki rə'ne'ti, in m'inbe ə uwə'm ki rə'ne'ti, ə de ki uwə'm ki rə'ne'ti, uwə njekulə'm ki rə'ne'ti tə.»

Jeju el toki Judasi a un də'ne

(Mat 26.21-25; Mrk 14.18-21; Luk 22.21-23)

21 Go ta'gi'ti kin, ndil Jeju isi nanga el, adi ta te ta'a'ti ki taga ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se, de kare dann'se'ti ne a ulə'm ji de'gi'ti.»

22 Lo kin'ti, njendo'gi li'ə gonyi kum nan, ningə dəji nan ke nan dana ə isi elta li'ə wa.

23 Ki kare dann njendo'gi'ti, ki in de ki Jeju ndig'ə, isi kadi Jeju'ti ndəkba.

24 Ə Simon Piyər ra nyakəji el'n'ə kadi dəji Jeju ke isi elta lə nan dana inbe.

25 Njendo kakin ɔy ki də Jeju'ti see, ningə dəj'ə ene: «Burəbe, de'ə in nan wa?»

26 Ə Jeju ilə'ti ene: «In de ki m'a m'ad'a mapa ki m'gangi, m'ulə me tanyi'ti kin.» Ningə Jeju gangi mapa ulə me tanyi'ti, adi Judasi ngonn lə Simon Isikariyoti.

27 Loki Judasi taa mapa kakin taa par ə, *Satan ur me'ə'ti. Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki to me'i'ti kadi ra kakin, ra kalangi!»

28 Dann de'gi'ti ki si si'ə ta nyakusə'ti kin, de ki kadi gər ke tado ri ə el'ə ta kin be wa goto.

29 Toki Judasi in'n nje koti bəl nar kakin, ngayn'gi oyi toki Jeju dəj'ə kadi aw ndogi nya ki kadi n'rai nanyi Paki, eke kadi aw adi nya madi njendo'gi wa be.

30 Judasi taa mapa ki Jeju ad'a kakin taa par ə te taga. Də kad'a'ti kin, lo ndul nga.

31 Loki Judasi te ə, Jeju el ene: «Ki ngə sine kin, de'gi uləi təji də'm'ti m'in Ngonn de, ningə m'in Ngonn de m'a m'adi de'gi uləi təji də Luwə'ti tə.

32 Kin ə re m'a m'adi de'gi uləi təji də Luwə'ti ə, Luwə inbe ki də'ne a adi de'gi uləi təji də'm'ti m'in Ngonn de tə. Nga ningə in nya ki a ra nya ngə sine.

33 Ngann'm'gi, m'in sese ne, nan'ti dəkagilo ki nden be par. A sangi m'in, ningə toki m'el'n Juwipi'gi, m'el'se bone tə toki: “Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi awi'ti el.”

34 M'adi'se mbərkikində ki sigi ki in ta kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge. Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge toki m'in m'ndigi'n'se kin be tə.

35 Kin ə re in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge ə, de'gi pəti a gəri toki in njendo'gi lə'm.»

* 13:18 13.18 Pa 41.10

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne
(*Mat 26.33-35; Mrk 14.29-31; Luk 22.31-34*)

³⁶ Simon Piyər dəji Jeju ene: «Burəbe, a aw ra wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi un go'm ki ngəsine'ti kin el, nan a un go'm bay.»

³⁷ Ningə Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, tado ri ə m'a m'asi kadi m'un go'i ki ngəsine'ti kin el wa? M'nji do nja'm'ti kadi m'adi rə'm kə tado lə'i!»

³⁸ Lo kin'ti, Jeju ilə Piyər'ti ene: «Adi in isi do nja'i'ti kadi adi rə'i kə tado lə'm inbe ta? Toki rəta'ti, adi m'el'i, kunə kunjə non el bay ə, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

14

Jeju in row ki kaw ki rə Luwə'ti

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Maji kadi me'se bol el, uni me'se adi Luwə, ə uni me'se adi'm'in tə.»

² Me be'ti lə Bai, kəy'gi in ngayn non. Kin ə re in nya ki rəta'ti el ə, re m'a m'el'se, tado m'nji m'aw kadi m'ra go lo tado lə'se.

³ Loki m'aw, ə m'ra go lo ginn'ə gangi ningə, m'a m'təl to m're kadi m'əy'se, m'aw sese rə'm'ti, kadi to lo ki m'in'ti, ingi kaa in'ti tə.

⁴ In, gəri row ki kaw lo'ti ki m'nji m'aw'ti.»

⁵ Lo kin'ti, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe, ji gər lo ki isi awi'ti el tə, ə ra bann be ə j'a ji gər row ki kaw'ti wa?»

⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in row, m'in rəta, m'in kisikidəta. Row ki rangi ki kadi de asi kaw'n rə Bai Luwə'ti goto.

⁷ Re in gəri m'in ə, a in gəri Bai tə. Nga ningə, toki ji ra'n ne inbe kin, in gəri'ə num, oyi'ə num tə.»

⁸ Ningə Pilipi el Jeju ene: «Burəbe, toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə par ə, inbe kin asi'je naki.»

⁹ Ə Jeju el'ə ene: «Pilipi, in mayinu ba ə m'in sese ne kin kaa in gəri'm'in el bay wa? De ki oo'm ə, oo Bai Luwə tə. Nga ra bann be ə el ene: “Toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə wa?”

¹⁰ Oo to ta ki rəta'ti el kadi m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti wa? Ta'gi ki m'nji m'el'se kin, in m'inbe ki do rə'm ə m'nji m'el el; in Bai ki isi me'm'ti ə isi ra kulə'gi lə'ne.

¹¹ Uni me'se adi'm'in toki m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti tə kin. A re uni me'se adi'm'in do ta'gi'ti ki m'nji m'el el ə, kulə ra'gi lə Luwə ki oyi ki kum'se kin yo ə, uni me'se nden.

¹² Toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki un me'ne ə, in kaa a ra nya'gi ki m'nji m'ra'de kin tə. A ra nya'gi ki əti bol ngayn bay, tado m'in m'nji m'aw rə Bai'ti.

¹³ Nga ningə, nya'gi pəti ki dəji me tə'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se, kadi m'in Ngonn, m'ra m'adi de'gi uləi toji do Bai Luwə'ti.

¹⁴ Kin ə re dəji nya madi me tə'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se.»

Jeju un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki Ndil Luwə

¹⁵ Jeju ilə ta ki rangi do'ti bay ene: «Kin ə re in ndigi m'in ə, a təli rə'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə uwəi njarara.

¹⁶ Ningə m'in, m'a m'dəji Bai Luwə kadi ulə ki Njera sese ki rangi, ki a isi sese biti ki non'ti.

¹⁷ In ə in Ndil ki njera nya ki rəta'ti, ki de'gi ki donangi'ti ne asi kadi taai'ə me de'ti el, tado oyi'ə el, taa gəri'ə el tə, nan ingi, in gəri'ə, tado isi kadi'se'ti ne, taa a isi me'se'ti tə.

¹⁸ M'a m'inyə'se ki kar'se to ngann hal'gi be el, nan m'a m'təl kadi m're rə'se'ti.

¹⁹ Nanyi ngayn el kadi de'gi ki donangi'ti ne a oyi m'in el ratata, nan ingi, a oyi m'in, tado m'nji ki do'm taa, taa ingi kaa a sii ki do'se taa to.

²⁰ Ndo'a'ti kin ə, a oyi kadi m'in me Bai'ti, ningə ingi, in me'm'ti, ə m'in, m'in me'se'ti to.

²¹ De ki njendigi'm, in de ki ngəm go mbærkikində'gi lə'm maji num, təl rə'ne go'ti num. Bai a ndigi de ki njendigi'm, ningə m'in kaa m'a m'ndig'ə to, taa m'a m'toj'ə rə'm ki taga kadi gəri'm to.»

²² Judi (ki Judasi Isikariyoti el) el Jeju ene: «Burəbe, ra bann be j'in par ə a toji'je rə'i ki taga kadi ji gəri, um a toji rə'i ki taga kadi ndəgi de'gi ki donangi'ti ne kin gəri nu el wa?»

²³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki ndigi'm ə, a ngəm go ta'gi lə'm. Bai a ndig'ə, ningə j'in ki Bai Luwə joo pəti j'a ji re rə'a'ti, j'a j'ində be nan'ti si'ə.

²⁴ De ki ndigi'm el, təl rə'ne go ta'gi'ti lə'm el. Ta'gi ki isi te ta'm'ti ə isi oyi kin, in ta'gi ki m'inbe m'el ki do'm el, nan in ta'gi ki in rə Bai'ti ki njekulə'm.

²⁵ M'el'se ta'gi kin dokagilo ki m'in sese nan'ti ne bay kin.

²⁶ Njera sese, Ndil Luwə ki Bai a ulə'n adi'se me to'm'ti kin, a ndo'se nya'gi pəti, taa a olo me'se do nya'gi'ti pəti ki m'el'se to.

²⁷ M'inyə lapiya m'adi'se, m'adi'se lapiya lə'm. Ningə m'in m'adi'se toki de'gi ki donangi'ti ne adi'se el. Adi me'se osi nanga, in boli el.

²⁸ Oyi te ta'm'ti m'el m'ene: “M'a m'aw, ə m'a m'təl m're rə'se'ti”. Ningə kin ə re in ndigi m'in ə, a rai rənel do kaw'ti ki m'nji m'aw rə Bai'ti, tado in, in kibo utə'm.

²⁹ M'el'se ta kin ngəsine, kete taa kadi nya'gi rai nya, kadi to loki a rai nya ə, uni me'se adi'ə.

³⁰ M'a m'ingə kagilo kadi m'el'se ta ki ne'ti kin el nga, tado, ngar ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne, re. Ningə in aw ki togi madi do'm'ti el,

³¹ nan a ingə tarow kadi ra adi de'gi gəri toki m'ndigi Bai, ə m'ra nya'gi toki Bai dəji'm kadi m'ra. Indəi taa lo kin'ti adi j'awi.»

15

Jeju in kagi nju ki rəta'ti

¹ Jeju el ene: «M'in, m'in kagi nju ki rəta'ti, ningə Bai in nje ra kulə me ndoə nju'ti to.

² Baji nju ki in rə'm'ti, ə andi el ə, Bai a tugə kə, nan in ki andi maji ə, a tugə ngann baji'ə'gi ki majel kə kadi andi ki kete do mad'a'ti.

³ Ningə in nyando ki m'ndo'se, ra adi in de'gi ki ari njay nga.

⁴ Ə re uwəi rə'se rə'm'ti ngan ə, m'in m'a m'uwə'se rə'm'ti ngan to. Nga ningə, to ki kaa ki baji kagi a asi kadi andi ki kanji kagi el kakin ə, ingi kaa a asi kadi rai nya madi ki kanji kadi uwəi rə'se rə'm'ti, el to.

⁵ M'in kagi nju, ə in baji'm'gi to. De ki uwə rə'ne rə'm'ti ngan, ə m'in m'uwə rə'm'ti to ə, a ra nya'gi ki maji maji ngayn, tado a asi kadi rai nya madi ki maji ki do'ə'se el.

⁶ De ki uwə rə'ne ngan rə'm'ti el, a iləi'ə kə gidi lo'ti to baji kagi be. Baji kagi'gi ki tuti, a kəri'de kadi buki'de por'ə kadi onyi por kə.

⁷ Kin ə re uwəi rə'se rə'm'ti ngan, ə ta lə'm isi me'se to ə, dəji nya ki in ndigi ə a ingəi.

⁸ Nya ki a rai kadi de'gi uləi toji do Luwə'ti ki taga, in ta kadi rai kulə'gi ki maji, maji, ki donan'ti, donan'ti num, kadi toji toki in njendo'gi lə'm ki rəta'ti num to.

⁹ Toki Bai ndigi'm nga, m'in m'ndigi'se nga be to. Nga ningə, maji kadi rai do nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se.

¹⁰ Kin ə re təli rə'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə, a rai də nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se, toki m'təl'n rə'm go mbərkikində'gi'ti lə Bai Luwə, ə m'ra'n də nja'm'ti, me ndigi'ti ki in ndigi'm kin be tə.

¹¹ «M'el'se ta'gi kin be kadi rənel ki me'm'ti in rənel lə'se tə, ningə kadi rənel lə'se in rənel ki asi nan rerere.

¹² Mbərkikində lə'm ə to kin: In ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti, toki m'ndigi'n'se kin be tə.

¹³ Kin ə re de un rə'ne ilə kə tado lə madi'ne'gi ə, nya madi ki rangi ki kadi a ra, toji'n ndiginan ki utə in kin goto nga.

¹⁴ Kin ə re rai nya ki m'dəji'se kadi rai ə, in madi'm'gi.

¹⁵ M'bar'se njekuləbər'gi el ratata, tado njekuləbər gər nya ki bə'ə isi ra el. Nga ningə m'in, m'bar'se madi'm'gi, tado m'adi ingi gəri nya'gi pəti ki m'ingə rə Bai Luwə'ti.

¹⁶ In ingi ə mbəti m'in el, nan in m'in ə m'mbəti'se. Ningə, m'adi'se kulə kadi rai, rai kulə'gi ki maji maji, ki a to ratata. Ningə lo kin'ti, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tə'm'ti.

¹⁷ Nya kare ki m'dəji'se, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti.»

De'gi ki dənangi'ti ne, me'de majel ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne

¹⁸ Jeju el bay ene: «Kin ə re de'gi ki dənangi'ti ne əsi'se ta ə, kadi in gəri toki in m'in ə əsi m'in ta kete non'se'ti.

¹⁹ Nga ningə, kin re in uwəi ki de'gi ki dənangi'ti ne ə, re de'gi ki dənangi'ti ne a ndigi'se; nan ki ne kin, in uwəi se'de el, tado m'mbəti'se, m'te sese kə dann'de'ti. Ningə in tado kin ə, əsi'se ta.

²⁰ Ə adi me'se olo də ta'ti ki m'el'se kete m'ene: “Bər utə bə'ne el” kin. Kin ə re adi m'in kon ə, a adi'se kon tə, a re təli rə'de go ta'ti lə'm ə, a təli rə'de go ta'ti lə'se tə.

²¹ Ki ne kin, a adi'se kon tado lə'm, tado gəri de ki njekulə'm el.

²² Kin ə re m're el, re m'el'de ta el ə, re de a tudə majel'gi lə'de də'de'ti el; nan ki ne kin, lo kadi a eli eyina: “Gər ə ji gər el,” kadi de inyə'n go majel'gi lə'de kə goto.

²³ De ki me'ə majel sə'm ə, me'ə majel ki Bai Luwə tə.

²⁴ Kin ə re m'ra kulə madi ki de madi ki rangi ra nja kare el, dann'de'ti el ə, re de a tudə majel'gi lə'de də'de'ti el; nan ki ne kin, oyi kulə ra'm'gi ki kum'de. Be kaa, me'de majel sə'm num, majel ki Bai num.

²⁵ Ningə, in nya ki ra nya be kadi ta ki ndangi me makitu Ndukun'ti lə Luwə ene: “Me'de majel sə'm kare be par*”, kin ra nya.

²⁶ «Njera sese ki m'a m'ulə si'ə ki tə Bai Luwə, a re. Ningə in ə in Ndil ki nje kel nya'gi ki rəta'ti də Luwə'ti, ki a in rə Luwə'ti. In ə a mannaji də'm'ti.

²⁷ Nga ningə, ingi kaa a manyinaji lə'm tə, tado in sə'm nan'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu.»

16

¹ «M'el'se ta'gi kin kete be pəti kadi to inyəi ta kunme lə'se el.

² De'gi a tuwəi'se kə ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi. Ningə ndə'gi a rei inbe bay ki kadi nje ki a təli'se, a eli me'de'ti eyina in kulə lə Luwə ə nyi n'isi n'rai.

³ A rai be, tado gəri Bai el num, gəri m'in el num.

⁴ Nga ningə, m'el'se ta'gi kin be kete, kadi to ndə ki nya'gi a rai nya ə, me'se olo də'ti toki ndəki m'el'se. M'el'se ta'gi kin lo kulə ngirə'ti nu el, tado m'in sese nan'ti ne.

Kuləra Ndil Luwə

⁵ «Ki ngosine kin, m'nji m'aw ki rɔ nje kulə'm'ti, nan de kare dann'se'ti ki kadi dɔji'm ene: "Si aw ra wa kaa," goto.

⁶ Me'se ur mad'a tado ta'gi ki m'el'se.

⁷ Nga ningə, in ta ki rɔta'ti ə m'el'se: maji ngayn tado lə'se kadi m'aw, tado re m'aw el ə, de ki Njera sese ki maji kadi a re kin, a re el. A re m'aw tɔ ə, m'a m'ulə si'ə m'adi'se.

⁸ Ə loki a re ə, a ra kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri toki ndəmi ɔjido nyara ki majel, ki nyara ki dana, ki takigangi.

⁹ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido majel ki ra, tado mbeti kun me'de kadi'm.

¹⁰ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido nyara ki dana tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti, ningə ingi a oyi m'in gogi el ratata.

¹¹ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido takigangi, tado gangi ta dɔ ngar'ti ki isi ində tɔgi'ne dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne nga.

¹² «M'aw ki ta'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan ki ngosine kin, a aldo'se.

¹³ Nga ningə, dɔkagilo ki Ndil ki nje kɔji nya'gi ki rɔta'ti a re ə, a ra kadi in gəri nya'gi pəti ki rɔta'ti. A elta ki tɔ'ne inbe el, nan a el nya'gi pəti ki ingə rɔ Luwə'ti, ningə a ilə'se mbər nya'gi ki a rai nya lo ti'ti tɔ.

¹⁴ In tɔji tɔbar lə'm ki taga, tado in ta'gi lə'm, ə a ilə'se mbər'ə.

¹⁵ Nya'gi pəti ki in yan Bai, in yan'm tɔ. In tado kin ə, m'el'n m'ene in ta'gi lə'm, ə Ndil a ilə'se mbər'ə.»

Me kon təl rɔnel

¹⁶ Jeju el ene: «Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi.»

¹⁷ Ə njendo'gi madi elinan dann'de'ti eyina: «Ta ki el'je ene: "Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi," kin me'ə nan ri wa? Taa elta ki kare bay ene: "Tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti."

¹⁸ Ə "dɔkagilo nden" ki elta'a kin me'ə nan ri tɔ wa? Ji gər me ta ki ge kel'je kin el!»

¹⁹ Loki Jeju gər kadi njendo'gi li'ə isi sangi kadi dɔji'ə ta ə, el'de ene: «Sii dɔji nan ta dann'se'ti ɔjido ta ki m'el'se m'ene: "Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi," kin.

²⁰ Nga ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se: A nonyi ge, a ndingəi ndoo ge, nan de'gi ki dɔnangi'ti ne a rai rɔnel. Me kon a ra'se, nan me kon lə'se kin a təl rɔnel.

²¹ Loki dene aw to oji ngonn ə, in me kon'ti, tado dɔkagilo kon li'ə re, nan loki ngonn te rɔ'a'ti nga ningə, me'ə oy dɔ kon'ti, tado rɔnel de ki oj'o il'ə dɔnangi'ti.

²² Ningə, ingi kaa, ki ngosine kin, in me kon'ti, nan m'a m'təl m'oo'se, kadi rɔnel a rosi me'se, ningə in rɔnel ki de a ɔr me'se'ti gogi el.

²³ Ndo'a'ti kin, a dɔji m'in ta dɔ nya madi'ti el nga. Ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dɔji'ə me tɔ'm'ti.

²⁴ Biti bone kaa, dɔji nya madi me tɔ'm'ti el bay. Dɔji ə a ingəi, kadi rɔnel lə'se asi nan rerere.

Jeju təti rɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne

²⁵ «M'el'se ta'gi kin me kujita'ti, nan ndo'gi a rei non kadi m'a m'el'se ta me kujita'ti el nga, nan m'a m'el'se ta ki dɔ Bai Luwə'ti taga wangi.

²⁶ In dɔ ndo'a'ti kin, a dɔji nya Bai me tɔ'm'ti, ningə m'a m'el'se el, toki m'nji m'elta ki Bai tado lə'se,

²⁷ tado Bai Luwə ə inbe ndigi'se. Luwə ndigi'se, tado in ndigi m'in, taa uni me'se adi toki m'ində rɔ'a'ti ə m're tɔ.

²⁸ M'ində rɔ Bai'ti ə m're dɔnangi'ti ne, ningə ki ngosine kin, m'a m'inyə dɔnangi ə m'təl m'aw rɔ Bai'ti gogi.»

²⁹ Ə njendo'gi li'ə eli eyina: «Oo, ki ne kin, nyi in el'je ta taga wangı um me kujita'ti el nga kin.

³⁰ Ningə ki ngosine kin, ji gər kadi in gər nya'gi pəti, taa ta'gi ki to me de'ti bay, kadi to de dəji kaa in gər kete. Lo kin'ti, j'uni me'je toki in rə Luwə'ti.»

³¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Uni me'se adi'm'in nga wa?

³² Oyi, də kadi isi re, ningə ki ne kin, re te ne nga ki kadi de'gi a sananyi'se ki lo kare kare. A inyəi m'in ki kar'm, nan m'in ki kar'm el, tado Bai Luwə in sə'm nan'ti ne.

³³ M'el'se ta'gi kin pəti be, kadi lapiya in me'se'ti, me kində rə nan'ti sə'm. A ingəi kon dənangi'ti ne, nan kadi uwəi təgi'se ba, tado m'təti rə nje təgi'gi ki dənangi'ti ne nga.»

17

Jeju elta ki Luwə tado lə'ne inbe num, tado lə njendo'gi lə'ne num

¹ Go ta'ti ki Jeju el kin ə, un kum'ne ki taa dərən'ti, ningə el ene: «Bai, dəkad'a re nga. Təji təbar lə'm, m'in Ngonn'i ki taga adi de'gi gəri, kadi to m'in Ngonn'i, m'təji təbar lə'i ki taga madi de'gi gəri to.

² In, adi'm təgi də de'gi'ti pəti, kadi to m'adi nje ki inyə'de ji'm'ti, si ki də'de taa biti ki non'ti.

³ Kisikidətaa biti ki non'ti, in ta kadi de gəri, in ki in ki kar'i ba ə in Luwə ki rəta'ti kin num, kadi gər Jeju Kirisiti ki in de ki ulə kin num.

⁴ M'təji təbar lə'i m'adi de'gi ki dənangi'ti ne pəti gəri, ningə kulə ki adi'm kadi m'ra kaa m'tol ta'a maji to.

⁵ Ki ngosine kin, Bai, m'dəj'i kadi adi m'ingə kəsikurə takum'i'ti toki ndəki adi'm kete non kində dərən'ti, ki dənangi'ti kin.

⁶ «M'a m'adi de'gi ki əy'de dann madi'de'gi'ti ki dənangi'ti ne, adi'm kin gəri'nu. In de'gi lə'i, ə inyə'de me ji'm'ti, ningə təli rə'de maji go ta'ti lə'i.

⁷ Ki ngosine kin, gəri kadi nya'gi pəti ki adi'm, in rə'i'ti.

⁸ Tado m'adi'de ta'gi ki adi'm'de, ningə taai. Loki taai ə, gəri kadi m'ində rə'i'ti, adi uni me'de toki in in ə ulə'm.

⁹ Ningə in tado lə'de ə m'el sə'i ta. M'el sə'i ta tado lə de'gi ki dənangi'ti ne el, nan tado lə nje ki inyə'de me ji'm'ti, tado nje ki inyə'de me ji'm'ti kin in de'gi lə'i.

¹⁰ Ningə nya'gi pəti ki in yan'm, in yan'i, ə nya'gi pəti ki in yan'i, in yan'm to. Nga ningə, ingi, təji təbar lə'm ki taga adi de'gi oyi.

¹¹ M'in, m'a m'in dənangi'ti ne el nga, m'nji m'aw ki rə'i'ti, nan in ki dənangi'ti ne bay. Be ə, Bai Luwə ki nje kar njay, m'dəj'i kadi ində kum'i go'de'ti maji. Ində kum'i go'de'ti ki təgi lə'i, ki in təgi ki adi'm m'ra'n kulə kin, kadi to in kareba toki j'in sə'i j'in kareba kin be to.

¹² Dəkagilo ki m'in se'de, m'ində kum go'de'ti maji ki təgi lə'i ki adi'm. M'dow bagı'm də'de'ti, adi de kare kaa nanyi kə el. De ə, in in ki maji kadi a tuji kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə təl'n ta'ne kakın par*.

¹³ Nga ningə, ki ngosine kin, m'nji m'aw ki rə'i'ti, ə m'el'ta kin be toki m'in'n se'de dənangi'ti ne bay kin, kadi to inbe'gi ingəi rənel ki me'm'ti, ki in rənel ki asi nan rerere kin.

¹⁴ M'adi'de ta lə'i ningə, de'gi ki dənangi'ti ne əsi'de ta tado k'in ki in de'gi ki dənangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dənangi'ti ne el kin be to.

¹⁵ Nga ningə, m'dəj'i kadi əy'de kə dənangi'ti ne el, nan kadi əsi Su ngərəngi də'de'ti.

¹⁶ In de'gi ki dənangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dənangi'ti ne el kin be to.

¹⁷ Maji kadi un'de ki ta ki rəta'ti, ində taa dangı to de'gi lə'i. Ta lə'i in ta ki rəta'ti.

* 17:12 17.12 Pag 41.10

¹⁸ Ningə, m'in kaa, m'ulə'de dɔnangi'ti, toki ulə'm dɔnangi'ti kakin be tɔ.

¹⁹ M'inbe, m'un rɔ'm m'ində ta dangi to de lə'i tado lə'de, kadi to ingi kaa, in ki kində ta dangi me ta ki rɔta'ti to de'gi lə'i tɔ.

Jeju elta ki Luwə tado lə de'gi pəti ki a uni me'de

²⁰ «M'el sə'i ta tado lə nje ki m'ulə'de kin par el, nan tado lə de'gi pəti ki a uni me'de adi'm'in, ki gorow lə ta ki a te ta nje'gi'ti ki m'ulə'de.

²¹ M'dəji'ki kadi pəti, təli de'gi ki kare, toki in Bai, ində rɔ'i nan'ti sə'm, ə m'in m'ində rɔ'm nan'ti sə'i kin be. Kadi ingi kaa indəi rɔ'de nan'ti se'je tɔ, kadi to de'gi ki dɔnangi'ti ne uni me'de adi toki in in ə ulə'm.

²² M'in m'adi'de kɔsikurə ki taa, kadi to in de'gi ki kare, toki j'in sə'i j'in'n de'gi ki kare kin be tɔ.

²³ M'in m'ində rɔ'm nan'ti se'de, ningə in, ində rɔ'i nan'ti sə'm tɔ; ə lo kin'ti, a asi kadi in de'gi ki kareba ki rɔta'ti, kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri toki in in ə ulə'm num, in ndigi'de toki in ndigi'm be num tɔ.

²⁴ Oyo, Bai, nje ki adi'm'de kin, m'ndigi ngayn kadi in sə'm nan'ti, lo'ti ki m'a m'in'ti, kadi oyi kɔsikurə ki m'aw'n, kɔsikurə ki in taa. M'el m'ene taa kɔsikurə, tado in ndigi'm kete non kində dɔran'ti ki dɔnangi.

²⁵ Bai ki njera nya ki dana, de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri nu el, nan m'in m'gər'i, taa nje ki adi'm'de kaa gəri toki in in ə ulə'm tɔ.

²⁶ M'a m'adi gəri'nu, ningə m'a m'adi gəri'nu ki kete bay, kadi to ko ndigi ki in ndigi'm kin to me'de'ti num, kadi m'inbe m'in nan'ti se'de num tɔ.»

18

Kuwə Jeju

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Go ta'ti ki Jeju el ki Luwə kin ningə, ɔti ki njendo'gi lə'ne, ali dɔ lo, awi dow ngonn mann'ti madi ki bari'ə Sedron. Low'ə'ti kin, lo ndɔɔ ki de man kagi'gi'ti to non, ə uri me'ti.

² Judasi ki njekundɔ Jeju, gər lo kin maji, tado in lo ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi rei'ti taa taa.

³ In be ə, Judasi un dɔ kuti njerɔ'gi lə nje konbe ki Rɔm, aw se'de low'ə'ti kakin. Taa kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, uləi njengəm takəy lə Luwə adi in se'de non tɔ. De'gi kigo Judasi'ti kin oti kiyə'ɔ'gi ki lambi'gi ki por ngəl'gi.

⁴ Lo kin'ti, Jeju ki gər nya pəti ki a re dɔ'a'ti, ɔti ki rɔ'de'ti, dəji'de ene: «Sii sangi nan wa?»

⁵ Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.» Ə Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am.» Judasi inbe ki njekulə Jeju kakin ji'de'ti kaa ra se'de non tɔ.

⁶ Loki Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am» kin ə, gadi gogi, ningə tei tosi.

⁷ Jeju təl dəji'de bay ene: «Sii sangi nan wa?» Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.»

⁸ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'ene, in m'inbe ə m'ra am. Ə re in m'in ə isi sangi m'in ə, inyəi ndəgi de'gi kam adi awi.»

⁹ To be kadi ta ki te ta Jeju'ti ki rɔ Baw'a Luwə'ti ene: «Nje ki adi'm'de, de kare kaa nanyi kɔ el» kin, tɔlta'ne.

¹⁰ Simon Piyər ɔr kiyə'ɔ ki ulə saw'a'ti rɔ'ne'ti, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikɔl'ɔ'ti bati gangi. Tɔ paja kakin nan Malkusi.

¹¹ Ə Jeju el Piyər ene: «Ulə kiyə lə'i saw'a'ti gogi! Oo kadi m'a m'anyi kɔpi kon ki Bai adi'm kin el wa?»

*Jeju ra non Hann'ti**(Mat 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)*

¹² Kutì njerò'gi læ nje konbe ki Ròm, nan'ti ki njekundo'de num, ki njengəm ta Kəy læ Luwə ki Juwipi'gi uləi'de kakin num, uwəi Jeju doi'ə.

¹³ Dò kete, awi si'ə be læ Hann* ki in məm Kayipi. Kayipi ə in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi bal'a'ti kin.

¹⁴ Nga ningə in darə Kayipi inbe kin ə in nje kel Juwipi kene: «In soti ngayn tado læ'se kadi ba kal de kare oy tado læ ginn bulə de'gi†.»

*Piyər manji ta**(Mat 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)*

¹⁵ Simon Piyər in ki njendo kare ki dann njendo'gi'ti læ Jeju, uni go Jeju. Njendo kare ki in ki Piyər kakin gər ki kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, adi ur nati kəy'ti læ kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, nan'ti ki Jeju ki uri si'ə kəy.

¹⁶ Piyər ə isi yan'ne taga, ndəkba takəy'ti. Lo kin'ti, njendo ki kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi gər'ə kakin, te taga, elta ki dene ki njengəm takəy, ə go'ti, dene inyə Piyər ad'a ur kəy.

¹⁷ Dene ki njengəm takəy kakin el Piyər ene: «In kaa in dann njendo'gi'ti læ dingəm kin tə el wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «Jagi, m'in se'de el.»

¹⁸ Kul on, adi nje ra kulə'gi ki njengəm ta lo'gi, iləi por ra nduwi. Piyər kaa ra se'de ta por'ti kakin non, a nduw se'de tə.

Hann dəji ta Jeju

¹⁹ *Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Jeju də njendo'gi'ti li'ə ki də nyando'ti li'ə ki isi ndo de'gi.

²⁰ Ə Jeju ilə'ti ene: «M'elta de'gi taga wangì, taa ki ndə'gi, ndə'gi, m'nji m'ndo nya de'gi ginn kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi num, ginn Kəy'ti læ Luwə num, ki in lo'gi ki də Juwipi'gi pəti isi əsi nan'ti. Nya madi ki m'el lo kiyə'ti goto.

²¹ Nga ra bann ə dəji'm ta bay wa? Dəji ta nje ki isi oyi m'in lo kelta'ti kin oyi, gəri ta ki m'nji m'el'de maji ngayn.»

²² Də ta'ti kin, njengəm ta lo kare ki ra se'de non, ində kəti Jeju, ə el'ə ene: «Adi in be ə kadi tur'n ta adi kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi'ti wa?»

²³ Ə Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re ta ki m'el kin, majel ə, əji maj'a el adi'm m'oo, a re m'el maji tə ə, ra bann be ə ində'm wa?»

²⁴ Lo kin'ti, Hann adi awi ki Jeju ki də ki doi'ə kin be be læ Kayipi, ki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi.

*Piyər təl manji bay toki n'gər Jeju el**(Mat 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)*

²⁵ Piyər isi ta por'ti non, isi nduw por, ə eli'ə eyina: «Man, in kaa in dann njendo'gi'ti li'ə tə el wa?» Nan Piyər manji ene: «Jagi, m'in se'de el.»

²⁶ Ki kare dann njerakulə'gi'ti læ kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki in noji dingəm ki Piyər tugə mbi'ə gangi, el Piyər ene: «De ki m'oo'ə si'ə, lo ndə'ti ki me kagi'gi'ti kin, in in el ə in nan?»

²⁷ Nan Piyər manji inbe bay. Ningə tanan'ti non, kunə kunjə non.

*Jeju ra non Pilati'ti**(Mat 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)*

* **18:13 18.13** Hann kaa ndəki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi tə ki bal ki 6 te 15'ti go Kirisiti'ti. Go'ti gogi kaa, Juwipi'gi buki'ə'ti tə kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi inbe kakin bala'ti. Lo takigangi'ti læ Juwipi'gi ə, in ə de'gi oyi ta li'ə ngayn. † **18:14 18.14** Jan 11.49

²⁸ Loki in ki Jeju be læ Kayipi ə, awi si'ə kəy'ti ki boi læ nje konbe ki Rəm'ti. In sin ba bay. Ningə njekundo Juwipi'gi mbeti kur me kəy ki boi'ti, kadi to n'təli ki njen, takum Luwə'ti, kadi to n'usoi nya lo ra nanyi Paki'ti.

²⁹ In tado kin ə, *Pilati te ingə'de taga, ningə dəji'de ene: «In ri ə səki dingəm kam wa?»

³⁰ Ningə, ingi iləi'ə'ti eyina: «Kin ə re in de ki njera nya ki majel el ə, re j'a ji re si'ə, j'ulə ji'i'ti el.»

³¹ Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, taai'ə, awi gangi ta do'a'ti kigo ndukun'gi'ti lə'se, in Juwipi'gi.» Nan eli Pilati eyina: «J'in, de adi'je tarow ki kadi ji gangi'n ta koy do de'ti el.»

³² In be ə, ta ki Jeju inbe el kadi toji'n napar koy ki n'a n'oy kin toltane.

³³ Pilati təl ur me kəy'ti ki boi, bar Jeju, ningə dəj'ə ene: «In ngar læ Juwipi'gi wa?»

³⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Inbe ki do'i ə elta kin be eke de'gi ki rangi ə eli'nu ta kin ojidom wa?»

³⁵ Ningə Pilati el Jeju ene: «M'in ki oo'm kin m'in Juwipi wa? In de'gi ki ginn be'ti lə'i inbe num, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi num, ə rei uləi'nu ji'm'ti! Nga ningə m'dəji ke in ri inbe ə in ra wa?»

³⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in ngar ki donangi'ti ne el, re m'in ngar ki donangi'ti ne ə, re de'gi ki go'm'ti, a ro'i do'm'ti kadi de uləm ji njekundo Juwipi'gi'ti el; nan k'in ə m'in ngar ki donangi'ti ne el.»

³⁷ Ningə Pilati dəj'ə ene: «Adi in ngar ta?» Ningə Jeju el'ə ene: «In ta ki in ə te tai ene m'in ngar. M'in, oji m'in, ningə m're donangi'ti ne kadi m'man naji do nya ki rota'ti. Nga ningə, de ki in me nya ki rota'ti, təl ro'ne go ta'ti ləm.»

³⁸ Lo kin'ti, Pilati dəj'ə ene: «In ri ə in nya ki rota'ti wa?»

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Go ta'ti ki Pilati dəji kin ə, təl te taga ro Juwipi'gi'ti el'de ene: «M'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta do de'ti kin el.

³⁹ Nga ningə, kigo jibəl ra'a'ti ki isi rai kete, kete, ə dokagilo ra nanyi Paki ə, m'inyə dangay kare taa m'adi'se kin, in ndigi do'ti kadi m'inyə ngar læ Juwipi'gi taa madi'se wa?»

⁴⁰ Nan ingi, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Jagi, in el, in Barabasi ə ji ndigi kadi inyə taa.» Barabasi ki elita li'ə kin, in baw kaya.

19

¹ Pilati adi ndu'ne njero'gi kadi awi ki Jeju, ningə kadi indəi'ə ki ndəy hawlay.

² Njero'gi oji jəgi konn, uləi do'a'ti, ningə uləi ku ngal ki kər njir njir ro'a'ti to.

³ Oti rei ro'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Lapiya, ngar læ Juwipi'gi!» Ningə buki ji'de kot'ot'i, indəi'ə.

⁴ Nja kare bay, Pilati te ro bulə de'gi'ti el'de ene: «Maji, m'a m're si'ə taga ro'se'ti ne, kadi in gəri toki m'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta do'a'ti el.»

⁵ Lo kin'ti non be, Jeju te taga ki jəgi kon do'ne'ti num, ki ku ngal ki kər njir njir ro'ne'ti num. Ningə Pilati el'de ene: «Dingəm kaa nyi ra am!»

⁶ Nan loki, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njengəm ta lo'gi læ Juwipi'gi, oyi'ə ə, uləi bilə eli eyina: «In bər'ə kagidəsi'ti! in bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, in taai'ə, awi in bəri'ə kagidəsi'ti, tado m'in, m'ingə ta madi ki asi kadi m'gangi'n ta koy do'a'ti el.»

⁷ Ningə Juwipi'gi eli Pilati eyina: «J'aw ki ndukun kare non, ə kigo ndukun'ti kakin, in de ki sow do koy, tado el ene n'in Ngonn læ Luwə*.»

⁸ Loki Pilati oo ta kin ə, ad'a bol ki do mad'a'ti bay,

* 19:7 19.7 Lebitiki 24.16

⁹ ɔ tɛl ur me kɔy'ti ki boi, ningɔ dɔji Jeju ene: «In, in ra wa?»

¹⁰ Nan Jeju ilɔ ta'ti el. Ɖ Pilati el Jeju ene: «M'in ɔ m'dɔj'i ta ɔ ilɔ'm'ti el wa? In gɛr kadi m'aw ki tɔgi kadi m'ge ɔ m'inyɔ'i taa num, m'ge ɔ m'bɛr'i kagidɛsi'ti num, eke in gɛr el wa?»

¹¹ Jeju ilɔ'ti ene: «Kin ɔ re in tɔgi ki Luwɛ inbɛ ɔ adi dɔran'ti nu kin el ɔ, aw ki tɔgi madi kare dɔ'm'ti el. Ningɔ in tado kin ɔ, de ki njekulɔ'm ji'i'ti, majel li'ɔ in ngayn utɔ yan'i.»

¹² Dɔ ta'ti inbɛ kin ɔ, Pilati sangi kadi n'inyɔ Jeju, nan Juwipi'gi uri kɔl, ɔ eli'ɔ eyina: «Kin ɔ re inyɔ taa ɔ, in madi Sejar ki in ngar kibo kin el. De ki ene n'in ngar ɔ, de'ɔ kin in nje ta lɔ Sejar.»

¹³ Loki Pilati oo ta kin ɔ, adi awi ki Jeju taga, ningɔ inbɛ isi dɔ kumbɛr ngar'ti, lo'ti ki bari'ɔ Gaji mbal'gi ki kindɔ nanga, ki ta Ebirɛ ene «Gabata».

¹⁴ In ndɔ ki kadi lo ti par ɔ in kulɔ ngirɛ ra nanyi Paki, ningɔ in kadi ki jam dɔ bɛ'ti be. Ɖ Pilati el Juwipi'gi ene: «Oyi ngar lɔ'se.»

¹⁵ Nan uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kadi oy kɔ! Kadi oy kɔ! Bɛr'ɔ kagidɛsi'ti!» Ɖ Pilati el'de ene: «Kadi to m'bɛr ngar lɔ'se kagidɛsi'ti wa?» Ningɔ kibo'gi lɔ njekujɛnyamosi kadikare'gi eli eyina: «De oo ngar lɔ'je ki rangi el, ngar lɔ'je in Sejar par.»

¹⁶ Lo kin'ti, Pilati ulɔ Jeju ji'de'ti kadi bɛri'ɔ kagidɛsi'ti. Njerɔ'gi uwɛi Jeju awi si'ɔ.

De'gi bɛri Jeju kagidɛsi'ti

(Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Njerɔ'gi uwɛi Jeju awi si'ɔ.

¹⁷ Inbɛ oti kagidɛsi lɔ'ne, te'n gidi bebo'ti ki taga, kadi awi'n lo'ti ki to to «Ka dɔ de», ki ta Ebirɛ ene «Golgota.»

¹⁸ In low'ɔ'ti kin ɔ njerɔ'gi bɛri Jeju'ti, kagidɛsi'ti. Bɛri de'gi joo kagidɛsi'ti si'ɔ, ki kare dɔjikɔl'ɔ'ti, ɔ ki kare dɔjigɛl'ɔ'ti tɔ, ningɔ inbɛ ra dana.

¹⁹ Pilati adi rai ngonnn bar, ndangi nya me'ti, indɔi taa dɔ kagidɛsi ki Jeju ra'ti. Nya ki ndangi me'ti nan: «Jeju ki Najareti'ti, ngar lɔ Juwipi'gi.»

²⁰ Loki bɛri Jeju'ti, kagidɛsi'ti kakin in ndɛkba ki bebo, adi Juwipi'gi ngayn tudɔi nya ki ndangi kin. Ndangi ki ta Ebirɛ num, ki ta Laten num, taa ki ta Gireki num tɔ.

²¹ Ɖ kibo'gi lɔ njekujɛnyamosi kadikare'gi eli Pilati eyina: «Nya kin, maji kadi re a ndangi “ngar lɔ Juwipi'gi” be el, nan re a ndangi “dingɛm kam el ene n'in ngar lɔ Juwipi'gi” taa in gorow'ɔ'ti.»

²² Nan Pilati el'de ene: «Nya ki m'ndangi ningɔ, ndang'a kaa m'ndangi kin.»

²³ Loki njerɔ'gi bɛri Jeju kagidɛsi'ti ginn'ɔ gangi ningɔ, ɔyi ku'gi li'ɔ, kanyi ginn sɔ, sɔw dɔ'de kare kare. Ningɔ nanyi ku ngal ki de ur el, nan oji tanan'ti be par, indɔ taa re nanga.

²⁴ Ɖ njerɔ'gi elinan eyina: «Adi ji tili ku ngal kin el, nan adi ji tugɔi kiri mbara dɔ'ti j'oyi ke nan ɔ a in yan'a wa.» Ningɔ in nya ki a to be kadi ta ki ndangi me makitu'ti lɔ Luwɛ eyina:

«Kanyinan ku'gi li'ɔ,

Ningɔ tugɔi kiri mbara dɔ ku ngal'ti li'ɔ tɔ» kin tɔlta'ne†.

Ningɔ in nya'a kaa nyi njerɔ'gi rai kin.

²⁵ Kon Jeju in ki ngonnnkon'ne ki dene num, Mari ki ne Kilewopasi num, taa Mari ki Magidala num rai non, ndɛkba kadi kagidɛsi'ti ki bɛri Jeju'ti.

²⁶ Loki Jeju oo kon'ne, ɔ oo njendo ki Jeju ndig'ɔ, ra gɛd'ɔ'ti ɔ, el kon'ne ene: «Dene, oo ngonnn'i ɔ ra am.»

²⁷ Ningɔ go'ti, el njendo kakin ene: «Oo kon'i ɔ ra am.» Ningɔ, ndɔ'a'ti non, njendo kakin aw ki kon Jeju rɔ'ne'ti.

*Koy Jeju**(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)*

²⁸ Go nya'gi'ti kin, Jeju gər kadi ginn nya'gi pəti gangi nga ə, elta kin kadi tɔlta ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə ene: «Kundə ra'm‡.»

²⁹ Ngoo ki yiwi kandi nju ki masi rosi isi non, ə njerɔ'gi nduyi nya ki to hem hem me yiwi nju'ti ki masi kakin, uləi ta kagi'ti ki bari'ə ijopi, ə uləi ta Jeju'ti.

³⁰ Ə loki Jeju njuw yiwi kandi nju ki masi kakin ningə, el ene: «Ginn nya'gi pəti gangi nga», ə ulə dɔ'ne nanga, ningə kon li'ə te.

Njerɔ kare ɔsi kadi Jeju

³¹ In ndɔ ki kadi lo ti dɔ'ti ə, in ndɔ kərkon. In ndɔ kərkon ki to ta dangi, ə, kadi to ninn'gi rai dɔ kagidəsi'ti ba ndɔ kərkon'ti el§, Juwipi'gi awi dəji Pilati kadi adi budi nja'de, ə ɔri'de kɔ dɔ kagidəsi'ti.

³² Lo kin'ti, njerɔ'gi awi budi nja de ki dɔkete num, in ki nja joo num, ki bəri'de dɔ kagidəsi'ti nan'ti ki Jeju.

³³ Loki rei tei dɔ Jeju'ti ə, oyi kadi in oy nga, adi budi nja'a el.

³⁴ Ningə njerɔ kare ə ɔsi kad'a ki ningə, ə tanan'ti non, mosi ki mann tei ta do ningə'ti kakin.

³⁵ De ki ɔr go nya'gi kin, oo ki kum'ne, ningə mannaji li'ə in ki rɔta'ti, taa inbe gər kadi in ta ki rɔta'ti ə n'el tɔ, kadi to ingi kaa uni me'se tɔ*.

³⁶ Toki rɔta'ti, nya'gi kin rai nya be kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Singə kare kaa de a tətə el†», kin tɔlta'ne.

³⁷ Taa ndangi ta ki rangi bay me makitu'ti lə Luwə eyina «A gonyi lo ki rɔ de'ti ki ɔsi kad'a ki ningə‡.»

*Uləi Jeju be ninn'ti**(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)*

³⁸ Go nya'gi'ti kin, Jisepi ki in de ki Arimate'ti, aw dəji tarow Pilati kadi n'or ninn Jeju. Jisepi in njendo lə Jeju ki ra rɔ'ne lo kiyə'ti, tado bol Juwipi'gi. Pilati ad'a tarow, adi Jisepi aw ɔr ninn Jeju.

³⁹ Nikodem ki ndɔki aw ingə Jeju kondɔ kakin kaa, aw ki nduji kagi'gi ki əti maji joo tado kɔy rɔ ninn'ti. Nduji kagi'gi ki bari'de mir in ki alowəsi, poləi'de nan'ti asi kiləw dɔmutə be.

⁴⁰ De'gi ki joo kin, uni ninn Jeju, doloi ki ta ku len. Lo dole'ti, buki nduji kagi ki əti maji səm'ti nden, nden, taa doloi, kigo kuji ra'a'ti lə Juwipi'gi ki isi rai ki ninn'gi lə'de bay taa uləi be'ti.

⁴¹ Lo ki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin, lo to non me kagi'gi'ti, ningə me lo'ti kakin, be ki to sigi, ki de ilə ninn'ti el bay to'ti non kadi mbal'ti.

⁴² Nga ningə, toki kaa ki lo ti ə a in ndɔ kərkon lə Juwipi'gi, uləi Jeju me be'ti kakin, tado in ndəkba kad'a'ti.

20*Jeju ində taa lo koy'ti**(Mat 28.1-10; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)*

¹ Ndɔ Dɔmasi ki ginn lo, loki lo to piti piti ba bay, Mari ki Magidala isi aw dɔbadi'ti ningə, oo mbal ki uti ta be ninn kakin, de uwə ɔr.

² Ə Mari anyi ngodi, aw ingə Piyər in ki njendo kare ki Jeju ndig'ə, el'de ene: «Uwəi Burəbe ɔri'ə badi'ti, ningə ji gər lo ki iləi'ə'ti el.»

³ Piyər in ki njendo ki kare kakin tei, isi awi ki dɔbadi'ti.

‡ 19:28 19.28 Pa'gi 69.22 § 19:31 19.31 Ndukun ki nja joo 21.22-23 * 19:35 19.35 Jan 20.31 † 19:36 19.36 Tekitaga 12.46; Pa'gi 34.21 ‡ 19:37 19.37 Jkr 12.10

⁴ Anyinan ngodi joo pəti, nan njendo ki kare kakin anyi ngodi utə Piyər, adi aw te dɔɔbadi'ti kete non'a'ti.

⁵ Loki aw te, ilə kəti'ne, gon lo ningə, oo ta ku'gi ki doloi ninn ə rai, nan ur me ɓe ninn'ti el.

⁶ Piyər ki in go'ə'ti, in yan'ne non re ə, ur me ɓe'ti, oo ta ku'gi ki doloi ninn ə rai,

⁷ taa oo ta ku ki uləi jam dɔ Jeju'ti tɔ ə to. Ta ku'ə kin to nan'ti ki ingi ki doloi ninn kin el, nan de ɓir adi to yan'ne dangi.

⁸ Go'ti, njendo ki kare ki re kete kakin, ur me ɓe'ti tɔ, adi oo nya'gi ki kum'ne num, un me'ne kadi in nya ki rɔta'ti num tɔ.

⁹ Nga ningə, biti te low'ə'ti kin kaa, tujə'de'ti kadi Jeju a ində taa dann nje koy'gi'ti el ɓay, toki Makitu lə Luwə el'n ta'a kete kin*.

¹⁰ In be ə, njendo'gi ki joo, təli iləi dɔ'de awi ɓe.

Jeju tɔji rɔ'ne Mari ki Magidala

(Mrk 16.9-11)

¹¹ Loki njendo'gi awi, Mari ra taga, kadi ɓadi'ti ndəkba, ra non. Loki ra non, ilə kəti'ne gon'n lo ɓe ninn'ti ə,

¹² oo malayka'gi joo ki ɔyi ku ki nda, ə ki lo'ti ki kete iləi ninn Jeju'ti. Ki kare isi tor'o'ti, kaw ki dɔ'a'ti, ə in ki nungi isi kaw ki nja'a'ti tɔ.

¹³ *Malayka'gi dɔji'ə eyina: «Dene, ra bann ə ra non wa?» Ə Mari ilə'de'ti ene: «Ɔri Burəɓe lə'm, ningə m'gər lo ki iləi'ə'ti el.»

¹⁴ Loki elta be ningə, ilə rəti ə, oo Jeju, nan gər kadi in Jeju el.

¹⁵ Ə Jeju dɔj'ə ene: «Dene, ra bann ə ra non wa? Si sangi nan wa?» Ningə Mari oo ene in nje ra kulə me ndɔɔ'ti ki to non kakin wa, adi el'ə ene: «Be'm, re in in ə ɔr'ɔ ə, ɔji'm lo ki ilə'ti, adi m'aw m'un'ə.»

¹⁶ Jeju ɓar'a: «Mari!» Ə Mari yəti rɔ'ne ki rɔ'a'ti, un ndu'ne ki taa, el'ə ene: «Rabuni!» ki ta Ebirə, ki kər me'ə nan «Njendo de'gi!»

¹⁷ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Ɔdi rɔ'm el, tado m'aw dɔran'ti rɔ Bai'ti el ɓay. Nga ningə, ki ngosine kin ə, aw rɔ ngannkon'm'gi'ti, el'de toki m'aw rɔ Bai'ti ki in Baw'se tɔ kin, m'aw rɔ Luwə'ti lə'm ki in Luwə lə'se tɔ kin.»

¹⁸ Ə Mari ki Magidala aw ingə njendo'gi el'de ene: «M'oo Burəɓe ki kum'm!» Ningə el'de ta'gi ki Jeju el'ə kakin adi'de ɔyi.

Jeju tɔji rɔ'ne njendo'gi

(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndɔ Dɔmasi'ti inɓe non losɔl'ɔ, njendo'gi kawinan me kəy'ti madi, ningə uti takəy mbuki dɔ'de'ti, tado ɓoli njekundo Juwipi'gi. Ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!»

²⁰ Ningə lo kin'ti, tɔji'de tor do ki ji'ne'ti ge, kadi'ne'ti ge adi'de ɔyi. Rɔ njendo'gi nəl'de ngayn, loki ɔyi Burəɓe.

²¹ Jeju təl el'de ɓay ene: «M'dəji kadi lapiya in sese! Nga ningə, toki Bai ulə'm, m'in kaa m'ulə'se tɔ.»

²² Ningə go ta'gi'ti kin, Jeju to kon lə'ne dɔ njendo'gi'ti, ə el'de ene: «Tai Ndil Luwə me'se'ti.

²³ De'gi ki a inyəi go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a inyə go majel'gi lə'de kɔ tɔ, ə nje ki a mbeti k'inyə go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti ba tɔ.»

Jeju in ki Tomasi

²⁴ Loki Jeju re rɔ njendo'gi'ti kin, Tomasi ki ɓari'ə Ndungə, ki in ki kare dann njendo'gi'ti in se'de low'ə'ti el.

* 20:9 20.9 Pa'gi 16.10

²⁵ Ə ndəgi njendo'gi eli'ə eyina: «J'oo Burəbe ki kum'je.» Nan Tomasi el'de ene: «Kin ə m'oo tor do poynti ki bəri ji'ə kin el num, m'ulə ngonn ji'm tor poynti'ti kin el num, taa m'ulə ji'm m'odi'n tor do ningə ki ɔsi kad'a kin el num ə, m'a m'un me'm el jagi.»

²⁶ Ndɔ jijoo go'ti, njendo'gi təli ingəi nan me kəy'ti bay, ningə in kin Tomasi in se'de nga. Uti takəy mbuki do'de'ti, ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sesel!»

²⁷ Ningə el Tomasi ene: «Tomasi, ulə ngonn ji'i lo kin'ti, ə gon ji'm'gi kin oo, taa ulə ji'i ɔdi'n tor do ningə ki kadi'm'ti kin oo tɔ. Ononyi kadi tadi, maji kadi un me'i.»

²⁸ Lo kin'ti non, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe lə'm! Luwə lə'm!»

²⁹ Ə Jeju el'ə ene: «In koo ki oo'm ki kum'i ne kin ə adi un me'i. Ningə adi m'el'i m'adi in gər toki nje ronel'gi ə in de'gi ki uni me'de ki kanji koo nya ki kum'de†.»

Ginn ndangi makitu kin

³⁰ Jeju ra nyakəji'gi ki rangi ngayn inbe bay takum njendo'gi'ti lə'ne, ki in ki ndangi me makitu'ti kin el.

³¹ Nan ingi kin, in ki ndangi'de be kadi uni me'se toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn lə Luwə. Ningə loki uni me'se ə a ingəi kajji ki biti ki non'ti ki ta kul'ə.

21

Jeju təji rə'ne njendo'gi siri ta ba'ti ki Tiberiyadi

(Luk 5.1-11)

¹ Go'ti gogi, Jeju təl te ingə njendo'gi bay ta ba'ti ki Tiberiyadi. Row ki te ngə'n'de ə to kin:

² Ndɔ madi, Simon Piyər num, Tomasi ki bəri'ə Ndungə num, Nataniyel num ki in de'gi ki Kana'ti ki Galile tɔ, ngann'gi lə Jebede ki joo tɔ, njendo'gi lə Jeju ki rangi in joo tɔ sii nan'ti.

³ Ə Simon Piyər el'de ene: «M'a m'aw ba kadi m'ndon kanji'gi.» Ningə ndəgə'gi eli'ə eyina: «J'in kaa j'a j'aw sə'i tɔ.» Ningə tei, ali me to'ti awi, nan kondə'a'ti kin, ngonn kanji kare kaa uwəi el.

⁴ Loki lo ti, Jeju re ra ta ba'ti non, nan njendo'gi gəri toki in Jeju el.

⁵ Ə Jeju el'de ene: «Ngann'gi, uwəi kanji nden el wa?» Ningə iləi'ə'ti eyina: «Jagi, ngonn kanji kare kaa j'uwə el.»

⁶ Ningə, Jeju el'de ene: «Iləi bandi dow tokibo'ti, ki dɔjikəl'se'ti kin, ə a uwəi kanji'gi.» Ə loki iləi bandi ə, bandi ɔy kanji kəy ki asi kadi ndəri tei taga el.

⁷ Lo kin'ti, njendo ki Jeju ndig'ə el Piyər ene: «In Burəbe.» Ə loki ta ki el ene: «In Burəbe», kin ɔsi mbi Piyər'ti taa par ə, Piyər ulə ku lə'ne rə'ne'ti, tadɔ kete ra ki rə'ne kare, ningə ɔsi me mann'ti.

⁸ Lo ki rai'ti kin, in sanyi el ki ngangı ba, awi asi kulə buy kare be par, adi ndəgi njendo'gi awi ki to nden nden ki ngangı ba'ti, ndəri bandi ki kanji rosi kakin go'de'ti.

⁹ Loki uri nanga ningə, oyi por ki de ulə kanji'ti, taa mapa kaa to non tɔ.

¹⁰ Jeju el'de ene: «Rei ki kanji'gi ki uwəi'de kakin ne adi j'oo.»

¹¹ Ə Simon Piyər al me to'ti, ndər bandi ki kanji rosi kakin nanga. In kanji'gi ki boi boi inbe ə in bu ki dɔ mi gidə in mutə (153). Kər'de inbe ki əti bol kin ə, bandi gangı el.

¹² Jeju el'de ene: «Rei ɔci nya.» Nga ningə, de kare dann njendo'gi'ti ki kadi dəji Jeju ene: «In nan wa?» goto, tadɔ gəri maji kadi in Burəbe.

¹³ Jeju ɔti rə'de'ti, un mapa adi'de, ningə adi'de kanji tɔ.

¹⁴ Loki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, in te ki nja mutə nga a te ki rə njendo'gi'ti lə'ne kin.

Jeju in ki Piyər

¹⁵ Go nya kusə'ti, Jeju dəji Simon Piyər ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm utə nje'gi sii kin wa?» Ə Simon ilə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndigi.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul ngann bati'gi'ti lə'm.»

¹⁶ Jeju təl dəji Simon bay ki nja joo ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ə Simon il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

¹⁷ Jeju təl dəji Simon bay ki nja mutə ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ningə lo kin'ti, me Piyər tuji də təl'ti ki Jeju təl dəj'ə bay ki nja mutə ene: «In ndigi'm wa?» kin, adi ilə'ti ene: «Burəbe, in gər nya'gi pəti, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

¹⁸ Nga ningə, toki rəta'ti, adi m'el'i: dəkagilo basa'i'ti, inbe dəə ndar bəd'i'ti, ə aw loki me'i ndigi, nan dəkagilo ki a bəgə ə, a oy ji'i taa kadi de ki rangi ə a dəə ndar bəd'i'ti, ə aw sə'i lə'ti ki me'i ndigi el.»

¹⁹ Ta'gi kin Jeju el be kadi təji'n gorow koy ki Piyər a oy kadi ulə'n təji də Luwə'ti. Go'ti, Jeju el'ə ene: «Un go'm.»

Njendo ki Jeju ndig'ə

²⁰ Piyər ilə rəti gogi ningə, oo njendo ki Jeju ndig'ə, in ki ndəki, lo nyakusə'ti, ndunə rə'ne ki də Jeju'ti, dəj'ə ene: «Burəbe, nan ə a uləi ji de'gi'ti wa?» kakin.

²¹ Loki Piyər oo'ə ə, dəji Jeju ene: «Burəbe, ə in kam, in ri ə a ra'a wa?»

²² Ə Jeju el Piyər ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki də'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti. In, ta lə'i in ta kadi un go'm par.»

²³ Ta kin sanan dann ngannkon'gi'ti toki njendo kam a oy el. Nan ki rəta'ti, kadi Jeju el Piyər ene: «A oy el» kin, el'ə be el. Ta ki el'ə ə, el'ə ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki də'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti.»

²⁴ In darə njendo'ə inbe kin ə mannaji də nya'gi'ti kin, ndangi'de me makitu'ti kin. Nga ningə ji gər kadi mannaji li'ə in ta ki rəta'ti.

²⁵ Jeju ra nya'gi ki rangi ngayn inbe bay. Re de ene n'ində ta'ne inbe nəm n'ndangi'n'de pəti me makitu'gi'ti ə, m'mər kadi dənangi inbe kin pəti kaa, makitu'gi kin a uwə.

Kulə'gi læ njeakawkulə'gi Ta ki dɔ kulə'gi læ njeakawkulə'gi

Makitu kin elta toji'n ke toki nan bann ə Burəbe awi'n dɔran'ti, adi'n togi njendo'gi læ'ne ki gorow læ Ndil Luwə kadi to tɔli rɔ'de go mbərkikində'ti li'ə ki dɔboy'ti (1.8). Be ə, njeakawkulə'gi manyinaji Jerujalem'ti ɔjido kində ki Jeju ində taa lo koy'ti aw dɔran'ti. Kibo'gi læ Juwipi'gi adi kon njeakawkulə'gi. Kadi nan kon kin ra adi njendo'gi tei iləi mbər Poyta ki maji dɔnangi Jude'ti pəti ki Samari biti par ki manga, tei Antiyosi'ti. Dann nya'gi'ti ki rai nya kin, in Piyər, Jaki, Jan, ki Jaki ki ngonn kon Jeju ə Ndil un'de ra'n kulə ngayn nan ki utə nje'gi kin, in Pol. J'oo kulə'gi ki Pol ra'de ki gorow kaw mbah'gi tadɔ kiləmbər Poyta ki maji ki low'ə'ti non ə, ində'n ginn Njekawnan'gi ki dɔnangi Aji'ti ki Du, dɔnangi Giresi'ti ki kaw lo kurkadi'ti. Makitu kin tɔlta'ne ki poyta læ Pol ki uwəi'ə dangay'ti Rəm'ti, nan toji toki de a ra togi kuwə Ta læ Ndil Luwə dangay'ti el.

Kon ta'gi ki me'ti: Kində kaw dɔran'ti biti te'n buki Ndil dɔ njendo'gi'ti 1-2. Mannaji ki kadi nan kon Jerujalem'ti 3-7. Poyta ki maji te Samari'ti 8. Kunme læ Pol 9. Njekunme'gi ki in Juwipi'gi el ki dɔkete dann Njekawnan'gi'ti 10-11. Tɔl Jaki, te Piyər dangay'ti 12. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki dɔkete læ Pol 13-14. Kawnan kibo læ njeakawkulə'gi læ Jeju Jerujalem'ti 15. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki nja joo læ Pol 16-18. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki nja mutə læ Pol 19-21. Uwəi Pol dangay'ti 22-26. Pol in Rəm'ti 27-28.

Kaw Jeju dɔran'ti

¹ Tewopil, me makitu'ti læ'm ki dɔkete*, m'ndangi ta'gi ki ɔjido nya'gi ki Jeju ulə ngirə ra ge, ndo de'gi ge.

² Nya'gi ki ra biti te'n me ndo'ti ki Luwə un'ə'n'ə aw si'ə dɔran'ti. Ningə kete bay ta kadi aw dɔran'ti, Jeju mbəti njeakawkulə'gi læ'ne, adi'de mbərkikində'gi læ'ne ki gorow læ Ndil Luwə.

³ Go koy'o'ti, Jeju ɔji rɔ'ne njeakawkulə'gi læ'ne. ɔji'de ki row'gi ki dangi dangi kadi gəri toki n'ra ki dɔ'ne taa. Ndo dɔsɔ go'ti ningə, te bus ki rɔ'de'ti el'de ta dɔ Konbe'ti læ Luwə.

⁴ Ndo kare ki isi sɔ nya se'de, Jeju el'de kadi tei gidi bebo Jerujalem'ti el. Nan kadi nginəi biti kadi Baw'ne adi'de kadikare ki un ndu'ne dɔ'ti kadi n'a n'adi kin bay taa†. Ningə el'de ene: «In kadikare ki m'inbe m'el'se ta'a kete nga.

⁵ Jan ra de'gi batəm me mann'ti, nan ingi, me ndo'gi'ti ki ngayn el ne ə, a rai'se batəm me Ndil Luwə'ti.»

⁶ *Njeakawkulə'gi læ Jeju ki kawinan rɔ'a'ti dɔji'ə eyina: «Burəbe, in dɔkagilo'ti ki ngəsine inbe kin ə a taa konbe adi *Isirayel wa?»

⁷ Ə el'de ene: «In ta læ'se kadi in gəri dɔ kad'a eke dɔ gangi lo'gi ki Bai ɔji kigo lo togi'ti læ'ne el.»

⁸ Nan a ingəi togi loki Ndil Luwə a re dɔ'se'ti. A tɔli nje mannaji læ'm me bebo Jerujalem'ti num, dɔnangi Jude'ti ba pəti num, Samari'ti num, ratata dɔboy dɔnangi'ti.

⁹ Loki Jeju el'de ta'gi kin ginn'ə gangi ningə, oyi'ə isi aw ki taa me nəl'ti. Ningə kilndi re uti kum'de adi oyi'ə el.

* 1:1 1.1 Luk 1.1-4 † 1:4 1.4 Luk 24.49

¹⁰ Kum'de nanyi ki taa dōran'ti, lo koo go Jeju lo kaw'a'ti, ningə, dingəm'gi joo ki uləi ku'gi ki nda bal bal tei bus ki rō'de'ti, ningə eli'de eyina:

¹¹ «De'gi ki Galile'ti, tado ri ə rai ra gonyi lo ki taa dōran'ti be wa? Daro Jeju inbe ki uni'ə ta dann'se'ti awi si'ə dōran'ti kin ə, a təl re toki oyi go'ə lo kaw'a dōran'ti kin be to.»

Kuti lə njekawkulə'gi

¹² Be ə njekawkulə'gi lə Jeju təli do mbal kagi Buni'ti awi Jerujalem'ti gogi. Mbal kagi Buni kin in ndəkba ki bebo Jerujalem.

¹³ Loki rei tei Jerujalem'ti ningə, ali awi me kəy'ti kare ki in do mad'a'ti taa, loki rai to lo kisi'de kete kete. Adi in Piyər num, Jan num, Jaki in ki Andire num, Pilipi in ki Tomasi num, Batilemi in ki Matiye num, Jaki ki ngonn lə Alpe num, Simon ki nje rō tado ta kingədo lə be lə'ne num taa Judi ki ngonn lə Jaki num to.

¹⁴ Ingi pəti, ki me'de ki kareba, kawinan nəm nəm kadi elita ki Luwə ta ta, nan'ti ki dene'gi madi. Mari ki kon Jeju in dann'de'ti num taa ngannkon Jeju num to.

Matiyasi or tor Judasi

¹⁵ Me ndo'gi'ti kin, njekunme'gi kawinan asi bu ki do joo. Ningə Piyər ində taa dann ngannkon'ne'gi'ti el ene:

¹⁶ «Ngannkon'm'gi, maji kadi nya ki Ndil Luwə elta'a me Makitu'ti lə Luwə tolta'ne. Tado Ndil Luwə, elta kete ki ta *Dabidi, oji'n do Judasi ki or non de'gi ki rei uwəi Jeju.

¹⁷ Judasi in ki kare dann'je'ti, ningə aw ki kulə lə'ne ki sōw do'ne kadi ra dann'je'ti to.

¹⁸ Ki nar ki adi'ə tado kugə'n goji kulə ki majel ki ra kin ə, Judasi aw ndogi'n lo ndoo. Me ndoo'ti ki ndogi kakin ə, ində taa osi, do'a sur ki nanga, me'ə ndu rusi adi ti'ə ala mban dōnangi'ti.

¹⁹ De'gi pəti ki dōnangi Jerujalem'ti oyi ta kin. Be ə bari lo ndoo kakin ki ta be lə'de eyina: "Akeldama", kər me ta kin nan: "Lo ndoo mosi".

²⁰ Ndangi me makitu Pa'gi'ti eyina:

"Kadi kəy li'ə in ki k'inyə ko num,

Kadi de kare ka isi me'ti el num‡,"

Taa ndangi bay eyina:

"Kadi de ki rangi or tor'o."

²¹ «Be ə, maji kadi ji mbəti de kare mbunə de'gi'ti inbe ki njiyəi se'je nan'ti ki ndo'gi pəti ki Burəbe Jeju awi'n se'je num təl'n se'je num inbe kin.

²² Ulə ngirə do batəm'ti lə Jan, ratata te'n do ndo'ti ki Luwə un'n Jeju ta dann'je'ti awi'n si'ə dōran'ti. Kadi de kare dann'de'ti, in nje mannaji, nan'ti se'je toki Jeju ində lo koy'ti.»

²³ Lo kin'ti, rei ki de'gi joo oji'de, ki dōkete in Jisepi ki bari'ə nan Barsabasi, ki indəi to'a ki rangi nan Jusitusi, ningə ki nja joo in Matiyasi.

²⁴ Ningə eli Burəbe eyina: «Burəbe, in gər ngarme de'gi pəti tigə, ə oji'je ke mbunə de'gi'ti ki joo kin, in ki ra ə mbət'ə wa?

²⁵ Mbət'ə kadi un ta kulə lə njekawkulə ki Judasi inyə ta'a ə aw lo'ti lə'ne ki sōw do'a kadi awi'ti kin.»

²⁶ Rai buki buki, ningə buki buki osi do Matiyasi'ti. Adi Matiyasi ore kadi njekawkulə'gi ki dōgi gidə in kare.

2

Re lə Ndil Luwə

¹ Loki ndo nanyi Pantəkoti asi ningə*, njekunme'gi pəti kawinan lo kareba.

‡ 1:20 1.20 Pa'gi 69.26, 109.8 * 2:1 2.1 Lebitiki 23.15-21; Ndukun ki nja joo 16.9-11

² Tanan'ti non, kah nya madi in dōran'ti, ə to to nəl bo ki ulə ki togi'ne kin be. Kah nya kakin taa lo me kəy'ti ki sii'ti.

³ Oyi nya'gi ki toi to por ə ndonn'o'gi tei bilim bilim be, tei, kanyinan dō'de'ti kare kare.

⁴ Ndil Luwə rosi me'de pəti, adi uləi ngirə kel ndonnta'gi ki rangi, kigo kində'ti ki Ndil Luwə ndə'n ta de'ti ki ra kadi el.

⁵ Ningə me ndo'a'gi'ti kin, *Juwipi'gi ki nje bol Luwə, in ki dō be'gi ki dangi dangi ki dōnangi'ti ne pəti, rei sii Jerujalem'ti.

⁶ Loki oyi kah nya kin ningə, anyinan ngodi rei mbonyinan banyinan banyinan, ndil'de te saw, tado nan nan dann'de'ti, oo dō ndu njekunme'gi ki sii elita ki ndonnta be lə'ne.

⁷ Nya kin əti'de bol ngayn adi ndil'de anyi ur kaki, oyi kadi in nya ki rōta'ti el, adi eli eyina: «De'gi ki isi elita kin pəti in de'gi ki in Galile'ti,

⁸ Nga bann be nan nan dann'je'ti, oo ta ki te ta'de'ti ki ndonnta be lə'ne wa?

⁹ J'in de'gi ki Parti'ti, ki Medi'ti, ki Elamiti'ti, ki nje k'in dōnangi Mejopotami'ti num, ki Jude'ti num, Kapadosi'ti num, taa Pon'ti ki in ngonnbə ki dōnangi Aji'ti num,

¹⁰ Piri'gi'ti num, Pampili'ti num, Ejipiti, ki dōnangi Libi'ti ki in ndəkba ki Sirenn, eke nje k'in dōnangi Rōm'ti.

¹¹ J'in pəti j'in Juwipi koji'gi ge ki Juwipi təl'gi ge. J'in Kireti'ti ki Arabi'ti. Be ka, j'oo dō ndu'de ki elita ki ndonnta be lə'je, ojidō nya'gi ki əti bol ki Luwə ra.»

¹² Ingi pəti ndil'de anyi ur kaki adi gəri ta inbe ki kadi eli el, ningə elinan mbunə'de'ti eyina: «Kor me nya ki ra nya kin nan ri ə?»

¹³ Nan nje ki nan'gi kogi dō nje kel ndonnta'gi'ti ki dangi dangi ki ki ra eli, eyina: «In yiwi kandi nju ə anyinan ngayn ə ra'de.»

Piyər elta bulə de'gi

¹⁴ Piyər indəi rai taa ki ndəgi njekawkulə'gi ki dōgi gidə in kare, ningə un ndu'ne ki taa elta bulə de'gi ene: «Uri mbi'se maji oyi dō ta lə'm in Juwipi'gi ki de'gi pəti ki isi Jerujalem'ti ne. Maji kadi gəri nya ki isi ra nya kin tō.

¹⁵ De'gi madi dann'se'ti oyi kadi in yiwi kandi nju ə ra de'gi kam. Nan jagi! Ji ra ki sin non kadi nda'ti bay!

¹⁶ Nan ngosine nya ki ndəki njekeltakita Luwə'ti Juwəl elta'a ka ə ra nya kin:

¹⁷ "Nya'gi ki Luwə elta'a kadi a rai nya me ndo'gi'ti ki dōboy'ti kaa ə toi kin:

M'a m'ulə ki Ndil'm dō de'gi'ti pəti.

Ngann'se'gi ki dingəm ki nje ki dene a təli njekelta ki ta Luwə'ti,

Basa'gi lə'se a oyi nya'gi me ndil'ti,

Bugə'gi lə'se, a oyi nya'gi ki to lo kiyərō'ti me ni'ti.

¹⁸ Oyo me ndo'gi'ti kin,

M'a m'ulə ki Ndil'm dō ngann njekulə'gi'ti lə'm ki dingəm ki nje ki dene.

A in nje kelta ki ta'm'ti.

¹⁹ M'a m'ra nya'gi ki de asi ra el me dōran'ti taa nu,

Ningə dōnangi'ti ne, m'a m'ra nyakoji'gi ki əti bol,

Adi in: mosi num, por num, sa ki su luy luy num tō,

²⁰ Kete bay ta kadi ndo ki bo ngayn, ki rosi ki piti lə Burəbe kin a re,

Loki kada a təl lo ki ndul, ningə nanyi a təl mosi.

²¹ Ningə me ndo'ti kin, de'gi pəti ki bari tō Burəbe a ingəi kajit†.

²² «In Isirayel'gi, uri mbi'se maji oyi ta ki m'a m'el'se. In gəri pəti kadi Jeju ki Najareti, dingəm kin ki Luwə oj'ō ki taga kadi n'ndig'ə, ə Luwə ra nya'gi ki de asi ra el ki nyakoji'gi ki əti bol ki takul'ə dann'se'ti ne.

† 2:21 2.21 Juwəl 3.1-5

²³ Dingəm kin, uləi'ə jì'se'ti kigo kun ndu'ti ki Luwə un, num kigo kojitara'ti li'ə ki to kete. Ningə ingi adi de'gi ki gəri Luwə ki rōta'ti el, toli'ə ki row bər ki bəri'ə dō kagidəsi'ti.

²⁴ Nan Luwə gangi kulə koy rō'a'ti kō ad'a ində taa lo koy'ti, tado koy aw ki tōgi kadi uwə ginn tōgi'ne'ti be ninn'ti el.

²⁵ Dabidi elta oji'n dō'a ene:

“M'oo Burəbe ki dōkagilo'gi pəti non'm'ti,
Tado in dōjikol'm'ti kadi m'te m'osi el.

²⁶ In tado kin ə rōnel rosi me'm adi m'osi'n pa tō.

Be ə, be ninn'ti kaa, darō'm a ɔrkon ki kindəmedōti,

²⁷ In Burəbe, a tusi'm inyə'm kō koo el,

A inyə njekuləbər lə'i ki Ar njay ad'a ndum lo ki koo'ti el tō.

²⁸ In ə oji'm row kadi m'təl m'nji'n ki dō'm taa,

Ningə a adi'm rōnel me k'in nan'ti sə'm‡.”»

²⁹ Piyər təl el bay ene: «Ngannkon'm'gi, adi m'el'se ta ki rōta'ti: kaw'je Dabidi oy toki rōta'ti adi duwi'ə. Dōbad'a to dann'je'ti ne biti bone.

³⁰ In njekeltakita Luwə'ti, ə gər kadi Luwə un ndu'ne ad'a ki kiwro kadi n'a n'adi de kare ki ginn kaw'ti li'ə a onbe tor'o'ti§.

³¹ Dabidi gər nya ki a ra nya lo ti'ti, adi elta kin lo koy'ti læ Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə kin kete. In ta li'ə ə Dabidi ene Luwə a inyə lo ki koo'ti el, taa a inyə darō'a adi ndum be ninn'ti el tō.

³² Jeju ki m'nji m'el'ta li'ə kin, Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti, j'in pəti jì gəri maji.

³³ Go'ti ningə, Luwə un'ə aw si'ə dōran'ti adi isi dōjikol'ō'ti. Ningə ngōsine Luwə ki Baw ad'a Ndil'ne toki un'n ndu'ne. Ndil kin ə, Jeju buki dō'je'ti, toki oyi ngōsine ki kum'se ge, ki mbi'se ge kin.

³⁴ Toki rōta'ti, Dabidi aw dōran'ti el, nan el ene: “Burəbe el Burəbe lə'm ene: «Re isi dōjikol'm'ti,

³⁵ biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn tōg'i'ti*.»”

³⁶ In be ə, rō Jeju inbe ki bəri'ə dō kagidəsi'ti kin ə, Luwə ad'a in Burəbe num, Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə num tō. In kin ə in nya ki maji kadi de'gi pəti ki Isirayel'ti gəri maji.»

Nje ki uni me'de adi Kirisiti dōkete

³⁷ Loki de'gi oyi ta kin ningə, me'de olo wuti wuti adi dōji Piyər ki ndəgi njekawkulə'gi eyina: «Ngannkon'je'gi, in ri ə kadi jì ra wa?»

³⁸ Piyər təl el'de ene: «Inyəi gorow njiyə'se ki majel kō, ningə kadi de ki ra dann'se'ti adi rai'ə batəm me tō Jeju Kirisiti'ti, kadi majel'gi lə'se in ki k'inyə go kō. Ningə a ingəi Ndil Luwə.

³⁹ Toki rōta'ti, kunndu læ Luwə in tado lə'se num, tado læ ngann'se'gi num, tado de'gi ki sii sanyi num. Sow dō de'gi pəti ki Burəbe Luwə lə'je a bər'de.»

⁴⁰ Piyər el'de ta'gi ki rangi ngayn go'ti bay kadi man'n naji, ningə ulə dingəm me'de'ti ə el'de ene: «Gangi nan ki ginn de'gi ki majel ki bone kin, kadi Luwə aji'n'se.»

⁴¹ De'gi pəti ki taai ta læ Piyər, rai'de batəm. Ndo'a'ti kakin, de'gi asi dər mutə rei orei kadi njekunme'gi ki kete.

⁴² Ulə ngirə dōkagilo'ə'ti kin, rei nəm nəm tado k'oo dō nyando læ njekawkulə'gi num, lo ra madi nan'ti num, lo tōti mapə'ti num, taa lo kelta'ti ki Luwə num tō.

⁴³ Njekawkulə'gi rai nya'gi ki de asi ra el ki nyakɔji'gi ki ɔti bol ngayn adi de'gi pɔti sii ki bol me'de'ti.

⁴⁴ Nje kunme'gi indəi rɔ'de nan'ti kareba ɔ kawɪ nyakingə'gi lə'de dɔnan'ti kareba tɔ.

⁴⁵ Ndogi se'de nyakingə'gi ki nya maji'gi lə'de ɔ lowəi nan nar'a kigo ge'ti lə de ki ra.

⁴⁶ Nɔɔ kare kare pɔti, ki me ki kareba, ingəi nan Kəy'ti lə Luwə. Lowəi nan mapa me kəy'gi'ti lə'de, sɔi nya'gi lə'de ki rɔnel num, ki me ki sɔl lɔm lɔm num tɔ.

⁴⁷ Osi pa'gi uləi tɔji dɔ Luwə'ti, ningə de'gi pɔti ndigi ta lə'de tɔ. Nɔɔ kare kare pɔti, Burəbe adi kɔr de'gi ki aji'de, re dɔ mad'a'ti par par.

3

Piyər adi lapiya de ki nja'a oy

¹ Nɔɔ kare Piyər ingi ki Jan isi awi Kəy'ti lə Luwə tado kelta ki Luwə dɔ kadi'ti ki mutə ki losɔl'ɔ.

² Dɔkagilo'ə'ti kin ɔ de'gi ai ki de ki nja'a oy lo koj'o'ti nu, indəi'ə ta Kəy'ti lə Luwə. De kakin, nɔɔ kare kare pɔti, a indəi'ə ta Kəy'ti lə Luwə ki bari'ə nan: «Ta Kəy ki Ndolo». Indəi'ə kadi kɔy nya de'gi ki isi uri me nati Kəy'ti lə Luwə.

³ Loki oo Piyər ki Jan ki isi uri ki me Kəy'ti ningə, kɔy'de nya.

⁴ Piyər ki Jan uri kum'de ki dɔ'a'ti, ningə Piyər el'ə ene: «Gon'je ne!»

⁵ Nje nja koy gon'de, ɔji me'ne'ti kadi n'a ningə nya madi ji'de'ti.

⁶ Nan Piyər el'ə ene: «M'aw ki nar el num, ki ɔr el num kadi m'ad'i. Nan nya ki m'aw'n ji'm'ti in tɔgi Jeju Kirisiti. Be ɔ kadi me tɔ Jeju Kirisiti ki Najareti'ti, ində taa ɔ njiyɔ!»

⁷ Piyər uwə ji kol'ɔ, ɔ un'ə ki taa. Tanan'ti non par ɔ nja'a'gi ki gul nja'a'gi təli toi maji kare.

⁸ In bal ra taa ɔ ulə ngirə njiyɔ. Aw se'de nati Kəy'ti lə Luwə. Tur jagira ki rɔnel num ulə tɔji dɔ Luwə'ti num tɔ.

⁹ De'gi pɔti oyi'ə lo njiyɔ'ti num, lo kulə tɔji dɔ Luwə'ti num tɔ.

¹⁰ De'gi gəri'ə maji kadi in nje mote ki kete in nje kisi ta Kəy'ti lə Luwə ki bari'ə nan: «Ta Kəy ki Ndolo», isi kɔy nya inbe ka am. Loki de'gi oyi nya ki te dɔ'a'ti kin ningə, ndil'de anyi ur kaki adi bol ra'de ngayn.

Piyər elta bulə de'gi

¹¹ Nje nja koy kakin inyə go Piyər ki Jan el. Nya kin ra adi ndil de'gi pɔti anyi ur kaki. Be ɔ, de'gi pɔti anyinan ngodi kawinan ki dɔ'de'ti dɔ'de'ti takəy'ti ki bari'ə nan: «Tabiti lə Salomon».

¹² Loki Piyər oo nya kin ningə, el bulə de'gi ene: «Ngann Isirayel'gi, bann ɔ nya ki ra nya kin ɔti'se bol kədi be wa? Bann ɔ uri kum'se ki dɔ'je'ti to nya ki in j'inbe ki tɔgi'je, eke in ki takul kaw ki j'aw ki bol Luwə me'je'ti ɔ j'adi'n dingəm kam njiyɔ'n be wa?»

¹³ Jagi, in Luwə lə *Abiraham, lə *Isaki, lə *Jakobi, Luwə lə kaw'je'gi in ɔ ulə tɔji dɔ bər'ti lə'ne Jeju, ki uləi'ə ji Pilati'ti, *Pilati un ndu'ne kadi n'ilə taa, nan ingi mbəti.

¹⁴ Oyo, ingi manji ta gər nje kar njay ki njera nya ki dana. Ningə dəji kadi ji ra maji sese ɔ j'ilə de ki nje tɔl de'gi taa tor'o'ti.

¹⁵ In be ɔ, adi toli in ki in nje kadi de'gi sii ki dɔ'de taa. Nan Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti, j'in pɔti ji gər maji.

¹⁶ In tado kun ki j'un me'je j'adi Jeju kin ɔ, tɔgi ki to me tɔ'a'ti, adi tɔgi dingəm ki oyi'ə, taa gəri'ə kin, kadi ində ra'n taa. Oyo, kunme ki tɔg'ɔ to ki takul Jeju, adi dingəm kin lapiya ki rɔta'ti, in nya ki ra nya takum'se'ti pɔti adi oyi.

¹⁷ Ngəsine ngannkon'm'gi, m'gər maji ngayn kadi nya ki rai kin, in kigo gər'ə'ti el, ingi ki njekɔrnon'se'gi pɔti.

18 Nan, in ki row kin ə, Luwə tol'n ta nya ki iləmbər'ə kete ki takul njekeltakita'a'ti pəti ene: Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, ki n'un ndu'ne kadi n'a n'ulə, a ingə kon.

19 Ngəosine, inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kə, ə təli rei rə Luwə'ti kadi inyə'n go majel'gi læ'se kə.

20 Ningə Burəbe a adi'se dəkagilo kərkon, a ulə ki in ki ində də'a nan'ti kete to Kirisiti, ki in De ki Luwə mbət'ə, adi in Jeju, adi'se.

21 Nan ngəosine kin, maji kadi Jeju isi dərən'ti, biti kadi Luwə təl nya'gi pəti ki dənangi'ti ki sigi gogi, toki ilə'n mbər'ə me bal'gi'ti ki dər, ki takul de'gi ki njekeltakita'a'ti ki ari njay ki mayinu.

22 Be ə, *Moji ene: "Burəbe Luwə læ'se a adi njekeltakita'a'ti, ki to to m'in be, a in dann ngannkon'se'gi'ti, tado læ'se, a oyi də ta'gi pəti ki a el'se.

23 De ki mbəti təl rə'ne go ta'ti ki njekeltakita Luwə'ti kin a el ningə, Luwə a tuj'ə kə dann de'gi'ti læ'ne ki koy*."

24 De'gi ki njekeltakita Luwə'ti pəti, ulə ngirə də Samiyel'ti nu ki nje re go'ə'ti, elita də dəkagilo'ti ki ji isi me'ti bone kin kete.

25 Ingi, ə in de'gi ki ta ki Luwə el ki ta de'gi ki njekeltakita'a'ti kin səw də'se, taa kunmində ki Luwə un adi kaw'je'gi loki un ndu'ne adi Abiraham kin səw də'se tə. Luwə un mindi'ne ene: "Ginn koji'gi ki dənangi'ti pəti a in ki njangi də ki takul ginn kaw læ'i†."

26 In ki tado læ'se kete, ə Luwə te'n ki njekulə læ'ne, ulə adi'se kadi njangi də'se, ki takul ra ki ra adi nan nan inyə gorow njiyə'gi læ'ne ki majel kə.»

4

Piyər ingi ki Jan rai non njegangita'gi'ti læ Juwipi'gi

1 Loki Piyər ingi ki Jan isi elita bulə de'gi to kel ba bay ə, njekujənyamosi kadikare'gi ki madi num, kibo ki də Kəy'ti læ Luwə num ta ki de'gi madi ki mbunə kuti'ti læ *Sadusi'gi, tei ki rə'de'ti bus.

2 Wongi ra njekərnon Juwipi'gi ngayn tado oyi Piyər ingi ki Jan isi ndoi nya bulə de'gi, ningə eli'de eyina: «Toki Jeju ində'n taa lo koy'ti inbe kin ə, njekoy'gi kaa a indəi taa lo koy'ti tə.»

3 Uwəi'de iləi'de kəy dangay'ti ratata lo ti, tado losəl nga, adi lo kadi gangi ta də'de'ti goto.

4 Ningə mbunə nje'gi'ti ki oyi ta læ'de, ngayn'gi dann'de'ti uni me'de. Be ə, ra adi kər dingəm'gi re də mad'a'ti adi asi dər mi kare.

5 Lo ti də'ti ningə, njekərnon Juwipi'gi num, ngatəgi'gi num ta njendo ndukun'gi num, kawinan me bebo'ti ki Jerujalem.

6 Lo kawnan'ti kin, Hann ki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi in'ti non, taa Kayipi num, Jan num, Alegijandir ki ndəgi de'gi pəti ki me kəy'ti læ njekujənyamosi kadikare'ti kibo kakin num kaa in non tə.

7 Adi rei ki Piyər ki Jan non'de'ti ki non Njekawnan'gi'ti, ə dəji'de ta eyina: «Ki təgi ki in ra eke me tə nan'ti ə rai nya kin wa?»

8 Ningə Piyər, Ndil Luwə rosi me'ə, adi el'de ene: «In njekərnon'gi ki ngatəgi'gi,

9 dəji'je ta bone əjido nya ki maji ki ji ra ki de ki nja'a oy ki kuji nya ki ji ra ə ingə'n lapiya.

10 Maji kadi ingi pəti gəri ar njay taa de'gi pəti ki Isirayel'ti kaa, kadi gəri maji tə: In me tə Jeju Kirisiti ki Najaretitə ə ji ra'n nya kin. In ki takul Jeju inbe ki bəri'ə də kagidəsi'ti ə Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti inbe kin ə, dingəm kin ra'n ta non'se'ti, ki lapiya nga kin.

* 3:23 3.23 Ndukun ki nja joo 18.15, 18, 19 † 3:25 3.25 Lotum 22.18

11 In mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə, nan in ə təl mbal ki maj'a utə mad'a'gi pəti, in mbal ki nje kadi təgi kəy*.

12 Kajji in me to'a'ti ki kar'ne ba. To ki rangi ki Luwə adi de dənangi'ti ne mbunə de'gi'ti kadi j'ingəi kajji goto.»

13 Ndoji njegangi ta'gi ki kibo læ Juwipi'gi ngayn loki oyi Piyər ingi ki Jan elita ki kanji bol, tado gəri'de kadi in de'gi ki kare ki kanji nyando. Nan k'in ə gəri kadi in de'gi ki in nan'ti ki Jeju mayinu.

14 Nan loki oyi dingəm ki adi'ə lapiya kakin ra taa gədi'de'ti ningə gəri lo ta ki kadi eli'de el.

15 Be ə uni ndu'de adi Piyər ingi ki Jan, taa dingəm kakin num kadi tei taga, ningə manjinan ta mbunə'de'ti eyina:

16 «Ri ə j'a rai ki de'gi kam wa? Tado rai nyakəji ki əti bol ki to ndalo'ti ar njay adi de'gi ki Jerujalem oyi poy'o. Lo kadi ji manji goto.

17 Nan k'in ə kadi poyta kin aw ki kete kete mbunə de'gi'ti el nga. Adi j'uləi ji'je kum'de'ti kadi kaw ki kete non kam, eli'de madi ta me to Jeju'ti el nga.»

18 Go ta'gi'ti kin, ai ki Piyər ingi ki Jan kəy gogi ə ɔgi'de ki təgi'de kadi elita eke ndoi nya me to Jeju'ti el nga.

19 Nan Piyər ingi ki Jan eli'de eyina: «Eli'je adi j'oo, ke in gorow'ə'ti, takum Luwə'ti, kadi ji təl rə'je go ta'ti lə'se yo ə j'inyə ta læ Luwə wa?

20 Ki ɔjido'je, j'in j'asi manji ta do nya'ti ki j'oo ki kum'je num, ki mbi'je num kin el.»

21 Loki uləi ji'de kum'de'ti ki nja joo bay ningə, inyəi'de adi ai. Toki rəta'ti, ingəi nya madi rə'de'ti ki asi kuwə'n'de dangay'ti el, tado de'gi pəti piti Luwə tado nya ki ra nya kin.

22 Bal dingəm ki ingə lapiya ki takul nyakəji ki əti bol kin, utə došo.

Nje kunme'gi elita ki Luwə

23 Go k'inyə de'ti, Piyər ingi ki Jan ai ingəi madi'de'gi ki njekunme'gi, ɔri'de poy nya'gi pəti ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatəgi'gi eli'de.

24 Loki madi'de'gi oyi ta lə'de ginn'ə gangi nga ningə, pəti ki me ki kare, elita ki Luwə eyina: «Burəbe, in ə ra dəran ki dənangi, taa ra babo ki nya'gi pəti ki me'ti to†.

25 In ə adi Ndil Luwə elta ki ta kaw'je Dabidi ki bər lə'i ene: Ginn be'gi ki dangi dangi tonyi rə ki ndangi kare be. Taa kojitara'gi lə'de to rə'de'ti kare!

26 Ngar'gi ki dənangi'ti ne indəi do rə'de dana tado kaw rə, nje konbe'gi indəi rə'de nan'ti, ɔsi ta Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə to Ngar.

27 Toki rəta'ti, in me bebo'ti kin ə, *Erodı ingi ki Ponsi Pilati, nan'ti ki ginn de'gi ki dangi dangi ki ngann Isirayel'gi indəi rə'de nan'ti ɔsi ta njekulə lə'i ki ar njay, ki in Jeju ki mbət'ə to Kirisiti‡.

28 Nya'gi lə'de ki rai kin, in təl ə tolita kojitara'gi lə'i pəti ki ɔji kete, ki təgi, me ndigi'ti lə'i.

29 Ngə sine Burəbe, oo ji'de ki isi uləi kum'je'ti kadi indəi'je bol'ti kin! Adi bər'gi lə'i təgi kadi iləi mbər ta lə'i ki me ki tinyi kati.

30 Ningə, kadi ɔji təgi me to njekulə'ti lə'i ki ar njay Jeju, kadi njemonyi'gi ingəi lapiya num, taa kadi nyakəji'gi ki nya'gi ki de asi ra el rai nya num to.

31 Loki tai kon ta kelta'ti ki Luwə ningə, dənangi yəki yikiti yikiti ginn nja'de'ti, lo ki ki kawinan'ti. Ningə Ndil Luwə rosi me'de pəti adi iləi mbər ta læ Luwə ki rə ki tinyi kati.»

Nje kunme'gi indəi rə'de nan'ti

* 4:11 4.11 Pa'gi 118.22 † 4:24 4.24 Tekitaga 20.11; Pa'gi 146.6 ‡ 4:27 4.27 Luk 23.7-11; Ejay 61.1

³² Nje kunme'gi pəti indəi rə'de nan'ti ki ngarme ki kare ki mərta ki kare. De kare ki ində gu'ne ki nyakingə lə'ne ki səw də'ne goto, nya'gi pəti in dənən'ti kareba.

³³ Ki təgi ki əti bəl ngayn ə njekawkulə'gi manyinajə kin lo koy'ti læ Burəbe Jeju. Ningə, kare kare pəti, Luwə njangidə'de njangi də ki əti bəl ngayn.

³⁴ Be ə de kare dann'de'ti ki nya to rə'a goto. Tado nje'gi ki awi ki lo ndəə'gi ki kəy'gi, uni ndogi ə rei ki nar'a,

³⁵ adi njekawkulə'gi. Ningə njekawkulə'gi lowəi nar kakin dann'de'ti pəti, nan nan ingə kigo nya ge'gi'ti li'ə.

³⁶ De madi kare ki tə'a nan Jisepe, ki in ginn koji'ti læ *Lebi, ki dənangi Sipir'ti, ki njekawkulə'gi indəi tə'a nan Barnabasi, kər me'ə nan: «De ki njekulə dingəm me de'gi'ti,»

³⁷ in kaa, aw ki lo ndəə, ə un lo ndəə lə'ne kakin ndogi, ə re ki nar'a adi njekawkulə'gi.

5

Ta ki ngom læ Ananiyasi in ki Sapira

¹ Dingəm madi kare ki tə'a nan Ananiyasi in ki dene lə'ne Sapira, ndogi lo lə'de tə.

² Ananiyasi ingi ki dene lə'ne Sapira indəi ndu'de nan'ti, iyəi nusi nar, ə awi ki ndəgə adi njekawkulə'gi.

³ Piyər el'ə ene: «Ananiyasi, ra bann ə inyə *Satan adi ur me'i'ti əti bəl be wa? Ɔr nusi nar lo ndəə lə'i ngəm, ə elta ki ngom Ndil Luwə!

⁴ Ri ə əgi kadi ngəm nyakingə lə'i wa? A re ndogi'n ə binəm kaa, ri ə əgi kadi nar ki ingə kin, ra'n nya ki me'i ge wa? Nya ki mər me'i'ti kin in nya ki majel. In de'gi ə el'de ta ki ngom el, nan in Luwə ə el'ə ta ki ngom.»

⁵ Loki Ananiyasi oo ta kin par ə, osi nanga, oy. De'gi pəti ki oyi poyta kin, bəl ra'de ngayn.

⁶ Basa'gi rei ragi ninn'ə, ə uni'ə, ai duwi'ə.

⁷ Asi ngirə kadi mutə go'ti, dene li'ə re ur kəy ki kanji kadi gər nya ki ra nya.

⁸ Piyər dəj'ə ene: «El'm ta adi m'oo, ke kər nar ki ndogi sese lo ndəə lə'se inbə ənn bə?» Ə dene el'ə ene: «Oyo, kər nar ki j'ingə in be inbə.»

⁹ Lo kin'ti, Piyər el'ə ene: «Nga ra bann ə indəi ndu'se nan'ti kadi soki Ndil Burəbe wa?» Oo kah nja de'gi ki awi ki ngaw'i duwi'ə ə bər takəy'ti kin, in kaa a ai sə'i tə.

¹⁰ Tanan'ti non par ə Sapira osi nja Piyər'ti nanga, oy. Loki basa'gi ki nje kaw duw ngaw'a uri kəy ningə, ingəi ninn'ə adi uni'ə awi si'ə duwi'ə kadi ngaw'a'ti.

¹¹ Nya ki ra nya kin, ra adi *Njekawnan'gi pəti, bəl ra'de ngayn, taa de'gi pəti ki oyi poyta kin kaa, bəl ra'de ngayn tə.

Njekawkulə'gi rai nya'gi ki əti bəl bəl

¹² Njekawkulə'gi rai nya'gi ki əti bəl ki nya'gi ki de asi ra el ngayn dann de'gi'ti. Nje kunme'gi pəti, kawinan lo kareba, ginn tabiti'ti læ *Salomon, ta Kəy'ti læ Luwə.

¹³ De'gi ki rangi ki uni me'de adi Luwə el bəy bəli kadi rei rə'de'ti. Be kaa, piti njekunme'gi ngayn.

¹⁴ Dingəm'gi ki dene'gi ngayn ngayn uni me'de adi Burəbe, adi kər'de ore də njekunme'gi ki də'ti də'ti.

¹⁵ De'gi ai bitə oyi njemonyi'gi ki taga kadi row'ti, tiləi'de də tirə'gi'ti eke də kagi'ti ki oti'de, kadi re Piyər dər ningə, ndil'ə ur də in ki ra'ti wa kare dann'de'ti.

¹⁶ De'gi ngayn indəi bə'gi'ti ki gidi bəbo Jerujalem'ti, rei bur bur ki njemonyi'gi ki de'gi ki ndil'gi ki majel yəti də'de. Ningə pəti ingəi lapiya.

Uwəi njekawkulə'gi dangay'ti

17 Go nya'gi'ti kin, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki de'gi ki go'ə'ti ki in me kuti'ti lə Sadusi'gi, jangi ra'de ngayn dɔ njekawkulə'gi'ti. Adi uni ndu'de kadi n'a rai nya madi.

18 Be ə, uwəi njekawkulə'gi iləi'de kəy dangay'ti.

19 Nan dann lo'ti, malayka lə Burəbe re te takəy dangay, loki adi tei taga ningə, el'de ene:

20 «Awi me Kəy'ti lə Luwə, iləi mbər ta ki nje kadi de təl isi ki dɔ'ne taa kin adi de'gi pəti oyi!»

21 Njekawkulə'gi təli rɔ'de go'ti, adi lo ti ki sin ba par ə, awi Kəy'ti lə Luwə, uləi ngirə kadi ndoi nya de'gi. Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi'ti ki de'gi ki go'ə'ti, bari ngatəgi'gi ki njegangi ta, ki ngatəgi'gi lə ngann Isirayel'gi pəti. Ningə uləi kəy dangay'ti kadi rei ki njekawkulə'gi tɔ.

22 Nan loki njekulə'gi awi ningə, ngəi'de kəy dangay'ti el, adi təli rei ɔri'de poy'o eyina:

23 «J'ingə takəy dangay in ki kuti mbuki maji num, njengəm takəy'gi ka rai takəy'ti non num tɔ, nan loki j'ur me kəy'ti ningə, j'ingə de madi el.»

24 Loki kibo ki dɔ njengəm ta Kəy'ti lə Luwə ingi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi oyi ta kin ningə, ndil'de anyi ur kaki, adi dəji nan ta dɔ nya'ti ki a ra nya go nya'ti kin.

25 Ningə de madi re el'de ene: «Dingəm'gi ki adi uwəi'de dangay'ti kakin, nyi rai Kəy'ti lə Luwə non, ra ndoi nya de'gi.»

26 Kibo ki dɔ Kəy'ti lə Luwə aw ki de'gi lə'ne uwə'n njekawkulə'gi re se'de, nan k'in ə ində təgi dɔ'de'ti el tadɔ bəli kadi bulə de'gi ki kawinan dɔ nyando'ti lə njekawkulə'gi a tiləi'de ki mbal təli'de.

27 Loki rei se'de ningə, awi se'de kəy gangita'ti kibo. Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi el'de ene:

28 «J'əgi'se ki təgi'je kadi ndoi nya bulə de'gi ki tɔ dingəm kin. Ə in təli rɔ'se go ta'ti lə'je el, asi dənangi Jerujalem naki ki nyando lə'se, ningə gəi kadi mos'o in dɔ'je'ti bay.»

29 Nan Piyər ingi ki ndəgi njekawkulə'gi eli'de eyina: «Təl rɔ go ta'ti lə Luwə in soti utə təl rɔ go ta'ti lə de'gi.

30 Luwə lə kaw'je'gi adi Jeju ki təli'ə ki row bər'ə dɔ kagidəsi'ti kin, te lo koy'ti.

31 In ə Luwə un'ə, ində ad'a isi taa, dɔjikəl'ne'ti to Ngar ki utə ngar'gi pəti taa to Njekaji de'gi tɔ. Luwə ində kadi ki, tarow li'ə, Isirayel'gi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kɔ, adi n'inyə'n go majel'gi lə'de kɔ tɔ.

32 J'in nje manjaji dɔ nya'gi'ti ki rai nya kin, nan'ti ki Ndil Luwə ki Luwə adi nje'gi ki təli rɔ'de go ta'ti li'ə.»

33 Loki njegangi ta'gi oyi ta kin ningə, wongi ra'de ngayn dɔ njekawkulə'gi'ti, adi ndigi təli'de.

34 Nan in ki kare ki mbunə'de'ti ki tɔ'a nan Gamaliyel ɔsi nangi ində taa. In Parisi ki njendo de'gi ndukun, in de ki de'gi pəti gei ta li'ə ngayn. Loki ində taa dann'de'ti ningə, dəji kadi adi njekawkulə'gi ujei rɔ'de dow kare jɔ.

35 Ningə go'ti, el'de ene: «Isirayel'gi, indəi manji nya ki gei kadi rai ki de'gi kam maji taa.

36 Dɔkagilo ngayn el ne bay ə, de madi ki tɔ'a nan Teda tɔji rɔ'ne kadi n'in de ki tuwəl. Ɔr de'gi asi bu sɔ go'ne'ti. Nan de'gi rei təli'ə adi de'gi ki go'ə'ti kakin sananyinan. De oo ta li'ə el bəne.

37 Go'ə'ti ningə, Judasi ki Galile'ti, te dɔkagilo ndangitɔ de'gi me makitu'ti, buki de'gi ngayn go'ne'ti ra'n wongi. Nan inbə kaa de'gi təli'ə tɔ, adi de'gi ki go'ə'ti sananyinan tɔ.

³⁸ Ngosine, ta læ'm ə to kin: Ononyi'se kadi rai nya madi ki de'gi kam, inyəi'de adi awi lo læ'de. Nya ki kadi in gəri ə to kin, re kojitarə'gi læ'de ki kulə ra'de'gi in rə de'gi'ti ə, ginn nya'gi kin a gangi to yan ndəgə'gi be tə.

³⁹ Nan re nya'gi kin in rə Luwə'ti ə, lo kadi ingi a ɔgi'de də goto. Ononyi'se kadi ai rə də Luwə.»

Lo kin'ti, njegangi ta'gi ndigi go'ə'ti.

⁴⁰ Be ə, teli bari njekawkulə'gi kəy gogi, ə, adi tindəi'de, ə ɔgi'de ki tɔgi kadi elita me tə Jeju, ningə inyəi'de adi awi.

⁴¹ Njekawkulə'gi tei lo gangi ta'ti ki ronel tado k'oo ki Luwə oo'de adi asi gaki kadi ingəi kon tado læ Jeju.

⁴² Ningə ki ndə kare kare pəti, me Kəy'ti læ Luwə eke me kəy'gi'ti madi, njekawkulə'gi nanyi ki lo ndo nya de'gi'ti num, ki lo kiləmbər Poyta'ti ki maji, toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

6

Kində nje k'oo go nyamaji'gi læ njekawnan'gi

¹ Dəkagilo'ə'ti kin, kər njendo'gi in ki də mad'a'ti ki kete kete. Be ə Juwipi'gi ki nje kelta Gireki bərita də Juwipi'gi'ti ki nje kelta Ebirə. Nje kel ta Gireki bərita tado njengawkoj'gi læ'de ingəi nyakusə ki de'gi isi lowəi ki ndə kare kare pəti kin, to ndəgə'gi el.

² Be ə, njekawkulə'gi ki dɔgi gidə in joo kawi njendo'gi ki nan'ti, eli'de eyina: «A in nya ki go'ti el kadi j'inyə ta kelta læ Luwə, ə ji təl ji nanyi ta nya lowə'ti.

³ Tado in kin ə, ngannkon'gi, maji kadi mbəti de'gi siri dann'se'ti, ki de'gi manyinaji læ'de maji num, Ndil Luwə rosi me'de num, taa ai ki kumkədi num tə, kadi j'uləi kulə kin ji'de'ti.

⁴ Be kadi j'uni'n rə'je j'ində ta dangi tado kelta ki Luwə ki ndo nya de'gi.»

⁵ Ta koj'gi kin nəl njendo'gi pəti. Be ə, mbəti Etiyenn ki in de ki rosi ki kunme num, ki Ndil Luwə num tə. Ta mbəti Pilipi num, Pirokər num, Nikanər num, Timon num, Parmenasi num, taa Nikola ki in de ki Antiyosi'ti, ki təl Juwipi num tə.

⁶ Rei se'de ɔji'de njekawkulə'gi, adi elita ki Luwə tado læ'de num, indəi ji'de də'de'ti, njangidə'de num tə.

⁷ Ta læ Luwə aw ki kete par par. Kər njendo'gi in də mad'a'ti ngayn me bebo'ti ki Jerujalem. Taa njekujənyamosi kadikare'gi inbe ngayn kaa uni me'de adi Jeju tə.

Awı ki Etiyenn lo gangi ta'ti

⁸ Etiyenn in de ki rosi ki memaji num, ki tɔgi læ Luwə num, taa ra nya'gi ki dum ra ki nyakɔji'gi ki əti bol bol dann de'gi'ti num tə.

⁹ Ningə de'gi madi uləi ngirə kadi manjınan ta'ti ki Etiyenn. De'gi kin in nje ki me kəykwannan'ti læ Juwipi'gi. In nje'gi ki bari rə'de: «De'gi ki taa k'inyə taa.» Adi in Juwipi'gi ki in Sirenn'ti num, Alegijandiri'ti num, ki nje ki in Silisi'ti num taa ki dənangi Aji'ti num tə,

¹⁰ nan tɔgi ta kel'de osi go yan Etiyenn'ti el, tado Etiyenn elta ki kumkədi ki Ndil Luwə ad'a.

¹¹ Lo kin'ti, awi ndogi de'gi ki nar ki ji'de'ti kadi eli eyina: «J'inbe j'oo ki mbi'je kadi Etiyenn elta ki mal də ndukun'ti læ Moji num, də Luwə num tə.»

¹² Be ə, suləi bulə de'gi num, ngatɔgi'gi num, taa njendo ndukun'gi num adi rei uwəi Etiyenn də ji'ə'ti, awi si'ə lo gangi ta'ti kibo.

¹³ Indəi nje mannaji'gi ki ngom adi tətəi ta də'a'ti, eli eyina: «Dingəm kam ta kon ta kelta ki mal də Kəy'ti læ Luwə ki in lo ki ar njay kin el num, taa də ndukun'ti læ Moji el num tə.»

14 Toki rōta'ti, j'inbe j'oo ndu'ə ki el'n kadi Jeju ki Najareti'ti a tuji kəy kin, ə a yəti nya kagi be'gi ki Moji adi'je.

15 De'gi pəti ki sii lo gangi ta'ti kibo, turi kum'de pəti ki dō Etiyenn'ti, ningə oyi kadi takum'ə to to yan malayka be.

7

Etiyenn elta non njegangita'gi'ti

1 *Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Etiyenn ene: «Ta'gi ki de'gi eli dō'i'ti kin, in ki rōta'ti inbe wa?»

2 Etiyenn ilə'ti ene: «In baw'm'gi ki ngannkon'm'gi, uri mbi'se oyi dō ta ki m'a m'el'se kam maji. Me ndō'gi'ti ki kete, Luwə ki nje piti ɔji rō'ne adi kaw'je Abiraham, dōkagilo'ti ki si'n me be'ti ki Mejopotami'ti bay, kete bay ta kadi aw uwə lo kisi dōnangi Aram'ti,

3 Luwə el'ə ene: “Ində taa inyə be lə'i ki nje koji'gi ə aw me be'ti ki m'a m'ɔj'i*.”

4 In be ə, Abiraham inyə'n me be ki Kalde ə re uwə lo kisi Aram'ti. Ningə go koy baw'a'ti, Luwə ad'a ində re me be'ti ki isi'ti ngəsine kin†.

5 Nya nduwə ki Luwə adi Abiraham me be'ti kin goto. Ngonn nusi lo ki ndikiri be kaa ad'a el. Nan un ndu'ne ad'a kadi n'a n'ad'a be kam ba pəti. Taa n'a n'adi ngann kaw'a'gi tor'o'ti tō. Dōkagilo'ti ki Luwə isi elta Abiraham kin, Abiraham oji ngonn el bay‡.

6 Ta ki Luwə el'ə ə to kin: “Ngannkawi'gi a sii to mbah'gi dōnangi'ti ki rangi num, de'gi a rai'de bər'ti num, taa de'gi a adi'de kon asi bal bu sō num tō.”

7 Go ta'gi'ti kin Luwə el ene: “Ginn de'gi ki rai'de bər'ti kin, m'inbe m'a m'gangi ta dō'de'ti. Go'ti ningə, a tei me be mbah'ti ki ra'de bər'ti kin kō, ə a təli rei me be'ti ki indəi'ti ə awi bər'ti kin kadi rei gosi m'in§.”

8 Ningə Luwə ad'a nya kunmindī ki in kujə mōti. Be ə, loki Abiraham oji Isaki ningə ndō jijo go'ti, par ə uje mōt'ō. Isaki ra be tō tado ngonn'o Jakobi. Jakobi kaa ra be tō tado ngann'a'gi ki in ginn Isirayel'gi ki dōgi gidə in joo*.

9 «Ningə ni ki me ngann'gi'ti læ Jakobi ra adi ndogi ngonnkon'de Jisepi adi awi si'ə to bər me be'ti ki Ejipiti'ti. Nan Luwə in si'ə nan'ti†.

10 Be ə, ɔr'ō me kon'gi'ti pəti. Ningə memaji læ Luwə ki in si'ə, ad'a kumkədi takum Parawon'ti ki in ngar ki Ejipiti'ti. Adi Parawon un'ə ində to nje konbe dōnangi ki Ejipiti'ti, dō me kəy'ti lə'ne pəti tō‡.

11 Dōkagilo'ə'ti kin ə, bo ki bo osi dōnangi Ejipiti'ti ba pəti, taa dōnangi Kana'ti tō. In dōkagilo kumtondoo ki əti bol ngayn. Lo kadi baw'je'gi ingəi nya ndikiri sōi goto§.

12 Loki Jakobi oo kadi nyakusō to me be'ti ki Ejipiti'ti ningə, ulə ngann'ne'gi ki in kaw'je'gi adi awi ki dōkete.

13 Loki təl ulə'de ki nja joo ningə, Jisepi ra adi ngannkon'a'gi gəri'ə. Lo kin'ti, Parawon kaa, gər'n ginn koji læ Jisepi tō*.

14 Go'ti ningə, Jisepi ulə go baw'ne Jakobi'ti ad'a re ki ginn koji li'ə ba pəti, asi de'gi dōsiri gidə in mi†.

15 Jakobi aw Ejipiti'ti ningə oy ki kete non. Kaw'je'gi kaa oyi non num tō‡.

16 Təli ki singə'de rei dōnangi Kana'ti, me bebo'ti ki tō'a nan Sisem. Duwi'de be ninn'ti ki Abiraham ndogi ki nar ji ngann læ Hamər me be'ti ki Sisem§.

* 7:3 7.3 Lotum 12.1 † 7:4 7.4 Lotum 11.32, 12.5 ‡ 7:5 7.5 Lotum 12.7, 13.15, 17.8 § 7:7 7.7 Tekitaga 3.12

* 7:8 7.8 Lotum 17.10-14, 21.4 † 7:9 7.9 Lotum 37.11, 28, 39.2, 21 ‡ 7:10 7.10 Lotum 41.39-41 § 7:11 7.11 Lotum 41.54-57 * 7:13 7.13 Lotum 45.1-4, 16 † 7:14 7.14 Lotum 45.9-10, 17-18 ‡ 7:15 7.15 Lotum 46.1-7

§ 7:16 7.16 Lotum 23.3-16; Jojuwe 24.32

17 «Dokagilo təl kon kunndu ki Luwə un adi Abiraham in ndəkba. Ningə kər ngann Isirayel'gi banyi ki dō mad'a'ti dō mad'a'ti dōnangi Ejipiti'ti,

18 biti dokagilo'ti ki ngar ki rangi ki gər Jisepi el on'n be dōnangi Ejipiti'ti*.

19 Ngar kakin uwə de'gi lə'je ra'n kulə ki aldō maji num, adi'de kon num, ta indəi tōgi dō'de'ti adi inyəi ngann'de'gi ki kasi kō, biti kadi oyi†.

20 Dokagilo'ti kin ə, oji Moji ki memaji læ Luwə in dō'a'ti adi oti'ə me kəy'ti læ baw'a asi nanyi mutə‡.

21 Ningə loki dum dō'de adi iləi'ə kō, ngonn læ Parawon ki dene te dō'a'ti, ə un'ə ot'o to ngonn'ne inbe be§.

22 Be ə Moji ingə'n nyando ki ojidō kumkədi pəti ki dōnangi Ejipiti'ti. Adi aw ki tōgi me ta kel'ne'ti num, me kulə ra'ne'ti num tō.

23 «Loki bal'a in dōsō ningə, mərta re dō'a'ti kadi n'aw n'oo ngannkon'ne'gi ki in ngann Isirayel'gi.

24 Dokagilo'ti ki in'n ki ngannkon'ne'gi ə, oo de kare ki Ejipiti isi tində ki kare dann'de'ti. Be ə, re rō dō ngonnkon'ne'ti adi ində de ki Ejipiti'ti kakin təl'ō.

25 Moji mər kadi ngannkon'a'gi a gəri toki Luwə ə ulə'n'ə kadi n'ta dō'de. Nan ngannkon'a'gi gəri el.

26 Ndō ki go'ti, oo ngannkon'nan'gi joo ki in Isirayel'gi ra rō'i nan. Re ra dann'de'ti kadi ulə'de noji nan'ti. El'de ene: “In ngannkon nan'gi tō, ə bann ə ra tindəi nan be wa?”

27 Ningə in ki nje tində ngonnkon'ne kakin o's'ō ngərəngi, ə el'ə ene: “Nan ə indəi dō'je'ti to kibo lə'je, eke njegangi ta dann'je'ti wa?”

28 In ge təl'm toki tagine təl'n de ki Ejipiti'ti kakin be bay wa?”

29 Loki Moji oo dō ta kin ningə, bol ra'a, adi aw uwə lo kisi to mbah dōnangi Madiyan'ti. Dōnangi Madiyan'ti ə Moji ta dene oji'n ngann'gi joo*.

30 «Bal dōsō go'ti ningə, malayka te bus rō'a'ti diləlo'ti, ndəkba ki dō mbal Sinay, dann ndonn por'ti me ngan'ti ki isi on por.

31 Loki Moji oo nya kin ningə, ndil'ə anyi ur kaki. Moji ge kadi n'oo nya kin maji adi oti re ndəkba si'ə. Low'ə'ti non ə oo'n dō ndu Burəbe ene:

32 “M'in Luwə læ kaw'gi, Luwə læ Abiraham, Luwə læ Isaki, Luwə læ Jakobi.” Moji bol dadi par par adi lo kadi un kum'ne ki taa goto.

33 Ə Burəbe el'ə ene: “Or sa nja'i'ti tado lo ki ra'ti kam in lo ki ar njay.

34 M'oo kumtondoo læ de'gi lə'm me be'ti ki Ejipiti'ti. M'oo dō tumə ki sii tuməi um um, ə m'ur nanga m're kadi m'taa'de m'ilə'de taa. Ningə ki ngəsi sine kin re adi m'uləi Ejipiti gogi†.”

35 «Oyi maji! In Moji ki ngannkon'a'gi o'si'ə ngərəngi, ə eli'ə eyina: “Nan indəi dō'je'ti to kibo lə'je eke njegangi ta dann'je'ti wa”, inbe kin ə, Luwə ulə to ngar num, taa nje taa'de ilə'de taa num, ki takul tōgi læ malayka ki te si'ə bus me ngan'ti, kin num tō.

36 In ə te se'de ki takul nyara'gi ki de asi ra el num, ki takul nyakoji'gi num, me be'ti ki Ejipiti'ti. Taa dokagilo ki isi indəi babo kasi gangi num ta dokagilo'ti ki rai bal dōsō diləlo'ti kin num tō‡.

37 Taa in darō Moji ki kare inbe kin bay ə, el ngann Isirayel'gi ene: “Luwə a te ki njekeltakita'ne'ti kare dann'se'ti inbe'gi, ki a to to m'in be§.”

38 Loki ngann Isirayel'gi kawinan diləlo'ti kaa, in Moji inbe kin ə taa ta ta malayka'ti dō mbal Sinay'ti, el kaw'je'gi. In ə taa ta kaji kin rō Luwə'ti, kadi adi'je*.

* 7:18 7.18 Tekitaga 1.7-8 † 7:19 7.19 Tekitaga 1.10-11,22 ‡ 7:20 7.20 Tekitaga 2.2 § 7:21 7.21 Tekitaga 2.3, 5, 10 * 7:29 7.29 23-29; Tekitaga 2.11-15, 21-22, 18.3-4 † 7:34 7.34 30-34; Tekitaga 3.1-10 ‡ 7:36 7.36 35-36; Tekitaga 2.14, 7.3, 14.21 § 7:37 7.37 Ndukun ki nja joo 18.15-18 * 7:38 7.38 Tekitaga 19.1-20.17; Ndukun ki nja joo 5.1-33

39 Nan kaw'je'gi mbeti kadi teli rə'de go ta'gi'ti li'ə. Ningə ki bo utə, əsi'ə ngərəngi. Me'de in də təl kaw dənangi Ejipiti'ti gogi.

40 Dəkagilo'ti ki Moji nanyi də mbal Sinay'ti bay, rei rə Aron'ti eli'ə eyina: "In ra kagi yo'gi ki kadi ori non'je, tado ji gər nya ki ra Moji ki nje te se'je me be'ti ki Ejipiti'ti kin el."

41 Be ə me ndə'gi'ti kin, rai ngonn yo madi ki to to ngonn baw mangi be, ə iləi kadikare adi'ə. Ningə rai rənel ngayn əsikurə nya ki inbe'gi rai ki ji'de kin†.

42 Nan Luwə təl gidi'ne adi'de, inyə'de kə adi sii ta ra yo'ti, ki kəsikurə nya'gi ki dərən'ti to nanyi'gi ki kadi'gi ki mee'gi to kagi yo'gi lə'de, toki ndangi me makitu'ti læ njekeltakita Luwə'ti: "In de'gi ki Isirayel, bal dəsə ki rai dilələ'ti kin ke da'gi ki toli'de ki ndəgi kadikare'gi adi, in m'in ə adi m'in wa?"

43 Jagi, oti kəy yo lə kagi yo lə'se Moloki yo, ki mee kagi yo lə'se Repan, yo'gi ki inbe'gi rai'de ki ji'se kadi əsi məkəsi'se non'de'ti. Tado in nya ra'se'gi kin ə, m'a m'adi njeban'gi lə'se a uwəi'se, awi sese sanyi to mbah'gi gidi Babilon'ti bay‡.

44 «Me dilələ'ti, kaw'je'gi rai *kəyku kingə nan ki Luwə. Moji ra kəyku kakin toki Luwə un'n ndu'ne ad'a. In ra kigo kəji'ti ki əj'ə ad'a oo.

45 Ingəi kəyku kakin uni ginn kəji'gi lə'de ki rangi, ki in kaw'je'gi ki rei go'de'ti. Kəyku kin in ji'de'ti, loki Jojuwe ərnən'de adi rei tai dənangi læ ginn de'gi ki dangi dangi ki Luwə tuwə'de non'de'ti. Kəyku kakin, to biti dəkagilo'ti læ Dabidi§.

46 Memaji læ Luwə əsi Dabidi adi dəji tarow kadi n'ra Kəy n'adi Luwə læ Jakobi*.

47 Nan in Salomon yo ə ra kəy adi Luwə†.

48 «Nan Luwə ki in nje kisi də nya'gi'ti pəti, a isi me kəy'ti ki de ra ki ji'ne el. Toki njekeltakita'a'ti ene:

49 "Dərən in kumbər ngar lə'm, ningə dənangi in nyakində nja'm." Burəbe el bay ene: "Kəy ki bann ə, a rai adi m'in wa? Lo ki ra a in lo kuwə rə lə'm wa?"

50 Ke in m'in el ə, nan to bay ə, ra nya'gi kin pəti wa‡?"

51 «In de'gi ki nje tanrə'gi, tei me'se el num, boyi mbi'se num də ta'ti læ Luwə to de'gi ki nje gər Luwə el be. Toi to baw'se'gi inbe be. Nya kin ə ra adi, sii ta rə ki Ndil Luwə'ti, ki dəkagilo'gi pəti.

52 *Njekeltakita Luwə'ti ki ra ə baw'se'gi adi'ə kon el wa? Ingə ə toli njekiləmbər kete, ki əjido re læ in ki kareba, ki in ki dana. Ningə ngəsi, loki Kirisiti re, ingə uni də'a, ə toli'ə tə.

53 Oyo, ingəi ndukun læ Luwə ki takul malayka'gi, nan lo kadi teli rə'se go'ti goto.»

Tiləi Etiyenn ki mbal toli'ə

54 Loki njegangi ta'gi kibo læ Juwipi'gi oyi də ta ki Etiyenn el ningə, wongi ra'de ngayn adi ngori ngangi'de mur mur də'a'ti.

55 Nan Etiyenn ki rosi ki Ndil Luwə, un kum'ne ta ki dərən'ti ningə oo piti læ Luwə num, taa oo Jeju ki ra taa dəjikəl Luwə'ti num tə.

56 El ene: «Oyi, m'oo dərən til, ningə m'oo Ngonn De ra taa dəjikəl Luwə'ti.»

57 Loki oyi də ta kin ningə, uri kəl ki ndu'de ki bo ə uti mbi'de də ta'ti li'ə, ə buki nan də'a'ti.

58 Ndəri'ə ai si'ə taga gidi bebo'ti, tiləi'ə ki gaji mbal toli'ə. De'gi kakin inyəi ku'gi lə'de rə ngonn ki basa'ti ki tə'a nan Sol.

59 Dəkagilo'ti ki isi tiləi'ə ki gaji mbal, Etiyenn elta ki Luwə ene: «Burəbe Jeju, taa ndil'm ki rə'i'ti.»

60 Go'ti ningə əsi məkəsi'ne nanga, ə elta ki ndu'ne kibo ene: «Inyə go majel kin kə adi'de!» Go ta'gi'ti kin, ningə Etiyenn oy.

† 7:41 7.41 39-41; Kər Isirayel'gi 14.3; Tekitaga 32.1-6 ‡ 7:43 7.43 42-43; Amosi 5.25-27 § 7:45 7.45 44-45; Tekitaga 25.9, 40; Jojuwe 3.14-17 * 7:46 7.46 2 Samiyel 7.1-16; 1Poyta'gi 17.1-14 † 7:47 7.47 1 Ngar'gi 6.1-38; 2Poyta'gi 3.1-17 ‡ 7:50 7.50 49-50; Ejay 66.1-2

8

Kindəkumndoo ki ra Njekawnan'gi

¹ Sol in mbunə de'gi'ti ki ndigi kadi tɔli Etiyenn. Me ndo'a'ti kin kindəkumndoo kibo ngayn te do Njekawnan'gi'ti ki Jerujalem. Adi njekunme'gi pəti sananyinan kigo lo'gi. Awi ki Jude'gi'ti ki Samari'gi'ti. Njekawkulə'gi inbe par ə nanyinan Jerujalem'ti.

² De'gi ki nje bol Luwə duwi Etiyenn, nonyi'ə ki kuwəndoo ki ngayn.

³ Nan Sol, or Njekawnan'gi njan. Aw ki takəy takəy uwə dingəm'gi ki dene'gi buki'de dangay'ti.

⁴ Nje ki sananyinan kakin awi ki lo lo iləi mbər Poyta ki maji.

Pilipi me be'ti ki Samari

⁵ In be ə, Pilipi ki aw me bebo'ti ki *Samari, ilə de'gi mbər Poyta ki maji læ Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

⁶ Bulə de'gi ba pəti, loki oyi ta'gi ki Pilipi el ge ki nyakəji'gi ki ra adi oyi ki kum'de ningə, uri mbi'de ki do ta'ti li'ə.

⁷ Tado ndil'gi ki majel tei me njemonyi'gi'ti ngayn ki non ki boi ta'de'ti. Taa, de'gi ki ro'de oy ki nje mote'gi ngayn ingəi lapiya to.

⁸ Ronel ki bo ngayn to me bebo'ti kin.

⁹ Kete taa kadi Pilipi re, dingəm madi ki to'a nan Simon isi me bebo'ti kin non. In njera mboli, adi or ndil de'gi ki me be'ti ki Samari ngayn. Nga ra ro'ne kadi n'in de madi ki əti bol ngayn.

¹⁰ Adi de'gi pəti: in do ngann'gi'ti ki du, biti ki do de'gi'ti ki togi'ti, hangal'de in ki do'a'ti. Eli eyina dingəm kam aw ki togi læ Luwə ki in togi ki əti bol ngayn.

¹¹ Hangal de'gi in ki do'a'ti, tado in mayinu ə isi or ndil'de ki mboli ki ra lə'ne.

¹² Nan loki de'gi uni me'de Pilipi ki ilə'de mbər Poyta ki maji ki ojido Konbe læ Luwə num, ki Jeju Kirisiti num to ningə, dingəm'gi ki dene'gi adi Pilipi ra'de batəm.

¹³ Simon inbe ki do'ne kaa un me'ne to. Loki Pilipi ra'a batəm ningə, inyə go Pilipi el. Loki oo nyakəji'gi ki nya'gi ki əti bol ngayn kakin ningə, inbe təl re ət'ə bol ngayn bay.

Piyər ingi ki Jan me be'ti ki Samari

¹⁴ Loki njekawkulə'gi ki sii Jerujalem'ti oyi kadi de'gi ki Samari'ti taai ta læ Luwə ningə, uləi Piyər ingi ki Jan ro'de'ti.

¹⁵ Loki rei tei Samari'ti ningə, elita ki Luwə kadi njekunme'gi ingəi Ndil Luwə.

¹⁶ Tado Ndil re do de madi'ti kare dann'de'ti el bay. In batəm par ə rai'de me to Burəbe Jeju'ti.

¹⁷ In be ə, Piyər ingi ki Jan indəi ji'de do'de'ti kadi ingəi Ndil Luwə.

¹⁸ Loki Simon oo kadi in ki gorow læ ji ki kində do'ti læ njekawkulə'gi ə Ndil Luwə re'n do nje kunme'gi'ti ningə, adi Piyər ingi ki Jan nar,

¹⁹ ə el'de ene: «M'in kaa adi'm'in togi kin to kadi to de ki m'a m'ində ji'm do'a'ti ə, ingə Ndil Luwə to.»

²⁰ Ə Piyər el'ə ene: «Kadi nar lə'i kin tuji nan'ti ki daro'i. Tado ində me'i'ti kadi a ndogi kadikare læ Luwə ki nar.

²¹ Nya ki bar to'i, eke nya ki sow do'i goto me nya'ti ki ji ra'n kam, tado me'i in dana non Luwə'ti el.

²² Maji kadi tər ndu'i do majel'ti lə'i, ə elta ki Burəbe adi re to bann ə, inyə go kəjitara'gi ki me'i'ti kin kə.

²³ Tado m'oo kadi me'i ati kangi, taa nya ki gorow'ə'ti el dolo dolo to.»

²⁴ Nga a, Simon el Piyər ingi ki Jan ene: «Kadi inbe'gi elita ki Burəbe tado lə'm, kadi nya madi kare me nya'gi'ti ki elita'a kin te do'm'ti el.»

²⁵ Loki Piyər ingi ki Jan manyinaji, ə ndoi ta læ Burəbe tɔ ningə, təli ki Jerujalem'ti gogi. İləi mbər Poyta ki maji me ngann be'gi'ti ki Samari ngayn ki gorow gorow.

Ta læ Pilipi ingi ki kuji dingəm ki in de ki boi ki Etiyopi'ti

²⁶ Ndo kare malayka læ Burəbe el Pilipi ene: «İndə taa aw ki holo be, do row'ti ki in Jerujalem aw ki Gaja'ti, ki in row ki diləlo'ti kin.»

²⁷ Pilipi ində taa kalangi aw ningə, ingə dingəm kare ki donangi Etiyopi, ki in ki boi, ki njengəm nya maji'gi læ ngar ki dene ki Etiyopi'ti, ki tɔ'a nan Kandası. Dingəm kin aw Jerujalem'ti ɔsi do'ne nanga non Luwə'ti ə isi təl ki be gogi.

²⁸ İsi me pusi'ti lə'ne, isi tudə makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay.

²⁹ Lo kin'ti, Ndil Luwə el Pilipi ene: «Oti aw ndəkba ki rɔ pusi'ti kin.»

³⁰ Pilipi anyi ngodi aw ningə, oo ndu dingəm ki Etiyopi'ti kakin isi tudə makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay. Pilipi dəj'ə ene: «In gər me ta ki isi tudə kin maji inbe wa?»

³¹ Dingəm kakin el'ə ene: «Re nje kər me'ə kadi'm goto ə m'a m'gər me'ə bann wa?» Ningə dəji Pilipi ad'a ala taa go'ə'ti, isi gəd'ə'ti me pusi'ti.

³² Ta ki isi tudə ə to kin:

«Ori'ə to bati ki de isi aw si'ə kadi təl'ɔ be;

To ngonn bati ki ra ta'ne mbo non nje kujə bin'ne'ti be.

In be ə, te'n ta'ne el.

³³ Uləi rɔsol do'a'ti, gangi ta li'ə ki gorow ki dana el.

Nan a ɔr ginn koji li'ə wa?

Tado indəi ngangı ndo kisikidɔtaa li'ə* .»

³⁴ Ningə, kuji dingəm un ta el Pilipi ene: «M'dəj'i kadi el'm adi m'oo, nan ə njekeltakita Luwə'ti isi elta li'ə be wa? Si elta ki do rɔ'ne'ti inbe eke isi elta do de madi'ti ki rangi wa?»

³⁵ Lo kin'ti nga a, Pilipi ingə row adi un ta ta'ne'ti, ningə ki row læ makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay kin, ilə'n mbər Poyta ki maji læ Jeju.

³⁶ Loki njiyəi isi awi ningə, tei ta mann'ti, ə kuji dingəm kakin el ene: «Mann ə ra'm, nga ri ə ɔgi kadi m'ra batəm wa?»

³⁷ [Pilipi el'ə ene: «Re un me'i adi Luwə toki rɔta'ti ə, nya ki ɔgi ra batəm goto.» Kuji dingəm ene: «M'un me'm toki Jeju Kirisiti in Ngonn Luwə.»]

³⁸ Lo kin'ti, adi pusi ra lokati, ningə ingi ki Pilipi joo pəti, uri me mann'ti adi Pilipi ra'a batəm.

³⁹ Loki tei me mann'ti ki taga ningə, Ndil Burəbe un Pilipi aw si'ə adi kuji dingəm oo'ə el. Nan in ulə row lə'ne ki rɔnel aw.

⁴⁰ Pilipi aw te me be'ti ki Ajoti, iləmbər Poyta ki maji me bebo'gi'ti pəti ki te'ti, biti te'n Sejare'ti.

9

Sol un me'ne adi Burəbe Jeju

(KNK 22.6-16, 26.12-18)

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, mərta ki do kadi kon njendo'gi'ti læ Burəbe ki do təl de'ti to do Sol'ti bay. Be ə, aw rɔ kibo'ti læ njekujənyamosi kadikare'gi,

² dəj'ə makitu kadi n'aw'n kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi ki me be'ti ki Damasi, kadi re n'ingə dingəm'gi ki dene'gi ki nje ndolo go nyando ki sigi kin ə n'uwə'de n're se'de Jerujalem'ti.

³ Loki Pol in do row'ti, ində do be ki Damasi ndəkba ningə, kunji madi te bus, in ki dɔran'ti, unji gugi do'a.

* 8:33 8.33 32-33; Ejay 53.7-8

⁴ Te osi nanga ningə, oo dɔ ndu ta madi el'ə ene: «Sol, Sol, tado ri ə isi adi'm kon be wa?»

⁵ Sol dəj'ə ene: «In nan Burəbe?» Ningə, Burəbe el'ə ene: «In m'in Jeju ki isi adi'm kon.»

⁶ Ində taa aw me bebo'ti ə, a eli'nu nya ki kadi a ra.

⁷ Nje ki isi ai ki Pol teli rai lokati. Bol təl'de adi lo kadi elita goto. Oyi dɔ ndu ta, nan oyi de madi el.

⁸ Sol ində taa, te kum'ne maji, nan oo lo el, adi mad'a'gi uwəi ji'ə, ndori'ə to ndor, ə awi si'ə Damasi.

⁹ Si low'ə'ti non ndɔ mutə ki kanji kadi oo lo. Sɔ nya el num, anyi mann el num tɔ.

¹⁰ Ningə njendo læ Jeju kare isi Damasi'ti non, tɔ'a nan Ananiyasi. Burəbe bar'a me nya koo me ndil'ti ene: «Ananiyasi», ningə Ananiyasi ndigi ene: «M'in ne Burəbe.»

¹¹ Burəbe təl un taa el'ə ene: «Aw un row ki bari'ə row ki kol'ti, ə dəji me kəy'ti læ Judasi, de ki tɔ'a nan Sol ki Tarsi'ti, isi non isi elta ki Luwə.

¹² Oo de madi ki tɔ'a nan Ananiyasi me nya koo me ndil'ti, ur kəy go'ə'ti ningə, ində ji'ne dɔ'a'ti kad'a oo lo gogi.»

¹³ Ə Ananiyasi el ene: «Burəbe, m'oo ta læ de kin ta de'gi'ti ngayn, ɔjido kon'gi pəti ki adi de'gi læ'i ki me be'ti ki Jerujalem.

¹⁴ Ningə, ki ne kin, re ki tɔgi ki ingə rɔ kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, kadi uwə de'gi ki isi eli sə'i ta, dɔɔ'de.»

¹⁵ Nan Burəbe el'ə ene: «Aw, tado dingəm kin in nyara kulə ki m'mbət'ə kadi elta læ'm non ginn de'gi'ti ki donangi'ti, ki non ngar'gi'ti, ki non Isirayel'gi'ti.

¹⁶ M'inbe m'a m'ɔj'ɔ kon'gi pəti ki a te dɔ'a'ti tado læ'm.»

¹⁷ Ananiyasi aw, ur kəy ində ji'ne dɔ'a'ti, ningə el'ə ene: «Ngonnkon'm Sol, in Burəbe ə uləm, in Jeju ka ki te ingəi dɔ row'ti ki isi re'n kakin ə uləm kadi m'ad'i oo lo. Ningə kadi Ndil Luwə rosi tɔ.»

¹⁸ Tanan'ti non, nya'gi ki toi to ngɔy kanji'gi be tei kum Sol'ti tosi, adi təl oo lo gogi, ningə ində taa adi rai'ə batəm.

¹⁹ Go'ti, sɔ nya ə, təl ingə tɔgi'ne gogi. Sol təl isi ki njendo'gi læ Jeju ki me be'ti ki Damasi ndɔ'gi jɔ bay.

Sol ndo ta læ Luwə Damasi'ti

²⁰ Tanan'ti non, Sol aw iləmbər me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi ene: «Jeju in Ngonn læ Luwə.»

²¹ De'gi pəti ki oyi dɔ ta kin ta Sol'ti, ndɔji'de ngayn adi eli eyina: «In kam el ə in nje kadi kon de'gi ki Jerujalem'ti ki nje bari tɔ kin wa? Re ra un girə kadi uwə'de, dɔɔ'de aw se'de rɔ kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi el biti wa?»

²² Nan Sol uwə rɔ'ne ngan adi kum'ə in kete me kunme'ti li'ə. Juwipi'gi ki Damasi'ti gəri lo ta ki kadi eli'ə el, loki tɔji'de kadi Jeju in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə.

²³ Nga ndɔ'gi go'ti ngayn el ə, Juwipi'gi ɔjinan ta kadi n'toli'ə

²⁴ Nan ta kɔji læ'de te mbi Sol'ti. Ngəmi tarow kada ge kondɔ ge kadi n'toli'ə.

²⁵ Be ə, me kondɔ'ti madi, njendo'gi læ Sol, uni'ə me kara'ti, tuyi'ə adi osi gidi ndogi bər'ti.

Sol me be'ti ki Jerujalem

²⁶ Go'ti, Sol aw te me be'ti ki Jerujalem ə, sangi kadi n'ində rɔ'ne nan'ti ki njendo'gi, nan pəti boli'ə, tado de ki un me'ne ad'a kadi in njendo ki rɔta'ti goto.

²⁷ Be ə, Barnabasi un'ə me ji'ne'ti, aw si'ə rɔ njekawkulə'gi'ti, ɔr'de go kingə ki Jeju ingə Sol dɔ row'ti, ki k'oo ki oo Jeju el'ə ta, ki ta ki el ki taga wangə Damasi'ti me tɔ Jeju'ti.

²⁸ Dokagilo'ə'ti gangi low'ə'ti non, Sol aw se'de ge, təl se'de ge nan'ti me be'ti ki Jerujalem. Elta ki kunme me tɔ Burəbe'ti.

²⁹ Elta ki Juwipi'gi ki nje kelta Gireki, manjinan se'de ta'ti. Nan sangi row kadi n'toli'ə.

³⁰ Loki ngannkon'gi oyi ta'a ningə, ori'ə awi si'ə Sejare'ti. Ningə adi'ə aw me be'ti ki Tarsi.

³¹ Njekawnan'gi pəti ki dɔnangi Jude'ti, ki dɔnangi Galile'ti, ki dɔnangi Samari'ti, sii ki lapiya. Ingəi tɔgi, njiyəi me ɓol Burəbe'ti, taa kɔr'de in ki dɔ mad'a'ti dɔ mad'a'ti ki takul tɔgi læ Ndil Luwə tɔ.

Piyər aji Ene

³² Toki Piyər a njiyə'n ki lo'gi pəti oo'n de'gi læ Luwə, ndɔ kare aw te rɔ nje'gi'ti ki me be'ti ki Lida.

³³ Lo kin'ti, ingə dingəm kare ki tɔ'a nan Ene, ki to dɔ tirə monyi'ti ra ɓal jijoo. Tado rɔ'a oy.

³⁴ Piyər el'ə ene: «Ene, Jeju Kirisiti adi lapiya, ində taa, kaw nya toi.» Ningə Ene ində taa tanan'ti non.

³⁵ De'gi pəti ki me be'ti ki Lida ki Saron oyi'ə, ə uni me'de adi Burəbe.

Piyər ndəl Dorkasi lo kɔy'ti

³⁶ Dene madi in dann njendo'gi'ti ki me bebo'ti ki Jope non, tɔ'a nan Tabita. Tɔ kin ki ta Gireki nan Dorkasi. In dene ki nje ra kulə'gi ki maji maji ngayn, taa in njera ki njendoo'gi ki nya ki me ji'ne'ti tɔ.

³⁷ Monyi ra'a dɔkagilo'ə'ti kin adi oy. Loki ndogi'ə mann ningə, ai iləi'ə me kəy'ti ki kare taa.

³⁸ Be ki Lida in ndəkba ki Jope. Be ə, loki njendo'gi oyi kadi Piyər in me be'ti ki Lida non ningə, uləi dingəm'gi joo rɔ'a'ti kadi re kalangi ingə'de.

³⁹ Piyər ində taa aw se'de. Loki re te rɔ'de'ti ningə, ori'ə awi si'ə me kəy'ti ki taa. Njengawkoy'gi pəti iləi nan gugi dɔ'a ki non, ningə toji ku'gi ki dangi dangi ki koji tanan'ti ki Dorkasi oji dɔkagilo'ti ki si'n se'de ki dɔ'ne taa ɓay.

⁴⁰ Piyər adi de'gi pəti tei taga, ə ɔsi məkəsi'ne nanga elta ki Luwə, ningə yəti rɔ'ne ki rɔ ninn'ti el ene: «Tabita ində taa.» Loki te kum'ne oo Piyər ningə, ndu rɔ'ne, ində isi taa.

⁴¹ Piyər ulə ji'ne un'ə'n'ə ki taa, ə, ɓar de'gi læ Luwə ki njengawkoy'gi, oji'de Tabita ki dɔ'a taa.

⁴² Poy nya kin sanan ki dɔnangi ki Jope ba pəti, adi de'gi ngayn uni me'de adi Burəbe.

⁴³ Piyər ra ndɔ asi tati me be'ti ki Jope, me kəy'ti læ nje kɔr gidi ngirə ki tɔ'a nan Simon.

10

Kɔrney ki in de ki Rɔm'ti oo nya me ndil

¹ Dingəm madi isi me be'ti ki Sejare non, tɔ'a nan Kɔrney. In ki boi dɔ kuti njero'gi'ti ki ɓu kare, ki ɓari'ə «kuti ki Itali'ti.»

² In de ki njera nya kigo ndu Luwə'ti, taa, nan'ti ki de'gi pəti ki me kəy'ti li'ə, in nje kɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti tɔ. Nga ra maji ki njendoo'gi ngayn, taa elta ki Luwə taa taa tɔ.

³ Nɔɔ kare, ki kadi ki mutə ki losɔl'ɔ, oo malayka læ Luwə me nya koo me ndil'ti ur me kəy'ti li'ə, ningə ɓar'a ene: «Kɔrney.»

⁴ Kɔrney ur ki kum'ne dɔ'a'ti ki ɓol, ningə el'ə ene: «In ri ə Burəbe?» Nga a malayka el'ə ene: «Kelta ki Luwə læ'i ki maji ki isi ra ki njendoo'gi kin te rɔ Luwə'ti, ə Luwə ra maji oji'n dɔ'i.

⁵ Ningə ki ngɔsine kin, ulə dingəm'gi me be'ti ki Jope adi ɓari Simon ki ɓari'ə nan Piyər ad'a re.

⁶ Isi me kəy'ti læ Simon ki nje kɔr gidi ngirə ki kəy li'ə in kadi bati.

⁷ Loki malayka ki el'ə ta kin ɔti ningə, Korney ulə ngann nje kulə'gi læ'ne joo ki nje rə læ'ne kare ki nje bol Luwə mbunə nje ki in nan'ti si'ə ki dəkagilo'gi pəti adi'de rei.

⁸ Rei adi ɔr'de go nya'gi pəti ki ra nya adi'de oyi ningə, ulə'de adi ai Jope'ti.»

Piyər oo nya me ndil'ti me be'ti ki Jope

⁹ Lo ti go'ti, loki in dɔ row'ti isi awi, indəi dɔ bebo ndəkba ningə, Piyər ala dɔ kəy'ti ki taa ki kadi ki dann be'ti tado kelta ki Luwə.

¹⁰ Bo ra'a adi ge kuso nya. Ningə loki isi rai nyakuso kadi sɔ ə, oo nya me ndil'ti.

¹¹ Oo dɔran ra tagira, ningə oo nya madi ki to to ta ku ki tati ki de uwə silə'gi ki sɔ be ə in ki taa isi re ki nanga.

¹² Me nya'ti kin non, da'gi ki dangi dangi in səm'ti: da'gi ki nja'de in sɔ ge ki nje kagi nanga ge ki yəl'gi.

¹³ Ningə, ndu ta madi te el'ə ene: «Piyər, ində taa tɔl sɔ.»

¹⁴ Nan Piyər ene: «Jagi Burəbe, m'in m'njo nya ki majel ɔd'ɔ, eke nya ki to njen nja kare el*.»

¹⁵ Ndu ta təl re el Piyər kel ki nja joo bay ene: «Nya ki Luwə təl'ə ki kar njay'ti, kadi in oo'ə to in nya ki to njen el.»

¹⁶ Nya kin ra nya be nja mutə, ningə tanan'ti non təli ndəri'ə ki dɔran'ti gogi.

¹⁷ Piyər gər me nya ki oo me ndil'ti kin el, adi isi dəji rə'ne ta dɔ'ti, ningə nyi dingəm'gi ki Korney ulə'de ki ra sangi kəy læ Simon rei rai ta kəy'ti.

¹⁸ Ningə dəji ta ki ndu'de ki boi eyina: «In me kəy kin ə Simon ki bari'ə nan Piyər isi səm'ti wa?»

¹⁹ Piyər isi mərta dɔ nya'ti ki oo me ndil'ti kin ba bay ningə, Ndil Luwə el'ə ene: «Oo dingəm'gi mutə ra sangi'nu.

²⁰ Ində taa, ur nanga, ə aw se'de ki kanji kadi me'i tɔsi, tado in m'in ə m'ulə'de.»

²¹ Piyər re rə dingəm'gi'ti kakin el'de ene: «In m'in ə m'in de ki isi sangi'ə, eke in ri ə isi sangi m'in tɔ wa?»

²² Eli'ə eyina: «In Korney ki in ki boi dɔ kuti njero'gi'ti ki bu, ki in de ki dana, taa in nje bol Luwə tɔ kin ə ulə'je. In de ki Juwipi'gi pəti elita li'ə maji. Malayka ki ar njay re te ki dɔ ta rə'a'ti el'ə kadi ulə go'i'ti kadi re me kəy'ti li'ə kadi oo dɔ ta ki ta'i'ti.»

²³ Piyər aw se'de ra'de mbah, adi'de lo toi'ti. Loki lo ti go'ti ningə, ində taa aw se'de. Ngannkon'gi madi ki me be'ti ki Jope dani'ə.

²⁴ Lo ti ki rangi ningə tei Sejare'ti. Korney bar noji'ne'gi ki madi'ne'gi isi nginə'n'de kete.

²⁵ Loki Piyər ur me kəy'ti ningə, Korney ində taa tilə kum'ə, ə osi nanga nja'a'ti, ulə dɔ'ne nanga.

²⁶ Nan Piyər el'ə ene: «Ində taa, tado m'in ka m'in de tɔ.» Ningə ɔsi kəy'ɔ un'n'ə ki taa.

²⁷ Wali nan taa uri ki kəy ningə, Piyər oo bulə de'gi ngayn kawinan sii.

²⁸ Lo kin'ti Piyər el'de ene: «Ingi, in gəri maji toki ndukun læ'je ɔgi kadi de ki in Juwipi ində rə'ne nan'ti ki de ki in Juwipi el, eke kadi ur me kəy'ti li'ə. Nan Luwə el'm kadi m'oo de madi to nya ki majel, eke nya ki to njen el.

²⁹ Tado kin ə, m'mbət'i'n bar læ'se el, m're ki kanji kelta madi ki rangi. Ningə toki bari'm'in, m'dəji'se m'oo ke in ri ə uləi go'm'ti wa?»

³⁰ Korney ene: «Asi ndɔ sɔ bone, ki dɔ kadi ki toki mad'a inbe kin be, adi in kadi ki mutə ki losɔl'ɔ, ə m'nji m'elta ki Luwə me kəy'ti læ'm, ningə dingəm madi ki ulə ku ki nda bal bal te ra non'm'ti, el'm ene:

³¹ «Korney, Luwə oo dɔ ta ki isi el si'ə, taa ɔjido maji'ti ki isi ra ki njendoo'gi kin tɔ.

* **10:14 10.14** Lebitiki 11.1-47; Ejəkel 4.14

³² Ə kadi ulə de madi Jope'ti, bar Simon ki bari'ə nan Piyər adi re. Si me kəy'ti læ Simon ki nje ra kulə ngirə, ki isi kadi ba'ti ndəkba."

³³ Be ə, tanan'ti non par, m'ulə de rə'i'ti, ə nyi ra maji adi in re tə kin. Ningə ki ngəsine kin, j'in pəti j'isi non Luwə'ti ne kadi j'oo də ta'gi pəti ki Burəbe ində ta'i'ti kadi el'je.»

Piyər elta læ Luwə me kəy'ti læ Kərney

³⁴ Lo kin'ti, Piyər un ta ta'ne'ti el ene: «To ki rəta'ti, m'gər kadi kər kum'de dana goto rə Luwə'ti.

³⁵ De ki ra ra, dann ginn de'gi'ti ki dangi dangi, ki in nje bol ndil'ə, ki njera nya ki dana ə, uwə ki rə'ne'ti.

³⁶ Ulə ki ta lə'ne ki rə ngann Isirayel'gi'ti, ilə'n'de mbər Poyta ki maji ki əjido lapiya ki takul Jeju Kirisiti ki in Burəbe læ de'gi pəti.

³⁷ Toki in gəri, in nya ki ulə ngirə'ne Galile'ti, go batəm'ti ki Jan iləmbər'ə ə ra nya dənangi Jude'ti ba pəti.

³⁸ In gəri kadi Luwə adi Jeju ki Najareti'ti Ndil Luwə ki təgi kin maji. Jeju aw ki lo lo, ra maji ki de'gi, taa aji de'gi pəti ki sii ginn təgi'ti læ Su tə. Tado Luwə in si'ə nan'ti.

³⁹ J'in nje mannaji də nya'gi'ti pəti ki ra dənangi'ti læ Juwipi'gi ki Jerujalem'ti. Bəri'ə də kagidəsi'ti, təl'ə.

⁴⁰ Nan Luwə ad'a ində taa lo koy'ti ndə ki nja mutə læ ndə koy'o. Ad'a tarow adi toji rə'ne taga,

⁴¹ ki rə de'gi pəti el, nan ki rə nje mannaji'gi'ti ki Luwə mbəti'de kete. Adi in j'in ki j'usoi si'ə ge, j'anyi si'ə ge go te'ə dann njekoy'gi'ti†.

⁴² Jeju un ndu'ne adi'je kadi j'ilə mbər ki rə ginn de'gi'ti, ə kadi ji toji toki in n'in anyi Luwə ində'ne to njegangi ta də nje kisikido'de ta'a'ti ki njekoy'gi.

⁴³ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti pəti manyinaji də'a'ti eli eyina: "De ki ra ki un me'ne ad'a ə, Luwə a inyə go majel'gi li'ə kə me tə'a'ti‡."»

⁴⁴ Loki Piyər isi el ta'gi kin ba bay ningə, Ndil Luwə ur ki də de'gi'ti ki isi oyi də ta li'ə.

⁴⁵ Nya kin əti bol nje kunme'de kadi Luwə ki in Juwipi'gi ki dani Piyər, loki oyi kadi Luwə buki Ndil'ne də ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tə.

⁴⁶ Tado oyi ndu'de isi elita ki ta be'gi ki dangi dangi uləi toji də Luwə'ti.

⁴⁷ Ningə Piyər el ene: «Toki ingəi Ndil Luwə to j'in be tə kin, nya ki əgi'de də ra batəm goto.»

⁴⁸ Be ə Piyər un ndu'ne adi rai'de batəm me tə Jeju Kirisiti'ti, ə go'ti, dəji Piyər kadi isi se'de nan'ti ndə'gi nden bay taa kadi tə təl.

11

Jerujalem'ti, Piyər əji nya'gi ki rai nya

¹ Njekawkulə'gi ki ngannkon'gi ki sii Jude'ti oyi kadi de'gi ki in Juwipi'gi el ka oyi ta læ Luwə tə.

² Loki Piyər aw Jerujalem'ti, njekunme'de kadi Luwə, ki in nje kujə mət'i'de'gi gaki'ə ngayn,

³ eyina: «Aw rə de'gi'ti ki ujəi mət'i'de el, aw sə se'de nya!»

⁴ Lo kin'ti, Piyər ilə rə'ne ər'de go nya'gi ki rai nya ki go'ə go'ə adi'de oyi.

⁵ Piyər el ene: «M'in me bebo'ti ki Jope, ningə loki m'nji m'elta ki Luwə, m'oo nya me ndil'ti. In nya madi ki to to ta ku ki tati ki de uwə silə'gi ki sə be ə in dərən'ti, risi bit'i re non'm'ti.

† 10:41 10.41 Luk 24.30, 42 ‡ 10:43 10.43 Ejay 53.5-6; Jeremi 31.34

⁶ M'ur kum ki dɔ ta ku'ti kakin m'nji m'gon, ningə m'oo da'gi ki nja'de in sɔ, ki nje kagi nanga, ki da'gi ki mu'ti ki yəl'gi ki nje nal kadi dɔran'ti.

⁷ Ningə m'oo ndu ta madi el'm ene: "Piyər, ində taa, təl ə sɔ."

⁸ Ə m'el m'ene: "Jagi Burəbe, nya ki to njen ɔdi ta'm nja kare el."

⁹ Nja joo, ndu ta təl te dɔran'ti bəy ene: "Nya ki Luwə təl'ə ki kar njay'ti ə, kadi oo'ə to nya ki to njen el."

¹⁰ Nya kin ra nya be asi nja mutə, ningə təli tuyi'ə dɔran'ti.

¹¹ Ningə tanan'ti non, dingəm'gi mutə ki uləi'de me bə'ti ki Sejare'ti, ki rɔ'm'ti rei rai takəy'ti ki m'nji'ti.

¹² Ndil Luwə el'm kadi m'aw se'de um m'mbətəi el. In be ə ngannkon'm'gi ki mehen kam dani'm'in, ə j'uri'n me kəy'ti lə Korney.

¹³ Korney ɔji'je gorow ki n'oo'n malayka ki te ki rɔ'ne'ti, me kəy'ti lə'ne, el ene: "Ulə de madi me bə'ti ki Jope kadi el Simon ki bari'ə Piyər kadi re.

¹⁴ A eli nya'gi ki a rai sə'i kadi ingə'n kaji nan'ti ki nje ki me kəy'ti lə'i."

¹⁵ Loki m'a m'elta ba bəy ningə, Ndil Luwə risi re dɔ'de'ti toki ndəki re'n dɔ'je'ti lo kulə ngirə'ti kakin be.

¹⁶ Nga ra adi me'm olo dɔ ta'ti lə Burəbe ki ene: "Jan ra batəm me mann'ti, nan ingi, a rai'se batəm me Ndil Luwə'ti*."

¹⁷ Eke, toki Luwə adi'n'de kadikare ki kare inbe toki adi'n'je, j'in ki j'uni me'je j'adi Burəbe Jeju Kirisiti kin, kadi m'in m'tanrɔ Luwə wa?»

¹⁸ Loki oyi dɔ ta kin ningə, hangal'de osi nanga adi uləi tɔji dɔ Luwə'ti eyina: «Ginn de'gi ki dɔnangi'ti kaa Luwə adi'de kaji ki gorow k'inyə go majel kɔ.»

Kində ginn Njekawnan'gi me bə'ti ki Antiyosi

¹⁹ Kindəkumndoo ki te dɔ Etiyenn'ti ra adi njendo'gi sananyinant†, ai bitəi tei me bə'ti ki Penesi, ki Sipir, ki Antiyosi. Loki ai, elita lə Luwə Juwipi'gi par um de ki rangi el.

²⁰ De'gi madi'gi dann'de'ti non, ki in njekunme'gi ki in ginn koji'ti ki Sipir, ki Sirenn ki awi Antiyosi'ti, eli Poyta ki maji lə Burəbe Jeju ginn de'gi ki in Juwipi'gi el ki bari'de Gireki'gi tɔ.

²¹ Tɔgi Burəbe in se'de nan'ti adi de'gi ngayn təli ki rɔ Burəbe'ti uni me'de adi'ə.

²² Poy nya'gi ki ra nya kin te rɔ Njekawnan'gi'ti ki sii Jerujalem, adi uləi Barnabasi adi'ə aw Antiyosi'ti.

²³ Loki aw te rɔ'de'ti, ə oo memaji lə Luwə ki ra kulə ningə, rɔ'a nəl'ə ngayn adi ulə dingəm me'de'ti pətəi kadi rai dɔ nja'de me kində rɔ nan'ti ki Burəbe.

²⁴ Barnabasi in de ki dana, Ndil Luwə ros'ə, taa aw ki kunme tɔ, adi bulə de'gi ngayn rei ki rɔ Burəbe'ti.

²⁵ Barnabasi aw me bə'ti ki Tarsi kadi n'sangi Sol.

²⁶ Loki ingə ningə, aw si'ə Antiyosi'ti, rai bal kare səm'ti. Kawinan ki Njekawnan'gi, ndoi ta lə Luwə bulə de'gi ngayn. In me bə'ti ki Antiyosi'ti ə nyi de'gi uləi ngirə bəy njendo'gi de'gi lə Kirisiti'ti.

²⁷ Dɔkagilo'ə'ti non, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti in Jerujalem'ti ai bitəi ki Antiyosi'ti.

²⁸ In ki kare dann'de'ti, tɔ'a nan Agabusi‡, ində taa ningə elta ki takul Ndil Luwə toki bə ki bo ngayn a on dɔnangi'ti ki ta'a ba. Ningə nya kakin ra nya dɔkagilo'ti lə nje konbə kibo ki bari'ə nan Kilodi tɔ.

²⁹ *Njendo'gi uni ndu'de kadi n'uləi ki nya ki ji'de'ti, nan nan kigo tɔg'ɔ'ti kadi n'osi ginn ngannkon'de'gi ki sii Jude'ti.

³⁰ Adi nya maji'gi lə'de kakin Barnabasi in ki Sol adi awi adi ngatɔgi'gi.

* 11:16 11.16 1.5 † 11:19 11.19 8.1-4 ‡ 11:28 11.28 21.10

12

Kindəkumndoo ki ra Njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Dəkagilo'ə'ti inbe kin ə ngar Erodi ulə ngirə kadi kon Njekawnan'gi ki nan'gi.

² Təl Jaki ki ngonkon Jan ki kiyərə.

³ Nan Loki oo kadi nəl Juwipi'gi ngayn, ningə təl adi uwəi Piyər bay. In dəkagilo ra nanyi mapa ki hum əd'ə el*.

⁴ Loki uwə ilə dangay'ti ningə, adi nje rə'gi sə sə nja sə ngəmi'ə. Nga ra be kadi to n'te si'ə taga non bulə de'gi'ti go pəti Paki'ti.

⁵ Piyər to dangay'ti, nan Njekawnan'gi inyəi ta kelta ki Luwə el tado li'ə.

⁶ Me kondə'a'ti ki kadi re lo ti ə, Erodi te si'ə non bulə de'gi'ti kakin ningə, Piyər to bi mbunə njerə'gi, dəi'ə ki kulə gindi joo. Ningə njengəm lo'gi, rai ta kəy'ti, ra ngəmi takəy dangay tə.

⁷ Lo kin'ti, malayka læ Burəbe kare te pati, adi kunjə taa lo me kəy dangay'ti, lo ki Piyər to'ti. Malayka ində Piyər kad'a'ti ndəl'n'ə ene: «Ində taa kalangi!» Ningə kulə gindi'gi ki ji'ə'ti tei tosi.

⁸ Malayka el'ə ene: «Dəə ndar ki bəd'i'ti, ə tulə sa nja'i'ti.» Ningə Piyər ra toki el'n'ə. Malayka el'ə bay ene: «Ulə ku lə'i rə'i'ti ə un go'm.»

⁹ Piyər te go'ə'ti, nan gər toki in malayka ə re te si'ə toki rəta'ti, el. Oo toki in nya ki oo me ndil'ti.

¹⁰ Loki indəi njengəm lo ki dəkete, ki ki nja joo dəri ningə, rei tei ta tarow gindi'ti ki aw ki bebo'ti, tarow inbe te dərə'ne par non'de'ti, adi tei taga awi də row'ti. Loki tei də row'ti ningə, tanan'ti non, malayka inyə ə aw.

¹¹ Loki hangal'a re rə'a'ti ningə el ene: «M'oo toki rəta'ti kadi in Burəbe ə ulə malayka lə'ne adi re te sə'm ji Erodi'ti, ki ta nya'gi'ti ki majel pəti ki bulə Juwipi'gi oji kadi rai sə'm.»

¹² Loki oji ta be ningə, ilə də'ne aw be læ Mari ki kon Jan ki bari'ə nan Marki. De'gi ngayn kawinan me kəy'ti non isi elita ki Luwə.

¹³ Loki ində takəy ningə, ngon njekulə ki dene ki tə'a nan Rodi əti re kadi n'oo.

¹⁴ Gər ndu Piyər adi tarow kaa te el bai par ə, rə'a nəl'ə ngayn adi təl ki ngodi aw el'de ene Piyər ra takəy'ti non.

¹⁵ Eli'ə eyina: «In nje woy.» Nan ra də ndu'ne'ti toki in ta ki rəta'ti. Nga a təli eli eyina: «In malayka li'ə.»

¹⁶ Low'ə'ti kin, Piyər ra ta kində takəy'ti par par. Ə loki rei tei takəy ningə, in Piyər inbe, adi gəri lo ta ki kadi eli el.

¹⁷ El'de ta ki ji'ne kadi elita el, ningə ər'de go te ki Burəbe te sə'ne dangay'ti adi gəri. Go'ti, el'de ene: «Awi eli Jaki ki ndəgi ngannkon'je'gi adi oyi.» Ningə te aw lo ki rangi'ti.

¹⁸ Loki lo ti ningə, də njerə'gi isi dana el. Dəji nan ke ri dana ə Piyər təl wa?

¹⁹ Ngar Erodi sang'a ngayn nan ingə el. Go'ti, dəji ta njerə'gi, ə un ndu'ne kadi toli'de kə. Piyər inyə dənangi Jude ə in aw Sejarə'ti, aw isi səm'ti nu.

Koy læ ngar Erodi

²⁰ Erodi aw ki ta ki de'gi ki Tir'ti, ki Sidon. Ə de'gi ki Tir ki Sidon indəi ndu'de nan'ti rei ingəi'ə. Loki ndogi me Bilasitusi ki nje k'oo go ta læ ngar Erodi taai ningə, dəji kadi lapiya to dann'de'ti. Kadi lapiya to tado nya maji'gi ki dənangi'ti lə'de ngirə in me be'ti læ ngar Erodi.

²¹ Loki te me ndə'ti ki oji ningə, Erodi ulə ku konbe lə'ne rə'ne'ti, isi də kumbər ngar'ti lə'ne, el bulə de'gi ta kongi kongi.

²² Bulə de'gi uləi toji də'a'ti eyina: «In ndu luwə madi um in ndu de el.»

* 12:3 12.3 Tekitaga 12.1-27

²³ Low'ə'ti non malayka læ Burəbe ində oj'ɔ tado adi kəsikurə Luwə el. Go'ti kode'gi indəi'ə nyəngi nyəngi adi oy.

²⁴ Nan ta læ Luwə taa lo aw ki kete kete, adi kər njendo'gi re ki do mad'a'ti.

²⁵ Loki Barnabasi in ki Sol tōli konn kulə lə'de ki awi kadi rai ningə, inyəi bebo ki Jerujalem ə awi. Uni Jan ki bari'ə Marki nan'ti se'de ə tōli awi me be'ti ki Antiyosi gogi.

13

Njekawnan'gi indəi Barnabasi in ki Sol ta dangi tado kulə læ Burəbe

¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki njendo de'gi nya læ Luwə sii dann Njekawnan'gi'ti ki Antiyosi'ti non. Adi in: Barnabasi ki Simeyon ki bari'ə Nijer, ki Lisiyusi ki be li'ə in Sirenn'ti, ki Manaye ki oti'de nan'ti ki Erodi ki isi do donangi'ti ki Galile*, ki Sol tō.

² Ndo kare be ɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti ə elita si'ə ki kogi rə nyakuso tō. Ningə Ndil Luwə el'de ene: «Kadi ɔri Barnabasi ingi ki Sol indəi'de ta dangi tado kulə ki m'bari'de kadi rai.»

³ Nga a, loki ɔgi rə'de nyakuso ə elita ki Luwə ningə, indəi ji'de do'de'ti ə inyəi'de adi awi,

⁴ toki Ndil Luwə el'n'de. In be ə, Barnabasi in ki Sol awi me be'ti ki Seləsi. Ningə rai non gangi awi Sipir'ti.

⁵ Loki tei Salaminn'ti, elita læ Luwə me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi. Jan in kadi'de'ti to njera se'de tō.

⁶ Loki indəi do dor'gi ki be'ti ki Sipir'ti gangi ningə, ai tei me be'ti ki Paposi. Low'ə'ti non, ingəi Juwipi kare be ki tō'a nan Bar-Jezu ki in njera mboli, ki bar rə'ne njekeltakita Luwə'ti.

⁷ Isi nan'ti ki de ki boi ki tō'a nan Serjiyusi Polusi ki in nje nyagər. Serjiyusi Polusi ə Barnabasi in ki Sol oji'de adi gəri toki n'aw ki bo k'oo ta læ Luwə ta'de'ti.

⁸ Nan Elimasi ki kər ginn tō'a nan nje mboli tan'de rə. Ge kadi de ki boi kin un me'ne adi Kirisiti el.

⁹ Be ə, Sol ki bari'ə Pol, Ndil Luwə ros'ə adi ur kum'ne ki do'a'ti,

¹⁰ el'ə ene: «In ngonn læ Su, to de ki nje bal de'gi, in rosi ki mendul. In nje kəsi ta nya ra'gi ki dana pəti. A inyə taa mbir row'gi ki dana læ Burəbe el wa?»

¹¹ Ki ngəsine kin, Burəbe a indəi oji, kum'i a oo lo el, ningə a oo kum kadi el biti dokagilo madi. Ningə tanan'ti non par ə kum'ə ndul kururu adi oo lo el, ra mam lo. Sangi de ki kadi ɔr'ɔ tarow.

¹² Loki de ki boi oo nya ki ra nya kin ningə, un me'ne ad'a, tado nyando ki do Burəbe'ti ki adi'ə, əti bol ngayn.

Pol elta Lə Luwə me be'ti ki Antiyosi ki Pisidi

¹³ Pol in ki madi'ne'gi ali me to'ti me be'ti ki Paposi, awi me be'ti ki Perji ki Pampili'ti, ningə Jan Marki† inyə'de ə təl aw Jerujalem'ti gogi.

¹⁴ Loki ɔti me be'ti ki Perji ningə, awi tei me be'ti ki Antiyosi ki Pisidi'ti, ai me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki ndo kərkon, sii nanga.

¹⁵ Loki nje tudə makitu'gi, tudəi makitu ndukun ki makitu læ njekeltakita Luwə'ti ningə, ki boi ki do njengəm kəykawnan'ti læ Juwipi'gi uləi eli'de eyina: «Ngannkon je'gi, kin ə awi ki ta kadi eli uləi dingəm me de'gi, ə kadi eli.»

¹⁶ Ə Pol ində taa, yəki ji'ne ta'de'ti kadi sii keke, ningə el'de ene: «In Isirayel'gi ki de'gi ki nje bol Luwə, kadi oyi do ta lə'm.

¹⁷ Luwə lə'je, j'in bulə Isirayel'gi, mbəti baw'je'gi, ningə ra se'de adi oji nan ki kete kete, loki sii me be'ti ki Ejipiti. ɔr'de te se'de ki taga ki takul tɔg'ɔ ki ngayn.

* 13:1 13.1 Erodi Antipasi; Luk 3.1 † 13:13 13.13 Jan Marki; 12.12,25, 13.5

18 Asi bal dɔsɔ ki adi'de nya sɔi dilələ'ti‡.

19 Loki tɔko ginn de'gi siri ki dɔnangi'ti ki Kana non'de'ti ningə, təl ki dɔnangi kakin adi'de to nya nduwəŋ.

20 Nya'gi pəti ki rai nya kin, a ra bal asi bu sɔ ki dɔmi. Go'ti ningə, adi'de njegangi ta'gi bitɪ te'n dɔ njekeltakita Luwə'ti Samiyel.

21 Ningə, dəji ngar adi Luwə adi'de Sol ki ngonn læ Kisi, ki in ginn kaw'ti læ Benjamin, adi onbe dɔ'de'ti bal dɔsɔ.

22 Loki ɔr'ɔ kɔ ningə, ində Dabidi ngar'ti tor'o'ti. Dabidi ki Luwə mannaji li'ə ene: "M'ingə Dabidi ki in ngonn læ Jese, ki in de kigo me ndigi'ti lə'm. A təl kon nya'gi pəti ki me'm ndigi*."

23 In ginn kaw'ti li'ə ə, Luwə adi Jeju ki Njekaji Isirayel te'ti, kigo ndukun'ti li'ə.

24 Kete non re Jeju'ti, Jan iləmbər kadi de'gi tɔri ndu'de, ningə kadi rai batəm. Iləmbər kin ki rɔ bulə Isirayel'gi'ti ba pəti.

25 Loki Jan aw kadi tolta kulə lə'ne ningə, el ene: "M'in de ki isi mərɪta dɔ'a'ti kin el. Nan in a re go'm'ti non ki kulə sa ki nja'a'ti ka m'in m'asi tuti el†."

26 «Ngannkon'm'gi ki ginn kaw'ti læ Abiraham, ki nje bɔl Luwə ki dann'se'ti, in j'ingi ə Luwə ulə ki ta kaji kin rɔ'je'ti.

27 De'gi ki nje kisi Jerujalem'ti ingi kibo'gi lə'de gəri de ki in Jeju kin el, taa gəri me ta'gi lə de'gi ki njekeltakita ki ta Luwə'ti, ki isi tudəi ki ndɔ kɔrkɔn'gi pəti kin el tɔ. Be ə loki gangi ta dɔ Jeju'ti, tɔlita ta'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi.

28 Ingəi nya madi kare ki asi kadi tɔli'ə el, nan dəji Pilati kadi tɔl'ɔ par.

29 Loki tɔli kon nya'gi pəti ki ndangi me makitu'ti ɔjido'a ningə, adi risi'ə dɔ kagidəsi'ti nanga, il'ə me bə ninn'ti‡.

30 Nan Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti.

31 Asi ndɔ ngayn ki te ki rɔ de'gi'ti ki in si'ə dɔnangi Galile'ti nu, ə rei si'ə bitɪ Jerujalem'ti, ingi kin ə in nje mannaji li'ə ki non bulə de'gi'tiŋ.

32 J'in kaa j'isi j'ilə'se mbər Poyta ki maji kin tɔ. Poyta ki maji ki in ta kun mindi ki Luwə un ndu'ne dɔ'ti adi baw'je'gi.

33 Luwə tolta kun mindi kin ki rɔta'ti j'in ngann de'gi ki gorow te ki adi Jeju te lo koy'ti toki ndangi me makitu Pa'gi'ti eyina:

"In Ngonn'm,
ki m'oj'i bɔne*."

34 «Luwə ad'a ində taa lo koy'ti um ad'a ndum me bə ninn'ti el, toki el'n ene:

"M'a m'adi'se nya,
Ki m'un mindi'm dɔ'ti m'adi Dabidi,
Ki in nya ki asi kadi awi ki kunme dɔ'ti‡."

35 «In tado kin ə, el'n me makitu'ti lo madi'ti bay ene: "A inyə njekulə lə'i ki ar njay kadi ndum bə ninn'ti el‡."

36 Nan Dabidi, loki ra kulə dɔkagilo'ti lə'ne kigo kɔjɪtara'ti læ Luwə ningə, oy adi duwi'ə gədi kaw'a'gi'ti, ningə ndum me bə ninn'ti.

37 Nan in ki Luwə ad'a ində taa lo koy'ti ndum me bə ninn'ti el.

38 «Kadi gəri maji ngannkon'm'gi, toki in ki takul'ə ə isi iləi'se mbər ki ɔjido k'inyə go majel kɔ, ki təl de ki dana takum Luwə'ti ki asi kadi ingəi me ndukun'ti læ Moji el.

39 In ki takul'ə tɔ ə, re de ki un me'ne ningə, Luwə təl'ə de ki dana takum'ne'ti.

‡ 13:18 13.18 17-18; Tekitaga 1.7, 12.51; Kɔr Isirayel'gi 14.34; Ndukun ki nja joo 1.31 § 13:19 13.19 Ndukun ki nja joo 7.1; Jojuwe 14.1 * 13:22 13.22 21-22; 1 Samiyel 8.5, 19, 10.21, 13.14, 16.12 † 13:25 13.25 Jan 1.20,27; Mat 3.11; Mrk 1.7; Luk 3.16 ‡ 13:29 13.29 28-29; Mat 27.22-23, 57-61; Mrk 15.13-14,42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15, 38, 42 § 13:31 13.31 1.3 * 13:33 13.33 Pa'gi 2.7 † 13:34 13.34 Ejay 55.3 ‡ 13:35 13.35 Pa'gi 16.10

⁴⁰ Tado in kin ə, kadi oyi go rə'se maji nan to ta ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli kin ta'a tol də'se'ti:

⁴¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli eyina:

“In nje kəji rə'se,

Kadi oyi go rə'se maji,

A oyi nya ki a əti'se bol biti kadi a gotoi kə.

Tado dokagilo'ti lə'se, m'a m'ra nya madi.

Nya ki re de ər'se poy'o ka, a uni me'se də'ti elŠ.”»

⁴² Loki Pol in ki Barnabasi isi tei taga ningə, dəji'de kadi ndə kərkon ki gogi ə kadi təli rei ndoi'de ta kin bay.

⁴³ Loki bulə Njekawnan'gi sananyinan ningə, Juwipi'gi ki de'gi ki təli Juwipi'gi ki nje bol Luwə, dani Pol ki Barnabasi, a wali nan ta se'de. Ningə Pol ki Barnabasi uləi dingəm me'de'ti kadi uwəi rə'de ba me memaji'ti læ Luwə kin.

Pol ki Barnabasi yəti rə'de ki rə ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi

⁴⁴ Ndə kərkon'ti ki gogi ningə, bulə de'gi ngayn ki me bebo'ti kawinan ki nan'ti kadi n'oyi də ta læ Burəbe.

⁴⁵ Loki Juwipi'gi oyi bulə de'gi ningə, ni ra'de adi taji Pol, ə eli ta'gi ki majel ndəri ta li'ə.

⁴⁶ Pol ki Barnabasi eli'de ki me ki tinyi kati eyina: «In ingi ə kadi j'ilə'se mbər ta læ Luwə kin kete, nan toki mbəti ə oyi toki ingi asi ta kaji ki biti ki non'ti el, j'a ji təl ji yəti rə'je ki rə ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi el'ti.

⁴⁷ Tado Burəbe lə'je un ndu'ne adi'je ene:

“M'indəi kadi in kunji tado ginn de'gi ki dənangi'ti,

Ki kadi aw ki ta kaji biti ki dəboy dənangi'ti*.”»

⁴⁸ Loki ginn de'gi ki in Juwipi'gi el oyi də ta kin ningə, rai rənel ngayn də'ti, adi uləi təji də ta'ti læ Burəbe, adi de'gi pəti ki Luwə mbəti'de tado kaji ki biti ki non'ti, uni me'de.

⁴⁹ Ta læ Burəbe sanan ki dənangi ki Antiyosi'ti ki ta'a ba.

⁵⁰ Nan Juwipi'gi suləi dene'gi ki in dene'gi ki njetəbar ki me be'ti, ki nje kəsikurə Luwə, ki de'gi ki boi ki me be'ti adi indəi kum Pol ki Barnabasi ndoo, ningə tuwəi'de me be'ti lə'de kə.

⁵¹ Pol ki Barnabasi indəi bu ki nja'de'ti ki də be'ti lə'de ningə, ətə ai me be'ti ki Ikoniyoṃ†.

⁵² Ki rə njendo'gi'ti læ Jeju ə, rə'de nəl'de ngayn, taa Ndil Luwə kaa rosi me'de tə.

14

Pol ki Barnabasi me be'ti ki Ikoniyoṃ

¹ Loki Pol ki Barnabasi awi Ikoniyoṃ'ti, awi me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki Ikoniyoṃ'ti tə. Awi eli de'gi ta læ Luwə ki ra adi de'gi ngayn ki in Juwipi'gi ki nje ki in Gireki'gi uni me'de adi Luwə.

² Nan Juwipi'gi madi ki nje me ngan, indəi taa ki majel me de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, suləi'de də ngannkon'gi'ti.

³ Be kaa, Pol ki Barnabasi sii Ikoniyoṃ'ti ndə banyi banyi. Eli ta læ Luwə ki me ki tinyi kati, indəi təgi'de də Burəbe'ti ki mannaji də memaji'ti li'ə ki isi iləi mbər'ə, adi'de təgi adi rai nyakəji'gi ki nya'gi ki əti bol.

⁴ Lo kin'ti, de'gi ki me bebo'ti gangi nan lo joo, nje ki madi'gi in go Juwipi'gi'ti, nje ki nungi in go njekawkulə'gi'ti tə.

⁵ Nje ki in Juwipi'gi el, ki nje ki in Juwipi'gi ki kibo'gi læ'de indəi dɔ rɔ'de dana kadi n'adi kon Pol in ki Barnabasi, kadi n'tiləi'de ki mbal n'toli'de.

⁶ Nan Pol ki Barnabasi oyi ta kin, adi anyinan awi iyəi rɔ'de bebo'gi'ti ki Likawoni, ki Lisitir, ki Dərbi, ki ngann lo'gi ki gidi'ti.

⁷ Lo'gi'ti kin kaa, iləi mbər Poyta ki maji səm'ti tɔ.

Pol ki Barnabasi me be'ti ki Lisitir

⁸ Me be'ti ki Lisitir, dingəm kare ki nja'a oy ta ginn'ə'ti isi non. Nja'a oy lo koj'o'ti nu, adi njiyə nja kare el.

⁹ Ə ndɔ kare, ur mbi'ne isi oo'n ta ki Pol ra el. Ningə, Pol uwə kum'ne ki dɔ'a'ti oo'ə'n ba, ningə oo kadi aw ki kunme ki kadi ingə'n kaji.

¹⁰ Lo kin'ti, Pol el'ə ta ki tɔgi'ne ene: «In, ra taa dɔ nja'i'ti!» Ningə Dingəm uwə nangi ra ta, ra njiyə.

¹¹ Lo ki bulə de'gi oyi nya ki Pol ra kin ningə, uni ndu'de ki taa, elita ki ta Likawoni eyina: «Oyi, luwə'gi təli rɔ'de de'gi'ti, rei uri nanga dann'je'ti.»

¹² Be ə, bari Barnabasi «Jəsi», ə bari Pol «Ermes» tɔ, tado Pol ə in njekelta.

¹³ Njekujənyamosi kadikare læ Jəsi, ki isi ta lo'ti taga gidi bebo'ti, re ki baw mangi'gi ki doi nya'gi ki ndolo rɔ'de'ti. Re se'de, ningə, ndu'de in nan'ti ki bulə de'gi, kadi n'iləi mosi n'adi Pol ki Barnabasi.

¹⁴ Nan loki, njekawkulə'gi, Pol in ki Barnabasi oyi poyta kin, gangi ku rɔ'de'ti, ə anyinan ki rɔ bulə de'gi'ti, uni ndu'de ki taa, eli'de eyina:

¹⁵ «Madi'je'gi, ra bann ə ra rai nya be wa? J'in kaa j'in de'gi to ingi be tɔ, ningə, re j'ilə'se mbər Poyta ki maji ningə, in kadi inyəi kagi yo'gi ki nda'de goto ki isi rai'de, ə kadi təli rɔ'se go Luwə'ti ki nje kisi kumngayira, Luwə ki njera dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti*.

¹⁶ Dɔkagilo'gi'ti ki dər kete, Luwə inyə de'gi pəti adi uni row ki me'de ndigi.

¹⁷ Be kin kaa inyə ta toji memaji lə'ne el: Ulə ki mann ndi dɔran'ti adi'se ge, adi'se dɔkagilo ki maji adi ingəi kandi nya ge, adi'se nyakusɔ ki to mbar ge, adi ronel rosi me'se ge.»

¹⁸ Ta'gi ki eli kin kaa, ngan se'de ngayn kadi ɔgi bulə de'gi kilə mosi nanga kadi'de.

¹⁹ Lo kin'ti, Juwipi'gi ki in Antiyosi ki Pisidi'ti, ki Ikoniom, rei, suləi bulə de'gi kakin, buki'de go'de'ti, adi tiləi Pol ki mbal kadi n'toli'ə, ə ndɔri'ə, awi si'ə, iləi'ə gidi be'ti, oyi eyina oy.

²⁰ Nan loki njendo'gi kawinan ki dɔ'a'ti, ində taa, təl aw me bebo'ti gogi. Ningə lo ti go'ti, in ki Barnabasi awi ki Dərbi'ti.

Pol ki Barnabasi təli gogi ki Antiyosi'ti ki Siri

²¹ Loki Pol ki Barnabasi iləi mbər Poyta ki maji Dərbi'ti, de'gi ngayn təli njendo'gi læ Kirisiti. Ningə ingi, təli uni dɔ nja'de, tei Lisitir ki Ikoniom, ki Antiyosi ki Pisidi'ti.

²² Uləi dingəm me njendo'gi'ti, adi'de ta kɔji kadi uwəi tɔgi'de ba me kunme'ti læ'de. Ningə, rai dɔ'ti non eli'de eyina: «In ki kon ki ngayn ə j'a j'oo'n Konbe læ Luwə.»

²³ Pol ki Barnabasi indəi ngatɔgi'gi dɔ Njekawnan'gi'ti pəti ki tei dann'de'ti. ɔgi rɔ'de nyakusɔ, elita ki Luwə, ə go'ti, inyəi'de ji Burəbe'ti ki uni me'de adi'ə.

²⁴ In non, indəi me be ki Pisidi gangi, awi tei Pampili'ti†.

²⁵ Iləi mbər poyta læ Luwə me be'ti ki Perji, ə awi tei ta ba'ti ki Atali.

²⁶ Lo kin'ti non, uni tokibo kaw Antiyosi'ti. Antiyosi ki in be ki ndɔki njekornon Njekawnan'gi ki me'ti, inyəi'de ji Luwə'ti. Inyəi'de ji Luwə'ti kadi memaji li'ə in dɔ'de'ti tado kulə ki in lo ra'a'ti kin.

* 14:15 14.15 Tekitaga 20.11; Pa'gi 146.6 † 14:24 14.24 13.14

²⁷ Loki tei Antiyosi'ti, kawi Njekawnan'gi, eli'de nya'gi pəti ki Luwə un'de ra'n. Jji'de te ki Luwə te tarow kunme adi de'gi ki in Juwipi'gi el.

²⁸ Sii ki njendo'gi dəkagilo gayn Antiyosi'ti.

15

Kingə nan ki Jerujalem dɔ ta kujə mɔti'ti

¹ De'gi ki nan'gi in Jude'ti rei Antiyosi'ti ndoi ngannkon'je'gi nya eyina: «Kin ə re adi ujəi mɔti ki kigo ndu'ti læ Moji el ə, a ingəi kaji el*.»

² Nyando kin re ki ta kasi nan el, ki gaki nan kibo gayn mbunə njendo'ə'ti ki Pol ki Barnabasi. Lo kin'ti non be, uni ta'de kadi Pol ki Barnabasi, nan'ti ki ngannkon'gi madi, awi Jerujalem'ti ingəi njekawkulə'gi ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi tado ta kin.

³ Njekawnan'gi ki Antiyosi adi'de nya ki kadi ra se'de dɔ row'ti. Uni row, tei Penesi'ti in ki Samari, eli de'gi kigo'ə go'ə, gorow ki de'gi ki in Juwipi'gi el təli uni me'de adi Kirisiti. Ta kin adi ronel ngannkon'gi pəti.

⁴ Loki rei tei Jerujalem'ti, Njekawnan'gi ki njekawkulə'gi, ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi uwəi'de ki rɔ'de'ti. Pol ki Barnabasi eli poy nya ki Luwə ra se'de adi'de oyi.

⁵ Nan de'gi ki nan'gi, ki uni me'de dann Parisi'gi'ti uni ta eli eyina: «Maji kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, adi'de ujəi mɔti'de ə ngəmi go ndukun'gi læ Moji bay tɔ taa.»

⁶ Lo kin'ti, njekawkulə'gi ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi kawinan kadi indəi manji ta kin.

⁷ Loki manjinan ta adi ndan'de ngal, ə Piyər osi nangi ində taa el'de ene: «Ngannkon'm'gi, toki in gəri, in mayinu ə Luwə mbəti'm dann se'ti kadi m'ilə mbər Poyta'ti ki maji rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi oyi ə uni me'de.

⁸ Luwə ki gər me de'gi, mannaji læ'de maji ki gorow Ndil Luwə ki adi'de toki adi'n'je be tɔ†.

⁹ Ingi ə j'in tɔ, Luwə ɔr kum'de dana el, tado in ki takul kunme læ de ə Luwə adi ngarme de ari'n njay.

¹⁰ Ningə ki ngəsine kin, tado ri ə isi sangi ta Luwə ki jugi ki iləi mindi njekunme'gi'ti wa? Nya ki j'inbe eke baw'je'gi ka j'awi ki tɔgi kadi j'oti el.

¹¹ Nya ki j'uni me'je dɔ'ti ə to kin: In ki takul memaji læ Burəbe Jeju ə nyi j'ingəi kaji, j'in ki j'in Juwipi'gi, kah'a'ti læ'de in Juwipi'gi el kakin tɔ.»

¹² Ningə, de'gi pəti uti ta'de, uri mbi'de kadi oyi dɔ ta læ Barnabasi ingi ki Pol ki ra eli'de ɔjido poy nyakoji'gi ki nya'gi ki əti bol'gi ki Luwə ra'de ki takul Pol ingi ki Barnabasi dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.

¹³ Loki iləi ta nanga ningə, Jaki un ta el ene: «Ngannkon'm'gi, uri mbi'se oyi ta læ'm ngəsine‡.

¹⁴ Simon ində taa el'je ne, adi j'oyi row ki lo tumginn'ə'ti inbe nu, Luwə ində'n kum'ne go'ti maji, kadi ɔr de'gi ki nan'gi dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, ində'de dangi to de'gi læ'ne.

¹⁵ Ta'gi læ de'gi ki njekeltakita Luwə'ti osi go nan'ti lo kareba ki ta kin. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina:

¹⁶ “Go nya'gi'ti kin, m'a m're kadi m'ra kəy læ Dabidi ki budi kin rangi.

M'a m'ra in ki sigi gogi, m'a m'ra tor'o'ti gogi tɔ,

M'a m'ində taa gogi.

¹⁷ Tado kadi ndəgi de'gi sangi Burəbe,

Adi in ginn de'gi pəti ki uni tɔ'm dɔ'de'ti.

Burəbe elta kin be.

¹⁸ Burəbe ki nje te ki ginn nya ki ində dɔ'a nan'ti mayinu adi de'gi gəri§.”

* 15:1 15.1 Lebitiki 12.3 † 15:8 15.8 7-8, 10.44, 11.15 ‡ 15:13 15.13 12.17 § 15:18 15.18 16-18; Amosi 9.11-12

19 «In tado kin ə, m'in m'oo maji ngayn kadi j'iləi kagi non de'gi'ti ki in Juwipi'gi el el, ki uni me'de adi Luwə.

20 Adi ji ndangi makitu par j'adi'de kadi njenyi ki rə'de lo kuso da ki de ilə kadikare'ti adi yo'gi el, kadi sangi nan lo kaya'ti el, kadi soi da ki de mbir m'ində el, kadi soi mosi da el to*.

21 Nga ningə, ulə ngirə mayinu biti bone, de'gi ki njendo madi'de'gi ndukun læ Moji in me bebo'gi'ti kare kare, num ndə kare kare ki in ndə kərkon læ Juwipi'gi, de'gi a tudəi ndukun kin me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi to.»

Makitu tado kulə'n kadi njekawnan'gi ki Antiyosi

22 Be ə, ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi, ki njekawkulə'gi ki Njekawnan'gi, ndigi kadi n'mbəti de'gi ki nan'gi dann'de'ti kadi ɔri tor'de dani Pol ingi ki Barnabasi awi se'de Antiyosi'ti. Mbəti Judasi ki bari'ə nan Barsabasi in ki Silasi. In joo pəti, ngannkon'de'gi tai me'de maji.

23 Ta ki ndangi Makitu'ti adi'de ə to kin:

«J'in njekawkulə'gi ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi, ji ndangi makitu kin j'adi'se in ngannkon'je'gi ki sii bebo Antiyosi'ti ki donangi'gi ki Siri'ti ki Silisi ki in ginn koji læ Juwipi'gi el, ji ra'se lapiya.

24 J'oo poy de'gi madi in dann'je'ti ne awi rə'se'ti tuji me'se, təli sese gogi ki ta'gi lə'de, ningə in ingi ə j'ulə'de el.

25 Be ə, j'oyi maji kadi j'ində ta'gi nan'ti kareba ji mbəti de'gi j'ulə'de ki rə'se'ti, nan'ti ki Barnabasi ki Pol ki in njendigi'gi lə'je.

26 In ki iləi rə'de kə tado to Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

27 In kin ə, j'ulə'n Judasi ki Silasi. De'gi ki joo kin a eli'se nya'gi kin ki ta'de.

28 Tado in Ndil Luwə num, j'inbe num, j'uni ndu'je kadi de ində nya ki rangi gidi nya'ti ki in nya ki nda'a to'ti kin, do'se'ti ki təgi el nga.

29 Ningə nya ki kadi rai ə to kin: kadi soi da ki de ilə kadikare'ti adi yo'gi el, soi mosi da el, soi da ki de mbir m'ində el, sangi nan lo kaya'ti el. Pəti toi be ningə, a rai nya ki maji. Tai lapiya lə'je j'in ngannkon'se'gi.»

30 Inyəi nje ki mbəti'de adi awi Antiyosi'ti. Loki awi tei Antiyosi'ti, kawi njekunme'gi ki nan'ti, ə uləi makitu kakin ji'de'ti.

31 Loki tudəi makitu kakin ningə, rə'de nəl'de ngayn tado ingəi ta'gi ki adi'de təgi me'ti.

32 Toki Judasi ki Silasi inbe'gi in njekeltakita Luwə'ti, uni dəkagilo ngayn uləi dingəm me ngannkon'gi'ti, mbisəi nja'de me kunme'ti.

33 Sii se'de dəkagilo nden ə, ngannkon'gi uwəi ji'de, indəi'de ta row'ti kadi awi ki lapiya, təli ki rə njekulə'de'gi'ti gogi.

34 [Nan Silasi oo maji ngayn kadi n'isi Antiyosi'ti].

35 Pol ki Barnabasi sii Antiyosi'ti, nan'ti ki ndəgi de'gi ki rangi, ndoi de'gi, iləi'de mbər Poyta ki maji læ Burəbe.

Pol ki Barnabasi inyəi nan

36 Nden go'ti, Pol el Barnabasi ene: «Adi ji təli j'uni do nja'je me bebo'gi'ti pəti ki j'elita læ Burəbe səm'ti kin, ə ji gon ngannkon'je'gi j'oo ke təli toi bann wa?»

37 Lo kin'ti, Barnabasi ndigi kadi Jan Marki aw se'de.

38 Nan Pol oo kadi in low'ə'ti el kadi Jan Marki ki ndəki inyə'de Pampili'ti, um aw se'de lo kaw kulə'ti el kin, kadi aw se'de bone bay†.

39 Mindi kasinan el ki bo ngayn to dann'de'ti adi inyəi nan non be. Barnabasi un Jan Marki, ə uni tokibo aw ki Sipir'ti.

40 Nga Pol ə un Silasi ə awi. Ngannkon'je'gi inyəi'de ji Burəbe'ti.

* 15:20 15.20 Tekitaga 34.15-16; Lebitiki 17.10-16; Lebitiki 18.6-23 † 15:38 15.38 13.13

⁴¹ Pol njiyəi dɔnangi Siri'ti ki dɔnangi Silisi'ti uləi dingəm me Njekawnan'gi'ti ki lo lo.

16

Pol ingə Timote

¹ Pol re te Dərbi'ti, go'ti aw Lisitir'ti. Lo kin'ti ə, ingə njendo kare ki tɔ'a nan Timote. Kon'a in njekunme ki in Juwipi, ə baw'a in Gireki tɔ*.

² Ngannkon'je'gi ki Lisitir ki Ikoniom elita li'ə maji ngayn.

³ Adi Pol ndigi kuwə ji'ne'ti kaw si'ə. Be ə, aw si'ə ujə mət'ɔ, tado Juwipi'gi ki rai be lo'gi'ti kin, gəri'ə bəti kadi baw'a in Gireki.

⁴ Bebo'gi pəti ki tei'ti, oji ngannkon'de'gi ndukun'gi ki njekawkulə'gi ki ngatogi'gi læ Njekawnan'gi ki Jerujalem'ti uni. Ningə eli'de kadi rai go ndu'gi'ti kakin.

⁵ Njekawnan'gi ingəi tɔgi me kunme'ti lə'de, ningə kər'de in dɔ mad'a'ti ki ndo'gi ndo'gi.

Pol aw Maseduwann'ti

⁶ Ndil Luwə ɔgi'de kiləmbər Poyta ki maji ngann be'gi'ti ki Aji. Adi ɔti non, indəi dɔnangi Piriji ki dɔnangi Galasi dəri.

⁷ Loki rei tei ndəkba ki Misi, sangi row kadi n'awi Bitini'ti, nan Ndil Jeju ɔgi'de row.

⁸ Be ə, indəi dɔnangi ki Misi gangi, awi tei ta ba'ti ki Tirowasi.

⁹ Low'ə'ti kin ə, kondɔ ə, Pol oo de kare ki Maseduwann'ti me ndil'ti re ra dɔ'a'ti. De kakin el Pol ene: «Nja'i ba, re Maseduwann'ti ra se'je.»

¹⁰ Go nya k'oo me ndil'ti læ Pol, tanan'ti non, ji sangi row kadi j'aw Maseduwann'ti, tado ji gər maji toki Luwə inbe ə bar'je kadi j'aw j'iləmbər Poyta ki maji səm'ti.

¹¹ J'al to Tirowasi'ti non, ə j'osi ji te dɔ dor Samotirasit'i. Lo ti go'ti ningə, ji te Neyapolisit'i.

¹² J'in low'ə'ti non, j'aw Pilipit'i, ki in bebo ki dəkete ki dɔnangit'i ki Maseduwann, ki in ginn konbe'ti ki Rəm. J'isi non, ji ra ndo'gi asi tati.

¹³ Ningə ndo kərkon'ti læ Juwipi'gi, ji te gidi bebo'ti taga, kadi j'aw kadi mbo'ti. J'aw'ti tado ji mərta kadi j'a j'ingə lo kelta ki Luwə səm'ti. Loki j'aw ningə, j'isi nanga rɔ dene'gi'ti ki kawinan low'ə'ti, j'el'de ta.

¹⁴ Dann dene'gi'ti kakin, in ki kare isi non, tɔ'a nan Lidi. In dene ki bebo'ti ki Tiyatir. In nje law ta ku ki kər njir njir. Ningə in de ki nje bol Luwə tɔ. Si oo ta, ə Burəbe te ngarme'ə, adi ində mbi'ne maji go ta'gi'ti ki Pol isi el.

¹⁵ Nga a adi ra'a batəm nan'ti ki nje ki me kəy'ti li'ə. Ningə bar'je kadi j'aw be lə'ne ene: «Kin ə re oyi m'in kadi m'in njekunme kadi Burəbe ə, rei sii be lə'm.» Ra dɔ ta'ti kin ngan, kadi ji ndigi go'ne'ti.

Uwəi Pol in ki Silasi dangay'ti Pilipit'i

¹⁶ Ndo kare ji isi j'aw ki lo kelta'ti ki Luwə ə, dene ki nje ra kuləbər me kəy'ti kare re ingə'je. Dene kin aw ki ndil ndonte, adi loki ində gara ə, ingə'n nya ngayn adi be'ne'gi.

¹⁷ Un go'je ki Pol ə, elta ki ndu'ne ki boi ene: «De'gi ki rai kam in njekuləbər'gi læ Luwə ki nje kisi dɔ nya'gi'ti pəti. Rei ra iləi'se mbər row kaji.»

¹⁸ Dene ra nya kin be ndo'ne banyi banyi go'je'ti. Be ə, ta tɔlta'a'ti, wongi ra Pol dɔ'a'ti, adi təl ta'ne el ndil ki isi me dene'ti kakin ene: «Me tɔ Jeju Kirisitit'i, m'un ndu'm kadi te kɔ me'ə'ti.» Ningə tanan'ti non, ndil te kɔ me dene'ti.

¹⁹ Loki be'ə'gi oyi kadi nyakingə nya lə'de ki indəi me'de dɔ'ti, ka ginn'ə gangi ə, uwəi Pol ki Silasi awi se'de tambalo'ti, non nje konbe'gi'ti.

* 16:1 16.1 14.8,21

²⁰ Awi se'de non njegangi ta'gi'ti eli'de eyina: «De'gi ki oyi'de kam in Juwipi'gi, ə rei ki ndu ki majel me bebo'ti læ'je.

²¹ Rei ki nya jibəlbə'gi ki j'in de'gi ki Rəm'ti, sɔw do'je el, kadi to ji taa, ji ra'n kulə.»

²² Bulə de'gi indəi, buki nan do Pol'ti ki Silasi. Ningə, njegangi ta'gi, adi nginyəi ku ro'de'ti, tindəi'de ki gɔl.

²³ Loki indəi'de maji ə, awi buki'de dangay'ti, ningə adi ndu njengəm dangay'gi kadi ngəmi'de maji.

²⁴ Loki njengəm dangay'gi ingə ndu kin be ə, aw se'de kəy dangay'ti ki duni nu, taa ulə kangila nja'de'ti.

²⁵ Kondɔ dann lo'ti, Pol ki Silasi elita ki Luwə, osi pa uləi tɔji do Luwə'ti, ə ndəgi dangay'gi oyi ndu'de.

²⁶ Ningə, ki kum ki kində jipi, dɔnangi yəki ki tɔgi'ne ngayn. Yəki yəki ki ra adi ngirə kəy dangay kaa in baki baki. Ningə tanan'ti non, takəy'gi tei num, kulə gindi'gi ki do dangay'gi pəti kaa tuti num tɔ.

²⁷ Lo kin'ti non, njengəm dangay'gi ində do bi'ti. Loki ində taa do bi'ti ə oo takəy'gi rai tagira, oo ene dangay'gi anyinan wa, adi ɔr kiyəro læ'ne kadi to n'tol'n ro'ne kɔ.

²⁸ Ə Pol un ndu'ne ki taa ngayn el'ə ene: «Tujɔ ro'i el, nan j'isi ne pəti.»

²⁹ Lo kin'ti, njengəm dangay'gi dəji por, ə nagi ro'ne ur kəy, osi non Pol'ti ki Silasi ki ro dadi.

³⁰ Go'ti, adi'de tei taga, ningə dəji'de ene: «Be'm'gi, in ri ə kadi m'ra ə m'a m'ingə'n kaji wa?»

³¹ Ə eli'ə eyina: «Un me'i adi Burəbe Jeju, ə a ingə kaji in ki nje ki me kəy'ti læ'i.»

³² Lo kin'ti, iləi'ə mbər ta læ Burəbe, nan'ti ki nje ki me kəy'ti li'ə.

³³ Dann kondɔ'ti inbe kin non, njengəm dangay'gi aw ki Pol in ki Silasi, tɔgi do'gi læ'de, ə kalangi ba go'ti, adi rai'ə batəm nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə.

³⁴ Go'ti, təl aw se'de me kəy'ti læ'ne, adi'de nyakusɔ soi, rai rɔnel me kəy'ti tado kun ki uni me'de adi Luwə.

³⁵ Loki lo ti ningə, njegangi ta'gi uləi paja'gi læ'de ki ro njengəm dangay'gi'ti eyina: «Inyə de'gi kin adi awi.»

³⁶ Ə njengəm dangay'gi re el Pol ta kin ene: «Njegangi ta'gi eyina kadi m'inyə'se madi awi, ene tei awi lo læ'se ki lapiya.»

³⁷ Nan Pol el paja'gi ene: «J'in de'gi ki Rəm'ti tɔ†, ə adi de'gi indəi'je takum bulə de'gi'ti, ki kanji gangi ta do'je'ti. Ə go'ti, buki'je dangay'ti be par tɔ. Ningə ngəsine, inyəi'je taa kidi kuwə be par wa? A in be el! Adi inbe'gi rei ki ro'de inyəi'je taa!»

³⁸ Ə paja'gi təli ki ta kin awi ro njegangita'gi'ti, adi bol ra njegangi ta'gi ngayn. Bol ra'de, loki oyi kadi Pol in de'gi ki Rəm'ti.

³⁹ Be ə, indəi, rei ro'de'ti, dəji'de mesɔl, ə inyəi'de kadi awi, ə dəji'de kadi tei me bebo'ti kin kɔ nga.

⁴⁰ Loki Pol in ki Silasi tei dangay'ti ə, awi be læ Lidi. Awi oyi ngannkon'gi ki njekunme'gi, uləi dingəm me'de'ti ə awi.

17

Pol ki Silasi me be'ti ki Tesaloniki

¹ Pol in ki Silasi indəi Ampipolisi ki Apoloni gangi, ə awi tei Tesaloniki'ti. Ningə Tesaloniki'ti, Juwipi'gi awi ki lo kəykawnan læ'de non.

² Be ə, Pol awi'ti, toki isi ra'n ki lo'gi pəti. Asi ndo kərkon mutə go nan'ti, Pol manjinan ta ki Juwipi'gi do ta'gi'ti ki me Makitu'ti læ Luwə.

† 16:37 16.37 22.25-29, 23.27

³ Ɔr'de ginn ta'gi, toji'de adi gəri toki, makitu læ Luwə el kadi Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a oy, ə go'ti, a ində taa dann njekoy'gi'ti. Ningə, Pol el'de toki in daro Jeju inbe ki n'isi n'el'de mbər ta li'ə kin ə in Kirisiti.

⁴ Juwipi'gi ki nan'gi, ta kin ra kulə ro'de'ti, adi indəi ro'de nan'ti ki Pol ki Silasi. Bulə Gireki'gi ki nje kosikurə Luwə ki dene'gi ngayn ki in dene ki nje tobar'gi kaa indəi ro'de nan'ti se'de to.

⁵ Ə lo kin'ti, jangi ra Juwipi'gi, adi kawi de'gi ki ra uləi lo ki gorow kare, adi osi do de'gi nan'ti, rai ndu ki me be. Awi tei me kəy'ti læ Jason, sangi Pol ki Silasi kadi n'uwəi'de, n'awi se'de taga, non bulə de'gi'ti.

⁶ Nan loki ingəi'de el, uwəi Jason ki ngannkon'gi ki madi'gi, awi se'de non njegangi ta'gi'ti. Ningə elita ki ndu'de ki boi eyina: «De'gi ki tuji donangi ki ta'a ba kaa, rei tei ne.

⁷ Rei ə, Jason uwə'de ro'ne'ti be lə'ne. De'gi kin pəti, nya ra'de in nyara ki osi ta ndukun'gi læ Nje konbe ki bo Sejar. In eli toki ngar madi ki rangi in non to'a nan Jeju.»

⁸ Ta kin adi wongi bulə de'gi ki njegangi ta'gi,

⁹ adi uwəi Jason ki ndəgi njekunme'gi adi ugəi nar bay taa inyəi'de taa.

Pol ki Silasi me be'ti ki Bere

¹⁰ Loki lo ene n'gonyi par ə, ngannkon'gi adi Pol ki Silasi awi Bere'ti. Lo ki rei tei Bere'ti ə, awi kəykawnan'ti læ Juwipi'gi.

¹¹ Juwipi'gi ki Bere'ti, awi ki mərta ki maji ngayn utə nje ki Tesaloniki'ti. Taai ta læ Luwə ki ndigi ra ki maji ngayn. Ndəri ginn ta læ Luwə ki ndo'gi pəti, kadi n'oyi ke ta'gi ki Pol eli'de kin in ta ki rota'ti inbe.

¹² Be ə, ngayn'gi dann'de'ti uni me'de, taa dann Gireki'gi'ti, dene'gi ki nje tobar, ki dingəm'gi ngayn uni me'de to.

¹³ Nan loki Juwipi'gi ki Tesaloniki'ti, oyi kadi Pol isi iləmbər ta læ Luwə Bere'ti non ningə, təli awi go'de'ti bay, awi suləi bulə de'gi adi rai ndu.

¹⁴ Lo kin'ti ngannkon'gi, sangi row kalangi ba adi Pol aw ki kadi babo'ti. Nga ningə, Silasi ki Timote ə nanyinan Bere'ti.

¹⁵ Nje ki dani Pol, dani'ə biti, awi tei si'ə Atenn'ti. Nga a, loki isi təli, Pol adi'de ndu'ne kadi Silasi ki Timote rei kalangi ingəi'ne.

Pol me be'ti ki Atenn

¹⁶ Loki Pol isi nginə Silasi ki Timote, Atenn'ti hangal'a tuji tado yo'gi ki de'gi isi rai'de, rosi me bebo kin.

¹⁷ Pol manjina ta'ti ki Juwipi'gi, ki de'gi ki nje kosikurə Luwə, me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, taa ki ndo'gi pəti, tambalo'ti, ki de'gi ki ingə'de.

¹⁸ Nje nyagər'gi ki bari'de Epikir'gi ki Sətoyisi'gi kaa manjina ta'ti se'de to. Ə nje ki madi'gi eli eyina: «Nje ta'gi kam ta ri ə ra eli indəi ndu be wa?» Ningə nje ki nungi eli eyina: «To to nya ki in nje kelta ki do luwə'gi'ti ki mbah ə am.» Eli be tado oyi kadi Pol isi iləmbər Poyta ki maji læ Jeju num, isi iləmbər kində taa lo koy'ti num.

¹⁹ Be ə, uwəi Pol, awi si'ə ro njegangi ta'gi'ti, ə eli'ə eyina: «To kadi el'je ta do nyando'ti ki sigi ki isi ndo kin adi ji gər wa?»

²⁰ Tado in isi el'je ta'gi ki mbi'je oo nja kare el, ə kadi Ɔr ginn'ə maji adi j'oo.»

²¹ Ningə nya kare ki maji kadi in gər, de'gi ki Atenn'ti pəti, ki mbah'gi ki sii dann'de'ti, dokagilo lə'de ki ngayn in tado k'el'n ta'gi ki sigi ə k'oo'n ta'gi ki mbah.

²² Lo kin'ti, Pol ində ra taa, dann njegangi ta'gi'ti, ə un ta el ene: «In de'gi ki Atenn'ti, m'oo kadi in de'gi ki, bar yo lə'se əti bol ki dum. Bari yo me nya'gi'ti pəti.

²³ Tado, loki m'njiyə me be'ti, m'oo nya'gi ki isi osi məkəsi'se nanga non'de'ti. M'oo lo bar yo madi inbe bay ki indəi nya do'ti eyina in lo læ "luwə ki in gəri'ə el," ningə

in ki isi ɔsi məkəsi'se nanga non'a'ti ki kanji gər'ə kakin ə m'nji m'ilə'se mbər ta li'ə.

²⁴ In Luwə ki njera dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti, in ki in Be nje dɔran ki dɔnangi. In nje kisi me kəy'ti ki de ra ki ji'ne el.

²⁵ Taa aw ki ndoo kadi de ra kulə madi ad'a el tɔ, tado in ə in nje kadi de isi kumngayira num, nje kadi de kon ki nya'gi pəti num tɔ*.

²⁶ Ki de ki kareba be ə ində'n de'gi pəti adi taai dɔnangi. Ində dɔkagilo adi'de num, ində gangi lo kisi'de num tɔ.

²⁷ Luwə ində nya'gi kin be kadi de'gi sangi'ə'n'ə. Dɔ maji ə a ingəi'ə me mam lo'ti lə'de. Ki rɔta'ti, Luwə in sanyi el ki de ki ra dann'je'ti.

²⁸ Tado kisikidɔtaa lə'je in me ji'ə'ti. In ə in nje kadi j'odi rɔ'je, ki nje kadi ji isi kumngayira. In tado kin ə njegosita'gi lə'se ki madi'gi eli eyina: "J'in kaa j'in ngann'a'gi tɔ."

²⁹ Ə re j'in ngann'gi læ Luwə ə, maji kadi j'oo Luwə kadi in de ki to to yo ɔr'gi, ki yo nar'gi ki de'gi lenyi'de, eke yo mbal'gi ki de'gi toli'de ki gosi ki dɔ'de'ti kin be el.

³⁰ Luwə inyə go nya ki de'gi rai kete ki go lo gər'ə'ti el, dɔkagilo'ti ki gəri el bay kin kɔ, nan ki ngɔsine kin, Luwə iləmbər kadi de'gi pəti, ki lo'gi pəti, inyəi gorow njiyə'de ki majel kɔ.

³¹ Tado ɔr ndɔ kare ində non kadi to a gangi'n ta dɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne pəti ki row ki dana. A gangi ta kin ki row lə de kare ki mbət'ə tado kulə kin, in tɔj'ɔ ki taga adi de'gi pəti gəri'ə ki row kində taa dann njekoy'gi'ti.»

³² Loki Pol elta kində taa lo koy'ti, ə osi mbi'de'ti ningə, nje ki madi'gi uwəi'ə kogi, ə nje ki nungi eli eyina: «J'a j'oo ta lə'i kin ndɔ ki rangi'ti.»

³³ In be ə, Pol te'n dann'de'ti, aw.

³⁴ Nan be kaa, ki madi'gi dann'de'ti nanyinan go Pol'ti, uni me'de adi Jeju Kirisiti. Dann'de'ti kin, Denisi ki in ki kare dann njegangita'gi'ti in se'de non, taa dene ki bari'ə nan Damarisi ki ndəgi de'gi ki rangi kaa in se'de non tɔ.

18

Pol me be'ti ki Korenti

¹ Loki Pol in Atenn'ti ningə, aw Korenti'ti.

² Lo kin'ti non, ingə Juwipi kare ki tɔ'a nan Akilasi, ki ginn'ə in Pon'ti, in Itali'ti ki ne'ne Pirusil rei ngɔsine bay. Rei tado nje konbe kibo ki Rɔm'ti ki tɔ'a nan Kilodi un ndu'ne kadi Juwipi'gi pəti tei Rɔm'ti kɔ. Pol aw ingə Akilasi'gi non,

³ ningə toki kulə ki kadi rai ingəi nya in kulə ki kareba, adi in kulə koji ku ra kəy, Pol isi se'de, adi rai kulə kin nan'ti.

⁴ Ndɔ kɔrkon'gi pəti, Pol un ta, el me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi. El ki kujə ki sangi kadi Juwipi'gi ki Gireki taai to ta ki rɔta'ti.

⁵ Nan loki Silasi ki Timote in Maseduwann'ti rei ingəi'ə*, Pol un dɔkagilo lə'ne pəti tado k'elta læ Luwə. Tɔji Juwipi'gi kadi gəri toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

⁶ Nan Juwipi'gi tanyi'ə rɔ, taji'ə, adi Pol jəngi bu ku lə'ne ta de'ti, ə el'de ene: «Ta mosi'se in dɔ'se'ti! M'ar njay. Ningə ki ngɔsine kin, de'gi ki in Juwipi'gi el ə m'a m'aw ki rɔ'de'ti nga.»

⁷ Be ə, Pol in non, aw be læ Titusi Jusitusi, ki in de kare ki nje kɔsikurə Luwə, ki kəy li'ə ndunə nan ki kəykawnan læ Juwipi'gi.

⁸ Kirisipusi, ki in njekundɔ kəykawnan læ Juwipi'gi in ki de'gi ki me kəy'ti lə'ne ba pəti, uni me'de adi Burəbe. Taa de'gi ki Korenti ngayn, ki oyi ta læ Pol kaa uni me'de tɔ, adi rai'de batəm.

* 17:25 17.25 24-25, 7.48; 1Ngar'gi 8.27; Ejay 42.5 * 18:5 18.5 17.15

⁹ Ndo kare kondɔ, Burəbe el Pol ta me nii'ti ene: «Bol el, elta ki nonyi'ti, um uti ta'i el.

¹⁰ Tado m'in sə'i nan'ti, de madi kare ki a ulə ji'ne kadi ɔdi toki majel goto. De'gi ki in de'gi læ'm in ngayn me bebo'ti kin ne.»

¹¹ Be ə Pol isi'n Korenti'ti bal kare ki nanyi mehen, ndo'n de'gi ta læ Luwə.

Pol ra non Galiyon'ti

¹² Dɔkagilo'ti ki Galiyon in'n nje konbe ki Akay'ti, Juwipi'gi dɔi ta nan'ti dɔ Pol'ti, adi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti,

¹³ eyina: «De kam isi aw ki de'gi kadi ɔsi dɔ'de nanga non Luwə'ti, kigo ndukun'ti el.»

¹⁴ Pol ra kadi to n'el ta ningə, Galiyon un ta ta'ne'ti kete el Juwipi'gi ene: «Kin ə re in ta læ nya tɔl, eke ta læ majel madi ki ngan ngayn ə to be ə, re m'a m'oo ta læ'se, in Juwipi'gi.

¹⁵ Nan toki in ta ki manjinan'ti ki ɔjido ta'gi, ki tɔgi ki ndukun'gi læ'se ki sow dɔ'se kin ə, rai dann'se'ti non. M'in m'a m'gangi ta ki be kin el.»

¹⁶ Ningə tuwə'de lo gangi ta'ti kɔ.

¹⁷ Ə low'ə'ti non, de'gi pəti uwəi Sositenn ki in njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi, tindəi'ə lo gangi ta'ti non, nan usi Galiyon nya kare dɔ'de'ti el.

Pol təl aw Antiyosi'ti

¹⁸ Pol təl isi Korenti'ti non dɔkagilo asi ta'ti bay. Ningə go'ti, inyə ngannkon'gi, ə un tokibo kaw ki Siri'ti, nan'ti ki Pirisil ki Akilasi. Pol adi ngisəi dɔ'a Sankire'ti, tado un mindi'ne adi Luwə†.

¹⁹ Awi tei Epeji, Pol inyə Pirisil ki Akilasi ə aw kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, manjinan ta'ti se'de.

²⁰ Juwipi'gi kin dəji Pol kadi isi se'de ndo'gi nden bay, nan Pol ndigi el.

²¹ Ningə loki ɔti isi aw el'de ene: «Ndo ki rangi, ə Luwə ndigi ə, m'a m'təl to m're rɔ'se'ti bay,» ningə inyə'de Epeji'ti ə in me tokibo'ti ə aw.

²² Ningə un to Epeji'ti, aw Sejare'ti. Lo ki te Sejare'ti, aw uwə ji Njekawnan'gi, ə un row aw Antiyosi'ti.

²³ Pol ra ndo'gi non nden, ə təl ilə dɔ'ne gogi. Aw te Galasi'ti ki Piriji'ti, adi tɔgi njendo'gi pəti.

Apolosi me be'ti ki Epeji ki me be'ti ki Korenti

²⁴ Juwipi kare ki tɔ'a nan Apolosi, ki in de ki ginn'ə in Alegijandiri'ti re Epeji'ti. In de ki bal ta to ta'a'ti, taa gər ta læ Luwə maji tɔ.

²⁵ Ndoi'ə row ta læ Burəbe, adi iləmbər ta læ Jeju ki rɔnel ki ngayn, ndo de'gi nya ki dɔ Jeju'ti ki gorow'ə'ti. Nan k'in ə, gər batəm læ Jan par.

²⁶ Ilə rɔ'ne, elta læ Luwə kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki me ki tinyi kati. Nan loki Pirisil ki Akilasi oyi'ə lo kelta'ti, bari'ə rɔ'de'ti, ɔji'ə gorow læ Luwə ar njay, adi'ə gər.

²⁷ Go'ti, ndigi kaw Akay'ti, ə ngannkon'je'gi ndigi dɔ'ti si'ə, adi rai makitu adi njendo'gi ki Akay'ti kadi uwəi'ə rɔ'de maji. Loki aw te Akay'ti, kigo memaji'ti læ Luwə, ra ki nje ki uni me'de adi Luwə ngayn.

²⁸ Tado dum dɔ Juwipi'gi ki tɔgi ta læ'ne, taga wangi takum de'gi'ti. Tɔji, ki ta læ Luwə ji'ne'ti, toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

19

Pol in me be'ti ki Epeji

¹ Dɔkagilo'ti ki Apolosi in'n Korenti'ti, Pol ində dɔnangi ki mbal'gi in'ti ki dɔnangi Aji'ti gangi, ə re te Epeji'ti. Ingə njendo'gi læ Jeju ki nan'gi'ti non. Adi dəji'de ene:

† 18:18 18.18 Kər Isirayel'gi 6.5-18

² «Loki uni me'se adi Jeju kin, ingəi Ndil Luwə wa?» Ə təli iləi'ə'ti eyina: «Jagi, k'oo ka j'oo kete kadi Ndil Luwə in non el.»

³ Pol təl dəji'de bay ene: «Batəm ki bann ə ingəi wa?» Eli eyina: «J'ingə batəm læ Jan Batisi.»

⁴ Be ə, Pol el'de ene: «Oyo, Jan ra batəm Isirayel'gi kadi təri ndu'de dɔ majel'gi'ti lə'de. Ə təl el'de bay kadi to uni me'de adi de ki a re go'ne'ti non, adi de'ə kin in Jeju*.»

⁵ Loki oyi ta'gi kin ningə, adi rai'de batəm me tɔ Burəbe Jeju'ti.

⁶ Be ə, Pol ində ji'ne dɔ'de'ti, ə Ndil Luwə risi dɔ'de'ti. Ningə tumginn kadi elita ki ndonnta'gi ki dangi dangi num, ta elita ki ta Luwə'ti num tɔ.

⁷ Dingəm'gi pəti ki rai lo nya'gi'ti kin asi dɔgi gidə in joo.

⁸ Go'ti, asi nanyi mutə go nan'ti, Pol te ə aw kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, el'de ta ki me ki tinyi kati kibo. Iləmbər konbe læ Luwə, sangi uwə'de ki ta, kadi oyi to ta ki rɔta'ti kadi tai ta kin tɔ.

⁹ Nan Juwipi'gi ki nan'gi dann'de'ti me'de ngan, adi mbeti kadi uni me'de. Elita kidi nyando læ Pol ki ɔji gorow ta læ Burəbe kin takum bulə de'gi'ti. Be ə, Pol inyə'de ə ɔti aw ki njendo'gi me kəy ndo nya'ti læ de ki tɔ'a nan Tiranusi. Ningə ki ndo'gi kare kare pəti, ndo'de nya.

¹⁰ Nyando kin, Pol ra kul'ə asi bal joo. Be ə, ra adi Juwipi ki de'gi ki in Juwipi'gi el ki isi dɔnangi Aji'ti, oyi ta læ Burəbe.

¹¹ Luwə ra nyakɔji'gi ki əti bol ki takul Pol.

¹² Adi, de'gi ɔyi ta ku'gi ki kare ki ta ku ki ji'ə ɔdi, awi ɔdi njemonyi'gi adi ingəi lapiya num, ndil'gi ki majel kaa anyinan kɔ num tɔ.

¹³ Juwipi'gi ki nan'gi ki nje njiyə kigo be'gi, kadi n'tuwəi ndil'gi ki majel, ingi kaa gei kadi n'bari tɔ Burəbe Jeju dɔ de'gi'ti ki in ginn tɔgi'ti læ ndil'gi ki majel tɔ. Adi eli eyina: «Me tɔ Jeju'ti ki Pol isi iləmbər ta li'ə, m'dəji'se kadi tei kɔ.»

¹⁴ De'gi ki njera nya be kakin, in siri. In ngann'gi læ Juwipi kare ki tɔ'a nan Seba ki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi.

¹⁵ Ndil ki majel təl ilə'de'ti ene: «M'gər Jeju, taa m'gər de ki in Pol tɔ, nan ingi, in nan'gi wa?»

¹⁶ Lo kin'ti, de ki ndil ki majel sii me'ə'ti kakin ində ur dɔ'de'ti uwə'de tɔsɔsɔ. Ningə ində'de kində ki de oo go madi'ne el, adi tei me kəy'ti ki kanyi ki rɔ'de kare, ki ku ki gangi rɔ'de'ti bati bati ki mosi.

¹⁷ De'gi pəti ki bebo Epeji'ti, ki Juwipi'gi nan'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el, gəri go nya ki ra nya kin maji. Ingi pəti bol ra'de, adi ɔsikurə Burəbe Jeju.

¹⁸ De'gi ngayn ki in njekunme'gi rei tərindu'de, ə eli kulə ra'de'gi ki majel ki taga non de'gi'ti.

¹⁹ Nje ki nan'gi ngayn dann njera mboli'gi'ti, rei ki makitu ra mboli'gi lə'de, kawi ki dɔnan'ti ə uləi por takum de'gi'ti. Ndogi se'de makitu'gi lə'de kin asi silə dər dɔ mi†.

²⁰ In be ə, ki takul tɔgi læ Burəbe, ta læ Luwə sanan ki lo'gi'ti ki kete kete ki tɔgi'ne tɔ.

²¹ Go nya'gi'ti kin, Ndil Luwə ɔsi Pol adi un ndu'ne kadi n'aw bebo Jerujalem'ti. Dɔ row kaw'a'ti, ində dɔnangi Maseduwann ki Akay gangi. Ningə Pol el ene: «Re m'aw m'te bebo Jerujalem'ti ə, maji kadi m'aw m'oo dɔnangi Rɔm tɔ.»

²² Pol ulə ki njera si'ə kulə'gi joo, Timote ingi ki Erasi adi'de awi dɔnangi Maseduwann'ti. Ningə inbe, isi dɔnangi Aji'ti ba njaba bay.

Nya ki ra nya Epeji'ti

* 19:4 19.4 Mat 3.11; Mrk 1.4,7-8 † 19:19 19.19 Mrk 6.37

²³ Dəkagilo'ə'ti kin, ta kasi nan el kibo ngayn in dɔ row ta'ti læ Burəbe me be'ti ki Epeji.

²⁴ De kare ki tɔ'a nan Demetriyusi, in kodi ki njera ningə kasi'gi. In njera ngann kəy yo ki dene ki a bari'ə nan Artemisi. Kulə kin ra adi in soti ki njekulə'gi li'ə ngayn.

²⁵ Be ə, Demetriyusi kaw kodi'gi ki de'gi pəti ki isi ki dɔ'de taa ki takul kulə kin nan'ti, ə el'de ene: «Madi'm'gi, in gəri kadi in ki takul kulə kin ə, j'isi j'ingəi nya maji.

²⁶ Ingi oyi ki kum'se taa ki mbi'se tɔ, kadi in Epeji'ti ne par el, nan dɔnangi Aji'ti ba pəti, ə dingəm ki tɔ'a nan Pol kam təl dɔ bulə de'gi basi. In el'de ene: “Kagi yo'gi ki de'gi rai ki ji'de in Luwə el.”

²⁷ In kulə'gi ki j'isi rai kin par ə de'gi a oyi to nya ki kare el, nan kəy læ luwə ki dene kibo ki in Artemisi kin kaa, de'gi a oyi'ə nya madi'ti el tɔ. Lo kadi de'gi a eli eyina: “Artemisi in yo ki dene ki bo,” goto. Artemisi ki de'gi ki dɔnangi Aji'ti ki ndəgi dɔnangi ba pəti osikurə kin.»

²⁸ Loki kodi'gi oyi ta'gi kin ningə, wongi ra'de ngayn, adi tunginn kadi elita ki ndu'de ki boi eyina: «Artemisi læ Epeji'ti, in kibo.»

²⁹ Kalangi ba go'ti ningə, lo singə səkitə ki ta tat'a ba me bebo'ti. De'gi ndəri Gayusi in ki Arisitarki, de'gi ki Maseduwann'ti, ki in madi mbah læ Pol kum'de'ti, ə ngodi tɔl'de ki tambalo'ti.

³⁰ Pol ndigi kadi n'toji rɔ'ne bulə de'gi, nan njendo'gi ɔgi'ə.

³¹ Ningə basa madi Pol madi ki in de kibo ki dɔnangi Aji'ti, uləi kulə rɔ'a'ti, eli'ə kadi aw tambalo'ti el.

³² Tambalo'ti, nya ki to ar njay dɔ de'gi'ti goto: Ta'gi ki isi te ta de'gi'ti in ta'gi ki dangi dangi. Ningə de'gi ngayn dann madi'de'gi'ti gəri ginn nya ki kawinan el.

³³ De'gi ki nan'gi dann bulə de'gi'ti ori ginn nya ki ra nya kin adi Alegijandir ki Juwipi'gi indəi'ə to njekundɔ'de kin ad'a oo. Alegijandir ulə ji'ne taa, dəji'n de'gi kadi rai keke, tado ge k'elta, orta dɔ'de'ti.

³⁴ Loki gəri'ə kadi in Juwipi ningə, ingi pəti uləi bilə ki ndu'de kibo asi ngirə kadi joo ge be eyina: «Artemisi læ Epeji'ti, in kibo.»

³⁵ Ta tolta'a'ti ningə, njendo ndukun ki me bebo'ti, re ra adi lo to jijiji, bay taa el'de ene: «In de'gi ki Epeji'ti, nan ə gər kadi be ki Epeji'ti, in njengəm kəy læ Artemisi ki in yo ki dene ki in kibo kin el ə, eke nan ə gər kadi in nje ngəm mbal ki in banakum'ə ki in dɔran'ti osi el wa?»

³⁶ In kin in nya ki dum manji. Maji kadi uwəi hangal'se indəi nanga, ə in mərta ta rai nya.

³⁷ Ingi ə ori de'gi kam rei se'de ne, nga, nya madi ki majel ki rai osi takəy kin goto, taa elita ki mal dɔ luwə'ti lə'je ki dene Artemisi el tɔ.

³⁸ Re Demetriyusi in ki de'gi ki nje ra kulə'gi lə'ne, rai ta ki de madi ningə, ndo gangi ta'gi to'i non, ə maji kadi awi oyi njegangi ta'gi.

³⁹ Re nya madi ki rangi to non kadi dəji ə, ndo ki kadi nje kində manji ta'gi kin ki gorow'ə'ti to non.

⁴⁰ Nya'gi ki rai nya bone kin, asi kadi de'gi iləi ta dɔ'je'ti to nje k'aldɔ ndu'gi, tado ta madi ki j'a j'eli ə j'a j'ori ta dɔ'je'ti, ki ɔji go kawnan læ de'gi ki bone kin goto. Be ə, go ta'gi'ti ki njendo ndukun el, tuwə de'gi adi sananyinan.

20

Pol aw dɔnangi Maseduwann'ti

¹ Loki wongi læ de'gi yokiro ningə, Pol ulə bar njendo'gi, ulə dingəm me'de'ti bay ta ra'de lapiya ə ɔti aw Maseduwann'ti.

² Pol ingə dəkagilo'gi ngayn ulə'n dingəm me njekunme'gi'ti loki isi ində dənangi kakin gangi. Ningə gangi ki kete non aw Giresi'ti.

³ Pol isi'ti non nanyi mutə. Dəkagilo'ti ki kadi un tokibo kaw ki dənangi Siri'ti ningə, gər kadi Juwipi'gi uləi ta'de nanga kadi n'rai si'ə nya ki majel. Be ə, təl un row ki Maseduwann'ti.

⁴ Mbunə de'gi'ti ki dani'ə a ingə Sopater ki ngonn læ Pirusi ki Bere'ti num, Arisitarki in ki Segondusi ki in de'gi ki Tesaloniki'ti num, Gayusi ki Dərbi'ti num, Timote num, taa Tisiki num in ki Tiropim ki in de'gi ki dənangi Aji'ti num tə.

⁵ De'gi kin ətə kete non'je'ti, awi nginəi'je Tirowasi'ti.

⁶ J'in ə, go ndə'gi'ti læ mapa ki ra ki hum ɔd'ɔ el, ə j'al me to'ti me be'ti ki Pilipi j'isi j'aw. J'aw, ji ra ndə mi row'ə, ə j'aw j'ingə madi'je'gi Tirowasi'ti, ji ra ndə siri.

Pol me be'ti ki Tirowasi

⁷ Ndə Dəmasi, ji kawnan tado kuso mapa, Pol a aw lo ti'ti, adi elta ki njendo'gi. Be ə, elta ratata dann lo də'a'ti.

⁸ Ji kawnan me kəy'ti ki in də mad'a'ti taa. Ningə me kəy'ti kakin, lambi'gi ngayn in səm'ti non.

⁹ Loki Pol isi elta adi ngal, Basa kare ki to'a nan Etikusi isi penetir'ti, to bi kanum, adi bi un'ə, in kəy'ti ki nja mutə də mad'a'ti, te osi. Loki de'gi eyina n'uni'ə ə, basa oy.

¹⁰ Pol ur nanga, dow rə'ne də'a'ti ə un'ə ji'ne'ti ə el'de ene: «Adi me'se gangi mann el nan to kum bay!»

¹¹ Go'ti, Pol təl ala taa gogi, gangi mapa sə. Un ta ki ta'ne'ti gogi biti taginnlo'ti, ə ətə aw.

¹² Nga ningə, de'gi ɔri basa awi si'ə be kumngayira, adi de'gi pətə me'de osi nanga.

Pol in Tirowasi'ti aw Mile

¹³ J'in j'aw kete ki to me be'ti ki Asosi. Me be'ti kin ə, j'a j'uni Pol nan'ti se'je. Tado kigo kəjitaratə li'ə, ge kadi n'un row ki nja'ne.

¹⁴ Loki re ingə'je Asosi'ti, j'uni'ə me tokibo'ti nan'ti se'je ə j'awi Mitilene'ti.

¹⁵ Lo ti go'ti ningə, j'ətə non me tokibo'ti ka bay, ji re ji te ta lo'ti ki Kiyo. Ndə ki go'ti ningə, ji te Samosi. Ndə ki nja sə bay ta ji te Mile'ti.

¹⁶ Pol ndigi kadi n'ra lo katə Epeji'ti el nan pa nya ta dəkagilo dər də'ne'ti dənangi Aji'ti. Ge kadi n'aw kalangi kadi re to'n bann inbe kaa, ndə Pantəkoti osi də'ne'ti Jerujalem.

Pol elta ngatəgi'gi me be'ti ki Mile

¹⁷ Loki Pol in me be'ti ki Mile ə, ulə bar ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti.

¹⁸ Loki rei tei rə'a'ti ningə, el'de ene: «In gəri row panjiyə'm dəkagilo'gi pətə ki m'in'n sese nan'ti, tunginn'ə də ndə ki dəkete'ti ki m're'n dənangi Aji'ti.

¹⁹ M'ra kuləbər læ Burəbe ki də ki səl ləm ləm, me mann non'ti ki me nya nan'gi'ti ki m'ingə ki row'gi ki dangi dangi ki gorow kulə ta nanga ki in rə Juwipi'gi'ti ki madi.

²⁰ Gəri bətə, m'iyə'se də nya madi kare el. M'ilə'se mbər Poyta ki maji ta m'ndo'se nya'gi pətə ki a ra sese maji tə, taga dann bulə de'gi'ti num, me kəy'gi'ti num tə.

²¹ M'iləmbər m'bar'n Juwipi'gi num, Gireki'gi num kadi təl rə'de go Luwə'ti ə inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kin kə, taa kadi uni me'de adi Burəbe lə'je Jeju Kirisiti tə.

²² Ki ngə sine kin, Ndil Luwə ində də'm'ti, adi m'nji m'aw Jerujalem'ti ki kanji kadi m'gər nya ki a ra'm nu.

²³ Nya ki m'gər, me bebo'gi'ti kare kare ki m'te'ti Ndil Luwə el'm ta adi m'gər toki dangay'gi ki kon'gi isi nginəi m'in non.

²⁴ Ki ɔjido'm, kisikidətaa lə'm in nya madi takum'ti el. Nya ge lə'm in kadi m'aw ratata m'tolta ngodi lə'm, ə kadi m'ra kuləbər ki m'ingə ji Burəbe Jeju'ti kin maji. Adi in kulə kiləmbər Poyta ki maji ki ɔjido memaji læ Luwə.

²⁵ Ningə ngə̄sine, m'gər kadi ingi pə̄ti ki m'njiyə dann'se'ti ə m'ilə'se mbər Poyta ki maji ki ɔ̄jido konbe læ Luwə kin, de kare kaa a oo'm el ratata nga.

²⁶ In be ə, m'elta læ'm taga ar njay bone, ta mosi'se pə̄ti goto do'm'ti.

²⁷ Tado ɔ̄jitarə'gi læ Luwə pə̄ti, m'iləmbər do'ti madi oyi. Nya ki m'iyə do'a ro'se'ti goto.

²⁸ Indəi kumkədi do ro'se'ti inbe'gi, taa do nyakul'gi'ti ki in Njekawnan ki Ndil Luwə adi'se kadi ngə̄mi'de kin to. Maji kadi indəi kum'se go Njekawnan'gi'ti læ Luwə ki ndog'i'de ki mosi'ne, to njekul nyakul'gi ki maji.

²⁹ M'gər kadi loki m'a m'goto dann'se'ti, de'gi madi ki a toi to jagum'gi ki nje mendul, a rei uri dann'se'ti ə a rai Njekawnan'gi majel.

³⁰ Ningə mbunə'se'ti inbe'gi kaa, de'gi madi a təli nje rugi ta ki ro'ta'ti kadi təli nje kawnan madi'gi njendo'gi'ti læ'de.

³¹ Maji kadi sii do nja'se'ti, adi me'se olo do'ti, toki me bal'ti ki mutə ki m'ra dann'se'ti, kondə'ti ki kada, kare kare pə̄ti, m'inyə ta kulə dingəm me'se'ti el, ki mann non ki kum'ti.

³² Ningə ngə̄sine, m'ulə'se ji Luwə'ti, taa m'ndə̄ji'se ki ta li'ə kigo memaji'ti li'ə to. Ta kin aw ki togi kadi adi togi me kunme'ti, taa Luwə a adi'se nya maji'gi pə̄ti ki isi ngə̄m tado læ de'gi pə̄ti ki ində'de ta dangi.

³³ Lo ki m'in dann'se'ti, m'ra kumnda nar, eke ɔ̄r eke ku læ de madi dann'se'ti el.

³⁴ Inbe'gi gəri bə̄ti, kadi ki ɔ̄jido kisikidə̄taa læ'm, eke yan madikulə'm'gi, m'ra kulə ki ji'm m'inbe.

³⁵ M'oji'se ki lo'gi pə̄ti, eke ki dəkagilo'gi pə̄ti kadi rai kulə be kadi indəi kum'se go nje yai'gi'ti. Ningə maji kadi me'se olo do ta'ti ki Burəbe Jeju inbe el ki ta'ne ene: "Majikur in ngayn do de'ti ki adi utə de ki isi taa."»

³⁶ Go ta'gi'ti ki Pol el kin ningə, ɔ̄si məkə̄si'ne nanga, ə elta ki Luwə nan'ti se'de pə̄ti.

³⁷ Ningə go'ti, ingi pə̄ti, buki nan ki non'ti, ə ɔ̄si mindi Pol'ti uwəi'ə, ə orei'ə ki ro'de'ti.

³⁸ Ta li'ə ki el'de ene: «A oyi kum gogi el,» kin ɔ̄r togi'de ngayn. Ningə dani'ə biti awi si'ə ta to'ti.

21

Kaw Pol ki Jerujalem'ti

¹ Go k'inyə nan'ti ki ngatogi'gi læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti, j'al me to'ti, ə j'aw njururu do dor'ti ki to'a nan Bulə de'gi. Lo ti go'ti ningə, ji te me bebo'ti ki Rodi. J'ɔ̄ti Rodi'ti ə j'aw bebo'ti ki Patara.

² J'ingə tokibo isi aw Penesi'ti adi j'al me'ti j'aw si'ə.

³ Loki j'oo do dor Sipir ki kum'je be ningə, j'inyə ki holo be ə j'ɔ̄r taa ki dənangi Siri'ti. J'awi j'ur nanga Tir. Lo kin'ti non ki a ɔ̄ri nya'gi ki me to'ti nanga.

⁴ J'ingə njendo'gi me be'ti kakin non, adi j'isi se'de asi ndo siri. Njendo'gi kakin, Ndil Luwə ɔ̄si'de adi eli Pol kadi aw Jerujalem'ti el.

⁵ Nan loki dəkagilo læ'je asi ningə, j'ində taa, j'un tarow læ'je. Njendo'gi pə̄ti, ki ne'de'gi ki ngann'de'gi dani'je biti tei se'je gidi bebo'ti. Low'ə'ti non, j'ɔ̄si məkə̄si'je nanga ta ba'ti, j'elta ki Luwə.

⁶ Go'ti, loki j'el nan ta'gi ki doboy'ti ki kadi j'inyə'n nan, ə j'ala me to'ti ə ingi təli ki be'gi læ'de to.

⁷ J'ində ngang'i kaw mbah læ'je ki tokibo, loki j'in Tir'ti ji re ji te Tolemaysi'ti. Me bebo'ti kin non, j'uwə ji ngannkon'je'gi, ə j'isi se'de ndo kare.

⁸ Lo ti do'ti ningə, ji re ji te Sejure'ti. J'aw me kəy'ti læ Pilipi ki in nje kiləmbər Poyta ki maji, ki in mbunə de'gi'ti ki siri ki nje kində kum'de go nya maji'gi'ti læ Njekawnan'gi ki Jerujalem'ti*. J'isi ro'a'ti non.

⁹ Me kəy'ti li'ə, ngann dene'gi so ki gəri dingəm el bay, ki in njekelta ki ta Luwə'ti sii səm'ti non.

¹⁰ J'isi me kəy'ti læ Pilipi kakin ji ra ndo ngayn nga a kadi njekeltakita Luwə'ti ki to'a nan Agabusi in Jude'ti re ingə'je non†.

¹¹ Njekeltakita Luwə'ti kakin un ndar do bədi læ Pol do'n ji'ne'gi ki nja'ne'gi, ningə el ene: «Ndil Luwə ene, me bebo'ti ki Jerujalem, Juwipi'gi a do'i'ə to ndar do bədi kin be. Ningə a iləi'ə ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.»

¹² Loki j'oo ta kin ningə j'in ki ngannkon'je'gi ki Sejure'ti j'uwə nja Pol, ji dəj'ə kadi aw Jerujalem'ti el.

¹³ Nan Pol ilə'je'ti ene: «Ononyi'se kadi nonyi adi me'm gangi mann. M'in Pol m'in ndəkba kadi de'gi do'i m'in par el, nan re ojido koy kaa, m'in ndəkba kadi m'oy tado to Burəbe Jeju Jerujalem'ti.»

¹⁴ Loki j'oo kadi Pol təl ro'ne go ta'gi'ti ki j'el'ə el, j'in kaa ji təl ji ta kon to, ə ji təl ji dəji kadi Luwə ra ndigi lə'ne par.

¹⁵ Go ndo'gi'ti ki ji ra donangi Sejure'ti, ji ra go ro'je ə j'oti j'aw Jerujalem'ti.

¹⁶ Njendo'gi ki madi ki Sejure'ti awi se'je nan'ti Jerujalem'ti. Loki ji te Jerujalem'ti ningə dani'je me kəy'ti ki de madi ki to'a nan Minason, adi j'isi'ti. In de ki Sipir'ti. In ki kare mbunə njendo'gi'ti ki dokete.

¹⁷ Loki ji re ji te Jerujalem'ti, ngannkon'gi uwəi'je ro'de'ti ki ronel ki əti bol.

¹⁸ Lo ti do'ti, Pol aw se'je me kəy'ti læ Jaki. Lo kin'ti ə, j'ingə ngatogi'gi læ njekawnan'gi pəti, səm'ti non.

¹⁹ Go kuwə ji'ti ki Pol uwə ji'de ningə, or'de poy nya'gi ki Luwə ra tado ginn de'gi ki in Juwipi'gi el, ki takul kulə li'ə kin, bere bere adi'de oyi.

²⁰ Go nya'gi'ti ki Pol or'de poy'o kin ningə, uləi toji do Luwə'ti, ə eli Pol eyina: «Ngonnkon'je, ində kum'i oo, Juwipi'gi dər banyi banyi ə uni me'de adi Jeju, nan pəti uwəi go ndukun læ Moji ngan.

²¹ Ningə ki ngosine kin oyi ta do'i'ti toki isi ndo Juwipi'gi pəti ki sii to mbah'gi donangi'gi'ti ki rangi kadi inyəi go ndukun'gi læ Moji ko num, el'de kadi ujəi moti ngann de'gi el num, taa nya jibəlbe'gi læ Juwipi'gi ka kadi uni go'ə el num to.

²² Adi ji mər do nya'ti kadi ji ra, tado a oyi poy'i kadi in re ka par am!

²³ Be ə, maji kadi ra nya'gi ki j'a j'eli kam. J'aw ki de'gi so mbunə'je'ti ne ki uni mindi'de kadi n'indəi ro'de ta dangi tado læ Luwə.

²⁴ Maji kadi or de'gi kin go'i'ti, ə ra se'de nyajibəlbe kar ro do majel'ti, ə ugə do'de kadi ngisəi do'de‡. Ningə de'gi pəti a gəri kadi poy ta'gi pəti ki oyi ojido'i in ta'gi ki ngom. Tado inbe ki do'i, təl ro'i go ndukun'gi'ti læ Moji.

²⁵ Ki ojido de'gi ki in Juwipi'gi el ki uni me'de, ndukun'gi ki ji ndangi j'ulə'n j'adi'de, in kadi so'i da ki iləi kadikare'ti bari'n yo el num, kadi so'i mosi el num, da ki de mbir m'ində el, ə kadi sangi nan kigo lo kaya'ti kaa, kadi goto dann'de'ti to§.»

²⁶ In be ə, lo ti go'ti ningə, Pol aw ki de'gi ki so kakin, ar ro'ne se'de, ningə go'ti ur nati Kəy'ti læ Luwə, oji ndo ki ginn kar ro lə'de a gangi'n, ə kadi de ki ra dann'je'ti a re'n ki kadikare, kadi adi Luwə.

De'gi uwəi Pol

²⁷ Loki nanyi ndəkba kadi ginn ndo ki siri gangi, Juwipi'gi madi ki in donangi Aji'ti, oyi Pol Kəy'ti læ Luwə kakin. Suləi bulə de'gi do'a'ti ə osi si'ə uwəi'ə,

* 21:8 21.8 6.5, 8.5 † 21:10 21.10 11.28 ‡ 21:24 21.24 18.18 § 21:25 21.25 15.20

²⁸ ningə elita ki ndu'de ki bo eyina: «In de'gi ki Isirayel, rei osi ginn'je! De kam ə, in njendo de'gi ki lo'gi pəti kadi osi ta de'gi læ'je num, ndukun'gi læ'je num taa kəykawnan kin num tɔ. Ningə ki rangi bay, re ur ki de'gi ki ujəi mət'i'de el nati Kəy'ti læ Luwə kadi təl'n lo ki ar njay kin, lo ki to njen'ti.»

²⁹ Elita kin be, tado kete oyi Tiropim, de ki bebo Epeji'ti si'ə me bebo Jerujalem'ti, adi məri me'de'ti toki Pol re ur si'ə Kəy'ti læ Luwə.

³⁰ De'gi rai njir dɔnan'ti me bebo'ti ki Jerujalem'ti ba pəti. Ningə de'gi tei ki lo njon njon isi rei bur bur. Rei uwəi Pol tei si'ə Kəy'ti læ Luwə ki taga. Ningə tanan'ti non uwəi takəy'gi uti.

³¹ De'gi sangi kadi n'toli Pol. Ningə kete bay taa kadi tɔli'ə, poyta osi mbi ki boi'ti ki do njero'gi'ti ki Rɔm'ti kadi bebo Jerujalem ba pəti ra ki nja'ne taa.

³² Tanan'ti non par ə, indəi taa buki njero'gi kibo'gi ki do kuti njero'gi'ti ki bu, ə anyi ngodi ki rɔ bulə de'gi'ti. Loki bulə de'gi kakin oyi kibo ki do njero'gi'ti ki njero'gi ningə, tai kon ta kində Pol'ti.

³³ Loki re te rɔ bulə de'gi'ti, kibo ki do njero'gi'ti kakin ɔti ndəkba ki rɔ Pol'ti, un ndu'ne adi uwəi'ə, ə adi dɔi'ə ki kulə gindi joo. Ningə təl dəji ta ene: «Nan in dingəm kam wa? Ə ri ə ra wa?»

³⁴ Ningə ta ki yəti to dangi dangi dann bulə de'gi'ti, ta læ'de un go nan el. Adi lo kadi kibo ki do njero'gi'ti kakin oo ta ki rɔta'ti goto. Be ə un ndu'ne kadi ai ki Pol me ndogi bɔr'ti ki ngal, lo kisi njero'gi'ti

³⁵ Loki Pol re te rigi lo njiyə'gi'ti kin ningə, lowə goto adi njero'gi uni'ə, tado bulə de'gi bətirəi'ə ki wongi ngayn.

³⁶ Bulə de'gi ki sii njiyəi go'ə'ti muki muki eli ki ndu'de ki boi eyina: «Kadi tɔli'ə!»

Pol elta ngannkon'ne Juwipi'gi

³⁷ Kete bay taa kadi njero'gi awi si'ə me ndogi bɔr'ti ki ngal ki lo kisi'de'ti, Pol dəji ta kibo ki do njero'gi'ti ene: «A adi'm tarow kadi m'a m'elta kare wa?» Kibo ki do njero'gi'ti kakin dəj'ə ene: «In gər kelta Gireki bəti wa?»

³⁸ M'gər el adi m'ɔji m'ene in de ki Ejipiti ki ndɔki me ndɔ'gi'ti ki gogi ne kin, sulə de'gi adi rai wongi, ə ɔr'de asi de'gi dər sɔ ki nyakati'gi ji'de'ti, ə ur'n mu kin.»

³⁹ Ə Pol ene: «Jagi, m'in Juwipi ki bebo'ti ki Tarsi ki dɔnangi Silisi'ti, m'in de ki me bebo'ti ki tɔ'a bar, ə nja'i ba inyə'm taa adi m'el de'gi ta.»

⁴⁰ Be ə, kibo ki do njero'gi'ti ad'a tarow. Pol ində ra taa do rigi lo njiyə'ti, buki ji'ne dəji'n bulə de'gi kadi uri mbi'de. Loki lo to jijiji ningə, el'de ta ki ta Ebirə.

22

¹ Pol el ene: «Ngannkon'm'gi ki bai'gi, uri mbi'se maji kadi oyi ta ki m'aw to m'el'se ngosine kadi m'manji'n ta do rɔm'ti kin.»

² Loki oyi kadi Pol el'de ta ki ta Ebirə ningə, tɔli adi lo to jijiji inbe bay kadi n'oyi ta li'ə.

³ Be ə Pol el'de ene: «M'in Juwipi ki oji'm'in Tarsi'ti, ki dɔnangi Silisi'ti. Nan oti'm'in Jerujalem'ti ne. Gamaliyel* ə in njendo'm ndukun læ kaw'je'gi kadi m'gər maji maji. Kete m'tingə bil tado læ Luwə toki rai ngosine kin be tɔ.

⁴ M'adi kon de'gi ki nje kun go nyando ki m'nji m'ndo kin kadi ki asi ta koy'de. M'uwə'de: dene'gi ki dingəm'gi, m'tɔ'de m'tilə'de dangay'ti.

⁵ Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatɔgi'gi pəti asi kadi a manyinaji læ'm do ta'ti kin. Inbe'gi ə m'taa makitu ji'de'ti kadi m'aw m'uwə'n ngannkon'gi ki Damasi'ti ki nje kun go nyando kin. M'uwə'de kadi m're se'de Jerujalem'ti ne m'buki'de dangay'ti†.

* 22:3 22.3 5.34 † 22:5 22.5 4-5, 8.3, 9.1-2

⁶ Loki m'in dɔ row'ti, m're ndəkba ki Damasi'ti, ningə ki kadi ki in ndəkba ki jam dɔ be ə, tanan'ti non par ə, kunji kibo ngayn in dɔran'ti re unji gugɔ dɔ'm.

⁷ M'osi ki takum nanga, ningə m'oo ndu ta madi el'm ene: "Sol, Sol, tado ri ə isi adi'm kon be wa?"

⁸ Ə m'ilə'ti m'ene: "In nan ə Burəbe?" Ningə təl el'm ene: "In m'in Jeju ki Najareti'ti ki isi ad'a kon."

⁹ Nje ki in sə'm oyi kunji kakin maji, nan oyi ndu'de ki isi el'm ta el.

¹⁰ Lo kin'ti, m'dəj'ə m'ene: "Burəbe, in ri ə kadi m'ra wa?" Nga a Burəbe el'm ene: "Ində taa aw Damasi'ti non, ə a eli'nu nya'gi pəti ki kadi ra."

¹¹ Kunji ki əti bɔl ngayn kakin ra adi kum oo lo el, adi de'gi ki in sə'm ndɔri m'in to ndɔr ə ai sə'm Damasi'ti.

¹² Ningə Damasi'ti, dingəm kare ki bari'ə nan Ananiyasi isi non. In de ki njera go ndukun'ti, adi Juwipi'gi pəti ki Damasi'ti ndigi ta li'ə ngayn.

¹³ In ə aw rɔ'm'ti el'm ene: "Ngonkon'm Sol, kadi kum'i oo lo." Ningə tanan'ti non par ə kum oo lo adi m'oo'ə.

¹⁴ Ningə el'm ene: "Luwə læ kaw'je'gi mbəti kete nu kadi in gər ndigi li'ə, ə kadi oo Nje ki ra dana, taa kadi oo ta ki ta'a'ti tɔ.

¹⁵ Tado a in nje mannajɔ li'ə dɔ nya'gi'ti ki oo ki kum'i num, oo ki mbi num, ki rɔ de'gi'ti pəti.

¹⁶ Ningə ki ngəsine kin, nya ki nanyi kadi de ra goto nga. Ə ində taa, bər tɔ Luwə, ə ra'a batəm, adi majel'gi læ'i in ki togi kɔ."»

Pol elta dɔ kulə'ti ki ingə

¹⁷ «Loki m'təl m're Jerujalem'ti, m'nji m'elta ki Luwə me Kəy'ti læ Luwə ningə, m'oo nya me ndil'ti.

¹⁸ M'oo Burəbe el'm ene: "In taa kalangi kadi te kɔ Jerujalem'ti, tado a taai naji læ'i ki a man dɔ'm'ti el."

¹⁹ Lo kin'ti, m'el'ə m'ene: "Burəbe, de'gi kin gəri maji kadi in m'in ə kete m'in nje kaw ki lo kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, m'uwə nje ki uni me'de adi'nu, m'tində de'gi m'tilə'de dangay'gi'ti.

²⁰ Taa loki ndɔki isi tɔli nje mannajɔ læ'i Etiyenn kin ka, m'in low'ə'ti non tɔ. Adi ndu'm in nan'ti ki nje tɔl'ɔ'gi, m'inbe m'nji ta ku'gi'ti læ'de m'ngəm‡."

²¹ Nan Burəbe el'm ene: "Aw, tado m'a m'uləi sanyi rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el."»

Pol el toki n'in de ki Rɔm'ti

²² Loki uri mbi'de oyi ta læ Pol biti tei dɔ ta'ti kin ə, uni ndu'de ki taa eli eyina: «De ki be kin in de ki kadi goto kɔ dɔnangi'ti. In de ki kadi isi ki dɔ'ne taa el.»

²³ Uri kɔl ningə, tɔri ku'gi læ'de tiləi kɔ, ə kəri bu sananyi ki taa.

²⁴ Lo kin'ti, njekundɔ njerɔ'gi un ndu'ne kadi awi ki Pol me ndogɔ bɔr'ti ki ngal kadi dəji'ə ta ki ndəy kadi el nya ki ra nya ə adi de'gi isi ungi bilə dɔ'a'ti kin.

²⁵ Nan, loki dɔi Pol kadi indəi'ə ə, Pol el kibo læ njerɔ'gi kare ki ra non ene: «Adi ai ki tɔgi kadi indəi de ki Rɔm'ti ki ta kaa de gangɔ dɔ'a'ti el wa\$?»

²⁶ Loki kibo læ njerɔ'gi oo ta kin ningə, aw el kibo ki dɔ'de'ti ene: «Ra nya ki aw to ra kin el, de kam in de ki Rɔm'ti.»

²⁷ Lo kin'ti, kibo ki dɔ njerɔ'gi'ti re rɔ Pol'ti dəj'ə ene: «El'm adi m'oo, in de ki Rɔm'ti wa?» Ə Pol el'ə ene: «Oyo, m'in de ki Rɔm'ti.»

²⁸ Ə kibo ki dɔ njerɔ'gi'ti el Pol ene: «M'in m'adi nar ngayn bəy taa kadi m'təl'n de ki Rɔm'ti.» Nan Pol el'ə ene: «Yan'm m'in, oji m'in to koji.»

²⁹ Par ə, tanan'ti non, de'gi ki kete kadi indəi Pol, dəji'ə'n'ə ta kakin tōri rō'de gogi. Kibo ki dō njerō'gi'ti inbe kaa bōl ra'a tō, loki oo kadi Pol in de ki Rōm'ti, ə n'adi dōi'ə ki kulə gindi.

Pol ra non njegangita'gi'ti læ Juwipi'gi

³⁰ Kibo ki dō njerō'gi'ti sangi kadi n'gər nya inbe ki Juwipi'gi səki Pol kin ar njay. Be ə, lo ti dō'ti ningə, adi tuti Pol, ə adi ndu'ne kadi kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njegangi ta'gi læ Juwipi'gi kawinan, ə aw ki Pol non'de'ti.

23

¹ Pol gon njegangi ta'gi læ Juwipi'gi ba, ə el'de ene: «Ngannkon'm'gi, me'm uwə'm ki ta nden el, dō ki ra'm'ti ki m'ra non Luwə'ti biti bōne.»

² Ningə kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə nan Ananiyasi adi ndu'ne de'gi ki rai kadi Pol'ti kadi indəi ta'a.

³ Ə Pol el'ə ene: «In in ə Luwə a indəi, in bōr ki kōy pon gidi'ti kadi nda kare. Si ne kadi gangi ta dō'm'ti kigo ndukun'ti, ningə təl aldō ndukun, adi ndu'i kadi indəi m'in bay.»

⁴ Nje ki rai kadi Pol'ti ndəkba eli'ə eyina: «Taji kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi læ Luwə wa?»

⁵ Pol el'de ene: «Ngannkon'm'gi, m'gər kadi in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi læ Luwə el. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: “A elta ki majel dō ngar'ti læ de'gi læ'i el*.”»

⁶ Loki Pol gər kadi de'gi ki kawinan kin, nje ki nan'gi in Sadusi'gi, ə nje ki nungi in *Parisi'gi ningə, un ndu'ne ki taa dann njegangita'gi'ti ene: «Ngannkon'm'gi, m'in Parisi, nje koji'm in Parisi†. Ningə in tado kində ki m'ində me'm dō kində taa lo koy'ti læ njekoy'gi kin ə rei sə'm lo gangi ta'ti.»

⁷ Loki Pol elta kin ə, ta ki manjinar'ti in dann Parisi'gi'ti ki Sadusi'gi, adi de'gi gangi nan.

⁸ Tado Sadusi'gi eli eyina de'gi a indəi taa lo koy'ti el, taa malayka'gi, ki ndil'gi kaa gotoi tō. Nan Parisi'gi eli toki nya'gi kin toi non‡.

⁹ Lo singə səkitə, ə njendangi ndukun'gi ki me kuti'ti læ Parisi'gi indəi taa elita ki togi'de eli eyina: «J'in j'oo nya madi kare ki majel rō dingəm'ti kin el. Domaji ə in ndil eke malayka inbe ə el'ə ta.»

¹⁰ Loki takasinan el aw ki kete kete, kibo læ njerō'gi bōl kadi de'gi kin in uwəi Pol. Be ə, un ndu'ne adi njerō'gi kadi rei ōri Pol awi si'ə me ndogi bōr'ti ki ngal gogi.

¹¹ Kondō go'ti ə, Burəbe te bus rō Pol'ti el'ə ene: «Uwə togi ba. Toki mannajj læ'm Jerujalem'ti, maji kadi mannajj kin Rōm'ti tō.»

De'gi dōi ta nan'ti kadi n'tōli Pol

¹² Loki lo ti, Juwipi'gi uni mindi'de kadi n'usoi nya el num, n'anyi nan mann el num, biti kadi n'tōli Pol binəm taa.

¹³ Nje ki dōi ta nan'ti kin ali dō dōso kare.

¹⁴ Ningə ai eli kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatōgi'gi eyina: «J'un mindi'je ki ngan ngayn kadi j'uso nya el num, j'anyi mann el num, biti kadi ji tōl Pol binəm taa.»

¹⁵ Ningə ki ngōsine kin, ingi kadi ndu'se in nan'ti ki njegangi ta'gi, ə kadi awi ingəi kibo læ njerō'gi, eli'ə toki gəi kadi re ki Pol non'se'ti kadi indəi manji ta li'ə maji maji oyi. Nga a, loki Pol a re ə, te rō'se'ti el bay ə j'in j'a ji tōl'ō.

¹⁶ Ngonn læ konnann Pol kare oo ta kin, adi aw go Pol'ti me ndogi bōr'ti ki ngal el'ə.

* 23:5 23.5 Tekitaga 22.27 † 23:6 23.6 26.5; Plp 3.5 ‡ 23:8 23.8 Mat 22.23; Mrk 12.18; Luk 20.27

17 Be ə, Pol bar njekundo kuti njerə'gi ki bu kare el'ə ene: «Aw ki ngonn kin ro kibo'ti lə njerə'gi. Aw ki ta kare non kadi el'ə.»

18 Njekundo njerə'gi ki bu aw ki ngonn kakin ro kibo'ti ə el'ə ene: «Dangay ki bari'ə Pol ə bari'm, ene m're ki ngonn kin ro'i'ti, toki aw ki ta kare non kadi el'i.»

19 Kibo lə njerə'gi, uwə ngonn kakin ji'ne'ti, ɔr'ɔ aw si'ə dow kare, ə dəj'ə ene: «Ta ri ə awi'n kadi el'm wa?»

20 Ngonn kakin el'ə ene: «Juwipi'gi doi ta nan'ti kadi n'dəji nu kadi in te ki Pol lo ti'ti, non njegangita'gi'ti lə'de, toki gei kadi n'indəi manji ta li'ə maji maji n'oyi.

21 Nan maji kadi oo ta lə'de el. Tado de'gi ki tei do so kare a toi row'ə kadi uwəi'ə. Uni ndu'de ki ngan ngayn be kadi n'usoi nya el num, n'anyi nan mann el num, biti kadi n'toli'ə ə binəm taa. Ki ngosine kin, sii do nja'de'ti, isi nginəi ndu par.»

22 Kibo lə njerə'gi, ilə ndu'ne adi ngonn ki basa kakin kadi elta kin kete adi de ki rangi oo el, ə inyə adi aw.

23 Go'ti, kibo lə njerə'gi, bar njekundo njerə'gi ki bu in joo el'de ene: «Osi nja njerə'gi bu joo nan'ti, nje kal sində'gi do siri, ə nje ki nungi'gi bu joo tɔ. Ningə sii do nja'se'ti kadi ki dojoo gidə in kare ə, uni tarow ki kaw ki Sejare'ti.

24 Indəi do sində'gi nan'ti uni Pol tɔ. Ə kadi awi tei si'ə ro nje konbe'ti Pelisi, ki kanji kadi nya madi ra'a.»

25 Kibo lə njerə'gi ndangi makitu kin be adi nje konbe ene:

26 «M'in Kilodi Lisiyasi ə m'ndangi makitu kin m'ad'i kibo lə'm, nje konbe Pelisi. Nya ki dokete, m'uwə ji'!

27 Ningə dingəm kin, Juwipi'gi uwəi'ə kadi re a toli'ə, ə loki m'oo kadi in de ki Rəm'ti, m'aw ki njerə'gi m'taa'ə'n ji'de'ti.

28 M'sangi kadi m'gər nya inbe ki ra ə Juwipi'gi səki'ə'n'ə, adi m'aw si'ə non njegangi ta'gi'ti lə'de in Juwipi'gi.

29 Lo kin'ti ə, m'oo kadi səki'ə ɔjidɔ ndukun'gi lə'de, nan nya madi kare ki majel ki ra ki asi kadi de tɔl'ɔ'n'ə eke uwə'n dangay'ti goto.

30 Eli m'in kadi Juwipi'gi isi sangi row kadi n'toli'ə, be ə, m'un'ə kalangi m'ulə si'ə m'ad'i. Ningə m'un ndu'm kadi awi səki'ə ro'i'ti nu.»

31 Njerə'gi rai toki kibo lə'de ɔji'n'de, adi awi ki Pol kondɔ'ti ratata tei si'ə Antipatirisi'ti.

32 Lo ti do'ti, njerə'gi ki nje nja təli gogi lo kisi'de'ti, ə inyəi nje sində'gi adi awi ki Pol.

33 Loki tei Sejare'ti, nje sində'gi uni makitu lə nje konbe, ə ɔji'ə Pol tɔ.

34 Nje konbe tudə makitu kakin, ə dəji Pol ke in de ki dɔnangi'ti ki ra wa? Ningə oo kadi Pol in de ki Silisi'ti.

35 Ə el Pol ene: «M'a m'oo ta ki ta'i'ti, ndo ki nje səki'gi inbe a rei.» Ningə adi ndu'ne kadi ngəmi Pol me kəy ngar'ti lə Erodi.

24

Juwipi'gi indəi taa do Pol'ti

1 Ndo mi go'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə nan Ananiyasi re Sejare'ti. De'gi ki dani'ə rei si'ə in ngatogi'gi taa njenaji do de'gi'ti ki bari'ə nan Tertulusi tɔ. Ananiyasi ki de'gi ki go'ə'ti kin awi səki Pol ro nje konbe'ti ki dɔnangi Sejare'ti*.

2 Loki bari Pol ə, Tertulusi ulə ngirə kində ta do'a'ti non nje konbe'ti ene:

3 «In kibo, Pelisi, ki takul'i, ki takul gosi konbe lə'i, ki takul nya'gi ki tur ginn'de ki tado maji lə de'gi me be ə, j'isi'n ki lapiya. In kin in maji ki ji gər ki lo'gi pəti me nya'gi'ti pəti, ə j'isi rai oyo.

* 24:1 24.1 23.24

⁴ Ningə, kadi j'indəi kor'ti ngayn el, ji dəji kadi ur mbi, kigo me maji'ti lə'i kadi oo'n dɔ ta ki j'a j'eli ta'gi kare ke joo.

⁵ J'oo kadi dingəm kam in nje tuji be. Re ki ganginan dann Juwipi'gi'ti ki lo'gi pəti dɔnangi'ti ne. In njekundo kuti lə de'gi ki Najareti'ti†.

⁶ Aw biti kadi n'təl ki *Kəy lə Luwə lo ki to njen'ti, ə j'uwə. [

⁷ Ji ndigi kadi ji gangi ta dɔ'a'ti kigo ndukun'ti lə'je, nan njekundo njerɔ'gi ki bari'ə nan Lisiyasi, re ində tɔgi ta'ə'n'ə ji'je'ti.

⁸ Ningə un ndu'ne kadi nje kində ta dɔ'a'ti rei nonyi'ti.] Kin ə el'je ta ə, inbe a oo kadi ta'gi ki j'el dɔ'a'ti kin in ta ki rɔta'ti.»

⁹ Juwipi'gi indəi rɔ'de nan'ti ki Tertulusi eyina, ta'gi ki el dɔ Pol'ti in ta ki rɔta'ti.

Pol un ta ta'ne'ti non Pelisi'ti ki nje konbe

¹⁰ Nje konbe ra nya madi adi'n tarow Pol kadi elta. Be ə, Pol un ta ta'ne'ti ene: «M'gər kadi asi bal ngayn ə isi gangi ta me be'ti lə'je ne. Ningə, in kigo taa ki m'taa me'i ə m'a m'manji'n ta dɔ'm'ti non'i'ti.

¹¹ Asi kadi inbe in sangi ginn'ə ə a gər maji. Kaw ki m'aw Jerujalem'ti m'osi dɔ'm nanga non Luwə'ti kin, m'aldɔ ndɔ ki dɔgi gidə in joo el bay.

¹² Ningə, loki m'aw kin, in me Kəy'ti lə Luwə, eke me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, eke lo madi'ti ki rangi me bebo'ti non, de ki oo'je, j'isi ji manji nan ta ki de madi, eke oo'm m'nji m'sulə de'gi goto.

¹³ Taa de'gi inbe ki rai ne kam, asi kadi oji nya madi kare dɔ ta'ti ki indəi dɔ'm'ti kin, kadi in ta ki rɔta'ti, el tɔ.

¹⁴ Ningə, m'gər non'i'ti ne toki, m'nji m'ra kuləbər lə Luwə lə bai'gi. M'ra kulə kin ki gorow ki ingi ki indəi taa dɔ'm'ti kin, oyi kadi in gorow ki low'ə'ti el. M'in m'oo kadi kunme dɔ nya'gi pəti ki ndukun lə Moji elta'a, ki nya'gi pəti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti elita'a in nya'gi ki rɔta'ti.

¹⁵ M'ində me'm dɔ nya'ti kin rɔ Luwə'ti. Ningə ingi kaa, indəi me'de dɔ'ti tɔ. Pəti, j'ində me'je'ti kadi de'gi ki njera nya ki dana ki njera nya ki dana el, a indəi taa lo koy'ti.

¹⁶ In tado kin ə, m'ində tɔgi dɔ rɔ'm'ti kadi me'm uwə'm ki ta non Luwə'ti el num, non de'gi'ti el num tɔ.

¹⁷ Go bal'gi'ti ki banyi banyi ki m'goto, m're ki nar kadi m'ra'n ki de'gi lə'm, taa ki kadikare kadi m'adi Luwə tɔ.

¹⁸ Lo kin'ti, in Juwipi'gi ki Aji'ti, ə ingəi m'in m'a m'ra kuji nya ra'gi ki tado kar rɔ njay me Kəy'ti lə Luwə. Lo ki ingəi m'in kin, de'gi uwəi nan gidi'm'ti el num, taa de ra nya ki biriri el num tɔ‡.

¹⁹ Nga ningə, in Juwipi'gi ki Aji'ti kakin ə re a rei non'i'ti ne kadi to indəi taa dɔ'm'ti, loki re ai sə'm ki ta madi.

²⁰ A re in be el tɔ ningə, nje kində ta dɔ'm'ti ki rai nya kakin, elita nya ki m'tol ə oyi ta'a, loki m'ra'n non nje gangi ta'ti lə Juwipi'gi kakin adi j'oo.

²¹ Ta kare ki m'un ndu'm taa non'de'ti m'ene: “In ki kadi ki m'un me'm kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti ə m'ra'n non'se'ti lo gangi ta'ti ne§”, kin inbe ə in ta ki kareba ki kadi rai dɔ'ti inbe taa.»

²² Pelisi ki gər row lə Kirisiti maji*, or ndɔ kete, ningə el'de ene: «Nɔɔ ki Lisiyasi ki njekundo njerɔ'gi re ə to m'ində manji ta lə'se kin bay».

²³ Ningə adi ndu'ne adi kibo lə njerɔ'gi ki bu, kare ki njengəm Pol kadi ngəm'ə dangay'ti. Nan k'in ə kadi inyə Pol adi ilə rɔ'ne, taa kadi inyə tarow adi de li'ə ki ra ki ge kadi n'ra si'ə kaa, kadi ra si'ə tɔ.

Pol ra non Pelisi'ti in ki ne Dirusil

† 24:5 24.5 Mat 2.23 ‡ 24:18 24.18 17-18, 21.17-28 § 24:21 24.21 23.6 * 24:22 24.22 23.24

²⁴ Asi ndo'gi go'ti, Pelisi təl rei ki ne'ne Dirusil ki in Juwipi. Loki rei, ulə adi rei ki Pol adi el'ə ta ki do kunme'ti, me to Jeju Kirisiti'ti.

²⁵ Nan loki Pol elta te'n do nyara ki dana'ti, ki kuwə ro ginn togi'ti, ki ta ki gangi ki a re ningə, bol ra Pelisi adi el Pol ene: «Asi nga, ə aw to ndo ki m'ingə dokagilo ki rangi ə m'a m'bar'i bay.»

²⁶ Ningə oji me'ne'ti toki Pol a adi'ne nar wa be, adi taa taa, bar Pol adi re wal si'ə ta.

²⁷ Bal joo dər do Pol'ti, ningə Porsiyusi Pəsitusi or tor Pelisi. Pelisi ndigi kadi n'ra nya ki nəl Juwipi'gi adi inyə Pol dangay'ti ba.

25

Pol ndigi kadi n'aw non nje konbe'ti kibo ki Rəm

¹ Ndo mutə go k'un kulə konbe do donangi'ti ki kadi a onbe do'ti, Pəsitusi in Sejare'ti aw Jerujalem.

² Lo kin'ti, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki kibo'gi læ Juwipi'gi, rei səki do Pol ro'a'ti.

³ Me səki'ti, dəji Pəsitusi ki non kum'de'ti kadi ra se'de ə ulə ki Pol Jerujalem. Nan ki rəta'ti ə, indəi do ta nan'ti kadi to gangi Pol do row'ti təli'ə.

⁴ Non be, Pəsitusi el'de ene: «Pol in dangay'ti Sejare, taa m'inbe ki do'm kaa ndo ngayn el ə m'a m'təl kadi m'aw Sejare'ti.

⁵ Nan, re dingəm kin ra nya ki go'ti el non ə, maji kadi kibo'gi læ'se awi səm nan'ti səki'ə.»

⁶ Pəsitusi ra ndo ki asi jijoo, a re ngayn ə do'gi be par, ə təl aw Sejare'ti gogi. Loki təl re ə, lo ti ki rangi go'ti ningə, aw lo gangi ta'ti, un ndu'ne adi rei ki Pol non'a'ti.

⁷ Loki Pol re, Juwipi'gi ki in Jerujalem'ti iləi nan gugi do'a, indəi ta'gi ki ngan ngan ngayn do'a'ti. Nan asi kadi oji nya'gi ki rəta'ti ki ar njay be do'ti el.

⁸ Be ə, Pol manji ta do'ne'ti ene: «M'ra nya madi ki majel ki ndukun læ Juwipi'gi el num, ki Kəy læ Luwə el num, taa m'osi'n ta Sejar el num to.»

⁹ Pəsitusi ki ndigi ra nya ki nəl Juwipi'gi, el Pol ene: «In ndigi kadi aw Jerujalem'ti kadi gangi ta do'i'ti do ta'ti kin takum'ti wa?»

¹⁰ Ə Pol ene: «Jagi, in non lo gangi ta'ti læ nje konbe ki bo Sejar ə m'ra'ti, ə in lo ki a gangi ta do'm'ti səm'ti. Toki inbe gəri'n maji, nya madi kare ki low'ə'ti el ki m'ra ki Juwipi'gi goto.

¹¹ Kin ə re m'ra nya ki dana el eke m'təl nya ki asi koy'm, ə m'a mbəti koy el. Nan re ta'gi ki indəi do'm'ti in ta'gi ki rəta'ti el ə, de ki a ingə tarow kadi ulə'm ji'de'ti goto. M'dəji kadi m'oo Sejar.»

¹² Lo kin'ti, Pəsitusi elinan ta ki njeko'ji ta'gi læ'ne, ə go'ti el Pol ene: «Dəji kadi oo Sejar ə, a aw non Sejar'ti».

Pol ra non Agiripa'ti ki Berenisi

¹³ Asi ndo'gi go'ti, ngar Agiripa in ki konann'ne Berenisi rei Sejare'ti tado kuwə ji Pəsitusi.

¹⁴ Rai ndo'gi asi ta'ti ro'a'ti non, adi Pəsitusi ində taa læ Pol non ngar Agiripa'ti el'ə ene: «Pelisi inyə dingəm madi dangay'ti non.

¹⁵ Adi loki m'aw Jerujalem'ti, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatogi'gi læ Juwipi'gi rei səki'ə ro'm'ti, ə dəji'm'in kadi m'gangi ta koy do'a'ti.

¹⁶ Ə m'el'de toki row ra'a læ de'gi ki Rəm'ti in be el. De ki Rəm'ti a ulə'de ji nje sək'ə'gi'ti ki kanji kadi de'ə ingə tarow manji'n ta do'ne'ti non nje sək'ə'gi'ti el.

¹⁷ Be ə, rei ne, ningə, m'ndigi kadi ndo'gi dər kare el, adi lo ti ki rangi go'ti par ə m'aw lo gangi ta'ti m'adi rei ki dingəm kakin.

¹⁸ M'mər me'm'ti kadi nya madi ki ngan ki ra to non, nan loki nje sək'ə'gi rei ningə, de oo lo nya madi ki ngan ki ra kadi indəi ta dɔ'a'ti be el.

¹⁹ In ta ki manji par ə manji nan'ti se'de ɔjido row ra Luwə lə'de ingi be num, ɔji dɔ de madi ki tɔ'a nan Jeju ki oy ə Pol ene isi kumngayira.

²⁰ Ta lə'de kin, m'gər lo kujə ki kadi m'ra'ti el, adi m'dəji Pol inbe m'ene ke ndigi kadi aw Jerujalem'ti kadi in ki gangi ta kin dɔ'a'ti wa.

²¹ Nan Pol ndigi kadi nje konbe kibo ki Rəm'ti taa oo ta lə'ne. Be ə, m'un ndu'm kadi ngəmi'ə dangay'ti, biti kadi to m'ulə si'ə madi nje konbe kibo ki Rəm'ti, Sejar.»

²² Agiripa el Pəsitusi ene: «M'ndigi ngayn kadi m'oo ta lə dingəm kin tɔ.» Ə Pəsitusi el'ə ene: «Lo ti ə a oo ta ki ta'a'ti.»

²³ Lo ti ki rangi, Agiripa in ki Berenisi rei ki de'gi ngayn go'de'ti, uri lo gangi ta'ti. Kibo læ njerɔ'gi ki kibo'gi ki me bebo'ti in se'de. Nga a, Pəsitusi un ndu'ne adi rei ki Pol.

²⁴ Loki Pol re, Pəsitusi un ta el ene: «In ngar Agiripa ki de'gi pəti ki sii ne, oyi de kin. In ə bulə Juwipi'gi ngayn rei səki'ə rɔ'm'ti, ne ge ki Jerujalem'ti ge. Loki səki'ə, uni ndu'de ki taa eyina in de ki maji kadi aji el.

²⁵ Ki rɔ'm'ti, m'in m'oo nya madi ki ngan ki ra ki asi koy el. Ningə, toki inbe dəji kadi n'oo nje konbe kibo ki Rəm'ti, m'un ndu'm kadi m'ad'a aw.

²⁶ M'gər ta inbe ki kadi to m'ndangi me makitu'ti m'adi nje konbe kibo ki Rəm'ti ɔjido ta li'ə kin el. In be ə, m'adi re non'se'ti ne, kibo utə, m'adi re non'i'ti in ngar Agiripa kadi to go ta'ti ki a el'je ə, m'ingə nya ki kadi to m'ndangi.

²⁷ Tado m'oo kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi m'ulə ki dangay Rəm'ti, kanji kelta ki de'gi indəi dɔ'a'ti.»

26

Pol ɔjita dɔ rɔ'ne'ti non Agiripa'ti

¹ Agiripa el Pol ene: «Tarow in lə'i kadi manji'n ta dɔ rɔ'i'ti.» Lo kin'ti, Pol un ji'ne ki taa, ningə ta ki el dɔ rɔ'ne'ti ə to kin:

² «Ngar Agiripa, rɔ'm nəl'm ngayn kadi m'ingə tarow bone, m'el'n ta dɔ rɔ'm'ti ɔji'n dɔ ta'gi pəti ki Juwipi'gi indəi dɔ'm'ti.

³ M'el be tado in gər nyajibəlbe'gi læ Juwipi'gi ki ta ki manji'gi lə'de pəti kin maji. Ningə, m'dəji kadi ilə me'i nanga pon, kadi oo'n ta ki m'a m'el'i kin maji.

⁴ Juwipi'gi pəti gəri nya ra'm'gi, tunginn'ə basa'm'ti nu. Gəri maji tado m'togi dann de'gi'ti lə'm, Jerujalem'ti.

⁵ Gəri m'in mayinu. Ningə re ndigi ə, asi kadi a manyinaj'a. Manyinaji toki m'təl rɔ'm gorow ra'a'ti læ Parisi'gi, ki in kuti ki ngan ngayn dann kuti'gi'ti ki njera ta læ Luwə lə'je*.

⁶ Ningə ki ngəsi ne kin, rei sə'm lo gangi ta'ti, tado m'ində me'm maji dɔ nya'ti ki Luwə un ndu'ne adi kaw'je'gi kadi n'ra n'adi'de.

⁷ Ginn koji lə'je ki dɔgi gidə in joo, indəi me'de'ti kadi kunndu kin a tɔlta'ne. Be ə, rai kulə læ Luwə ki tɔgi'de kondɔ'ti ki kada. Ningə in tado kindəmedɔti kin ə Juwipi'gi indəi taa dɔ'm'ti, ngar!

⁸ Ra bann be ə in Juwipi'gi oyi kadi in ta ki rɔta'ti el kadi Luwə a tɔsi njekoy'gi ndəl lo koy'ti wa?

⁹ «M'inbe ki dɔ'm, kete m'oo kadi in go'ti ngayn, kadi m'ɔ ki tɔgi'm, ki row ki dangi dangi kadi de bar tɔ Jeju ki Najareti'ti kin el.

¹⁰ Ningə in kin ə in kuləra'm ki m'ra Jerujalem'ti. Be ə, ki tɔgi ki m'ingə ki rɔ kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, m'ɔbuki'n njekunme'gi ngayn dangay'ti. Nga ningə loki gangi ta koy dɔ'de'ti ə, m'ndigi dɔ'ti.

* 26:5 26.5 23.6; Plp 3.5

11 Taa taa, m'aw ki lo kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi pəti, m'adi'de kon. Ningə m'ində tōgi dō'de'ti kadi manji ta gər Kirisiti. Me'm tingə'm ngayn dō'de'ti, adi m'aw biti go'de'ti, ki dō be'gi ki rangi, m'adi'de kon†.

12 In go'ə'ti kin ə, m'ində'n m'nji m'aw Damasi'ti kadi m'uwə'de. Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi adi'm'in tōgi'gi, adi'm'in ndu'de'gi, kadi m'ra'n kulə kin.

13 Ngar, loki m'in dō row'ti, ki kadi ki jam dō be'ti, m'oo kunji madi ki unji utə kadi in dōran'ti re gugi dō'm ki nje ki go'm'ti.

14 Ji te j'osi nanga, ningə, m'oo ndu'de madi el'm ta ki ndonn ta Ebirə ene: "Sol, Sol, tado ri ə isi adi'm kon be wa?" Tado ri ə uwə rō'i ngan to mangi ki uwə rō'ne ngan ta kində'ti læ be'ne be wa? In nya ki pasira kare!

15 Lo kin'ti m'dəj'ə m'ene: "In nan Burəbe?" Ningə, Burəbe el'm ene: "In m'in Jeju ki isi adi'm kon."

16 Ningə ində ra taa dō nja'i'ti. Nya ki m'te m'ingə'i ə to kin: M'mbəti kadi təl njekuləbər lə'm, ningə kadi mannaji dō koo'ti ki oo'm kin ge, dō koo'ti ki a oo'm bay kin ge.

17 M'a m'taa'i m'iləi taa ji Juwipi'gi'ti ki ji ndəgi de'gi'ti ki m'a m'uləi ki rō'de'ti.

18 Tado kadi te kum'de, ɔr'de lo ki ndul'ti, te se'de lo kunji'ti. Kadi ɔr'de konbe'ti læ Satan, re se'de Konbe'ti læ Luwə, kadi Luwə inyə go majel'gi lə'de kə, kadi ingəi lo mbunə de'gi'ti ki Luwə ində taa dangi me kunme kadi Jeju'ti.

19 Lo kin'ti, Ngar Agiripa, m'tanrə nya k'oo me ndil'ti ki in dōran'ti kin el.

20 M'iləmbər kunme kadi Kirisiti, ki mbər k'inyə go nya ra'gi ki majel kə. M'iləmbər kin ki rō de'gi'ti ki Damasi, ki rō de'gi'ti ki Jerujalem, ki rō de'gi'ti ki dōnangi Jude'ti ba pəti, ki ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. Ningə m'dəji'de kadi kulə ra'de tōji toki rōta'ti, inyəi gorow njiyə'de ki majel kə ə təli ki rō Luwə'ti.

21 In tado kin ə, Juwipi'gi uwəi m'in nati Kəy'ti læ Luwə kadi n'toli'm'in.

22 Nan Luwə dow bag'i'ne dō'm'ti biti bone, adi m'ra ki dō'm taa, m'nji mannaji ki dō'm'ti non de'gi'ti ki boi ki non de'gi'ti ki du. M'iləmbər nya ki rangi el, nan in mbər nya ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki Moji ge elita'a.

23 Eli toki Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a ingə kon, a in de ki dəkete ki a ində taa dann njekoy'gi'ti tō. Ningə a ində taa kadi iləmbər kunji kaji ki rō Juwipi'gi'ti ki ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.»

24 Pol ra mannaji ki dō'ne'ti ba bay ningə, Pəsitusi un ndu'ne ki taa el'ə ene: «Pol, dō'i majel! Nyagər lə'i ki ngayn tuji dō'i wa.»

25 Nan Pol təl el'ə ene: «Kibo Pəsitusi, dō'm majel el, ta'gi ki m'el, in ta ki rōta'ti, ki kum'ə to.

26 Ngar Agiripa gər ginn nya'gi kin maji, adi asi kadi m'tinyi rō'm kati m'el'ə ta. M'gər kadi nya ki dum'ə goto, tado in nya'gi ki rai nya lo kiyə'ti el.

27 Ngar Agiripa, un me'i dō ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti elita'a kin eke un el wa? M'gər kadi m'un me'm m'adi dō ta'gi'ti kin.»

28 Ningə Ngar Agiripa el Pol ene: «Nanyi ngayn el par ə a yəti hangal'm kadi m'təl njekun go Kirisiti ə ra am!»

29 Pol ilə'ti ene: «Re in ki ngə sine'ti, eke ki biti bay ta kaa, m'dəji Luwə kadi ra be. Ningə kadi in ki kar'i par el, nan kadi in ki de'gi pəti ki isi oyi ndu'm ne kin, təli toi to m'in be tō. K'in ə kadi rai me dangay'ti kin el.»

30 Lo kin'ti, Ngar Agiripa ge ki nje konbe ki dōnangi'ti ki non kin ge, Berenisi ge, ki ndəgi de'gi pəti ki in se'de, ɔri rō'de gogi.

31 Loki isi ɔri rō'de gogi, eli nan dann'de'ti eyina: «Dingəm kin ra nya madi kare ki asi kadi de təl'ə'n'ə eke uwə'n'ə dangay'ti el.»

† 26:11 26.11 9-11, 8.3, 9.1-2, 22.4-5

³² Ə ngar Agiripa el Pəsitusi ene: «Dingəm kin, in dəji ki dəji kadi n'aw non Sejar'ti kin el ə asi kadi inyə taa.»

27

Kaw Pol Rəm'ti

¹ Loki uni ndu'de kadi j'aw ki tokibo Itali'ti, inyəi Pol ki ndəgi dangay'gi ki rangi ji njekundo kuti njerə'gi ki bu, me kuti'ti lə Ogusiti, ki bari'ə nan Juliyusi kadi ngəm'de.

² J'in me to'ti ki Adirami'ti, ki a un row ki aw ngangı lo ki Aji'ti ki du. Loki j'oti j'isi j'aw, Arisitarki ki Tesaloniki ki dənangi Maseduwann'ti in se'je nan'ti.

³ Lo ti go'ti, ji re ji te Sidon. Lo kin'ti non, Juliyusi ki ində kum'ne go Pol'ti maji ngayn, inyə tarow ad'a kadi aw rə madi'ne'gi'ti kadi rai si'ə.

⁴ Go'ti, j'in j'ilə də'je, j'un kadi dor ki bari'ə nan Sipir. Ji təl be, tado nəl əsi'je ki gogi gogi.

⁵ J'awi j'ində babo ndəkba kadi Silisi'ti in ki Pampili gangi. J'awi ji te Mira, dənangi'ti ki Lisi.

⁶ Lo kin'ti, njekundo kuti njerə'gi ki bu, ingə tokibo ki Alegijandiri'ti, ki isi aw Itali'ti, ə adi j'in me'ti.

⁷ Ji ra ndə ngayn də ba'ti. Tokibo anyi ngodi nden nden ba be, ningə j'ingə kon ngayn bay taa ji te bebo'ti ki Nidi. Nəl əgi'je kaw ki kete, adi ji te ki row ki ginn dor'ti ki Kireti, kaw ki kadi Salmone'ti.

⁸ Lo kəti kete in lo təl nan. J'oti nden nden j'ində kadi lo biti taa ji re ji te lo'ti madi ki bari'ə nan ta ba ki Maji, ndəkba kadi bebo'ti ki bari'ə nan Lase.

⁹ Kagilo dər ngayn də'je'ti. Dəkagilo kəgi rə nyakuso ki nanyi kul'ti kaa dər to*, adi kaw ki kete lə tokibo kaa təl re ngan ki asi koy bay to.

¹⁰ In tado kin ə, Pol ndəji'de ene: «Kaman'gi, m'oo kadi kin ə re ji ndigi kadi j'uni ta mbah lə'je ki kete ə, in mbah ki nya'gi a tuji'ti. Ningə in to ki nya'gi ki me'ti par ə a tuji el, darə'je'gi inbe ka a tuji to.»

¹¹ Nan kibo lə kuti njerə'gi ki bu oo ta lə Pol el, nan oo ta lə njekuwə ngandi to in ki be nje to yo.

¹² Ta ba kin maji kadi de isi səm'ti dəkagilo kul'ti el, adi de'gi ngayn ndigi kadi n'awi to re to bann wa ningə n'tei Penisi, ki ra də dor'ti ki Kireti. Ta ba kin tu rə'ne ki lo kurkadi'ti, in holo biti ki manga. In ə kadi n'isi'ti kadi to kagilo kul gangi də'de'ti.

¹³ Lo kin'ti, ngonn nəl madi ulə, in ki holo be re, adi oyi kadi ndigi ra lə'de a tolta'ne maji. Be ə, indəi taa tuti tokibo, ə iləi də'de ki kadi dor'ti ki Kireti ndəkba isi awi.

¹⁴ Nan nden ba go'ti par ə, nəl kibo madi ki bari'ə nan Erakilon in ki də dor'ti, re əsi də'de'ti.

¹⁵ Nəl un to də'ne'ti. Lo kuwə tokibo nanga ta'a'ti goto, j'inyə rə'je ki ji'ə'ti adi aw se'je ki non par.

¹⁶ J'awi ji te holo lə dor'ti, ki bari'ə nan Koda. Lo kakin taa nəl də'je'ti, adi j'ingə tarow j'ində'n ji'je də ngonn tokibo'ti.

¹⁷ Loki nje ra kulə me tokibo'ti uni'ə indəi'ə me tokibo'ti ə, doloı tokibo kakin ki kulə bindi bindi. Ji bol kadi j'aw j'əsi də'je nangira'ti ki Sirti, adi uni gindi ngo ki dəi tokibo'ti iləi'ə də mann'ti, go tokibo'ti. In be ə, nəl aw se'je ki non.

¹⁸ Nəl rə se'je ki təgi'ne ngayn, adi lo ti də'ti, dum də'de ə, buki nya'gi madi ki me to'ti kə.

¹⁹ Ndə ki nja mutə go'ti, oyi nya ki rə to'ti ki ji'de buki'de kə.

²⁰ Ndə ngayn, j'asi kadi j'oo kadi el num, j'asi kadi j'oo mee'gi el num. Nəl nanyi ki lo kulə'ti ki təgi'ne, adi de ki ində me'ne də te'ti goto.

* 27:9 27.9 Lebitiki 16.29-34

21 J'uso nya el kagilo ngayn, ə Pol in ra taa dann de'gi'ti, el'de ene: «Kaman'gi, kin ə re oyi ta lə'm ə j'isi Kireti'ti ba ə, nya'gi a tuji ge, a nanyi kə ge be el.

22 Ningə ki ngə sine kin, m'ulə dingəm me'se'ti kadi uwəi təgi'se ba, tado de ki a tuji dann'se'ti goto. Nya ki a tuji, in tokibo ki ginn'je'ti.

23 Luwə lə'm ki m'nji m'ra kulə li'ə kin, malayka li'ə kare te bus ki rə'm'ti kondə'ti ne el'm ene:

24 “Pol, in bol nya madi el. In bol el tado, maji kadi a ra non Sejar'ti. Ningə Luwə a aji de'gi pəti ki in me tokibo'ti adi.”

25 In be ə ngannkon'm'gi, m'dəji'se kadi iləi me'se nanga. M'un me'm m'adi Luwə lə'm kadi a te se'je toki el'n.

26 Nan j'a ji tōli ta'je majel də dor'ti.»

27 J'in me kondə'ti ki nja dəgi gidə in sə, nəl un'je aw se'je ki də babo'ti ki bari'ə Adiriyatiki. Loki ji te dann lo'ti, nje ra kulə me to'ti oyi kadi j'in ndəkba ki dənangi.

28 Loki iləi nya ki kadi de gər'n kow mann ningə, ədi nangi asi tati ji'de də joo. Loki awi ki kete sanyi nden ningə, iləi bay ə, ədi nangi asi lo tati ji de dəgi gidə in mi.

29 Boli kadi j'aw j'osi rə'je mbal madi'ti, adi buki gindi ki dəi tokibo sə kə, ə isi nginəi dēle kadi lo ti kalangi.

30 Nje ra kulə me tokibo'gi'ti sangi row k'inyə tokibo kadi nanyinan, adi uni ngonn to indəi də ba'ti ningə, uni girə eyina n'ra n'awi kadi n'dəi go kulə gindi ki dəi non to'ti.

31 Nan Pol el njekundə kuti njero'gi ki bu num, njero'gi inbe num ene: «Kin ə de'gi kin sii se'je me tokibo'ti ba el ə, de kare kaa a te dann'je'ti el.»

32 Be ə, njero'gi gangi kulə ngonn to'ti kakin ə inyəi'ə adi aw.

33 Kete bay taa kadi lo ti, Pol ulə dingəm me de'gi'ti pəti ene: «Oyi, ndə dəgi gidə in sə bone ki isi ngəmi, ki kanji kadi səi nya.

34 Ningə ki ngə sine kin, m'dəji'se kadi uni nya səi, tado in kin ə a ra sese kadi to tei kaji'ti. M'el'se toki ngonn bisi də'de kare dann'se'ti a osi kə el.»

35 Loki Pol el'de ta ba ningə, un mapa ra oyo Luwə də'ti takum de'gi'ti pəti ə sə.

36 Lo kin'ti non nga a, de'gi pəti uwəi rə'de ngan səi nya.

37 De'gi pəti in bu joo ki də siri gidə in mehen me tokibo'ti.

38 Loki səi nya ndanni maji ə, buki ndəgi geme kə kadi to ələ kel.

39 Loki lo ti, njekuwə ngandi to'gi gəri lo el. Nan nya ki oyi in ngangı ba ki aw toltə'ne də nangira'ti par. Ə uni ndu'de kadi n'rai nden nden to re to bann ə n'awi ki to səm'ti.

40 Ningə tuti gindi'gi ki dəi tokibo'ti, buki ba, ə rai də'ti non tuti kulə ki dəi nya ləl tokibo'gi to. Go'ti, oyi ku ki nje kuwə nəl taa. Jyi taa kadi to nəl sur tokibo aw si'ə, ki də'de nangira'ti kakin.

41 Loki isi awi ə, əsi tokibo adi duw nangira'ti ki təgi mann ki in yo ge ne ge re əsi nan adi ra. Non tokibo duw nangira'ti təti təti adi lo kadi əti kete goto. Ningə go'ə ki gogi, mann re ki təgi'ne ində tuji'n to.

42 Njero'gi uni ndu'de asi nan kadi to n'təli dangay'gi nan to ki madi'gi dann'de'ti indəi ur me mann'ti anyinan awi.

43 Nan njekundə kuti njero'gi ki bu ndigi kaji Pol, adi əgi'de də kadi rai kəjitara lə'de. Adi ndu'ne kadi de'gi ki gəri kala mann tosi me mann'ti kete, awi ki də nangira'ti.

44 Ningə kadi ndəgə'gi sii də kagi'gi'ti, də nusi tokibo'gi'ti, uni go'de. In be ə, de'gi pəti awi tei də nangira'ti ki kanji kadi nya madi ra'de.

¹ Go te ki ji te ta koy'ti nga a j'oo kadi to dor ki j'in'ti kakin nan Malti.

² De'gi ki sii do dor'ti kakin uwəi'je ki ro'de'ti ki ronel ki de oo gara nja kare el. Rai por ki bo ngayn adi ji ra ta'ti pəti, tado ndi ədi adi kul on ngayn.

³ Pol sangi ngəngirə kadi n'bukı por'o ə, por ra adi lii pir te'ti dolo ji'ə'ti.

⁴ Loki de'gi ki me be'ti oy lii nan ji Pol'ti ningə, eli nan dann'de'ti eyina: «Ki rəta'ti, dingəm kin in nje təl de'gi. Be ə, te ta mann'ti aji kaa, ta ki gangi læ Luwə ndigi kadi ra ki do'ne taa el.»

⁵ Nan Pol siyə lii ilə me por'ti, ə ngonn ro'a ki nden kaa to'ə el.

⁶ De'gi pəti nginəi kadi ro Pol ti eke osi watı oy wa be. Nan loki nginəi pi nya madi ra'a el, eli eyina: «De kam in luwə.»

⁷ Lo læ kibo ki do dor'ti kakin, ki to'a nan Pibilusi, to kadi lo'ti non ndəkba. Ə Pibilusi uwəi'je ki ro'ne'ti maji ngayn, adi'je kəy ji to'ti ndo mutə.

⁸ Ningə baw Pibilusi to monyi nanga: ro'a tingə ge, ndəngi mosi ge. Ə Pol ində taa aw ində ji'ne do'a'ti adi ingə lapiya.

⁹ Go'ti, ndəgi njemonyi'gi ki me be'ti rei ingəi Pol adi adi'de lapiya to.

¹⁰ De'gi osi kurə'je non be. Nga ningə, loki kagilo asi kadi j'awi nga a, adi'je nya'gi ki j'aw ndoo'de kadi rai se'je do row mbah'ti.

Kaw Pol Rəm'ti

¹¹ Ji ra nanyi mutə non be bay taa kadi j'ilə do'je ki tokibo ki in Alegijandiri'ti ki bari'ə nan Kasitor num, Polusi num. Tokibo kin, kagilo kul dər do'a'ti me be'ti kin.

¹² Loki j'aw ji te Sirakusi, j'isi'ti non ndo mutə.

¹³ Lo kin'ti non, j'in j'un kadi ba, j'aw ji te Rejiyo. Lo ti go'ti, nəl ki in holo tunginn kulə, ə ji ra ndo joo ə ji te Pujol.

¹⁴ Me be'ti kin ə j'ingə ngannkon'je'gi ki dəji'je adi ji ra ndo siri se'de bay taa j'aw. In be ə j'aw'n ki nja'je kadi ji te'n Rəm'ti.

¹⁵ Ngannkon'je'gi ki Rəm'ti ki oyi poy'je, rei tiləi kum'je bitı lo suki'ti ki Apiyusi ki lo kəy kuso nya'gi ki mutə. Loki Pol oo'de, ra oyo Luwə, ə təl ingə togi.

¹⁶ Go te'je Rəm'ti, adi tarow Pol kadi isi lo lə'ne ki njerə kare ki kadi ində kum'ne go'ə'ti.

Pol mannaji læ Jeju Kirisiti Rəm'ti

¹⁷ Ndo mutə go'ti, Pol bar kibo'gi læ Juwipi'gi kadi rei ingəi'ə. Loki kawinan, Pol el'de ene: «Ngannkon'm'gi, m'ra nya madi m'osi'n ta de'gi lə'je el num, m'osi'n ta nya jibəlbe læ kaw'je'gi el num to. Nan Juwipi'gi uwəi m'in Jerujalem'ti iləi m'in dangay'ti ji de'gi ki Rəm'ti.

¹⁸ Go ta'ti ki de'gi ki Rəm'ti dəji m'in, ingəi nya madi ki asi kadi de gangi'n ta koy do'm'ti el, adi ndigi kadi inyəi m'in.

¹⁹ Nan Juwipi'gi odi el. Lo kin'ti, togi isi do'm'ti kadi m'dəji ki ra non Sejar'ti, ki kanji kadi m'ində'n ta do de'gi'ti lə'm*.

²⁰ In tado kin ə, m'dəji kadi m'ingə'se, m'el'se ta. Tado in nya kindəmedotı læ Isirayel ə m'to'n dangay'ti kin.»

²¹ Lo kin'ti, Juwipi'gi eli'ə eyina: «J'ingə makitu madi ki in Jude'ti ki elta ki do'i'ti el, taa ngannkon'gi madi ki kadi rei eli'je ta'gi ki do'i'ti eke bari toı majel ka goto to.

²² Nan ji ndigi kadi el'je ta lə'i ki ojido kuti ki in me'ti kin adi j'oo. Tado ji gər kadi ki lo'gi pəti, de'gi odi ta lə kuti kin el.»

²³ Be ə, oji nan ndo ə rei ngayn ingəi Pol lo kis'ə'ti. Pol ilə'de mbər konbe læ Luwə. Ra do ndukun'ti læ Moji ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, manyinaji læ Jeju. Taa sangi kadi n'bukı'de go'ne'ti ojido to Jeju to. Eli nan ta sin bitı lo sol'de.

* 28:19 28.19 25.11

²⁴ De'gi madi oyi kadi ta ki el'de in ta ki rota'ti, nan nje ki nungi mbeti kunme'de to.

²⁵ Lo ki indəi sananyinan ki ndu kasi nan el, Pol el'de ene: «Ta ki Ndil Luwə el baw'se'gi ki ta njekeltakita Luwə'ti Ejay in ta ki rota'ti.

²⁶ Ndil el'ə ene:

“Aw ingə de'gi kam ə el'de ene:

A oyi ta ki mbi'se, nan a in gəri me'ə el;

A gonyi lo ki kum'se, nan a oyi lo el.

²⁷ Tado ngar me'de ngirə ngororo.

Boyi mbi'de'gi, ndəmi kum'de'gi,

Tado kadi kum'de oo lo el num, mbi'de oo ta el num.

Tado kadi n'gəri nya kare el, nan to n'in n'təli rə'de go'm'ti adi m'aji'de†.”»

²⁸ Pol təl ilə'ti bay ene: «Kadi in gəri toki, ta kaji læ Luwə kin, ulə'n adi de'gi ki in Juwipi'gi el. Ningə ingi a uri mbi'de kadi oyi.»

²⁹ [Loki Pol elta kin ningə, Juwipi'gi indəi taa, ai ki ta ki manji nan dann'de'ti.]

³⁰ Pol ra bal joo asi nan me kəy'ti ki uwə nanyi'ti. Ningə de'gi pəti ki rei rə'a'ti, uwə'de ki rə'ne'ti.

³¹ Pol iləmbər Konbe læ Luwə num, ndo de'gi ta ki do Burəbe Jeju Kirisiti'ti ki me ki kare ki kanji kadi nya madi ɔg'ɔ do num.

Makitu ki Pol ndangi adi Rōman'gi

Ta ki dō makitu'ti ki Pol ndangi adi Rōman'gi

Pol ndangi makitu kin adi njekunme'gi ki Rōm'ti. Rōm in bebo ki nje konbe kibo onbe dō'ti nan'ti ki ndəgə'gi dōnangi'ti li'ə. Pol ndangi makitu kin adi'de kadi el'de ta ojido Poyta ki maji num, dō kōji'ti ki oji kadi n'aw n'oo'de num tō.

Makitu kin rowninn'ə in joo: rowninn'ə ki kare in nyando (1-11), ningə rowninn'ə ki nungi in rakulə nyando kakin tō (12-15). Me rowninn'ə ki dōkete, Pol tōji toki de'gi pəti, Juwipi'gi eke Juwipi'gi el kaa, pəti in njeramajel'gi, rai tōgi kaji rō'de ki gorow təl rō go ndukun'ti el. Luwə adi'de kaji kare kitakul memaji li'ə ki təl'n de'gi ki njekunme'de kad'a de'gi ki dana kitakul Kirisiti (3.24-25). Be ə kandi nyando kin a adi kisikidōtaa ki sigi ki Ndil adi'n'je lapiya ki tətiro. Juwipi'gi ki kete mbeti Kirisiti rai tōgi kingə kisikidōtaa ki sigi kin ki gorow kunme'de kadi Kirisiti toki de'gi ki in Juwipi'gi el rai kin be tō (9-11). Me rowninn makitu'ti ki nja joo, Pol oji ta dō panjiyō'ti lə njekunme'gi dann'de'ti inbe'gi num, par ki rō nje konbe'gi'ti ki de'gi pəti. Ta kibo ngayn in ndigi Luwə ki ndigi madibe lə'i.

Makitu kin tolta'ne ki kuwə ji nan ki Pol inbe uwə'n ji de'gi ngayn Rōm'ti nu, piti'n Luwə nu (16).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-17. Maji kadi de sangi kaji 1.18-3.20. Re de un me'ne adi Jeju Kirisiti ə ingə kaji 3.21-4.25. Kisikidōtaa ki sigi in me Kirisiti 5-8. Ndigi lə Luwə ki kadi Isirayel ra 9-11. Ta kōji'gi ki ojido kisikidōtaa lə njekunme 12-15. Kōjitara kaw mbah ki kuwə ji nan 16.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekuləbər lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi ta kin m'adi'se. M'in ki Luwə bari'm to njekawkulə, ində'm ta dangi kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə.

² Poyta ki maji ki Luwə un ndu'ne ki de'gi ki njekeltakita'a'ti kete, adi eli ta'a me Makitu'ti li'ə ki ar njay*.

³ In Poyta ki maji ki ojido Ngonn'o ki oji'ə ginn kaw'ti lə ngar Dabidi†.

⁴ Adi in Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki Luwə un dō'a taa adi in Ngonn'o, ki tōgi lə Ndil Luwə, loki ində'n taa dann njekoy'gi'ti.

⁵ In ki takul Jeju Kirisiti ə, Luwə ra'n sə'm maji adi m'təl'n njekawkulə li'ə kadi de'gi pəti ki dōnangi'ti ne, uni me'de, təli rō'de go ta'ti li'ə kadi tō'a bar.

⁶ Ingi kaa in mbunə de'gi'ti kin tō. In de'gi ki Luwə bar'se kadi in de'gi lə Jeju Kirisiti.

⁷ Ingi pəti ki sii Rōm'ti, ki Luwə ndigi'se ə bar'se to de'gi lə'ne, kadi maji ki kisimaji lə Luwə ki Baw'je in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti.

Pol ndigi ngayn kadi n'aw n'oo njekunme'gi ki Rōm'ti

⁸ Nya ki dōkete, m'ra oyo Luwə lə'm me tō Jeju Kirisiti'ti tado lə'se pəti. Tado de'gi elita ki dō kunme'ti lə'se ki dō dōnangi ba pəti.

⁹ Luwə ki m'nji m'ra kulə li'ə ki me ki kare, ki gorow kiləmbər Poyta ki maji lə Ngonn'o, asi kadi a mannaji lə'm toki m'nji m'elta lə'se ki dōkagilo'gi pəti.

¹⁰ Ningə m'nji m'dəj'ə ki ndō'gi pəti, kadi re in ndigi li'ə ə, kadi adi'm tarow adi m'aw'n rō'se'ti.

¹¹ M'ndigi ngayn kadi m'aw m'oo'se, m'adi'se kadikare lə Ndil Luwə ki kadi ra sese adi nganyi me kunme'ti lə'se.

* 1:2 1.2 Ejay 52.7, 61.1 † 1:3 1.3 Mat 1.1

12 Taa, kisi'je nan'ti, kadi kunme ki kare ki j'awi kin, a ra adi j'ulæi dingem me nan'ti yo ki ne.

13 Ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingem, m'ndigi kadi in gæri toki, m'sangi row ngayn kadi m'aw rø'se'ti, nan biti bone kaa m'ingæ row el. M'ndigi kadi m'aw, adi m'ingæ kandi kulæ rø'se'ti toki m'ingæ'n rø ndægi de'gi'ti ki dønangi'ti ne kin be tɔ‡.

14 Maji kadi m'indæ kum go de'gi'ti pæti, njekumte'gi ki njekumte'gi el, nje nyagær'gi ki nje nyagær'gi el.

15 In tado kin æ, m'ndigi ngayn kadi m'aw m'ilæ'se mbær Poyta ki maji, ingi ki sii Røm'ti tɔ.

16 Tado m'in Pol, rø'm søl'm el kadi m'ilæmbær Poyta ki maji. Poyta ki maji kin in togi læ Luwæ ki kadi aji de ki ra ki un me'ne adi Jeju Kirisiti. Kaji ki ulæ ngiræ'ne dɔ Juwipi'gi'ti kete, taa re te'n dɔ de'gi'ti ki in *Juwipi'gi el.

17 Ki røta'ti, Poyta ki maji toji row ki Luwæ ør'n ta dɔ de'gi'ti ki uni me'de adi'æ. In ki gorow kindæ me dɔ me maji'ti læ Luwæ toki makitu læ Luwæ el'n ene: «De ki Luwæ tudæ de'ti læ'ne ki gorow kunme li'æ, a isi ki dɔ'ne taa§.»

Majel læ de'gi ki in Juwipi'gi el

18 Luwæ isi dɔran'ti taa nu, toji wongi læ'ne dɔ de'gi'ti ki njeramajel, njera nya ki low'æ'ti el. Kulæ ra'de'gi ki dana el uti dɔ nya ki røta'ti.

19 Kulæra Luwæ toji taga wangi kadi de gær. Luwæ inbe toji de'gi kulæ ra'ne ki taga.

20 Toki røta'ti, lo kulæ ngiræ kindæ nya'gi'ti nu, nya'gi ki to rø Luwæ'ti, ki de oo'de ki kum'ne el, ki togi ki to biti ki non'ti, ki k'in æ Luwæ, nya'gi kin toi ki taga me kulæ ra'a'ti kadi de gær ki nyagær ki awi'n dɔ'ne'ti. Adi nya ki kadi me Luwæ a søl'n dɔ de'ti goto.

21 De'gi gæri Luwæ maji, nan mbeti kadi osikuræ num, mbeti tæl ki oyo kad'a num, toki maji kadi rai. Mæta læ'de ur'de mu yo, nyagær læ'de goto, adi ulæi rø'de me lo ki ndul'ti.

22 Oyi rø'de to nje gosi'gi, nan tæli mbo'gi.

23 Kadi osi mækæsi'de nanga non Luwæ'ti ki nje koy el ningæ, osi mækæsi'de nanga non nya'gi'ti ki de'gi rai'de to banakum de'gi'ti ki ndɔ madi æ a gotoi, tæli'de yel'gi'ti, tæli'de da'gi'ti ki nja'de in sɔ, ki nje ki nje kagi nanga.

24 In tado kin æ, Luwæ inyæn de me nyara'gi'ti ki majel ki me'de ndigi, njenyi ki rø'de, adi ulæi røsol dɔ daro'de'ti inbe'gi.

25 Uni nya ki røta'ti læ Luwæ mbæli nya ki ngom. Ningæ gosi æ rai kulæ adi nya'gi ki Luwæ indæ'de kin yo, æ inyæi Luwæ ki nje kindæ nya'gi ki kosikuræ in li'æ biti ki non'ti kin. *Amen.

26 In tado kin æ, Luwæ inyæn'de me nyænn daro'ti ki to røsol. Ne'de'gi, inyæi ta sa nan læ dene ki dingem ki gorow'æ'ti, æ tæli nanyinan ta sanginan'ti ki gorow'æ'ti el.

27 Dingem'gi kaa inyæi taa sangi ne'de'gi, æ nanyinan ta sanginan'ti dann'de inbe'gi. Rai nya ki kow ki nan, adi ingæi nyakugæ go kulæ ra'de ki ur se'de mu.

28 Loki mbeti kadi n'gæri row læ Luwæ, Luwæ inyæ'de adi uni row kigo nya gæri'ti læ'de ki rugi, ki asi kadi ør'de tarow el. Lo kin'ti, sii ta nya ra'ti ki kadi de ra el.

29 Nya ra ki dana el rosi me'de, in njeramajel'gi, in njera kumnda nya læ de'gi, in nje mendul, jangi rosi me'de, in nje tøl de'gi, in nje kol, nje kædi de'gi, nya ra'de in ki gorow'æ'ti el, in nje tæti ta dɔ de'gi'ti,

30 inbe'gi isi elita ki majel dønæn'ti, in njeban'gi læ Luwæ, nje ta ki to, nje kun dɔ'de taa, nje kaji rø'de, mæta læ'de pæti in dɔ majel'ti ki ra, in nje tanrø nje koji'de'gi,

31 nyagær læ'de goto, in de'gi ki oyi tor mindi'de el, in de'gi ki usi'de dɔ de'ti el, taa oyi kumtondoo læ de el tɔ.

³² Gəri ta ki gangi læ Luwə maji, kadi de'gi ki njera nya ki be kin, in de'gi ki asi ta koy, nan toi ta ra'a'ti par par. Ningə in ra'a par ə rai el, nan de'gi ki rangi ki isi rai kaa, ndigi se'de do'ti to.

2

Ta ki gangi læ Luwə

¹ In ki isi gangi ta do mad'i'gi'ti, re in'n nan nan kaa, de a inyə go ko adi el, tado isi gangi ta do de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, nan kulə rai to to kulə ra'de be to. Adi ta ki isi gangi kin, isi gangi ta do ro'i'ti inbe.

² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, ki gorow ki ro'ta'ti, do de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel ki be kin.

³ Nga in ki isi gangi ta do de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, ningə isi ra nya'gi ki isi rai kakin to kin, kadi oo ene, in a goto me ta ki gangi'ti læ Luwə, el.

⁴ In, isi kidi ra maji læ Luwə ki əti bol, ki koreme li'ə, ki kisidoti li'ə num, ki kadi in gər toki, ra maji li'ə kin isi əsi kadi inyə gorow njiyəi ki majel ko el.

⁵ Isi ta ra me ngan'ti, mbəti k'inyə row nyara ki majel ko. Lo kin'ti, isi kaw wongi ki ngan do'i'ti, isi nginə'n ndo ki, Luwə ki njegangita ki dana, a re'n kadi oji'n wongi lə'ne do de'gi'ti ki njera nya ki majel.

⁶ Luwə ki nje kugə de ki ra bəngi kuləra'a*.

⁷ De'gi ki uwəi togi'de ba me nya ra'ti ki maji, isi sangi tobar, ki kosikurə, ki isi sangi kadi n'oyi el, Luwə a adi'de kisikidotaa ki biti ki non'ti.

⁸ Nan nje ki nje kur mu, nje tanro ta ki ro'ta'ti, ə teli ro'de go nya ra'ti ki dana el, Luwə a mbəti'de, a adi wongi li'ə kibo osi do'de'ti.

⁹ A adi me kon ki əti bol a ra de'gi pəti ki njeramajel. A ulə ngirə do Juwipi'gi'ti bay taa re'n do de'gi'ti ki in Juwipi'gi el'ti.

¹⁰ Ningə de'gi ki njera maji, Luwə a adi'de tobar, ki kosikurə, ki kisimaji, a ulə ngirə do Juwipi'gi'ti bay taa re'n do de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.

¹¹ Tado kor kum nan goto ro Luwə'ti.

¹² De'gi ki in Juwipi'gi el ki rai majel ki kanji gər ndukun læ *Moji, a tuji kigo lo gər'ə'ti el inbe kin to, nan Juwipi'gi ki gəri ndukun læ Moji bəti ə rai majel, ndukun a gangi ta do'de'ti to.

¹³ Ningə, in nje ki isi oyi ndukun mbi'de'ti be par ə Luwə isi or ta do'de el, nan in nje ki isi oyi, ə teli ro'de go'ti ə, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

¹⁴ De'gi ki in Juwipi'gi el, ki gəri ndukun læ Moji el, nan isi rai nya ki ndukun dəji, ki kanji gər kin, inbe'gi in ndukun ki njegangita do ro'de'ti.

¹⁵ Me lo'ti kin, toji kadi nya ki ndukun dəji kadi de ra kin, in ki ndangi ngarme'de'ti. Ningə, me'de ki uwə'de ki ta kaa mannaji do ta'ti kin, taa gangi ki isi gangi ta do ro'de'gi'ti, isi ori ta do ro'de'gi'ti kin kaa mannaj'a to.

¹⁶ Ningə toki mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə, el'n, in kin ə in nya ki a ra nya ndo'ti ki Luwə a un Jeju Kirisiti kadi a gangi'n ta do nya'ti pəti ki de'gi iyəi me'de'ti.

Juwipi'gi ki ndukun læ Moji

¹⁷ Ningə in ki isi bar ro'i Juwipi, ki ra do ndukun'ti ngan, ro'i isi n'eli do Luwə'ti lə'i;

¹⁸ ki in gər nya ki in ndigi li'ə maji, ndukun ndoi nya kadi mbəti nya ki maji dann ki majel'ti.

¹⁹ In oo ro'i maji ngayn kadi asi kor njekumto'gi tarow, oo ro'i kadi in kunji læ de'gi ki rai loki ndul'ti,

* 2:6 2.6 5; Sopeni 1.14-18, 2.2-3

²⁰ in nje ndonya nje nyagər el'gi, nje ndonya ngann'gi ki du. In isi ra nya'gi kin be, tado oo kadi me ndukun'ti, ingə nyagər, ki ta ki rōta'ti nga.

²¹ In isi ndo nya de'gi, nan asi kadi ndo rō'i inbe el, isi iləmbər kadi de'gi bogi el, ə inbe isi bogi.

²² Isi el de'gi kadi uwəi marum el, nan inbe isi uwə marum, isi elta lə yo'gi ki ra majel, ə isi kər nya me kəy'ti lə'de.

²³ Isi ra ronel do ndukun'ti, nan isi aldo'a, adi mbəti kəsikurə Luwə.

²⁴ Lo kin'ti, toki ndangi me makitu'ti lə Luwə, de'gi ki in Juwipi'gi el isi elita ki mal do Luwə'ti tado kulə ra'se in ki in Juwipi'gi†.

²⁵ Ningə kadi in gəri maji toki kujə mōti in nya ki nda'a to, loki de isi təl rō'ne go ndukun'ti, nan loki in təl rō'i go ndukun'ti el ə, in ki de ki ujə mōti'ne el, asi nan.

²⁶ Kin ə de ki ujə mōti'ne el, təl rō'ne go ndukun'ti ə, Luwə a oo'ə to de ki ujə mōti'ne.

²⁷ De'ə ki, ujə mōti'ne kigo darō'ti el, nan təl rō'ne go ndukun'ti kin, a gangi ta do'i'ti. A gangi ta do'i'ti, in ki aw ki ndukun ki ndangi me ji'ti, taa ujə mōt'i to, nan in təl rō'i go ndukun'ti el kin.

²⁸ Toki rōta'ti, k'in Juwipi, in ba gidi'ti taga ne el, taa kujə mōti in me ndaja ki rō'ti kin el to,

²⁹ nan k'in Juwipi ki rōta'ti in me'ti kəy. Ningə kujə mōti, in kujə mōti ki ngarme'ti. In kujə mōti ki in rō Ndil Luwə'ti, um me ndukun'ti ki ndangi el. De ki ujə mōti'ne, in de ki ingə toji ki rō Luwə'ti um rō de'gi'ti el.

3

De ki dana goto

¹ K'in Juwipi, maj'a to'ti, kujə mōti, nda'a to'ti.

² Maj'a in ngayn me nya'gi'ti pəti, tado, in Juwipi'gi ə Luwə ulə ta lə'ne ji'de'ti kete.

³ Ə re ki madi'gi in nje ra nya ki low'ə'ti el ə, ra nya ki low'ə'ti el lə'de a ra kadi Luwə yəti ndu'ne el.

⁴ Luwə a yəti ndu'ne el jagi! Ningə maji kadi de'gi gəri toki Luwə in nje kelta ki rōta'ti, ə de'gi pəti in nje kelta ki ngom, toki ndangi me makitu'ti eyina:

«Maji kadi de'gi gəri ki ra dana lə'i me ta keli'ti,

A re awi kadi gangi ta do'i'ti ə,

Kadi ta uwəi el, kadi in te me'ti to nje təti rō*.»

⁵ Kin ə re nya ki dana el ki j'isi ra, ra adi de gər toki Luwə in de ki dana ə, de oo ta ki kadi j'eli el. Ke Luwə in de ki dana el loki ra se'je wongi loki ji ra majel wa? M'elta kin be kigo k'oo'ə'ti lə de.

⁶ Ningə kadi in gəri toki, Luwə in de ki dana el, el jagi. Kin ə Luwə in de ki dana el ə, a asi kadi gangi ta do de'gi'ti ki donangi el.

⁷ Ningə kin ə, me ta ngom'ti ki isi te ta'm'ti, ra adi ta ki rōta'ti lə Luwə te ki taga, kadi Luwə ingə'n toji ningə, ginn'ə in ri ə kadi de a gangi ta do'm'ti to njeramajel bay wa?

⁸ J'a j'eli ki kete par j'ene: «Ji rai majel j'adi nya ki maji te me'ti.» Toki de'gi madi indəi taa do'm'ti eyina: m'in ə m'ene ji ra majel kadi nya ki maji te me'ti kakin be. Degə'gi ki elita kin asi ta kadi de gangi ta koy do'de'ti.

⁹ Ningə in nya ki kadi de el'n ene: j'in ki j'in Juwipi'gi, j'utəi ndəgi de'gi, el. J'utəi'de el, ningə j'elita do'ti nga j'ene: Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, pəti, in ginn togi'ti lə majel.

¹⁰ Toki makitu lə Luwə el'n ene:
«De kare be ki kadi in de ki dana goto.

- 11 De kare be ki kadi gər nya goto,
De kare be ki kadi sangi Luwə goto.
Pəti inyəi row ki maji, ndəmi row.
12 De kare ki njera maji goto†,
Ki kare be kaa goto.
13 Row mindi'de to to be ninn ki ta'a to tagira,
Ndonn'de in ndonn kelta ki ngom,
Ndar ta'de rosi ki kəngi lii‡,
14 Isi manni de'gi mann ki to kelta'a el,
Ta'de ati kangi do de'gi'ti§.
15 Nja'de in nja kanyi kalangi ki lo təl de'ti,
16 loki dəri'ti ningə, do nja'de in nya ki tuji ki me kon.
17 In de'gi ki gəri row lapiya el*.
18 Bol Luwə ki nden goto me'de'ti†.»

19 Ji gər kadi nya'gi pəti ki ndukun el, el de'gi ki in ginn ndukun'ti, kadi ta de madi te elta do rə'a'ti el, ə kadi de'gi pəti gəri go majel'gi lə'de non Luwə'ti.

20 In tado kin ə, de ki Luwə a təl'ə de ki dana takum'ne'ti ki gorow təl rə go ndukun'ti goto‡. Tado ndukun to kadi oji de'gi adi gəri nya ki bari'ə majel.

Luwə təl de'gi, de'gi'ti ki dana ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti

21 Ki ngə sine kin, Luwə toji'je gorow ki təl'n de'gi, de'gi'ti ki dana§ ki kanji ndukun. Ningə in, ndukun lə Moji ki ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti manyinaj'a.

22 Luwə təl de'gi, de'gi'ti ki dana ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti. Tarow kin to tado lə de'gi pəti ki uni me'de adi Jeju Kirisiti, tado de'gi pəti asi nan:

23 de'gi pəti in njeramajel'gi, adi təbar lə Luwə nal'de.

24 Nan Luwə təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti kare. In kigo memaji'ti li'ə, me to Jeju Kirisiti'ti ki taa'de ilə'de taa ginn togi'ti lə majel.

25 In Jeju Kirisiti ə, Luwə un'ə to nya kugə do majel, me mos'o'ti ki anyi, ki gorow kunme. Luwə ra be kadi toji'n nyara ki dana lə'ne, tado majel'gi ki de'gi rai'de kete, tudə go'ə el,

26 dəkagilo kisidəti li'ə. Luwə toji nyara ki dana lə'ne dəkagilo'ti ki bone, kadi in nje ki ra dana, taa kadi tudə'n de'gi ki uni me'de adi Jeju təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

27 Nya kare ki kadi de ində'n gu'ne goto, tado nya ki Luwə ra do'ti, in təl rə go ndukun'ti el, nan in kunme kadi Jeju Kirisiti.

28 Ji gər maji kadi Luwə təl'de de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti, um in ki gorow təl rə go ndukun'ti el.

29 Luwə in Luwə lə Juwipi'gi par el. Ki rəta'ti, in Luwə lə'de par el, nan in Luwə lə ndəgi de'gi pəti tə.

30 Tado Luwə in kareba. In ə təl Juwipi'gi de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme num de'gi ki in Juwipi'gi el ka təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme tə.

31 Loki j'uni me'je j'adi Kirisiti kin, toji kadi nda ndukun goto wa? Lo kin'ti, ji toji kadi nda'a in ngayn to kin yo.

4

Luwə tudə Abiraham de'ti lə'ne

1 Kadi j'elita lə kaw'je *Abiraham ningə, nya madi ki ingə kigo tog'ə'ti inbe goto.

† 3:12 3.12 Röm 10-12; Pa'gi 14.1-3, 53.2-4 ‡ 3:13 3.13 Pa'gi 5.10 § 3:14 3.14 Pa'gi 10.7 * 3:17 3.17 Röm 15-17; Ejay 59.7-8 † 3:18 3.18 Pa'gi 36.2 ‡ 3:20 3.20 Pa'gi 143.2 § 3:21 3.21 Röm 1.17

² Kin ə Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi ə, asi kadi Abiraham a ində'n gu'ne inbe, nan a ində gu'ne non Luwə'ti el.

³ Tado, ta ki makitu lə Luwə el ə to kin: «Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*.»

⁴ Ningə nya kare, de ki ra kulə ingə'n nyakugə goji, nya ki ingə kin, ingə kare el, nan in nya ki ingə tor kulə'ti ki ra.

⁵ Kin ə de ra kulə madi el, nan un me'ne adi Luwə ki in nje təl de ki njeramajel, de'ti ki dana takum'ne'ti ə, Luwə a təl'ə de'ti ki dana, kigo tudə kunme li'ə ki ində do me maji'ti lə Luwə.

⁶ In be ə, *Dabidi un'n ndu'ne ki taa el'n ta lə maji ki ingə ki rə Luwə'ti. Adi in de ki Luwə tudə de'ti lə'ne ki kanji gon kulə ra'a'gi.

⁷ Dabidi ene: «De'gi ki Luwə inyə nyara'de'gi ki go'ti el, kə, Luwə bər majel'gi lə'de kə, in nje majikur'gi.

⁸ De ki Luwə tudə majel li'ə do'a'ti el in nje majikur†.»

⁹ Maji kin in tado lə njekujəmōti par el, nan in tado lə njekujəmōti'gi el tə. Tado j'eli j'ene: Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, tudə'n kunme li'ə oo'n'ə de'ti ki dana.

¹⁰ Eke nya kin ra nya dəkagilo'ti ki ra wa? Ke in kete non kujə mōti Abiraham'ti eke in go'ti wa? Nya kin ra nya kete non'ti, um in go'ti gogi el.

¹¹⁻¹² Ningə nyakōji ki do kujə mōti'ti re go'ti gogi to ndaj'a, ki kadi toji toki Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, ki takul kun ki un me'ne adi Luwə, dəkagilo'ti ki ujə'n mōti'ne el bay. Lo kin'ti, de'gi ki ujəi mōti'de el kaa Luwə təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num, de'gi ki ujəi mōti'de kaa təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num tə. Ningə Abiraham təl baw de'gi pəti ki ujəi mōti'de el, ki uni me'de, taa təl baw de'gi ki ujəi mōti'de tə. Adi in nje'gi ki uwəi kul kujə mōti par el, nan uni do nja baw'je Abiraham ki un, ə un me'ne adi Luwə kete non kujə mōti'ne'ti kin‡.

Luwə un ndu'ne tado lə de'gi pəti ki uni me'de

¹³ Luwə un ndu'ne adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə toki dōnangi in nya nduwə lə'de. Ningə in tado təl ki Abiraham təl rə'ne go ndukun'ti el, nan in tado təl ki Luwə təl'ə de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Luwə§.

¹⁴ Kin ə re nya nduwə kin in tado lə de'gi ki nje təl rə'de go ndukun'ti par ningə, kar kunme goto, taa kunndu ki un adi Luwə kaa təl nya ki kum'ə goto tə.

¹⁵ Tado ndukun ə in nje re ki wongə lə Luwə. Tado lo ki ndukun goto'ti, k'aldo ndukun kaa goto'ti tə.

¹⁶ Lo kin'ti, nya nduwə ki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'adi'de kin, de a ingə ki gorow kunme kadi Luwə. Be kadi in nya kadikare ki Luwə adi, ki nda'a to'ti tado lə de'gi pəti ki uni me'de to Abiraham be, um tado lə de'gi ki nje təl rə'de go ndukun'ti par el. Abiraham ki in baw de'gi pəti.

¹⁷ Makitu lə Luwə elta do Abiraham'ti ene: «M'ra'i to baw de'gi ngayn ki dōnangi'ti ne*.» Abiraham in baw'je takum Luwə'ti ki un me'ne ad'a. Luwə ki nje kadi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi nya'gi ki kete gotoi, toi.

¹⁸ Abiraham un me'ne adi Luwə, adi təl baw de'gi ngayn ki dōnangi'ti ne toki makitu lə Luwə el'n ene: «Ginn de'gi lə'i a banyinan to mee'gi ki dōran'ti be†.» Lo kin'ti, nya ki kadi de ində me'ne do'ti goto, nan Abiraham aw ki kindəmedōti.

¹⁹ Abiraham aw ki bal ki asi ndəkba ki bu kare, ningə gər kadi n'tōgi, tōgi'ne goto, taa ne'ə Sara kaa in kujə tə, nan gon lo kin el, un me'ne kadi kun mindi lə Luwə ki un kin a ra nya‡.

* **4:3 4.3** Lotum 15.6 † **4:8 4.8** Pa'gi 32.1-2 ‡ **4:11-12 4.11-12** Lotum 17.9-14 § **4:13 4.13** Lotum 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18 * **4:17 4.17** Lotum 17.5 † **4:18 4.18** Lotum 15.5 ‡ **4:19 4.19** Lotum 17.1, 15-22

²⁰ Abiraham ilə kunme lə'ne kə el, taa me'ə tosi dɔ kunndu ki Luwə un ad'a el tɔ. Ingə togi to kingə me kunme'ti lə'ne, ulə'n toji dɔ Luwə'ti.

²¹ Ningə gər dɔ'ne'ti maji ngayn kadi nya ki Luwə un ndu'ne kadi n'ra kin, aw ki togi kadi a ra'n.

²² In tado kin ə, Luwə tudə'n Abiraham de'ti ki dana.

²³ Ningə loki makitu ene: «Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana», kin, in tado lə Abiraham ki kar'ne par el.

²⁴ Nan in ta ki sɔw dɔ'je tɔ. J'in ki kadi Luwə a tudə'n'je de'gi'ti ki dana, ki takul kunme lə'je. J'un me'je j'adi Luwə ki ində ki Burəbe lə'je Jeju dann njekoy'gi'ti.

²⁵ Jeju ki Luwə un'ə adi koy tado majel'gi lə'je§, ningə un'ə dann njekoy'gi'ti te si'ə kadi tudə'n'je de'gi'ti ki dana takum'ne'ti.

5

Kulə noji nan'ti ki Luwə

¹ Loki Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme, dann'je si'ə in ki lapiya ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

² In ki takul Jeju Kirisiti, ki gorow kunme ə, j'ingə'n majikur lə Luwə. Majikur ki ji ra me'ti, j'isi ji ra ronel, tado j'ində me'je dɔ'ti kadi j'a j'in ginn tɔbar'ti lə Luwə.

³ In ki utə, me kon'ti kaa ji ra ronel, tado ji gər kadi kon a re ki koreme,

⁴ ningə de ki nje koreme'ne, a ra dɔ nja'ne'ti me nya'gi'ti ki to, ə de ki nje ki ra dɔ nja'ne'ti, in de ki aw ki nya kindəmedɔti,

⁵ ningə nya ki ində me'ne dɔ'ti kin, a in nya ki ngom el. Tado Luwə buki ndiginan ki ində ngarme'je'ti ki gorow lə Ndil Luwə ki kar njay ki adi'je.

⁶ Kirisiti re oy tado lə njeramajel'gi, loki j'asi kadi ji ra nya madi ki dɔrɔ'je el. Ningə oy ki dɔkagilo ki Luwə inbe ɔji.

⁷ De ki dana inbe mindi kaa, ngan ngayn kadi de a adi rɔ'ne koy'ti tado li'ə. Re dum inbe ningə, de ki njera nya ki maji, ə de mad'a ki rangi, a uwə rɔ'ne ba kadi oy tado li'ə.

⁸ Lo kin'ti, Luwə toji'je ndigi ki ndigi'je ki taga adi j'oo. Luwə adi Kirisiti re oy tado lə'je, dɔkagilo'ti ki ji nanyi'n me majel'ti ki ra bay.

⁹ Ningə, toki ngosine, kadi rɔ koy'ti lə Kirisiti, təl'je de'gi'ti ki dana takum Luwə'ti takul mos'o kin ningə, kibo ngayn bay, Kirisiti a aji'je ta wongi'ti lə Luwə ki a re.

¹⁰ Kete ki j'in njeban'gi lə Luwə bay mindi ə, inbe ulə'je noji nan'ti sə'ne ki gorow koy Ngonn'o. Ningə ki ngosine kin ulə'je noji nan'ti ki rɔ'ne taa, inbe a aji'je me kisikidɔtaa'ti lə Ngonn'o el wa.

¹¹ Ningə, in in kin par el, rɔ'je nəl'je ngayn takum Luwə'ti, tado lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki un'ə ulə'n'je noji nan'ti ki rɔ'ne.

Adam in ki Kirisiti

¹² In ki gorow lə de ki kare be ki in Adam, ə majel re'n dɔ dɔnangi'ti, ningə majel re'n ki koy, koy ɔdi de'gi pəti, tado de ki ra majel el goto, de'gi pəti rai majel*.

¹³ Ningə, kete taa kadi Luwə te ki dɔ ndukun adi Moji, majel ki ra to me dɔnangi'ti ne nga, nan toki in dɔkagilo ki ndukun goto bay, Luwə tudə majel'gi ki de'gi isi rai el.

¹⁴ Nya kare, koy onbe dɔ de'gi'ti pəti, ulə ngirə dɔ Adam'ti biti te'n dɔ Moji'ti. Nje ki alidɔ ndu Luwə el, toki Adam aldɔ ndu Luwə kin be kaa, koy onbe dɔ'de'ti. Adam in banakum de ki maji kadi a re.

¹⁵ Nga ningə, nya ki kadi de a ɔji'n majel lə Adam in ki kadikare memaji lə Luwə kin nan'ti goto. In ki rɔta'ti kadi de'gi ngayn oyi koy majel lə de ki kare ki in Adam

kin, nan memaji læ Luwə in kibo ngayn. Ningə nya ki Luwə adi bulə de'gi ngayn kare, ki gorow læ de kare be par, ki in Jeju Kirisiti kin, nda'a in ngayn.

¹⁶ Kadikare læ Luwə ki adi kin, kand'a to ta dangi ki kandi majel læ de ki kareba kin. Majel læ de ki kare kin, ndu ki osi dɔ'ti in ta ki gangi, nan kadikare ki re go nyara go'ti el ki ngayn, kand'a in ta ki kɔr dɔ'ti.

¹⁷ Kin ə re, ki tarow læ de ki kare be par, ki tarow majel li'ə, koy onbe dɔ de'gi'ti pəti ningə, ki tarow læ Jeju Kirisiti ki kare inbe kin, j'a j'ingə'n nya ki maji ngayn ki rɔ Luwə'ti bay. De'gi pəti ki Luwə adi'de majikur ki to mbar, ki kadikare kɔrtadɔti, a onyibe ki takul Kirisiti.

¹⁸ Nga ningə, toki ki gorow majel læ de ki kareba ki in Adam, ta ki gangi osi'n dɔ de'gi'ti pəti kakin ə, ki gorow nyara ki dana læ de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, de'gi pəti asi kadi Luwə təl'n'de de'gi'ti ki dana, kadi sii ki dɔ'de taa biti ki non'ti.

¹⁹ Toki, ki gorow təl rɔ go ta'ti el læ de ki kareba, de'gi pəti osi me majel'ti kakin ə, ki gorow təl rɔ go ta'ti læ de ki kareba, Luwə a ɔr'n ta dɔ bulə de'gi'ti ngayn tɔ.

²⁰ Loki ndukun te ningə, majel oji'n nan ki dɔ'ti, nan loki majel ojinan ningə, memaji læ Luwə to mbar mbar inbe bay.

²¹ Toki majel onbe ki koy kakin ə, memaji læ Luwə onbe ki kaji kadi de'gi sii ki dɔ'de taa biti ki non'ti, ki takul Burəbe læ'je Jeju Kirisiti tɔ.

6

Koy dɔ majel'ti, ə kisi kumngayira me Kirisiti'ti

¹ Ta ri ə kadi j'eli nan me lo kin'ti wa? Ke kadi to ji nanyinan ki lo ra majel'ti kadi to memaji læ Luwə to'n mbar mbar ki dɔ'je'ti wa?

² Jagi, in be el. Tado j'in de'gi ki j'oyi, ji gangi nan ki majel, nga ra bann be ə kadi to ji teli j'isi me majel'ti bay wa?

³ In gəri maji kadi j'in pəti ki ji rai batəm me tɔ Jeju Kirisiti'ti, batəm kin tɔji kadi j'in de'gi ki j'oyi nan'ti ki Kirisiti.

⁴ Ki gorow læ batəm kin, duwi'je nan'ti si'ə, me koy'o'ti. Nga ningə, toki Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti ki tɔgi ki əti bol ngayn læ Baw'je Luwə kakin ə, j'in kaa j'isi ki dɔ'je taa kisi ki sigi tɔ.

⁵ Ningə, kin ə re, j'ində rɔ'je nan'ti ki Kirisiti toki rɔta'ti me koy'o'ti ə, j'a j'ində taa lo koy'ti, toki ndə'n lo koy'ti kin be tɔ.

⁶ Kadi ji gər maji toki, hal de ki to kete kin, in ki bər'ə kagidəsi'ti ki Kirisiti nga, kadi rɔ'je ki to majel kin in ki tuji kɔ, kadi j'in'n ginn tɔgi'ti læ majel el nga.

⁷ Tado de ki oy, majel onbe dɔ'a'ti el nga.

⁸ Kin ə re j'oyi nan'ti ki Kirisiti ə, j'uni me'je kadi j'a j'isi ki dɔ'je taa nan'ti si'ə.

⁹ Ji gər kadi Kirisiti ki ində taa dann njekoy'gi'ti kin, təl oy gogi el; koy aw ki tɔgi dɔ'a'ti el nga.

¹⁰ Kirisiti ki oy, oy koy majel, ningə in koy ki nja kare par, tado majel'gi pəti. Ningə ki ngosine kin, isi ki dɔ'ne taa tado læ Luwə.

¹¹ Be tɔ ə, ingi kaa, maji kadi oyi rɔ'se to de'gi ki oyi dɔ majel, ningə sii ki dɔ'se taa tado læ Luwə, me tɔ Jeju Kirisiti'ti.

¹² Maji kadi adi majel onbe dɔ rɔ'se'ti el. Kadi in teli rɔ'se go ndigi'ti læ darɔ el.

¹³ Adi ngonnn rɔ'se madi kare ra nya ki majel el, kadi təl nyara kulə ki gorow'ə'ti el, el. Nan kadi uni rɔ'se ba pəti tado kulə læ Luwə, to de'gi ki indəi taa dann njekoy'gi'ti. Kadi darɔ'se ba pəti in tado kulə læ Luwə, kadi təl nyara kulə ki dana.

¹⁴ Lo kin'ti, majel a onbe dɔ'se'ti el, tado in ginn tɔgi'ti læ ndukun el, nan memaji læ Luwə ə in dɔ'se'ti.

Gangi nan ki majel tado təl'n rɔ go ndu Luwə'ti

¹⁵ Ta ri ə kadi j'eli do lo kin'ti wa? Ke j'a ji ra majel tado k'in ki j'in ginn togi'ti lo ndukun el, nan j'in ginn togi'ti lo memaji lo Luwə yo wa? Jagi, in be el.

¹⁶ In gər bəti kadi kin ə re un ro'i kadi in ra kulə adi de madi ningə, in təl bər lə de'ə kin. Adi re uni ro'se'ti kadi rai majel ningə, in bər lə majel kadi aw sese koy'ti, a re in təli ro'se go ndu Luwə'ti to ningə, təl ro go'ti kin a aw sese me nya ra'ti ki dana to.

¹⁷ Ji ra oyo Luwə tado kete in bər'gi lə majel, nan ki ngosine kin, in təli ro'se ki me ki kare gorow nyando'ti ki maji ki ingəi.

¹⁸ Luwə taa'se ji majel'ti ilə'se taa, adi in təli, in ginn togi'ti lə nyara ki dana nga.

¹⁹ M'elta be to ta k'el de'gi, tado re in be el ə, kasi el lə'se a ra kadi in gəri me ta kin el. Toki kete uni ngann ro'se'gi ba pəti to bər'gi indəi ta nya'ti ki to njen, ki nyara ki majel, ki ki lo kaya'ti ki a aw ki de kadi tanro Luwə kakin ə, maji kadi, ki ngosine kin, uni ngann ro'se'gi to bər'gi indəi ta nya ra'ti ki dana, ki a aw sese kadi ari njay.

²⁰ Dəkagilo'ti ki in bər lə majel kin, usi'se do nya ra'ti ki dana el.

²¹ Nga ningə, in ri ə kadi a ingəi me nya'ti kin bay wa? Nya kin in nya ki me'se olo do'ti ə adi'se rosol, tado ta tolta'a in koy.

²² Ningə ki ngosine kin, toki Luwə taa'n'se ilə'se taa, adi in təli bər'gi li'ə, kulə ra'se a aw sese me kar njay'ti, kadi ta tolta'a ə ingəi kaji ki biti ki non'ti.

²³ Tado nyakugə bangi majel in koy, ningə nya kadi ki Luwə adi'je kare in kaji ki biti ki non'ti, me to Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je.

7

Njekunme kadi Kirisiti in de ki in ginn togi'ti lə ndukun el

¹ Ngannkon'm'gi ki konnann'm'gi, in gəri maji kadi ta ki m'nji m'el'se kin, m'el'se to de'gi ki gəri ndukun maji. Ningə ndukun aw ki togi do de'ti loki de isi'n ki do'ne taa bay kin par.

² In be ə, dene ki taa ngaw, ndukun doo'a nan'ti ki ngaw'a, loki ngaw'a isi'n ki do'ne taa bay kin par. A kin ə re ngaw'a oy ningə, ndukun ki doo'a nan'ti ki ngaw'a kin in do'a'ti el nga.

³ Re ngaw'a isi ki do'ne taa bay ə təl taa dingəm ki rangi ningə, de'gi a oyi'ə to njekuwə marum. A re ngaw'a oy ningə, ndukun in do'a'ti el nga, adi re taa dingəm ki rangi kaa, de a oo'ə to njekuwə marum el.

⁴ Nya kin to be ki ro'se'ti to. In ngannkon'm'gi ki oyi nan'ti ki Kirisiti, me daro'ti, in gangi nan ki ndukun, adi in lə de ki rangi nga. De'ə kin in Kirisiti ki nje kində taa dann njekoy'gi'ti, kadi kulə ra'a'gi in nya Luwə.

⁵ Toki rota'ti, dəkagilo'ti ki kete j'isi ji ra'n ndigi lə daro'je, nyənn nya ra'gi ki majel, ki ndukun ndu'de ki taa, odi ro'ne ro'je'ti, adi ji ra nya ki aw se'je ki koy'ti.

⁶ Nan ki ngosine kin, ji goto ginn ndukun'ti, tado j'oy, ji gangi nan ki nya ki kete uwə'je dangay'ti. Adi ji ra kulə ginn togi'ti ki sigi, ki in togi lə Ndil Luwə, um ji ra kulə ginn togi'ti ki kete ki in togi lə ndukun ki ndangi kin el nga.

⁷ Ta kin kor me'ə nan ri wa? Toji kadi ndukun in majel wa? Jagi, ndukun in majel el, nan k'in ə, in ndukun ə in nje kaji'm majel kadi m'gər'ə. Kin ə re ndukun el'm ene: «A in ra kumnda el,» el ə, re m'a m'gər nya ki bari'ə kumnda el*.

⁸ Lo kin'ti, majel ingə row ki ndukun te ad'a kin kadi ində'n kumnda'gi ki dangi dangi me'm'ti. Tado kin ə re mbərkikində goto ə, majel a təl nya ki koy to.

⁹ Kete loki ndukun goto bay, m'nji kumngayira. Nan loki mbərkikində re, majel nga a təl nje kisi kumngayira.

¹⁰ Ningə m'in, m'oy, adi mbərkikində ki kadi aw sə'm ki kaji'ti kakin, ki ojido'm, təl aw sə'm koy'ti yo.

* 7:7 7.7 Tekitaga 20.17; Ndukun ki nja joo 5.21

11 Tado majel, inge row ki mbærkikindø te ad'a kakin, adi ødi'm ki gorow læ mbærkikindø, aw søm'adi koy.

12 Lo kin'ti, ndukun ar njay, mbærkikindø ar njay, in nya ki dana, in nya ki maji tø.

De in ginn tøg'i'ti læ majel

13 *Ndukun ki in nya ki maji, a tøl kadi in row kingø koy læ'm el jagi. Ningø in majel ø in nje re ki koy dø'm'ti, ki gorow læ nya ki maji, kadi toji'n rø'ne ki taga, taa kadi toji'n tøg'i'ne ki rø'je'ti ki in majel tø, ki gorow læ mbærkikindø.

14 Ji gær kadi ndukun in nya læ Ndil, nan m'in, m'in de ki me darø'ti, ki majel ndogi'm.

15 Toki røta'ti, m'gær kum nya'gi ki m'nji m'ra'de el. Nya ki m'ndigi ra kin ø, m'ra el, ningø nya ki nøl'm el kin taa m'ra tø.

16 Kin ø re in nya inbe ki m'ndigi ra el kin taa m'ra ningø, m'ndigi dø'ti ki ndukun kadi in nya ki maji.

17 Lo kin'ti, in m'inbe m'nji ra nya el, nan in majel ki isi me rø'm'ti.

18 Tado m'gær kadi darø'm'ti ki in darø ki ton kin, nyara ki maji a isi søm'ti el.

19 Tado m'ra nya ki maji ki m'ndigi ra kin el, ø nya ki majel ki m'ndigi ra el kin yo taa m'ra.

20 Kin ø, in nya ki m'ndigi ra el yo ø m'ra ningø, in m'in ø m'nji ra el, nan in majel ki isi me darø'm'ti ø isi ra.

21 M'gær nya ki isi ra nya be ki kagilo'gi pøti nga: loki m'in, m'ndigi kadi m'ra maji nan, majel yo ø to adi m'ra.

22 Me'm'ti køy kørøki ningø, m'ingø rønøl me ndukun'ti læ Luwø.

23 Nan m'gær me rø'm'ti kadi tøg'i madi ki rangi isi non, isi rø ki ndigi ra ki in rø'm'ti. Tøg'i kin ra adi m'tøl bær læ majel ki isi rø'm'ti.

24-25 Ki nyagør læ'm, m'nji m'ulø dø'm ginn tøg'i ndukun'ti læ Luwø, nan me darø'ti ki ton, m'nji m'ulø dø'm ginn tøg'i'ti læ majel ki ndø tøg'i'ne dø'm'ti. M'in de ki nje kumtøndoo, de ki kadi a taa'm ilø'm taa ji darø'ti ki in nya læ koy kin goto. Toji in ki dø Luwø'ti ki aji'm ki gorow læ Burøbe læ'je Jeju Kirisiti!

8

Kisikidøtaa ki tøg'i læ Ndil Luwø

1 Ki ngøsine kin, de'gi ki indøi rø'de nan'ti me tø Jeju Kirisiti, ta ki gangi goto dø'de'ti nga.

2 Tado tøg'i læ Ndil Luwø ki nje kadi de isi'n ki dø'ne taa me kindø rø nan'ti me tø Jeju Kirisiti, taa'je ilø'je taa ji tøg'i'ti læ majel ki tøg'i læ koy.

3 In nya ki ndukun læ Moji asi kadi ra el, tado darø de ki ton ra adi tøg'ø goto. Nan Luwø ra nya kin ki gorow læ Ngønn'o inbe, ad'a kadi ør majel. Re ki darø ki tanan ki yan de ki njeramajel, gangi'n ta dø majel'ti ki aw ki tøg'i dø darø de'ti.

4 Luwø ra be kadi ndigi ra ki dana læ ndukun læ Moji tolta'ne dø'je'ti, j'in j'isi njiyø kigo ndigi'ti læ'je el, nan j'isi njiyø kigo ndigi'ti læ Ndil Luwø yo kin.

5 Toki røta'ti, de'gi ki sii ginn tøg'i'ti læ darø'de, isi rai ndigi læ darø de, nan de'gi ki sii ginn tøg'i læ Ndil Luwø, isi rai ndigi læ Ndil Luwø tø.

6 Ra ndigi læ darø, a aw ki de bø læ koy, nan ra ndigi læ Ndil Luwø, a aw ki de ad'a ingø kaji, a ad'a ingø lapiya.

7 Ra ndigi læ darø, in tøl de njeban'ti læ Luwø. De ki njera ndigi læ darø, in de ki ulø dø'ne ginn ndukun'ti læ Luwø el, tado asi kadi a ra el.

8 De'gi ki sii ginn tøg'i'ti læ darø'de, asi kadi a rai nya ki nøl Luwø el.

9 Nga ningø ingi, sii ginn tøg'i'ti læ darø'se el, nan sii ginn tøg'i'ti læ Ndil Luwø. Tado Ndil Luwø isi me'se'ti. Re de aw ki Ndil Kirisiti me'ne'ti el ø, in de læ Kirisiti el.

¹⁰ Re Kirisiti isi me'se'ti ə, daro'se kin a oy inbe, tado læ majel, nan Ndil Luwə adi'se kisikidotaa, tado in de'gi ki Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti.

¹¹ A re Ndil Luwə ki nje te ki Jeju dann njekoy'gi'ti isi me'se'ti ə, Luwə ki nje te ki Jeju Kirisiti dann njekoy'gi'ti a adi daro'se ki koy təl isi kumngayira ki takul Ndil'ə ki isi me'se'ti.

¹² Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingəm, j'awi ki bāngi do'je'ti, ningə in bāngi læ daro kadi to ji ra'n ndigi læ daro el.

¹³ Tado re sii ta ra nya'ti kigo ndigi'ti læ daro'se ə a oyi. A re uni Ndil Luwə, toli kulə ra'gi ki majel læ daro'se ningə, a sii ki do'se taa to.

¹⁴ Tado de'gi pəti ki Ndil Luwə isi ər'de tarow in ngann'gi læ Luwə.

¹⁵ Tado Ndil ki ingəi'ə, in kadi ra'se bər'ti el, taa kadi təl ində bol me'se'ti bay el to. Nan in njera'se ngann kotit'i. In ki tarow li'ə kin ə j'isi ji bari'n nya ki ndu'je ki taa boi j'ene: «Aba, Baw'je*.»

¹⁶ Ndil inbe kin ə in nje toji ndil'je kadi gər toki j'in ngann'gi læ Luwə.

¹⁷ Ə re j'in ngann'gi læ Luwə ningə, j'in kaa j'a j'ingəi nya maji'gi ki Luwə un ndu'ne do'ti kadi n'a n'adi de'gi lə'ne kin to. J'a j'ingəi nya maji'gi kin nan'ti ki Kirisiti, tado j'ingəi kon nan'ti si'ə, kadi j'in nan'ti si'ə me toji'ti li'ə.

Toji ki a re

¹⁸ M'gər maji kadi kon ki dokagilo'ti ki bone kin asi nan ki toji ki Luwə a te ki do'a kadi ji gər kin el.

¹⁹ Nyakində'gi pəti sii dele, isi nginəi dokagilo ki Luwə a toji'n toji læ ngann'gi lə'ne.

²⁰ Tado nyakində'gi osi ginn togi'ti læ togi'gi ki nda'de goto. In ki me ndigi lə'de inbe el, nan in Luwə inbe ə ndigi be kadi in ginn togi'gi'ti kin.

²¹ Ningə isi indəi me'de do'ti kadi ndo kare ə, a tei ginn togi'ti ki nje tuji'de ki uwə'de bər'ti kin. A tei ginn'ti ko kadi ingəi do'de nan'ti ki ngann'gi læ Luwə, taa kadi in me tobar'ti læ ngann'gi læ Luwə to.

²² Ki ngosine kin, ji gər kadi nyakində'gi kin pəti isi tuməi um um to dene ki ndo ra'a be.

²³ Ningə in nyakində'gi par doro'de el, j'in ki j'ingəi Ndil Luwə to nya ki dokete dann kadikare'gi'ti læ Luwə ka, ji tuməi um um to, j'isi ji nginə kadi Luwə təl'je ngann'ne'gi'ti, kadi taa daro'je ilə taa.

²⁴ Tado Luwə aji'je, nan in ki j'isi ji nginə ta'a to nginə bay. Nga ningə, re de oo nya ki isi nginə ta'a ki kum'ne ningə, in nya ki isi nginə ta'a el nga. De ki kadi oo nya ki kum'ne, ə təl isi nginə taa to nginə bay goto.

²⁵ A re ji nginə ta nya ki j'oo ki kum'je el ningə, ji nginə ta'a ki koreme.

²⁶ In be to ə, Ndil Luwə isi re ra'n se'je, me togi goto'ti lə'je. Tado ji gər kelta ki Luwə toki maji kadi j'el'n el, nan Ndil Luwə inbe isi el si'ə ta tor'je'ti ki ndu ki de asi gər me'ə el.

²⁷ Ningə Luwə ki gər ngarme'je, gər nya ki Ndil ndigi kadi el'ə, tado Ndil isi elta ki Luwə, tado maji læ de'gi læ Luwə, toki Luwə inbe ndigi'n.

²⁸ Ji gər kadi nya'gi pəti rai nya tado maji læ de'gi ki ndigi Luwə, adi in de'gi ki inbe bar'de kigo koji'ti lə'ne.

²⁹ Tado nje ki Luwə gər'de kete, ə un ndu'ne do'de'ti kadi toi to Ngonn'o Kirisiti be, kadi Kirisiti in ngonn ngatogi læ bulə ngannkon'gi.

³⁰ Adi in nje ki Luwə mbəti'de kete, Luwə bar'de to, nje ki Luwə bar'de, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti to, ningə nje ki Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti, adi'de toji to.

Ingi ki Luwə ndigi'de, in ndigi kibo ngayn

* 8:15 8.15 Mrk 14.36

³¹ Ta ki kadi j'eli do lo'ti kin goto. Re Luwə in se'je ə, de ki kadi a əsi'je ta goto.

³² Luwə ki un kon do Ngonn'ne'ti inbe ko el, nan un'ə ilə ko tado lə'je pəti, a adi'je nya'gi pəti kare nan'ti ki Ngonn'o.

³³ De ki kadi a ində ta do de'gi'ti ki Luwə mbəti'de goto, tado in Luwə inbe ə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

³⁴ De ki kadi a gangi ta do'de'ti goto, tado Kirisiti in nje koy. Kibo ngayn, in ə ində taa dann njekoy'gi'ti, isi dojikol Luwə'ti, isi elta ki Luwə tado lə'je.

³⁵ De ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Kirisiti ndigi'je kin goto. In kumtondoo, eke me kon asi el, kindəkumndoo, eke bo, eke ndoo, eke tuji, eke koy, asi el.

³⁶ Makitu lə Luwə el ene:

«Tado lə'i,

koy in kadi'je'ti ndəkba ki sin ge, kada ge ki losol'ə ge.

De'gi oyi'je to da'gi ki de isi aw se'de lo təl'de'ti be†.»

³⁷ Nan me nya'gi'ti kin pəti, j'a ji təti rə ki togi ki ngayn ki nje ndigi'je adi'je.

³⁸ Tado m'gər maji, toki rəta'ti, kadi in koy el num, in kisikidətaa el num, in malayka'gi el num, in togi lə ndil'gi ki majel el num, in nya ki bone el num, nya ki lo ti'ti el num, in togi'gi ki me donangi'ti el num,

³⁹ in togi'gi ki taa el num, in ki nanga el num, in nyakində madi el num, nya madi kare ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Luwə ndigi'je me to Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je kin goto.

9

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi to de'gi lə'ne

¹ Me kində rə nan'ti me to Kirisiti, ta ki m'aw to m'el kin in ta ki rəta'ti um in ta ngom el. Nga ningə, me'm ki kəy inbe kaa, ki togi lə Ndil Luwə, manaji do ta'ti kin kadi in ta ki rəta'ti.

² Me kon kibo ngayn ra'm, ningə me'm to'm ki do ndo'gi tado

³ lə ngannkon'm'gi ki ginn koji'ti lə'm. M'ndigi kadi darə'm inbe, Luwə man'm, kadi m'gangi nan ki Kirisiti tado maji lə'de.

⁴ Adi in ngann Isirayel'gi ki Luwə təl'de ngann'ne'gi'ti, toji'de tobar lə'ne adi gəri, un mindi'ne adi'de, adi'de ndukun, adi isi kawinan non'a'ti, ilə ndu'ne adi'de*,

⁵ taa in ginn koji'ti lə burəbaw'gi ki Luwə bar'de kete. Ingi ə Kirisiti *De ki Luwə mbət'ə te ginn koji'ti lə'de to. Kirisiti ki in do nya'gi'ti pəti. Maji kadi toji in do Luwə'ti ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi†. Amen.

⁶ In kin toji kadi ndu Luwə təl nya ki nda'a goto el. Toki rəta'ti, de'gi ki ginn koji'ti lə *Isirayel in ngann Isirayel'gi dərə el,

⁷ taa de'gi ki ginn koji'ti lə Abiraham in ngann me'ə'gi pəti el, tado Luwə el Abiraham ene: «In ki ginn koji lə *Isaki ə in a ingə'n de'gi ki ginn koji'ti lə'i‡.»

⁸ Nya kin toji kadi ngann Abiraham pəti ə in ngann Luwə el, nan in ngann'gi ki oji'de kigo kun ndu'ti lə Luwə ki un adi Abiraham ə in ngann'a'gi ki rəta'ti.

⁹ Tado Luwə un ndu'ne be ene: «Dokagilo'ə inbe kin be ə, m'a m're, ningə Sara a ingə ngonn kare§.»

¹⁰ Lo kin'ti, ginn'ə gangi el bay, Rebeka kaa in non bay to. In ki Isaki ki kare inbe kakin to ə oji'n ndungə'gi ki joo.

¹¹ Nga ningə, kete non koji ngann'gi'ti kin, loki rai nya ki maji ki nya ki majel el bay ə, Luwə mbəti ki kare kigo me ndigi'ti lə'ne kadi ndigi ra li'ə təl'n ta'ne.

¹² Luwə mbəti ngonn kare kigo ndigi'ti lə de madi el, nan in kigo ndigi'ti li'ə in Luwə ki bar'de, ə el'n Rebeka ene: «Ngonn ki ngatogi a ra bər lə in ki du*.»

† 8:36 8.36 Pa'gi 44.23 * 9:4 9.4 Tekitaga 4.22; Ndukun ki nja joo 7.6; Oje 11.1 † 9:5 9.5 KNK 2.29 ‡ 9:7 9.7 Lotum 21.12 § 9:9 9.9 Lotum 18.10 * 9:12 9.12 Lotum 25.23

13 Ta kin te toki makitu læ Luwə el'n ene: «M'ndigi *Jakobi, ə m'mbəti Esuwa†.»

14 Ta ki kadi j'eli dɔ lo kin'ti goto, Luwə in njera nya ki dana, nyara ki dana el goto rɔ'a'ti jagi.

15 Tado el Moji ene: «M'a m'ra maji ki de ki kadi m'ra si'ə maji, ə m'a m'oo kumtondoo læ de ki kadi m'oo kumtondoo li'ə tɔ‡.»

16 In kin in kigo ndigi'ti læ de madi el, taa in kigo kulə'ti ki ra ngayn el tɔ, nan in kigo ndigi'ti læ Luwə ki nje k'oo kumtondoo.

17 In be tɔ ə, Luwə el'n ta ngar Parawon me Makitu'ti lə'ne ene: «In m'inbe ə m'indəi lo kin'ti kadi m'oji'n tɔgi'm ki rɔ'i'ti, ə kadi tɔ'm bari'n ta de'gi'ti pəti ki dɔnangi'ti ne tɔ§.»

18 Lo kin'ti, kadi ji gər toki Luwə oo kumtondoo læ de kigo me ge'ti li'ə, ə adi me de ngan kigo me ndigi'ti li'ə tɔ.

Wongi ki k'oo kumtondoo læ Luwə

19 De madi a el'm ene re Luwə ra nya ki me ndigi ningə, ke ra bann ə isi aw ki ta ki de'gi bay wa? Tado de ki kadi tanrɔ ndigi li'ə goto.

20 Nan in de kare par in nan ə kadi manji ta Luwə'ti wa? Ngoo asi kadi a el be'ne ene: «Tado ri ə ra'm adi m'to be el wa?»

21 Nje kuwə ngoo, asi kadi, ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n ngoo ki gat'a in ngayn, ə ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n in ki gat'a in ngayn el tɔ.

22 Lo kin'ti, Luwə ndigi ngayn kadi oji wongi lə'ne, ə adi de'gi gəri tɔg'ɔ tɔ, nan ore me'ne ə təl ore bay dɔ de'gi'ti ki asi tuji, kadi buki wongi lə'ne dɔ'de'ti, tuji'n'de kɔ.

23 Nan, Luwə ndigi ngayn tɔ kadi n'toji tɔbar lə'ne ki rɔ de'gi'ti ki asi k'oo kumtondoo, ki ra go'de kete kadi sii sə'ne me tɔbar'ti lə'ne.

24 Nga ningə, de'gi kin in j'ingi ki Luwə bar'je. Bar'je dann Juwipi'gi'ti par el, nan bar'je dann ndəgi de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tɔ.

25 Ningə in ta ki Luwə inbe el me makitu'ti læ Oje ene:

«De'gi ki kete in de'gi lə'm el,
M'bar'de de'gi lə'm bone,
Ə de'gi ki kete in njendigi'gi lə'm el,
M'bar'de njendigi'gi lə'm bone*.

26 Nga ningə, lo'ti inbe ki de'gi eli'de'ti eyina:

“In de'gi læ Luwə el kin”,

A bari'de ngann'gi læ Luwə ki nje kisi kumngayira†.»

27 Ejay iləmbər ki yan'ne tɔ, oji'n dɔ ngann Isirayel'gi ene: «Kin ə re ngann Isirayel'gi banyinan to nangira ki ta ba'ti be kaa, in nje ki madi'gi par ə a ingəi kaji.

28 Tado Burəbe el ene ta lə'ne n'a n'tol ta'a kadi osi taga panyi num, kalangi ba num tɔ dɔnangi'ti ne‡.»

29 Ningə in toki ta ki Ejay inbe kaa el kete ene:

«Kin ə re Burəbe læ njero'gi,
Inyə de'gi madi to ginn koji lə'je el nga a,
Re j'a ji to to Sɔdɔm be,
Re j'a to tanan ki Gəmɔr be§.»

Isirayel in ki kaji ki re ki gorow kində me dɔ ramaji'ti læ Kirisiti

30 Ta ki kadi j'eli dɔ ta'ti kin ə to kin: de'gi ki gəri Luwə el, ki sangi row kadi n'in de'gi ki dana el, nan Luwə ɔr ta dɔ'de'ti adi təli de'gi ki dana. Təli de'gi ki dana ki gorow kunme kadi Kirisiti.

† 9:13 9.13 Mal 1.2-3 ‡ 9:15 9.15 Tekitaga 33.19 § 9:17 9.17 Tekitaga 9.16 * 9:25 9.25 Oje 2.25 † 9:26 9.26 Oje 2.1 ‡ 9:28 9.28 27-28; Ejay 10.22-23 § 9:29 9.29 Ejay 1.9

³¹ Nga ningə, ngann Isirayel'gi ki sangi kadi n'in de'gi ki dana ki gorow læ ndukun taa, tei lo ndukun'ti kakin el.

³² Tei low'ə'ti el tado oyi kadi in nya ki n'a n'ingəi ki row kulə ki ra yo um ki row kunme do ramaji'ti læ Kirisiti el. Lo kin'ti, awi tugəi nja'de mbal'ti, awi to kosi.

³³ Toki makitu læ Luwə el'n ene:
«Oyi, me bebo'ti ki Siyon,
M'ində mbal ki nje tugə de non,
In mbal ki nje tugə de k'ilə,
Nan de ki un me'ne adi, nan ro'a a sol'ɔ el*.»

10

Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, Be'de in kareba

¹ Ngannkon'gi, nya ki uwə me'm ngayn ki m'nji m'dəji Luwə tado læ Juwipi'gi, in kadi ingəi kaji.

² Tado m'asi kadi m'mannaji læ'de, toki tingəi bil tado læ Luwə, nan k'in ə in tingə ki nyagər goto me'ti.

³ Toki rəta'ti, gəri row ki Luwə isi ɔr'n ta do de'gi'ti el, adi isi sangi row kin ki do'de inbe'gi. Lo kin'ti, ingi, gotoi do row'ti ki Luwə isi ɔr'n ta do de'gi'ti.

⁴ Tado Kirisiti ə in ta tɔlta ndukun, kadi de ki ra un me'ne ningə, Luwə ɔr ta do de'ə'ti.

Kaji to tado de ki ra ki un me'ne adi Burəbe

⁵ Moji inbe elta oji'n do kər ta do'ti ki gorow læ ndukun ene: «De ki təl ro'ne go ndukun ningə, de'ə a aji ki row læ ndukun kakin*.»

⁶ Ningə ta ki ojido kər ta do'ti ki row kunme ə to kin: «Ononyi kadi el me'i'ti ene: nan ə a aw dɔran'ti wa?» Tado Kirisiti in dɔran'ti ə re.

⁷ Taa, nan ə a aw koo wa kaa, el be el tɔ, tado Kirisiti ində taa lo koy'ti dann njekoy'gi'ti.

⁸ Makitu læ Luwə el ene: «Ta læ Luwə in kad'i'ti ndəkba, to ta'i'ti kadi el, in ngarme'i'ti. In ta kunme kin ə j'isi j'ilə mbər'ə†.»

⁹ Toki rəta'ti, re ta te ta'i'ti toki Jeju in Burəbe, ə re un me'i toki Luwə un'ə taa dann njekoy'gi'ti ningə, a ingə kaji.

¹⁰ Tado kunme ki in ngarme'de'ti ə Luwə a ɔr ta do de'ti, ningə ta ki te ta de'ti ə a aji'de tɔ.

¹¹ Tado makitu læ Luwə el ene: «De ki ra ki un me'ne ad'a ə, ro'a a sol'ɔ el‡.»

¹² Lo kin'ti, dangi dangi goto dann Juwipi'gi'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Pəti Burəbe ki kare inbe kin ə in Burəbe læ'de. In ki nje kadi nya maji de'gi pəti ki bari tɔ'a.

¹³ Tado makitu læ Luwə el ene: «De ki ra ki bər tɔ Burəbe a ingə kaji§.»

¹⁴ Nga ningə, kin ə de'gi uni me'de adi'ə el ə, lo kadi a bari tɔ'a goto, a kin ə de el'de ta li'ə el ə, lo kadi a uni me'de adi'ə goto, a kin ə de ki nje kiləmbər ta li'ə goto ə, lo kadi a oyi ta li'ə goto tɔ.

¹⁵ A kin ə de'gi ki njekawkulə'gi gotoi ə, lo kadi de a iləmbər ta li'ə goto tɔ. Makitu læ Luwə elta do'ti be ene: «In nya ki rɔnel ngayn kadi de oo nja nje kiləmbər Poyta ki maji*.»

¹⁶ Nan de'gi madi mbeti təli ro'de go Poyta'ti ki maji. Nga ningə, Ejay dəji ta do lo kin'ti ene: «Burəbe, de ki un me'ne do mbər'ti ki j'ilə kin goto†.»

¹⁷ Ji gər toki de a un me'ne ki gorow læ Poyta ki maji ki oo, nga ningə, Poyta ki maji kin, in mbər ta læ Kirisiti.

* 9:33 9.33 Ejay 8.14-15 * 10:5 10.5 Lebitiki 18.5 † 10:8 10.8 6-8; Ndukun ki nja joo 9.4, 30.12-14 ‡ 10:11 10.11 Ejay 28.16 § 10:13 10.13 Juwəl 3.5 * 10:15 10.15 Ejay 52.7 † 10:16 10.16 Ejay 53.1

18 Ə kadi m'dəji m'oo ke Juwipi'gi oyi ta kin el biti wa? Oyi ta kin maji. Tado makitu læ Luwə elta dɔ'ti ene:

«Ndu nje kiləmbər Poyta ki maji aw ki dɔ bə'gi pəti, taa, de'gi ki sii dɔboy lo'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti kaa, ta ki ta'de'ti osi mbi'de'ti tɔ‡.»

19 Ə kadi m'dəji m'oo ke ngann Isirayel'gi gəri me ta ki bər kin el wa? Moji elta ki ta Luwə'ti dɔ lo kin'ti ene:

«M'a m'adi jangi ra'se dɔ de'gi'ti ki de gər ginn'de el,

M'a m'adi wongi ra'se ngayn dɔ de'gi'ti ki in de'gi ki nyagər lə'de gotoŒ.»

20 Ejay aw biti elta ki ta Luwə'ti ene:

«De'gi ki sangi kaa sangi'm'in el, ingəi m'in,

M'te ki dɔ'm taga m'adi de'gi ki dəji'm'in nya madi el.»

21 Nan ki ɔjido ngann Isirayel'gi, Moji ilə dɔ'ti ene:

«Nɔɔ'gi pəti, m'ulə ji'm m'adi de'gi ki nje təl rɔ'de go ta'ti el,

De'gi ki nje tanrɔ*.»

11

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el

1 M'dəji kadi m'oo ke Luwə mbəti de'gi lə'ne ki in ngann Isirayel'gi kin wa? Jagi, Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el. Tado m'in ki dɔ'm, m'in ngonn Isirayel, m'in ginn koji'ti læ Abiraham, me koji'ti læ Benjamin.

2 Luwə mbəti de'gi lə'ne el, in de'gi ki mbəti'de kete mayinu. Ingi, ta ki njekeltakita Luwə'ti Eli, el me makitu'ti læ Luwə, səki'n dɔ ngann Isirayel'gi rɔ Luwə'ti kin, in gəri maji.

3 Eli el ene: «Burəbe, tɔli njekeltakita'i'gi'ti pəti tigə, lo'gi ki de'gi isi iləi kadikare'ti adi'nu kin, budi'de nanga mur mur, in m'in ki kar'm par ə m'nanyi, ningə isi sangi kadi n'tɔli'm'in tɔ.»

4 Nan ta ki Luwə ilə'ti ə to kin: «M'ngəm de'gi dər siri m'ində ta dangi, to de'gi lə'm, ki ɔsi məkəsi de nanga non yo Bal'ti el*.»

5 Be tɔ ə, dɔkagilo'ti ki bone, ngonn kuti ngann Isirayel'gi madi nanyinan, kadi sii to de'gi ki Luwə mbəti'de kigo memaji'ti lə'ne.

6 Luwə mbəti'de kigo me maji'ti lə'ne, um in kigo kulə ra'de'ti el. Re be el ningə, memaji læ Luwə kin a in memaji ki rɔta'ti el.

7 Me ta kin ene ri wa? M'ene nya ki ngann Isirayel'gi sangi, ingəi nya'a el, ningə in de'gi ki Luwə inbə mbəti'de ə ingəi. Ningə ndəgə'gi, təli nje me ngan.

8 Nje me ngan toki makitu læ Luwə el'n ene:

«Luwə adi hangal'de oy njum,

Adi kum'de oo lo el,

Ningə adi mbi'de boy ndəngirə tɔ.

Nya kin ra nya biti bone‡.»

9 Nga ningə Dabidi kaa elta dɔ lo kin'ti tɔ ene:

«Kadi nyakusɔ rɔnel lə'de təl kuləkikiyə kuwə'de,

Kadi təl jigə tugə'de ki kadi osi,

Kadi in row kindəkoji læ bulə de'gi, kadi in nyakugə goji'de ki majel ɔjido kulə ra'de.

10 Kadi kum'de diw adi oyi lo el,

Adi rugi gidi'de bo ki dɔkagilo'gi pəti‡.»

‡ 10:18 10.18 Pa'gi 19.5 § 10:19 10.19 Ndukun ki nja joo 32.21

1 Ngar'gi 19.10, 18 † 11:8 11.8 Ndukun ki nja joo 29.3; Ejay 6.10

* 10:21 10.21 Ejay 65.1-2

* 11:4 11.4 3-4;

‡ 11:10 11.10 9-10; Pa'gi 69.23-24

¹¹ M'dəji kadi m'oo ke jigi ki tugə Juwipi'gi ilə'de adi osi kin kadi a indəi taa el biti wa? Jagi, a indəi taa, nan ki gorow lə nya ra ki go'ti el ki rai, ə ndəgi de'gi ingəi kaji. Ingəi kaji kadi jangi ra'n de'gi ki Isirayel.

¹² Nga ningə, kin ə re nya ra ki go'ti el lə Juwipi'gi ki rai, təl maji lə de'gi pəti ki dənangi'ti ne, kin ə ton lə'de təl maji lə de'gi ki in Juwipi'gi el ningə, təji kadi re indəi rə'de ta kaji'ti ki rə tinyi'de ningə, maji lə'de a to mbar mbar gogi bay.

Kaji lə de'gi ki in Juwipi'gi el

¹³ Ingi ki in Juwipi'gi el, toki m'in'n njekawkulə ki rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, m'el'se kadi in gəri toki m'piti kulə ki to ji'm'ti.

¹⁴ Kulə kin to kadi ke a əsi de'gi ki ginn koji'ti lə'm adi jangi ra'de, be kadi toki madi'gi ingəi kaji.

¹⁵ Kin ə kər ki Luwə ər Juwipi'gi gogi, in row kulə noji nan'ti lə Luwə in ki de'gi ki dənangi'ti ne ningə, təl'de ki rə Luwə'ti gogi a in nya ki maj'a in ngayn. A in kində taa lo koy'ti kaw lo kisikidətaati.

¹⁶ Ningə kin ə re dow mapa ki rai ki ko ki dəkete in yan Luwə ningə, ndəgi mapa ba pəti in li'ə tə, a kin ə ngirə kagi in yan Luwə ningə, baji'ə'gi in yan Luwə tə.

¹⁷ Ningə Isirayel to to kagi buni ki be be: Luwə gangi baji'ə'gi madi kə, ə uni in ki in ginn koji lə Isirayel el, ki in kagi buni ki mu, re tinyəi'nu tor'de'ti dann ndəgə'gi'ti, adi ra də ngirə buni'ti ki be, isi njuw bote'ə tə.

¹⁸ Ningə in, in nya ki kadi in kidi'n baji kagi'gi ki gangi'de kə kin el. Kin ə re inyə kadi kidi'de ə, kadi me'i olo də'ti toki, in in ə ra də ngirə'de'ti um in ngirə'de ə rai də'i'ti el.

¹⁹ Dəmajə ə, a el ene: «Gangi baji'ə'gi ə tinyəi'm'in tor'de'ti.»

²⁰ Ningə in ki rəta'ti kadi gangi'de tado ingi, oyi tor ra maji lə Kirisiti el, ningə in, tinyəi'nu tor'de'ti tado un me'i adi Kirisiti. Nan re in be kaa, kadi ində gu'i el, adi bol rai to ra yo.

²¹ Tado kin ə, kagi ki be inbe mindi ka Luwə gangi baji'ə'gi ningə, kadi oo rə'i maji nan in taa a inyəi el jagi.

²² Kadi in gər toki Luwə in njera maji ə kadi in gər toki in de ki ngan ngayn tə: Luwə in de ki ngan ki rə de'gi'ti ki osi, ə in de ki njera maji ki rə'i'ti in tə. Nan k'in ə, kadi ra də nja'i'ti me ramaji'ti li'ə kin. A re in be el ə, a gangi iləi kə to baji kagi ki be kin be tə.

²³ Nga ningə, ki əjido ngann Isirayel'gi, kin ə inyəi ta me ngan lə'de ə, Luwə a təl kadi tinyəi'de tor'de'ti gogi tado aw ki təgi kadi tinyəi'n'de gogi.

²⁴ Kin ə in ki in baji kagi buni ki mu mindi, ə Luwə gangi re tinyəi ta kagi buni'ti ki be ki in lo lə'i el kin ə, ngann Isirayel'gi ki in baji kagi buni ki be kin ningə, Luwə a təl tinyəi'de maji gogi lo tor'de'ti el wa.

Ta ki də kaji'ti lə ngann Isirayel'gi

²⁵ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri ginn ta lə Luwə ki to lo kiyə'ti kin, um kadi sii day el. Be el ə a oyi rə'se'ti to nje gosi ki ngayn. Ningə kadi in gəri toki dow Isirayel'gi madi, me'de a ngan biti kadi de'gi ki gəri Luwə el pəti, tei kaji'ti.

²⁶ Lo kin'ti nga a nyi Isirayel'gi pəti a ingəi kaji toki makitu lə Luwə el'n ene: «Nje taa də de'gi a in Siyon'ti ə a re,

a ər k'aldə ta lə de'gi ki ginn koji'ti lə Jakobə kə.

²⁷ In kin ə in kunmindi ki a dəə'je nan'ti se'de,

loki m'a m'ər majel lə'de kəŞ.»

²⁸ Kin ə ji gon mbəti ki Juwipi'gi mbəti Poyta ki maji kin ningə, j'a j'ene in njeban'gi lə Luwə. Ningə in kin ə in kaji lə'se. Nan re ji gon mbəti ki Luwə mbəti'de kin tə ningə, j'a j'ene Luwə ndigi'de bay tado lə kaw'de'gi tə.

²⁹ Tado Luwə adi de nya ə təl taa ji'ə'ti el, taa bar de ə təl tuwə el tə.

³⁰ Kete mayinu, ali ta ta Luwə'ti, nan ngə'sine, Luwə oo kumtondoo lə'se, tado kal ki Juwipi'gi ali də ta.

³¹ Be tə ə, ingi kaa alido ta bone, kadi Luwə oo'n kumtondoo lə'se. Lo kin'ti nga ningə, ingi kaa Luwə a oo kumtondoo lə'de tə.

³² Tado Luwə adi tarow de'gi pəti ali də ta, kadi oji'n'de memaji lə'ne.

Təji ki də Luwə'ti

³³ Ki rəta'ti, nyakingə lə Luwə aldo lo, gosi, ki nyagər li'ə əti bol ki dum! De ki kadi gər me ta ki gangi li'ə goto, de ki kadi gər kəji ra li'ə goto.

³⁴ In ə Makitu lə Luwə el'n ene:

«De ki gər ta ki me Burəbe'ti goto,

De ki kadi o'j'ə ta goto*.»

³⁵ «Taa de ki kadi un nya adi Luwə kete,

Kadi to go'ti ə Luwə ugə bang'a ka goto tə†.»

³⁶ Tado in Luwə ə ində nya'gi pəti, nya'gi pəti toi ki takul'ə, tado li'ə. Kadi təbar in lə Luwə ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi! Amen!

12

Njiyə ki nəl Kirisiti

¹ Ngannkon'm'gi, toki Luwə oji'n'je memaji lə'ne ki taga adi ji gəri, m'ulə dingəm me'se'ti kadi uni darə'se inbe to kadikare ki kumngayira, indəi taa dangi to nya ki nəl Luwə, adi Luwə. In kin ə in gosi Luwə kigo ndil'ti ki kadi osikurə.

² Ningə kadi uni gorow nyara ki de'gi isi rai dəkagilo'ti ki bone kin el, nan kadi inyəi rə'se'ti adi nyagər ki sigi ki Luwə adi'se kin, mbəl'se. Lo kin'ti, a gəri kum nya ki in nya ki Luwə ndigi: adi in nya ki maji, nya ki nəl'ə, nya ki gorow'ə'ti.

³ Ki takul kadikare ki Luwə adi'm, m'el de ki ra dann'se'ti kadi uni ta rə'se ki aldo maji el, nan kadi oyi ta rə'se ki gorow'ə'ti, de ki ra, kigo təgi kunme'ti li'ə ki Luwə ad'a.

⁴ Darə'je in kareba, nan ngann rə'je'gi in dangi dangi. Ningə nan nan aw ki kulə lə'ne ki sow də'ne.

⁵ Be tə ə ji banyi, nan j'in kareba me kində rə nan'ti me tə Kirisiti. J'in ki də'je də'je, nan j'in ngann rə'gi lə nan.

⁶ Ningə, Luwə adi'je kadikare'gi ki dangi dangi kigo memaji'ti li'ə ki adi'n'je. Kin ə re in kadikare kelta ki ta'a'ti ə adi ə, kadi ra'n kulə kigo kunme'ti.

⁷ Kin ə re de madi aw ki kadikare ra kulə dann de'gi ə, kadi ra kulə; kin ə de madi aw ki kadikare ndo nya de'gi ə, kadi ndo'de nya.

⁸ Kin ə de madi aw ki kadikare kulə dingəm me de'gi'ti ə, kadi ulə dingəm me'de'ti; kin ə de madi aw ki kadikare kadi nya de'gi ə, kadi adi ki menda, kin ə de madi aw ki kadikare kərnən de'gi ə, kadi ər ərnon'de ki rə ki tinyi kati; kin ə de madi aw ki kadikare k'oo kumtondoo lə de'gi ə, kadi oo kumtondoo lə'de ki rənel.

⁹ Maji kadi ndiginan ki dann'se'ti in ndiginan ki rəta'ti. Ningə kadi əsi nya ki majel ngərəngi, ə kadi uwəi go nyara ki maji ngan tə.

¹⁰ Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ndiginan lə ngannkon nan'gi. Ningə kadi de ki ra sangi kadi n'in taa n'buki madi'ne'gi'ti.

¹¹ Kadi in de'gi ki njerakulə, daw goto rə'se'ti, ə rai kulə lə Burəbe ki rə ki tingəbil.

* 11:34 11.34 Ejay 40.13 † 11:35 11.35 Jobi 41.3

¹² Ningə kadi rai ronel do nya'ti ki isi ngingəi ta'a, kadi orei me'se do kon'ti, ə uwəi togi'se ba me kelta'ti ki Luwə to.

¹³ Kadi kanyi ki ngannkon'se'gi me nya'gi'ti ki to ro'de, ə kadi uwəi mbah'gi ki ro'se'ti maj'a.

¹⁴ Njangi do de'gi ki nje kadi'se kon; njangi do'de um manni'de el.

¹⁵ Rai ronel ki de'gi ki isi rai ronel, ə nonyi ki de'gi ki isi nonyi to.

¹⁶ Maji kadi hal'se osi go nan'ti. Sangi row nyara ki tobar el, nan kadi sangi row nyara ki do'a du. Ningə kadi oyi ro'se to nje gosi ki ngayn el to.

¹⁷ Re de ra'se'i majel ə, ugə'ə bəngi majel ki ra sə'i kin ki majel el nga. Indəi do ro'se'ti kadi rai maji takum de'gi'ti pəti.

¹⁸ Kin ə re tarow lapiya in ro'se'ti, ə to kadi sangi ə, sangi adi lapiya to dann'se'ti ki de'gi pəti.

¹⁹ Njendigi'm'gi, kadi inbe'gi ugəi bəngi majel ki de ra sese el, nan inyəi wongi lə Luwə adi odi de'ə. Tado Luwə el me makitu'ti lə'ne ene:

«M'in ə m'in nje kugə bəngi majel ki de ra ki madi'ne.

De ki ra nya ki majel ki madi'ne,

M'in ə m'a m'oj'ə kum'ə tor'ti*.»

²⁰ Luwə ilə do'ti bay to ene:

«Re bo ra nje ban lə'i ə, ad'a nya so,

Re kundə ra'a ə, ad'a mann anyi.

Re in ra be ningə,

A to to yal por ə oy buki do'a'ti be†.»

²¹ Adi majel dum do'i el, nan kadi dum do majel ki maji ki ra.

13

Təl ro go ndu'ti lə nje konbe'gi

¹ Kadi de ki ra kaa təl ro'ne go ndu'ti lə nje konbe'gi ki sii do be'ti. Tado konbe ki to bann bann kaa in Luwə ə in nje kadi de, ningə nje ki sii do be'ti, in Luwə ə ində'de.

² In tado kin ə, de ki ində gu'ne ki nje konbe, isi osi ta ndu Luwə. Nje ki isi indəi gu'de ki nje konbe'gi'ti, si ndəri ta ki gangi lə Luwə rei ki do'de'ti.

³ Ningə, de'gi ki njera nya ki maji ə, isi boli nje konbe'gi el, nan in de'gi ki njera nya ki majel ə isi boli'de. Ə re ge kadi in bol nje konbe el ningə, ra nya ki maji par ə a piti.

⁴ Tado nje konbe in de ki isi ra kulə adi Luwə kadi kulə ra'se in kuləra ki maji. A kin ə re isi ra nya ki majel ningə, in bol nje konbe, tado in kare ə aw ki nya kati el. Loki nje konbe gangi ta do de'ti ningə, isi ra kulə lə Luwə, ində oj'ə ə oji wongi lə'ne do de'ti ki njera nya ki majel ad'a gər.

⁵ In tado kin ə, maji ngayn kadi de ulə do'ne ginn togi'ti lə nje konbe'gi. Ningə kadi ulə do'ne ginn togi'ti tado bol wongi lə Luwə par kareba el, nan tado kadi me de uwə ki ta el.

⁶ In ginn'ə kin to ə isi ugəi lambo, tado de'gi ki isi taai lambo ji'se'ti, in de'gi ki Luwə adi'de kulə kin kadi rai.

⁷ Lo kin'ti, maji kadi adi de ki ra nya ki maji kadi adi'ə: Adi lambo de ki maji kadi adi'ə, adi nyagangi'gi ki do'se'ti de ki maji kadi adi'ə, in boli de ki maji kadi in boli'ə, ə osikurə de ki maji kadi osikurə to.

Ndiginan ki yo ge ki ne ge

* 12:19 12.19 Ndukun ki nja joo 32.35 † 12:20 12.20 Tərtə'gi 25.21-22

⁸ Adi ɓangi nya læ'de madi to dɔ'se'ti el. ɓangi ki kadi to dɔ'se'ti ningə, kadi in ɓangi ndiginan ki kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge par ta. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti læ Luwə ilə taga bal.

⁹ M'el be, tado ndukun'gi læ Luwə el ene: «A uwə marum el, a tɔl de el, a ɓogi el, a ndingə nya læ mad'i el». Ningə ndukun'gi kin, ki ndəgi ndukun'gi ki rangi pəti, a ingə'de me ndukun'ti ki kare ki ene: «A ndigi de mad'i to darɔ'i inbe be» kin*.

¹⁰ De ki nje ndigi de, a ra nya madi kare ki majel ki de madi'ne el. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti læ Luwə'ti læ taga bal.

Kisi dɔ nja'ti tado təl Kirisiti

¹¹ In gəri dɔkagilo ki j'isi'ti ne kin maji, kadi in dɔkagilo ki kadi ndəli dɔ bi'ti nga. Tado dɔkagilo ki kete ki j'uni me'je dɔ ra maji'ti læ Luwə kin, kaji in sanyi se'je ɓay, nan ki ngosine kin, kaji in rɔ'je'ti ndəkba nga.

¹² Lo ki konndo'ti nanyi ngayn el nga, lo ki ti in ndəkba, ə maji kadi j'osi nya ra'gi ki me lo ki diw'ti ngərəngi, ə adi j'oti nya rɔ'gi ki kadi ji rɔi kada.

¹³ Adi panjiyə'se in kigo row'ti ki maji, to de'gi ki nje njiyə kada wangi. Kadi in de'gi ki nje kusɔ nya kədi el num, gon kanyi yiwi el num, kadi in nje kaya ki ra el num, nje k'oo maji rɔ'de el num, nje kɔl ki njera jangi el num.

¹⁴ Maji kadi oti Burəbe Jeju Kirisiti rɔ'se'ti to nya rɔ læ'se. Ningə kadi adi ndigi ra læ darɔ uwə me'se el, nan to in rai majel ki in ndigi rai el.

14

Kadi de gangi ta dɔ ngonkon'ne'ti el

¹ De ki in ton me kunme'ti, maji kadi uwəi'ə ki rɔ'se'ti hum kadi in gangi ta dɔ nya'ti ki to me'ə'ti el.

² Dɔmajj ə de madi, aw ki kunme ki sɔ'n nya'gi pəti kare, um kadi me'ə uwə ki ta el, ningə in ki nungi, ki kunme li'ə in ki ton, on mbi kam par tɔ.

³ Lo kin'ti, maji kadi de ki nje kusɔ nya'gi pəti, kidi de ki nje kusɔ nya'gi madi el kin el, ningə de ki nje kusɔ nya'gi madi el, maji kadi kidi de ki nje kusɔ nya'gi pəti el tɔ, tado in kaa Luwə uwə ki rɔ'ne'ti tɔ.

⁴ In nan ə kadi gangi ta dɔ nje ra kulə'ti læ de ki rangi wa? Re uwə rɔ'ne ba ta kulə'ti eke osi nanga kaa, in kin in ta læ ɓe'ə. Ningə a uwə rɔ'ne ba taa, tado Burəbe aw ki tɔgi kadi ad'a uwə'n rɔ'ne ba.

⁵ De madi a el ene ndɔ'gi madi utə nan, ə de ki nungi a ene ndɔ'gi asi nan pəti tɔ. Nan maji kadi de ki ra kaa aw ki me ki kare dɔ ndu'ti li'ə ki ra dɔ'ti.

⁶ De ki oo kadi ndɔ madi utə ndəgi ndɔ'gi madi kin, el tado kɔsi'n kurə Burəbe, ə de ki sɔ nya'gi pəti, sɔ kadi ɔsi'n kurə Burəbe tɔ, tado ra oyo Luwə dɔ'ti. Taa de ki sɔ nya'gi pəti el kaa, ra tado kɔsigon Burəbe, tado ra oyo Luwə dɔ'ti tɔ.

⁷ Toki rɔta'ti, de ki dann'je'ti ki kadi isi ki dɔ'ne taa kisi læ'ne inbe goto, taa de ki dann'je'ti ki kadi oy koy læ'ne inbe ka goto tɔ.

⁸ Re j'isi ki dɔ'je taa ə in tado læ Burəbe, a re j'oyi ə j'oyi tado læ Burəbe tɔ. Adi kin ə re in kisikidɔtaa, eke in koy kaa, j'in nya læ Burəbe.

⁹ Tado Kirisiti oy, ində taa lo koy'ti kadi in ɓe njekoy'gi ki nje kisi kumngayira'gi.

¹⁰ Nga in, ra bann ə isi gangi ta dɔ ngonkon'i'ti wa? Ra bann ə isi kidi ngonkon'i wa? Kare kare pəti, j'a ji tei j'awi takum Luwə'ti kadi a gangi ta dɔ'je'ti.

¹¹ Tado ndangi me Makitu'ti eyina:

«M'in Burəbe, toki m'nji'n ki dɔ'm taa, m'el'se toki:

De'gi pəti a ɔsi məkəsi'de nanga non'm'ti,

de'gi pəti a uləi tɔji dɔ Luwə'ti*.»

* 13:9 13.9 Tekitaga 20.13-17; Ndukun ki nja joo 5.17-21; Lebitiki 19.18 * 14:11 14.11 Ejay 45.23

¹² Lo kin'ti, de ki ra a tudə kər kuləra'ne ki sɔw dɔ'ne inbe non Luwə'ti.

¹³ Adi ji tai kon ta gangi ta dɔnan'ti. Ningə kadi sangi row kadi iləi jigi non ngonkon'se'ti el. Iləi jigi adi tugə ilə, eke aw si'ə adi osi me nya ki majel'ti el.

¹⁴ M'gər, ar njay ki takul Burəbe Jeju, toki nya ki to njen goto. A re de madi oo kadi nya madi in ki to njen ningə, to njen tado lə de'ə inbe kin.

¹⁵ Re tuji me ngonkon'i tado lə nya ki isi sɔ ningə, isi njiyə ki gorow ndiginan'ti el jagi. Gon rɔ'i maji, kadi ta lə nyakusɔ par ə adi de ki Kirisiti oy tado li'ə kin awi'n tuji'ti el.

¹⁶ Kadi nya ki in nya ki maji ki rɔ'se'ti, təl nya ki kadi ndəgi de'gi elita ki majel dɔ'ti el.

¹⁷ Tado Konbe lə Luwə in ta lə nyakusɔ ki nya kanyi el, nan in ta lə nyara ki dana, ta lə lapiya ki ronel ki Ndil Luwə ki ar njay adi'je.

¹⁸ De ki isi ra kulə lə Kirisiti kigo row'ə kin, in de ki njera nya ki nəl Luwə num, de'gi ndigi ta li'ə num tɔ.

¹⁹ Adi ji sangi row ki kadi re ki lapiya num, row ki kadi ji tɔgi nan'ti me kunme'ti num.

²⁰ Maji kadi tuji kulə lə Luwə tado lə nyakusɔ el. In ki rɔta'ti kadi nyakusɔ'gi pəti de a sɔ, nan in gorow'ə'ti el kadi de sɔ nya ki kadi təl jigi tugə ngonkon'a ilə me nya ki majel'ti.

²¹ Maj'a ki ngayn, in kadi de sɔ da el num, anyi yiwi kandi nju el num, kadi ra nya madi kare ki kadi tugə ngonkon'a lə adi osi el.

²² Kunme lə'i ki ra dɔ'ti kin, in ngəm'ə to yan'i non Luwə'ti. Majikur in dɔ de'ti ki me'ə uwə ki ta dɔ row'ti li'ə el.

²³ Nan de ki me'ə uwə ki ta dɔ nya'ti ki isi sɔ, ta ki gangi in dɔ'a'ti, tado in de ki kuləra'a in kigo kunme'ti el. Nga ningə, ji gər kadi nya'gi pəti ki de ra'de kigo kunme'ti el, in majel.

15

Kadi de sangi row nya ki kadi adi ronel madi'ne

¹ J'in ki j'awi ki tɔgi me Ndil'ti, maji kadi ji gəti nje'gi ki in ton, ki kanji sangi row nya ki nəl me'je.

² Maji kadi de ki ra dann'je'ti sangi kadi ra nya ki nəl ngonkon'ne. Ra nya ki nəl'ə ki tado maji li'ə kadi tɔgi'n me ndil'ti.

³ Kirisiti ki dɔ'ne, sangi nya ki nəl rɔ'ne el, nan toki Makitu lə Luwə el'n: «Nya taji'gi ki maji kadi aw ki dɔ'i'ti, təl ki dɔ'a'ti yo*.»

⁴ Nga ningə, nya'gi pəti ki ndangi me Makitu'ti dɔkagilo'ti ki kete kin, ndangi kadi to təl nyando tado lə'je. Makitu ndo'je kadi koreme ki kuwətɔgiba lə'je re ki kindəmedoti.

⁵ Maji kadi Luwə ki nje re ki koreme ki kuwətɔgiba ra adi ta'se asinan maji toki Jeju Kirisiti ndigi'n.

⁶ Lo kin'ti, a uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki in Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poyta ki maji tado lə de'gi pəti

⁷ Uwəi nan rɔ nan'ti yo ge ne ge toki Kirisiti uwə'n'se rɔ'ne'ti kin be, kadi Luwə ingə'n tɔbar.

⁸ Toki rɔta'ti, m'el'se, Kirisiti təl nje ra kulə lə Juwipi'gi kadi təl'n ta ndukun ki Luwə un adi kaw'de'gi.

⁹ Taa re kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, uləi tɔji dɔ Luwə'ti tado memaji li'ə, toki Makitu lə Luwə el ene:

* 15:3 15.3 Pa'gi 69.10

«M'a m'pit'i dann ginn be'gi'ti ki dangi dangi,
Taa m'a m'osi pa m'ulə'n toji do'i'ti to†.»

10 Ningə təl el bay ene:

«In ginn be'gi ki dangi dangi, rai ronel ki de'gi lə Burəbe‡.»

11 Bay to:

«Uləi toji do Burəbe'ti, in ginn be'gi pəti,

Osi pa, piti'ə'n'ə, in ginn de'gi pəti§!»

12 *Njekeltakita Luwə'ti Ejay el to ene:

«De ki ginn koji'ti lə Jese kare a re,

In ə a ində taa kadi a onbe do ginn be'gi'ti ki dangi dangi,

Ningə in to ə ginn be'gi kin a indəi me'de do'a'ti*.»

13 Kadi Luwə ki in nje re ki nya kindəmedoti, adi ronel, ki lapiya li'ə tan'se binyə'ti, me kunme'ti. Ningə kadi togi Ndil Luwə adi kindəmedoti lə'se aw ki kete kete to.

Kulə lə Pol

14 Ngannkon'm'gi ki oji do'se, m'in ki do'm, m'gər maji, kadi mərta ki maji rosi me'se, nyagər ki dum'se goto, taa asi gaki kadi adinan ta koji yo ge ki ne ge to.

15 Be kaa, ki madi'gi, m'ndangi makitu ki togo to'ti m'adi'se kadi m'olo'n me'se. Ningə m'ra be ojido maji ki Luwə ra sə'm.

16 Luwə ra adi m'un ro'm m'ilə ko tado kulə lə Jeju Kirisiti ki ro de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. Ində'm ta dangi kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə, kadi de'gi ki in Juwipi'gi el təli kadikare ki nəl Luwə, kadikare ki Ndil Luwə in do'ti.

17 Asi kadi m'ində gu'm me to Jeju Kirisiti'ti oji'n do kulə lə Luwə.

18 Nga ningə, re m'elta ningə, m'elta do nya'ti kareba par, adi in kun ki Kirisiti un'm ra'n kulə adi de'gi ki in Juwipi'gi el təli ro'de go ndu'ə'ti kin. Kirisiti ra kulə ki ta ki ta'm'ti num, ki kuləra'm num,

19 taa ki togi nyakoji'gi ki nya'gi ki əti bol, ki togi lə Ndil Luwə. Be ə, in Jerujalem'ti biti te Iliri'ti, m'iləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti ki lo'gi pəti.

20 Ningə m'ndigi ngayn kadi m'iləmbər Poyta ki maji lo ki to Kirisiti bar'ti el bay par, kadi m'ində ngirə kulə lə'm do kulə'ti ki de madi ində ngirə kete el.

21 Lok m'ra be kin ningə, m'ra toki Makitu lə Luwə el'n ene:

«De'gi ki de ilə'de mbər ta li'ə el a oyi'ə,

ə de'gi ki ta li'ə osi mbi'de'ti el, a gəri me ta kin to†.»

Koji ra lə Pol

22 In kin ə in nya ki ogi'm tarow ki dokagilo'gi pəti kadi m'aw ro'se'ti.

23 Nan ki ngəsi sine kin, m'aw ki lo madi ki kadi m'ra kulə'ti go lo'gi'ti kin el nga. In be ə, asi bal ngayn bone, m'ndingə kadi m'aw ro'se'ti.

24 M'a m'aw dokagilo'ti ki m'a m'aw'n Esipanyi'ti. Tado, m'ində me'm'ti kadi kaw'm ə, m'a m'te do'se'ti kadi m'oo'se, ningə kadi rai sə'm adi m'aw m'te'ti. Nan k'in ə, m'a m'oo'se kadi nyənn'ə or do'm'ti nden bay taa m'a m'gangi m'aw.

25 Ningə ki ndəkba ne kin, m'nji m'aw Jerujalem'ti tado ra ki de'gi lə Luwə ki sii nu.

26 Tado de'gi lə Luwə ki sii donangi Maseduwann'ti ki donangi Akay'ti uni ndu'de kawi nya kadi n'rai ki njendoo'gi ki dann de'gi'ti lə Luwə ki sii Jerujalem'ti.

27 Uni ndu'de rai nya kin, ningə in nya ki maji kadi rai se'de be inbe. Tado kete, de'gi ki in Juwipi'gi el ingəi nya maji kigo Ndil'ti ro'de'ti in ki in Juwipi'gi, ningə ngəsi sine maji kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, rai ki Juwipi'gi ki nya ki in nya maji lə daro ki to ji'de'ti to.

† 15:9 15.9 Pa'gi 18.50; 2 Samiyel 22.50 ‡ 15:10 15.10 Ndukun ki nja joo 32.43 § 15:11 15.11 Pa'gi 117.1

* 15:12 15.12 Ejay 11.10 † 15:21 15.21 Ejay 52.15

²⁸ Be ə, re m'ra kulə kin ginn'ə gangi, adi m'ulə kandi nyakaw kin ji de'gi'ti lə Luwə ki Jerujalem ningə, m'a m'aw Esipanyi'ti ki row ki do'se'ti.

²⁹ M'gər kadi kaw'm ki m'a m'aw ki rə'se'ti, m'a m'aw ki njangi do lə Kirisiti ki to mbar mbar.

³⁰ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki takul ndiginan lə Ndil Luwə, kadi indəi rə'se'ti nan'ti sə'm, rəi ki kelta ki Luwə tado lə'm.

³¹ Elita ki Luwə kadi taa'm ji nje me ngan'gi'ti ki Jude, taa kadi to kadikare ki m'a m'aw'n Jerujalem kin kaa, de'gi lə Luwə tai ki rənel to.

³² Lo kin'ti, m'a m'aw m'te rə'se'ti ki rənel, ningə re Luwə ndigi ningə, m'a m'uwə'n kər rə'm rə'se'ti nden to.

³³ Kadi Luwə ki nje kadi lapiya in nan'ti sese pəti. Amen!

16

Kuwə ji nan

¹ M'ulə konnann'je Pebe ki in nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi dann njekawnan'gi'ti ki me be'ti ki Sankire kin ji'se'ti*.

² M'dəji'se kadi uwəi'ə ki rə'se'ti me to Burəbe'ti, uwəi'ə rə'se'ti kuwə ki asi ta to de lə Luwə. Adi rə'se, rai si'ə me nya'gi'ti pəti ki aw ki ndoo'ə, tado in dene ki ra ki de'gi ngayn, taa m'inbe ki do'm kaa ra sə'm to.

³ Uwəi ji Pirisika in ki Akilasi adi m'in, in madikulə'm'gi me to Jeju Kirisiti†.

⁴ Ingi ə uni rə'de, iləi kə, aj'i m'in. Ningə in m'in ki kar'm ə m'ra'de oyo el, nan in *Njekawnan'gi pəti, ki in Juwipi'gi el ə rai'de oyo.

⁵ Uwəi ji Njekawnan'gi ki sii me kəy'ti lə'de adi'm'in to. Uwəi ji njendigi lə'm Epayineti adi'm'in, in ə in de ki dəkete ki un me'ne adi Kirisiti dənangi Aji'ti.

⁶ Uwəi ji Mari ki in de ki ra kulə ngayn tado lə'se kin adi'm'in.

⁷ Uwəi ji noji'm'gi Andironikus in ki Juniyasi ki in madi dangay'gi lə'm kin adi'm'in. In njekawkulə'gi ki de'gi gəri go'de maji ngayn dann madi'de'gi'ti, taa dəyinan nan'ti me to Kirisiti non'm'ti inbe bay.

⁸ Uwəi ji nje ndigi lə'm me to Burəbe'ti Ampiliyatusi adi'm'in.

⁹ Uwəi ji madikulə'je me to Kirisiti, Urben in ki njendigi lə'm ki ngayn Setasi adi'm'in.

¹⁰ Uwəi ji Apelesi ki in de ki toji kadi ki adi dəyinan me to Kirisiti ki taga kin adi'm'in. Uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Arisitobul adi'm'in to.

¹¹ Uwəi ji noji'm Erodiyon adi'm'in, taa uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Narsisi ki uni me'de adi Burəbe adi'm'in to.

¹² Uwəi ji Tirpen in ki Tirpoji ki in dene'gi ki rai kulə lə Luwə ngayn kin adi'm'in, taa uwəi ji njendigi'm Persidi ki in dene ki ra kulə lə Luwə ngayn to kin adi'm'in.

¹³ Uwəi ji Rupusi‡ ki in de ki Luwə mbət'ə kin adi'm'in, taa uwəi ji kon'a ki in kon'm to kin adi'm'in.

¹⁴ Uwəi ji Asenkirti num, Pilegon num, Ermesi num, Patirobasi num, Ermasi num, ki ndəgi ngannkon'je'gi ki in se'de kin adi'm'in.

¹⁵ Uwəi ji Pilologi in ki Juli adi'm'in, uwəi ji Nere in ki konnann'a adi'm'in, taa uwəi ji Olimpasi ki de'gi lə Luwə pəti ki in si'ə adi'm'in to.

¹⁶ Uwəi ji nan kare kare ki kuwə nan rə nan'ti ki toji kadi in ngannkon'nan'gi ki me Kirisiti'ti. Njekawnan'gi lə Kirisiti pəti uwəi ji'se.

Ta ki dəboy'ti

¹⁷ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti kadi indəi kumkədi do rə'se'ti oji'n do de'gi ki nje re ki gangi nan dann'se'ti, ki nje buki de'gi mu kadi tanyi rə nyando ki ingəi. Maji kadi ori rə'se rə'de'ti kə.

* 16:1 16.1 KNK 18.18 † 16:3 16.3 KNK 18.2 ‡ 16:13 16.13 Mrk 15.21

¹⁸ Tado ko de'gi ki be kin, isi rai kulə lə Burəbe lə'je Kirisiti el, nan isi rai kulə tado kanda'de yo. Ki kujita'gi ki ta'de'ti, ki to nan pe pe, ə isi ədi de'gi ki kum'de tujə do nya ki majel'ti el.

¹⁹ Ki ɔji do'se, de'gi pəti gəri təl ro go ta'ti lə'se. Lo kin'ti, m'ra ronel ɔji'n do'se. Nga ningə m'ndigi kadi kum'se tujə do nya ki maji'ti, ə kadi kum'se ar njay kadi ɔri ro'se ko me nya ki majel'ti.

²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rəkitə do *Satan ginn nja'se'ti ngosine. Maji kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

²¹ Madikulə'm Timoteš uwə ji'se, taa noji'm'gi Lusiyusi num, Jason in ki Sosipater num uwəi ji'se.

²² Ningə m'in Tertiyusi ki nje ndangi makitu lə Pol kin, m'uwə ji'se me kində ro nan'ti lə Burəbe.

²³ Gayusi* ki m'nji be li'ə uwə ji'se, ki Njekawnan ki sii me kəy'ti li'ə. Erasi† ki m'nji be li'ə uwə ji'se. Erasi ki in njengəm nar ki me bebo'ti ki ne uwə ji'se, taa ngonkon'je Kartusi kaa uwə ji'se to. [

²⁴ Kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti.]

Kulə toji ki do Burəbe'ti

²⁵ Toji ki do Luwə'ti ki asi kadi adi'se togi ki gorow lə Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti ki m'ilə'se mbər'ə. Ki row lə Poyta ki maji kin, Luwə te ki do nya ki to lo kiyə'ti lo kulə ngirə'ti mayinu,

²⁶ nan ngosine ginn'ə te taga wangi kin. Ginn'ə te ki taga wangi ki ro de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, ki takul makitu ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi. Ndangi kigo ndu'ti lə Luwə ki njekisi biti ki non'ti kadi de'gi ki in Juwipi'gi el adi indəi me'de do ra maji'ti lə Luwə, ə kadi təli ro'de go ndu'ə'ti kigo kunme'ti.

²⁷ Toji ki do Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in nje gosi, ki dokagilo ki dokagilo me to Jeju Kirisiti'ti. Amen! Ta goto nga!

Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi adi Korenti'gi Ta dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Pol ndangi adi korenti'gi

Makitu kin, Pol ndangi adi Korenti'gi to njekul de'gi lə Luwə ə ndigi kul njekawnan ki inbe ində ginn'de bebo Korenti'ti be. Kagilo'ə'ti kin, Korenti in burəɔ ngann be'gi ki Rɔm on dɔ'de dɔnangi Akay'ti. Korenti in bebo ki gati ki ra ki me'ti to mbar mbar. Nyamaji ki ɔjido nyajibəlbə'gi to'i'ti ngayn tɔ. Ra yo'gi ki dangi dangi num, ra kaya kaa ɓar tɔ'de ki dum tɔ. Me nya'gi'ti ki majel kin ə, njekawnan ki indəi ginn'de ngosine ɓay kin a sangi row kadi panjiyə'de to ki go Poyta ki maji'ti ki ingəi. Ginn'ə kin ə ndangi makitu uləi adi Pol kadi tɔji'de gorow taa nan, ki ta ki dɔ kusɔ da ki de'gi ɓari yo, ta ki dɔ kadikare'gi ki dangi dangi ki Ndil Luwə kanyi njekawnan'gi kadi rai kulə dɔnan'ti dann'de'ti. Njekawkulə Pol təl lə'de'ti ɔjido nya'gi kakin ningə təl ra dɔ'ti non el'de ta dɔ ganginan ki dann njekawnan'ti, hal kaya ki ra, səkinan lə njekunme'gi dann'de'ti non njegangita ki dɔnangi'ti ne, kon mudɔ nam lə Burəbe, ki kində taa lo koy'ti. Me nya'gi'ti kin pəti Pol tɔji hal ki panjiyə ki ndigi to'ti ki kadi njekunme'de kadi Kirisiti awi'n (13).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-9. Ganginan'gi ki dann njekawnan'ti 1.10-4.21. Panjiyə ki majel lə njekunme'gi dann njekawnan'ti 5-6. Ta dɔ taa nan'ti 7. Taa k'inyə taa lə njekunme ngang'a to non 8-10. Kadi burnan goto lo kawnan'ti, ningə ndiginan 11-14. Te lo koy'ti 15. Mbon nyamaji'gi ki nan'ti tado nje ki Jerujalem, kɔjitara kaw mbah ki kuwə ji nan 16.

Kuwə ji nan

¹ Par ki rɔ'm'ti m'in Pol ki Luwə ɓari'm kigo me ndigi'ti li'ə kadi m'in njekawkulə lə Jeju Kirisiti. Nan'ti ki ngonnkon'je Sositen*,

² j'uwə ji njekawnan'gi ki sii Korenti'ti†, j'uwə ji nje ki Luwə ɔr'de me majel'ti kɔ ki gorow kində rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti, j'uwə ji nje ki Luwə ɓar'de to de'gi ki kar njay lə'ne, j'uwə ji de'gi pəti ki, me lo'gi'ti ki dangi dangi, isi ɓari tɔ Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, Burəbe lə'de ki Burəbe lə'je.

³ Kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə ingi ki Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Ramaji Lə Luwə me Kirisiti'ti

⁴ M'ra oyo Luwə lə'm ki ndɔ'gi ndɔ'gi tado lə'se. M'ra'a oyo ɔjido memaji li'ə ki to dɔ'se'ti me kində rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti.

⁵ Tado me kində rɔ nan'ti ki Kirisiti kin ə maji uri'n'se me kujita'ti ki me nya gər'ti.

⁶ Najɔ ki man ki dɔ Kirisiti'ti in ki man ki tɔgi dann'se'ti,

⁷ adi kadikare madi kare ki du'se goto. Isi nginəi ndɔ ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti a te'n bus.

⁸ Kirisiti inbe ki dɔ'ne a adi'se tɔgi kadi uwəi rɔ'se ba bitɔ dɔboy ndɔ'ti. A adi uwəi rɔ'de ba kadi ndɔ təl Burəbe Jeju Kirisiti ə in ki ta dɔ'se'ti el.

⁹ Tado Luwə ki nje ɓar'se, ulə'se nan'ti ki Ngonn'o Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je, in Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti.

¹⁰ Ngannkon'm'gi, m'ndəji'se me tɔ Burəbe'ti lə'je Jeju Kirisiti kadi adi ndu'se in nan'ti. Adi gangi nan goto dann'se'ti. Maji kadi adi ta mər'se'gi ki hangal'se'gi in nan'ti kareba.

* 1:1 1.1 KNK 18.17 † 1:2 1.2 KNK 18.1

11 Tado ri ə m'elta kin be wa ngannkon'm'gi? M'el be tado de'gi ki Kolowe'ti eli m'in ta gakinan lə'se adi'm'in m'oo.

12 Ningə nya ki m'ge kadi m'el'se, m'oo toki dann'se'ti de madi ene: «M'in de lə Pol», ki nungi ene: «M'in de lə Apolosi‡», ki rangi ene: «M'in de lə Piyər», ə in ki rangi bay ene: «M'in lə Kirisiti».

13 Eke Kirisiti gangi rə'ne'gi dana wa? Ke in Pol ə bəri'ə də kagidəsi'ti tado lə'se wa? Ke rai'se batəm me tə Pol'ti wa?

14 M'ra oyo Luwə toki ra adi m'ra batəm de madi kare dann'se'ti el. De'gi ki m'ra'de batəm in Kirisipusi§ ingi ki Gayusi par.

15 De madi kare ki a ene rai'ne batəm me tə'm'ti goto.

16 De'gi ki m'ra'de batəm bay tə ə in nje ki me kəy'ti lə Stepanasi. Ki rangi to non ningə, m'oo el nga.

17 In tado kiləmbər Poyta ki maji ə Kirisiti ulə'm, um in tado ra batəm el. Kiləmbər Poyta ki maji kin in ki gosita ki ta'ti el. Re in ki gosita ki ta'ti ningə, koy Kirisiti də kagidəsi'ti a təl nya ki nda'a goto.

Kirisiti in tōgi ki tər lə Luwə

18 Mbər koy Kirisiti də kagidəsi'ti in ta mbo ki rə de'gi'ti ki isi awi tuji'ti. Nan ki rə'je'ti j'in ki j'ingəi kaji ningə in tōgi lə Luwə.

19 Makitu lə Luwə ene: «M'a m'tuji tər lə nje tər'gi, ningə nje nya gəri'gi, m'a m'row ta nyagər lə'de kadi təl nya ki kare*.»

20 Nje tər in ra be? Njendo ndukun in ra be? Nje manji ta in ra be dəkagilo'ti kin? Tər lə de ki dənangi'ti ə Luwə təl'ə nya ki mbo'ti.

21 In be tado tər ki dənangi'ti ne asi kadi aw ki de'gi adi gəri tər lə Luwə el. In be ə Luwə ndigi ngayn kadi n'aji de'gi ki uni me'de adi'ə. De'gi ki adi'ə me'de ki gorow kiləmbər Poyta ki maji ki de oo ə to to ta mbo yo.

22 *Juwipi'gi dəji kadi n'oyi nyakəji, Gireki sangi tər tə.

23 Ki səw də'je ningə, j'iləmbər Kirisiti ki bəri'ə də kagidəsi'ti. Mbər kin təl jigi tugə Juwipi'gi, ə in ta mbo ki rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tə.

24 Nan ki rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ki Luwə bar'de ningə, mbər lə Kirisiti kin ə in tōgi ki tər lə Luwə tado lə'de.

25 Tado ta mbo lə Luwə kin in tər ki utə tər lə de'gi, ə tōgi goto lə Luwə kin in tōgi ki utə tōgi lə de'gi tə.

26 Ngannkon'gi, indəi kum'se maji oyi. Dann'se'ti ki Luwə bar'se kin, nje tər'gi kigo darə'ti in ngayn el, nje tōgi'gi in ngayn el, nje təbar'gi in ngayn el tə.

27 Ningə kadi in gəri toki Luwə mbəti nya'gi ki nje tōgi el ki dənangi'ti ne kadi ulə'n rəsəl də nya'gi'ti ki nje tōgi.

28 Luwə mbəti nya'gi ki kum'ə goto, nya ki de'gi kidi'de dənangi'ti, nya'gi ki in nya madi el, tado row'n ta nya'gi ki de'gi oy nda'de.

29 Be kadi de madi ində gu'ne non Luwə'ti el.

30 In Luwə ə ulə'se nan'ti me tə Jeju Kirisiti. Nan ki bone in tər lə'je ki in rə Luwə'ti. In ə, ki gorow li'ə, Luwə ərī'n ta də'je'ti, adi j'ar njay, taa'je ilə'je taa ji majel'ti.

31 In be toki Makitu lə Luwə el'n ene: «De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne†.»

2

Kiləmbər Poyta ki maji lə Pol

¹ Ngannkon'gi, loki m'aw dann'se'ti, m'ilə'se mbər poyta ki rōta'ti lə Luwə, ki to lo kiyə'ti, in ki nyagər ki aldə'se eke ki tərta ə m'ilə'n'se mbər kin el.

² Tado loki m'in dann'se'ti, nya ki rangi ki m'un ndu'm dō'ti goto. M'sangi kadi gəri Kirisiti par kareba. Adi in Kirisiti ki bəri'ə kagidəsi'ti.

³ Loki m'in dann'se'ti, m'in me tōgi goto'ti. M'el'se ta me dadi'ti ki bol.

⁴ Nya ki m'ndo'se ki mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se kin, in ki ta nyagər lə de el. In kigo kōji tōgi'ti lə Ndil Luwə.

⁵ Be kadi kunme kadi lə'se ulə ngirə'ne dō nya gər'ti lə de el, nan dō tōgi'ti lə Luwə yo ta.

⁶ Ningə, j'in kaa ji ndo njekunme'gi ki tōgi me ndil'ti ki me tər tō. Nan k'in ə in tər lə de'gi ki dōnangi'ti ne el. Taa in tər lə njetōgi'gi ki dōnangi'ti ne ki ndo madi ə a tuji kin el tō.

⁷ J'iləmbər tər lə Luwə. Tər ki to lo kiyə'ti biti bōne. In tər ki Luwə ində dō'a dana kete non kində dōnangi'ti tado tōbar lə'je.

⁸ Tər ki de kare ki dann nje tōgi'gi'ti ki dōnangi'ti ne ki gər goto. Re kum'de te dō tər'ti kin ə re a bəri Burəbe ki nje tōbar kagidəsi'ti el.

⁹ Ningə, toki makitu lə Luwə el'n, in nya ki kum'de oo el, in nya ki mbi de oo el, in nya ki de mər me'ne'ti el tō. In nya ki Luwə ində dō'a dana tado lə de'gi ki ndigi'ə*.

¹⁰ Nga ningə, Luwə te ki dō'a adi'je ki gorow lə Ndil. Tado Ndil oo ginn nya'gi pəti. Ndigi ra'gi lə Luwə ki to lo kiyə'ti kaa Ndil oo.

¹¹ Ki ojidō de, de madi ki gər nya'gi ki to rō madi'ne'ti goto. In ndil ki to rō de'ti kin par ə gər nya'gi ki to rō'a'ti. In be ə, yan Luwə kaa to be tō. Ndil Luwə ki kar'ne ba par ə gər nya'gi ki to rō Luwə'ti.

¹² Nga ningə, ndil ki in me'je'ti j'ingi kin in ndil ki dōnangi'ti ne el, nan in Ndil ki in ta rō Luwə'ti nu, kadi ji gəri'n nya'gi ki Luwə adi'je kigo memaji'ti li'ə.

¹³ Ningə, j'el taa ki row nyagər lə de el, nan ki row lə Ndil Luwə. In be ə, j'isi j'or ginn nya ki rōta'ti lə Ndil, j'adi de'gi kigo Ndil'ti.

¹⁴ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, asi kadi ingə nya ki rōta'ti ki in rō Luwə'ti el. Tado in Ndil Luwə par kareba ə adi de gər nya'gi ki rōta'ti kin.

¹⁵ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti asi gangi ta dō nya'gi'ti pəti, ningə de ki rangi asi gangi ta dō'a'ti el.

¹⁶ Makitu el ene: «Nan ə gər mərta lə Burəbe wa? Ke nan ə asi koj'ō ta wa†?» De'ə goto, nan j'in, j'awi ki mərta lə Kirisiti.

3

Gangi nan ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ Ngannkon'gi, ki rōta'ti ə, ta ki m'el'se kete kin m'el'se to de'gi kigo darō'ti, to de'gi ki in ngann'gi ki du me kunme me tō Kirisiti'ti. M'el'se ta to de'gi kigo ndil'ti el.

² In tado kin ə, m'adi'n'se nyakusō ki ngan el, m'adi'se mba yo. Tado tōgi'se asi kadi soi nya ki ngan el. Biti bōne kin kaa asi kadi soi nya ki ngan el,

³ tado in de'gi kigo darō'ti bay. Toki ni ki gakinan in dann'se'ti, in de'gi ki go darō'ti el wa? Ningə panjiyə'se to to panjiyə de ngəndul be tō el wa?

⁴ Loki de madi ene n'in de lə Pol, ningə ki nungi ene n'in de lə Apolosi kin ke in njiyə kigo darō'ti el eke in ri wa?

⁵ Apolosi ki Pol in nan'gi wa? Apolosi ki Pol in njekuləbər'gi lə Luwə. In njekuləbər'gi ki gorow lə'de ə uni me'se adi Burəbe. De ki ra dann'je'ti ra kulə lə'ne toki Luwə adi'n'ə.

⁶ M'in m'duw ko, Apolosi in njera mann dō'ti, ningə Luwə ə in njera kadi uwə.

* 2:9 2.9 Ejay 64.3, 52.15 † 2:16 2.16 Ejay 40.13

⁷ Nje man ko ki njera mann do'ti in nya madi el. De ki kadi to'a bar do'ti in Luwe ki njera kadi togi.

⁸ Nje duw'ə ki njera mann do'ti asi nan. Ningə de ki ra dann'de'ti a ingə nyakugə goji ki asi ta kulə li'ə ki ra.

⁹ Tado j'in madikulə'gi lə nan me kulə'ti lə Luwə. Ningə ingi, in ndoo lə Luwə, in key kində'gi li'ə.

¹⁰ Kigo memaji'ti lə Luwə ki ulə'n kulə lə'ne ji'm'ti, m'ində ngirə kulə dann'se'ti to nje kində ngirə kulə ki maji. Ningə ki ngosine kin de ki rangi ində ta ji'm. K'in ə, kadi de ki ində ta kulə kin ə, ində kum'ne go kində'ti ki a ində maji.

¹¹ De a ində ngirə kulə kin rangi el nga. Ngirə kulə kaa ə to ne ə in Jeju Kirisiti par.

¹² Nga ningə re de ində ta kulə kin ki nar ɔr, eke nar arjan, eke ki mbal ki ndolo, ində ki kagi, eke bunə mu, eke ki kadi nya kaa, a to ki taga.

¹³ Tado ndo gangi ta'ti ə, nya'gi pəti ginn'de a te, ningə por a nan togi kulə'gi pəti kadi de'gi a oy maj'a ki maj'a el.

¹⁴ Re kulə ki de ində do ngirə'ti kin, ngan ra taa ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne.

¹⁵ A kin ə, kulə kin por on'a to ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne el. De kin a ingə kaji, nan in kaji ki a te'n ta por'ti jati jati.

¹⁶ Gəri toki in key kisi Luwə el wa, ningə Ndil Luwə isi me'se'ti el wa?

¹⁷ Re de tuji *Key lə Luwə ningə, Luwə a tuji de'ə kin to. Tado Key lə Luwə ar njay, ningə ingi ə in Key lə Luwə.

¹⁸ Maji kadi de ndam ki rə'ne el. Kin ə re dann'se'ti, de madi oo rə'ne to nje tər kigo tamər'ti ki donangi'ti ne ningə, maji kadi de'ə kin təl rə'ne mbo'ti. Təl rə'ne mbo'ti kadi to ingə'n tər ki rəta'ti.

¹⁹ Tado tər ki donangi'ti ne Luwə oo kadi in do majel. Be ə makitu lə Luwə ene: «Luwə uwə nje tər'gi ki ta me ta ngom'gi'ti lə'de.»

²⁰ Taa təl el bay to ene: «Luwə gər mərta lə nje tər'gi, ningə oo kadi in nya madi el.»

²¹ Maji kadi de madi un de'gi ində'n gu'ne el, tado nya'gi pəti in yan'se.

²² In Pol, eke Apolosi, eke Piyər, eke donangi, eke kisikidətaa, eke koy, eke nya'gi ki bone eke ki lo ti'ti, nya'gi kin pəti in yan'se.

²³ Ningə ingi, in nya Kirisiti, ə Kirisiti in yan Luwə to.

4

Kuləra njekawkulə'gi

¹ Ningə, maji kadi oyi'je, m'in eke Apolosi, to njekuləbər'gi lə Kirisiti. Oyi'je to njengəm nya'gi lə Luwə, nya ki rəta'ti ki to lo kiyə'ti.

² Nga ningə, nya ki be nje nya a ge rə njengəm nya'ti, in nje ra nya ki low'ə'ti par.

³ Ki ojido'm, ta kadi ingi, eke njegangita do de'gi'ti, gangi ta ki do'm'ti kin ra'm bol el. Ta m'inbe ki do'm, m'gangi ta do rə'm'ti el to. Tado m'ra nya ki majel el.

⁴ Ningə, in kin ə a ra kadi m'in de ki Luwə təl'm de ki dana takum'ne'ti el. Burəbe inbe ə a gangi ta do'm'ti.

⁵ Nya kin ə, maji kadi in gangi ta do de'ti kete non dokagilo'ə'ti el. Nginəi dokagilo ki Burəbe a re ə, nya'gi ki toi lo kiyə'ti me lo ki diw'ti, a ulə kunjə do'de'ti kadi toi taga wangi takum de'gi'ti. Ningə a te ki ginn ndigira lə de ki ra ki to me'i'ti. Lo kin'ti, Luwə a ulə toji do de'ti ki ra, kigo kulə ra'a'ti.

⁶ Ngannkon'gi, m'el'se ta kigo kuj'ə'gi ki dangi dangi ojido Apolosi num, ojido'm m'inbe num, kadi ndoi nya rə'je'ti. M'ra be kadi de ra yan'ne adi aldo ndu ki makitu lə Luwə el kin el. Be kadi uni de indəi kadi'se, ndəri nan el.

⁷ Ke nan ə in njera kadi in to dangi dann de'gi'ti wa? Ke in Luwə ə in nje kadi nya'gi pəti ki awi'n kin el wa? Nga ə re in Luwə ə adi nya'gi pəti ki awi'n kin ningə, ra bann be ə isi ində'n gu'i to nya ki in inbe ə ingə ki dərɔ'i be wa?

⁸ Ki ngosine kin, ingəi nya asi'se nga, in njenyakingə'gi. Kin isi onyibe ki kanji kadi j'in sese dɔ'ti. M'ndigi kadi in bekon ki rɔta'ti inbe ə onyibe ə, adi j'on'n sese.

⁹ Ningə, to toki j'in ki madi'gi ki njekawkulə'gi kin, Luwə ində'je go de'gi'ti gogi be. Ji to to de'gi ki gangi ta koy dɔ'de'ti be. Tado Luwə inyə'je ji de'gi'ti adi ji təl nya ko'gi takum de'gi'ti pəti. Takum malayka'gi'ti ki takum de'gi'ti.

¹⁰ J'in, ji təl mbo'gi tado lə Kirisiti, ningə ingi, in nje kumkar'gi me to Kirisiti'ti. J'in nje tɔgi el, nan ingi, in nje tɔgi'gi. J'in, de'gi isi kidi'je, ningə ingi, de'gi isi buki'se'ti.

¹¹ Biti bone ka j'isi j'ingə kon. Nyakuso'je goto, mann kanyi'je goto, ku kɔ'je goto. De'gi isi adi'je kon, j'ilə mbir mbir ki lo.

¹² Darɔ'je j'inbe, ji ra kulə j'ɔr rɔgi ta j'ingəi nyakuso'je me'ti*. De'gi taji'je kaa, ji njangi dɔ'de, rai'je kon kaa j'uwə tɔgi'gi ba.

¹³ Eli ta'gi ki majel dɔ'je'ti kaa, j'ulə dingəm me nan'ti. Biti bone kaa de'gi oyi'je to sin ki k'osi k'ilə kɔ. Oyi'je to ton de'gi ki nda'de goto.

¹⁴ M'el'se ta to ngann'm'gi ki njendigi lə'm. In tado kulə'n rɔsol dɔ'se'ti ə m'ndangi'n ta kin m'adi'se el, nan in kadi m'te'n kum'se maji dɔ nya'gi'ti.

¹⁵ Ningə, re nje kornon'se'gi ki me kunme to Kirisiti'ti in dər dɔgi kaa, baw'se kigo ndil'ti in kareba. Tado m'in ə m'in baw'se ki nje kilə'se mbər Poyta ki maji me to Jeju Kirisiti'ti.

¹⁶ In be ə, m'dəji'se kadi oy go nja'm maji.

¹⁷ M'ulə Timote[†] ki rɔ'se'ti tado ta kin. Timote ki in ngonn'm ki njendigi lə'm, ngonn'm ki nje ra nya ki low'ə'ti me ta'ti lə Burəbe. Timote a olo me'se dɔ nyando'ti lə'm me kisikidɔtaa me to Kirisiti'ti. Kujə ki m'nji m'ndo'n Njekawnan'gi ki lo'gi pəti.

¹⁸ De'gi madi toji rɔ'de kadi n'in de'gi ki tuwel, oy toki m'a m'təl to m'te rɔ'se'ti gogi el nga.

¹⁹ Nan re Luwə ndigi ə dɔkagilo ngayn el par ə m'a m'te rɔ'se'ti non. Ningə degə'gi ki nje toji rɔ'de kadi n'in de'gi ki tuwel kin, m'a m'oo'n ta kel'de par el, nan m'oo'n kulə ki tɔgi'de asi ra to.

²⁰ Tado Konbe lə Luwə in me ta ki kel'ti el, nan in me tɔgi'ti.

²¹ In ri ə in ndigi dana wa? In ndigi kadi m'aw rɔ'se'ti ki gɔl ji'm'ti eke kadi m'aw ki ngarme ki rosi ki ndiginan, ki in ngarme ki sɔl ləm ləm wa?

5

Kaya ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ De'gi eli ki lo lo adi m'oo toki kaya ki maji kelta'a el to dann'se'ti. De'gi ki gəri Luwə el kaa, de ingə ko kaya ki be kin dann'de'ti el. J'oo kadi de kare dann'se'ti isi sangi ne baw'ne*.

² Ə ingi, isi toji rɔ'se. Nya kin, in nya ki kadi adi'se ndingə rɔ. Ningə kadi de ki be kin a tuwəi'ə dann'se'ti kɔ.

³ Ki ɔjidɔ'm, m'in sanyi sese, nan toki m'in sese nan'ti me ndil'ti, m'gangi ta dɔ de'ə'ti kin me to Jeju Kirisiti'ti. M'gangi ta dɔ'a'ti toki m'in sese nan'ti be.

⁴ Ningə loki a kawinan ə m'in sese nan'ti me ndil'ti, tɔgi Burəbe lə'je Jeju a in nan'ti se'je dɔ ta ki gangi'ti kin.

⁵ De ki be kin, maji kadi inyəi'ə ji Satan'ti, kadi tuji nyənn'gi lə darɔ'a kɔ ningə ndil'ə ingə kaji ndɔ təl Burəbe Jeju'ti.

* 4:12 4.12 KNK 18.3, 20.34 † 4:17 4.17 KNK 16.1 * 5:1 5.1 Lebitiki 18.8; Ndukun ki nja joo 23.1

⁶ Nya ki kadi toji ro'se, m'in m'oo el jagi. Ke in gəri el wa? Hum ki nden be ki de loy'n nduji, a ra adi nduji in.

⁷ Maji kadi ori hum ki koko dann'se'ti ko, kadi in nduji ki loy ki sigi. In nduji ki loy ki sigi tado hum goto dann'se'ti. Hum ki koko goto dann'se'ti, tado Kirisiti ngonn bati ra nanyi taa k'ilə taa lə'je in ki kujə m'ində.

⁸ Adi ji rai nanyi taa kulə ta kin ki hum ki koko el. Adi ji rai ki hum majel el, adi ji rai ki hum mendul el. Nan adi ji rai ki nduji ki loy ki hum goto me'ti, ki in nduji ki ar njay, ki rəta'ti.

⁹ Me makitu'ti ki m'ndangi kete madi'se kin, m'el'se kadi ndoləi nan ki de'gi ki njera kaya'gi el.

¹⁰ Ningə, m'el be tado lə de'gi pəti ki donangi'ti ne ki njera kaya'gi, eke njekuyi'gi, eke nje bogi'gi, eke nje kosi do'de nanga non yo'gi'ti, el. Re in be ningə, a tei ko dann'de'ti.

¹¹ Nya ki m'el'se, sow do de ki ene n'in ngonnkon, ningə isi ta ra kaya'ti, isi ta ra mal nar'ti, isi ta kosi do'ne nanga non kagi yo'ti madi, isi ta taji nya'ti, eke gon yiwi eke isi ta bogi'ti. De ki be kin ə kadi indəi ro'se nan'ti si'ə el.

¹² In ta ləm m'in kadi m'gangi ta do de'gi'ti ki in njekunme'gi el el. Ningə, in nje ki in dann njekawnan'gi'ti ə kadi gangi ta do'de'ti.

¹³ Nje ki in njekunme'gi el, in Luwə ə a gangi ta do'de'ti. Tuwəi de ki nje mendul dann'se'ti ko†.

6

Ta ki gangi ki dann nje kunme'gi'ti

¹ Loki ta to dann'se'ti, ingi ki uni me'se adi Jeju, in təli uni ta lə'se awi non njegangi ta'gi'ti ki nje kunme'de el yo, nan non de'gi'ti lə Luwə el wa? Ra bann ə boli el wa?

² Ke in gəri kadi de'gi ki kar njay lə Luwə ə a gangi ta do de'gi ki donangi'ti ne el wa? Kin ə in gəri kadi in ingi ə a in gangi ta do de'gi'ti ki donangi'ti ne ningə, ra bann be ə asi kadi in gangi ngann ta'gi ki majel be ki toi dann'se'ti kin el wa?

³ Ke in gəri kadi in j'ingi ə j'a ji gangi ta do malayka'gi'ti el wa? Ə kin ə in be ningə, ra bann be ə j'asi kadi ji gangi ngann ta'gi ki toi dann'je'ti bone kin el wa?

⁴ Ginn'ə in ri ə, loki ngann ta'gi ki be kin toi dann'se'ti ningə, uni ai ro de'gi'ti ki usi'de el kadi gangi ta dann njekawnan'gi'ti wa?

⁵ M'el'se ta kin be kadi ro'se sol'se. Ningə, ke de madi kare be ki njekumkar, ki kadi gangi ta dann ngannkon'ne'gi'ti ki njekunme'gi goto biti wa?

⁶ Ə kadi ngannkon nan'gi ki me Kirisiti'ti uni nan rei non de'gi'ti ki gəri Luwə el!

⁷ Ki rəta'ti ə, kaw inbe ki ai ki nan lo gangi ta'ti kin, toji kasi el lə'se ki taga nga. Ke ra bann ə in ndigi kadi sii do'ti ki nje ki rai sese nya ki low'ə'ti el kin el wa? Ke ra bann ə inyəi adi tuji nya lə'se par el wa?

⁸ Ə, ingi yo ta in təli isi rai nya ki low'ə'ti el, isi bogi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti.

⁹ In gəri kadi njera nya'gi ki dana el, a oyi Konbe lə Luwə el, eke in gəri el wa? Maji kadi ədi ro'se el, tado njera kaya'gi, ki njera yo'gi, ki njekuwo marum'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan'gi,

¹⁰ ki nje bogi'gi, ki njekuyi'gi, ki gon yiwi'gi, ki nje taji nya'gi, ki nje taa nya lə de'gi do togi'ti ge, de'gi kin pəti a oyi Konbe lə Luwə el.

¹¹ Nya'gi kin ə in kuləra de'gi madi dann'se'ti kete. Nan ngəsine, in de'gi ki Luwə togi'se adi ari njay, Luwə ində'se ta dangi tado li'ə, Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti ki to Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, taa ki takul Ndil'ə to.

Darə'je in Kəy kisi Ndil Luwə

† 5:13 5.13 Ndukun ki nja joo 17.7

¹² De'gi madi eli eyina: «Ta row to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare.» In ki rōta'ti, «tarow to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare, nan nya'gi pæti maji sə'm dōrō el. Ta row to kadi m'ra nya'gi pæti ki me'm ndigi kare.» Nan m'ndigi kadi nya madi aw ki tōgi dō'm'ti el.

¹³ Nyakuso in tado me'de, ə me'de to tado nyakuso to, nan Luwə a tuji'de joo pæti kō. Nan darō de in tado kaya el. Darō de in tado Burəbe, ningə Burəbe kaa isi tado de to.

¹⁴ Toki Luwə adi Burəbe ində taa lo koy'ti kakin ə, a adi j'in kaa j'a j'ində taa lo koy'ti to. A adi j'ində taa lo koy'ti ki takul tōg'ō.

¹⁵ Ke in gəri kadi darō'se'gi in ngann rō Kirisiti el wa? Ke m'a m'un ngann rō Kirisiti kadi m'təl'ə ngann rō kaya dene'ti wa? Jagi m'a m'ra be el.

¹⁶ Ke in gəri kadi de ki ulə rō'ne nan'ti ki kaya dene, tæli darō ki kareba si'ə el wa? Tado makitu lə Luwə ene: «De'gi ki joo kin a tæli darō ki kare*.»

¹⁷ Nan, de ki ulə rō'ne nan'ti ki Burəbe, in nan'ti si'ə kareba me ndil'ti to.

¹⁸ In tado kin ə, kadi mbæti sangi dene kaya'ti. Tado, ndəgi majel'gi ki de ra'de, in gidi rō'a'ti taga ne, nan de ki isi sangi dene kaya'ti, isi ra majel osi'n ta darō'ne inbe.

¹⁹ Ke in gəri kadi darō'se'gi in Køy lə Ndil Luwə el wa? Ndil ki in me'se'ti kin in rō Luwə'ti. Darō'se in yan Luwə, um in yan'se el.

²⁰ Luwə ugə dō'se ki gati ki ngayn. Be ə maji kadi uləi tōji dō Luwə'ti me darō'se'ti.

7

Ta ki dō taa nan'ti

¹ Ta ki ojidō ta'gi madi ki eli'm'in me makitu'ti ki ndangi adi m'in. M'oo maji ngayn kadi dingəm te kadi dene'ti el.

² Nan kadi de osi me kaya ki ra'ti el, maji kadi dingəm ki ra kaa aw ki dene lə'ne ki oji dō'ne, ə dene ki ra kaa kadi aw ki dingəm lə'ne ki oji dō'ne to.

³ Maji kadi dingəm ki ra kaa adi ne'ne nya ki maji kadi ad'a, ningə kadi dene kaa adi ngaw'ne nya ki maji kadi ad'a to.

⁴ Tado dene aw ki tōgi dō darō'ne'ti el, nan in ngaw'a ə aw ki tōgi dō'ti. Be to ə, dingəm kaa aw ki tōgi dō darō'ne'ti el, nan in ne'ə ə aw ki tōgi dō'ti.

⁵ Maji kadi ogi nan rō'se el. Re ogi nan rō'se ningə, kadi in kigo mindi'se ki osi nan'ti kadi uni rō'se elita ki Luwə. Ningə go'ti ə, in tæli ai nan'ti gogi. Be kadi *Satan ingə row nan'se el. Ingə row nan'se loki asi kuwə rō'se ngan el.

⁶ Ta ki m'el'se kin, in ndu ə m'adi'se el, nan in gorow madi ə m'oji'se.

⁷ M'ndigi ngayn kadi dingəm'gi pæti toi to m'in be, nan k'in ə, nan nan kaa aw ki kadikare lə'ne ki Luwə ad'a. *Kadikare'gi in dangi dangi: de kare aw ki kadikare nya madi, ə in ki nungi aw ki kadikare nya ki rangi to.

⁸ M'el buwə'gi ki njengawkoy'gi, toki to maji ngayn kadi isi dōrō'de to m'in be.

⁹ Nan kin ə re, asi kadi uwæi rō'de ngan el ə, maji kadi taai dene, eke taai dingəm ki rangi. Tado, taa nan in soti kadi de ində tōgi dō nyənn'ti lə darō.

¹⁰ Ki ojidō de'gi ki taai nan ə binəm, maji kadi dene te ji ngaw'ne'ti el. Ningə, ndu kin in m'in ə m'un el, nan in Burəbe ə un.

¹¹ A re dene te ji ngaw'ne'ti ə, a taa dingəm ki rangi el. Re in be el to ningə, kadi təl aw ji ngaw'ne'ti gogi. Ə kadi dingəm kaa tuwə'n ne'ne el to*.

¹² Ki ojidō ndəgi de'gi ningə, in m'in ə M'el'de ta, um in Burəbe el. M'el kadi re, ngonnkon ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki dene ki gər Kirisiti el, ə dene kakin ndigi kadi n'isi si'ə ə, maji kadi tuwə el.

* 6:16 6.16 Lotum 2.24 * 7:11 7.11 10-11; Mat 5.32; Mrk 10.11-12; Luki 16.18

¹³ Ə re dene ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki ngaw'ne ki gər Luwə el, ə ngaw'a kakin ndigi kadi n'isi si'ə kaa, maji kadi mbət'ə el tɔ.

¹⁴ Tado, dingəm ki gər Luwə el a in ki kar njay ki takul ne'ne. Ningə dene ki gər Luwə el kaa, a in ki kar njay ki takul ngaw'a tɔ. Re in be el ningə, ngann'de'gi a in ki kar njay el. Nan ki rɔta'ti, in ki kar njay.

¹⁵ A kin ə re, in ki gər Luwə el, ndigi mbəti nan ningə, tarow to tado li'ə. Tado go'ə'ti kin, nya madi ki do ngonkon eke konnann nan'ti ki nje gər Luwə el goto. Luwə bar'se kadi sii ki nan ki lapiya.

¹⁶ De gər el, ki gorow kisi nan'ti kin, domaji ə, in dene a aji ngaw'i, eke in dingəm a aji ne'i.

Ki ra do nja'ti me bar'ti lə Luwə

¹⁷ Kadi nyara de ki ra in kigo kadikare'ti li'ə. Kadikare ki Burəbe ad'a kigo kisə'ti ki do'a taa, kete taa kadi Luwə bari'n'ə. In kin in ta ki m'ndangi madi *Njekawnan'gi pəti.

¹⁸ Kin ə re de madi ujə mōti'ne kete taa kadi Luwə bar'a ningə, kadi təl ra rɔ'ne to nje kujə mōti el bay be el. A kin ə re de madi ujə mōti'ne el bay, ə Luwə bar'a ningə, kadi təl aw ujə mōti'ne el nga.

¹⁹ Madi in gəri toki kujə mōti in nya madi kare el. Taa kujə mōti el kaa in nya madi el tɔ. Nya ki maji kində kum go'ti, in ngəm go mbərkikində'gi lə Luwə.

²⁰ Maji kadi, nan nan kaa isi me ji kisi'ti lə'ne ki isi'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

²¹ Kin ə in bər kete taa kadi Luwə bar'i ə, kadi in mərta do k'in bər'ti kin el. Re tarow to kadi ɔr kuləbər mindi'ti kaa, maji kadi ra me bər'ti inbe kin ra'n kulə ki maji.

²² Tado bər ki Burəbe bar'a, in de ki kuləbər ɔr mində'ti nga, in de lə Burəbe. Be tɔ ə, de ki in be rɔ'ne ki Luwə bar'a, təl bər lə Kirisiti.

²³ Kadi in gəri toki ugəi do'se ki gati ki ngayn, um kadi in təli bər'gi lə de'gi el.

²⁴ Ngannkon'gi, kadi nan nan kaa, isi ki goji kisə'ti ki si'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

Ta ki do de'gi'ti ki taai nan el bay, ki njengawko'gi

²⁵ Ki ɔjido de'gi ki taai nan el bay, m'ingə ndu madi rɔ Burəbe'ti kadi m'adi'de el. Ningə, m'a m'el'de ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo. M'in ki Luwə oo kumtondo lə'm, ə təl'm de'ti ki asi kadi uwəi kul'ə.

²⁶ Nya ki m'in m'oo maji ngayn kadi de ra ə to kin: Dəkagilo ki j'isi'ti nya kin ə dingəm isi ki kar'ne par ə, m'oo kadi in so'ə'ti, tado in dəkagilo ki ngan ngayn.

²⁷ Be ə, re in taa dene nga a maji kadi isi si'ə par. A kin ə re in taa dene el bay ə, isi par um in sangi row taa dene el.

²⁸ Ningə, kin ə in taa dene ə, in majel ə in ra el. Ta re ngonni ki mandi taa dingəm kaa, in majel ə ra el tɔ. Nan de'gi ki nje taa nan a ingəi kon ki ndo'gi pəti me kisikidɔtaa'ti lə'de. In be ə, m'ndigi kadi uri me kon'ti kin el.

²⁹ Ngannkon'gi, nya ki kadi m'el'se ə to kin: dəkagilo ki non'je'ti nanyi ngayn el nga. Ə kadi kaw ki kete non kam, nje taa dene'gi toi to nje taa dene'gi el be.

³⁰ Kadi nje ki isi nonyi nan toi to de'gi ki nonyi nan el be, kadi nje ki isi rai ronel toi to de'gi ki isi rai ronel el be, kadi nje ki ndogi nya'gi toi to de'gi ki ai ki nya madi el be,

³¹ kadi nje ki sii maji ki nyakingə ki dɔnangi'ti toi to de'gi ki sii maji el be. Tado dɔnangi ki nya maji ki me'ti ba pəti a gotoi.

³² Ningə, m'ndigi kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Tado de ki taa dene el bay isi adi me'ə ra sururu do kulə'ti lə Burəbe. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl Burəbe.

³³ Nan de ki taa dene, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki dɔnangi'ti ne. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl ne'ne yo tɔ. Adi in de ki mərta li'ə to joo.

³⁴ Be tɔ ə, dene ki taa dingəm el, eke ngonnn ki mandɪ kaa to be tɔ. Isi adi me'se ra sururu tado kulə lə Burəbe, kadi n'in de'gi ki maji me darɔ'de'ti num, me ndil'de'ti num. Nan dene ki taa dingəm, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki donangi'ti ne. Si sangi kadi n'ra nya ki nəl ngaw'ne yo tɔ.

³⁵ In tado maji lə'se ə m'el'n'se ta kin um in kadi m'ɔgi'n'se do nya madi el. Ningə, m'ndigi kadi rai in ki gorow'ə'ti ki maji, kadi tinyi rɔ'se kati me kində rɔ nan'ti ki Burəbe, um ki me ki joo el.

³⁶ Kin ə re, dingəm in njenduwə lə ngonnn ki mandɪ nga, ə oo kadi re n'taa el ə, lo kadi uwə darɔ'ne ginn tɔgi'ne'ti goto ə, ra si'ə nya ki majel ə, maji kadi taai nan par um in majel el.

³⁷ Nan kin ə re, go nduwə'ti ə, de un ndu'ne kadi n'taa dene el, ə uwə rɔ'ne ngan sangi dene kin el tɔ, ki kanji tɔgi ki kində do'ti num, ki go ndigi'ti li'ə inbe num ə, de'ə ra maji.

³⁸ In be ə, re dingəm ki njenduwə lə ngonnn ki mandɪ ə taai nan si'ə par kaa maji. A kin ə re, təl inyə go'ə adi taai nan el ə maji ngayn bay tɔ.

³⁹ Dɔkagilo ki dingəm isi ki do'ne ta bay ə, kadi dene inyə ngaw'ne el. Nan re ngaw'a oy ningə, kulə goto mində'ti. Tarow to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nan k'in ə kadi in dingəm ki me Kirisiti'ti taa.

⁴⁰ Ningə, kigo k'oo'ə'ti lə'm, m'oo kadi re njengawkoy kin isi do'ne'ti par ə maji ngayn. M'el be tado, m'in kaa m'gər kadi m'aw ki Ndil Luwə me'm'ti tɔ.

8

Ta do da'ti ki bari yo

¹ Ki ɔjido da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, m'oo kadi j'ingi pəti, j'in nje nyagər toki rɔta'ti. Nan nyagər in nje re ki kɔjirɔ. Ndigi nan anyi in njera ki de kad'a tɔgi me kunme kadi'ti li'ə.

² Re de madi oo rɔ'ne to nje nyagər ningə, de'ə kin gər nya ki rɔta'ti el bay.

³ Nan re de ndigi Luwə ningə, Luwə gər de'ə kin.

⁴ Eke kadi de sɔ da ki iləi kadikare'ti bari yo eke sɔ el wa? Ta ki kadi j'eli ənn: Ji gər kadi yo madi kare goto donangi'ti ne. Taa, Luwə ki rangi goto, Luwə in kar'ne ba par ə isi non.

⁵ De'gi isi bari nya'gi madi dɔran'ti, eke donangi'ti ne yo'gi. Ə re, isi bari'de luwə'gi, ə adi luwə'gi ki burəbe'gi banyi nan kaa*,

⁶ ki rɔ'je'ti j'ingi ə, Luwə in kar'ne ba ə isi non. Luwə ki Baw, ki nje kində nya'gi pəti, ki j'isi ki do'je taa ki takul'ə. Taa Burəbe in kareba tɔ, in Jeju Kirisiti. In ki gorow li'ə ə Luwə ində'n nya'gi pəti. Taa, j'isi ki do'je taa ki gorow li'ə tɔ.

⁷ Nan de'gi ki nan'gi gəri ki be kin el. Ki madi'gi, rai yo'gi ki ndɔ'a ndɔ'a, adi ki bone inbe kin kaa, loki isi sɔi da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, sɔi toki in da lə yo'gi ki rɔta'ti kakin tɔ. Mərta lə'de, tɔg'ɔ goto, adi oy rɔ'de to de'gi ki to njen.

⁸ In nyakusɔ ə in nje kaw se'je rɔ Luwə'ti el. Re j'usɔi el ə, nya kare ki du'je goto; a re j'usɔi ə, nya kare ki j'ingəi do mad'a'ti goto tɔ.

⁹ Re in be kaa, kadi oy go rɔ'se maji. Oy go rɔ'se maji, kadi taa ki Kirisiti taa'se ilə'se taa kin, təl row ki kadi adi nje ki in ton'gi, tosi me majel'ti el.

¹⁰ Toki de ki ton, oyi in ki gər nya maji, isi sɔ nya kəy ra yo'ti. Loki oyi kin, ke a ra kadi mərta lə de aw ki kete kete me kusɔ da'gi'ti ki iləi kadikare'ti bari yo el wa?

¹¹ In be ə, ngonnnkon ki yai, ki Kirisiti oy tado li'ə kin, a tuji ki gorow nyagər lə'i.

¹² Majel ki isi rai ɔsi ta ngannkon'se'gi, isi rai adi do mərta'gi lə'de kin, in majel ki isi rai ndəri Kirisiti tɔ.

* 8:5 8.5 10.20-21

13 In be ə, re in ki tado nyakuso ə kadi ngonkon osi me majel'ti wa ningə, m'a m'njo da el, kadi m'adi ngonkon osi me majel'ti el.

9

Nya ki maji kadi de ra ki nya ki maji kadi de ingə

1 M'dəji'se m'oo ke m'in de dərɔ'm el wa? Ke m'in njekawkulə el wa? Ke m'oo Jeju ki Burəbe lə'je ki kum el wa? Ke ingi, in kandi kulə lə'm me tɔ Burəbe'ti el wa?

2 Re ndəgi de'gi ə oy m'in to njekawkulə el kaa, ki rɔ'se'ti m'in njekawkulə. Tado nya ki toji kadi m'in njekawkulə, in kində rɔ nan'ti lə'se ki Kirisiti kin.

3 Ta ki kadi m'rɔ'n ki nje kində ta dɔ'm'ti ə to kin:

4 Ke maji kadi kulə ki j'isi rai kin, j'ingəi nya low'ə'ti j'usɔi ki j'anyi el wa?

5 Ke maji kadi j'ingəi dene madi to ne'je toki ndəgi njekawkulə'gi ki ngannkon Burəbe ki Piyər isi rai el wa?

6 Ke sɔw dɔ'je j'in ki Barnabasi* par kadi to ji ra kulə taa j'ingəi nya j'usɔi wa?

7 Eli'm'in adi m'oo: ke ndɔ kare oyi njero ki ra kulə rɔ lə'ne ki nyakingə lə'ne inbe in non wa? Eke nan ə ndɔɔ nju ningə sɔ kandi nya ndɔɔ kakin el wa? Eke nan ə ul bati'gi ningə anyi mba'de el wa?

8 Ta kin m'el kigo ta kel de'gi'ti par wa? *Ndukun lə *Moji kaa elta kin be tɔ ene:

9 «Ndukun lə Moji ene: De a dɔɔ ndugidu ta mangi'ti el, dɔkagilo'ti ki ra njiyə dɔ ko'ti kadi kanda tɛ†.» In tado lə mangi'gi ki da kin ə Luwə awi'n ki mərta kin wa?

10 Ke in tado lə'je j'inbe kin ə Luwə el'n ta kin el wa? Ki rɔta'ti in tado lə'je ə el'n ta kin. Tado maji kadi de ki nje ndɔɔ, ində me'ne dɔ'ti toki ndɔɔ kin n'a n'ingə nya low'ə'ti. Taa kadi de ki nje kində ko gər toki n'a ningə nya dɔ ji'ne.

11 Toki ji duw nya lə ndil dann'se'ti kin, in go'ti el kadi ji tətɔi kanda ki kadi maji ki darɔ'je rɔ'se'ti wa?

12 Re de'gi madi ingəi nya kin ningə, ra bann be ə j'in kin bay taa kadi j'a j'ingə el wa?

Re in be kaa, j'ində tɔgi kin dɔ'se'ti el. J'ore me'je dɔ nya'gi'ti pətɔi kadi j'ilə kagi non Poyta'ti ki maji lə Kirisiti kin el.

13 In gəri maji kadi de'gi ki nje ra kulə me Kəy'ti lə Luwə, sɔi nya ki me Kəy'ti lə Luwə. In gəri maji nje ra kulə kadi njekujənyamosi kadikare, sɔi nya kadikare kin‡.

14 Be tɔ ə, de'gi ki nje kiləmbər Poyta ki maji, Burəbe un ndu'ne kadi ingəi nyakuso'de me kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji kin§.

15 Nan m'in, m'ində tɔgi kin dɔ de'ti el. M'ndangi ta kin kadi m'dəji'n go nya madi el tɔ. Re in koy kaa, m'ndigi koy par. In nya rɔnel lə'm, de madi ki kadi taa ji'm'ti goto.

16 Ningə, Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə kin in nya ki kadi m'a m'ində'n gu'm el. In kulə ki isi dɔ'm'ti, maji kadi m'ra. Ningə kumtondoo in lə'm, loki m'iləmbər Poyta ki maji kin el.

17 Re in kulə ki m'ra ki dɔ'm m'inbe ə, maji kadi m'a m'ingə nya kugəgoji'm. Nan toki in kulə ki uləi ji'm'ti kadi m'ra, m'ra toki si'n dɔ'm'ti kadi m'ra'n kakin.

18 Nya kugəgoji lə'm in ri wa? Nya kugəgoji lə'm in Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə. M'iləmbər ki kanji kadi m'ingə nya ki maji kadi m'ingə low'ə'ti.

19 M'in de dərɔ'm, m'in bər el. Nan be kaa, m'ra rɔ'm bər'ti lə de'gi pətɔi kadi m'ingə'n de'gi ngayn m'adi Kirisiti.

20 Loki m'in dann Juwipi'gi ə, m'təl rɔ'm Juwipi'ti kadi m'ingə'n Juwipi'gi. M'in ginn ndukun'ti lə Moji el, nan loki m'in dann de'gi'ti ki in ginn ndukun'ti lə Moji ə, m'ra rɔ'm to de ki in ginn ndukun'ti se'de kadi m'ingə'n'de,

* 9:6 9.6 KNK 9.27, 11.22-25, 30 † 9:9 9.9 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ti 5.18 ‡ 9:13 9.13 Lebitiki 6.9, 19; Ndukun ki nja joo 18.1-3 § 9:14 9.14 Mat 10.10; Luk 10.7

²¹ Re m'in dann de'gi'ti ki gəri ndukun læ Moji el ə, m'ra rə'm to de ki gər ndukun læ Moji el be kadi to m'ingə'n'de. Nan ki rəta'ti ə, m'in ginn ndukun'ti læ Luwə, tado m'təl rə'm go ndukun'ti læ Kirisiti.

²² Re m'in dann nje yai'gi'ti ə, m'ra rə'm nje yai'ti kadi m'ingə'n nje yai'gi m'adi Kirisiti. M'təl rə'm nya'gi'ti pəti rə de'gi'ti pəti kadi to de'gi madi ingəi kaji.

²³ M'ra nya'gi kin pəti tado læ Poyta ki maji. M'ra kadi m'ingə'n nya maji ki el ta'a to.

²⁴ In gəri kadi de'gi ki nje kanyi ngodi, pəti anyinan ngodi do bangi'ti, nan kareba dann'de'ti par ə ingə nyakugəgoji, eke in gəri el? Maji kadi anyinan ngodi ki gorow'ə'ti kadi ingəi nya ngodi læ'se.

²⁵ Nje kanyi ngodi'gi, lo nanrə'ti læ'de, de ki ra kaa ində do rə'ne'ti kadi to n'ingə'n jəgi kəsikurə. Ningə in jəgi kəsikurə ki ndo madi ə a tuji, nan j'in, jəgi kəsikurə læ'je a tuji el biti.

²⁶ In be ə, m'in m'nji m'anyi ngodi, ningə, m'anyi ngodi læ njekumto'gi ki non be el. Taa m'nji m'ro to, ningə rə ki m'nji m'ro, m'bir ji'm m'ndə'n nəl el to.

²⁷ M'nji m'ində do rə'm'ti, kadi m'ul'ə ginn togi'm'ti. M'ulə ginn togi'm'ti kadi, mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə kin, lo ti ə ər'i'm'in kə el.

10

Nyakəji do Isirayel'ti diləlo'ti

¹ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri toki kaw'je'gi pəti njiyəi ginn kilndi'ti*, ta gangi dann Babo Kasi'ti to†.

² Luwə ra'de batəm me kilndi'ti num, me babo'ti num, tado indəi rə'de nan'ti ki Moji.

³ Pəti, səi nyakusə ki in dərən'ti‡.

⁴ Ta ingi pəti, anyinan mann ki in dərən'ti to. Anyinan mann ki te me mbal'ti ki in dərən'ti, ki isi dann go'de§. Mbal kakin in Kirisiti.

⁵ Be kaa, ngayn'gi dann'de'ti, kulə ra'de nəl Luwə el, adi oyi, ninn'de ra donan'ti diləlo'ti.

⁶ Nya'gi kin pəti rai nya be, kadi in nyando læ'je. In nyando læ'je, kadi, bo nya ki majel ra'je toki ra'n'de kete kin el nga*.

⁷ Rai yo toki de'gi madi dann'de'ti rai, el. Makitu læ Luwə el ene: «De'gi sii nanga səi ge anyinan ge, ningə go'ti, indəi taa ndami nan†.»

⁸ Ji buki rə'je me kaya'ti ki ra el, toki de'gi madi dann'je'ti rai. Kaya ki ra kin ə adi de'gi dər do joo gidə in mutə oyi ndo kareba be‡.

⁹ Ononyi'se kadi ji nanyi Kirisiti toki nje ki madi dann kaw'je'gi'ti nanyi'ə'n'ə, ə adi lii'gi tonyi'de toli'de kin, el§.

¹⁰ Ononyi'se kadi ji barita toki, nje ki madi'gi dann'de'ti rai, adi malayka ki nje tuji de'gi, to'n ko'de kin el*.

¹¹ Nya'gi kin te do kaw'je'gi'ti be, kadi təl nyando læ'je. Ningə, ndangi me makitu'ti be, kadi oji'je, j'in ki j'in ndəkba ki dokagilo ki doboy'ti.

¹² In be ə, de ki oo kadi n'ra do nja'ne'ti maji ningə, kadi ində kumkədi do rə'ne'ti. Ində kumkədi kadi osi me majel'ti el.

¹³ Nya nan ki a te do'se'ti ki kadi in nya nan ki isi te do ndəgi de'gi'ti pəti el goto. Ningə, Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti, a inyə tarow kadi nya nan ki aldo'se te do'se'ti

* **10:1 10.1** Tekitaga 13.21-22, 14.19-20 † **10:1 10.1** Tekitaga 14.22-29 ‡ **10:3 10.3** Tekitaga 16.35 § **10:4 10.4** Kor Isirayel'gi 20.8-11 * **10:6 10.6** Kor Isirayel'gi 11.4 † **10:7 10.7** Tekitaga 32.6 ‡ **10:8 10.8** Kor Isirayel'gi 25.1-18 § **10:9 10.9** Kor Isirayel'gi 21.5-6 * **10:10 10.10** Kor Isirayel'gi 17.6-14

el. Dɔkagilo ki nya nan te dɔ'se'ti ningə, a adi'se togi kadi uwəi rɔ'se ba me'ti. A ilə row kadi tei me'ti kɔ.

Kadi njekunme'gi rai madi nan ki yo ki ra el

¹⁴ In be ə, njendigi lə'm, maji kadi anyinan sanyi kadi yo'ti ki ra.

¹⁵ M'el'se ta to nje tər'gi. Kadi inbe'gi indəi manji ta ki m'el'se kin oyi.

¹⁶ Loki j'isi j'anyinan mann nju, ji njangi dɔ'a taa j'anyinan. Eke in kin, in ra madi nan dɔ mosi Kirisiti'ti el wa? Eke mapa ki j'isi ji lowəi nan dann'je'ti j'usoi kin in madi nan dɔ darɔ Kirisiti'ti el wa†?

¹⁷ Be ə, mapa in kareba, ningə re ji banyi kaa, ji təli darɔ ki kare me mapa'ti ki ji ra madi nan dɔ'ti.

¹⁸ Oy ta lə ngann *Isirayel kigo darɔ'ti: Nje ki soi da'gi ki kujə mindi'de kadikare'ti kin, ke rai madi nan ki Luwə non ringiri'ti ki adi kadikare'ti kin el wa‡?

¹⁹ Ta ki m'ndigi kadi m'el dɔ lo kin'ti ə to kin: Da ki iləi kadikare'ti bari yo eke yo inbe ki dɔ'ne, ke in nya madi wa?

²⁰ In nya madi el. Ningə, toki de'gi adi kadikare kin ndil'gi ki majel§, um adi Luwə el*, m'ndigi kadi rai madi nan ki ndil'gi ki majel el.

²¹ In go'ti el kadi anyinan me kɔpi'ti lə Burəbe, ningə in təli anyinan me kɔpi'ti lə ndil'gi ki majel bay tɔ. Taa in go'ti el kadi soi nan'ti ki Burəbe, ə in təli soi ki ndil'gi ki majel bay tɔ.

²² Ke ji ndigi soki Burəbe kadi jangi ra'a dɔ'je'ti wa? Eke togi'je utə yan Burəbe wa?

Me nya'gi'ti pəti, kadi Luwə ingə kɔsikurə'ti

²³ De'gi madi eli eyina: «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pəti ki me'ə ge.» In ki rɔta'ti, nan nya'gi pəti maji ki de dɔrɔ el. «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pəti ki me'ə ge.» Nan nya'gi pəti maji ki njekawnan'gi el.

²⁴ Kadi de madi dann'se'ti sangi maji lə rɔ'ne par el, nan kadi sangi maji lə ndəgə'gi tɔ taa.

²⁵ Nya'gi pəti ki de'gi isi indəi ndogi'ti suki'ti, kadi soi ki kanji kadi me'se uwə'se ki ta.

²⁶ Tado, dɔnangi ki nya'gi ki me'ti pəti in yan Burəbe†.

²⁷ Re de ki njekunme el, bər'se ki nyakusɔ, ə re ai low'ə'ti ningə, kadi soi nya'gi pəti ki adi'se um dəji ginn'ə, nan to me'se uwə'se ki ta dɔ'ti.

²⁸ A re de madi el'se ene in da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, kadi soi el. Soi el tado lə de ki el'se, taa tado lə me'se ki uwə'se ki ta tɔ.

²⁹ Me kuwə ki ta ki m'el ta'a kin, in ingi el, nan in me kuwə ki ta lə de'ə ki nje kelta kin. Ra bann be ə, me kuwə ki ta lə de ki rangi par a ilə kagi non nya'ti ki tarow to kadi m'ra wa?

³⁰ Re nyakusɔ to, ə m'ra oyo dɔ'ti taa m'njo ə, ra bann be ə de a el'm ta ki majel dɔ'ti wa?

³¹ In be ə, re in nyakusɔ ə soi, re in nya kanyi ə anyi, eke nya ri ki rai, maji kadi rai adi Luwə ingə kɔsikurə me'ti.

³² Maji kadi nya madi kare me kulə ra'se'ti, təl jigi tugə Juwipi'gi el num, tugə de'gi ki in Juwipi'gi el el num, taa tugə Njekawnan'gi lə Luwə el num tɔ.

³³ In tado ki be kin ə, m'inbe ki dɔ'm, m'ində togi dɔ rɔ'm'ti, kadi m'nəl de'gi pəti me nyara'm'gi'ti pəti. M'sangi maji lə'm m'inbe el, nan kadi to de'gi ingəi kaji.

11

¹ Ndaji'm'in toki m'in kaa m'ndaji'n Kirisiti be tɔ.

† 10:16 10:16 Mat 26.26-28; Mrk 14.22-24; Luk 22.19-20 ‡ 10:18 10:18 Lebitiki 7.6, 15-16 § 10:20 10:20 1Ti 4.1

* 10:20 10:20 Ndukun ki nja joo 32.17 † 10:26 10:26 Pa'gi 24.1

Maji kadi dene dɔɔ dɔ'ne dɔkagilo kawnan'ti

² M'ulə toji dɔ'se'ti, tado taa taa, me'se isi olo dɔ'm'ti. M'ulə toji dɔ'se'ti bay to, tado ngəmi go nya'gi ki m'ndo'se maji toki m'el'n'se.

³ Ningə nya ki m'ndigi kadi in gəri ə to kin: Kirisiti in dɔ dingəm'ti, dingəm in dɔ dene'ti, ningə Luwə in dɔ Kirisiti'ti tɔ.

⁴ Ə re dingəm ki ra, ki isi elta ki Luwə, eke isi elta ki ta Luwə'ti ki dɔ'ne ki dɔɔ ningə, ulə rɔsɔl dɔ de'ti ki isi dɔ'a'ti.

⁵ A kin ə re in dene ki ra ki isi elta ki Luwə, eke elta ki ta Luwə'ti ki kanji dɔɔ dɔ'ne ningə, ulə rɔsɔl dɔ ngaw'ne'ti. Tado to toki ngisə dɔ'ne be.

⁶ Re dene dɔɔ dɔ'ne el ningə, kadi ujə dɔ'ne. A re in nya ki rɔsɔl kadi dene ujə yingə dɔ'ne ningə, maji kadi dɔɔ dɔ'ne.

⁷ In go'ti el kadi dingəm dɔɔ dɔ'ne, tado in banakum Luwə, taa in nya kɔsikurə li'ə tɔ*. Ningə dene in nya kɔsikurə lə dingəm tɔ.

⁸ In be, tado in dingəm ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dene um in dene ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dingəm el.

⁹ Ningə, Luwə ra dingəm tado lə dene el, nan in dene ə Luwə ra'a tado lə dingəm†.

¹⁰ In tado kin ə, kadi dene dɔɔ dɔ'ne tado malayka'gi. Dɔ ki dɔɔ, toji kadi dene in ginn togi'ti.

¹¹ Ningə, ki takum Burəbe'ti, dene a isi ki kanji dingəm el, taa dingəm a isi ki kanji dene el num tɔ.

¹² Tado Luwə ɔr dene rɔ dingəm'ti, ningə dene ə oji dingəm tɔ. Ningə nya'gi pəti in rɔ Luwə'ti.

¹³ Ningə, inbe'gi in mərta dɔ'ti oyi ke in gorow'ə'ti kadi dene elta ki Luwə ki kanji dɔɔ dɔ'ne wa?

¹⁴ Ke ji gəri kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi dingəm aw ki bin dɔ ki ngal el wa?

¹⁵ Nan ki rɔ dene'ti ə, bin dɔ ki ngal in nya kɔsikurə li'ə, tado Luwə ad'a bin dɔ ki ngal kadi in nya dɔɔ dɔ'a.

¹⁶ A kin ə re, de madi manji ta kin ningə, kadi de'ə gər toki j'awi ki jibəl ra'a ki rangi el. J'in be el num, njekawnan'gi lə Luwə el num tɔ.

Nyakusɔ lə Burəbe

¹⁷ M'aw to m'ulə ji'm dɔ nya'ti kare ki to kin. Ningə in nya ki m'a m'ulə'n toji dɔ'se'ti el, tado loki kawinan ningə, nya'gi ki to lo ra'ti el yo ə sii ta'ti isi rai, um rai nya ki kadi aw sese ki kete kete el.

¹⁸ Nya kare, m'oo kadi loki mbonyinan k'in'se njekawnan ə, gangi nan to dann'se'ti. Ningə, m'gər kadi ta'gi ki m'oo kin, in ki rɔta'ti a to dann'ti non.

¹⁹ Maji kadi gangi nan to dann'se'ti inbe tɔ ta. Tado gangi nan kin ə, a ra kadi de'gi gəri, nje'gi ki in de'gi lə Luwə toki rɔta'ti dann'se'ti.

²⁰ Ningə, loki in kawinan, in nyakusɔ lə Burəbe ə isi sɔi el.

²¹ In nyakusɔ lə Burəbe el tado, dɔkagilo kusɔ nya'ti ə, nan nan nagɔ rɔ'ne ki ta nya kusɔ'ti lə'ne ki in be kadi sɔ. Ra adi nje ki nan'gi sii ki bo, ə nje ki nungi, yiwi ra'de tɔ.

²² Eke me kəy'gi lə'se ki kadi sii'ti sɔi ge anyinan ge goto wa? Ke in k'oo ə oyi nda njekawnan'gi lə Luwə el wa? Ke rai be kadi uləi rɔsɔl dɔ nje'gi'ti ki nya lə'de goto wa? Ta ri ə kadi to m'el'se me lo kin'ti wa? Kadi m'ulə toji dɔ'se'ti wa? Jagi, ki ojido lo kin ningə, m'a m'ulə toji dɔ'se'ti el.

²³ Tado nyando ki m'ingə rɔ Burəbe'ti ə m'ndo'se ə to kin: Me kondɔ'ti ki kadi uləi Burəbe Jeju ji nje tɔl'ɔ'ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dɔ'ti.

²⁴ Loki ra oyo Luwə dɔ'ti nga ningə, uwə təti nan'ti ə el'de ene: «In kin in darɔ'm ki to tado lə'se. Rai in kin be kadi me'se olo'n dɔ'm'ti.»

* 11:7 11.7 Lotum 1.26-27 † 11:9 11.9 8-9; Lotum 2.18-23

²⁵ Go nyakuso'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra kah'a'ti lə mapa kakin bay, ningə el'de ene: «Kɔpi kin in kunmindi lə Luwə ki sigi me mosi'm'ti. Dɔkagilo'gi pəti ki a anyinan ningə, kadi me'se olo'n dɔ'm'ti.»

²⁶ Ningə, dɔkagilo'gi pəti ki a sɔi mapa kin, eke a anyinan kɔpi kin ə, iləimbər koy Burəbe biti kadi re'n.

²⁷ In tado kin ə, de ki sɔ mapa eke anyi kɔpi lə Burəbe ə ndər ginn rɔ'ne kete el ningə, aw ki ta dɔ'ne'ti dɔ darɔ Burəbe'ti ki dɔ mos'o'ti.

²⁸ Be ə, maji kadi de ki ra ndər ginn rɔ'ne kete bay taa sɔ darɔ Burəbe num anyi mos'o num.

²⁹ Tado de ki sɔ num anyi num ki kanji mərta me'ne'ti kadi in darɔ Burəbe ningə, inbe ə isi ɔr ta ki gangi re'n dɔ'ne'ti.

³⁰ Nya kin ə ra adi nje monyi'gi ki nje tɔgi goto'gi in ngayn dann'se'ti. Ningə ngayn'gi dann'se'ti oyi tɔ.

³¹ Re j'inbe ji gangi ta dɔ rɔ'je'ti ningə, j'a j'osi me ta ki gangi'ti lə Luwə el.

³² Ningə, ki gorow lə ta ki gangi kin, Luwə ində'n'je ɔji'je kadi ta uwə'je nan'ti ki njekunme'gi el.

³³ In be ə, ngannkon'm'gi, loki in kawinan kadi sɔi nya ningə, nginəi nan.

³⁴ Re de madi ɓo ra'a ə, maji kadi sɔ nya me kəy'ti lə'ne. Be kadi kawnan lə'se ɔr ta ki gangi re'n dɔ'se'ti el. Ki ɔjido ndəgi ta'gi, ndɔ ki m'te dann'se'ti ə m'a m'ində dɔ'a nan'ti bay.

12

Kadikare lə Ndil

¹ Ki ngɔsine kin ngannkon'm'gi, m'ge kadi in gəri kadikare'gi ki dangi dangi lə Ndil, um kadi sii day dɔ'ti el.

² Dɔkagilo'ti ki in gəri Luwə el bay, njiyəi to njekumtɔ'gi go yo'gi'ti ki mbi boy.

³ In be ə, m'el'se kadi ari njay. De kare ki Ndil Luwə ɔr non'a ki a ene: «Ndɔl in dɔ Jeju'ti» goto. Taa de madi ki a ene: «Jeju in Burəbe» kanji kadi Ndil Luwə ɔr non'a kaa goto tɔ.

⁴ Kadikare'gi in dangi dangi nan Ndil Luwə ki nje kadi'de in kareba.

⁵ Kuləbər'gi to dangi dangi, nan Burəbe in kareba.

⁶ Kulə ra'gi to ta dangi dangi, nan Luwə ki kareba ə ində me njera'a'ti pəti.

⁷ Luwə adi kadikare kigo Ndil'ə'ti de ki ra kadi ra maji ki bulə de'gi pəti.

⁸ In be ə, ki gorow lə Ndil Luwə ki kare inbe kin, Luwə adi de madi kuji kelta ki kumkədi, ə adi ki nungi kuji kelta ki nyagər.

⁹ Ki madi, Luwə ad'a kunme kadi, ningə ki nungi adi kadikare kadi lapiya nje monyi'gi ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin.

¹⁰ Adi ki madi, kadikare ra nya'gi ki əti ɓol ɓol; adi ki nungi, kadikare kelta ki ta Luwə'ti; ki nungi, kadikare kər row ninn Ndil Luwə ki ndil'gi ki ngom nan'ti; adi ki nungi, kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi; ningə adi ki nungi bay, kadikare kər ginn ta'gi ki dangi dangi tɔ.

¹¹ Kadikare'gi inbe pəti kin, in ki gorow lə Ndil ki kare inbe kin ə Luwə adi'n de ki ra kigo me ndigi'ti lə'ne.

¹² Toki darɔ de in kareba, nan aw ki ngann rɔ'gi ngayn, ngann rɔ'gi ki ngayn kin, re banyi nan to ri kaa, in darɔ ki kare. De'gi pəti ki indəi rɔ'de nan'ti ki Kirisiti kaa toi be tɔ.

¹³ Tado j'in pəti, Juwipi'gi ki Gireki'gi; ɓər'gi ki de'gi ki in de'gi dɔ rɔ'de; j'ingəi batəm me Ndil'ti ki kareba. Taa j'anyinan mann me Ndil'ti ki kare inbe kin tɔ.

¹⁴ Darɔ de in ngonn rɔ ki kareba el, nan in ngann rɔ'gi ki dangi dangi.

¹⁵ Kin ə re nja ene: «M'in ji el, adi m'in ki kare dann ngann rɔ'gi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr nja kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

¹⁶ Kin ə re mbi ene: «M'in kum el, adi m'in ki kare dann ngann rɔ'gi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr mbi kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

¹⁷ Kin ə re darɔ pəti in kum ə, de a oo ta bann wa? Kin ə re darɔ pəti in mbi ə, de a əti banyi nya bann wa?

¹⁸ Ki rɔta'ti, Luwə ində ngann rɔ'gi kare kare ki kulə ki sow dɔ'de kigo ndigi'ti lə'ne.

¹⁹ Kin ə re ngann rɔ'gi pəti in ngonn rɔ ki kareba ningə, de a elta lə darɔ el.

²⁰ Ngann rɔ'je'gi in ngayn nan darɔ'je in kareba.

²¹ Ningə lo kadi kum el ji ene: «M'ge'i el», goto; taa lo kadi dɔ el nja ene: «M'ge'i el», goto tɔ.

²² Ngann rɔ'je'gi madi ki toi to nya ki tɔgi'de goto be kin, ai ki nda'de ngayn.

²³ Ningə, ngann rɔ'je'gi ki j'oyi'de to nya madi el me rɔ'gi'ti kin ə, j'oyi go'de ngayn. Ə nje ki j'oyi'de to nya ki maji kelta'a el kin ə ji ngəmi'de maji tɔ.

²⁴ Ngann rɔ'je'gi ki ingəi kɔsikurə, gəri kɔsikurə el nga. Luwə ində'je ki ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi, ningə ngann rɔ'je'gi ki kɔsikurə du'de, Luwə ɔsi kurə'de ngayn.

²⁵ Luwə ra be kadi gangi nan goto me darɔ'ti. Ningə kadi ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi indəi kum'de go nan'ti pəti.

²⁶ Adi re ngonn rɔ kare ingə kon ningə, ndəgi rɔ'je'gi pəti ingəi kon si'ə nan'ti. A re ngonn rɔ kare ingə kɔsikurə ningə, ndəgi rɔ'gi pəti ingəi kɔsikurə si'ə nan'ti tɔ.

²⁷ Ngəsine in darɔ Kirisiti, ningə ingi kare kare pəti, in ngann rɔ darɔ ki sow dɔ'se.

²⁸ In be ə, dann njekawnan'gi'ti, Luwə ində njekawkulə'gi to de'gi ki dɔkete dɔ njekawnan'gi'ti; ki nja joo, ində njekeltakita'a'gi'ti; ki nja mutə, ində njendo de'gi nya. Ningə go'ti, Luwə adi kadikare'gi ki dangi dangi, adi in kadikare ra nyakɔji'gi ki əti bɔl bɔl, ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi, ki kadikare ra ki nje kawnan'gi, ki kadikare kɔrnɔn de'gi, ki kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi.

²⁹ Pəti in njekawkulə'gi el, pəti in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti el, pəti in njendo de'gi nya el, pəti in njera nyakɔji'gi ki əti bɔl bɔl el.

³⁰ Pəti ai ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi el, pəti ai ki kadikare k'el ndonnta'gi ki dangi dangi el, pəti in nje kɔr ginn ta'gi ki dangi dangi el.

³¹ Indəi tɔgi dɔ rɔ'se'ti kadi ingəi kadikare ki bo utə ndəgə'gi, ningə m'a m'ɔji'se row ki maji ngayn utə ndəgə'gi.

13

Ndigi nan

¹ Kin ə m'el ndonn ta lə de'gi ki dangi dangi, eke ndonn ta lə malayka'gi mindi kaa, re ndiginan goto rɔ'm'ti ə m'to to ningə kasi ki bar kənyi kənyi eke gal ki siyə saki saki kam be par.

² Re m'aw ki kadikare k'elta ki ta Luwə'ti, eke kadikare gər ginn nya'gi ki to lo kiyə'ti pəti tigə, eke m'aw ki nyagər'gi pəti, eke m'aw ki kunme kadi ki tɔg'ɔ in ngayn asi kadi m'ɔri'n mbal lo ki ra'a'ti kete kaa, re m'aw ki ndiginan el ə m'in nya madi el.

³ Re m'adi nyakingə'gi lə'm pəti njendoo'gi, re m'ulə darɔ'm por tado kingə'n tɔbar kaa, re ndiginan goto rɔ'm'ti ə, nya kare ki m'a m'ingə me'ti goto.

⁴ De ki nje ndigi aw ki koreme, in nje ramaji, in njera ta nya el, in nje tɔji rɔ'ne el, in nje kində gu'ne el tɔ.

⁵ De nje ndigi a ra nya ki rɔsɔl el, a sangi nya tado maji lə rɔ'ne par el, a ra wongi kalangi el, taa a uwə de me'ne'ti el tɔ.

⁶ De nje ndigi a ra ronel do nyara ki dana el'ti el, nan a ra ronel do nya ki rōta'ti yo.

⁷ De ki nje ndigi in nje k'inyo go majel ko, in njengom go kunme kadi, aw ki kindamedoti, in nje koreme'ne do nya'gi'ti pōti.

⁸ Ndigi nan a tuji el. Keltakita Luwō'ti a goto ndo madi, kelta ki ndonnta'gi ki dangi dangi a goto ndo madi, gər ginn nya'gi ki dangi dangi a goto ndo madi to.

⁹ Ningə nyagər lə'je asi nan berere el, taa ta ki ta Luwō'ti ki j'isi j'eli kaa asinan berere el to.

¹⁰ Loki nje kasi nan pōti a te bus ningə, nya'gi pōti ki asinan el a gotoi.

¹¹ Loki m'in ngonn bay, ta kel'm in ta kel ngonn ki du, mōrta lə'm in mōrta lə ngonn ki du, eke kojita lə'm in kojita lə ngonn ki du. Nan loki m'təl de ki togi, m'inyo nyara lə ngonn ki du ko.

¹² Ki bone kin, j'isi j'oyi nya'gi to nya ki k'oo me kotirongi'ti be, adi j'oyi piti piti ba bay, nan ndo madi a re non kadi j'a j'oyi'ə ki kum'je jaja. Dokagilo'ti ki bone m'gər nya'gi pōti el bay, nan ndo madi a re non kadi m'a m'gər toki Luwə gər'm rōta'ti be to.

¹³ Ki bone kin nya'gi ki mutə kin toi lo tor'de'ti, adi in: kunme kadi num, kindamedoti num, ndiginan num to, nan in ki bo ngayn dann'de'ti in ndiginan.

14

Kadikare'gi ki dangi dangi ki Luwə adi njekunme'gi

¹ Kete non nya'gi'ti pōti, sangi row ndiginan ki ro ki tinyi kati. Ningə, kadi sangi row kadikare'gi kigo Ndil'ti to. Kibo utə, in kadikare keltakita Luwō'ti.

² De ki isi elta ki ndonnta'gi ki rangi ki de'gi gəri el, isi elta ki de'gi el, nan isi elta ki Luwə, tado de ki gər do ta li'ə ki isi el goto. In ki takul Ndil Luwə ə isi el'n ta ki to lo kiyə'ti kin.

³ Ningə, de ki isi elta ki ta Luwō'ti, isi elta ki de'gi kadi awi ki kete kete me kunme kadi'ti lə'de. Si ulə dingəm me'de'ti taa isi sol me'de to.

⁴ De ki nje kelta'gi ki dangi ki de gər dō'a el, isi ra rō'ne inbe me kunme'ti lə'ne, nan de ki nje keltakita Luwō'ti isi ra ki njekawnan'gi pōti adi togi me kunme'ti lə'de.

⁵ M'ndigi kadi ingi pōti eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dō'a el, nan ndigi lə'm ki ngayn in kadi elitakita Luwō'ti. Tado de ki njekeltakita Luwō'ti, in do de'ti ki nje kel ndonnta'gi ki rangi ki de gər dō'a el. A re de madi or me ta lə nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi kakin adi njekawnan'gi pōti togi me kunme'ti lə'de inbe taa.

⁶ Ngannkon'gi, kin ə bone m're rō'se'ti ə m'elta ki ndonnta'gi ki in gəri el ningə, maj'a in ri tado lə'se wa? Kin ə re ta lə'm ki m'el, te ki do nya ki to lo kiyə'ti adi'se el num, adi'se nyagər el num, oji'se nya ki a ra nya lo ti'ti el num, ta adi'se nyando el num to ningə, nya kare ki maji ki m'ra madi'se goto.

⁷ In kah'a'ti lə nyakində'gi toki pa'gi ki tow nal'gi ki kende'gi kakin be to. Kin ə ndu'de bar dangi dangi maji el ə, ra bann ə de a gəri'n ndu nal ki ndu kende wa?

⁸ Kin ə nje kol tow kol adi ar njay el ə a ində do rō'ne dana kadi aw ro wa?

⁹ Be to ə, in nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər el kaa toi be to. Kin ə ta ki eli, de gər dō'a el ə, ra bann be ə a gər me'ə wa? A gər me'ə el tado isi elita lə'se me nəl'ti ko kare.

¹⁰ Kadi in gəri toki ndonnta'gi in ngayn me donangi'ti. Ningə ta'gi ki dangi dangi kin pōti, kor me'de to non.

¹¹ Kin ə re m'gər me ta ki de a el'm el ningə, de'ə kin a oo'm to mbah rō'ne'ti, ə m'in kaa m'a m'oo'ə to mbah rō'm'ti to.

¹² Be to ə, toki isi sangi kadikare'gi kigo Ndil'ti, sangi ki ro ki tinyi kati, nan k'in ə kadi in kadikare ki a ra ki njekawnan'gi adi togi ki taa me kunme'ti lə'de.

¹³ Ningə de ki nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el kin, maji kadi dɔ̃ji Luwə kumkədi kɔr ginn'ə kadi de'gi gəri.

¹⁴ Tado re m'elta ki Luwə ki ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər me'ə el ə, me Ndil'ti m'elta ki Luwə, nan nyagər lə'm ra kulə el.

¹⁵ Ningə nya ki kadi m'ra ə to kin: M'a m'elta ki Luwə me ndil'ti, nan m'a m'elta ki nyagər tɔ. M'a m'osi pa me ndil'ti, nan m'a m'osi pa ki nyagər tɔ.

¹⁶ Kin ə m'ra oyo Luwə me ndil'ti par, ki kanji kadi de ki isi mbunə nje kawnan'gi'ti gər dɔ'a el ningə, bann be ə a ra «Amen» dɔ'ti wa?

¹⁷ Re in ra oyo Luwə lə'i maji ngayn kaa, lo kadi ra maji ki de ki isi mbunə njekawnan'gi'ti goto.

¹⁸ Ki takul Luwə ə m'gər'n kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el mutə'se pəti.

¹⁹ Nan non njekawnan'gi'ti ə, m'ndigi k'el kur ta'gi mi ki de'gi gəri dɔ'a kadi m'ndo'n nya njekawnan'gi, maji utə kadi m'elta ngayn ki ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

²⁰ Ngannkon'm'gi, ononyi'se kadi ta kel'se to to ta kel ngann'gi ki du be. Re ɔjido majel ningə, toi to ngann'gi ki du, nan re ɔjido ta ki k'el ə, maji kadi ta kel'se in ta kel de'gi ki tɔgi gangi.

²¹ Ndangi me makitu Ndukun'ti lə Luwə eyina: «M'a m'elta ginn de'gi kin ki ndonn ta ki mbah, m'a m'ndumə ta mbah'gi kadi m'el'n'de ta. Be kaa, a oyi dɔ ta lə'm el*.»

²² In be ə kadikare k'elta ndonnta'gi ki dangi dangi ki de oo dɔ'a el in nyakɔji tado de'gi ki gəri Luwə el, um in tado nje ki uni me'de el. Ningə, kadikare k'elta ki ta Luwə'ti in nyakɔji tado nje ki uni me'de um in tado de'gi ki gəri Luwə el.

²³ Kin ə toki Njekawnan'gi pəti kawinan, ningə eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el, ə de'gi madi ki gəri ta lə Luwə maji el bay, eke nje ki uni me'de adi Luwə el, rei lo kawnan'ti kin ə a bari'se mbo'gi el wa?

²⁴ Kin ə re njekunme'gi pəti elitakita Luwə'ti, ə njekunme'gi el, eke de ki gər ta lə Luwə maji el bay ur kəy kaa, ta'gi ki ta Luwə'ti ki de'gi pəti eli kin a uwə ki ta, taa a ra kadi gər toki n'in njeramajel tɔ.

²⁵ Mərta'gi ki me'ə'ti a kujəi ki taga. Ningə a osi nanga non Luwə'ti ene: «Ki rɔta'ti, m'gər kadi Luwə in dann'se'ti ne.»

Maji kadi njekunme'gi rai nya'gi ki row'ə row'ə lo kawnan'gi'ti lə'de

²⁶ Ngannkon'm'gi, ri'gi ə maji ra lo kawnan'gi'ti lə'se wa? Loki kawinan, de madi osi pa, de madi ndo nya, de madi ɔr ginn nya ki to lo kiyə'ti, de madi el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el, ningə de madi ki rangi isi non to nje mbəl ta kakin tɔ. Kadi nya'gi kin pəti ra ki njekawnan'gi adi tɔgi me kunme'ti lə'de.

²⁷ Re de'gi madi gei k'el ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el ningə, maji kadi in joo el ə mutə be par taa. Ningə kadi elita ɔsi go nan go nan, ə kadi nje kɔr ginn ta kakin to tɔ taa.

²⁸ Re de ki kadi ɔr ginn ta lə'de kin goto dann njekawnan'gi'ti ningə, maji kadi sii ta'de mbo. Elita ki darɔ de inbe num ki Luwə num me'de'ti par.

²⁹ Ki ɔjido de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, maji kadi de'gi joo eke mutə inbe elita dann'de'ti, ningə ndəgə'gi indəi manji ta lə'de oy.

³⁰ Re Luwə elta ki de madi ki rangi dann nje kawnan'gi'ti ningə, maji kadi njekeltakita Luwə'ti ki kete uti ta'ne dɔ kelta'ti.

³¹ Tado ingi pəti, asi kadi elitakita Luwə'ti ɔsi go nan go nan kadi ndoi nan nya, uləi dingəm me nan'ti.

³² *De'gi ki njekeltakita Luwə'ti awi ki tɔgi dɔ kadikare'ti ki Luwə adi'de.

* 14:21 14.21 Ejay 28.11-12

³³ Tado Luwə in Luwə ki njera nya ki ta'a ala mban el, nan in Luwə ki nje kadi de'gi kisimaji. Toki njekawnan'gi isi rai dann'de'ti lo'gi'ti ki dangi dangi,

³⁴ maji kadi dene'gi sii ki ta'de mbo dann njekawnan'gi'ti. De adi'de tarow kadi elita el. Ningə, kadi uləi do'de ginn togi'ti toki ndukun el'n.

³⁵ Re nya madi ki gəri ginn'ə ar njay el to ningə, kadi dəji ngaw'de'gi me kəy'ti. Tado in nya ki gorow'ə'ti el kadi dene elta dann njekawnan'gi'ti.

³⁶ In ingi par ə ta lə Luwə ulə ngirə'ne ro'se'ti kete wa? Eke ingi par ə re te dann'se'ti wa?

³⁷ Re de madi mər me'ne'ti kadi n'in njekeltakita Luwə'ti, eke n'in nje kaw ki kadikare lə Ndil ningə, maji kadi de'ə gər toki nya'gi ki m'ndangi m'adi'se kin in ro Burəbe'ti.

³⁸ Re de madi mbəti kadi gər nya'gi kin ningə, to taga kadi Luwə gər de'ə kin el to.

³⁹ Be ə, ngannkon'm'gi, sangi row kadi elita ki ta Luwə'ti, ningə ononyi'se kadi ogi do kel ndonnta'gi ki de gər do'a el.

⁴⁰ Nan k'in ə kadi nya'gi pəti rai nya gorow'ə'ti um alai mban el.

15

Ta kində taa lə Jeju Kirisiti lo koy'ti

¹ Ngannkon'm'gi, m'olo me'se do Poyta'ti ki maji ki ndo ki m'ilə'se mbər'ə kete kakin. In ta ki taai ə uwəi go'ə sə'm biti bone.

² In Poyta ki maji kin ə adi'se kaji, loki uwəi go'ə sə'm toki ndoki m'ilə'n'se mbər'ə. Re in be el ningə, kunme lə'se in nya ki pasira kare.

³ Tado nyando ki dəkete ki madi'se in nyando ki m'inbe ə m'taa. Adi in Kirisiti ki oy tado majel'gi lə'je toki makitu lə Luwə el'n*.

⁴ Duwi'ə ra ndo mutə ningə te lo koy'ti toki ndangi me Makitu'ti lə Luwə†.

⁵ Te bus ki ro Piyər'ti taa ki ro njendo'gi'ti ki dogi gidə in joo to‡.

⁶ Go'ti gogi ningə, te bus ki ro ngannkon'nan'gi'ti ki asi bu mi ki gidə ki kawinan. De'gi ngayn dann de'gi'ti kin sii ki do'de taa bay. Ki madi'gi dann'de'ti ə oyi.

⁷ Go'ti bay, te bus ki ro Jaki'ti taa ki ro njekawkulə'gi'ti pəti to.

⁸ Go'de'ti pəti ningə, te ki ro m'ti bus, m'in ki m'in ngonn ki kor§.

⁹ M'in ki du dann njekawkulə'gi'ti pəti, tado m'asi kadi de bari'm nje kawkulə el. M'asi el, tado m'in nje kadi kon Njekawnan'gi lə Luwə*.

¹⁰ Nan in ki takul memaji lə Luwə ə m'təl'n de ki be kin bone. Ningə memaji li'ə tado lə'm in nya ki pasira el to. Tado m'ra kulə m'utə ndəgi njekawkulə'gi pəti. K'in ə in m'in ki do'm ə m'ra kulə kin el, nan in memaji lə Luwə ə in sə'm.

¹¹ In be ə, re in m'in eke ndəgi njekawkulə'gi kaa, in Poyta ki maji ki kare inbe kin ə j'isi j'ilə'se mbər'ə kadi uni me'se.

Ta kində taa lə nje koy'gi lo koy'ti

¹² J'in j'isi j'iləmbər kində taa lə Kirisiti lo koy'ti, ə de'gi madi dann'se'ti eyina: «Nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el» to kin, in ta ki bann dana?

¹³ Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, Kirisiti kaa ində taa lo koy'ti el to.

¹⁴ Ə re Kirisiti ində taa lo koy'ti el ningə, j'iləmbər pasira kare, taa kunme lə'se ka in nya ki pasira to.

¹⁵ Re in ki ro'ta'ti, kadi nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el, ə j'ingi j'eli j'eyina: «Luwə te ki Kirisiti lo koy'ti» ningə, lo kin'ti, ji təl nje mannaji ki ngom do Luwə'ti. Tado Luwə te ki Kirisiti lo koy'ti el.

¹⁶ Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, Kirisiti ka ində taa lo koy'ti el to.

* 15:3 15.3 Ejay 53.5-12 † 15:4 15.4 Pa'gi 16.10; Oje 6.2 ‡ 15:5 15.5 Luk 24.34, 36; Mat 28.16-17; Mrk 16.14; Jan 20.19 § 15:8 15.8 KNK 9.3-6 * 15:9 15.9 KNK 8.3

17 Ə re Kirisiti ində taa lo koy'ti el ningə, kunme kadi lə'se in nya ki pasira kare, sii me majel'ti lə'se ba bay.

18 Ningə nje'gi ki oyi me tɔ Kirisiti'ti kaa ta'de tinyi kɔ tɔ.

19 Re nya kindəmedɔti lə'je ki j'uni me'je dɔ'ti me tɔ Kirisiti in tado nya'gi ki bone par ningə, j'in nje kumtondoo ki utə ndəgi de'gi pəti.

20 Nan k'in ə, Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti toki rɔta'ti. In kandi ki dɔkete lə nje'gi ki oyi.

21 Ningə, toki in ki gorow lə de ki kare ə koy re'n dɔ de'gi'ti me dɔnangi'ti kakin ə, ki gorow lə de ki kare, nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti tɔ.

22 Toki koy ɔri'n go de'gi'ti pəti me tɔ Adam'ti kakin ə, de'gi pəti a təli kadi sii ki dɔ'de taa me tɔ Kirisiti tɔ†.

23 Kin ə, kində taa lo koy'ti kin a in kigo lowə go lowə. Kirisiti a ində taa kete to kandi ki dɔkete, ningə dɔkagilo təl'ə'ti, nje'gi ki uni me'de adi'ə a indəi taa lo koy'ti tɔ.

24 Go nya'gi'ti kin pəti ningə dɔboy nya'gi a re. Kirisiti a tuji ndil'gi ki majel, ki tɔgi konbe'gi, ki tɔgi ndil'gi ki majel, bay taa a təl ki konbe adi Luwə ki Baw.

25 Tado, maji kadi Kirisiti a onbe biti kadi Luwə ulə njeban'gi li'ə ginn nja'a'ti‡.

26 Ningə, njeban ki dɔboy'ti ki a tuj'ə in koy.

27 Tado makitu lə Luwə ene: «Luwə ulə nya'gi pəti ginn nja'a'ti§.» Ningə k'el k'ene «nya'gi pəti in ginn tɔg'ɔ'ti» kin ɔji kadi Luwə in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti tɔ el. In Luwə ə ulə nya'gi pəti ginn tɔgi'ti lə Kirisiti.

28 Dɔkagilo ki nya'gi pəti in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti ningə, Ngonn inbe ki dɔ'ne a ulə dɔ'ne ginn tɔgi'ti lə Luwə ki njekulə nya'gi pəti ginn tɔg'ɔ'ti, kadi Luwə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti tɔ.

29 Re in be el ningə, nje'gi ki adi isi rai'de batəm tado njekoy'gi'ti kin a rai be tado kingə ri me'ti wa? A ingəi ri me'ti loki nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el wa?

30 Taa j'inbe kaa, ki tado ri ə ki ndɔ'gi pəti j'uləi rɔ'je ji koy'ti wa?

31 Ki rɔta'ti, ngannkon'm'gi, ki ndɔ'gi kare kare pəti m'ra ta koy'ti. Ningə m'ingə rɔnel ki takul'se ki kində rɔ nan'ti lə'je me tɔ Jeju Kirisiti, ki in Burəbe lə'je.

32 Me bebo'ti ki Epeji, m'ɔ ki da'gi ki mu. Ningə re in ki gorow nyara lə darɔ par ə, in ri ə m'a m'ingə me'ti wa? Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, adi «j'usɔi ge j'anyinan ge nan lo ti ə j'a j'oyi*.»

33 Ədi rɔ'se el, «Ndole nan ki njeramajel ə a təl njeramajel tɔ».

34 Maji kadi in təli mərta ki maji, ə inyəi ta ra majel. Tado de'gi madi ngayn dann'se'ti gəri Luwə el. M'elta kin be kadi adi'se rɔsɔl.

Darɔ ki ində taa lo koy'ti

35 De'gi madi a dəji ta eyina ke ki gorow ki bann ə de'gi a indəi taa lo koy'ti wa? Eke a indəi taa ki darɔ ki bann wa?

36 In mbo de'gi, kandi ko ki diw kin, re oy el ə, a uwə el tɔ.

37 Ningə in darɔ nya inbe ki diw kin ə a uwə el, nan in kanda ki me'ti. Dɔmaji ə in kandi tei, eke kandi nya madi ki rangi.

38 Luwə inbe ad'a darɔ kigo me ndigi'ti lə'ne. Ningə kandi nya ki ra ra kaa, Luwə ad'a kadi rɔ ki sow dɔ'a.

39 Darɔ'gi pəti toi dangi dangi um taainan el. Darɔ de'gi to ta dangi, darɔ da'gi to ta dangi, darɔ yəl'gi to ta dangi, taa darɔ kanji'gi to ta dangi tɔ.

40 Nyakində'gi ki dɔran'ti, ndolo'de in dangi taa nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne ndolo'de in ta dangi tɔ.

† 15:22 15.22 Lotum 3.17-19; Rɔm 5.12-21 ‡ 15:25 15.25 Pa'gi 110.1 § 15:27 15.27 Pa'gi 8.7 * 15:32 15.32 Ejay 22.13

⁴¹ Kadi ɔsi ta dangi, nanyi nda ta dangi, taa mee'gi ndonyi'de to ta dangi tɔ. Ningə darɔ mee'gi inbe kin kaa ndonyi'de to dangi dangi bay tɔ.

⁴² Be ə, kində taa lə koy'ti lə nje koy'gi kaa to be tɔ. Darɔ de ki duw in darɔ ki a ndu'm, nan darɔ ki a ində taa lo koy'ti in darɔ ki a ndu'm el.

⁴³ Duwi'ə to darɔ ki dangi'ti, nan a te lo koy'ti ki darɔ ki kɔsikurə; duwi'ə to darɔ ki tɔg'ɔ goto, nan a te ki darɔ ki tɔgi.

⁴⁴ Duwi'ə to darɔ de, nan a te lo koy'ti ki darɔ kigo Ndil'ti. Toki darɔ kigo lo de'ti to kakin ə, darɔ kigo ndil'ti kaa to non tɔ.

⁴⁵ In be ə, makitu lə Luwə ene: «Adam ki dɔkete in de ki nje kisi ki dɔ'ne taa†», ningə Adam ki dɔboy'ti in Ndil ki nje kadi de'gi kajɪ.

⁴⁶ In Adam kigo Ndil'ti ə re kete el, nan in in kigo darɔ'ti ə re kete, ningə in kigo Ndil'ti uti go'ə.

⁴⁷ Adam ki dɔkete in de ki dɔnangi'ti ne, tado in bu dɔnangi ə Luwə uwə. Nan Adam ki nja joo in dɔran'ti taa ə re.

⁴⁸ Be ə, de ki Luwə ra'a ki bu dɔnangi ta nan ki nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne, ə de ki in dɔran'ti taa, ta nan ki nyakində'gi ki dɔran'ti taa tɔ.

⁴⁹ Ningə, toki jɪ tai nan ki de ki rai'ə ki bu dɔnangi kakin ə, j'a tai nan ki in ki in dɔran'ti taa tɔ.

⁵⁰ Ngannkon'm'gi, m'el'se madi oy toki darɔ ki mosi asi kadi oo Konbe lə Luwə el, taa darɔ ki ndum asi kadi te lo'ti ki dum ndum, el tɔ.

⁵¹ M'ge kadi in gəri nya ki to lo kiyə'ti kin: J'in pəti j'a j'oyi el, nan j'in pəti j'a mbəli rɔ'je.

⁵² Tow ki dɔboy'ti a ɓar ningə, to to bəlkum ki kində sipi be par ə de'gi pəti a mbəli. Loki tow a ɓar ningə, nje koy'gi a indəi taa ki rɔ ki a dum ndum, ningə j'in, j'a mbəl rɔ'je.

⁵³ Tado maji kadi rɔ ki ndum təl rɔ ki dum ndum, taa rɔ ki koy kadi təl rɔ ki dum koy num tɔ.

⁵⁴ Loki rɔ ki ndum a təl rɔ ki dum ndum, ə rɔ ki koy a təl rɔ ki dum koy ningə, ta ki makitu lə Luwə ene:

«Rɔ təti koy biti‡» kin tɔlta'ne.

⁵⁵ «In koy, təti rɔ lə'i in ra wa?

In koy, kəngi in ra wa§?»

⁵⁶ Kəngi koy in majel, ningə tɔgi majel in ndukun tɔ.

⁵⁷ Adi jɪ rai oyo Luwə ki adi jɪ təti rɔ ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

⁵⁸ Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki njendigɪ lə'm, uwəi tɔgi'se ba, rai dɔ nja'se'ti me kulə'ti lə Burəbe kanji kɔr kɔ. Tado kon ki isi ingəi me kulə'ti lə Luwə kin in kare pasira el.

16

Nyakaw tado njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Ki ɔjido nyakaw tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti*, m'dəji'se kadi rai toki m'ɔji'n Njekawnan'gi ki dɔnangi Galasi'ti kin be tɔ.

² M'el'se kadi ndɔ ki dɔkete lə ndɔ'gi ki siri pəti, kadi de ki ra dann'se'ti, ɔr nya me nya'ti lə'ne ində taa dangi tado kulə kin. Kadi ɔr kigo tɔg'ɔ'ti ki Luwə adi'n'ə. Rai be kadi m're ɓay taa in kawi nya, el.

³ Ningə, dɔkagilo ki m'a m'te dann'se'ti ə, m'a m'ulə ki de'gi ki inbe'gi mbəti'de, Jerujalem'ti. M'a m'adi'de makitu ji'de'ti kadi awi ki kadikare'gi lə'se.

⁴ A kin ə re to kadi m'inbe m'aw ki rɔ'm ningə, a awi sə'm nan'ti tɔ.

† 15:45 15.45 Lotum 2, 7 ‡ 15:54 15.54 Ejay 25.8 § 15:55 15.55 Oje 13.14 * 16:1 16.1 Rɔm 15.25-26

Kɔji kaw mbah læ Pol

⁵ M'a m'te rɔ'se'ti non ki tarow ki Maseduwann'ti. Tado, m'a m'ində dɔnangi ki Maseduwann gangi†.

⁶ Dɔmaji ə, m'a m'ra ndo'gi rɔ'se'ti. Be el ə ɓar kaa a gangi do'm'ti rɔ'se'ti, kadi to indəi m'in ta row'ti adi m'aw lo ki maji kadi m'aw'ti.

⁷ Kaw'm kin, m'ge kadi re Luwə ndigi sə'm do'ti ningə, m'ra sese ndo'gi asi tati. Kadi m'oo'se ki nja'm taa par el.

⁸ Ningə, m'a m'nji me ɓebo'ti ki Epeji biti dɔkagilo Pantəkoti'ti.

⁹ Nje bangi læ'm in ngayn Epeji'ti, nan tarow to tagira non'm'ti bətəngi kadi m'ra kulə læ'm‡.

¹⁰ Re Timote re te dann'se'ti ningə§, rai'ə adi in ki rɔnel dann'se'ti, tado in ka isi ra kulə læ Burəbe to m'in be to.

¹¹ Kadi de madi kare dann'se'ti kid'ə el. Ningə kadi indəi'ə ta row'ti kadi re te rɔ'm'ti ki maji. Tado m'nji m'nginə ki ndəgi ngannkon'je'gi.

¹² Ki ojidə ngonkon'je Apolosi, m'ulə dingəm me'ə'ti ngayn kadi aw rɔ'se'ti, ində rɔ'ne nan'ti ki ngannkon'gi ki isi awi ki rɔ'se'ti, nan me'ə ndigi kaw ki ngosine'ti kin el ɓay*. Ndo ki ingə row ə a aw ɓay.

Ta ki kɔji ki dɔboy'ti ki kuwə ji nan

¹³ Sii do nja'se, ə rai lo ra'se'ti me kunme'ti læ'se, rai dingəm ə uwəi tɔgi'se ba.

¹⁴ Maji kadi rai kulə'gi pəti me ndigi nan'ti.

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'gər kadi in gəri Stepanasi ki de'gi ki me kəy'ti li'ə maji†. In de'gi ki dɔkete ki uni me'de dɔnangi'ti ki Akay. Ningə, kigo me ndigi'ti læ'de, uni rɔ'de kadi rai ki de'gi læ Luwə. Be ə, m'dəji'se nya kare ɓay.

¹⁶ Maji kadi, in təli rɔ'se go ta'ti læ de'gi ki be kin, ə in təli rɔ'se go ta'ti læ de'gi ki indəi rɔ'de ta kulə'ti isi rai se'de to.

¹⁷ Rɔ'm nəl'm ngayn do re'ti læ Stepanasi, ki Portunatus, ki Akaykus. Tado, rai nya'gi ngayn adi m'in tor'se'ti.

¹⁸ Uwəi hangal'm indəi nanga toki rai sese kakin be to. Maji kadi gəri kɔsikurə de'gi ki be kin.

¹⁹ Njekawnan'gi ki dɔnangi Aji'ti uwəi ji'se. Akilasi in ki Pirisil‡, nan'ti ki njekawnan'gi ki sii me kəy'ti læ'de uwəi ji'se ngayn to.

²⁰ Ngannkon'gi pəti uwəi ji'se. Maji kadi uwəi ji nan mbunə'se'ti ki rɔnel.

²¹ Ningə, in m'in Pol inbe ə m'ndangi ta kuwə ji kin ki ji'm.

²² Re de madi dann'se'ti ndigi Luwə el ningə, kadi Luwə man'a. Maranata, Burəbe re.

²³ Kadi memaji læ Burəbe Jeju in nan'ti sese.

²⁴ M'ndigi'se kare kare pəti me kində rɔ nan'ti me to Jeju Kirisiti.

† 16:5 16.5 KNK 19.21 ‡ 16:9 16.9 8-9; KNK 19.8-10 § 16:10 16.10 4.17 * 16:12 16.12 KNK 18.24 † 16:15 16.15 1.16 ‡ 16:19 16.19 KNK 18.2

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi kin toji toki lo ngan mbunə Pol'ti ki njekawnan. Takasinan el ində mbunə njekawnan'ti ki Pol ojido kojitara kaw mbah lə Pol ki inbe yəti rangi num ta ojido togi ki ingə kadi in njekawkulə. Ki gorow təm go ta, rai adi takasinan el kakin goto mbunə'de'ti nga. Kulənoji ki maji yo ə təl to dann Pol'ti ki njekawnan gogi nga. Be ə Pol ndangi makitu kadi or'n ginn nya ki ra ta adi kulənoji ki dann'de'ti ki njekawnan ngan ki adi yəti'n kojitara kaw mbah lə'ne. Elta ronel lə'ne ki ojido noji ki uləi nan'ti ningə elta ra'n rə ndoo tado nyamaji'gi ki kadi rai ki njekunme'gi ki donangi Jude'ti ki sii me ndoo'ti. Go'ti elta orta do'ne'ti toki n'in njekawkulə. Togi ki kadi n'ra'n kulə to njekawkulə kin n'ingə ki rə Burəbe'ti (10.8).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-11. Kulənoji ki to mbunə Pol'ti ki njekawnan 1.12-7.16. Mbon nyamaji'gi kinan'ti tado njekunme'gi ki sii Jude 8-9. Pol un ta el or'n ta do'ne'ti toki n'in njekawkulə 10-13.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə, nan'ti ki ngonkon Timote, j'uwə ji'se in *Njekawnan'gi lə Luwə ki sii Korenti'ti, taa j'uwə ji de'gi lə Luwə ki sii donangi'ti ki Akay'ti ki ta'a ba pəti to*.

² Kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə in ki Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Pol ra oyo Luwə

³ J'ulə toji do Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti. Baw'je ki memaji li'ə to mbar mbar, ki in Luwə ki nje solme me nya'gi'ti pəti.

⁴ In ə in nje sol me'je do kon'gi'ti ki dangi dangi, kadi j'in kaa ji sol me de'gi ki kon'gi ki dangi dangi tei do'de'ti to. Kadi ji sol me'de ki me sol ki j'ingə rə'a'ti.

⁵ Be to ə, toki j'ingə'n kon lə Kirisiti ngayn, Kirisiti sol me'je ngayn to.

⁶ Re j'isi j'ingə kon ə, in kadi me'se sol'n, taa in tado kaji lə'se to. Re me'se sol ə, in kadi adi'se me sol to. Nga ningə, me sol kin a ra kadi to uwəi togi'se ba me kon'ti toki j'isi j'ingə kon kin be to.

⁷ Lo kin'ti, j'ində me'je do'se'ti njiriri, tado ji gər kadi loki isi indəi rə'se nan'ti se'je do kon'ti, isi indəi rə'se nan'ti se'je do me sol'ti ki j'isi j'ingə to.

⁸ Ngannkon'm'gi, ji ndigi kadi in gəri go kon ki te do'je'ti donangi Aji'ti kin. De'gi adi'je kon kadi ki dum kelta'a, in kon ki aldo singə'je. De ki ində me'ne do'ti kadi n'a n'isi ki do'ne taa goto.

⁹ J'in j'ində me'je'ti kadi j'in de'gi ki gangi ta koy do'je'ti nga. Ningə in be kadi j'uwə'n kul rə'je'gi inbe el, nan kadi j'uwə'n kul Luwə ki nje kadi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti.

¹⁰ In in ə taa'je ta ko koy'ti kin, ningə a nanyi ki lo taa'je kilə taa'ti bay. In ə j'ində me'je do'a'ti, kadi a taa'je ta ko koy'ti kin bay.

¹¹ Ningə, inbe'gi kaa isi indəi rə'se ta'ti to, me kelta'ti ki Luwə tado lə'je. Luwə a ra se'je maji ki row nya ki de'gi ngayn dəji tado lə'je. Lo kin'ti, maji kin a təl nya ra oyo lə de'gi ngayn tado lə'je to.

* 1:1 1.1 KNK 18.1

Pol yæti ndu'ne ojido kaw mbah læ'ne

¹² Nya ki adi'je ronel, me'je uwæ'je ki ta el, ji gær kadi njiyæ'je dann de'gi'ti ki gæri Luwæ el, in ki hal ki söl lóm lóm, ki nya ra ki róta'ti ki in rō Luwæ'ti. Ningæ in njiyæ ki ji njiyæ ki gosi læ de el, nan ki ra maji læ Luwæ. Kibo ngayn, in ki panjiyæ kin æ ji njiyæ'n ki rō'se'ti.

¹³ Ta ki ji ndangi j'adi'se kin, in ta madi ki rangi el, nan in nya ki tudæi æ in gæri me'æ inbe kin par. Nga ningæ, m'gær kadi a gæri me'æ ar njay bay.

¹⁴ Toki in gæri nden nga kin, a in gæri ar njay, ndo tæl Buræbe Jeju'ti ki j'a j'in nya ronel læ'se toki a in nya ronel læ'je kin be tō.

¹⁵ Ki me ki tinyi kati kin æ, m'ndigi kadi in gæi æ m'te do'se'ti kete, kadi m'adi'se ingæi ra maji ki nja joo.

¹⁶ Nga ningæ kadi m'indæ do'se'ti taa, m'aw dōnangi Maseduwann'ti, æ m'indæ Maseduwann'ti æ†, m'tæl m're do'se'ti gogi bay kadi to rai sæ'm me nya ge'gi'ti læ'm kadi m'aw Jude'ti.

¹⁷ Ndu'm ki m'un kin, m'un ki non be par el, taa ndigi ra'gi læ'm in kigo mærtat'i læ de kadi to m'el m'ene «oyo» æ m'tæl m'ene «jagi» el.

¹⁸ Luwæ in nje ra nya ki low'æ'ti asi kadi mannaji læ'm: ta'gi ki j'eli sese in «oyo» num «jagi» num el.

¹⁹ Tado Jeju Kirisiti, Ngonn læ Luwæ ki j'in ki Silasi ge ki Timote ge‡ j'ilæ'se mbær ta li'æ kin in «oyo» num «jagi» num el. In de ki ta ki a ingæ rō'a'ti in «oyo» par.

²⁰ Ningæ kun ndu'gi læ Luwæ pæti, Kirisiti æ in nje toji de k'ene «oyo» in ki róta'ti, taa in ki gorow li'æ tō æ j'isi j'eli'n j'ene «Amen», tado kulæn toji do Luwæ'ti tō.

²¹ Ningæ in Luwæ æ in nje kadi'je num, ingi num, togi me kindæ rō nan'ti me tō Kirisiti'ti. In æ mbæti'je indæ'je ta dangi tado læ'ne.

²² In in tō æ indæ ndaja læ'ne rō'je'ti to nya læ'ne, taa indæ Ndil'ne me'je'ti to nya ki adi'je dōkete dann nya maji'gi'ti ki indæ taa dangi tado læ'je, kadi a adi'je.

²³ M'in m'dæji Luwæ kadi gangi ta ndo'm, re m'ngom: ningæ in kadi m'tuji me'se el, æ m'tæl m're'n Korenti'ti gogi el.

²⁴ Ningæ ji sangi row kadi j'indæ togi do'se'ti kadi uni me'se el jagi, tado isi uwæi togi'se ba me kunme'ti ne nga. Nya ki j'isi ji sangi, in kindæ rō nan'ti sese do kulæ'ti kadi ingæi ronel.

2

¹ Ki ojido'm, m'oo maji ngayn kadi m'tæl m'aw rō'se'ti gogi el, nan to m'tuji me'se.

² Tado re m'tuji me'se æ, de ki a adi'm ronel goto. De ki a adi'm ronel æ, in ingi ka ki m'a m'tuji me'se kakin par.

³ Ningæ, in ginn'æ kin æ, m'ndangi'n makitu'ti to ndangi m'adi'se* kadi to m'aw ki rō'm el. M'aw ki rō'm el nan to de'gi ki kadi adi'm'in ronel, tæli tuji me'm to tuji yo. M'gær maji ngayn, ki oji do'se, kadi ronel læ'm in ronel læ'se pæti.

⁴ In ki me kon ki ngayn, ki me ki ur mad'a, ki mann non ki tō kum æ m'ndangi'n makitu m'adi'se. Ningæ in kadi m'tuji'n me'se el, nan kadi in gæri ndigi ki m'ndigi'se.

Me Pol söl do de'ti ki nje tuji me'æ

⁵ Re de madi in nje ginn me ki tuji nga æ, in m'in æ tuji me'm el nga, nan in ingi pæti æ tuji me'se. Ki kadi j'eli j'adi aldo maji el æ, tuji me de'gi madi dann'se'ti nga.

⁶ Ningæ ko de ki be kin, ta bulæ de'gi ki kawinan ki do'a'ti inbe kin ka as'a naki.

⁷ In be æ, ki ngosine kin, kadi adi me'se söl do'a'ti, æ ulæi dingæm me'æ'ti, nan to metuji ki aldo maji in uti do'a.

⁸ Lo kin'ti, m'dæji'se kadi oji'æ ndigi ki in ndigi'æ adi gær.

⁹ Nga ningø, ginn ndangi ki m'ndangi makitu m'adi'se in kadi m'nan me'se m'oo ke tæli ro'se go ta'ti me nya'gi'ti pæti wa.

¹⁰ Loki me'se sol dɔ de'ti ki ra nya ki majel, m'in kaa me'm sol dɔ'a'ti tɔ. Nga ningø, re me'm sol, loki nya madi to kadi me'm sol dɔ'ti ə, in tado læ'se ə me'm sol'n takum Kirisiti'ti.

¹¹ Tado kadi *Satan ingø tarow dɔ'je'ti el, tado ji gæri ndigi ra'gi li'ə bæti.

Me Pol ra sururu

¹² Loki m'aw m'te Tirowasi'ti kadi m'ilømbør Poyta ki maji læ Kirisiti, m'oo kadi Burøbe te tarow ta'ti panyi adi'm,

¹³ nan me'm ra sururu, tado m'ingø ngonkon'm Titi el. In be ə, m'inyø njekunme'gi, ə m'un tarow kaw Maseduwann'ti†.

Tæti rɔ me kində rɔ nan'ti ki Kirisiti

¹⁴ J'ulæi toji dɔ Luwə ki ɔy'je ki dɔkagilo'gi pæti adi j'in me rɔ'ti ki Kirisiti tæti kin. Luwə un'je ilø'n mbør læ Kirisiti ki lo'gi pæti adi de'gi gæri'ə to nɔm kagi ki bany'a æti maji ki sanan ki lo lo be.

¹⁵ Lo kin'ti, ji to to nɔm kagi ki bany'a æti maji, ki Kirisiti un adi Luwə be. J'æti maji, tado de'gi ki isi sangi kaji num, tado de'gi ki isi ai tujj'ti num tɔ.

¹⁶ Ki rɔ de'gi madi'ti, in banyi koy ki isi aw se'de koy'ti, nan ki rɔ nje ki nungi'ti, in banyi kaji ki isi aw se'de kaji'ti tɔ. Eke nan ə asi kadi ra kulə kin wa?

¹⁷ J'in ji to to ndægi de'gi ngayn ki isi uni ta læ Luwə to nyara gati kin el. J'eli ta ki rɔta'ti, ki in rɔ Luwə'ti, takum Luwə'ti me kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti'ti.

3

Bærkulø'gi ki me kunmindi'ti ki sigi

¹ Kadi m'dæji m'oo ke j'isi ji sangi kadi ji toji rɔ'je inbe kaa bay wa? Ke kadi ji rai toki de'gi madi isi rai, isi taai makitu lo ki rangi'ti kadi mannaji dɔ'de'ti ki rɔ'se'ti, ingi ki taai makitu ji'se'ti awi ki lo rangi'ti kin be wa?

² Makitu ki kadi mannaji dɔ'je'ti ə, in darɔ'se inbe'gi. In makitu ki ndangi ngarme'je'ti, ki de'gi pæti gæri num isi tudæi num.

³ To ki taga kadi in makitu ki Kirisiti ndangi, adi'je ji'je'ti, ulø'n'je. Kirisiti ndangi ki mann ndangi nya makitu'ti el, nan ndangi ki Ndil Luwə ki nje kisi kumngayira; in makitu ki ndangi dɔ mbal'ti el, nan ndangi ngarme de'ti*.

⁴ In kin ə in me tinyi kati ki j'aw'n takum Luwə'ti ki takul Kirisiti.

⁵ Ningø j'a j'el j'ene in ki tɔgi'je'gi inbe ə ji ra'n nya madi el, nan in ki tɔgi ki in rɔ Luwə'ti.

⁶ In Luwə inbe tɔ ə adi'je tɔgi, adi ji tæl'n nje ra kuløbør'gi me kunmindi'ti ki sigi. In kunmindi ki in ginn Ndukun'ti el, nan in ginn Ndil Luwə'ti. Tado *Ndukun ki ndangi in nje re ki koy, nan Ndil Luwə in nje re ki kaji.

⁷ Kete ndukun in ki ndangi ki gaji ta'gi kare kare go nan'ti dɔ bar mbal'ti, ə kunji tɔbar læ Luwə unji dɔ'ti kin. *Moji ki nje re ki ndukun kakin, takum'ə on por wor wor, ki lo kadi ngann Isirayel'gi gonyi takum'ə goto†. Ningø takum'ə ki on por kin, unji dɔkagilo nden be par ə ginn'ə gangi. Ə re ra kulə ki Ndukun ki nje re ki koy adi kunji be ningø,

⁸ ra kulə ki Ndil Luwə a æti bol ki dum bay.

⁹ Re kulə læ Ndukun ki a aw ki de'gi me ta ki gangi'ti adi kunji ningø, kulə ki kadi Luwə tæl'n de'gi de'gi'ti ki dana takum'ne'ti a adi kunji ki æti bol ngayn bay.

¹⁰ J'asi kadi j'eli j'ene, tɔbar ki dɔkete, kunj'ə goto non tɔbar'ti ki bone kin, ki in kunj'ə ki utø in ki kete sanyi.

† 2:13 2.13 12-13; KNK 20.1 * 3:3 3.3 Tekitaga 24.12; Jeremi 31.33; Ejækøl 11.19, 36.26 † 3:7 3.7 Tekitaga 34.29

¹¹ Kin ə nya ki lo ti ə a ində dər ə ingə tɔbar ningə, nya ki a to biti ki non'ti tɔbar li'ə a əti ɔl ki dum.

¹² Nya ki j'isi nginə ta'a kin ə ra adi j'awi ki me ki tinyi kati.

¹³ J'in ji ra toki Moji ra'n kin el. Moji ki ilə ku takum'ne'ti kadi ngann Isirayel'gi oyi ta tolta kunji ki lo ti ə a goto kin el‡.

¹⁴ Nyagər lə ngann Isirayel'gi goto, dɔ'de boi boi. Ningə biti ɔone kin ka, loki isi tudəi Kunmində ki kəkə ə, ku kin to ba inbe ɔay. To ba, de un kum'de'ti el, tado in ki kində rɔ nan'ti ki Kirisiti ə ku kin a goto'n kɔ takum'de'ti.

¹⁵ Biti ɔone kin ka, loki isi tudəi makitu'gi ki Moji ndangi kin ə, ku madi uti kum'de dɔ nyagər'ti inbe ɔay.

¹⁶ Nan toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: Loki Moji tur rɔ'ne ki rɔ Burəbe'ti par ə un ku kɔ takum'ne'ti§.

¹⁷ Tado Burəbe in Ndil, ningə loki Ndil Burəbe in səm'ti, low'ə'ti kin ə taa k'inyə taa in səm'ti tɔ.

¹⁸ Ningə j'in pəti, ku in ki goto kum'je'ti kɔ, adi ji tɔji tɔbar lə Burəbe rɔ'je'ti toki kɔtirongi a tɔji'n ndil de be. Lo kin'ti, ji mbəl ji to to Burəbe inbe be. Burəbe ki in Ndil adi tɔbar li'ə unji dɔ'je'ti unji kunji ki əti ɔl ki dɔ mad'a'ti, dɔ mad'a'ti.

4

Kirisiti in nan'ti ki njekawkul'gi

¹ Toki in kulə ki Luwə ə adi'je kigo memaji'ti li'ə, tɔgi'je goto ta'ti el.

² J'in ji mbəti nyara ki lo kiyə'ti, ki nya ki to rɔsɔl ki de'gi isi rai. Panjiyə'je in ki lo kədikum nan'ti el, taa ji mbir ta lə Luwə dow kare el tɔ. Loki ji tɔji nya ki rɔta'ti ki taga ə, ji sangi kadi ji taa me de'gi takum Luwə'ti to taa yo.

³ Nga ningə, re Poyta ki maji ki j'isi j'iləmbər'ə kin, to lo kiyə'ti ə, to lo kiyə'ti tado de'gi ki isi awi tuji'ti,

⁴ tado nje ki uni me'de el. Ingi ki ngar nje kində tɔgi'ne dɔ dɔnangi'ti ne, uti kum nyagər lə'de nga adi lo kadi oyi kunji Poyta ki maji lə nje tɔji tɔbar lə Kirisiti kin goto. Kirisiti ki in banakum Luwə inbe.

⁵ Toki rɔta'ti, j'isi j'iləmbər rɔ'je j'inbe el, nan in Jeju Kirisiti ki Burəbe ə j'isi j'iləmbər'ə. Nga ningə j'inbe j'in bər lə'se tado lə Jeju.

⁶ Tado Luwə ki nje k'el k'ene: «Kadi kunji unji dann lo ki diw'ti*» kin ə adi kunjə unji ngann me'je'ti, kadi ji gəri'n tɔbar li'ə ki unji takum Kirisiti'ti kin.

⁷ Ningə nya maji lə Ndil kin, j'oti darɔ'je'ti ki yai ki to to ngoo ki kuwə ki hanji be kin. In be kadi to ar njay toki tɔgi ki əti ɔl kin in rɔ Luwə'ti um in rɔ'je'gi'ti el.

⁸ Kon'gi ki dangi dangi kawinan ki dɔ'je'ti, nan budi singə'gi el; me'je gangi mann, nan j'ore me'je ngan inbe kin.

⁹ De'gi indəi kum'je ndoo, nan Luwə inyə'je kɔ el; tɔti'je nanga, nan tɔli'je el.

¹⁰ Darɔ'je isi oti koy lə Kirisiti ki lo'gi dɔkagilo'gi pəti, kadi de'gi oyi toki Kirisiti isi ki dɔ'ne taa darɔ'je'ti.

¹¹ Tado j'in ki j'isi ki dɔ'je taa, j'isi ta koy'ti ki dɔkagilo'gi pəti tado lə Kirisiti. In be kadi de'gi oyi toki Kirisiti isi ki dɔ'ne taa darɔ'je'ti ki ndɔ madi ə a oy kin.

¹² Lo kin'ti, j'in j'a j'ində taa lo koy'ti kadi to j'isi'n kumngayira ba tɔ.

¹³ Toki in ndil kunme ki kareba ə isi ra kulə me'je'ti, makitu lə Luwə el ene: «In tado kun ki m'un me'm m'adi Luwə ə m'elɔ li'ə†.» Ningə j'in kaa in tado kun ki j'uni me'je j'adi Luwə ə j'elita li'ə tɔ.

¹⁴ Tado ji gər kadi, Luwə ki te ki Burəbe Jeju lo koy'ti kin, a te se'je lo koy'ti ki Kirisiti tɔ. A te se'je kadi ində'je num, ingi num kadi'ne'ti.

¹⁵ Nya'gi pəti ki te dɔ'je'ti in tado maji lə'se. Ningə, lo kin'ti, ra maji lə Luwə a to mbar mbar kadi aw ki dɔ de'gi'ti ki kete kete. Aw ki kete kete kadi to de'gi ki nje kelta ki Luwə, rai'ə oyo ge, piti'ə ge, toi mbar mbar ki dɔ'ti.

¹⁶ In tado kin ə, j'ingə'n tɔgi par par. Re darɔ'je ki k'oo ki kum ne kin ə tɔg'ɔ isi təl ki gogi kaa, ndil'je isi ingə tɔgi ki rangi ki ndɔ'gi ndɔ'gi.

¹⁷ Tado kon'gi ki j'isi j'ingəi'de bone kin, in kon ki dɔkagilo li'ə in nden be par, taa ɔlɔ kəl kare tɔ, loki j'un j'ində kadi tɔji ki ətɪ bɔl, ki bitɪ ki non'ti ki a re go nje'gi'ti kin.

¹⁸ Nya ki j'isi j'anyi ngod'ɔ, in nya ki de oo ki kum'ne kin el, nan in nya ki de oo ki kum'ne el yo. Nya ki de oo ki kum'ne, ndɔ'a in ngayn el, nan nya ki de oo ki kum'ne el, a to bitɪ ki non'ti.

5

Darɔ ki sigi

¹ Ji gər maji kadi re darɔ'je ki j'in me'ti dɔnangi'ti ne, ki to to *kəyku be kin tuji ə, j'awi ki darɔ ki sigi ki in kəy ki Luwə ra adi'je me dɔran'ti non, ki in kəy ki de ra ki ji'ne el. In kəy ki a to bitɪ ki non'ti.

² Tado kisi ki j'isi me darɔ'ti ki in kəyku kin, j'isi tuməi um um, tado ji ge ngayn kadi j'uləi darɔ'je ki dɔran'ti rɔ'je'ti ki to to kəy ki bitɪ ki non'ti dɔ mad'a'ti.

³ Be ə loki re darɔ'je ki dɔnangi'ti goto ə de a oo'je ki rɔ'je kare el.

⁴ Tado kisi'je me darɔ'ti, ki in kəyku kin, ji tumə um um, nya aldɔ singə'je. Ningə ji ndigi kadi j'ɔri rɔ'je kɔ me darɔ'ti kin el, nan ji ndigi kadi j'uləi darɔ ki dɔran'ti dɔ'ti, kadi darɔ ki kumngayira tu dɔ darɔ ki koy.

⁵ Ningə in Luwə inbe ə ində kadi nya'gi kin a rai nya be dɔ'je'ti. In in ə ində Ndil'ne me'je'ti to nya ki adi'je dɔkete dann nya maji'gi'ti ki ində taa dangi tado lə'je, kadi a adi'je.

⁶ Lo kin'ti, j'uwəi tɔgi'je ba ki dɔkagilo'gi pəti. Ningə ji gər kadi loki j'in me darɔ'ti ki dɔnangi'ti ne kin bay ə, j'in gidi kəy'ti lə'je, sanyi ki Burəbe.

⁷ Toki rɔta'ti, in ki takul kunme ə j'isi j'aw'n, um in kum'je ə oo lo ə j'isi j'aw'n el.

⁸ J'uwə tɔgi'je ba ə j'isi j'aw'n, ningə ji ndigi ngayn kadi j'inyə darɔ kin, ə j'aw j'ində be kadi Burəbe'ti.

⁹ Nga ningə, re j'isi'n me darɔ'ti kin, eke ji tus'ə j'inyə, nya ki uwə me'je, in ta kadi ji nəl Burəbe.

¹⁰ Tado maji kadi j'a ji te kare kare kadi ji ra non Kirisiti'ti, lo gangi ta'ti li'ə. De ki ra kaa a ingə nya ki sɔw dɔ'ne, kigo kulə ra'a'ti ki un darɔ'ne ra'n: ki re in'n kulə ki maji eke kulə ki majel.

¹¹ Ginn nya ki kadi ji bɔl'n Burəbe, ji gər maji, in ə j'isi sangi row kadi ji buki'n de'gi go'je'ti. Luwə gər'je ar njay, ningə m'gər kadi ingi kaa, ki kadi elita ki ngom el ə, in gəri m'in ar njay tɔ.

¹² Ji ndigi kadi ji təl j'elita dɔ rɔ'je'ti rangi bay taa kadi in gəri'je, el, nan j'un sese tarow kadi rɔ'se nəl'se dɔ'je'ti. Lo kin'ti, a ingəi ta ki kadi a turi de'gi'ti ki isi indəi gu'de ki nyara ki gidi'de'ti ne kare, um nyara ki ngarme'de'ti el kam.

¹³ Re in rɔta'ti kadi j'in de'gi ki dɔ'je goto ə, in tado lə Luwə ə dɔ'je goto'n, a re j'in nje kumkar'gi tɔ ə, in tado lə'se ə j'in'n nje kum kar'gi tɔ.

¹⁴ Toki rɔta'ti, ndiginan lə Kirisiti onbe dɔ'je'ti, j'in ki ji gər toki de kareba oy tado de'gi pəti, adi de'gi pəti oyi kin.

¹⁵ Oy tado de'gi pəti, kadi de'gi ki sii ki dɔ'de taa, sii tado lə'de inbe'gi el nga, nan tado lə de ki oy ə ində taa lo koy'ti tado lə'de kin.

¹⁶ Nga ningə, j'a j'oo'de kigo k'oo'ə'ti lə'de el bitɪ nga. Re kete j'in, j'oo Kirisiti kigo k'oo'ə'ti lə'de ka, ki ngɔsine kin, j'a j'oo'ə be el ratata nga.

17 Re de ində rə'ne nan'ti me tɔ Kirisiti'ti ə, in nyakində ki sigi. Nya'gi ki kɔkɔ dəri kɔ, nya'gi ki rə'a'ti pəti, təli nya ki sigi.

18 Ningə nya'gi kin pəti in rɔ Luwə'ti, ki nje təl kulə'je noji nan'ti sə'ne, ki row lə Kirisiti. Luwə ki adi'je kulə kulə de'gi noji nan'ti si'ə inbe.

19 Tado in Luwə ə, ki row lə Kirisiti, ulə'n de'gi ki dɔnangi'ti, noji nan'ti sə'ne, ki kanji tudə majel'gi lə'de ki rai. Nga ningə, ində taa kulə noji nan'ti ta'je'ti kadi j'iləmbər'ə.

20 J'in de'gi ki Luwə ulə'je to nje ra kulə tor Kirisiti'ti. Nga ningə, Luwə un'je bari'n'se ki rə'ne'ti. Me tɔ Kirisiti'ti, j'uwə ngonn mbay nja'se ba, uləi noji nan'ti ki Luwə.

21 Kirisiti ki ra majel el, nan Luwə buki majel'gi lə'je ki dɔ'a'ti. Ɔy ki dɔ'a'ti, kadi ki row li'ə, Luwə təl'n'je de'gi'ti ki dana takum'ne'ti.

6

1 Toki j'ində rə'je nan'ti ki Luwə dɔ kulə'ti, ji dəji'se kadi kidi ra maji lə Luwə ki ingəi kin el.

2 Tado Luwə inbe el ene:
«Dɔkagilo'ti ki maji, m'oo dɔ ndu'i,
Nɔ ki in nɔ kaji de'gi, m're m'osi kil'i.»

Nga ningə, dɔkagilo ki maji nga ə to kin, nɔ kaji de'gi nga ə re kin*.

3 Kadi to kulə ki j'isi ra kin ta goto dɔ'ti, ji sangi row kadi ji tugə de madi jigi'ti el.

4 Nya ki j'isi sangi, ji sangi kadi ji toji me nya'gi'ti pəti, toki rɔta'ti, j'in njekuləbər'gi lə Luwə. J'uwə togi'je ba ə ji təl j'uwə bay, me kon'gi'ti, me kumtondoo'ti, me bol'ti,

5 ginn kində'ti lə de'gi, me dangay'ti, ki me sulə'ti ki de'gi suləi bulə de'gi dɔ'je'ti. Me kulə'ti ki alɔ singə'je, lo to bi goto, me bo'ti, kaa j'uwə togi'je ba†.

6 Ji toji kadi j'in njekuləbər'gi lə Luwə me kar njay'ti, me gər Luwə'ti, me koreme'ti, me ramaji'ti. Ndil Luwə in se'je nan'ti, ji ndigi de'gi ndigi ki rɔta'ti, ki kədinan goto'ti.

7 Ji toji kadi j'in njekuləbər'gi lə Luwə me kiləmbər ta'ti ki rɔta'ti, ki j'ilə ki togi lə Luwə. Nya kati lə'je, ki dər rɔ lə'je, in nyara ki dana takum Luwə'ti.

8 De'gi ɔsi kurə'je ge uləi rɔsɔl dɔ'je'ti ge, elita ki majel dɔ'je'ti ge, elita ki maji ge. J'isi j'elta ki rɔta'ti kin ka oyi'je to nje ngom'gi,

9 gəri'je bəti, nan oyi'je to de'gi ki gəri'de el be, j'a ji njiyə ki dɔ'je taa, nan oyi'je to njekoy'gi. Uwəi'je dangay'ti ki kanji təl'je,

10 tuji me'je ka rə'je nəl'je par par. J'in njendoo'gi, nan ji təl de'gi ngayn nje nyakingə'ti, to to nya ki nya lə'je goto be, nan ki rɔta'ti ə, nyakingə'gi pəti in yan'je.

11 In de'gi ki Korenti'ti, j'el kann kumta, ji te me'je ki rə'se'ti.

12 Ji toji'se ndigi ki ji ndigi'se ki taga, nan in ingi ə tei me'se adi'je el.

13 Lo kin'ti, m'el'se ta toki baw ngann'gi a el'n ngann'ne'gi ta kin be. Ningə ji dəji'se kadi ingi kaa, tei me'se adi'je toki j'in ji te'n me'je j'adi'se kakin be tɔ.

Gangi nan ki majel

14 Maji kadi uləi dɔ'se ki non be par ginn jugi'ti ki kareba ki nje ki gəri Luwə el kam el. Nya ki rɔta'ti ki nya ki majel a indəi rə'de nan'ti el; kunji ingi ki lo ki diw asi kadi a indəi rə'de nan'ti el.

15 Lo kadi Kirisiti ingi ki Su ta'de asi nan goto; de ki njekunme kadi Luwə ingi ki de ki nje kunme'ne kadi Luwə el, nya ki a uwəi nan dɔ'ti goto.

16 Nya ki a oro *Kəy lə Luwə ki kagi yo'gi nan'ti goto. Tado j'in ə, j'in Kəy lə Luwə ki nje kisi kumngayira ba toki Luwə inbe el'n ene:

«M'a m'ra be dann'de'ti, ə m'a m'njiyə se'de nan'ti,
m'a m'in Luwə lə'de, ə in a in de'gi lə'm tɔ‡.»

* 6:2 6.2 Ejay 49.8 † 6:5 6.5 KNK 16.23, 19.29, 21.30 ‡ 6:16 6.16 Lebitiki 26.12; Ejəkel 37.27

17 In tado ki be kin ə, Burəbe el'n ene:

«In gangi nan ki de'gi ki gəri m'in el,
ɔdi nya ki to njen el,

ə m'in m'a m'uwə'se ki rɔ'm'tiŋ.»

18 Burəbe ki Nje togi pəti el bay ene:

«M'a m'in Luwə ki Baw'se, ə in, a in ngann'm'gi ki dingəm ki ki dene k'el Burəbe ki
nje togi pəti*.»

7

1 Nje ndigi'gi lə'm, toki j'ingəi kunndu'gi ki Luwə un adi'je be kin, maji kadi j'inbe'gi, j'ari rɔ'je njay do nya'ti ki a njenyi ki darɔ'je ki ndil'je. Ningə adi j'indəi rɔ'je ta dangi me bol Luwə'ti.

Rənel lə Pol

2 Indəi'je ngarme'se'ti! De madi ki ji ra si'ə nya ki low'ə'ti el goto, de ki ji to ko nya li'ə goto, taa de ki j'ədi'ə ji taa nya li'ə kaa goto to.

3 Ningə m'elta kin be kadi m'gangi'n ta do'se'ti el, tado m'el kete nga toki j'ində'se ngarme'je'ti kadi re in koy ə koy, kaji ə kaji.

4 M'tinyi me'm kati ngayn ki rɔ'se'ti, m'ində gu'm ngayn tado lə'se. M'ingə mesol ngayn, rɔ'm nəl'm ki dum, me kon'gi'ti ki j'ingəi'de.

5 Loki ji re ji te donangi Maseduwann'ti nu kin, lo kərkon goto, j'ingəi kon'gi ki dangi dangi: rɔ gugi gidi'je, bol rosi me'je.

6 Nan Luwə ki njekulə dingəm me de'gi'ti ki nje sol do'de, adi'je togi ki row re lə Titi.

7 Nga ningə, in re lə Titi par ə adi'je togi el, nan in togi ki adi'ə kin to ə adi'je togi. Titi el'je toki in ndigi ngayn kadi oyi m'in, taa mann non re kum'se'ti num, ta on me'se num tado lə'm. Lo kin'ti, m'ingə rənel ngayn do mad'a'ti bay.

8 Re makitu ki m'ndangi m'adi'se kete kin tuji me'se kaa, m'ndingə rɔ'm do'ti el. Re m'ndingə rɔ'm do'ti ə, in tado k'oo ki m'oo kadi tuji me'se dokagilo madi'ti*.

9 Ningə ki ngəsine kin, rɔ'm nəl'm tado me'se ki tuji kin el, nan tado k'in ki metuji lə'se aw sese adi inyəi gorow njiyə'se ki majel kɔ. Me'se ki tuji kin ə in nya ki Luwə ndigi, adi j'in j'el toki nya madi ki majel kare ki ji ra sese goto.

10 Tado metuji ki nəl Luwə, re ki k'inyə gorow njiyə ki majel kɔ, kadi te ki de kaji'ti, ki kanji kadi de ndingə rɔ'ne do me'ti ki tuji kin. Nan metuji ki de inyə'n row nya ra'ne ki majel kɔ el, a re ki koy.

11 Ki ngəsine kin, inbe'gi oyi kandi metuji ki nəl Luwə kin ki kum'se: Ra adi toi bi do rɔ'se'ti el! Dəji me sol ki rɔ tinyi'se num, ndingəi rɔ'se ngayn num, bol təl'se num, in ndigi ngayn kadi oyi m'in num, ta on me'se tado lə'm num, taa ta'se in do de'ti ki ra nya ki gorow'ə'ti el kakin num to. Toji me nya'gi'ti pəti toki ojido ta kin ingi, ari njay.

12 Nga ningə, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado lə de ki ra nya ki low'ə'ti el kin el num, taa tado lə de ki nya ki gorow'ə'ti el kin tuji me'ə el num to. Nan in kadi inbe'gi, oyi tingə ki in tingəi bil tado lə'je kin ki kum'se, takum Luwə'ti.

13 In kin ə in nya ki adi'je togi. Ningə j'ingə togi par el, nan j'ingə rənel kibo ngayn inbe bay to, loki j'oo nəl ki rɔ Titi nəl'ə tado kuwə ki ingi pəti uwəi hangal'a indəi nanga me hal'se'ti ki toji.

14 Kində ki m'un'se m'ində'n gu'm ki rɔ'a'ti kin, rɔ'm sol'm el. To ki ka ki j'el'se ta ki rɔta'ti ki ndo'gi, piti ki ji piti'se non Titi'ti toji rɔ'ne ki taga kadi in ta ki rɔta'ti.

¹⁵ Lo kin'ti, rɔ'a nəl'ə ngayn bay dɔ'se'ti, loki me'ə olo dɔ təlɔ go ta'ti lə'se pəti, ki kuwə ki uwəi'ə ki rɔ'se'ti ki buki nan'ti ki bol.

¹⁶ Rɔm nəl'm ngayn adi m'ində me'm dɔ'se'ti me nya'gi'ti pəti.

8

Kaw nya tado ra'n ki njekunme'gi ki Jerujalem

¹ Ngannkon'm'gi, ji ndigi kadi in gəri maji ki Luwə ra ki Njekawnan'gi ki donangi Maseduwann'ti kin.

² Kon'gi ki dangi dangi te dɔ'de'ti, nan be kaa rɔ'de nəl'de ki aldo maji, adi me ndoo'ti lə'de ki ngayn inbe kin kaa, uni nya maji'gi lə'de ngayn ki me ki kare.

³ M'man naji lə'de dɔ'ti toki uni kigo tog'i'de'ti, ki madi'gi uni ki aldo tog'i'de inbe bay. Ningə in ki me ndigi lə'de inbe ə adi.

⁴ Dəji'je ə təl dəji bay, kadi j'adi'de tarow kadi n'ingi kaa n'uləi ji'de me nyakaw'ti tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti kin tɔ*.

⁵ Rai nya ki aldo in ki j'ində me'je dɔ'ti kadi a rai. Uni rɔ'de inbe adi Burəbe kete, ningə go'ti, uni adi'je tɔ, kigo ndigi'ti lə Luwə.

⁶ In tado kin ə, j'ulə'n dingəm me Titi'ti kadi təl aw tɔlta kulə nyakaw tado ra maji kin, toki ulə'n ngirə dann'se'ti nga kin.

⁷ Nga ningə, toki in nje nya ki to mbar me nya'gi'ti pəti, adi in me kunme'ti lə'se, me kuji kelta'ti lə'se, me nyagər'ti lə'se, me tingə bil'ti ki kanji to bi dɔ rɔ'se'ti, ki me ndigi nan'ti ki ji toji'se row'ə, maji kadi toji toki kuləra maji'gi lə'se kin in nyakingə lə'se ki to mbar mbar.

⁸ Ningə m'el'se toki in ndu ə m'un madi'se el; re m'el'se ta tingəbil lə madi'se'gi ə, in kadi ingi, oji ndiginan lə'se ki rɔta'ti adi de'gi gəri, me nyakaw'ti kin.

⁹ Tado in gəri memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti maji. Kirisiti ki in njenyakingə, nan ra rɔ'ne njendoo'ti tado lə'se, kadi me ndoo'ti li'ə, ingi, təli nje nya'gi.

¹⁰ In ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo ə m'el dɔ'ti. Ningə in ta ki sow dɔ'se inbe'gi maji, tado ingi, ə in de'gi ki dɔkete ki rai kulə kin bal'ti ki dər. In de'gi ki dɔkete me ra'a'ti par el, nan in de'gi ki dɔkete me kun ndu'ti tado ra'a.

¹¹ Ə ki ngosine kin, maji kadi tɔlita kulə kin, tado kadi, kigo tog'i'se'ti, kulə ki rai nga num, ndigi ra'a num, sii nan'ti lay.

¹² Tado, loki de adi nya ki me ki kare, Luwə taa nya li'ə ki adi kin kigo tog'ɔ'ti ki me kəy'ti, um nya ki awi'n el par ə, Luwə a ində me'ne dɔ'ti el.

¹³ Ningə in ta kadi ji ra'se kadi osi me ndoo'ti el. Osi me ndoo'ti kadi in soti ki madi'se'gi el, nan in ta kadi asi nan yo.

¹⁴ Ki ngosine kin, ki nya lə'se ki to mbar kin, asi kadi a rai ki nje ki yan'de to rɔ'de, ningə ndɔ ki nya lə'de a to mbar ə nya to rɔ'se ə, a rai sese tɔ. Lo kin'ti ə a asi nan,

¹⁵ toki makitu lə Luwə el'n ene:

«De ki ɔy ngayn, de oo pa nya li'ə el, ningə de ki ɔy ngayn el, nya ki du'ə goto†.»

Titi ki madi'ne'gi madi awi Korenti'ti

¹⁶ J'uləi toji dɔ Luwə'ti ki ra adi ta lə'se to rɔ Titi toki to'n rɔ'm kin be tɔ.

¹⁷ Titi ndigi ta ki j'ində non'a'ti kadi təl aw rɔ'se'ti. Ningə kete bay taa ka, inbe ki dɔ'ne to rɔ'a ngayn tado lə'se, adi in ki me ndigi li'ə inbe ə isi awi'n rɔ'se'ti.

¹⁸ J'ulə ngonkon'je kare j'adi aw si'ə. In ngonkon'je ki Njekawnan'gi ki dangi dangi elita li'ə maji oji'n dɔ kadi rɔ li'ə tado Poyta ki maji.

¹⁹ Bay tɔ, in de ki Njekawnan'gi ki dangi dangi uləi ji'de dɔ'a'ti kadi aw se'je tado tado kulə nyakaw tado ra maji kin. In kulə ki j'un rɔ'je tado'a kadi tɔ Burəbe ingən kosikurə, taa kadi ji toji'n ndigi ra maji ki rosi me'je kin tɔ.

* 8:4 8.4 1-4; Rɔm 15.26 † 8:15 8.15 Tekitaga 16.18

²⁰ Ki ojido nar ki de'gi adi'je ngayn kadi j'in ə j'ində kum'je go kulə'ti ki kadi rai, j'ində kumkədi dɔ'ti kadi de'gi oyi'je to de'gi ki rɔta'ti el, el.

²¹ Ji sangi kadi ji ra nya ki nəl Luwə par el, nan ji sangi kadi ji ra nya ki nəl de'gi tɔ.

²² Nje kaw ki rɔ'se'ti kin, j'ulə ngonkon'je kare si'ə non bay. In de ki nja ngayn, ji nan'a, adi j'oo tingəbil li'ə. Ningə ki ngəsine kin, to rɔ'a ngayn kadi n'in me kulə'ti kin tɔ, tado taa ki taa me'se.

²³ Ningə ki ojido Titi, in madi njiyə lə'm, taa in madikulə'm ki rɔ'se'ti tɔ. Ningə, ngannkon'je'gi ki dani'ə, in ngann njekawkulə'gi lə njekawnan'gi ki dangi dangi ki kadi Kirisiti ingə'n kəsikurə tɔ.

²⁴ Tɔji de'gi kin adi gəri toki in ndigi'de ndigi ki rɔta'ti. Lo kin'ti, njekawnan'gi ki dangi dangi a gəri toki in ndigi de ndigi ki rɔta'ti, taa tɔji ki j'isi j'uləi dɔ'se'ti takum'de'ti kin kaa in ki rɔta'ti tɔ.

9

Luwə ndigi de ki adi nya ki rɔnel

¹ Ki ojido nyakaw ki kadi ji ra'n ki de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti, maji kadi m'ndangi ta dɔ'ti m'adi'se, m'oo ta ki kadi m'ndangi bay el nga.

² M'gər ndigi ramaji ki rosi me'se kin, adi m'piti'se ki taga takum de'gi'ti ki dɔnangi Maseduwann'ti*. M'el'de m'ene: «Ngannkon'je'gi ki dɔnangi Akay'ti sii dɔ nja'de'ti bal'ti ki dər.» Ningə tingəbil lə'se kin ra adi Njekawnan'gi ngayn ndəli.

³ Lo kin'ti, m'ulə ngannkon'je'gi ki rɔ'se'ti kadi piti ki ji piti'se oji'n dɔ lo kin, təl nya ki kare el. Ningə toki m'el'n, m'ndigi ngayn kadi sii dɔ nja'se'ti toki rɔta'ti inbe tɔ.

⁴ Tado kin ə re de'gi ki dɔnangi Maseduwann'ti awi sə'm rɔ'se'ti, ə sii dɔ nja'se'ti el ningə, j'in ki ji taa me'se kin, j'a təl de'gi ki rɔ'de sol'de, nga ningə, rɔsol kibo ngayn a in dɔ'se'ti inbe'gi.

⁵ In tado kin ə, m'oo maji ngayn kadi m'dəji ngannkon'je'gi madi kin kadi awi kete non'm'ti, rɔ'se'ti, kadi kaw nja kadikare me ndigi ki uni ndu'se dɔ'ti kin. Loki in ki kosi nja'a nan'ti pəti ə de oo ə, a in nya kadi ki me ndigi, um in nya ki de ində tɔgi dɔ madi'ne'ti ə adi'n el.

⁶ Ningə kadi in gəri toki:

De ki duw nya nden be,
a təti nden be tɔ;
ə de ki duw nya ngayn,
a təti ngayn tɔ.

⁷ Kadi de ki ra adi kigo kɔj'ɔ'ti ki oji me'ne'ti, um ki ndingə rɔ eke ki tɔgi madi ki kində dɔ'ti el. Tado Luwə ndigi de ki adi ki rɔnel.

⁸ Luwə aw ki tɔgi kadi adi maji'gi ki dangi dangi ndogi'se mann'ti. Lo kin'ti, a awi ki nya'gi pəti ki kadi ra sese ki dɔkagilo'gi pəti. A to'se mbar mbar kadi uni rai kulə'gi ki maji.

⁹ Toki makitu lə Luwə el'n ene:
«Kanyi nyakingə lə'ne ki me ndigi adi njendoo'gi,
ramaji li'ə to ki ndɔ'gi ndɔ'gi†.»

¹⁰ Luwə ki nje kadi ko nya njeduw nya ki nje kadi nyakusɔ de sɔ, a adi'se ko nya ki to mbar mbar, taa a ra kadi tɔgi tɔ. Lo kin'ti, ramaji lə'se a te ki dɔ'ne ki taga wangi.

¹¹ Nga ningə a in njenyakingə'gi me nya'gi'ti pəti, kadi rai maji ki me ndigi lə'se ki kete kete. Ningə a ra kadi de'gi ki a uləi ji'se adi j'adi'de kin, a təli ki oyo adi Luwə tɔ.

* 9:2 9.2 1.16 † 9:9 9.9 Pa'gi 112.9

¹² Kadikare lə'se kin, a ra ki njekunme'gi par el, nan a ra kadi de'gi təli ki oyo ngayn adi Luwə tɔ.

¹³ Loki in oyi maji lə kulə kin ə, a uləi toji dɔ Luwə'ti tado təl ki təli rɔ'se go Poyta'ti ki maji lə Kirisiti, manyinaj'a ki taga kin, ki maji ki rai se'de ə kanyi nya maji'gi lə'se adi'de num adi ndəgi de'gi pəti num kin tɔ.

¹⁴ A elita ki Luwə tado lə'se, toji ndiginan lə'de ki rɔ'se'ti, oji'n dɔ maji lə Luwə ki ində nangi ripi ripi ki dɔ'se'ti kin.

¹⁵ Toji in ki dɔ Luwə'ti tado kadikare li'ə ki de oo ngang'a el kin.

10

Pol rɔ dɔ kulə'ti ki to me j'i'ə'ti

¹ De'gi eyina m'in Pol, loki m'oo kum'se ə m'sol dɔ'm, a re m'in sanyi tɔ ningə, m'un dɔ'm taa, m'ra madi ngan sese. Nan m'dəji'se ki takul sol lom lom ki memaji lə Kirisiti,

² kadi rai m'in adi m'ra m'adi ngan sese el, dɔkagilo'ti ki m'a m're'n dann'se'ti. Tado m'ində dɔ'm'ti kadi m'a m'ra m'adi ngan ki de'gi madi ki isi eli eyina j'isi ji ra kulə lə de'gi kare kin.

³ In ki rɔta'ti kadi j'in de'gi, nan j'isi rɔ ko rɔ ki de'gi si rɔi nan kin el.

⁴ Nan nyarɔ'gi ki j'isi rɔ'n, in ki in rɔ de'ti el, nan in nyarɔ'gi ki tɔg'ɔ in rɔ Luwə'ti, kadi tuji tɔgi'gi ki ngan ngan. Ji tuji'n mərta'gi lə de'gi ki in mərta'gi ki gorow'ə'ti el,

⁵ ji budi nya'gi pəti ki re ki kundɔtaa ki ɔgi gər Luwə. J'a ji ra kadi mərta'gi lə de'gi in mərta ki kadi təl re se'de go ndu'ti lə Kirisiti.

⁶ Nga ningə, j'in ndəkba kadi j'ində ba kal de'gi madi ki a təli rɔ'de go ta'ti el j'oji'de, ndɔ'ti ki ingi pəti a təli rɔ'se maji go ta'ti.

⁷ Gonyi nya'gi ki to takum'se'ti ne kin! Re de madi gər ar njay kadi n'in de lə Kirisiti ə, maji kadi ində nya kare kin dɔ'ne'ti tɔ: re in de lə Kirisiti ə, j'in kaa j'in de'gi lə Kirisiti tɔ.

⁸ A re m'ra rɔnel ki aldo lo nden, oji'n dɔ tɔgi ki Burəbe adi'je kadi j'osi'n ginn'se ki kete, um kadi ji tuji'n'se el kin kaa, rɔ'm sol'm el.

⁹ M'ndig'i kadi de oo'm m'to to de ki nje kadi'se bol me makitu'gi'ti lə'm ki m'ndangi m'adi'se kin el.

¹⁰ Tado de'gi madi eli eyina: «Pol, re oo makitu'gi ki ndangi ə, in ta'gi ki ngan ngan, tɔgi'de to, nan loki re ki darɔ'ne ə, de oo tɔg'ɔ el, taa ta k'el'ə ka nda'a goto tɔ.»

¹¹ Ningə kadi de ki elta kin gər dɔ'ne'ti maji toki, kah'a'ti inbe ki oo'n'je me makitu'ti ki j'isi sanyi ji ndangi kakin ə, re ji re ki rɔ'je ka, kulə ki j'a ji ra a to be tɔ.

¹² Toki rɔta'ti ə, j'in j'asi nan ki de'gi madi ki inbe'gi oyi rɔ'de nya madi'ti kin el, eke j'a j'uni rɔ'je j'oji kadi de'ti el tɔ. Nya kare, kun ki isi uni ndu'de inbe'gi par ə rai kulə, isi gonyi loki rɔ'de inbe'gi par kin, ra adi nyagər lə'de goto.

¹³ Nga ningə, ki ojido'je, j'a j'oji rɔ'je ki aldo lowə el, nan j'a j'oji rɔ'je kigo ngang'i kulə'ti ki Luwə adi'je ə adi j'aw biti ji te'n rɔ'se'ti kin.

¹⁴ Toki re j'ene j'aw biti ji te rɔ'se'ti ə, ji toji rɔ'je ki aldo ngang'i lowə el. Tado j'aw biti ji te rɔ'se'ti dɔkete ki Poyta ki maji lə Kirisiti, toki rɔta'ti.

¹⁵ Lo kin'ti, ji toji rɔ'je ki aldo ngang'i kulə lə'je el, j'ində gu'je ki kulə lə de'gi ki rangi el. Nan j'ində me'je'ti kadi kunme lə'se a aw ki dɔ mad'a'ti, kadi j'ingəi row ji ra'n kulə'gi ki əti bol ngayn dann'se'ti. J'a ra kigo ngang'a'ti ki Luwə oji'je kadi ji ra.

¹⁶ J'a j'iləmbər Poyta ki maji go dɔnangi'gi'ti ki sanyi gidi'se'ti, ki kanji kadi ji toji rɔ'je ki kulə lə de'gi ki rangi ki rai ngang'i lo'ti lə'de ki sow dɔ'de.

¹⁷ De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne*.

* 10:17 10.17 Jeremi 9.23; 1Ko 1.31

18 In de ki Burøbe ə oo'ə nya madi'ti ə nda'a to'ti um in de ki inbe oo rə'ne nya madi'ti ə nda'a to'ti el.

11

Pol ingi ki njekawkulə'gi ki nje ngom

1 Re asi kadi ɔsi ginn'm nden me do majel'ti lə'm ningə, m'ene oyo ɔsi ginn'm be!

2 Jangi ra'm tado lə'se, ningə in jangi ki in rə Luwə'ti. M'uwə do'se tado lə dingəm kareba be, ki in Kirisiti, kadi to m'te sese non'a'ti to ngonn ki mandı ki ar njay, ki gər ngaw el bay.

3 Nan m'bol kadi mərta'gi lə'se, təl mərta'gi ki tuji, kadi indəi ngangı doo ki doı nan nan'ti ki Kirisiti maji ar njay, adi ɔsi'se ngərəngi, toki lii ədi'n Ebi ki ta ngom lə'ne kin be*.

4 De madi ki rangi a in non kadi re ilə'se mbər Jeju ki rangi ki in ki j'ilə'se mbər'ə kete, a adi'se ndil ki rangi ki in ki ingəi kete kin, eke a adi'se Poyta ki maji ki rangi ki in ki taai kete kin kaa, a in kadi ɔsi ginn'ə ki tɔgi'se par.

5 Nya kare, m'in m'oo nya ki njekawkulə'gi ki oyi rə'de toki ngayn kin utəi m'in el.

6 Dəmajı ə m'aw ki kuji kelta ngayn el, nan ki ɔji do nyagər ə, m'in me'ti non. In nya ki j'ɔji'se taga wangi me nya'gi'ti pəti ki row'gi ki dangi dangi.

7 Ningə kadi m'dəji'se m'oo ke Poyta ki maji lə Luwə ki m'inbe m'ilə'se mbər'ə ki do ki kulə nanga kadi m'un do'se taa, taa m'ilə'se mbər'ə kare ki kanji kingə nya low'ə'ti kin, in nya ki low'ə'ti el ə m'ra wa?

8 M'taa nya ji Njekawnan'gi'ti ki rangi, ki ingi ə rai sə'm ə m'ra'n kulə dann'se'ti.

9 Dəkagilo'ti ki m'ində'n dann'se'ti, ə nya to'n rə'm kin, de madi ki m'iyə goto. In ngannkon'je'gi ki in dənangi Maseduwann'ti ə rai sə'm me nya'gi'ti ki to rə'm. Me nya'gi'ti pəti, m'uwə tɔgi'm ba kadi m'oy de madi el, ningə, m'a m'nanyi ki lo kuwə tɔgi'm ba'ti inbe kin.

10 M'el wangi toki de madi ki kadi a ɔgi'm kində gu'm ki ta kin dənangi Akay'ti goto. Ningə m'el ki row lə ta ki rəta'ti ki in rə Kirisiti'ti ə isi me'm'ti kin.

11 Tado ri ə m'elta kin be wa? M'el be tado in ndigi ə m'ndigi'se el, el. Luwə gər maji kadi m'ndigi'se!

12 Nya ki m'ra kin, m'a m'nanyi ki lo ra'a'ti ki non'm'ti, kadi m'ogı'n de'gi madi kin row. De'gi ki isi sangi row kadi indəi gu'de toki n'asi nan se'je.

13 Ko de'gi kin in njekawkulə'gi ki nje ngom'gi, in njerakulə'gi ki rəta'ti el, ki təli rə'de njekawkulə'gi'ti lə Kirisiti.

14 Ningə in nya ki əti de bol el, tado Satan inbe ki do'ne kaa isi təl rə'ne malayka'ti ki aw ki kunji.

15 In nya ki mbah el, kadi njerakulə'gi lə Su təli rə'de to njekuləbər'gi'ti lə Luwə ki rəta'ti. Nan a toli ta'de kigo kulə ra'de'ti ki majel.

Kon'gi ki ingə Pol

16 M'təl m'el bay, kadi de oo'm to de ki do'a goto el. A re be el ningə, in ndigi kadi m'in de ki do'm goto, kadi m'in kaa m'ində'n gu'm nden tɔ, toki isi rai ki de'gi madi ki isi indəi gu'de, ə in ndigi se'de kin be tɔ.

17 Ta ki m'aw to m'el kin, m'el kigo ndigi'ti lə Burøbe el, nan m'el kigo do majel'ti lə'm. Ningə m'gər kadi in nya ki asi kində tɔgi.

18 Tado de'gi ngayn isi indəi gu'de kigo k'oo'ə'ti lə'de, adi m'in kaa m'a m'ində kuləkikiyə tɔ.

19 Ingi ki in de'gi ki kum'se ar njay, ə ki me ndigi lə'se inbe, təli isi ɔsi ginn de'gi ki do'de majel.

* 11:3 11.3 Lotum 3.1-6, 13

²⁰ Ɔsi ginn'de adi sii rai'se bər'ti, adi isi soi'se, adi isi taai nya ji'se'ti, oyi tor'se el, buki ji'de kum'se'ti indəi'se.

²¹ M'elta kin ki rəsəl, ningə in nya ki toji kadi j'in de'gi ki togi'je goto. Lo kin'ti, m'elta to de ki do'a majel be: nya ki de'gi madi oyi to nyakində gu'de, m'in kaa m'ində'n gu'm to.

²² Re eyina n'in Ebirə'gi wa? M'in kaa be to. Re eyina n'in ngann Isirayel'gi wa? M'in kaa be to. Re eyina n'in ngann kaw *Abiraham wa? M'in ka be to.

²³ Re eyina n'in njekulə'gi lə Kirisiti wa? M'a m'elta to de ki do'a goto be m'ene m'utə'de me'ti sanyi. Tado m'ra kulə m'utə'de num, m'ra dangay m'utə'de num, m'ingə kində m'utə'de num, m'in ta koy'ti ndəkba ki dəkagilo'gi pəti num to.

²⁴ Asi nja mi, *Juwipi'gi indəi m'in ta do mutə gidə in jikara†,

²⁵ asi nja mutə, de'gi ki Rəm'ti tindəi m'in ki gəl, de'gi tiləi m'in ki mbal nja kare kadi n'toli m'in, mann uwə'm nja mutə, m'ra kondə kare ki kadi kare ginn mann'ti‡.

²⁶ Me kaw mbah'gi'ti lə'm ki ngayn, asi kadi mann mbo a uwə'm, asi kadi kaya'gi ki nje gangi row rai m'in, asi kadi ngannkon'm Juwipi'gi tei ta'm'ti ə rai m'in, asi kadi nje gər Luwə el tei ta'm'ti ə rai m'in, asi kur me bebo'ti, nya ki majel te do'm'ti, asi kadi nyara'm dilələ'ti, asi kadi ba uwə'm, asi kadi ngannkon'm'gi ki in ngannkon'm'gi ki rəta'ti el rai m'in§.

²⁷ M'ra kulə'gi madi ki m'ər rəgi me'ti, nya'gi ki ngan ingəm; dəkagilo'gi ngayn bi ɔdi kum el, bo ra'm num, kundə ra'm num, taa taa m'ogi rə'm nyakusə, kul on'm, m'aw ki rə'm kare.

²⁸ Ki kanji k'el nya'gi madi, nya ki uwə me'm ki ndə'gi, m'mər ta do Njekawnan'gi'ti ki dangi dangi pəti.

²⁹ Kin ə togi de madi goto ə, m'in kaa togi'm goto to, kin ə de madi inyə row lə Kirisiti ə, sə'm singə'm'ti mur mur.

³⁰ Kin ə re in ta kində togi ə, m'ində gu'm ki togi goto lə'm.

³¹ Ningə Luwə ki Baw Burəbe Jeju, Luwə ki kəsikurə in do'a'ti biti ki non'ti, gər kadi m'elta ngom el.

³² Loki m'te Damasi'ti, nje konbe ki ginn ngar Aretasi'ti adi de'gi toi tatərow'gi'ti ki bebo'ti kadi uwəi m'in.

³³ Nan uni m'in me kara'ti, tuwi m'in ki bolo bər adi m'in taa ki ngal ndogəi bər ki gugi gidə bebo m'osi nanga. In be ə m'te'n ji'ə'ti*.

12

Nya'gi ki Burəbe adi Pol oo me ndil'ti

¹ M'gər toki kində gu in nya ki nda'a goto yan'ne, be kaa m'a m'elta do nya'gi'ti ki Burəbe adi m'oo me ndil'ti ki nya'gi ki te ki do'a adi m'gər.

² M'gər dingəm kare ki njekunme'ne me to Kirisiti, ki asi bal dəgi gidə in sə bone, Luwə un'ə aw si'ə biti me dərən'ti ki nja mutə. Ningə dingəm kin, Luwə un'ə ki darə'a inbe kin be eke in me ndil'ti inbe kaa m'gər el, nan Luwə gər*.

³ M'gər kadi dingəm kin Luwə un'ə, nan un'ə ki darə'a inbe kin be eke in me ndil'ti inbe kaa m'gər el, nan Luwə gər bəti.

⁴ Luwə un'ə aw si'ə biti Paradisi'ti lə'ne, adi oo ta'gi ki dum kelta'a. In ta'gi ki adi de madi tarow kadi təl el rangi el†.

⁵ M'a m'ində gu'm ki ɔjido de'ə kin, nan ki ɔjido'm, m'a m'ində gu'm ə, m'ində me togi goto'ti lə'm kin par.

† 11:24 11.24 Ndukun ki nja joo 25.3 ‡ 11:25 11.25 KNK 16.22, 14.19 § 11:26 11.26 KNK 9.23, 14.5 * 11:33 11.33 32-33; KNK 9.23-25 * 12:2 12.2 KNK 9.30, 11.25; Gal 1.21 † 12:4 12.4 3-4; Luk 23.43

⁶ A re kadi m'ində gu'm kaa, de a oo'm to de ki dɔ'a goto el, tado in ta ki rɔta'ti ə m'a m'el. Nan m'mbəti kində gu'm, nan panyata de oo'm to de ki ngayn ki aldo nya ki oo'm m'nji m'ra eke oo ta m'ti.

⁷ Ningə kadi m'ində gu'm ki nya k'oo me ndil'ti ki əti ɓol kin el, m'ingə mote madi rɔ'm'ti: malayka lə Satan kare ə ingə kulə kadi to ində'm kadi m'ində gu'm el.

⁸ Asi nja mutə, m'non dɔ Burəbe'ti kadi ɔr kon kin rɔ'm'ti kɔ.

⁹ Nan Burəbe el'm ene: «Memaji lə'm asi naki, tado m'nji m'oji tɔgi'm me tɔgi goto'ti lə'i.» Adi m'a m'ində tɔgi'm ki tɔgi goto lə'm, kadi tɔgi Kirisiti in dɔ'm'ti.

¹⁰ In tado kin ə, tɔgi'm goto kaa m'ra rɔnel num, de'gi taji m'in ge, adi m'in me kon ge, indəi kum ndoo ge, adi m'in kon ge tado lə Kirisiti kaa, m'ra rɔnel par, tado loki tɔgi'm goto kin ə, in ə m'ingə tɔgi'ti.

Me Pol osi nanga el tado lə Korenti'gi

¹¹ Ngosine m'təl de ki dɔ'a majel, ningə in ingi ə indəi tɔgi dɔ'm'ti adi m'təl njedɔ majel. Ingi ə re a manyinaji dɔ'm'ti, tado re m'in nya madi el kaa, nya ki njekawkulə'gi ki nganyi ngayn kam utəi m'in goto.

¹² Nya'gi ki tɔji kadi m'in njekawkulə rai nya dann'se'ti adi oyi: m'uwə tɔgi'm ba me nya'gi'ti ki ngan, m'ra nyakɔji'gi ki nya'gi ki əti ɓol, ki tɔgi'gi ki əti ɓol takum'se'ti.

¹³ In ri ə ndəgi Njekawnan'gi ki rangi ingəi utəi'se wa? Nya kare ki m'gər ə, in kɔy ki m'in nya ki kɔy dɔ'se'ti el kin par. Nga ningə, kadi me'se sol dɔ'm'ti ki ɔjido nya ki low'ə'ti el kin!

¹⁴ Ki ngosine kin, nja'm in ta row'ti kadi m'aw m'oo'se ki nja mutə‡. Ningə kaw'm ki m'a m'aw kam, m'a m'in nya ki kɔy dɔ'se'ti el, tado in darɔ'se inbe ə m'nji m'sangi, um m'sangi nyakingə lə'se el. Toki rɔta'ti, in baw ngann'gi ə a ngəmi nyakingə tado lə ngann'de'gi, um in ngann'gi ə a ngəmi nyakingə'gi tado lə baw'de'gi el.

¹⁵ Ningə ki ɔjido'm, m'in ndəkba ngayn kadi m'ra nya kɔ dɔ'se'ti. Darɔ'm inbe ba pəti, m'in ndəkba ngayn kadi m'ra kɔ tado lə'se. M'gər kadi re m'ndigi'se ngayn be kin ə, ingi a in ndigi m'in ngonndigi el.

¹⁶ De'gi madi a eli eyina in ki rɔta'ti kadi m'in nya kɔy ki dɔ'se'ti el, nan a eli toki m'in njekədikum de'gi, m'te sese ki ta ngom m'taa nya lə'se.

¹⁷ Eke dann de'gi'ti ki m'ulə'de ki rɔ'se'ti kin, de madi ki m'un girə dɔ'a'ti m'taa'n nya ji'se'ti in non wa?

¹⁸ M'dəji Titi m'ad'a aw dann'se'ti, ningə m'ulə ngonkon'je kare m'adi aw si'ə tɔŋ. Eke Titi un girə taa'n nya madi ji'se'ti wa? Titi a un girə ta nya ji'se'ti el, tado j'in se'de'gi kin, j'in de'gi ki ndil ki kareba ə isi ɔr'je tarow, taa j'isi j'un gorow ki kareba tɔ.

¹⁹ Mayinu ba, isi oyi ene j'isi ji sangi kadi j'ɔr ta dɔ'je'ti ki non'se'ti, nan jagi, in non Luwə'ti, me kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti ə j'isi j'el'n ta. Ningə nya'gi kin pəti, njendigi'gi lə'm, in kadi ɔsi ginn'se ki kete me kunme'ti lə'se.

²⁰ Toki rɔta'ti, m'ɓol kadi loki m'aw m'te dann'se'ti ə, m'ingə'se ta nya ra'ti ki nəl'm el. Ə re m'ingə'se ta nya ra'ti ki nəl'm el ə, nya ki m'ra a nəl'se el tɔ. M'ɓol kadi m'aw ə, m'tor ta kɔlnan'ti, ki ta jangi ki ra'ti, ki ta wongi'ti, ki ta nii'ti, ki nya taji'ti, ki ta kel nan ta'ti, ki ta kɔji rɔ'ti, ki ta nyara ki biriri'ti.

²¹ M'ɓol kadi ki re'm dann'se'ti me ndo'gi'ti ki a re kin, Luwə ulə rɔsol dɔ'm'ti takum'se'ti. M'ɓol kadi m'aw m'ra ta non'ti tado de'gi madi ngayn ki kete rai majel, nan inyəi gorow njiyə ki to njen kɔ el ə, sii ta nyakow'ti, ki ta sangi nan kaya'ti, ki ta nya ki to lo ra'ti el ba.

‡ 12:14 12.14 Kaw'a ki dɔkete tɔ ə ki nja joo tɔ. KNK 18; 2Ko 13.2 § 12:18 12.18 8.18

13

Ta kɔji'gi ki doɔboy'ti ki kuwə ji nan

¹ In kaw ki nja mutə* nga ə m'a m'aw dann'se'ti am. Nga ningə, j'a j'oo go ta lə de'gi ki rai majel toki Makitu lə Luwə el'n ene: «Ta'gi pəti a in ki kunndu do'ti ki mannaji lə de'gi joo eke mutə†» kakin.

² Ə m'el de'gi ki ndɔki rai majel kete ki nje'gi ki rangi pəti, toki re m'təl m'aw dann'se'ti gogi ə, de ki m'a m'nji si'ə do majel'ti li'ə goto. Ningə ta kin in ta ki ndɔki m'el kete, kaw'm dann'se'ti ki nja joo kin nga, nan ki ɓone m'in sanyi sese kin kaa, m'təl m're do'ti ɓay.

³ M'a m'nji sese do'ti el, tado isi sangi kadi oyi nya ki toji kadi Kirisiti elta ki row ki ro'm'ti. Kirisiti ki, ki ro'se'ti aw ki togi, isi oji togi'ne dann'se'ti.

⁴ In ki rota'ti kadi de'gi ɓəri Kirisiti kagidəsi'ti tado togi'ɔ ki goto, nan isi ki do'ne taa ki togi lə Luwə. Be to ə, j'in kaa, togi'je goto me kində ro nan'ti ki Kirisiti, nan j'a j'isi ki do'je taa, nan'ti si'ə ki togi lə Luwə, takum nan'ti.

⁵ Indəi manji ro'se inbe'gi oyi ke isi njiyəi to njekunme'gi inbe wa? A gəri kadi Kirisiti in dann'se'ti non. A re be el ningə, asi kadi oyi lo inbe ki rai'ti dana me kində manji ro'ti lə'se kin el to ənn.

⁶ M'gər maji kadi a gəri toki j'in ji gər lo ki ji ra səm'ti.

⁷ J'elta ki Luwə kadi rai nya madi kare ki majel el. Ji sangi kadi j'oji toki j'in ə j'ingə me'ti el, nan ji sangi kadi j'oo'se rai nya ki maji. Toki re to to nya ki j'in j'osi'ti be kaa, kadi j'oo'se rai nya ki maji.

⁸ Tado j'aw ki togi madi ki kadi j'osi'n ta ta ki rota'ti el. J'aw ki togi ki kadi ji ra'n kulə ki rota'ti par.

⁹ Loki togi'je goto nan ingi togi'se in ngayn ə j'ingə ronel. Ningə nya ki j'isi dəji Luwə, in ta kadi togi ki kete.

¹⁰ In tado kin ə, m'in sanyi sese kaa, m'ndangi makitu kin m'adi'se kadi to re ndo ki m'te dann'se'ti ə, m'ra madi ngan sese ki togi ki Burəbe adi'm kin el. Togi ki Luwə adi'm kadi m'osi'n ginn'se kadi awi ki kete yo, um kadi m'tuji'n'se el.

¹¹ Ki ne kin, ngannkon'm'gi, maji kadi sii ki ronel, rai kulə kadi awi ki kete kete, kadi uləi dingəm me nan'ti, adi ndu'se osi go nan'ti, ə sii ki lapiya, ningə Luwə ki nje ndigi de'gi ki nje kadi lapiya a in nan'ti sese.

¹² Uwəi ji nan kare kare pəti ki kore nan ro'ti. Nje kunme'gi pəti uwəi ji'se.

¹³ Kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti, Luwə ki nje ndigi de'gi, ki Ndil Luwə ki njekuwə de'gi nan'ti, in nan'ti sese pəti. Ta goto nga!

* 13:1 13.1 12.14 † 13:1 13.1 Ndukun ki nja joo 19.15; Mat 18.16; 1Ti 5.19; Ebr 10.28

Makitu ki Pol ndangi adi Galati'gi

Ta do makitu'ti ki Pol ndangi adi Galati'gi

Pol ndangi makitu kin kadi ndəji'n Njekawnan'gi ki donangi Galati'ti ojido kulə'gi lə de'gi madi ki in lo ki rangi'ti ə rei eke nje ki tandi mbunə njekawnan'ti ə isi ndoi nyando'gi ki ngom. Degə'gi kin tanyi rə tōgi Pol ki in njekawkulə. Ningə eli toki de'gi ki in Juwipi'gi el, row kareba ki a ingəi kaji in təlro go ndukun lə Moji. Pol ilə'de ta'ti ki tōgi; el'de toki k'in ki n'in'n njekawkulə ki n'ra'n ne kam n'ingə njerəngi ki rə Kirisiti'ti taa de a ingə kaji ki row lə kunme kadi Kirisiti (3.7) um ki row təlro go ndukun'ti lə Moji el. Kirisiti ta njekunme'gi ji təlro go ndukun'ti lə Moji ilə'de taa, ningə ngosine maji kadi kandi Ndil Luwə kujə rə'ne taga wagila wagila me kisikidɔtaa'ti lə'de. Konta'gi ki nan'gi ki toi me makitu Galati'ti sii nan'ti nər ki nje ki me makitu'ti ki Pol ndangi adi njekawnan'gi ki Rəm'ti.

Ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-10. Pol elta or'n ta do'ne'ti toji'n toki n'in njekawkulə inbe 1.11-2.21. Nje ki uni me'de adi Luwə, Luwə təl'de to de'gi ki dana takum'ne'ti 3-4. Taa nan kilə nan taa ki kulə ki to do njekunme'de kadi Kirisiti'ti kadi to rai 5-6.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti in ki Luwə ki Baw ki adi Jeju Kirisiti ində taa dann nje koy'gi'ti. M'in njekawkulə kigo ndigi'ti lə de'gi el, taa ki takul de madi el tɔ.

² J'in ki ngannkon'm'gi pəti ki in sə'm nan'ti ne, ji ndangi makitu kin j'adi'se in *Njekawnan'gi ki sii donangi Galasi'ti*.

³ Ji dəji kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti.

⁴ Jeju ki, inbe ilə rə'ne kə ugə'n do'je kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'je kə, kadi to nya'gi ki majel ki donangi'ti ne awi ki tōgi do'je'ti el. Jeju Kirisiti ra be tado in go ndigi'ti lə Luwə ki Baw'je.

⁵ Kadi toji in lə Luwə ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi. *Amen!

Poyta ki maji in kareba

⁶ Luwə ə in nje bar'se ki takul memaji lə Kirisiti, nga kin, in teli gidi'se kalangi ba adi'ə, ə in teli rə'se go Poyta'ti ki maji ki rangi yo†. In nya ki əti'm bol ngayn.

⁷ A oy toki Poyta ki maji ki rangi to non bay, nan Poyta ki maji ki rangi goto. In de'gi par ə isi yəti do'se ki nyando'gi lə'de ki rangi, kadi n'yəti ginn Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti.

⁸ Kin ə re de madi ki rangi, eke in j'inbe, eke malayka'gi ki dɔran'ti, re ilə'se mbər Poyta ki maji ki to dangi ki in ki j'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a.

⁹ Ta kin m'el'se kete nga, nan m'təl m're do'ti ngosine kadi m'el'se bay: re de madi re ilə'se mbər Poyta ki maji ki to dangi ki in ki m'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a.

¹⁰ Ningə ki ngosine kin, m'nji m'sangi kadi m'ingə maji rə Luwə'ti um m'nji m'sangi kingə maji rə de'gi'ti el. M'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi el. Re m'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi bay ningə, m'a m'in njekuləbər lə Kirisiti el.

Poyta ki maji ki in rə Kirisiti'ti

* 1:2 1.2 KNK 16.6 † 1:6 1.6 2.3-5, 12-14

11 M'el'se madi in gəri ngannkon'm'gi, toki Poyta ki maji ki m'ilə'se mbər'ə kin in rɔ de'ti el.

12 In Jeju Kirisiti ə te ki dɔ'a adi'm m'gər, um in de madi ə adi'm el num, ndo'm el num tɔ.

13 Dɔkagilo'ti ki kete m'in me kun go Luwə'ti lə *Juwipi'gi, m'gər kadi oyi poy kulə ra'm'gi ki m'ra bəti. M'ində kum Njekawnan'gi ndoo kində ki aldɔ maji, taa m'sangi kadi m'tuji'de kɔ tɔ.

14 Me kun go Luwə'ti lə Juwipi'gi, m'ra yan'm ki kete kete madi utə yan madi'm Juwipi'gi ki bal koji'de in nan'ti sə'm. M'ra m'utə'de tado m'ingə bil tado nyajibəlbe lə kaw'm'gi‡.

15 Nan Luwə ki ɔri'm ində'm ta dangi loki m'in me kon'm'ti bay, bari'm kigo memaji'ti li'ə.

16 Loki oo maji ngayn kadi te ki dɔ Ngonn'o adi'm, kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə ginn de'gi ki in Juwipi'gi el, m'aw m'taa ta koji rɔ de madi'ti el§.

17 Taa, m'aw Jerujalem'ti m'ingə nje'gi ki in njekawkulə'gi ki kete non'm'ti el tɔ. Kalangi ba, m'ində taa m'aw dɔnangi Arabi'ti, taa m'təl m're Damasi'ti.

18 Bal mutə go'ti bay taa, m'aw Jerujalem'ti kadi m'ingə Piyər m'gər'ə. M'ingə m'nji si'ə ndo dɔgi gidə in mi*.

19 Ningə lo kin'ti, m'oo njekawkulə ki rangi el. De ki m'oo'ə in Jaki† ki ngonnkon Burəbe lə'je Jeju Kirisiti par.

20 Ki non Luwə'ti, ta ki m'ndangi m'adi'se kin in ta ki rɔta'ti um m'elta ngom el.

21 Go'ti m'ɔti m'aw dɔnangi Siri'ti ki dɔnangi Silisi'ti.

22 Ningə dɔkagilo'ə'ti kin, Njekawnan'gi lə Kirisiti ki dɔnangi Jude'ti oyi darɔ'm ki kum'de el.

23 Poyta lə'm par ə oyi ki ndu mbər eyina: «De ki kete isi ində kum'je ndoo kaa, ngəsine kin in nga ə a iləmbər Poyta ki maji ki ndoki ndigi kadi n'tuji kɔ kaa.»

24 Lo kin'ti, uləi tɔji dɔ Luwə'ti tado lə'm.

2

Kingə nan lə njekawkulə'gi Jerujalem'ti

1 Bal dɔgi gidə in sɔ go'ti, m'təl m'aw Jerujalem'ti gogi bay. J'aw nan'ti ki Barnabasi. M'adi Titi aw se'je nan'ti tɔ*.

2 M'təl m'aw Jerujalem'ti gogi tado Luwə te ki dɔ adi'm kadi m'aw gogi. M'aw m'bar ngatɔgi'gi lə njekawnan'gi ki Jerujalem'ti gədi kare, m'ɔr'de ginn Poyta ki maji ki m'nji m'iləmbər'ə dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. M'ɔr'de ginn'ə be kadi kulə'gi ki m'ra kete ki in ki nanyi kadi m'ra bay kin in ki ndangi kare el.

3 Ningə, madikulə'm Titi ki in sə'm in Gireki. Nan de ki asi kində tɔgi dɔ'a'ti ad'a ujə mɔti'ne goto.

4 Ta lə kujə mɔti, in ta lə de'gi ki rai rɔ'de to ngannkon'gi be nan in ngannkon'je'gi el†, rei uri dann'je'ti kigo ngəin'ti ndigi kadi Titi ujə mɔti'ne. Degə'gi kin ndigi kadi n'oyi ke ki gorow ki bann ə ji təl'n de'gi ki taa k'inyə taa wa? Ji təl de'gi ki taa k'inyə taa me kində rɔ nan'ti ki Kirisiti. Ndigi kadi to j'isi ba to bər'gi ginn ndukun'ti.

5 J'in j'inyə'de kadi dumi dɔ'je el, kadi ta ki rɔta'ti lə Poyta ki maji kin to'n tado lə'se.

6 Ningə de'gi ki in kibo lə njekawnan'gi, ki adi ta lə'de ə de'gi isi rai kulə in non. K'in ə usi'm dɔ k'in kibo'ti lə'de el. Tado Luwə oo de madi toki in ki ngayn utə mad'a el. Taa de'gi kakin ndəi tɔgi dɔ'm'ti el tɔ.

‡ 1:14 1.14 13-14; KNK 8.3, 22.3-5, 26.9-11 § 1:16 1.16 15-16; KNK 9.3-6, 22.6-10, 26.13-18 * 1:18 1.18 KNK 9.26-30 † 1:19 1.19 2.9; KNK 15.13 * 2:1 2.1 KNK 11.30, 15.2 † 2:4 2.4 1.7

⁷ Nya ki gəri ənn: gəri kadi in Luwə ə ulə kulə kiləmbər Poyta ki maji dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ji'm'ti. Adi'm toki adi'n Piyər in nje kiləmbər Poyta ki maji dann Juwipi'gi'ti kakin be tɔ.

⁸ Luwə ində Piyər adi in njekawkulə rɔ Juwipi'gi'ti, ə ində'm adi m'in njekawkulə rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tɔ.

⁹ Jaki in ki Piyər ki Jan in de'gi ki de'gi gəri'de kadi in kagi ngawdann ki adi togi njekawnan'gi. Ningə inbe'gi kin ka gəri kadi to ki rɔta'ti, Luwə ə ulə kulə kin ji'm'ti m'in ki Barnabasi, kigo me maji'ti li'ə. In be ə, ji rai madi nan se'de ji toji'n k'in kare lə'je kadi j'in j'aw rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ə ingi awi rɔ Juwipi'gi'ti tɔ.

¹⁰ Nya ki dəji'je, in kində kum go njendoo'gi'ti. Ningə in kin in nya ki m'ində kum go'ti maji m'nji m'ra tɔ‡.

Pol ndangi Piyər me bebo'ti ki Antiyosi

¹¹ Nan loki Piyər re Antiyosi'ti§, ra nya ki gorow'ə'ti el, adi m'ndang'a takum de'gi'ti.

¹² Nya ki ra nya, kete non kadi de'gi madi ki Jaki ilə'de'ti rei tei, Piyər sɔ nya nan'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Nan loki rei tei, Piyər ɔr rɔ'ne gogi, mbəti kusɔ nya ki de'gi ki sɔ se'de nya kete kakin. Mbəti kusɔ se'de, tado bɔl njekujəmoti'de ki oo'de.

¹³ Ra adi nje kawnan'gi ki nan'gi ki in Juwipi'gi, ndangi Piyər me tulə rɔ nan'ti kin tɔ. Biti kadi Barnabasi inbe ki do'ne osi me hal kədikumnan'ti lə'de kakin tɔ.

¹⁴ Loki m'oo kadi nya ra'de un gorow ki rɔta'ti lə Poyta ki maji el, m'ndangi Piyər takum'de'gi pəti m'ene: «Re in ki in Juwipi, inyə nyara Juwipi'gi, ə in ra nya lə Juwipi'gi el, ə ra bann ə in ge kində togi do de'gi'ti ki in Juwipi'gi el kadi rai nya lə Juwipi'gi.»

¹⁵ J'in ningə, j'in Juwipi kojibe'gi, um j'in ndəgi de'gi ki njeramajel'gi kam el.

¹⁶ Ji gər kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti par, um ki gorow ra go ndukun'ti lə *Moji el. In be ə, j'in kaa, j'un me'je j'adi Jeju Kirisiti kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti. Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Kirisiti um ki gorow təl rɔ go ndukun'ti lə Moji el. Tado de kare ki Luwə a ɔrta do'a'ti ki gorow təl rɔ go ndukun'ti lə Moji goto*.

¹⁷ Ki ngəsine kin, j'in Juwipi'gi, toki ji sangi row kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme me tɔ Kirisiti. Toki ji ra be ə de'gi oyi'je to ki j'in njeramajel'gi tado ji təl rɔ'je go mbərkikində'ti lə Moji el ə lo kin'ti, Kirisiti in nje ra kulə lə majel wa? Jagi in be el.

¹⁸ Nya kin toji kadi, re m'təl m'aw go ndukun'gi'ti ki m'inyə'de kɔ kete kin ningə, m'inbe m'nji m'gangi ta do'm'ti to nje k'aldɔ ndukun.

¹⁹ Ki ɔjido ndukun ə, m'oy koy ki in ndigi lə ndukun, kadi m'nji ki do'm taa tado lə Luwə. M'in ki bər kagidəsi'ti nan'ti ki Kirisiti.

²⁰ Ningə kisi'm ki do'm taa, in m'in ə m'nji ki do'm taa el, nan in Kirisiti ə isi me darɔ'm'ti. Kisikidɔtaa lə'm ki me de'ti, m'nji me kunme kadi Ngonn lə Luwə'ti. Ngonn Luwə ki ndigi'm ə adi rɔ'ne tado lə'm.

²¹ M'a mbəti memaji lə Luwə el. Tado re in ki gorow təl rɔ go ndukun'ti lə Moji ə Luwə ɔri'n ta do de'ti ningə, koy lə Kirisiti in nya ki ndangi pasira kareba.

3

Ndukun ki kunme kadi

¹ In nje do ki ra dana el ki Galati'ti! Ɔri ginn koy lə Kirisiti do kagidəsi'ti ar njay adi oyi tɔ, nga de ki bann ə yəti do'se be wa?

² M'el'se nya kare m'adi gəri: In tado Poyta ki maji ki taai, ə uni me'se adi kin, ə Luwə adi'n'se Ndil'ne um in tado ra go ndukun'ti lə Moji el.

³ Ra bann ə dɔ'se ra dana el be wa? Lo kulə ngirə'ti, uwəi kul Ndil Luwə, ningə ki ngosine kin in gei kadi uwəi kul darɔ nga wa?

⁴ Nga kon ki ingəi kədi be kin in kareba ki ndangi wa? Re in kareba ningə, Luwə ki nje kadi'se Ndil ki kar njay adi'se tado ri wa?

⁵ Luwə adi'se Ndil'ne taa ra nyakoji'gi ki əti bol dann'se'ti tɔ. Eke ra be tado təl ki in təli rɔ'se go ndukun'ti lə Moji wa? Jagi in be el, ra tado kun ki j'un me'je j'adi Poyta ki maji ki j'oo.

Kunme lə Abiraham

⁶ Be ə *Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*.

⁷ Maji kadi in gəri maji toki de'gi ki uni me'de adi Luwə ə in ngann'gi lə Abiraham ki rɔta'ti†.

⁸ Makitu lə Luwə el bal ngayn kete toki de'gi ki in Juwipi'gi el, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme lə'de. Poyta ki maji kin in ki k'el Abiraham toki Luwə a njangi dɔ de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne ki takul'ə‡.

⁹ In be ə, nje kunme'de, Luwə a njangi dɔ'de toki njangi'n dɔ Abiraham ki nje kunme'ne be.

¹⁰ De'gi pəti ki oyi kadi Luwə a ɔrta dɔ'de'ti ki takul təl rɔ go ndukun'ti, ta ki gangi in dɔ'de'ti. Ta ki gangi in dɔ'de'ti, tado makitu lə Luwə ene: de ki ra ki ində kum'ne go ndukun'gi'ti ki in ki ndangi me makitu'ti lə Luwə kin ki dɔkagilo'gi pəti el ningə, ta ki gangi in dɔ'a'ti§.

¹¹ Ji gər maji kadi de ki Luwə təl'ə ki dana takum'ne'ti ki takul təl rɔ go ndukun'ti goto. Tado makitu lə Luwə ene: «De ki un me'ne adi Luwə ə in de ki dana, ningə ki takul kunme li'ə ə a ingə'n kaji tɔ*.»

¹² Ki rɔta'ti, ndukun in ki kunme kadi in nya'gi ki dangi dangi. *Ndukun ene: «De ki ra go ndukun'gi'ti ə a ingə kaji kigo təl rɔ go'ti†.»

¹³ Kirisiti taa'je ilə'je taa ta mann'ti lə ndukun. Kirisiti ɔr ton'gi, mann ki re a osi dɔ'je'ti, Kirisiti un dɔ'ne'ti tor'je'ti. Tado makitu lə Luwə ene: «De ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti in de ki Luwə mann'a‡.»

¹⁴ In be kadi njangi dɔ ki Luwə un mindi'ne kadi n'adi Abiraham kin, de'gi ki in Juwipi'gi el kaa ingəi ki takul memaji lə Jeju Kirisiti. Ningə, kadi ki gorow lə kunme kadi, j'ingəi Ndil ki Luwə un ndu'ne kadi n'adi'je.

Ndukun in ki kunmindi

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'a m'un nya kare ki j'isi j'oyi ki ndɔ'gi pəti dɔnangi'ti ne kadi m'oji'n'se nya kin: loki de ilə ndu'ne, dɔ'ti, de mad'a ki rangi ki asi kadi tuji kunndu kin, eke kadi ilə ki rangi dɔ'ti goto.

¹⁶ Ningə, kunndu ki Luwə un adi Abiraham, ki de ki ginn koji'ti li'ə kaa in be tɔ. Makitu lə Luwə ene: «Luwə un mindi'ne adi'de ki ginn koji'ti lə Abiraham§,» adi in de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, um makitu ene: «Luwə un mindi'ne adi de'gi ki ginn koji'ti lə Abiraham,» to de'gi ki banyinan el.

¹⁷ Nya ki m'ge kadi m'el ə to kin: Luwə un mindi'ne adi Abiraham, kadi n'ra dɔ'ti. Ningə asi bal bu sɔ ki dɔ mutə go'ti bay taa, ndukun re. Ndukun ki re go gogi kin ra togi kadi tuji kunndu ki Luwə ulə'n adi Abiraham kete kin el.

* 3:6 3.6 Lotum 15.6; Ròm 4.3 † 3:7 3.7 Ròm 4.16 ‡ 3:8 3.8 Lotum 12.3 § 3:10 3.10 Ndukun ki nja joo 27.26

* 3:11 3.11 Abakuki 2.4 † 3:12 3.12 Lebitiki 18.5; Ròm 10.5 ‡ 3:13 3.13 Ndukun ki nja joo 21.23 § 3:16 3.16 Lotum 12.7

18 Re Luwə adi nya de'gi ki gorow təl rə go ndukun'ti ningə, toji kadi in kigo kunndu'ti ə Luwə adi'n nya de'gi el. Nga j'oo kadi in ki gorow kun mindi ə Luwə adi'n majikur re dɔ Abiraham'ti.

Kulə lə ndukun

19 Re in be ningə, ke kuləra ndukun ki Luwə adi Juwipi'gi in ri wa? Luwə adi ndukun kadi gəri majel ra'de'gi ki isi rai takum Luwə'ti. Biti kadi nginə'n re ngonn ki ginn koji'ti lə Abiraham. Ə re ngonn ki ginn koji'ti lə Abiraham kakin re tɔ ningə, ndukun aw ki tɔgi el nga. Loki Luwə ndigi kadi ndukun, in malayka'gi ə Luwə ulə'n'de ki gorow lə de ki kare ki ra mbunə Luwə'ti ki de'gi*.

20 Nan loki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki njangi dɔ n'adi Abiraham, in Luwə inbe ə ra ki rə'ne, um in de madi ə ra mbunə'de'ti ki Abiraham el.

21 Eke in kin ɔji kadi ndukun ɔsi ta kunndu lə Luwə wa? Jagi ɔs'ɔ ta el. Re ndukun madi to non, asi kadi adi de'gi kaji ningə, m'gər kadi re ndukun a ɔrta dɔ de'gi'ti non Luwə'ti. K'in ə ndukun ki be kin goto.

22 Makitu lə Luwə ene: De'gi pəti ki dɔnangi'ti in ginn tɔgi'ti lə majel. To be kadi kunndu ki Luwə un adi nje k'un me'de k'ad'a, tɔlta'ne me kunme kadi Kirisiti'ti.

23 Kete taa kadi dɔkagilo kunme kadi Jeju Kirisiti re, j'isi to dangay'gi ginn tɔgi'ti lə ndukun. J'isi ginn'ti biti kadi Luwə te ki dɔ kunme kadi Jeju Kirisiti adi'je.

24 Dɔkagilo'ə'ti kin ndukun to to nje kində kum'ne go'je'ti biti kadi Kirisiti re'n. Lo kin'ti nga a Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Kirisiti.

25 Go kunme'ti, j'in ginn tɔgi'ti lə ndukun ki kete isi ində kum'ne go'je'ti kakin el nga.

26 Tado ingi pəti, in ngann'gi lə Luwə ki takul kunme me tɔ Jeju Kirisiti.

27 Ingi pəti, rai'se batəm lə Kirisiti, adi toi to Kirisiti inbe be.

28 Ngɔsine, dangi dangi goto mbunə de'gi'ti. Juwipi eke Gireki goto; bər eke bər el goto; dene eke dingəm goto. Pəti, in kareba me kində rə nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti'ti.

29 Re in de'gi lə Jeju Kirisiti ningə, in ginn koji lə Abiraham tɔ. A ingəi nya'gi pəti ki Luwə un ndu'ne kadi n'adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə tɔ.

4

In bər el nga, nan in ngonn Luwə

1 Nya ki kadi m'adi in gəri ə to kin: ta lə ngonn ki kadi ndɔ'a ə in ə a ingə nya nduwə lə baw'ne. In ə in be nyakingə'gi pəti, nan loki nanyi ngonn bay, oo rə'ne kadi n'to ta dangi ki bər el.

2 In ginn tɔgi'ti lə njekində kum'de go'ə'ti kigo nya'gi'ti li'ə, biti kadi dɔkagilo ki baw'a ɔji asi bay taa, a adi'ə nya'gi li'ə.

3 J'ingi kaa to be tɔ. Loki ji gəri Jeju Kirisiti el, ji nanyinan ginn bər'ti lə tɔgi ndil'gi ki dangi dangi ki dɔnangi'ti ne*.

4 Nan loki dɔkagilo asi, Luwə ulə Ngonn'o adi re. Ngonn ki dene oj'o ginn ndukun'ti lə Juwipi'gi.

5 Re kadi taa dɔ de'gi ki sii ginn tɔgi'ti lə ndukun ilə'de taa, kadi to təl'de ngann'gi'ti lə Luwə.

6 In ngann'gi lə Luwə ki rɔta'ti, be ə Luwə ulə Ndil ngonn'o me'de'ti. Ndil ki isi bər nya Aba! Bai†.

7 In be ə, in bər'gi el nga, in ngann'gi lə Luwə. Ə re in ngann'gi lə Luwə ningə, Luwə a adi'se nya nduwə'gi pəti ki ngəm tado lə ngann'ne'gi kigo memaji'ti li'ə.

Pol bol kadi Galati təli awi ginn ndukun'ti gogi

* 3:19 3.19 KNK 7.53 * 4:3 4.3 4.9; Kol 2.8, 20 † 4:6 4.6 Mrk 14.36; Rom 8.15

⁸ Kete, loki in gəri Luwə el bay, isi rai bər lə yo'gi ki dangi dangi, nan ki rōta'ti ə in luwə'gi el.

⁹ Nga ki ngosine kum'se te dɔ Luwə'ti, adi Luwə gər'se to yan'ne'gi nga, ə ra bann be ə in ndigi teli kaw ginn tɔgi ndil'gi ki tɔgi'de goto kakin bay wa? Tado ri ə in ndigi təl k'aw ra bər lə'de bay wa?

¹⁰ Sii ndəi kum'se go ndɔ'gi madi'ti, go nanyi ko'ti, go dɔkagilo'gi'ti, kigo bal'gi madi'ti bay!

¹¹ M'bol kadi kulə ki m'ra dann'se'ti be kin to kare rɔ'm'ti ki ndangi.

¹² Ngannkon'm'gi, m'uwə ngonn mbay nja'se ba, toi to m'in be, tado m'in ka m'to to ingi be tɔ. In gəri maji, nya madi ki low'ə'ti el kare ki rai sə'm goto.

¹³ Kadi me'se olo dɔ'ti, toki in ki gorow lə monyi ə m'ilə'n'se mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se dɔkete.

¹⁴ Me rōto'ti lə'm, asi kadi re a kidi'm'in ge, inyəi'm'in ge, nan rai nya kin sə'm el. In uwəi'm'in rɔ'se'ti to kuwə yo. Nan oyi m'in to malayka lə Luwə eke Jeju Kirisiti inbe ki dɔ'ne be yo.

¹⁵ Dɔkagilo'ə'ti kin rɔ'se nəl'se ngayn, nga ngosine ronel kakin aw ra be. M'gər maji kadi dɔkagilo'ə'ti kin re ingəi row kadi ɔri kan kum'se adi m'in ka re a ɔri adi m'in.

¹⁶ Ningə ke bone m'təl njeban lə'se tado k'el ki m'el'se ta ki rōta'ti wa?

¹⁷ De'gi ki isi ədi'se kin, mərta lə'de tado lə'se ki isi rai nya kin in mərta ki majel. Isi ndigi kadi gangi'se nan'ti sə'm kadi n'awi sese go'de'ti yo.

¹⁸ Maji kadi ji tingəi me nyara'gi'ti ki maji ki dɔkagilo'gi pəti. Dɔkagilo ki m'goto sese kaa maji kadi uwəi nyara ki maji ba um inyəi taa el.

¹⁹ Ngann'm'gi, m'ingə kon ki rangi bay tado lə'se to dene ki nje ndo be, biti kadi in teli de'gi ki tɔgi gangi me ta'ti lə Kirisiti.

²⁰ M'ndigi kadi m'in sese nan'ti ki ngosine inbe kin, kadi m'el'se ta ki ndu ki sɔw kel'n'se ta. Tado me'm ra sururu tado lə'se.

Kunmindɔ ki joo, Agar in ki Sara

²¹ Ingi ki in ndigi kadi sii ginn tɔgi'ti lə ndukun, eli'm'in nya kin adi m'oo: Oyi ta ki ndukun el kin el wa?

²² Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Abiraham oji ngann'gi ki dingəm joo: ki kare, kon'a in bər ə ki nungi kon'a in bər el tɔ. Dene ki bər tɔ'a nan Agar, ə in ki bər el tɔ'a nan Sara tɔ.»

²³ Ngonn lə dene ki bər, oji'ə toki oji ndəgi ngann'gi pəti ki dɔnangi'ti, nan ngonn lə dene ki bər el, koj'o to ta dangi. Luwə un ndu'ne adi kete dɔ koji ngonn'ti kin.

²⁴ Me ta'gi'ti kin Luwə oji'je nya kare kadi ji gər. Dene'gi ki joo kin oji dɔ kunmindɔ'gi joo ki Luwə un: Kunmindɔ ki dɔ mbal Sinay'ti in Agar ki a oji bər'gi.

²⁵ Agar in mbal Sinay ki Arabi'ti, to to bebo ki Jerujalem ki dɔkagilo'ti ki bone kin be. To be tado Jerujalem ki de'gi ki me'ti pəti in bər'gi ginn tɔgi'ti lə ndukun.

²⁶ Nan Jerujalem ki taa, in ki taa k'inyə taa. In ə in kon'je tɔ.

²⁷ Tado ndangi eyina: «In kuji de ki dene ki oji ngonn el, in ra ronel, in ki gər to ndo ngonn el, ra ronel, turi jagira tado dene ki ngaw'a mbət'ə a aw ki ngann'gi ngayn utə in ki isi ki ngaw'ne*.»

²⁸ Nan in ngannkon'm'gi, in ngann'gi ki oji'se kigo kunndu'ti lə Luwə to Isaki be.

²⁹ Nan mayinu ngonn ki oji'ə ki gorow ki de'gi isi oji nan ində kum ngonn ki de'gi oji'ə kigo Ndil Luwə'ti ndoo. To tanan be bone tɔ.

³⁰ Eke ta ri ə makitu læ Luwə el wa? Makitu læ Luwə el ene: «Tuwə dene ki bər ki ngonn'ō kō, tado ngonn læ dene ki bər a in to kingə nya nduwə nan'ti ki ngonn læ dene ki bər el†.»

³¹ Ngannkon'm'gi, ki ɔjido'je, j'in ngann'gi læ dene ki bər el, nan j'in ngann'gi læ dene ki kare ki in de doro'ne yo.

5

Kirisiti taa'je inyə'je taa

¹ Kirisiti taa'je ilə'je taa kadi j'in ki taa k'ilə taa ki biti ki non'ti. Rai do nja'se'ti, inyəi ro'se kadi de madi təl ilə jugi bər mindi'se'ti el nga.

² Oyi maji, m'in Pol m'el'se ta taga wangi: Re adi ujəi mōti'se bay ningə, Kirisiti a təl nya ki kare.

³ M'ndor mbi'se ki nja joo bay, de ki ra ki adi ujəi mōt'ō, maji kadi ində ta'ne dəm go ndukun'gi'ti.

⁴ In de'gi pəti ki oyi kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow læ ndukun læ Juwipi'gi, in ki gangi nan'ti ki Kirisiti. A asi kingə ramaji læ Luwə el biti.

⁵ Ki sōw do'je, j'ində me'je'ti kadi Luwə a ɔr ta do'je'ti tado j'uni me'je j'adi Jeju Kirisiti. In kin ə j'isi ji nginə ki tōgi læ Ndil Luwə.

⁶ Re de madi ində ro'ne nan'ti me tō Jeju Kirisiti'ti, ə ujə mōti'ne, eke ujə mōti'ne el kaa, in nya ki kar'a goto. Nya kibo ngayn in ta læ kunme, me kulə ndigi nan'ti.

⁷ Lo kulə ngirə'ti, rai kulə ki maji awi ki kete kete, nga ki ngosine kin nan ə ɔgi'se ra kulə ki rōta'ti kakin nga wa?

⁸ Luwə ki bar'se kadi in de'gi li'ə, ɔji'se kadi rai be el.

⁹ De'gi eli eyina: «Ngonn hum ki nden ra nduji ki loy adi in.»

¹⁰ Tado ingi ki j'indəi ro'je nan'ti ki Burəbe Jeju Kirisiti, m'gər maji kadi ingi kaa mərta to m'in be tō. Taa m'gər maji kadi de ki yəti do'se kin, re de'ə in nan nan kaa Luwə a gangi ta do'a'ti.

¹¹ Ngannkon'm'gi, ki sōw do'm, re m'nji m'iləmbər kadi, ri ri kaa, de ujə mōti'ne bay taa Luwə ɔr ta do'a'ti ningə, Juwipi'gi a indəi kum'm ndoo el nga. A indəi kum ndoo el, taa re koy læ Kirisiti do kagidəsi'ti a in nya kōw tado lə'de el tō.

¹² Ki rō nje yəti do'se'ti, maji kadi re a ujəi yan'de to kujə inbe ba pəti par.

Adi Ndil ki ar njay ɔr non'se

¹³ Ngannkon'm'gi, yan'se ki sōw do'se ənn: Luwə bar'se kadi in ki taa k'ilə taa. K'in ə, kadi taa k'ilə taa kin in row ki kadi rai nya læ daro toki me'se ndigi el. Nan kadi rai kuləbər adi nan ki yo ki ne me ndigi nan'ti.

¹⁴ Tado ndukun'gi pəti tōlita'de me ta'ti ki ene: «A in ndigi de mad'i to daro'i inbe be» kin*.

¹⁵ Re rai nya to da'gi ki mu be, donyi nan, adi nan do'gi ə, gonyi ro'se maji nan a tuji nan.

¹⁶ In be ə, m'el'se m'ene: Inyəi Ndil Luwə ki ar njay adi ɔr non'se ningə a rai nyənn'gi læ daro el.

¹⁷ Tado nyənn'gi læ daro kakin isi rōi ki Ndil Luwə, ningə Ndil Luwə isi rō ki nyənn'gi læ daro tō. Tōgi'gi ki joo kin isi rōi nan dann'de'ti, ningə lo kadi rai nya ki me'se ndigi goto.

¹⁸ Re Ndil Luwə ɔr'se tarow ə, ndukun aw ki tōgi do'se'ti el.

¹⁹ Nya'gi ki majel læ daro toi taga wangi: Adi in nya ki to njen, ki kaya,

²⁰ ra yo'gi, ra mboli, kōsinan ta, kotanan el, jangi, wongi, nii, gangi nan, kōr kum nan,

† 4:30 4.30 29-30; Lo tum ginn nya'gi 21.9-10 * 5:14 5.14 Lebitiki 19.18

²¹ kumnda, gon yiwi, kuso nya kedi ki ndegi nyara'gi ki tanan be kin. M'el'se toki m'el'n kete, njera nya'gi ki be kin a oy Konbe le Luwe el.

²² Ningə, kuləra le Ndil Luwe in: ndiginan, ronel, kisimaji, kisidoti ki nan, memaji, ramaji ki ra nya in low'ə'ti,

²³ ki sol lom lom, kulə daro ginn togi'ti. Ndukun oti ta kulə ra'gi kin el.

²⁴ De'gi pəti ki in yan Kirisiti, təti ro daro ki ndigi ra'gi li'ə pəti do kagidəsi'ti.

²⁵ Re in Ndil Luwe ə adi'je kisikidotaa ningə, maji kadi j'adi Ndil ə or'je tarow.

²⁶ Ononyi'se kadi j'in nje kundo taa. Maji kadi j'adinan wongi el, taa kadi jangi ra'je donan'ti el to.

6

Ki ra ki nan yo ki ne

¹ Ngannkon'm'gi, re oyi de madi isi ra nya ki go'ti el, ingi ki awi ki Ndil Luwe me'se'ti, rai si'ə kadi tel re do row'ti ki maji. Nan k'in ə kadi oji'ə ki mindi ki sol lom taa. M'elta kin de ki ra dann'se'ti kadi oo ro'ne maji nan a oti me nyanan'ti.

² Rai kadi tai nya ki koy donan'ti yo ki ne. Re rai be ningə, a in nje tel ro go ndukun'ti le Kirisiti.

³ Re de madi oo ro'ne to n'in de ki tuwel nan in de ki kare ningə de'ə kin isi ədi ro'ne to kedi.

⁴ Kadi nan nan ka ində manji kulə ra'ne oo. Re maji ningə, kadi ra ronel do kulə'ti ki inbe ra um kadi un ro'ne ində kadi ndegi de'gi'ti tado kulə ra'de el.

⁵ Oyo, kadi ji gəri toki nan nan ra ta kulə ra'ne'ti.

⁶ Maji kadi de ki nje taa nyando ki in ro Luwe'ti, kanyi nyakingə'gi le'ne pəti ki de ki njendo'ə nya.

⁷ Ədi ro'se el, de a mbo ki Luwe el. Nya ki de duw a təti kand'a.

⁸ Kin ə re de duw nya kigo daro'ti ningə, kand'a ki a təti in koy. A kin ə re de duw nya kigo Ndil Luwe'ti to ningə, kand'a ki a təti in kaji ki to biti ki non'ti.

⁹ Lo kin'ti, maji kadi j'inyəi ta ramaji el. Loki j'uwəi ro'je lo ra'a'ti ningə, j'a ji təti kand'a ki maji dokagilo'ə'ti.

¹⁰ In be ə, loki j'ingə dokagilo ramaji ningə, maji kadi ji rai maji ki de'gi pəti. Kibo ngayn in nje ki uni me'de adi Jeju Kirisiti.

Ta ki doboy'ti ki kuwə ji nan

¹¹ Gonyi nya ki m'ndangi m'adi'se kin. M'ndangi boi guri guri ki ji'm m'inbe.

¹² In nje ki ndigi kadi n'nəli de'gi ki donangi'ti ne ə isi indəi togi do'se'ti kadi ujəi mōti'se. Rai be kadi de'gi adi'de kon tado ta koy le Kirisiti do kagidəsi'ti el.

¹³ Inbe'gi ki nje kujə mōti kin, uni go ndukun'gi le Juwipi'gi ba pəti el. Ndigi kadi ingi yo ə ujəi mōti'se kadi in nya kojiro le'de do'se'ti.

¹⁴ Ki ojido'm m'inbe, m'ində gu'm ki kagidəsi le Burəbe le'je Jeju Kirisiti, um m'ində gu'm ki nya ki rangi el. Tado ki takul koy le Jeju Kirisiti do kagidəsi'ti, nya'gi ki donangi'ti ne təli nya ki koy tado le'm, toki m'inbe m'təl nya ki koy tado le nya'gi ki donangi'ti ne be to.

¹⁵ Ningə re de ujə mōti'ne eke ujə mōti'ne el ka, in nya ki kar'a goto. Nya ki bo ngayn in ta kadi de tel nyakində ki sigi.

¹⁶ Kadi kisimaji ki memaji le Luwe in do de'gi'ti pəti ki uni gorow ki sigi, ki de'gi pəti ki in de'gi le Luwe.

¹⁷ K'aw ki kete kin, kadi de tulə'm nan'ti el nga. Tado m'aw ki ndunə do'gi ki oji go kon le Kirisiti daro'm'ti.

¹⁸ Ngannkon'm'gi, kadi memaji le Burəbe le'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese. Amen.

Makitu ki Pol ndangi adi Epeji'gi

Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Epeji'gi

Makitu kin to to makitu ki Pol ndangi ulə'n kadi njekawnan'gi ki dangi dangi ki sii donangi Aji'ti ki Du tudəi be. Mbunə njekawnan'gi'ti kin Epeji in'ti non. Me makitu'ti kin Pol ɔsi kagi do ta'ti ki Luwə oji me'ne'ti kadi «n'mbon'n nya'gi ki dɔran'ti ki nya'gi ki donangi'ti pəti ginn Burədo'ti ki kareba ki in Kirisiti» (1.10). Me njekawnan'ti lə Kirisiti Juwipi'gi ki Juwipi'gi el indəi rɔ'de nan'ti to de'gi ki kareba, darɔ ki kare ki Kirisiti in do. Kində rɔ nan'ti ki ulə ngirə'ne do bar ki Kirisiti bari'n de'gi kete non nya'gi'ti pəti kadi in lə'ne, ki kaji ki aji'de kitakul memaji lə'ne. Kində rɔ nan'ti kin in rɔta ki row lə Ndil Luwə ki isi me njekunme'gi'ti ningə njekuləbər'gi lə Kirisiti rai kində rɔ nan'ti kin adi togi ki taa. Rowninn makitu ki nja joo toji gorow ki maji kadi kində rɔ nan'ti to'n dann njekawnan'ti ki njekunme'gi'ti ki ndo'gi ndo'gi. Maji kadi njekunme'gi ndiginan, iləi koji donan'ti yo ki ne ningə rai oyo Luwə me nya'gi'ti pəti.

Ta'gi ki me'ti: Kaji in ki row lə Kirisiti 1-2. Kində rɔ nan'ti lə njekawnan 3.1-4.16. Kisikidɔtaa ki sigi me Kirisiti in ndigi 4.17-6.24.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə ə m'ndangi makitu kin madi'se in de'gi lə Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti me to Jeju Kirisiti, ki sii me be'ti ki Epeji.

² M'dəji kadi Luwə ki Baw'je in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti adi memaji ki lapiya in do'se'ti.

Ramaji lə Luwə ki takul Kirisiti

³ Piti ki do Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki adi'je majikur, adi in majikur ki dangi dangi kigo Ndil'ti ki in dɔran'ti, me to Kirisiti'ti.

⁴ Be ə, loki Luwə ra dɔran ki donangi ki nya'gi ki me'ti el bay, mbəti'je me Kirisiti'ti to ngann koti lə'ne kadi j'ari njay ki kanji ta madi do'je'ti takum'ə'ti. Nya'gi kin toji kadi Luwə ndigi'je.

⁵ Toki Luwə ndigi'n'je kakin ə, ində'n'je kete non do'kagilo'gi'ti, kadi ji təli ngann'a'gi ki takul Jeju Kirisiti, kigo memaji'ti li'ə tado lə'je. Nya kin ə Luwə ge.

⁶ Adi j'osi pa j'uləi toji do Luwə'ti, tado memaji li'ə ki əti bol. Memaji kin, adi'je kare ki takul Ngonn'o ki ndig'ə ngayn.

⁷ Me Kirisiti'ti, ki takul mosi ki anyi do kagidəsi'ti, j'in ki taa k'ilə taa, ningə majel'gi lə'je in ki k'inyə go ko to. Be ə, Luwə oji'n'je memaji lə'ne ki ngayn me nyakingə'ti pəti.

⁸ Oyo, Luwə adi ramaji li'ə ki to mbar mbar nanyi sə'je, nanyi ki əti bol. Be ə, adi'n'je tər ki nyagər ki ngayn.

⁹ Ningə kigo ra maji'ti lə Luwə ki ngayn, adi ji gəri kojitara li'ə ki to lo kiyə'ti. Kojitara kin, rago'ə kete kadi n'a ra ki takul Kirisiti.

¹⁰ Kojitara lə Luwə kin, in kadi kaw nya'gi ki dɔran'ti ki nya'gi ki donangi'ti ne pəti, ginn togi'ti lə nje konbe ki kareba ki in Kirisiti. Nya kin, a ra nya do'kagilo'ti ki Luwə inbe oji.

¹¹ Luwə adi nya'gi pəti rai nya toki inbe oji'n eke ndigi'n kete. Be ə, mbəti'n'je kete kigo kojitara'ti li'ə, adi ji təli de'gi li'ə kigo kində rɔ nan'ti lə'je ki Kirisiti. Ningə adi'je nya ki un'n mindi'ne kadi n'adi'je to.

¹² Luwə ra be kadi j'osi pa j'uləi tɔji dɔ kəti bol'ti li'ə, J'ingi ki j'indəi me'je dɔ Kirisiti'ti ki in Mesi De ki Luwə mbət'ə dəkete.

¹³ In me Kirisiti'ti tɔ ə, ingi kaa, oyi dɔ ta ki rɔta'ti, ki in Poyta ki maji ki aji'se. Ningə go'ti, uni me'se adi Kirisiti, ə Luwə ində ndunə ki ndaja lə'ne rɔ'se'ti. Ndunə kakin in Ndil Luwə ki un'n ndu'ne dɔ'ti kete nu.

¹⁴ Ndil Luwə kin tɔji kadi j'a j'ingəi ndəgi nya nduwə'gi pəti ki Luwə a adi'je. Nya nduwə'gi kin j'a j'ingəi pəti ndɔ ki Luwə a taa'je ilə'je taa ji majel'ti ratata. Adi j'osi pa j'uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki əti bol.

Pol elta ki Luwə tado kunme lə nje ki Epeji'ti

¹⁵ In kin ə, m'in ka loki m'oo poy kunme lə'se ki uni adi Burəbe Jeju, ki poy ndigi lə'se ki isi ndigi de'gi lə Luwə pəti,

¹⁶ ndɔ ki m'oo'n ta inbe kin nu, ra adi m'inyə ta ra oyo Luwə tado lə'se el me kelta'gi'ti lə'm ki m'nji m'el si'ə. M'nji m'bar tɔ'se ta ta.

¹⁷ M'dəji kadi Luwə lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, Baw ki nje tɔji, adi'se ki takul Ndil Luwə, tər, ki gər ginn nya ki to lo kiyə'ti, kadi in gəri'ə'n'ə ar njay.

¹⁸ M'dəj'ə kadi ra adi hangal'se to ar njay, kadi in gəri nya kindəmedoti ki adi'se dəkagilo'ti ki bari'n'se. Ta kadi in gəri nya nduwə ki a adi'se ki in nya nduwə ki maji ngayn. In nya nduwə ki ində ta dangi tado lə'se, ki ndəgi de'gi pəti ki in yan'a'gi.

¹⁹ Ningə a gəri tɔgi ki əti bol utə tɔgi'gi pəti ki Luwə oji tado lə'je j'in ki j'uni me'je j'adi'ə. Ningə tɔgi kakin, Luwə oji ki taga me tɔgi'ti ki əti bol.

²⁰ Tɔgi ki əti bol kin, Luwə tɔji taga, dəkagilo'ti ki adi Jeju Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti, ə ad'a isi dɔjikol'ɔ'ti me dɔran'ti.

²¹ Low'ə'ti kin, Jeju onbe ki tɔgi lə nje konbe'gi pəti ki me dɔran'ti, tɔgi ki utə, ta tɔ'a in dɔ tɔgi'ti pəti tɔ, tɔgi lə nje konbe'gi pəti ki me dɔran'ti, tado dəkagilo ki ngosine kin par el, nan biti dəkagilo'ti ki a re.

²² Oyo, Luwə ulə nya'gi pəti ginn tɔgi'ti lə Kirisiti. Loki ində dɔ nya'gi'ti pəti ningə, mbət'ə ad'a in ki boi dɔ Njekawnan'gi'ti.

²³ *Njekawnan'gi toi to ngann rɔ'a'gi be. Kasi nan gaki lə Kirisiti rosi Njekawnan'gi ki dəkagilo'gi pəti. Ningə Kirisiti kaa, kasi nan gaki lə Luwə ros'o tɔ.

2

Kaji in ki takul memaji

¹ Ki ɔjido'se, kete in de'gi ki koy tado nyara'gi ki gorow'ə'ti el, tado majel'gi lə'se.

² Majel'gi lə'se kin ra adi mayinu gorow nya ra'se'gi in go hal nyara lə de'gi ki dɔnangi'ti, uni go ngar lə tɔgi lə ndil'gi ki majel ki me nəl'ti. Ndil ki majel kin ə, isi ra kulə ngosine me de'gi'ti ki nje kosi ta Luwə.

³ J'ingi kaa, ndɔki mayinu j'in mbunə de'gi'ti kin tɔ. Adi ji njiyəi kigo ndigi'ti lə nyənn'gi darɔ, j'isi ta nya ra'ti ki kadi ji tɔli kon ndigi ra lə darɔ, ki mərta'gi lə'je ki majel yo. Be ə kigo jibəl kisi'je ki dɔ'je taa'ti, ji toi to ndəgi de'gi kin be, adi wongi lə Luwə in dɔ'je'ti tɔ.

⁴ Nan Luwə in nje k'oo kumtondoo ki əti bol, adi ndigi'je ngayn.

⁵ Be ə, j'ingi ki ndɔki j'in de'gi ki koy ki takul majel'gi lə'je kin, təl'je adi j'in nje kisi ki dɔ'je taa ki Kirisiti. Oyo in ki takul memaji ə ingəi kaji.

⁶ Ki takul kində rɔ nan'ti lə'je me tɔ Jeju Kirisiti'ti, Luwə adi j'ində taa si'ə nan'ti dann nje koy'gi'ti, ə adi j'onyibe nan'ti si'ə me dɔran'ti tɔ.

⁷ Luwə ra be kadi oji'n kadi de'gi pəti gəri tado dəkagilo'gi ki a rei, memaji li'ə ki dɔboy'o goto, ki oji ki takul Jeju Kirisiti ki gorow ramaji li'ə tado lə'je.

⁸ In takul memaji ki gorow lə kunme ə, ingəi kaji um in kigo kɔji ta ra'ti lə'se el. Nan in Luwə ə adi'se kaji kin kare.

⁹ Kaji kin in ki takul kulə ra'se madi ki maji el. In be el, kadi de madi ində'n kadi'ne el.

¹⁰ Oyo, j'in kuləra ji Luwə. Ində'je kigo kində rə nan'ti lə'je me tə Jeju Kirisiti kadi ji rai kulə'gi ki maji me kisikidə'taati. Ningə kulə'gi kakin, inbe ində də'a nan'ti kete kadi ji rai'de.

K'in kare me Kirisiti'ti

¹¹ Adi me'se olo də'ti, toki ndəki kete, in Juwipi koji'gi el, adi *Juwipi'gi ki nje bar rə'de nje kujə mətə'de, ki in nya ki de'gi rai ki ji'de adi awi ki ndunə rə'de'ti, bar'se nje kujə mətə'de'gi el.

¹² Kadi me'se olo də'ti toki dəkagilo'ə'ti kin, in ki gangi nan'ti ki Kirisiti. In mbunə de'gi'ti lə Luwə ki in Isirayel'gi el. Ingi gotoi me kunmindi'ti ki Luwə un adi de'gi lə'ne kin. Sii dənangi'ti ne, indəi me'se də nya madi'ti el num, də Luwə'ti el num.

¹³ Nan ngə'sine ki takul kində rə nan'ti lə'se me tə Jeju Kirisiti, ingi ki ndəki mayinu in sanyi, in təli de'gi ki ndəkba ki takul mosi Kirisiti.

¹⁴ Tado in Kirisiti inbe ə re ki kisi ki nan ki lapiya mbunə'je'ti. In ə ra adi Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el təli de'gi ki kareba. Koy'o də kagidəsi'ti or ban ki to dann'je'ti kete kə.

¹⁵ Jeju Kirisiti təl ndukun'gi lə *Mojə nya'gi ki kare'ti, ki row ra kulə'gi. Ningə, un ginn de'gi ki joo kin təl ində'n ginn de'gi ki kare ki sigi ki gorow kində rə nan'ti si'ə lə'de. Be ə, adi lapiya to'n mbunə'de'ti.

¹⁶ Jeju ndigi kadi ginn de'gi ki joo kin ulə'de noji nan'ti ki Luwə, kadi təli darə ki kareba. Ningə ki takul koy'o də kagidəsi'ti, tuji'n nya ki ra adi in njeban'gi lə nan kin kə.

¹⁷ Re iləmbər Poyta ki maji ki ojido lapiya adi ingi ki in sanyi, taa tado lə nje'gi ki in ndəkba tə.

¹⁸ In ki takul Jeju ə j'in pəti ki j'in, Juwipi'gi eke Juwipi'gi el, j'asi kadi ji rei takum Luwə'ti ki takul Ndil ki kareba inbe kin.

¹⁹ Be ə, ingi ki in Juwipi'gi el, in mbah'gi el, eke nje dər ki nja'de ta el nga. Nan ngə'sine, in ngann nje be ki mbunə de'gi'ti lə Luwə. In ngann'gi ki me Kəy'ti lə Luwə.

²⁰ Ingi toi to mbal'gi ki Luwə ində'n kəy be. Ningə ngirə kəy kakin in ki kində də njekawkulə'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti. Ə Kirisiti inbe ə in mbal ki də kum kəy'ti.

²¹ In me kində rə nan'ti lə'je ki Kirisiti'ti ə mbal ra kəy'gi kare kare uwəi nan maji. Ningə kəy kakin aw ki taa mad'a'ti ki kete kete kadi təl kəy ki ar njay me Burəbe'ti.

²² In me kində rə nan'ti ki Jeju Kirisiti ə, ingi ki in Juwipi'gi el ka, indəi rə'se nan'ti ki ndəgi de'gi lə Luwə kadi təli kəy ki Luwə sii me'ti ki takul Ndil'ə.

3

Pol nje kiləmbər Poyta ki maji rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el

¹ In ki tado kin ə, m'in Pol, m'in dangay tado Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti, tado lə'se in de'gi ki in Juwipi'gi el.

² M'gər maji kadi oyi poy kuləbər ki Luwə, kigo me maji'ti li'ə, ulə ji'm'ti tado maji lə'se.

³ Luwə te ki də nya'gi ki to lo kiyə'ti adi'm m'gər. In nya'gi kin ə m'ndangi'de m'ulə'n madi'se.

⁴ Loki tudəi makitu ki m'ndangi m'ulə'n madi'se kin ningə, inbe'gi a oyi nyagər ki ojido Kirisiti ki to lo kiyə'ti, ki Luwə te ki də'a adi m'gər ar njay kin.

⁵ Toki rəta'ti, nya'gi ki Luwə te ki də'a adi njekawkulə'gi, ki de'gi ki njekeltakita'a'ti ki ində'de ta dangi to nje ra kulə lə'ne, ki takul Ndil Luwə kin, te ki də'a be adi kaw'je'gi ki kete el.

⁶ Ningə nya ki to lo kiyə'ti kakin, ki takul kində rə nan'ti lə'de ki Jeju Kirisiti ə, de'gi ki in Juwipi'gi el, a ingəi nya nduwə nan'ti se'je j'in ki j'in Juwipi'gi; in se'je

nan'ti me daro'ti ki kare, taa kunndu ki kare inbe kin to tado lo'de me to Kirisiti'ti, ki takul Poyta ki maji.

⁷ M'tel njekulobor lo Poyta ki maji kin. In kin in kadikare ki Luwe adi'm kigo memaji'ti li'o ki takul kulera tog'o.

⁸ M'in ki nda'a'm goto uto njekunme'de kadi Kirisiti peti tigo. Ningore in be kaa, Luwe oo maji ngayn kadi m'in o, ulo kulor kilombor Poyta ki maji lo Kirisiti ji'm'ti tado de'gi ki in Juwipi'gi el. In nyakingo kibo ki uto nyager lo de'gi lo Kirisiti peti tigo.

⁹ Ningore m'ingore kadikare ki kadi m'toji'n de'gi peti ar njay, ke gorow ki bann o, Luwe a tol'n ta nya ki un ndu'ne do'ti, ki to lo kiyoti kin wa. Luwe ki njera nya'gi peti, iyodo nya kin ki de'gi ki dokagilo'ti ki mayinu.

¹⁰ Ningore ngosine ki takul Njekawnan'gi, nje konbe'gi ki nje togi'gi ki me nel'ti taa, asi kadi gero nyager lo Luwe. Nyager kin, Luwe toji ki row'gi ki dangi dangi.

¹¹ Nya kin tolta'ne kigo kojitara'ti lo Luwe ki to ki biti ki non'ti ki takul Burabe lo'je Jeju Kirisiti. Kojitara kakin, tolta'ne ki takul Burabe lo'je Jeju Kirisiti.

¹² Me kindoro nan'ti lo'je ki Kirisiti o, j'ingoi tarow ki gorow lo kunme kadi ji ndoti ki ro Luwe'ti ki me ki tinyi kati.

¹³ In be o, m'doji'se kadi adi me'se tuji tado lo kon'gi ki m'nji m'ingore tado lo'se kin el. Nan kadi in ginn ronel lo'se yo taa.

Ndigi ki Kirisiti ndigi'je

¹⁴ Tado kin o, m'nji m'osi makosi'm nanga non Baw'je ki doran'ti,

¹⁵ ki takul'o ki kar'ne ba o, ginn koji'gi ki doran'ti eke ki donangi'ti ne sii ki do'de taa.

¹⁶ M'doji Luwe kigo nyakingoti li'o ki ngayn kigo Ndil'ti, kadi adi'se in njekunme'gi togi kadi nganyi ki takul Ndil'o me'se'ti.

¹⁷ Kadi Kirisiti ra lo kisi lo'ne ngarme'se'ti ki takul kunme. Nya doji lo'm in kadi ndiginan ra sese adi nganyi, ningore kadi ginn'se uwo nangi ngan me'ti to.

¹⁸ Be o, a asi kadi in gero ki ndogi de'gi lo Luwe peti, kadi ndigi lo Kirisiti in ndigi ki eti bol, ki de asi kadi a mboji ngal'a ge tat'a ge kow'o ge ki ngal'a ki ta ge el ratata.

¹⁹ Oyo, a asi kadi in gero ndigi lo Kirisiti ki uto nyager'gi peti, ningore kadi Luwe inbe rosi'se ki rosi ki betete lo'ne.

²⁰ Luwe ra nya'gi ki takul togi ki isi me'je'ti. Ningore, loki ji doji'o nya madi o, ra uto nya ki ji doji'o, eke, in ki j'isi mero to mero bay.

²¹ Kadi toji in do'a'ti mbunore Njekawnan'gi'ti ki takul Jeju Kirisiti, tado ginn de'gi'ti peti, ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi. *Amen!

4

K'in daro ki kare me Kirisiti'ti

¹ M'ulore dingom me'se'ti, m'in ki m'in dangay tado lo Burabe, kadi gorow kisikidoota lo'se asi ta bar ki Luwe bar'se.

² Kadi awi ki sol do, ki hal ki sol lom lom, ki koreme, o kadi sii do'ti ki nan me ndigi nan'ti.

³ Uwoi ro'se ngan kadi ngami go k'in'se kare me Ndil Luwe'ti, ki gorow kisi nan ki lapiya.

⁴ Daro in kareba, taa Ndil Luwe kaa, in kareba to. In be to o, Luwe bar'se kadi awi ki nya kindomedoti kareba to.

⁵ Burabe in kareba, kunme in kareba, ta batom kaa in kareba to.

⁶ Luwe in kareba, ningore in o, in Baw'je peti, taa in do nya'gi'ti peti, ra kulor ki takul de'gi peti, ningore isi me de'gi'ti peti to.

⁷ Nan, de ki ra ra dann'je'ti, ingore kadikare ra kulor ki sow do'ne, kigo kadi'ti ki Jeju Kirisiti ndigi kadi'n'je.

⁸ In be ə, ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:
«Loki in aw me lo'gi'ti ki taa nu, uwə dangay'gi,
Adi aw se'de kum'ne'ti,
Ningə adi kadikare de'gi.»

⁹ Ningə k'el kene: «In aw me lo'gi'ti ki taa», kin, to ar njay kadi kete bay ta kadi aw taa, Kirisiti ur aw ginn donangi'ti, me lo'gi'ti ki bo nu tɔ.

¹⁰ Nje k'aw nanga inbe kin ə, in nje k'aw lo'gi'ti ki taa gidi doran'gi'ti tɔ. Nya kin ra nya be kadi Ndil'ə in me nya'gi'ti pəti. Ta kadi onbe dɔ nya'gi'ti pəti me lo'gi'ti pəti tɔ.

¹¹ In ə adi kadikare de'gi, nje ki nan'gi adi in njekawkulə'gi, nje ki nan'gi kadi in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, nje ki nan'gi kadi in de'gi ki nje kiləmbər Poyta ki maji, nje nan'gi kadi in de'gi ki njekul Njekawnan'gi, ningə kadi nje ki nan'gi in njendo de'gi tɔ.

¹² Ki gorow kin ə, ra adi de'gi lə Luwə a asi kadi rai kulə li'ə, kadi Njekawnan'gi toi to darɔ Kirisiti ki tɔgi ki kete kete be.

¹³ Ki row kin ə, j'in pəti, j'a tei k'in kare me kunme'ti, ki gər Ngonn lə Luwə'ti. Ningə j'a tɔli Njekawnan'gi ki tɔgi gangi, ə j'a tɔgi par par bitɔ kadi j'a toi to Kirisiti be.

¹⁴ Be ə, j'a toi to ngann'gi ki nəl nyando'gi ki ngom isi aw se'de ki yo ge ki ne ge be el, to tokibo ki pungɔ mann ba si ra'a be el nga. Ningə de'gi ki nje kədi de'gi ki ta'gi ki ngom'gi lə'de kin, a rai'je kadi ji ndəm row ki takul nyando'gi lə'de ki ngom kin el tɔ.

¹⁵ Nan kadi ji ndiginan yo ge ki ne ge me k'el nan ta ki rɔta'ti, kadi ji tɔgi me nya'gi'ti pəti, bitɔ kadi ji toi to Kirisiti inbe be, in ki in ki boi ki dɔ Njekawnan'gi'ti.

¹⁶ Me Kirisiti'ti ə darɔ ba pəti in ki rɔti nan'ti maji ki takul dɔkur'gi lə ngirə ki ra. Loki ngonn rɔ ki ra, ra kulə lə'ne maji ningə, a ra kadi darɔ ba pəti a tɔgi taa taa ningə gəsirə me ndigi nan'ti.

Kisikidɔtaa me Kirisiti'ti

¹⁷ In be ə, m'el'se ta kin, ə m'təl m're dɔ'ti bay me tɔ Burəbe'ti. Ononyi'se kadi row njiyə'se to to nya de'gi ki gəri Luwə el kam be, tado kulə ra'de in kigo mərta'gi'ti lə'de ki nda'a goto.

¹⁸ Lo ki ndul onbe dɔ nyagər'ti lə'de. In sanyi kadi kisikidɔtaa'ti ki sigi ki Luwə adi. Toki rɔta'ti, gəri el tado me ngan lə'de.

¹⁹ In de'gi ki nya ki majel ki a rai ə rɔ'de a sɔl'de dɔ'ti goto. Dɔkagilo'gi lə'de pəti in kadi rai nya'gi ki majel. Be ə, nyara'de ki dangi dangi ki to njen kin, degə'gi kin, nanyi ki lo ra'a'ti ki non'de'ti.

²⁰ Nan ingi, in kigo row'gi ki be kin ə, ndoi kadi gəri Kirisiti el.

²¹ Toki rɔta'ti oyi ta ki sɔw dɔ'a nga, ningə, ingi ki in njekunme'gi, ndoi'se nya'gi ki awi nan'ti ki rɔta ki de a ingə rɔ Jeju'ti.

²² Re in be ningə, sɔw kadi mbəti nya ra'se'gi ki mayinu kigo lo koki de'ti, ki ndigi ra'gi li'ə ki majel ki a aw ki de tuji'ti.

²³ Maji kadi inyəi adi Ndil Luwə yəti mərta lə'se.

²⁴ Maji kadi tɔli de'gi ki sigi ki Luwə ində'de kigo mərta'ti lə'ne, kadi kisikidɔtaa lə'se in dana ə ar njay ki row lə rɔta.

²⁵ Tado kin ə, kadi inyəi ta kel ta ki ngom kɔ, ə kadi de ki ra, elta ki rɔta'ti madi'ne, tado j'in pəti j'in ngann rɔ ki kare.

²⁶ Re wongɔ ra'se ə, kadi wongɔ kin aw sese adi rai majel el. Ononyi'se kadi isi me wongɔ'ti ba bitɔ kadi kadi ur dɔ'se'ti.

²⁷ Adi tarow Su kadi dum dɔ'se el.

²⁸ Kadi de ki in njobogi kete ə inyə ta bogi lə'ne, ningə kadi ra kulə ki ji'ne kadi ingə'n nya ə ra'n ki de ki nya to rə'a

²⁹ Kadi ta ki majel ki a tuji me madi'se'gi te ta'se'ti el. Nan kadi ta ki maji ki a ra ki njekunme'gi ki rangi ə te ta'se'ti. Ta ki be kin ə a ra maji ki de'gi ki nje k'oo do ta lə'se.

³⁰ Ononyi'se kadi adi me Ndil Luwə tuji. Ndil Luwə kin ə Luwə adi'se kadi toji kadi in yan'a'gi. Ningə Ndil kin adi me'je tinyi kati toki ndo madi a re non, ki Luwə a taa'je ilə'je taa ki ratata me majel'ti.

³¹ Ori hal'gi ki kati bangi pəti me'se'ti kə. Ngəmi majel madi me'se'ti el, ki wongi, ki kol nan, ki taji nan. Ningə kadi hal mendul goto me'se'ti to goto.

³² Kadi rai maji ki nan ki yo ki ne. Ningə kadi ta on me'se tado lə nan, ə inyəi go majel ki madi'se'gi rai sese kə toki Luwə inyə'n go majel'gi lə'se kə, me to Kirisiti be to.

5

Kisikidətaa me kunji'ti

¹ Ingi ngann'gi ki Luwə ndigi'se ə, maji kadi ndaji'ə.

² Maji kadi isi ki do'se taa me ndigi nan'ti, toki Kirisiti ndigi'je ə adi rə'ne Luwə koy'ti tado lə'je, to kadikare eke nya mosi ki əti Luwə maji be.

³ Be ə, ta k'in se de'gi'ti lə Luwə, kadi kaya ki ra ki ndəgi nya'gi ki toi njen kaa gotoi dann'se'ti num to. Elita nya'gi ki be kin dann'se'ti el to k'el el. Taa kadi kumnda goto dann'se'ti to.

⁴ In gorow'ə'ti el kadi ta'gi ki to njen ki ta ki minə madi'gi te ta'se'ti. Nan kadi ta ki a te ta'se'ti, in ta ra oyo Luwə yo taa.

⁵ Maji kadi in gəri nya'gi kin maji: njera kaya'gi num, njera nya'gi ki to njen num, njera kumnda nya'gi ki asi nan ki yo ki ra num kin, a oy Konbe lə Kirisiti eke lə Luwə el.

⁶ Kadi adi de madi ədi'se ki ta'gi ki nda'de goto el. Tado in ki takul nya'gi ki be kin ə, wongi lə Luwə isi re'n do de'gi'ti ki nje təl rə'de go ta'ti li'ə el.

⁷ Be ə, maji kadi indəi rə'se nan'ti se'de do nya madi'ti el.

⁸ Toki rəta'ti, ndəki mayinu sii me lo ki ndul'ti, nan ngə sine, ki takul kində rə nan'ti lə'se ki Burəbe, in de'gi ki lo ki ar njay'ti, ə maji kadi nya ra'se in nyara lə ngann'gi ki lo ki ar njay'ti.

⁹ Tado kandi kuləra ki maji lə de ki in lo ki ar njay'ti in: nya ra'gi ki maji, ki nya ra'gi ki dana, ki nya ra'gi ki rəta'ti.

¹⁰ To ngann'gi ki lo ki ar njay'ti, maji kadi indəi togi do rə'se'ti kadi ori mbunə nya ki nəl Burəbe ki nya ki nəl'ə el nan'ti.

¹¹ Kadi nya madi ki ore'se nan'ti ki nya ra'gi ki majel ki lo ndul'ti kin goto. Nan tei ki ginn'de taga to te yo taa.

¹² Tado nya'gi ki ko de'gi kin isi rai lo kiyə'ti, in nya'gi ki to rəsol ngayn kadi de elta'a.

¹³ Ningə loki de or ginn nya'gi ki isi rai ə, kulə ra'de'gi ki majel to taga ar njay njay.

¹⁴ Tado nya'gi pəti ki ginn'de te lo kunji'ti təli lo kunji. In be ə, makitu lə Luwə ene:

«Ndəl do bi'ti, in nje to bi,

Ində taa dann njekoy'gi'ti,

Ə Kirisiti a adi kunji lə'ne a unji do'i'ti.»

¹⁵ Kadi indəi kumkədi do rə'se'ti me ji kisikidətaa'ti lə'se. Kadi nya ra'se in nyara lə de'gi ki nje tər'gi um, nyara lə mbo'gi el.

¹⁶ Dəkagilo ki j'isi'ti kin in dəkagilo ki majel, ə kadi dəkagilo'gi pəti ki Luwə adi'se ə, rai nya'gi ki maji ta ta um adi dər kare el.

17 Tado kin ə, kadi toi to de'gi ki kur do'de goto be el, nan kadi in gəri nya ki in ndigi læ Burəbe.

18 Adi yiwi kandi nju ra'se el tado yiwi ki ra a aw ki de kaya ki ra'ti. Nan kadi rosi ki Ndil Luwə ki ar njay yo taa.

19 Maji kadi elinan ta me pa'gi'ti, osi pa'gi læ Luwə ki ndəgi pa'gi ki Ndil adi'se. Osi pa'gi kin uləi toji do Burəbe'ti ki ngarme'se ba pəti.

20 Dəkagilo'gi pəti, kadi rai oyo Luwə ki Baw me nya'gi'ti pəti, me to Burəbe'ti læ'je Jeju Kirisiti.

Kulə noji ki to mbunə dene'gi'ti ki dingəm'gi

21 Uləi do'se ginn togi'ti læ nan ki yo ki ne, tado koji ki k'ilə do Kirisiti'ti ki awi.

22 In dene'gi, kadi nan nan ulə do'ne ginn togi'ti læ ngaw'ne toki isi uləi do'se ginn togi'ti læ Burəbe be.

23 Tado ngaw in ki boi do dene'ti, toki Kirisiti in ki boi do Njekawnan'gi'ti kin be to. Kirisiti in Njekaji Njekawnan'gi ki in daro'a'gi.

24 Be ə, toki Njekawnan'gi uləi do'de ginn togi'ti læ Kirisiti kakin ə, dene'gi kaa, kadi uləi do'de ginn togi'ti læ ngaw'de'gi me nya'gi'ti pəti to.

25 Ningə in ngaw dene'gi, maji kadi in ndigi ne'se'gi toki Kirisiti ndigi'n Njekawnan'gi ə adi ro'ne koy'ti tado læ'de kin be.

26 Adi ro'ne koy'ti kadi təl Njekawnan'gi de'gi ki ar njay ta k'in'de de'gi'ti læ Luwə, go togi ki togi'de ki mann num ki ta læ'ne num to.

27 Jeju ge kadi n'te ki Njekawnan'gi takum'ne'ti ki kəsikurə ki əti bol, ki kanji yoro num, ki ngirə ro'de'gi ra ju ju el num, kadi nya madi ki asi nan el goto ro'de'ti num to. Ge kadi Njekawnan'gi ari njay ki kanji ta madi do'de'ti.

28 Be to ə, maji kadi ngaw dene'gi ndigi ne'de'gi toki isi ndigi daro'de in be be. De ki nje ndigi ne'ne, ndigi daro'ne inbe.

29 Toki ro'ta'ti, de ki osi ro'ne ta nja kare goto. Nan j'in pəti j'uli'de ki nyakuso, ə j'indəi kum'je go'de'ti to kində yo taa. In be ə, Kirisiti isi ra'n ki Njekawnan'gi,

30 tado j'in ngann daro'a'gi.

31 Tado kin ə, dingəm a inyən baw'ne in ki kon'ne, ningə tinyəi nan ki ne'ne, ə in joo pəti təli daro ki kare.

32 Nyando kibo to me ta'ti kin, nan m'el'se kadi in ta ki ojidə Kirisiti ki Njekawnan'gi.

33 Nya ki maji kadi de ra ə to kin, kadi ngaw dene ki ra ndigi ne'ne to daro'ne inbe be, ə kadi dene təl ro'ne go ta'ti læ ngaw'ne to.

6

Ta læ ngann'gi ki baw de'gi

1 Ngann'gi, ingi ki ndəi ro'se nan'ti ki Burəbe, maji kadi təli ro'se go ta'ti læ nje koji'se'gi, tado in kuləra ki maji.

2 Osi kurə baw'i ki kon'i, tado in kin in mbərkikində ki dəkete ki Luwə adi ki kunndu do'ti ki ene:

3 «A isi maji me dənangi'ti ningə ndo'i a in ngayn to.»

4 Ningə in baw'gi, kadi ndəji ndu ngann'se'gi indəi'de bol'ti el, nan kadi ngəmi'de me nyando'ti ki maji, ki me kində koji'ti kigo ta'ti læ Burəbe.

Ta læ bər'gi ki be'de'gi

5 In bər'gi, maji kadi təli ro'se go ta'ti læ be'se'gi ki dənangi'ti ne ki kəsikurə ki ngayn, ki bol, ki ngarme ki ar njay toki in Kirisiti inbe ə, isi təli ro'se go ta'ti li'ə be.

⁶ Ononyi'se kadi rai kulə lə'se dəkagilo'ti ki de'gi indəi kum'de go'se'ti par, toki isi rai kulə kadi ingəi maji takum de'gi'ti yo be. Nan maji kadi rai kulə to bər'gi lə Kirisiti ki isi rai ndigi lə Luwə ki me'de ki kareba be.

⁷ Maji kadi rai kulə ki ronel, to nya ki in kulə lə Burəbe ə isi rai be, um in kulə lə de'gi el.

⁸ In gəri bəti toki nan nan a ingə nyakugə goji lə'ne rə Burəbe'ti kigo maji'ti ki ra, re in bər eke in de dərə'ne.

⁹ In be bər'gi, ingi kaa, kadi adi row nya ra'se maji ki rə'de'ti tə. Maji kadi inyəi ta kində'de bəl'ti kə, ə kadi in gəri toki be'de num, be'se num in kareba, ə isi me dərən'ti taa nu, ə kər kum de dana goto rə'a'ti.

Rə də kunme'ti

¹⁰ Kadi ji təl'n ta ta'gi, maji kadi təli de'gi ki nje təgi'gi ki takul kində rə nan'ti lə'se ki Burəbe ki in nje təgi ki ngayn.

¹¹ Maji kadi in tuləi nyakati'gi ki Luwə adi'je ba pəti rə'se'ti, kadi rai dingəm non kədinan'gi'ti lə Su.

¹² Tado in de'gi ki awi ki darə ki mosi ə j'a ji rə'i se'de el, nan j'isi rə'i ki ndil'gi ki majel ki nje'gi kibo ki də'de'ti, ki nje konbe dənangi'ti ki rəsi ki majel. J'isi rəi ki ndil'gi ki majel ki dangi dangi pəti ki nje konbe me lo'gi'ti ki dərən'ti nu.

¹³ Tado kin ə, maji kadi in tuləi nyakati'gi ki Luwə adi'je ba pəti rə'se'ti, kadi loki ndə'gi ki majel rei ningə, rai gərərə ba. Ningə kadi go rə'ti ə, rai taa ba.

¹⁴ Maji kadi rai taa ba! Ningə kadi ta ki rəta'ti ə dəi bədi'se'ti to ndar be, ə kadi nyara ki dana to to bar handi ki kadi dəi gu'se'ti be.

¹⁵ Maji kadi kində kalangi kaw kiləmbər Poyta ki maji ki nje kadi lapiya, to to sa kulə nja'ti lə'se be.

¹⁶ Me nya'gi'ti pəti, maji kadi uni kunme adi to to dər lə'se be, in ki takul'ə ə a ndəi nyakati'gi lə Su ki sii te to por be təli kə.

¹⁷ Kajə ki Luwə ajə'je to to jəgi rə ki j'uləi də'je'ti be, ə kadi j'uni ta lə Luwə to kiyərə ki Ndil Luwə adi'je be tə.

¹⁸ Nya'gi kin pəti, dəji Luwə me kel si'ə ta'ti. Eli si'ə ta ki dəkagilo'gi pəti ki takul Ndil Luwə ki ar njay. Rai ki kisi də nja'ti, ə kadi nanyi ki lo ra'a'ti par par. Elita ki Luwə tado lə de'gi lə Luwə pəti.

¹⁹ Elita ki Luwə tado lə'm tə, kadi loki m'te'n ta'm ningə kadi inbe ində taa ta'm'ti, kadi m'ilə'n mbər Poyta ki maji li'ə ki to lo kiyərə'ti, kanji bəl.

²⁰ In tado Poyta ki maji kin ə, m'taa'n tor Kirisiti m'to'n ki kulə gindi ji'm'ti kəy dangay'ti. Be ə, elita ki Luwə kadi m'elta ki kanji bəl, toki maji kadi m'eli'n.

Kuwə ji nan ki dəboy'ti

²¹ M'ndigi kadi in gəri nya ki səw də'm, ki nya m'nji m'ra. In be ə, Tisiki ki in ngonnkon'm ki njendigi lə'm, ki in njekuləbər ki nje ra nya ki low'ə'ti me Burəbe'ti, a el'se nya'gi pəti ki dəjido'm.

²² In tado kin ə, m'ul'ə rə'se'ti kadi in gəri ji kisi'je, ningə kadi ulə dingəm me'se'ti tə.

²³ Kadi lapiya, ki ndiginan, ki kunme lə Luwə ki Baw ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, in də ngannkon'je'gi'ti.

²⁴ Kadi, memaji lə Luwə in nan'ti ki de'gi pəti ki nje ndigi Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki ndigi ki to ki dəkagilo'gi pəti.

Makitu ki Pol ndangi adi Pilipi'gi

Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Pilipi'gi

Njekawnan ki Pilipi'ti e in njekawnan ki dokete ki Pol nde ginn'de donangi Eropi'ti. Pol ndangi makitu kin adi'de kagilo'ti ki in dangay'ti. Njekawkulø Pol elta do nya'gi'ti ki tei do'a'ti kagilo ki isi'n ki do'ne ta ne kin ningø tøl ra oyo njekawnan'gi tado ra ki rai si'e ki nyamaji'gi ki ji'de'ti. Ta læ k'in kare ki kisimaji læ Njekawnan'gi uwø me Pol tado njendo nya ki ngom yæki Njekawnan'gi. De'gi ki uni me'de adi Jeju Kirisiti ingøi kisikidotaa ki sigi ki rø Luwø'ti. Kisikidotaa ki sigi kin utø nya'gi ki rangi pøti. Re njekunme'gi sii dann kagilo'ti ki ngan mindi kaa, kisikidotaa kin adi'de lapiya ki rønel. Ginn'ø kin ø njekawkulø, re in dangay'ti kaa, ra togi ndangi'n makitu adi njekawnan ki Pilipi'ti el'de kon ta kin ene: «Rai rønel ki ndo'gi ndo'gi me Burøbe'ti» (4.4).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1: 1-11. Nya'gi ki tei do Pol'ti inbe 1.12-26. Kirisiti in nyandaji læ njekunme'gi 1.27-2.18. Ta ki do Timote'ti ki Epapiroditu 2.19-30. Kirisiti ø asi pøti um ndukun læ Moji el 3.1-4.9. Ra oyo tado ra ki nan ki nyamaji ki ji'ti 4.10-23.

Kuwø ji nan

¹ In m'in Pol, nan'ti ki Timote, j'in njekuløbør'gi læ Jeju Kirisiti ø ji ndangi makitu kin j'adi'se in de'gi læ Luwø ki me kindø rø nan'ti me to Kirisiti'ti, ki sii Pilipi'ti*. Makitu kin sow do'se, ingi ki njekørnon'se'gi, ki diyakirø'gi.

² Ningø kadi memaji ki kisimaji læ Baw'je Luwø ingi ki Burøbe læ'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Pol elta ki Luwø tado læ njekunme'gi ki Pilipi'ti

³ Dokagilo'gi pøti ki me'm olo do'se'ti ø, m'ra oyo Luwø.

⁴ Taa dokagilo'gi pøti ki kadi m'el'n ta ki Luwø tado læ'se pøti ø, m'el si'e ki rønel to.

⁵ Rønel læ'm in tado ra ki rai sø'm me kulø kilømbør Poyta'ti ki maji, lo kulø ngirø'ti nu biti bone†.

⁶ M'gør maji kadi Luwø ki indø ngirø kulø ki maji me'se'ti kin, a awi'n biti ta toltø'a'ti, ndø tøl Jeju Kirisiti'ti.

⁷ In gorow'ø'ti kadi m'aw ki mørta ki be kin tado læ'se pøti, tado m'indø'se dann me'm'ti. Ingi, indøi rø'se nan'ti sø'm do maji'ti ki Luwø ra sø'm. Indøi rø'se nan'ti sø'm pøti me k'in'm dangay'ti, ki me rø'ti ki m'ro ki togi'm tado Poyta ki maji‡.

⁸ Luwø asi kadi mannaji læ'm toki, ingi pøti m'ndigi'se ndigi læ Jeju Kirisiti, m'ør mann do'ti søti.

⁹ Nga ningø, nya ki m'døji Luwø, in kadi ndiginan læ'se in ki do mad'a'ti do mad'a'ti, nan'ti ki nya gør ki røta'ti ki me kør kum nya ki maji ki nya ki majel nan'ti kadi ar njay.

¹⁰ Lo kin'ti, a gøri go nya ki nda'a to'ti ki maji ra. Ø a in de'gi ki kar njay, ki ndø tøl Kirisiti'ti, de asi kadi aw ki ta madi do'se'ti el.

¹¹ Ningø a in de'gi ki nyara ki dana, ki in rø Kirisiti'ti a to mbar mbar rø'se'ti, tado tobar ki toji læ Luwø.

Poyta ki maji aw ki kete kete

* 1:1 1.1 4.15; KNK 16.12 † 1:5 1.5 KNK 16.13-15 ‡ 1:7 1.7 1.13

¹² Ngannkon'm'gi, m'ndigi kadi in gəri toki nya ki te do'm'ti kin ra adi Poyta ki maji aw ki kete to kaw yo.

¹³ In be ə, de'gi pəti ki nje ra kulə ki nje konbe ki boi, ki ndəgi de'gi, gəri kadi in tado kulə lə Kirisiti ə m'to'n dangay'ti.

¹⁴ Nga ningə, to'm dangay'ti, ra adi ngannkon'm'gi ngayn, uni me'de adi Burəbe, ə ingəi tōgi do mad'a'ti kadi elita lə Luwə ki kanji bol.

¹⁵ In ki rōta'ti kadi de'gi madi iləimbər to Kirisiti ki hal ta ki ra, ki hangal n'in, nan de'gi ki nan'gi, iləimbər'ə ki hangal ki maji to.

¹⁶ De'gi ki awi ki hangal ki maji kin, rai kulə kin ki ndiginan. Ningə gəri kadi m'in lo kin'ti ne, m'nji m'ro tado Poyta ki maji.

¹⁷ Nje ki awi ki hal ta ki ra, isi iləimbər to Kirisiti ki ndigi ra ki sow do'de. Ningə nya ki me'de'ti ki osi'de adi isi iləimbər to Kirisiti kin in nya ki dana el. Sangi kadi n'adi m'in kon do mad'a'ti, me dangay'ti ki m'in'ti.

¹⁸ Ningə re in ki me ki maji eke in ki majel ə isi iləimbər to Kirisiti ə, in kin de aw go'ti el. M'gər kadi isi iləimbər to Kirisiti, ningə m'ra rōnel do'ti, ə m'nanyi ki lo ra rōnel do'ti.

¹⁹ Tado m'gər kadi in nya ki isi ra nya kadi ta tol ta'a ə m'ingə'n kaji. M'ingə'n kaji ki takul k'el ki isi elita ki Luwə tado lə'm num, ki takul tōgi ki Ndil Jeju Kirisiti adi'm num.

²⁰ Ki oji go nya ki m'nji m'ngəm ta'a d'ele, ki m'nji m'ində me'm do'ti, nya ki rō'm a sol'm do'ti goto. M'tinyi me'm kati kadi re in bone eke ndo'gi pəti, m'a m'tōji k'in kibo lə Kirisiti kadi de'gi oyi daro'm'ti. Re in me kisidōtaa'ti lə'm eke me koy'm'ti.

²¹ Ki daro'm'ti, kisikidōtaa lə'm in tado Kirisiti, ə koy'm in maji lə'm to.

²² Ningə, re kisi'm ki do'm taa bay, a adi'm tarow kadi m'ra kulə madi ki to soti ə, lo kin'ti, m'gər nya ki kadi m'mbəti el, ke in kisikidōtaa eke in koy wa kaa m'gər el.

²³ Nan nya'gi joo isi ndori'm'in yanan: m'ndigi kadi m'tusi dōnangi kin m'inyə, ə m'aw m'nji kadi Kirisiti'ti. In kin ə in nya ki to soti ngayn.

²⁴ Ningə kisi'm dōnangi'ti ne, maj'a to'ti ngayn tado lə'se.

²⁵ Nga ningə, m'gər maji, ujə'm roy kadi m'a m'nji dōnangi'ti ne bay, m'a m'in kadi'se'ti ne pəti bay tado kaw kete lə'se, tado rōnel lə'se me kunme'ti.

²⁶ Lo kin'ti, loki m'təl m'te dann'se'ti ə, ki takul'm, a gəri row tōji ki isi me to Kirisiti'ti kin ar njay.

²⁷ Nan k'in ə, kadi panjiyə'se in kigo Poyta'ti ki maji lə Kirisiti, kadi re m're dann'se'ti, eke m'in sanyi sese kaa, m'oo ta ki do'se'ti maji. Kadi m'oo poy'se toki uwəi tōgi'se ba me ndil'ti ki kare, indəi rō'se nan'ti, rōi ki me ki kare kigo me'se'ti ki uni adi do Poyta'ti ki maji.

²⁸ Ningə inyəi tarow adi njeta'gi lə'se uləi bol kare me'se'ti el. Loki inyəi tarow adi uləi bol me'se'ti el, a to taga kadi in de'gi ki uni row ki kaw tuji'ti, ə ingi, uni row kaji to. Ningə pəti, in ndigi lə Luwə kadi to to be.

²⁹ Tado ki oji do Kirisiti, Luwə ra sese maji adi uni me'se adi'ə par el, nan adi ingəi kon tado li'ə to.

³⁰ Ningə ki ngə'sine kin, ingi uləi rō'se me rō'ti ki kete m'nji m'ro kakin to. Rō kin, bone ge kin kaa m'nji ta'ti ne m'nji m'ro toki in gəriS.

2

Kirisiti təl rō'ne njekuləbər'ti

¹ Toki ka ki Kirisiti ulə'n dingəm me'se'ti, toki ingəi tōgi me ndigi nan'ti, toki Ndil do'n'se nan'ti, toki me'se to'n do nan'ti, isi oji k'oo kumtondoo lə'se ki rō nan'ti,

² m'dəji'se kadi adi'm'in ronel me kuwə nan me'se'ti lə'se kin. Adi ndiginan ki kare inbe kin ə uwə me'se, adi me'se in kare, indəi rə'se nan'ti.

³ Rai nya madi kare ki hal ni ki ra el, taa hal kəji rə el tə. Nan ki də ki səl ləm, kadi de ki nungə oo madi'ne to kibo də'ne'ti.

⁴ Kadi de madi sangi maji lə rə'ne inbe par el, nan kadi sangi maji lə ndəgə'gi tə taa.

⁵ Kadi panjiyə'se ki rə nan'ti in panjiyə de'gi ki nje kində rə'de nan'ti me tə Kirisiti.

⁶ Kirisiti ki, lo kulə ngirə'ti nu, re oo nya'gi ki rə'a'ti pəti ə, in Luwə inbe par, nan sangi kadi n'uwə majirə'ne ki ji kasi ki asi nan ki Luwə kin el.

⁷ Ɔr təbar kin də'ne'ti kə to k'ər yo,

Ra rə'ne njekuləbər'ti,

Təl rə'ne to de'ti,

Adi de'gi gəri'ə me nya'gi'ti pəti toki in de.

⁸ Səl də'ne,

Təl rə'ne go ta'ti biti oy'n,

Koy ki də kagidəsi'ti.

⁹ In tadə kin ə, Luwə un də'a taa ad'a ra ngaw,

Ad'a tə ki in də tə'gi'ti pəti.

¹⁰ Tadə kunme me tə Jeju'ti,

Nyakinde'gi pəti ki dəran'ti,

Dənangi'ti ki ginn dənangi'ti

Ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti,

¹¹ Ə kadi ta te ta de'gi'ti pəti toki Jeju Kirisiti in Burəbe,

Kadi tə Luwə ki Baw'je bari'n*.

Kulə lə njekunme'gi dənangi'ti ne

¹² Njendigi'm'gi ki maji, to ki ka ki rai go ndu'm'ti ki ndə'gi ndə'gi, dəkagilo ki m'in'n dann'se'ti, kadi rai ki dəkagilo ki oyi m'in dann'se'ti par el, nan dəkagilo ki m'goto'n dann'se'ti ne inbe kin kaa, kadi rai kulə də kaji'ti lə'se ki bəl Luwə, ki də ki səl.

¹³ Tadə Luwə inbe ə ində ndigira me'se'ti num, əsi'se adi rai num, kigo kəjira'ti li'ə.

¹⁴ Rai nya'gi pəti ki kanji barta ki kanji kəl,

¹⁵ kadi ta madi goto də'se'ti, kadi in de'gi ki kar njay, kadi in ngann'gi lə Luwə ki inyəi adi nya ki majel kare be ka rati rə'je'ti el, dann de'gi'ti ki uri mu sulə ki, de'gi ki ndigi kuləra ki majel par, ki me dənangi'ti ne. Kadi unji dann'de'ti to por ki unji də dənangi'ti†,

¹⁶ loki a iləi'de mbər ta kaji. Lo kin'ti, m'a m'un'se kadi m'ində'n gu'm, ndə təl Kirisiti'ti. Tadə m'anyi ngodi ki rə'm to'm ki ndangi kare el.

¹⁷ Re kadi mosi'm əsi nanga də kulə'ti ki m'ra, kadi ki m'un'n kunme lə'se to kadikare m'adi Luwə ə, m'ra ronel, ningə kadi ronel lə'm kin in ronel lə'se pəti.

¹⁸ Ningə ingi kaa, kadi rai ronel tə, ə adi ronel lə'se in ronel lə'm tə.

Pol ulə Timote ingi ki Epapirodi ki rə njekunme'ti ki Pilipi

¹⁹ M'gər də'm'ti maji kadi me tə Burəbe Jeju'ti, nanyi ngayn el kadi m'a m'ulə ki Timote rə'se'ti non kadi re ki poy'se adi'm kadi m'in kaa m'ingə'n təgi tə.

²⁰ Timote ki kar'ne ba ə kanyi sə'm ta ki uwə me'm, adi ta on me'ə ə isi mərta də'se'ti.

²¹ Ndəgə'gi pəti, kanyi ngodi tadə maji lə rə'de inbe par ə uwə me'de, um ngodi lə Jeju Kirisiti el.

* 2:11 2.11 10-11; Ejay 45.23 † 2:15 2.15 Ndukun ki nja joo 32.5

²² Nan in, toji ki taga adi de'gi gəri'ə to ngonnn ki nje njiyə nja baw'ne'ti. Ində rə'ne ta kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji sə'm.

²³ M'gər kadi in ə m'a m'ulə ki rə'se'ti loki m'a m'oo ta ki də'm'ti ar njay.

²⁴ Taa m'gər də'm'ti maji, kadi me tə Burəbe'ti, dəkagilo ngayn el ə, darə'm m'inbe, m'a m're kadi m'oo'se.

²⁵ Ningə ki ngəsine kin, m'oo maji ngayn kadi m'təl m'ulə ngonnnkon'je Epapirodit, ki in madikulə'm ki madi rə lə'm rə'se'ti gogi. In ki uləi'ə kadi re ki nya'gi ki m'aw ndoo'ə, kadi ra sə'm‡.

²⁶ Epapirodit ndigi ngayn kadi n'oo'se pəti, ningə sangi ki rə tinyi'ne, tado monyi ra'a, adi oyi ta'a.

²⁷ Monyi ra'a, ki koy'o in ndəkba, nan Luwə oo kumtondoo li'ə. Ningə in kumtondoo li'ə par el, nan in kumtondoo lə'm tə ə Luwə oo, kadi m'ingə metuji ki rangi də mad'a'ti bay el.

²⁸ M'sangi kadi m'ulə rə'se'ti gogi kalangi, kadi re oyi'ə ə, ingəi rənel, ə kadi m'in kaa me'm osi'n ki nanga tə.

²⁹ Lo kin'ti, maji kadi uwəi'ə ki rə'se'ti ki rənel ngayn, me tə Burəbe'ti. Ko de'gi ki to in be kin, maji kadi əsigonn'de.

³⁰ Tado nanyi nden ba kadi ingə koy tado kulə lə Kirisiti. Un rə'ne ilə kə, kadi re ra sə'm tor'se'ti, me nya'ti ki inbe'gi asi kadi rai adi'm'in el.

3

Row ki ra dana ki rəta'ti non Luwə'ti

¹ Ki ngəsine kin ngannkon'm'gi, maji kadi rai rənel me kində rə nan'ti ki Burəbe. Nya ki a əgi'm kadi m'təl m'el'se ko ta ki kare ki m'el'se kete nga kin goto. Ningə ki rə'se'ti ə, in nya ki maji sese to maji yo.

² Maji kadi indəi kumkədi də rə'se'ti ki rə de'gi'ti ki rai rə'de to busi'gi be kam, ki rə de'gi'ti ki in nje ra kulə ki me'de ki majel, ki rə de'gi'ti ki nje k'oo mətə ki kujə to nya ki ngayn.

³ Njekujəməti'de'gi ki rəta'ti in j'ingi, tado j'isi jə gosi Luwə ki row lə Ndil'ə, rə'je nəl'je ngayn kadi j'ində rə'je nan'ti ki Jeju Kirisiti, ningə j'uwəi kul rə'je el tə.

⁴ Nan ki rəta'ti, m'aw ki ta ki asi kadi m'uwə'n kul rə'm. Kin ə de madi oo kadi n'asi kuwə kul rə'ne ə, m'in m'asi kuwə kul rə'm m'utə de'ə kin.

⁵ Ujəi mətə'm ndə ki kon jijoo lə ndə koji'm, m'in ngonnn *Isirayel, ginn koji'ti lə Benjamen, m'in Ebirə ki me mosi'ti, ningə ki əjido ndukun, m'in me kuti'ti lə *Parisi'gi.

⁶ Ki əjido tingəbil, m'in njekində kum njekawnan'gi ndoo, ki əjido təl rə go ndukun'ti, m'in ki kanji ta madi də'ti*.

⁷ Nga ningə, nya'gi kin ki kete m'oo'de to nya ki ngayn, ngəsine m'oo'de to nya ki kə kare tado lə Kirisiti.

⁸ M'oo'de to nya ki kə kare, loki m'un'de m'əji kadi nyamaji'ti ki əti bol ki in gər ki m'gər Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'm. Tado lə Kirisiti, m'inyə nya'gi pəti kə, m'oo'de to nya ki də yiwi be. M'ra be kadi m'in'n nan'ti ki Kirisiti,

⁹ kadi m'in me j'ə'ti. Ningə kadi in ki takul ki ra wa m'ra dana me ndukun'ti el, nan kadi in ki takul kuləra Kirisiti. Kadi in ki takul kortadəti ki Luwə or ki gorow kunne kadi Kirisiti.

¹⁰ Nya ki uwə me'm, ində'n ta kadi m'gər Kirisiti, taa kadi m'gər təgi kin ki ində'n taa lo koy'ti. Ningə kadi m'ingə ko kon li'ə kin, ə kadi m'oy ko koy li'ə kin tə.

¹¹ Be kadi to re to bann ə, m'ində taa lo koy'ti, dann njekoy'gi'ti.

Kanyi ngodi əw də nya ki j'isi j'anyi ngod'o

¹² Toki rōta'ti, nya ki m'nji m'anyi ngodi tado'a kin, m'ində ji'm do'ti el bay, taa m'in de ki gəsirə gəsirə el bay tō. M'nanyi ki lo kanyi ngodi'ti kadi m'ində ji'm do'ti, tado m'inbe ki do'm, Jeju Kirisiti ində ji'ne do'm'ti.

¹³ Ngannkon'm'gi, m'gər kadi m'ində ji'm do nya'ti ki m'nji m'anyi ngod'o kakin el bay, ningə nya kare ki m'ra, me'm oy do nya'gi ki go'm'ti, m'ində togi do rō'm'ti kadi ji'm odi nya ki in non'm'ti kin yo.

¹⁴ M'anyi ngodi sōw do nya ki in non'm'ti, kadi m'ingə nya kugəgoji ki Luwə bar'je kadi adi'je dōran'ti ki gorow lə Kirisiti.

¹⁵ J'in ki ji togi gangi me ndil'ti, maji kadi mərta lə'je ra nanga do loki m'el ta'ti kin. Nga ningə, kin ə re nya madi to, ə ndu'se asi nan do'ti el ningə, Luwə a te kum'se do'ti.

¹⁶ Re in ri ə ra nya kaa, adi ji njiyoi nan'ti toki j'in nu biti ji tei ne kin.

¹⁷ Ngannkon'm'gi, maji kadi ndaji'm'in, ə kadi kum'se in go nja de'gi'ti ki isi njiyoi kigo lo njiyoi'gi'ti toki in gəri.

¹⁸ Tado ngayn'gi, njiyoi'de osi ta koy Kirisiti do kagidəsi'ti. Ningə in ta ki m'el'se ki dokagilo'gi pəti, nan m'təl m'el'se bone bay, ki mann non kum'ti.

¹⁹ In de'gi ki ta toltə'de in tuji, tado luwə lə'de in kanda'de, taa tobar lə'de in me nya'ti ki to rōsol'ti tō, ningə nya ki uwə me'de, in nya ki dōnangi'ti ne par.

²⁰ Nan j'in ə, j'in ngannjebe'gi ki dōran'ti. Dōran ki in lo ki j'isi ji nginə njekaji'je, Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kadi ində'ti to re ingə'je.

²¹ Jeju a mbəl daro'je ki tog'ō goto, ki a oy kin, kadi təl to to daro'a ki aw ki toji ki əti bol kin be. A ra kulə kin ki togi ki awi'n kadi uwə'n nya'gi pəti ginn togi'ne'ti.

4

¹ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, m'ndigi ngayn kadi m'təl m'oo'se. Ingi, in nya rōnel lə'm, in jōgi kōsikurə ki isi do'm'ti. Lo kin'ti, njendigi lə'm, maji kadi uwəi togi'se ba to kin be, njiyoi nan'ti ki Burəbe.

Ta kōji tado kisi ki nan ki lapiya

² M'uwə nja Ebodi in ki Sentisi, m'dəji'de kadi adi me'de in kare me kində rō nan'ti ki Burəbe.

³ Nga ningə in madikulə'm ki maji, m'dəji' kadi ra se'de adi ndu'de osi go nan'ti, tado in dene'gi ki indəi rō'de nan'ti sə'm, rōi tado Poyta ki maji. Rōi, nan'ti ki Kileman ge ki ndəgi madikulə'm'gi ki rangi pəti ki Luwə ində tō'de me makitu kaji'ti.

⁴ Rai rōnel ki dokagilo'gi pəti me njiyoi nan'ti ki Burəbe. M'təl m'el'se bay, rai rōnel!

⁵ Maji kadi de'gi pəti gəri ra maji lə'se. Burəbe a re ngosine.

⁶ Ningə, kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Me nya'gi pəti ki to rō'se, maji kadi indəi non Luwə'ti, eli si'ə ta, nonyi do'a'ti, ə rai'ə oyo tō.

⁷ Nga ningə, lapiya lə Luwə ki utə nyagər lə de, a ngəm ngarme'se ki mərta'gi lə'se me kində rō nan'ti ki Jeju Kirisiti.

⁸ Ki ngosine kin ngannkon'm'gi, maji kadi nya'gi pəti ki in nya ki rōta'ti, nya ki de'gi piti, nya ki in nya ki dana, nya ki ar njay, nya ki de'gi ndigi, nya ki de'gi osikurə, nya ki tō'a bar, nya ki de'gi uləi toji do'ti, ə kadi uwə me'se.

⁹ Nya ki m'ndo'se, nya ki ingəi rō'm'ti, nya ki oyi ta'm'ti, ki nya ki oyi rō'm'ti, maji kadi uni rai kulə. Ningə Luwə ki nje kadi lapiya a in nan'ti sese.

Pol ra oyo Pilipi'gi tado nya ki uləi adi'ə

¹⁰ Rō'm nəl'm ngayn me kində rō nan'ti ki Burəbe, loki m'oo toji ki taga bone toki me'se to do'm'ti. Me'se kin to do'm'ti be mayinu, nan tarow ki kadi toji'm'in adi m'gər ə ingəi el.

¹¹ Nga ningə, m'elta kin be tado nya ki to rō'm, el jagi. Tado m'in de ki m'gər lo ra rōnel do nya'ti ki to ji'm'ti.

¹² M'gər kisi me ndoo'ti, taa m'gər kisi me nyakingə'ti tɔ. Me nya'gi'ti pəti, ki lo'gi pəti, m'gər kisi me ndann'ti ki me bo'ti, me nya tombar'ti ki me nya toro'ti.

¹³ M'asi kadi m'doo me'm me nya'gi'ti pəti ki takul Kirisiti ki nje kadi'm togi.

¹⁴ Nga ningə, in nya ki maji ə rai kadi indəi ro'se nan'ti sə'm do kon'ti lə'm.

¹⁵ In Pilipi'gi, inbe'gi gəri maji toki, lo kulə ngirə kiləmbər Poyta'ti ki maji, loki m'aw kadi m'inyə donangi ki Maseduwann'ti*, Njekawnan madi ki rangi ki kadi un nya adi'm tor nya ki m'in m'un m'adi kin goto. De'ə, in ingi par.

¹⁶ Loki m'in Tesaloniki'ti, uləi ki nya ki m'aw ndoo'ə asi nja joo kare, rai sə'm†.

¹⁷ Ningə in kadikare ə m'nji m'sangi ji'se'ti el, nan m'nji m'sangi kadi kər ramaji lə'se aw ki do mad'a'ti do mad'a'ti.

¹⁸ Ki ngosine kin, nya'gi ki m'aw ndoo'ə ka m'ingə pəti tɔ nga. M'ingə ki to mbar mbar ro'm'ti, nya ki nal'm goto, loki Epapiroditə adi'm nya ki adi'ə kadi adi'm kin. Nya ki adi'm'in kin to to kadikare ki banyinan əti maji, ki Luwə taa, kadikare ki nəl'ə.

¹⁹ Lo kin'ti, Luwə a adi'se nya'gi pəti ki ai ndoo'ə, kigo nyakingə'ti li'ə ki əti bol ki gorow lə Jeju Kirisiti.

²⁰ Ningə kadi kosikurə in ki do tɔ Luwə'ti ki Baw'je ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi. *Amen!

Kuwə ji nan ki doboy'ti

²¹ Uwəi ji njekunme'gi pəti me tɔ Jeju Kirisiti'ti adi'm'in. Ngannkon'm'gi ki in sə'm ne uwəi ji'se.

²² Taa njekunme'gi pəti uwəi ji'se tɔ. Kibo ngayn in nje ki isi rai kulə me kəy'ti lə nje konbe ki boi Sejar.

²³ Kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti. Ta goto nga.

* 4:15 4.15 2Ko 1.16 † 4:16 4.16 15-16; KNK 17.1; 2Ko 11.9

Makitu ki Pol ndangi adi Kolosi'gi

Ta ki do Makitu ki Pol ndangi adi Kolosi'gi

Makitu kin tanan ki nje ki Pol ndangi adi njekawnan'gi ki Epeji'ti me lo'gi madi'gi'ti: Makitu ki ndangi adi nje ki Kolosi eke nje ki Epeji, Pol ndangi'de kagilo'ti ki in dangay'ti. Ta'gi ki toi me makitu'gi'ti ki joo kin nu, nya'gi ki rai nya kagilo ndangi'de'ti nu taainan.

To toki njendo de'gi nya ki ngom uri dann njekawnan'gi'ti be, rei ki burnanmbukitu dann'de'ti. Kigo nyando'ti la'de, eli toki togi'gi kigo ndil'ti rai kulə ngayn ningə de a ra togi tətə'de rə, konbe do'de'ti ki row təlro go ndukun'ti la Moji taa. Makitu la Pol el toki ndukun'gi la Moji asi konbe do nyənn'gi'ti la daro de el (2.23). Ki takul koy Ngonn Luwə do kagidəsi'ti kareba ə de a ingə'n kaji (1.20). Njekunme'gi in ngann ro daro ki in njekawnan'gi ki Kirisiti in do'de. Ningə kadi njekunme'gi ndiginan yo ki ne. Ndiginan yo ki ne kin doo'de nan'ti doo ki asi nan berere (3.14-15).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-8. Kirisiti inbe ki do'ne me hal'a'ti ki kuləra'a 1.9-2.19. Kisikidota ki sigi me Kirisiti'ti 2.20-4.6. Dəboy ta 4.7-18.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə la Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti la Luwə, nan'ti ki ngonkon'je Timote ə ji ndangi makitu kin,

² j'adi'se in de'gi la Luwə ki sii me be'ti ki Kolosi, in ngannkon'je'gi ki nje ra nya ki low'ə'ti me to Kirisiti'ti. Kadi Luwə ki Baw'je adi'se ramaji ki lapiya.

Pol ra oyo Luwə tado la Kolosi'gi

³ Ji ra oyo Luwə ki Baw Burəbe la'je Jeju Kirisiti, dokagilo'gi pəti ki j'isi j'el si'ə ta tado la'se.

⁴ Ji ra'a oyo tado j'oo poy kunme la'se ki uni adi Jeju Kirisiti, ki ndigi ki in ndigi de'gi pəti ki in de'gi la Luwə.

⁵ Kunme ki ndiginan kin, ginn'de in do nya kindəmedoti la'se ki Luwə isi ngəm me doran'ti adi'se. In gəri nya kindəmedoti kin ki takul kiləmbər Poyta ki maji ki in ta ki rəta'ti kin.

⁶ Poyta ki maji kin aw biti te rə'se'ti. Ningə asi dənangi ba pəti, te ki kandi nya, ə aw ki kete kete toki to'n dann'se'ti kin be to, ulə ngirə me ndo'ti inbe ki oyi poyta ki ojido memaji la Luwə, taa gəri memaji kin toki nya ki rəta'ti.

⁷ In Epapirasi, ki in madi'je ki ngayn me kulə'ti ə ndo'se nya'gi kin. In de ki nje ra nya ki low'ə'ti me k'in ə njekuləbər la Kirisiti dann'se'ti.

⁸ Ningə in ə el'je ta do ndigi nan'ti ki Ndil Luwə adi'se.

Kelta ki Luwə tado la Kolosi'gi

⁹ Be ə, j'in kaa, ndo'ti inbe ki j'oo'n poyta la'se kin, j'inyə ta kelta ki Luwə tado la'se el. Ji dəj'ə kadi adi'se gəri ndigi li'ə maji ki takul gosi ki nyagər ki Ndil'ə adi'se.

¹⁰ Lo kin'ti, panjiyə'se a in panjiyə de'gi la Burəbe ki nəl'ə me nya'gi'ti pəti, a in panjiyə ki aw ki kete kete me kuləra ki maji'ti, ə a togi me gər Luwə'ti par par to.

¹¹ Ji dəji Luwə kadi adi'se togi me nya'gi'ti pəti ki takul tog'ə ki əti bol, kadi uwəi togi'se ba me nya'gi'ti pəti, ki kisidoti ki koreme to.

¹² Rai oyo Luwə ki Baw'je ki rənel toki adi'se asi kingə nya nduwə ki isi ngəm me bekon'ti li'ə ki ndolo, tado de'gi ki in yan'a'gi.

¹³ In ə, or'je ginn togi'ti la lo ki diw, re se'je me Konbe'ti la Ngonn'o ki njendigi li'ə.

14 Ki takul Ngonn'o kin ə, j'in'n ki taa k'ilə taa, ningə majel'gi lə'je in ki k'inyə go kɔ tɔ.

15 Ngonn kin, in banakum Luwə ki de asi k'oo'ə el. In Ngonn dər nyakində'gi pəti.

16 Toki rɔta'ti, in ki takul'ə ə Luwə ra'n nya'gi pəti ki me dɔran'ti num, ki dɔnangi'ti ne num tɔ. Nya'gi ki de oo'de ki kum'ne, ki nya'gi ki de oo'de ki kum'ne el, re in ngar'gi, eke nje konbe'gi ba pəti kaa, ki tɔgi ki utə, in ki takul'ə ə Luwə ra'n nya'gi kin pəti num, taa in ki tado li'ə num tɔ.

17 Kirisiti in non nyakində'gi'ti pəti. Ningə in ki takul'ə ə, nya'gi pəti ki Luwə ra'de, rai ki dɔ'de taa tɔ.

18 Kirisiti inbe in kibo dɔ Njekawnan'gi'ti, ki in darɔ'a. Inbe ə in kulə ngirə nya, in de ki dɔkete ki te dann nje koy'gi'ti. Be tado me nya'gi'ti pəti, in ki dɔkete.

19 Tado Luwə ge kadi nya'gi pəti ki rɔ'ne'ti asi nan berere rɔ Kirisiti'ti.

20 Ningə in ki takul Kirisiti ə Luwə ndigi kadi de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne uləi noji nan'ti sə'ne. In ki takul mosi Ngonn'o ki anyi dɔ kagidəsi'ti kin ə, Luwə adi lapiya re'n dɔnangi'ti ne eke dɔran'ti.

21 Ningə ingi ki kete in mbah'gi takum Luwə'ti, in njeban'gi li'ə tado ta mərta'gi lə'se, ki nya ra'se'gi ki majel.

22 Nan ngɔsine Luwə ulə noji nan'ti sese ki takul darɔ Kirisiti ki gorow koy'o, kadi ra adi tei takum Burəbe'ti to de'gi ki ar njay num, ki kanji yoro num, ta ki kanji ta madi dɔ'se'ti num tɔ.

23 Ningə, maji kadi rai dɔ nja'se'ti me kunme'ti. Kunme kin ə in ginn kəy ki ngan ki rai dɔ'ti, ki kanji kadi nya madi ɔr'se aw sese sanyi ki nya kindəmedɔti lə'se ki Poyta ki maji adi'se kin. Poyta ki maji ki in ki kiləmbər'ə kadi de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne kin. Ningə in ə m'in Pol m'in njerakulə.

Kon lə Pol tado Njekawnan'gi

24 Ngɔsine, rɔ'm nəl'm tado kon'gi ki m'nji m'ingə tado lə'se. Toki rɔta'ti, me rɔ'm'ti, ki tado maji lə *Njekawnan'gi ki in darɔ Kirisiti, m'tolta kon'gi ki nanyi kadi Kirisiti ingə.

25 Ki tado Njekawnan'gi ə m'təl'n njekuləbər lə'de. In Luwə ə ulə kulə kin ji'm'ti kadi m'ra'n sese. Kulə kin in kadi m'iləmbər Poyta ki maji lə Luwə kin ba pəti madi'se.

26 In nya ki to lo kiyə'ti ki rɔ ginn de'gi'ti pəti ki dɔkagilo'gi pəti, nan ngɔsine te ki dɔ adi de'gi lə'ne gəri.

27 Tado Luwə ndigi kadi gəri nya ki ɔji kadi ra ə in nya ki maji ki ətəi bol kin. In nya ki k'ində dɔ'a dana tado maji lə de'gi pəti ki in Juwipi'gi el. Nya ki to lo kiyə'ti ki Luwə te ki dɔ'a in Kirisiti ki isi me'se'ti; ki ta kin ə me'se in ki k'ində dɔ tɔji'ti ki ətəi bol ki a re.

28 In Kirisiti kin ə, j'isi j'iləmbər Poyta ki maji li'ə ki row ndɔr mbi de'gi pəti, ki row ndo'de nya ki takul kumkədi ki Luwə adi'je. Tado kadi ingi pəti təlɔi de'gi ki tɔgi gangi me tɔ Kirisiti'ti.

29 Tado kin ə, m'nji m'ra'n kulə num, m'nji rɔ'n num, ki tɔgi Kirisiti ki isi ɔdi rɔ'ne rɔ'm'ti.

2

1 Toki rɔta'ti m'ndigi ngayn kadi in gəri rɔ ki ngan ngayn ki m'nji m'ro tado lə'se, tado lə Lawodise'gi, taa tado lə ndəgə'gi pəti ki oyi m'in ki kum'de el kin tɔ*.

2 Rɔ kin, m'ro kadi m'ulə'n dingəm me'de'ti, ə kadi indəi rɔ'de nan'ti kareba me ndigi nan'ti, taa kadi ingəi nyagər ki a adi'de me ki tinyi kati, kadi gəri nya lə Luwə ki to lo kiyə'ti, ki in Kirisiti kin num tɔ.

3 In rɔ Kirisiti'ti kin ə de a ingə gosi'gi ki nyagər'gi'ti.

* 2:1 2.1 4.13

⁴ M'elta kin be kadi de madi ədi'se ur'se ki bal ta ki ta'ne'ti el.

⁵ In ki rōta'ti, kadi daro'm in sanyi sese, nan ndil'm in nan'ti sese. Ningə rō'm nəl'm ngayn kadi m'oo'se, rai dō nja'se'ti, taa uwəi tōgi'se ba me kunme kadi Kirisiti'ti tō.

Nya'gi pəti in rō Kirisiti'ti

⁶ Nga ningə, toki taai Jeju Kirisiti, ki Burəbe me'se'ti, maji kadi njiyəi si'ə nan'ti.

⁷ Uləi ngirə'se rō'a'ti, ə adi kisikidōtaa lə'se in kəy ki indəi dō'a'ti. Ningə kadi rai dō nja'se'ti me kunme'ti kigo nyando'ti ki ingəi, ə kadi rai oyo Luwə ki dōnan'ti dōnan'ti tō.

⁸ Indəi kumkədi dō rō'se'ti, kadi de madi ədi'se ki nyagər ki ngom, ki nda'a goto ki in nyagər lə de'gi ki dōnangi'ti ne kin el. In nyagər ki ngirə in dō nyajibəlbə'ti lə de'gi ki dō tōgi ndil'gi'ti ki majel ki dōnangi'ti ne, um in dō Kirisiti'ti el†.

⁹ Tado nya'gi pəti ki rō Luwə'ti, ta'de asi nan berere daro Kirisiti'ti.

¹⁰ Nga ningə ingi ingəi nya'gi kin pəti asi nan rō Kirisiti'ti, nya ki du'se goto. Kirisiti ki in kibo dō nje konbē'gi'ti pəti, ki tōgi'gi'ti ki utə pəti.

¹¹ In me kində rō nan'ti ki Kirisiti kin ə təli de'gi ki nje kujə mōti'de. Ningə in kujə mōti ki de ə ujə ki jī'ne el, nan in kujə mōti ki Kirisiti inbē ə ujə, kadi ərī'n nyənn lə daro ki isi aw sese ki majel'ti kin kō.

¹² Ki row lə batəm ki rai, duwi'se nan'ti ki Kirisiti, ningə uni'se nan'ti si'ə taa lo koy'ti tō tado uni me'se dō tōgi'ti lə Luwə ki te si'ə dann njekoy'gi'ti.

¹³ Ingi ki kete, in de'gi ki koy tado majel'gi lə'se, in de'gi ki in *Juwipi'gi el, ujəi mōti'se el tō, nan ngosine, Luwə təl adi sii kumngayira nan'ti ki Kirisiti. Luwə inyə go majel'gi lə'se pəti kō.

¹⁴ Luwə buji nyara'je'gi ki to me makitu'ti, ki isi səki dō'je, taa ɔsi'je taa ki gorow lə ndukun'gi kin tō; Luwə tuji'de kō ki gorow bər'de dō kagidəsi'ti.

¹⁵ In be ə, Luwə ər'n tōgi ndil'gi ki majel ki tōgi ki isi onyibē kō‡, ulə rōsəl dō'de'ti takum de'gi'ti, adi me njiyə tətī rō'ti lə Ngonn'o, ki in Kirisiti, njiyəi to dangay'gi.

¹⁶ Lo kin'ti, adi de madi gangi ta dō'se'ti tado nyakuso eke nya kanyi el, taa ɔjido ndo kō nanyi eke ndo kōrkon lə Juwipi'gi el.

¹⁷ Nya'gi kin pəti in ndil nya'gi ki a rei, nan nya ki rōta'ti, in daro Kirisiti.

¹⁸ Ononyi'se kadi adi de madi təl rō ki tətī lə'se kin yan'ne'ti. Adi in de'gi ki njera rō'de njedō səl, isi ɔsi dō'de nanga non malayka'gi'ti, in de'gi ki nje k'oo nya ki koo me ninn'ti to nya ki ngayn. In de'gi ki mərta lə'de in mərta ki ra dō'de'ti inbē par, adi isi indəi gu'de.

¹⁹ Degə'gi kin, mbeti kuwə ki Kirisiti ki in kibo, in dō kin. Nan toki rōta'ti, in ki takul Kirisiti ki in dō kin ə ngann rō'gi pəti ingəi nya ki kadi ra se'de. In ki takul'ə ə dōkur'gi ki ngirə'gi sii tanan'ti isi rai kulə. Ningə in Luwə ə in njera kadi daro kin tōgi.

²⁰ Ingi ki koy nan'ti ki Kirisiti, adi'se taa k'inyə taa ji tōgi ndil'gi'ti ki majel ki me dōnangi'ti. Nga ra bann ə, to toki ji kisikidōtaa lə'se, sii ginn tōgi'ti lə nya'gi kin bay be wa? Tado ri ə tətī rō'se ginn ndu'gi'ti ki ene:

²¹ «Un nya kin el! ɔdi nya kin ta'i'ti el! Adi ji ɔdi nya kin el! ...» bay wa?

²² Nya'gi kin pəti in nya'gi ki a tuji kō go kulə'ti ki de ra'n. Ningə in mbərkikində'gi ki nyando'gi kigo nya gəri'ti lə de'gi.

²³ Toki rōta'ti, kunndu'gi kin, toki oo ə, in nya ki tōji gosi, tado tōji row kōsi dō nanga lə de ki ra, row soldo ki row kində tōgi dō daro rō'ti, nan k'in ə in ndukun'gi ki nda'de goto, toi tado təl nyənn daro par.

3

Kisikidōtaa ki sigi ki Kirisiti

1 Toki uni'se taa lo koy'ti nan'ti ki Kirisiti, maji kadi sangi nya'gi ki taa doran'ti, ki in lo ki Kirisiti si'ti, dɔjikɔl Luwə'ti kin*.

2 Mərta dɔ nya'gi'ti ki doran'ti, um dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne el.

3 Tado in de'gi ki oyi, ningə kaji lə'se in ki kiyə nan'ti ki Kirisiti rɔ Luwə'ti.

4 Dɔkagilo ki Kirisiti ki in kisikidɔtaa lə'se a te ningə, ingi kaa a tei si'ə me toji'ti ki taa lo.

Kisikidɔtaa ki kete ki in ki bone

5 Maji kadi adi nya'gi pəti ki dɔnangi'ti ne, ki to rɔ'se'ti oyi: adi in sangi nan ki lo kaya'ti, ki nyara ki to njen, ki nyənn lə darɔ ki əti bol, ki bo nya'gi ki majel, ki ra ta nyakingə, ki in yo ki ra.

6 In nya'gi kin ə isi re ki wongi lə Luwə dɔ de'gi'ti ki nje tanrɔ.

7 In kin ə, in panjiyə'se'gi ki kete, loki sii me majel'ti bay.

8 Nan ngɔsine, maji kadi mbəti nya'gi kin pəti, adi in wongi ki ra, ki nyara ki dɔ togi'ti, ki mendul, ki nya taji, ki ta'gi ki gorow'ə'ti el ki isi te ta'se'ti.

9 Ononyi'se kadi elinan ta ngom. Tado in de'gi ki ori kəki de rɔ'se'ti kɔ, ki kulə ra'a'gi nga.

10 Ningə ngɔsine uləi de ki sigi rɔ'se'ti, de ki Luwə ki njekində nya'gi isi təl'ə ki sigi'ti taa taa, kadi taainan si'ə, kadi te gər'ə'ti ki rɔta'ti.

11 Me kisikidɔtaa'ti ki sigi kin, kɔr kum nan goto, mbunə de'gi'ti ki in Juwipi'gi eke nje'gi ki in Juwipi'gi el, mbunə njekujəmɔti'de'gi ki njekujəmɔti'de'gi el. K'el k'ene mbah eke de ki kum'ə te el, goto, k'el k'ene bər eke de dɔ rɔ'ne, goto. In Kirisiti par ə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti.

12 In de'gi ki Luwə mbəti'se, in de'gi li'ə ki ndigi'se. In tado kin ə, maji kadi ai ki k'oo kumtondoo lə nan rɔ'se'ti, kadi in nje ramaji, nje sɔl dɔ'de, kadi in de'gi ki sɔl lom lom, nje kore me'de.

13 Maji kadi sii dɔ'ti ki nan. A re de madi aw ki ta ki to rɔ'a dɔ ngonkon'ne'ti ə, maji kadi inyəi go kɔ yo ki ne adi nan, toki Kirisiti inyə'n go majel'gi lə'se kɔ kin be tɔ.

14 Nya ki in dɔ nya'gi'ti pəti, in kadi ndiginan in ku rɔ'se. In ə a ra kadi kində rɔ nan'ti lə'se a in ki rɔta'ti.

15 Kadi lapiya lə Kirisiti onbe ngarme'se'ti. In tado lapiya kin ə Luwə bari'n'se, kadi in təli darɔ ki kare. Ningə kadi in njera oyo Luwə.

16 Maji kadi ta lə Kirisiti rosi me'se ki maji li'ə ki əti bol. Ningə kadi ndoi nan nya'gi ki ndəji nan'gi ki yo ki ne ki gosi ki ngayn. Nga ningə, kadi osipa, uləi toji dɔ Luwə'ti ki oyo ki ra me Pa'gi'ti, ki me pa kulə dingəm me nan'ti, ki me pa'gi'ti ki Ndil Luwə adi'se.

17 Nya'gi pəti ki isi rai, ki ta'gi pəti ki isi eli, maji kadi in me tɔ Burəbe Jeju'ti, nga ningə kadi rai oyo Luwə ki Baw ki takul'ə.

Kisi njekunme'gi me kəy'ti

18 In dene'gi ki nje ngaw, maji kadi uləi dɔ'se ginn togi'ti lə ngaw'se'gi toki maji kadi rai takum Burəbe'ti.

19 In ngaw dene'gi, maji kadi in ndigi ne'se'gi. Adi rɔ'se ati'se dɔ'de'ti el.

20 In ngann'gi, maji kadi təli rɔ'se go ta'ti lə njekoji'se'gi me nya'gi'ti pəti, tado in nya ki nəl Burəbe.

21 Ningə in baw ngann'gi, ononyi'se kadi ndəji ndu ngann'se'gi indəi'de bol'ti el, tado re in be ə, me'de a tuji.

22 In bər'gi, maji kadi in təli rɔ'se go ta'ti lə be'se'gi'ti ki dɔnangi'ti ne kin. Ningə, ononyi'se kadi rai to kulə kədikum nan taga ne par kadi nəl'i'de, nan kadi rai ki me ki kare, ki bol Ndil Burəbe.

* 3:1 3.1 Pa'gi 110.1

²³ Kulə ki to bann ki isi rai ə, kadi rai ki me ki maji to kulə lə Burəbe ə sii rai, um to kulə lə de, el.

²⁴ Ningə kadi in gəri toki Burəbe a adi'se nyamaji ki ngəm tado lə de'gi lə'ne kin, to nyakugə go ji'se. Tado Burəbe ki rōta'ti in Jeju Kirisiti.

²⁵ Ki rōta'ti, de ki ra nya ki low'ə'ti el, a tətəi kandi nya ki low'ə'ti el lə'ne kin, tado kər'de dana goto rə Luwə'ti.

4

¹ Ingi ki awi ki bər'gi, maji kadi rai'de maji, ki gorow ki dana. Ningə kadi ingi kaa in gəri toki, awi ki Be'se dōran'ti non to.

Ta kōji ki dō kawkulə'ti

² Maji kadi uwəi tōgi'se ba me kelta'ti ki Luwə, kadi kelta ki Luwə ra adi sii dō nja'se'ti, rai oyo Luwə ki dōnan'ti dōnan'ti.

³ Nga ningə, elita ki Luwə ki tado lə'je tō, kadi Luwə te tarow non'je'ti kadi j'elta li'ə, kadi j'ilə'n mbər nya ki to lo kiyə'ti ojidō Kirisiti, ki m'to'n dangay'ti kin.

⁴ Elita ki Luwə kadi m'elita lə Kirisiti kin ar njay, toki maji kadi m'el'n.

⁵ Maji kadi kum'se ədi dō panjiyə'se'ti ki rə de'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti, el. Ningə kadi dōkagilo ki Luwə adi'se kin, rai kulə, um adi dər kə kare el.

⁶ Maji kadi ta kel'se in ta kel ki maji ki dōkagilo'gi pəti, ki kadi de ingə nya ki to si'ə soti me'ti. Kadi in gəri lo kuji yəti ta kadi de'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti, el.

⁷ Ngōnnkon'm ki njendigi lə'm, Tisiki a el'se ta'gi pəti ki dō'm'ti adi oyi. Tisiki*in njekuləbər ki ra dō nja'ne'ti, taa in madikulə'm me kulə'ti lə Burəbe num tō.

⁸ Nga ningə, m'ul'ə rə'se'ti be kadi adi'se poy'je adi oyi num, taa kadi ulə dingəm me'se'ti num tō.

⁹ Onejim† ki in ngōnnkon'je ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki ji ndig'ə ngayn kin, a uwə si'ə row. Onejim in de rə'se. Ingi ki Tisiki a eli'se nya'gi pəti ki isi rai nya rə'je'ti ne adi oyi.

Kuwə ji nan ki dōboy'ti

¹⁰ Madi dangay lə'm Arisitarki‡ uwə ji'se, taa Marki§ ki ngōnnann Barnabasi*, ki ingəi takōji'gi ki ojidō'a kin kaa uwə ji'se tō. Re aw te rə'se'ti ə, kadi uwəi'ə ki rə'se'ti maji.

¹¹ Jeju, ki isi bari'ə Jusitəsi uwə ji'se tō. Mbunə Juwipi'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti kin, ingi kin par ə sii rai sə'm kulə ki oji dō konbe lə Luwə. Ingi kin ə in tōgi'm ki ngayn.

¹² Epapirasi† ki in de lə'se uwə ji'se tō. Epapirasi in njekulə lə Jeju Kirisiti, ki inyə ta rə el ki tado lə'se, me kelta'ti ki Luwə. Elta ki Luwə kadi rai dō nja'se'ti, kadi in de'gi ki tōgi gangi me Ndil'ti, taa kadi rai dō nja'se'ti ba kadi rai ndigira'gi lə Luwə pəti tō.

¹³ M'mannaji lə Epapirasi toki adi rə'ne kon ngayn tado lə'se, tado lə Njekawnan'gi ki Lawodise'ti num, taa nje ki Iyerapolisi'ti num tō.

¹⁴ Madi'je ki ngayn, Luki, ki in nje ra de'gi monyi ingi ki Dəmasi uwəi ji'se tō‡.

¹⁵ Uwəi ji ngānnkon'je'gi ki Lawodise'ti, nan'ti ki Nimpa ingi ki Njekawnan'gi me kəy'ti li'ə adi'je tō.

¹⁶ Loki tudəi makitu kin ningə, uləi adi Njekawnan'gi ki Lawodise'ti kadi tudəi tō. Nga ningə in ki nje ki Lawodise'ti a uləi adi'se kin, in kaa tudəi tō.

¹⁷ Ningə kadi eli Arsipi§ adi ində kum'ne go kulə'ti lə Burəbe ki ingə kin, kadi ra kul'ə maji.

* 4:7 4.7 KNK 20.4; Epe 6.21-22 † 4:9 4.9 Plm 10-15 ‡ 4:10 4.10 KNK 19.29, 27.2 § 4:10 4.10 KNK 12.12, 25, 13.13, 15.37-39 * 4:10 4.10 KNK 9.27, 11.22, 30 † 4:12 4.12 1.7 ‡ 4:14 4.14 2Ti 4.10, 11; Plm 24 § 4:17 4.17 Plm 2

¹⁸ Ta kuwəji kin in m'in Pol inbe ə m'ndangi. Kadi me'se oy do'm'ti el, toki m'to dangay'ti ne. Kadi memaji lə Luwə in nan'ti sese. Ta goto nga!

Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi

Ta ki dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi

Pol ndangi makitu kin adi Njekawnan'gi ki indɔ ginn'de kagilo ngayn el bay me bebo'ti ki Tesaloniki. Tesaloniki in burɔdɔ be'gi ki dɔnangi Maseduwann'ti ki Rɔm onbe dɔ'de. Go k'or ki Timote ɔr poyta ki maji ki ɔjido njekawnan, Pol ndangi makitu kadi ra'n oyo Luwɔ tado kuwɔtɔgiba lɔ'de me kunme'ti, me ndigi'ti me kindɔmedɔti tɔ. Ta ki dɔ tɔl Jeju Kirisiti'ti tulɔ de'gi nan'ti. Be ɔ Pol un ta el ɔr'n ginn'ɔ adi ar njay. Njekawnan'gi indɔi me'de dɔ tɔl Burɔbe'ti nan tɔl el bay ɔ ra adi de'gi dɔji nan ta ki ta'a ta'a eyina: «Nɔdɔ ki ra'ti ɔ Burɔbe a tɔl re wa? Ri ɔ a te dɔ njekunme'gi'ti ki oyi kete non re'ɔ'ti wa?» Pol indɔ hangal Njekawnan'gi bo toki Burɔbe a tɔl re inbe (4.16), ningɔ njekunme'gi pɔti a sii ki dɔ'de taa nan'ti si'ɔ (5.10). Kagilo ki re'n el bay, Luwɔ ndigi kadi njekunme'gi rai kulɔ adi'ne kum'de in kete ki rɔnel. (5.14,15).

Kon ta'gi ki me'ti: Ra oyo ki piti 1-3. Kisikidɔtaa kigo ndigi'ti lɔ Luwɔ 4.1-12. Tɔl Burɔbe 4.13-5.11. Kulɔ'gi ki kadi njekunme'gi rai 5.12-22. Dɔboy ta 5.23-28.

Kuwɔji nan

¹ M'in Pol, nan'ti ki Silasi ingi ki Timote*, ɔ ji ndangi makitu kin j'adi'se in Njekawnan'gi lɔ Luwɔ ki Baw'je, ki indɔi rɔ'se nan'ti ki Burɔbe Jeju Kirisiti, ki sii Tesaloniki'ti†. Kadi memaji ki kisimaji lɔ Luwɔ in nan'ti sese.

Pol ra oyo Luwɔ tado kunme lɔ Tesaloniki'gi

² Ji ra oyo Luwɔ ta ta tado lɔ'se pɔti, loki j'isi j'elita ki Luwɔ ji bar tɔ'se.

³ Takum Luwɔ'ti ki Baw'je, me'je sii olo dɔ kunme'ti lɔ'se ki sii kum ba, ki ndiginan lɔ'se ki tingɔbil, ki kuwɔtɔgiba me kindɔmedɔ Burɔbe'ti lɔ'je Jeju Kirisiti‡.

⁴ Tado ji gɔr kadi Luwɔ mbɔti'se, in ngannkon'je'gi ki ndigi'se.

⁵ Toki rɔta'ti, Poyta ki maji ki j'ilɔmbɔr'ɔ dann'se'ti, in me ta ki kel'ti par el, nan in ki tɔgi ki Ndil Luwɔ adi'je ki me ki tinyi kati ki uwɔ'je ki ta el. Ingi in gɔri panjiyɔ'je ki ji njiyɔ'n dann'se'ti tado maji lɔ'se kin bɔti.

⁶ Ningɔ ingi, ndaji'je j'in num, Burɔbe num nga, tado taai ta lɔ Luwɔ ki rɔnel ki Ndil'ɔ adi'se, me kon'gi'ti ki ngayn nga§.

⁷ Lo kin'ti, in tɔli nyandaji tado lɔ njekunme'gi ki dɔnangi Maseduwann'ti* ki dɔnangi Akay'ti†.

⁸ Kah ta lɔ Burɔbe bar in rɔ'se'ti, te dɔnangi Maseduwann'ti ki dɔnangi Akay'ti par el, nan poy kun ki uni me'se adi Luwɔ kin sanan ki lɔ'gi pɔti. Sanan sanan ki j'awi ki ndoo kadi j'elita'a bay taa el.

⁹ De'gi kare kare elita ki dɔ'ti ɔjido kuwɔ ki uwɔi'je ki rɔ'se'ti, ki tɔl ki in tɔli gidi'se adi kagi yo'gi lɔ'se, ɔ tur kum'se dɔ Luwɔ'ti ki rɔta'ti, ki nje kisi kumngayira ba, kadi rai bɔr li'ɔ kin.

¹⁰ Kadi rai bɔr li'ɔ, nginɔi ngonn'o ki un'ɔ taa dann njekoy'gi'ti. Ngonn'o Jeju ki nje taa'je ta wongi'ti ki a re.

* 1:1 1.1 KNK 15.22, 16.1 † 1:1 1.1 KNK 17.1-9; 1Te 2.1-2 ‡ 1:3 1.3 1Ko 13.13 § 1:6 1.6 KNK 17.5-9 * 1:7 1.7 2Ko 1. 16 † 1:7 1.7 2Ko 1.1

2

Kulə ki Pol ra Tesaloniki'ti

¹ Ngannkon'm'gi, inbe'gi in gəri maji kadi in kare ki ndangi ə j'awi'n rə'se'ti el.

² Taa in gəri maji bay tə kadi kete non kaw'je ki rə'se'ti, de'gi adi'je kon ge taji'je ge Pilipi'ti, nan be kaa Luwə adi'je təgi adi j'ilə'n'se mbər Poyta ki maji lə Luwə me rə'gi'ti ki ngayn*.

³ Toki rəta'ti, ta lə Luwə ki j'isi j'ilə'se mbər'ə, ngirə in də nya ki go'ti el'ti el num, in də row nyara'ti ki ar njay el'ti el num, taa ji sangi row kadi ji to de madi pe pe el num tə.

⁴ Ningə in Luwə ə oo'je kadi j'asi, ə ulə kiləmbər Poyta ki maji ji'je'ti kadi j'ilə mbər'ə. Nga ningə, j'ilə mbər'ə kilə ki kadi ji nəl'n de el, nan kadi nəl Luwə ki nje k'oo ngarme de maji maji.

⁵ Inbe'gi in gəri maji kadi ndə kare j'eli'se ta ki ji to'n'se pe pe el jagi, ke ji to'se ki ta'gi kadi j'ingəi'n nya madi ji'se'ti el num tə. Lo kin'ti, Luwə asi kadi manaji lə'je.

⁶ Ji sangi kadi de piti'je el. Ji sangi piti lə'se el num, ji sangi piti lə de'gi madi ki rangi el num tə.

⁷ Ningə ki rəta'ti, k'in'je njekawkulə'gi lə Kirisiti kin, asi kadi j'a j'ində'n təgi də'se'ti, nan loki j'in dann'se'ti, ji təl ji sol ləm ləm. Ji ra rə'je kon ngann'gi'ti ki sii indəi kum'de go ngann'de'gi'ti be.

⁸ Ji ndigi'se ndigi ki j'isi'n də nja'je'ti kadi j'adi'se Poyta ki maji lə Luwə par el, nan j'isi'n də nja'je'ti kadi j'un rə'je inbe j'adi'se. Ingi, in təli nya ki gat'a in ngayn ki rəta'ti.

⁹ M'gər kadi ngannkon'gi, me'se a olo də kon'ti ki j'ingəi me kulə ki ra'ti ki də k'or rəgi'ti lə'je. Ji ra kulə kondə ge kada ge kadi ji təl nya k'oy də de madi'ti dann'se'ti el. Ji ra be ə j'ilə'n'se mbər Poyta ki maji lə Luwə.

¹⁰ Asi kadi in manyinaji lə'je, taa Luwə kaa asi kadi manaji lə'je tə toki, panjiyə'je ki rə'se ingi ki uni me'se adi Kirisiti, in panjiyə ki ar njay, in panjiyə ki dana, ki kanji ta madi də'ti.

¹¹ In gəri toki ndəki, kare kare pəti, ji ra'se toki baw ngann'gi a ra'n ki ngann'ne'gi be.

¹² Ndəki j'ulə dingəm me'se'ti, j'adi'se təgi, taa ji dəji'se ki nja nan'ti nan'ti kadi panjiyə'se in panjiyə ki təji kadi in de'gi lə Luwə. Luwə ki bar'se kadi indəi rə'se nan'ti sə'ne də Konbe'ti ki də təbar'ti lə'ne.

Kunme ki kon lə de'gi ki Tesaloniki'ti

¹³ Ginn nya ki j'isi ji ra'n oyo Luwə ki ndə'gi ndə'gi ə to kin: loki j'ilə'se mbər Poyta ki maji lə Luwə ə osi mbi'se'ti, taai ta kin to ta lə de par kare el, nan taai'ə toki in ta lə Luwə toki rəta'ti. Ningə ta kin isi ra kulə me'se'ti ingi ki uni me'se adi Kirisiti.

¹⁴ Ngannkon'm'gi, ingi uni də nja *Njekawnan'gi lə Luwə, me tə Kirisiti Jeju'ti, ki sii Jude'ti. Ingi kaa ingəi kon ji ngannkon'se'gi'ti ki bekoji'se'ti, ko kon ki ingi ingəi ji Juwipi'gi'ti†.

¹⁵ *Juwipi'gi ki təli Burəbe Jeju ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, taa j'in k adi'je kon tə. Kulə ra'de nəl Luwə el, in njeban'gi lə de'gi pəti‡.

¹⁶ Ɖgi'je kadi j'ilə mbər Poyta ki maji de'gi ki in Juwipi'gi el, kadi ingəi kaji. Rai be toli ta majel'gi lə'de ki rai ki dəkagilo'gi pəti pəti. Nan ta təl ta'a'ti, wongi lə Luwə osi də'de'ti.

Pol ndigi kadi n'təl n'aw Tesaloniki'ti bay

* 2:2 2.2 KNK 16.19-24, 17.1-9 † 2:14 2.14 KNK 17.5-6 ‡ 2:15 2.15 KNK 9.23-29, 13.45, 50, 14.2, 5, 19, 17.5, 13, 18.12

¹⁷ Ngannkon'm'gi, ki ojido'je, j'inyei'se dokagilo ki nden be, ningə j'in sanyi sese, kum'je ə oo nan el, nan me'je in nan'ti. Ji sangi ki ro tinyi'je kadi ji təl j'oo'se, tado j'aw ki bo'ə ngayn.

¹⁸ In tado kin ə, ji sangi kadi j'aw ro'se'ti, ningə m'in Pol inbe ki do'm, m'sangi row nja ngayn, nan *Satan ilə kagi non'je'ti.

¹⁹ Nya ki in nyakindəmedoti lə'je, nya ronel lə'je, jogi kosigon ki j'a j'ində'n gu'je non Burəbe Jeju'ti ndo re'ə'ti, in ingi kin.

²⁰ Toki rōta'ti, ingi in nya tōbar lə'je ki nya ronel lə'je.

3

Timote aw kulə Tesaloniki'ti

¹ J'asi kadi j'ore me'je, ji nginə biti el, adi j'un ndu'je kadi j'isi ki kar'je ba Atenn'ti*,
² ə j'ulə ki ngonkon'je Timote, ki in madi kulə'je me kulə'ti lə Luwə, oji'n do kiləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti, kadi adi'se togi ə ulə dingəm me'se'ti me kunme'ti lə'se.

³ In be kadi de madi dann'se'ti inyə ro'ne adi kon ki ngosine isi ingəi kin dum do'a el. Tado inbe'gi in gəri maji kadi in nya ki sow do'je kadi a ra'je.

⁴ Dokagilo ki j'in sese bay, j'eli'se kete j'ene de'gi a indəi kum'je ndoo, ningə in nya kakin ə isi ra nya kin, adi in gəri maji.

⁵ In tado kin ə, toki ka ki m'asi kadi m'ore me'm, m'nginə biti el, m'ulə Timote ki ro'se'ti kadi dəji ta do kunme'ti lə'se oo. M'bol kadi Su, njenan de'gi, nan'se adi kulə lə'je təl nya ki kare ro'je'ti.

⁶ Ningə ki ngosine kin, Timote təl ro'se'ti re te ro'je'ti net, ə adi'je poyta ki maji ngayn ojido kunme lə'se ki ndiginan ki to dann'se'ti. Timote el'je toki me'se to do'je'ti maji ngayn ki ndo'gi pəti, taa el'je bay kadi in ndigi ngayn kadi oyi'je toki j'in kaa j'isi sangi ngayn kadi j'oo'n'se kakin be to.

⁷ Lo kin'ti ngannkon'gi, me ndigəro'gi'ti, ki me kon'gi'ti lə'je pəti, j'ingə togi ki ro'se'ti ojido kunme lə'se.

⁸ Ki ngosine kin, ji təl j'ingə togi kisi kumngayira, tado uwəi togi'se ba me kində ro nan'ti ki Burəbe.

⁹ Ji gər nya inbe ki kadi ji ra taa kadi ji ra'n oyo Luwə ngayn oji'n do'se, ojido ronel ki adi j'ingə takum Luwə'ti kin el.

¹⁰ Kondo ki kada, j'isi ji dəji Luwə ki ro tinyi'je kadi adi'je tarow adi ji təl j'oo'se, ə kadi ji təl'n ta nya ki du'se me kunme'ti lə'se to.

¹¹ Kadi Luwə ki Baw'je, ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, tei tarow ki kaw ro'se'ti adi'je.

¹² Ningə kadi Burəbe ra adi ndiginan ki to dann'se'ti, ki isi ndigi de'gi pəti kin aw ki kete kete, to to ndigi ki j'in j'isi ji ndigi'se kin be.

¹³ Taa kadi adi me'se bol el, kadi ndo ki Burəbe Jeju a re ki malayka'gi lə'ne ə, kadi ari njay, ta goto do'se'ti non'a'ti in Luwə ki Baw'je.

4

Pa njiyə ki nəl Luwə

¹ Ngannkon'gi, do ndəgi ta'gi'ti, ji ndo'se panjiyə ki kadi njiyəi kadi nəl Luwə, ningə in panjiyə kakin to ə isi njiyəi, nan ji təl ji dəji'se bay, taa j'ulə dingəm me'se'ti me kində ro nan'ti ki Burəbe Jeju, kadi rai adi maji ki do mad'a'ti bay.

² Ingi, in gəri ndu ki in ro Burəbe Jeju'ti ki j'adi'se kin maji.

³ Nya ki Luwə ndigi ro'se'ti, in ta kadi ari ro'se njay, ogi ro'se sangi nan kaya'ti.

⁴ Kadi de ki ra dann'se'ti, gər lo taa dene ki gorow ki ar njay, ki adi kosigon,

* 3:1 3.1 KNK 17.15-16 † 3:6 3.6 KNK 18.5

⁵ ki kanji kadi nyønn daro aw si'ə adi ra toki de'gi ki gəri Luwə el isi rai kin be.

⁶ Ki ojido lo kin, kadi de madi ra majel ki ngonkon'ne eke kadi əd'ə el, tado de'gi ki njera nya ki be kin, ban'a a uwə'de ki ro Luwə'ti, adi j'el'se kete, ə ji təl j'el bay nga.

⁷ Tado Luwə bar'je kadi j'ar njay, um bar'je kadi ji sangi nan kaya'ti el.

⁸ In be ə, de ki osi nyando kin ngərəngi, in de ə os'ə ngərəngi el, nan in Luwə ə os'ə ngərəngi. Luwə inbe ki nje kadi'se Ndil'ne kin.

⁹ Ki ojido ndigi ki kadi ngannkon nan'gi ndiginan, awi ki ndo kadi ji ndangi makitu do'ti j'adi'se el, tado inbe'gi, Luwə oji'se row ndiginan dann'se'ti yo ki ne adi in gəri.

¹⁰ Ningə in ka to ə isi oji ki ro ngannkon'je'gi'ti pəti ki donangi Maseduwann'ti ki ta'a ba kin*, nan ngannkon'm'gi, j'ulə dingəm me'se'ti kadi rai adi maji ki do mad'a'ti bay.

¹¹ Kadi nya ki uwə me'se ngayn, in kisi ki nan ki lapiya, kadi de ki ra dann'se'ti ore kum'ne do kulə'gi'ti lə'ne, ningə kadi rai kulə ki ji'se inbe'gi ə ingəi nya toki j'ilə'n ndu'je j'adi'se.

¹² Lo kin'ti, de'gi ki in njekunme'gi el, a piti'se me kulə ra'se'ti, ningə a awi ki ndoo nya madi ki to ro'se ji de madi'ti el to.

Njekoy'gi ki nje kisi kumngayira ndo təl Burəbe'ti

¹³ Ngannkon'gi, ji ndigi kadi sii day do ta'ti ki do njekoy'gi'ti el. Kadi sii day el, ndingəi ro'se to ndəgi de'gi ki awi ki nya kindəmedot'i el kin el.

¹⁴ Toki ka ki j'un me'je j'adi Jeju ki oy, ə ində taa lo koy'ti kakin ə, j'un me'je kadi nje ki oyi nan'ti ki Jeju, Luwə a un'de lo koy'ti ki nan'ti ki Jeju.

¹⁵ Ningə ta ki kadi j'eli'se ə to kin, in ta lə Burəbe. J'in ki j'a j'isi kumngayira ba ndo təl Burəbe'ti, j'a j'aw dōran'ti non nje ki oyi'ti el.

¹⁶ Tado Burəbe inbe a ində mbər loki ndu njekundo malayka'gi, ki ndu tow lə Luwə a bar ə, Burəbe inbe a ində dōran'ti re, ningə de'gi ki uni me'de me to Kirisiti ki oyi, a indəi taa lo koy'ti kete,

¹⁷ nga ningə go'ti, j'ingi ki j'isi ki do'je taa bay, Luwə a oy'je nan'ti se'de me kilndi'ti, kadi j'ingə Burəbe ngaw dann ran'ti. Lo kin'ti, j'a j'isi nan'ti ki Burəbe ki ndo'gi ndo'gi†.

¹⁸ Maji kadi uləi dingəm me nan'ti yo ge ki ne ge ki ta'gi kin.

5

Kisi do nja'ti nginə ndo təl Burəbe

¹ Ngannkon'gi, ki ojido dokadi ki dokagilo ki kadi nya'gi kin a rai nya, awi ki ndoo kadi ji ndangi makitu do'ti j'adi'se el.

² Inbe'gi in gəri maji ngayn kadi ndo lə Burəbe a re to njebogi ki a re bogi kondot'i kin be.

³ Loki de'gi a eli eyina nan: «Lapiya to nga, j'isi maji nga!» kin ningə, in ə tuji a te uwə'de nanga bus, toki to ndo a ra'n dene ki nje sə'm kin be. Ningə de ki a te anyi ta nya'ti kin goto.

⁴ Nan in ngannkon'm'gi, sii me lo ki diw'ti ə kadi to nya kin a uwə'se nanga bus to njebogi be el.

⁵ Tado pəti, in ngann'gi ki me kunji'ti, ngann'gi ki lo ki kad'a. J'in de'gi lə lo ki kondə el num, j'in de'gi lə lo ki diw el num.

⁶ Ə adi ji toi bi to ndəgi de'gi be el, adi j'isi do nja'je'ti, j'adi kum'je ar.

⁷ Nje to bi'gi, toi bi kondə, ə nje kanyi yiwi'gi, yiwi ra'de kondə to.

* 4:10 4:10 2Ko 1.16 † 4:17 4:17 1Ko 15.51-52

⁸ Nan j'ingi ki j'in de'gi læ lo ki kad'a, maji kadi j'in nje kum kar'gi. Adi j'ulæi kunme ki ndiginan to bar handi ðe gu'je'ti, æ kindæmedo kaji'ti to jøgi taa nya do'je'ti be.

⁹ Tado Luwæ ðar'je kadi wongi li'æ indæ'je el, nan kadi j'ingæi kaji ki gorow læ Buræbe læ'je Jeju Kirisiti.

¹⁰ Kirisiti ki oy tado læ'je, kadi re j'isi kumngayira, eke j'oy kaa, ji tæl j'indæ ðe nan'ti si'æ.

¹¹ In tado kin æ, maji kadi ulæi dingæm me nan'ti ge, rai ki nan ki yo ge ki ne ge kadi togi me kunme'ti læ'se, toki isi rai kete nga kin be.

Ta kaji ki doboy'ti ki kuwæji nan

¹² Ngannkon'gi, ji dæji'se kadi oyi tor de'gi ki isi rai kulæ dann'se'ti, adi in nje ki isi indæi kum'de go'se'ti kigo ndu Buræbe'ti, isi ndæji'se kin.

¹³ Maji kadi toji'de ge ki gei ta læ'de ki taga wangi, ki ndiginan adi'de gæri, tado kulæ ki isi rai. Maji kadi sii ki nan ki lapiya dann'se'ti.

¹⁴ Ngannkon'gi, ji dæji'se kadi ndæji de'gi ki sii njiyæi ngalala, ulæi dingæm me nje ki me'de tuji'ti, osi ginn nje ki togi'de goto, æ sii do'ti ki de'gi pæti.

¹⁵ Kadi oyi maji, kadi de madi ugæ kiræ majel ki mad'a ra si'æ ki majel el, nan kadi adi kum'se in go maji ki ra'ti ki ndo'gi pæti. Rai maji ki nan dann'se'ti inbe'gi num, ki ro de'gi'ti pæti num.

¹⁶ Adi ro'se næl'se ki ndo'gi pæti,

¹⁷ elita ki Luwæ ki kanji k'inyæ taa,

¹⁸ rai' oyo Luwæ me nya'gi'ti pæti. In kin æ in nya ki Luwæ ndigi ro'se'ti, ingi ki indæi ro'se nan'ti me to Jeju Kirisiti.

¹⁹ Ningæ maji kadi, Ndil Luwæ ki isi me'se'ti kin, øgi'æ el, kadi ør'se tarow,

²⁰ taa ta ki de'gi ki njekeltakita Luwæ'ti eli kaa, kadi kidi el to.

²¹ Nan kadi indæi manji nya'gi pæti, ningæ uni ki maji dann'ti.

²² Øgi ro'se ra majel'gi ki dangi dangi.

²³ Maji kadi Luwæ inbe ki nje kadi de'gi lapiya, ør'se ki ta'a ba, indæ'se ta dangi tado li'æ. Ningæ kadi ngæm ndil'se, ki ro'se, ki daro'se, kadi ndo tæl Buræbe Jeju Kirisiti'ti æ, in ki ta madi do'se'ti el.

²⁴ Luwæ ki ðar'se in njera nya ki low'æ'ti, adi inbe ðay æ a ra nya'gi kin.

²⁵ Ngannkon'gi, elita ki Luwæ tado læ'je.

²⁶ Uwæi ji ngannkon'je'gi pæti ki kuwæ nan ro'ti rututu.

²⁷ M'dæji'se me to Buræbe Jeju Kirisiti'ti, kadi tudæi makitu kin mbi ngannkon'je'gi'ti pæti.

²⁸ Ningæ kadi memaji læ Buræbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pæti.

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi Ta do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi

Pol ndangi makitu kin asi nanyi'gi bann wa ba be go nje ki kete'ti. Takasinan el ki ojido tøl Burøbe tulø njekunme'gi ki Tesaloniki nan'ti bay. Njekunme'gi kin isi nginøi tøl Burøbe kagilo kisikidøtaa lø'de; Ki madi'gi eli eyina Burøbe re ø binøm nga. Pol toji toki kete ta kadi Burøbe a re, «nje mendul» ki isi tanro Luwø, ki el toki n'inbe ø n'in Luwø, a te bus ø binøm ta. A ra adi tanro Luwø rosi dønangi. Be ø maji kadi njekunme'gi uwøi togi'de ba, rai kulø lø'de kum'de in kete um inyøi ta ra maji el (3.12-13).

Kon ta'gi ki me'ti: Takigangi ki dōboy'ti lø njeramajel'gi 1. Tøl Burøbe 2. Bar nan ki lo kelta'ti ki Luwø kum ki kete ki ki lo kulø'ti to 3.1-15. Majikur 3.16-18.

Kuwøji nan

¹ M'in Pol, nan'ti ki Silasi ki Timote, ø ji ndangi makitu kin j'adi'se in *Njekawnan'gi lø Luwø ki Baw'je, ki Burøbe lø'je Jeju Kirisiti, ki sii Tesaloniki'ti*.

² Kadi memaji ki lapiya lø Luwø ki Baw'je ki Burøbe lø'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Takigangi ki a re ndø tøl Jeju'ti

³ Ngannkon'gi, maji kadi ji ra oyo Luwø ki dokagilo'gi pøti tado lø'se. Ningø in gorow'ø'ti kadi ji ra be tado kunme lø'se aw kete ki togi'ne ngayn, taa ingi pøti, ndiginan ki dann'se'ti kaa in ki do mad'a'ti do mad'a'ti to.

⁴ Ningø in tado kin ø, j'un'se j'isi j'indø'n gu'je ki ro Njekawnan'gi'ti lø Luwø, tado kuwøto'giba ki kunme lø'se me kindøkumndoo'ti ki me kon'ti ki te do'se'ti.

⁵ Kon'gi kin toji kadi Luwø in njegangi ta ki dana, ningø a toji kadi in de'gi ki asi ta kadi oyi Konbe lø Luwø ki isi ingøi kon'a kin to.

⁶ Toki røta'ti, Luwø in de ki dana, adi a adi kon de'gi ki nje kadi'se kon to,

⁷ ningø ingi ki adi'se kon, a ingøi lo kørkon se'je, loki Burøbe Jeju a te dōran'ti bus to re ki malayka'gi lø'ne ki nje togi.

⁸ A re me por'ti ki on bilim bilim kadi adi kon de'gi ki gøri Luwø el, ki de'gi ki nje mbøti Poyta ki maji li'ø, in Burøbe lø'je Jeju.

⁹ Kon ki a ingø'de, in tuji ki biti ki non'ti. A in sanyi ngayn takum Burøbe'ti, ki gidi togi'ti li'ø,

¹⁰ loki a re ndø'a'ti kin kadi de'gi li'ø uløi toji do'a'ti, kadi de'gi pøti ki a uni me'de adi'ø piti'ø. Nga ningø, ingi kaa a in dann'de'ti non to, tado ingi taai manna'gi ki ji man dann'se'ti.

¹¹ In tado kin ø, ji isi j'elta ki Luwø ki ndø'gi pøti tado lø'se, kadi Luwø oo'se to de'gi ki asi ta kulø ki bar'se tado'a. Kadi Luwø ra sese ki togi'ne kadi ndigi ra maji ki to me'se'ti kin to'la'ne maji ø kadi kunme lø'se isi kumngayira ba to.

¹² Lo kin'ti, a uløi toji do Burøbe Jeju'ti, ningø in a ulø toji do'se'ti to, kigo memaji'ti lø Luwø lø'je ki, Burøbe Jeju Kirisiti.

2

Nya ki a ra nya kete non re Burøbe'ti

* 1:1 1.1 1Te 1.1

¹ Ngannkon'gi, ki ojido re læ Buræbe Jeju Kirisiti, ki do'je ki a osi nan ro'a'ti, nya ki ji daji'se æ to kin:

² loki de madi a el'se ta ene in ta ki in ro Luwæ'ti, eke a el'se ene in ta eke makitu ki in ro'je'ti ene: ndo læ Buræbe re nga æ, adi ta kin yæti do'se el num, adi ra'se bol el num.

³ Adi de madi ædi'se ki gorow madi el. Maji kadi tanro Luwæ, ki in tanro ki do'boy'ti kin do'a te, ta de ki njeban læ Luwæ ki in de ki tuji sow do'a kin ka, do'a te taga bay to ta ndo kin a re.

⁴ De ki nje tanro kin a indæ kadi ro ki nya'gi pæti ki to Luwæ bar do'ti, eke nya ki de'gi isi osi mækæsi'de nanga non'a'ti. De kin a aw biti kadi isi me Kæy'ti læ Luwæ, a ene n'inbe æ n'in Luwæ.

⁵ M'gær kadi me'se a olo do'ti toki ndoki m'in'n sese nan'ti bay kin, m'el'se ta kin.

⁶ Nga ningæ, ki ngosine kin, in gæri nya ki uwæ de ki nje tanro Luwæ kakin nanga kadi to dokagilo'æ bay taa a te ki do'ne taga.

⁷ Tado togi ki majel ki nje tanro Luwæ isi ra kulæ ne, nan nanyi kadi de ki uwæ nje tanro kin nanga inyæ row ad'a bay taa,

⁸ nje tanro a te ki do'ne taga. Ningæ lo kiyæ'ti kin, Buræbe Jeju a to kon ki ta'ne'ti tuji'n'æ ko, a tæl'æ nya ki ko kare'ti ki togi ki a re'n.

⁹ Ki ojido nje tanro Luwæ, in a re ki togi læ *Satan, a te ki togi'gi ki dangi dangi, a ra nyakoji'gi, ki nya mboli'gi ki ngom.

¹⁰ A ra nya'gi ki gorow'æ'ti el ki dangi dangi tado kædi'n kum de'gi ki kadi a awi tuji'ti. De'gi ki kadi awi tuji'ti tado mbeti ta nya ki rota'ti, mbeti ndigi nya ki rota'ti ki kadi aji'de.

¹¹ In tado kin æ, Luwæ ulæ ki togi ki kadi ur se'de mu, kadi uni me'de adi nyara ki ngom.

¹² Lo kin'ti, takigangi a osi do de'gi'ti pæti ki uni me'de do ta ki rota'ti, æ oyi maji ro'de me nyara ki dana el'ti yo kin.

Kuwætogiba me kunme'ti

¹³ Ngannkon'gi njendigi læ Buræbe, ki ojido'je, maji kadi ji nanyi ki lo ra oyo Luwæ'ti tado læ'se, tado Luwæ mbæti'se lo kulæ ngiræ'ti nu kadi ingæi kaji ki row læ Ndil ki nje kor majel ko num, ki row læ kunme kadi ta ki rota'ti num.

¹⁴ In tado nya kin æ Luwæ bari'n'se ki row læ Poyta ki maji ki j'ilæ'se mbær'æ, kadi ingæi kosigon læ Buræbe læ'je Jeju Kirisiti.

¹⁵ In be æ, ngannkon'gi, maji kadi rai do nja'se'ti, æ kadi uwæi nyando ki ji ndo'se ki ta'gi eke ki makitu ki ji ndangi j'adi'se kin do'se'ti maji.

¹⁶ Maji kadi Buræbe læ'je Jeju Kirisiti inbe ki Luwæ ki Baw'je, ki ndigi'je æ adi'je mesol ki kindæmedoti ki maji ki gorow memaji li'æ kin,

¹⁷ sol me'se æ kadi adi'se togi kadi rai maji me nya'gi'ti pæti ki isi rai ki me ta'gi'ti pæti ki isi eli.

3

Elita ki Luwæ tado læ'je

¹ Ngannkon'gi, ki kadi m'tol'n do ta, elita ki Luwæ tado læ'je, kadi ta læ Buræbe sanan aw kalangi kalangi ki lo'gi, æ kadi ingæ kosigon toki ingæ'n ro'se'ti kin be to.

² Elita ki Luwæ bay kadi taa'je ilæ'je ta ji de'gi'ti ki nje do majel ki nje mendul kin to, tado in de'gi pæti æ awi ki kunme, el.

³ Ningæ Buræbe in de ki nje ra nya ki low'æ'ti, adi a adi'se togi num, a ngæm Su do'se'ti num.

⁴ J'in ji ta me'se, me to Buræbe'ti kadi isi rai nya ki j'ilæ'n ndu'je j'adi'se kadi rai, ningæ sii ta'ti isi rai ki kete bay.

⁵ Maji kadi Burəbe adi me'se in ki do ndigi Luwə'ti num ki do kuwətogiba'ti lə Kirisiti num to.

Maji kadi de ki ra ra kulə

⁶ Ngannkon'gi, j'ilə ndu'je j'adi'se me to Burəbe Jeju Kirisiti'ti kadi osi rə'se ngərəngi kə kadi ngannkon'je'gi'ti pəti ki isi njiyəi galala, təli rə'de go nyando'ti ki ji ndo'se kin el.

⁷ Ingi in gəri row ki kadi ndaji'je maji. Ji njiyə dann'se'ti galala to nje daw'gi el.

⁸ De madi ki ji dəj'ə kadi adi'je nyakuso'gi goto. Kondo ki kada, ji ra kulə me kon'ti ki me kər rəgi'ti, kadi j'in nya ki oy do'de madi'ti el.

⁹ Toki rəta'ti, in nya ki maji kadi j'ingə rə'se'ti inbe, um sow wa sow do'je el, el. Nan ji ra be kadi j'in nya ndaji ki rə'se'ti.

¹⁰ Ji gər kadi loki j'in dann'se'ti, j'adi'se ndu kin j'ene re de madi ge ra kulə el ə, kadi so nya el to.

¹¹ Nga ningə j'oo kadi de'gi madi dann'se'ti isi njiyəi galala, mbeti ra kulə, ə rai ta kində rə'de me nya'gi'ti lə madi'de'gi.

¹² Ko degə'gi kin, j'ilə ndu'je j'adi'de, ə j'adi'de ta kəji me to Burəbe Jeju Kirisiti'ti kadi tinyi rə'de kati, rai kulə toki de'gi isi rai, kadi ingəi nyakuso me'ti, soi.

¹³ Ningə ki oji do'se, ngannkon'gi, kadi ori el ta ramaji'ti.

¹⁴ Re de madi mbəti təl rə'ne go ndu'gi'ti ki j'adi'se kin ningə, maji kadi oyi de'ə kin maji, ə kadi de madi te kad'a'ti el, adi rə'a sol'ə.

¹⁵ Nga ningə kadi oyi'ə to njeban lə'se el, nan kadi ndəji'ə to ngonkon'se.

Ta'gi, ki doboy'ti

¹⁶ M'dəji kadi Burəbe ki nje lapiya, inbe adi'se lapiya ki dokagilo'gi pəti, me nya'gi'ti pəti. Kadi Burəbe in nan'ti sese pəti.

¹⁷ Ta kuwə ji nan kin, in m'in Pol inbe ə m'ndangi ki ji'm. In be ə m'nji m'ində'n ji'm ginn makitu'gi'ti lə'm pəti; in nya ndangi lə'm m'inbe.

¹⁸ Ningə kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti. Ta goto nga.

Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi adi Timote Ta ki dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Pol ndangi adi Timote

Makitu'gi ki joo ki Pol ndangi adi Timote eke nje ki kare ki adi Titi in makitu'gi ki Pol ulə'n sɔw dɔ'de inbe'gi ki joo kin um njekawnan'gi el. Makitu'gi ki mutə kin eli ta'gi ki ɔjido nya'gi ki maji kadi njekornon njekawnan'gi rai dann njekawnan'gi'ti. Ginn'ə kin ə bari makitu'gi kin eyina «makitu'gi lə njekul njekawnan'gi» adi in makitu'gi ki ndangi kadi njekul njekawnan'gi.

Me makitu'ti kin Pol ulə dingəm me Timote'ti kadi uwə tɔgi'ne ba me kunme'ti ə oro rɔ'ne nan'ti ki njendo de'gi nya ki ngom ki isi tuləi njekawnan'gi nan'ti kin el. Maji kadi oo go rɔ'ne maji adi de'gi ki ta goto dɔ'de'ti ki asi rai kulə ə mbəti'de to njekornon'gi ki nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi, ningə kadi dene'gi ki de'gi manyinaji dɔ'de'ti maji, rai se'de me kulə'ti. Təl ɔji ta Timote kadi gəri'n toki bann ə a ra'n kulə ki ɔjido'a ta k'in ə njekuləbər lə Kirisiti.

Kon ta'gi ki me'ti; Kandi me ta'ti 1.1-2. Ndəjinan ɔjido njendo de'gi nya ki ngom 1.3-20. Ta ki dɔ kelta'ti ki Luwə ki re non Luwə'ti 2. Ta ki ɔjido njekornon'gi ki nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi 3. Mbərkində'gi kadi Timote 4. Ta ki ɔjido dene'gi ki njengawkoj ki ngatɔgi'gi 5. Sangi go nyakingə ki rɔta'ti 6.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə ki Njekaji'je kigo ndu'ti lə Jeju Kirisiti ki in nya kindəmedoti lə'je.

² M'ndangi makitu kin m'ulə'n m'ad'i in Timote* ki in ngonm' m ki rɔta'ti, ki gorow kunme ki un adi Jeju Kirisiti. M'uwə ji'i, ningə kadi memaji ki k'oo kumtondoo ki kisimaji lə Baw'je Luwə ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sə'i.

Ta dɔ nyando'ti ki ngom

³ Toki ndɔki m'ilə'n ndu'm m'ad'i, loki m'un tarow ki dɔnangi Maseduwann'ti†, isi bebo Epeji'ti non‡. Isi'ti non kadi ndər mbi de'gi madi ki njendo de'gi nya ki ngom, kadi inyəi ta'a.

⁴ Kadi ko de'gi kakin inyəi taa su'gi'ti ki kudə ki kər ginn noji§ ki ginn'ə gangi el, tado lo tolta nya kin pəti in gakinan par. A ra se'je maji dɔ kulə'ti ki Luwə ulə ji'je'ti ne, ki gorow kunme kin el.

⁵ Ndu kin a re ki ndiginan ki ngarme'ti ki ar njay njay, ki me ki maji ki uwə de ki ta el, ki kunme ki rɔta'ti tɔ.

⁶ De'gi madi mbeti gorow ta kɔji ki maji kin ə təli nanyinan ta ta ki manji'ti ki nda'a goto.

⁷ Rai rɔ'de njendo de'gi ndukun'ti lə Luwə, nan toki rɔta'ti, inbe'gi kaa gəri me ta ki isi eli el num, taa gəri ginn nyando ki isi ndoi ki tɔgi'de kin el num tɔ.

⁸ Ji gər kadi ndukun lə Luwə in ndukun ki maji loki de gər lo ra'n kulə ki gorow'ə'ti.

⁹ Maji kadi ji gəri ta kin maji: In de'gi ki njera nya ki dana ə ndukun re'n tado lə'de el, nan re tado lə nje mendul, ki nje tanrɔ, ki nje mbəti Luwə, ki njeramajel, ki de'gi ki njera nya ki nəl Luwə el, ki nje ki boli nya'gi ki ar njay lə Luwə el, ki njetɔl baw'de'gi ki kon'de'gi. *Ndukun re tado njetɔl de'gi.

* 1:2 1.2 KNK 16.1 † 1:3 1.3 2Ko 1.16 ‡ 1:3 1.3 2Ko 1.8 § 1:4 1.4 Lotum 4-5; 9-11

¹⁰ Nje ra kaya'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan, ki nje ndogi de'gi bər'ti, ki nje ngom'gi, ki de'gi ki njetəti ta'gi. Re tado lə de'gi pəti ki njera nya ki ɔsi ta nyando ki rɔta'ti lə Luwə.

¹¹ Nyando kin in kigo Poyta'ti ki maji ki Luwə ulə ji'm'ti. In Poyta ki maji ki toji tɔbar lə Luwə ki nje maji.

Memaji lə Luwə tado lə Pol

¹² M'ra oyo Burəbe Jeju Kirisiti ki adi'm tɔgi kadi m'ra'n kulə li'ə. M'ra'a oyo tado k'oo ki oo adi m'in nje ra nya ki low'ə'ti ə ulə kulə kin ji'm'ti.

¹³ M'in ki kete m'in njekelta ki mal dɔ tɔ Luwə'ti, m'in nje kadi kon de'gi li'ə, ki nje taj'a. Nan Luwə, oo kumtondoo lə'm, tado m'ra nya kin pəti kigo gər'ə'ti el, me kunme'ti el*.

¹⁴ Burəbe lə'je, kigo memaji'ti li'ə ki to mbar mbar tado lə'm adi'm kunme ki ndiginan ki gorow kində rɔ nan'ti ki Jeju Kirisiti.

¹⁵ Ta kin in ta ki rɔta'ti ki maji kadi de'gi pəti taai ki me ki kareba: Jeju Kirisiti re dɔnangi'ti tado kaji njeramajel'gi. Njeramajel'gi kin, m'in majel lə'm utə'de pəti.

¹⁶ Nan Luwə oo kumtondoo lə'm. Ra be kadi Jeju Kirisiti toji kisidɔti li'ə sə'm, m'in ki majel lə'm utə de'gi pəti. Tado kadi in nya ndaji lə de'gi ki a uni me'de adi'ə kadi ingəi kaji ki to biti ki non'ti.

¹⁷ Kadi toji ki tɔbar in
lə Ngar ki nje kisi ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi,
Ki njekoy el,
Ki dum k'oo ki kum,
Ki in kar'ne ba in Luwə. Amen.†

Pol ulə dingəm me Timote'ti

¹⁸ Ngonn'm Timote, ndu ki m'ad'i ə to kin: Kigo ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli dɔ'i'ti kete, m'ndigi kadi uwə ta'gi kin sə'm, rɔ'n rɔ ki maji.

¹⁹ Rɔ rɔ ki maji, ki me ki maji ki uwə de ki ta el. De'gi madi mbeti kadi me'de uwə'de ki ta, adi kunme lə'de tuji.

²⁰ Dann de'gi'ti kin, Imene ingi ki Alegijandir in'ti non. M'ulə Imene‡ ingi ki Alegijandir§ ji Satan'ti, kadi ndoi kelta ki mal dɔ Luwə'ti gogi el nga.

2

Nyando ki dɔ kelta'ti ki Luwə

¹ Kete non nya'gi'ti pəti, m'dəji kadi de'gi dəji nya Luwə, kadi eli si'ə ta, kadi kɔyi'ə nya, kadi rai'ə oyo tado de'gi pəti.

² Maji kadi elita ki Luwə tado ngar'gi, ki nje konbɛ'gi pəti, kadi j'isi maji jəge me be'ti, me dɔnan'ti ki Luwə, ki buki nan'ti.

³ In kin ə in nya ki maji ki nəl Luwə lə'je ki Njekaji'je.

⁴ Tado Luwə lə'je ge kadi de'gi pəti ingəi kaji ə tei me gər ta'ti ki rɔta'ti.

⁵ Toki rɔta'ti Luwə in kareba, taa Nje ra mbunə de'gi'ti ki Luwə in kareba tɔ. In de, in Jeju Kirisiti.

⁶ In ki re adi rɔ'ne koy'ti kadi ugə'n dɔ de'gi pəti. In kin ə in mannaji ki Jeju man dɔkagilo'ti ki Luwə ɔji.

⁷ In ki tado kin ə, Luwə ində'm nje kiləmbər taki njekawkulə. Ta ki m'el kin in ta ki rɔta'ti um in ta ngom el. Luwə ində'm kadi m'in njendo ta ki ɔjido kunme ki ta ki rɔta'ti ginn de'gi ki dangi dangi ki in *Juwipi'gi el.

Ta ki ɔjido dingəm'gi ki dene'gi me kəykawnan'ti

* **1:13 1.13** KNK 8.3, 9.4-5 † **1:17 1.17** Amen in ta Ebirə ki kər me'ə nan in rɔta'ti, kadi in be. ‡ **1:20 1.20** 2Ti 2.17 § **1:20 1.20** 2Ti 4.14

⁸ In be ə, m'ndigi kadi dingəm'gi elita ki Luwə ki lo'gi pəti ki ji ki koy taa* ki me ki ar njay ki wongi goto'ti, ki gaki goto'ti.

⁹ Be tɔ ə, maji kadi dene'gi kaa ku kɔ'de in kigo row'ti ki dana, ki ndɔjita el, kadi to low'ə'ti. Ningə kadi parei rɔ'de ki kuwə bisi dɔ'de nəm nəm ki ɔr ki gat'a in ngayn, mədi ki gat'a in ngayn, ki ku ki gat'a in ngayn el.

¹⁰ Nan kadi uləi kulə ra'gi ki maji ki toji maji kadi dene'gi ki eyina n'in njera kuləbər lə Luwə yo taa.

¹¹ Dɔkagilo nyando'ti me kəykawnan'ti, maji kadi dene isi keke oo dɔ nyando um elta el, ki kulə dɔ ginn tɔgi'ti.

¹² Bay taa, mədi tarow dene kadi ndo nya de ki dingəm el num, kadi aw ki tɔgi dɔ'a'ti el num, nan kadi isi keke um elta el.

¹³ Tado Adam ə Luwə ra'a kete bay ta ra Ebi.

¹⁴ In Adam ə Su əd'ə el, nan in dene ə əd'ə adi aldɔ ndu Luwə†.

¹⁵ Be kaa, dene a aji ki gorow lə ngonn ki koji, toki re uwə tɔgi'ne ba me kunme'ti, me ndiginan'ti, ki me kar njay'ti, ki hal ki aldɔ maji el.

3

Njekornon njekawnan'gi

¹ Ta ki m'aw to m'el kam in ta ki rɔta'ti: Re de mədi sangi kadi n'in njekornon njekawnan'gi ningə, in kulə ki maji ə ndigi ra.

² Ningə maji kadi de ki njekornon njekawnan'gi in de ki kanji ta mədi dɔ'ne'ti, in ngaw dene ki kareba, in de ki njekuwə rɔ'ne ginn tɔgi'ne'ti, in de ki njegosita, in njera nya ki gorow'ə'ti, in de ki njera mbah, taa maji kadi in de ki asi ndo nya de'gi tɔ.

³ Maji kadi in gon kanyi yiwi kandi nju el num, in de ki njetonrɔ el num, nan in de ki sɔl ləm ləm, de ki nje ge kɔl el. Taa kadi in njera ta nar el tɔ.

⁴ Maji kadi in de ki asi kində kum'ne go me kəy'ti lə'ne, ningə kadi ra adi ngann'a'gi in nje təl rɔ'de go ta'ti, ki njebukinan'ti.

⁵ Tado re de asi kində kum'ne go me kəy'ti lə'ne el ə, ra bann ə a ində kum'ne maji go njekawnan'gi'ti lə Luwə wa?

⁶ Maji kadi in njekunme ki sigi el, nan to kɔjirɔ aw si'ə adi osi me takigangi'ti toki Su osi'n me'ti be.

⁷ Maji kadi de'gi ki njekunme'gi el kaa, elita ki maji dɔ'a'ti, kadi təl nya kidi el, taa kadi osi me kuləkikiyɔ'ti lə Su el tɔ.

Nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi

⁸ *Nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi kaa, maji kadi in de'gi ki njera nya ki rɔta'ti, maji kadi in de'gi ki njekelta mindi'de joo el. A in gon kanyi yiwi kandi nju el, ke a in njera ta nyakingə ki gorow'ə'ti el, el tɔ.

⁹ Maji kadi ngəmi ta lə Luwə ki te ki dɔ'a me kunme'ti kin ki ngarme ki ar njay kanji kuwə de ki ta.

¹⁰ Kete non kulə'ti, maji kadi nanyi'de oyi taa. Go nan koo'ti, re in ki kanji ta mədi dɔ'ti ningə, asi kadi in nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi kare.

¹¹ Dene'gi ki nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi kaa, maji kadi in njera nya ki asi kadi de'gi buki'de'ti, in nje kel de'gi ta ki majel ndil de'ti el, ta kadi in de'gi ki asi kuwəi rɔ'de ginn tɔgi'de'ti tɔ. A in de'gi ki nje ra nya ki low'ə'ti me kulə ra'de'gi'ti pəti.

¹² Maji kadi de'gi nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi in nje dene ki kare, kadi in de'gi ki indəi kum'ne go ngann'de'gi'ti, kigo me kəy'ti lə'de maji.

* 2:8 2.8 Tekitaga 9.29; 1Ngar'gi 8.22 † 2:14 2.14 Lotum 2.7-22, 3.1-6

¹³ Tado nje ki rai kulə kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi maji, ingəi kəsikurə, ta asi kadi elita ki me ki tinyi kati kibo ki ulə ngirə'ne do kun'ti ki, uni me'de me to Jeju Kirisiti'ti.

Nya ki Luwə te ki do'a

¹⁴ M'ində me'm do'ti kadi me ndo'gi'ti ki ngayn el ne, m'a m'aw m'ingə'i. Nan m'ndangi makitu kin m'ulə'n m'ad'i,

¹⁵ kadi re nja'm nanyi bay kaa, gəri'n row ra kulə lə'i me Kəy'ti lə Luwə. Adi in njekawnan'gi lə Luwə ki nje kisi kumngayira. Toki kagi ngawdann kəy ingi ki ngirə kəy in tōgi kəy, be to ə, njekawnan'gi in tōgi nyando ki rōta'ti lə Luwə.

¹⁶ Nya ki Luwə te ki do'a adi'je ə j'ində me'je do'ti in nya kibo ngayn ki dum manji, Nya'gi ki in ki te do'a ojido Jeju Kirisiti ə toi kin:

Oji rō'ne to de kigo daro'ti,

Ningə, Ndil Luwə bar'a de ki dana,

Malayka'gi oyi'ə,

De'gi iləimbər ki ojido'a dann ginn de'gi'ti ki dangi dangi,

De'gi uni me'de adi'ə ki lo'gi pəti donangi'ti.

Luwə un'ə aw si'ə dōran'ti me kəsikurə'ti.

4

Ta do njendo de'gi nya ki ngom

¹ Ndil Luwə elta ar njay ene: Dəkagilo ki doboy'ti, de'gi madi a inyəi go kunme lə'de kə, kadi doyinan ki ndil'gi ki nje kədi de'gi. Taa a doyinan ki nyando ki in rō ndil'gi'ti ki majel.

² Njendo de'gi nya ki ngom ki njekədikum de'gi ki ta ki ndar ta'de'ti ne, ki me'de uwə'de ki ta do majel'ti el, a ədi'de kadi buki'de mu. Njendo de'gi nya ki ngom kakin in de'gi ki me'de ri tonni.

³ Ko degə'gi kakin ogi kadi de'gi taai nan, taa ogi kadi de'gi soi nya'gi madi to. Nan Luwə ində nyakuso'gi pəti kadi de'gi ki uni me'de adi'ə, ki gəri ta ki rōta'ti, soi nya'gi kin ki oyo ki ra.

⁴ Ki rōta'ti, nya'gi pəti ki Luwə ra'de maji. Nya ki kadi de mbəti goto. K'in ə kadi kuso'a in ki oyo ki ra Luwə.

⁵ Tado ta lə Luwə, ki kelta ki Luwə təli nya'gi kin pəti ki kar njay'ti.

⁶ Loki re or ginn nya'gi kin ki taga adi ngannkon'i'gi oyi ningə, a in njekuləbər ki maji lə Jeju Kirisiti. A toji kadi in de ki ul rō'i ki ta'gi ki ojido kunme, ki nyando ki rōta'ti ki ndolo go'ə maji.

Pol ulə dingəm me Timote'ti

⁷ Maji kadi osi su'gi ki kudə ki kum'ə goto ngərəngi. In su'gi ki osi ta ta lə Luwə. Ində do rō'i'ti kadi isi'n me bol Luwə'ti.

⁸ K'ində do rō'ti tado k'ingə nya me'ti, to ngodi ki kanyi kin maj'a in non, nan k'in ə, in ngayn el. Nya ra kigo bol Luwə'ti a ra maji ki de me nya'gi'ti pəti. Tado kunndu in səm'ti, adi in kaji ki donangi'ti ne ki in ki dōran'ti.

⁹ Ta kin in ta ki rōta'ti ki maji kadi de'gi taai ki me ki kare.

¹⁰ Rō'je ki j'isi j'adi kon, ki rō ki j'isi ji rōi, in tado me'je ki j'ində do Luwə'ti ki nje kisi kumngayira. In ə in Njekaji de'gi pəti ki donangi'ti ne, adi in nje'gi ki uni me'de adi Jeju Kirisiti.

¹¹ In kin ə in nya ki kadi ində mbər'ə adi de'gi ə ndo'de to.

Nyandaji tado njekunme'gi

¹² Adi de madi kidi tado k'in ki in basa el. Nan kadi in nyandaji tado njekunme'gi, me takel'ti, me panjiyə'ti, me ndiginan'ti, me kunme'ti, ki me kar njay'ti.

¹³ Biti kadi m'təl'n m're m'ingə'i, m'ndəj'i kadi ində rə'i ta tudə Makitu'ti lə Luwə, ta kiləmbər ta'ti, ki ta ndo de'gi ndu Luwə'ti.

¹⁴ Ononyi kadi kidi kadikare ki Luwə adi kigo memaji'ti lə'ne. Adi ki gorow lə de'gi ki njekeltakita'a'ti, ki elita də'i'ti, ki gorow lə ngatəgi'gi ki njekərnnon njekawnan'gi, ki indəi ji'de də'i'ti.

¹⁵ Maji kadi ində rə'i ta kulə'ti kin ra ki me ki kareba. Ra be kadi de'gi oyi kaw ki kete lə'i to taga takum'de'ti.

¹⁶ M'ndəj'i kadi kum'i ədi də rə'i'ti inbe, taa də nyando'ti lə'i num tə. Uwə təgi ba me'ti. Re ra be ningə, a aji rə'i inbe taa a aji de'gi ki nje k'oo də nyando lə'i tə.

5

Hal Timote ki rə njekawnan'gi'ti

¹ Ononyi kadi ndangi de ki bugə, nan kadi oj'ə ta ki ndu'i ki sol to baw'i ə isi el'ə ta be. Basa'gi kaa, maji kadi in ra'de to ngannkon'i'gi ki me darə'ti be tə.

² In ra ki dene'gi ki bugəi to kon'i'gi ta nganmandi'gi to konnann'i'gi be tə. In ra nya kin pəti ki mərta ki ar njay non'de'ti.

Njengawkoy'gi

³ Maji kadi ində kum'i go njengawkoy'gi'ti ki rəta'ti ki bukinan'ti, ingi ki de ki njera se'de goto.

⁴ Re njengawkoy aw ki ngann'ne'gi eke ngannkaw'ne'gi non ningə, maji kadi, ngann'a'gi eke ngannkaw'a'gi ndoi nyara kigo row'ti lə Luwə də njekoji'de'gi'ti. Sow də'de kadi oyi go njekoji'de'gi toki njekoji'de'gi oyi go'de kete be tə. Tado nyara ki be kin ə nəl Luwə.

⁵ Njengawkoy ki rəta'ti, in in ki de ki njera si'ə goto, ki isi ki kar'ne ba, ində me'ne də Luwə'ti par. Dəkagilo'gi pəti, kondə ki kada, isi elta ki Luwə, dəj'ə kadi ra si'ə.

⁶ Nan njengawkoy ki isi ta koo majiro'ne'ti me kaya'ti ki ra, re ra'n ki də'ne taa non kaa, in de ki koy me ndil'ti.

⁷ Nya'gi ki kadi ində'de mbər'ə ə tokin, kadi sii ki də'de taa ki kanji ta madi də'ti.

⁸ Re de madi oo go noji'ne'gi el, kibo utə, oo go de'gi ki me kəy'ti lə'ne el, in de ki ilə kunme lə'ne kə. De ki gər Luwə el kaa in soti utə bay.

⁹ Njengawkoy, kete taa kadi ndangi tə'a mbunə nje'gi'ti ki njekawnan'gi isi oyi go'de, maji kadi bal'a asi də mehen k'aw ki kete non, taa kadi in dene nje ra nya ki low'ə'ti ki kete in nje ngaw ki kare.

¹⁰ Maji kadi de'gi gəri'ə oji go kuləra'a ki maji. Maji kadi in de ki kete in nje koti ngann'gi num, njerambah'gi num, nje togi nja de'gi ki kar njay lə Luwə num*, in njera ki de'gi ki nya ki to te də'de'ti num. Taa in nje ra kulə'gi ki maji ki gorow'gi ki dangi dangi num tə.

¹¹ Ononyi kadi ndangi tə njengawkoy'gi ki rə'de to mbol bay me makitu'ti. Ndangi tə'de el tado loki bo ta dingəm ra'de ningə, a inyəi k'un rə lə'de tado kun go Kirisiti kə, ə a taai ngaw.

¹² Ra'a ki be kin a re ki ta ki gangi də'de'ti, tado manji ta kunme lə'de ki kete.

¹³ Nya ki rangi bay a təli njedaw'gi. Ningə kulə ra'de kibo ngayn in kulə lo galala ki takəy lə de'gi par. In njedaw'gi par el, nan indəi taa bar go daw'ti, taa in nje kində gəngi də ta'ti lə de'gi tə. Nya ki lagi'de el kaa, iləi ta'de səm'ti. Ningə takel'de kaa to biriri tə.

¹⁴ In tado kulə ra'gi ki be kin ə, maji kadi njengawkoy'gi ki rə'de to mbol bay taai dingəm ki rangi. Kadi oji ngann'gi ə indəi kum'de go me kəy'ti lə'de tə kadi njeban ingə row el'n takimal də'je'ti el.

* 5:10 5.10 Luk 7.44

15 M'elta kin be tado njengawkoy'gi ngayn ki ro'de to mbol bay ilai kunme la'de ko e uni go *Satan.

16 Re njekunme ki dene madi aw ki njengawkoy'gi me kay'ti la'ne non ningo, maji kadi inbe ngom'de. Loki ra be ningo in nya koti ki oy e un do njekawnan'gi'ti, kadi njekawnan'gi rai ki njengawkoy'gi ki rota'ti ki de ki njera se'de goto.

Njekornon njekawnan'gi

17 Maji kadi ngatogi'gi ki nje ra kulə maji dann njekawnan'gi'ti ingəi kosikure ki nyakuge goji ki asi ta kulə la'de nja joo. Kibo utə, in nje'gi ki sii adi ro'de kon tado kojitara, ki ndo de'gi ta la Luwə.

18 Tado ndangi me makitu'ti la Luwə eyina: «De a doo ndugidu ta mangi'ti el, dokagilo'ti ki a njiyə do ko'ti kadi kand'a te.» Taa makitu la Luwə el bay to ene: «Maji kadi de ki nje ra kulə ingə nyakuge goji ki asi ta kulə ki ra.»

19 Re de madi elta ki majel do ngatogi'ti, e de'gi joo eke mutə manyinaj'a el ningo, ononyi kadi in ndigi si'e do'ti.

20 Nje ki rai majel, maji kadi in ndangi'de takum kosi'gi'ti kadi ndogə'gi boli.

21 M'ndəj'i takum Luwə'ti ki takum Jeju Kirisiti'ti, taa takum malayka'gi'ti ki Luwə mbeti'de, kadi in təl ro'i go ta'gi'ti ki m'el'i. In təl ro'i go'ti ki kanji kun ki madi'gi e k'inyə nje ki nungi, ki kanji kor kum de'gi dana.

22 Nya ki maji kadi in gər e to kin: Oti kadi ində ji do de'ti kalangi ba kadi təl nje ra kulə dann njekawnan'gi'ti. Maji kadi ində ro'i nan'ti ki de do majel'ti li'e el. Ningə, inbe ar ro'i njay do majel'ti.

23 Ningə, maji kadi anyi mann ki ndul inbe kareba par el, nan kadi anyi yiwi kandi nju nden be nden be to kinyi tado monyi ki me'i'ti ki ra adi ro'i ta kati el ki dokagilo'gi pəti kin.

24 De'gi madi'gi ginn majel la'de to taga kete bay taa kadi ta ki gangi re do'de'ti. Nan nje ki nungi, majel la'de to lo kiyə'ti biti kadi ta ki gangi taa a or ginn'de ndo ki gogi'ti.

25 Kuləra'gi ki maji kaa to be to. Nje ki madi to taga wangi. Ningə nje ki nungi, re to taga wangi el kaa, a toi lo kiyə'ti ratata el to.

6

Ta do bər'gi'ti

1 De'gi pəti ki uni me'de ki in bər'gi, maji kadi ulai do'de ginn togi'ti la be'de'gi. Ulai do'de ginn togi'ti la be'de'gi kadi de elta ki mal do to Luwə'ti el, taa do nyando'ti ki ji ndo'se kin el to.

2 In go'ti el kadi bər'gi ki be'de'gi in njekunme'gi, uni girə do k'in ngannkon me ta'ti la Luwə e mbeti kadi ulai do'de ginn togi'ti la be'de'gi. K'in'de ngannkon nje ndiginan me ta'ti la Luwə kakin e maji kadi rai kulə adi'de ki kete non bay, tado in ngannkon de'gi ki njekunme'gi e sii rai kulə adi'de.

Njendo de'gi nya ki ngom ki ra ta nyakingə

3 Ta ki m'aw to m'el'i kam, in ta ki maji kadi in ndo de'gi e ndəji'de kadi rai kul'ə. Re de madi ndo de'gi nya ki rangi, e inyə gorow ta ki rota'ti la Burəbe la'je Jeju Kirisiti, ki gorow nyando kigo kunme'ti la'je kin ningə,

4 in de ki k'un do taa təl'o, taa in de ki isi day to. Nya ki gər in ta ki manji ki to ro'a'ti to monyi. In nje sangi ta me ta ki manji do ta'gi ki kar'de goto. Ningə lo kin e, jangi'gi, ki gakanan'gi, ki tajinan'gi, ki ta ki təti donan'ti tei'ti.

† 5:18 5.18 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ko 9.9; Mat 10.10; Luk 10.7

⁵ Ta ki manji ki ginn'ə gangi el, mbunə de'gi'ti ki kur dɔ'de goto, ki ngonm merta ki nden ki ojido ta ki rɔta'ti goto dɔ'de'ti, te lo kin'ti non. Ningə məri kadi, kunme kadi Luwə in row k'ingə nya.

⁶ Toki rɔta'ti, kunme kadi Luwə in nyakingə kibo ngayn, re de ra ronel dɔ nya ki to me ji'ə'ti.

⁷ Toki ji re'n me dɔnangi'ti ki ji'je kare, be tɔ'a j'a ji təl'n ki ji'je kare.

⁸ In be ə, re j'ingəi nyakuso'je ki ku rɔ'je ningə, kadi ji ra ronel dɔ'ti.

⁹ De'gi ki sangi kadi n'təli njenyakingə ki ngayn ki row'gi ki dangi dangi, osi me kuləkikiyə'ti me nyanan'ti. Osi me kuləkikiyə'ti ki gorow ra ta nya ki to mbo, ki ki majel, ki aw ki de'gi me nya'ti ki majel, ki me tuji'ti.

¹⁰ Tado ra ta nar in ngirə majel'gi pəti. Nje ki madi uni rɔ'de ba pəti indəi taa sangi nar'ti, adi ndəmi sanyi gorow kunme'ti. Ningə inbe'gi ki dɔ'de adi kon ndil'de.

Rɔ rɔ ki maji

¹¹ Nan in ki in de lə Luwə, anyi rangi kadi nya'gi'ti kin, maji kadi in sangi row nyara ki dana, ki bol Luwə, ki kunme, ki ndiginan, ki koreme, ki sol lom lom.

¹² Rɔ rɔ ki maji ki ojido kunme, uwə kisikidɔtaa ki to biti ki non'ti səm, tado Luwə bari kadi ingə kisikidɔtaa kin, dɔkagilo'ti ki un ndu'i taa man'n naji ki maji dɔ'ti non bulə de'gi'ti.

¹³ M'ndəj'i takum Luwə'ti ki njekində nya'gi pəti, taa ki non Jeju Kirisiti ki un ndu'ne ki taa mannaji ki rɔta'ti non Ponsi Pilati'ti*,

¹⁴ kadi in ngəm go mbərkikində ki ingə kin maji, me kar njay'ti ki kanji ta madi dɔ'i'ti biti kadi Burəbe Jeju Kirisiti təl re'n.

¹⁵ Burəbe Jeju Kirisiti a re dɔkagilo'ti ki Luwə oji, Luwə ki nje majikur, ki in ki kar'ne ba aw ki togi konbe, In Ngar lə ngar'gi ki Burəbe lə burəbe'gi,

¹⁶ In ki kar'ne ba in Njekoy el, Isi me kunj'i'ti ki de asi kadi te kadi'ti el. De kare ki dɔnangi'ti ne ki oo'ə ki kum'ne goto. De ki asi k'oo'ə goto.

Tɔbar ki togi ki to biti ki non'ti in li'ə! Amen!

Ta ki ojido njenyakingə'gi

¹⁷ In njenyakingə'gi ki dɔnangi'ti ilə ndu'i adi'de kadi indəi gu'de el. El'de kadi uwəi kul nyakingə'gi ki a tuji kam el, nan kadi uwəi kul Luwə ki nje kadi'je nya'gi pəti, ji'ə oy el, kadi j'isi'n me ronel'ti.

¹⁸ El'de kadi rai maji, kadi ki nyakingə'de in kuləra ki maji. Ningə kadi in de'gi ki ji'de oy el, kadi lowəi nyakingə'gi lə'de adi de'gi ki rangi.

¹⁹ Re rai be ningə, isi kawī nyamaji'gi lə'de indəi lo ngəm nya'ti ki maji ki ngan tado ndo ki lo ti'ti, kadi ingəi kaji ki rɔta'ti.

Ta ki dɔboy'ti ki kuwə ji nan

²⁰ In Timote, maji kadi ngəm nya'gi pəti ki Luwə ulə me ji'i'ti kin səm. Osi rɔ'i ngərəngi kadi ta'gi'ti ki k'el ki nda'a goto, ki osi ta ta lə Luwə, osi rɔ'i ngərəngi kadi ta'gi'ti ki manji kigo nya gər'ti ki ngom ki dɔnangi'ti ne.

²¹ De'gi madi uwəi kul nyagər kin, adi ndəmi gorow kunme lə'de.

Kadi memaji lə Luwə in sese.

* 6:13 6.13 Jan 18.36-37, 19.11

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Timote Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Timote

Pol ndangi makitu kin kagilo ki in key dangay'ti. Pol ulə dingəm me Timote'ti kadi uwə tōgi'ne ba me kagilo'ə'ti ki nje tusi kunme lə'de k'inyə ko banyinan ki do mad'a'ti do mad'a'ti. Maji kadi Timote elta lə Luwə ningə ndo'de nya ulə'n dingəm me'de'ti ningə kadi inbe ore me'ne. Maji kadi in ngəm makitu ki ndangi ki ar njay lə Luwə kadi ori tarow me kisikidōtaa'ti lə'i nu kadi in nyando lə'i nu (3.14-16). Maji ndaji kunme, kuwətoḡiba, kisidoti, ki ndigi lə Pol ki te doḡoy ndo kisikidōtaa'ti li'ə (4.6-7).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti ki oyo ki ra Luwə 1.1-7. Poyta ki maji in kon 1.8-2.13. Kulə dingəm me nan'ti tado kiləmbər Poyta ki maji ki ronel 2.14-4.8. Ta'gi ki ojido Pol inbe ki kuwə ji nan 4.9-22.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə. Kulə ra'm in kadi m'iləmbər ta kaji ki Luwə un ndu'ne adi do'ti ki takul kində rə nan'ti me to Jeju Kirisiti.

² M'ulə ki makitu kin mad'i in Timote* ki in ngonn ndigi lə'm. M'uwə ji'i ə m'dəji kadi memaji ki k'oo kumtondoo ki kisimaji lə Luwə ki Baw'je ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sə'i.

Pol ra oyo Luwə

³ M'ra oyo Luwə ki m'nji m'ra kulə mad'a ki ngarme ki ar njay ki uwə'm ki ta toki kaw'm'gi† rai kete be to. Kondə ki kada loki m'nji m'elta ki Luwə ningə, me'm olo do'i'ti.

⁴ Loki me'm olo do non'ti lə'i‡, bo k'oyi ra'm ngayn kadi ronel lə'm rosi.

⁵ Me'm olo do kunme'ti lə'i ki rōta'ti. Kunme kin in rə kawī Loyisi'ti kete bay taa to rə kon'i Enisi'ti to. M'tadi el kadi kunme kin in ngarme'i'ti to.

Pol dəji Timote kadi ingə kon sə'ne tado Poyta ki maji

⁶ Tado kin ə, m'olo me'i do ta'ti kin kadi ində kum'i maji go kadikare'ti lə Luwə ki ingə kigo memaji'ti li'ə, loki m'ində ji'm do'i'ti.

⁷ Toki rōta'ti, Ndil ki kar njay ki Luwə adi'je, in Ndil bol el, nan in Ndil ki rosi ki togi ki ndiginan. Taa in Ndil kində do rō'ti to.

⁸ Adi rō'i sol'i tado man naji do Burəbe'ti lə'je el. Taa adi rō'i sol'i do'm'ti, m'in ki m'in key dangay'ti tado li'ə kin el to. Nan kadi ingə kon sə'm tado Poyta ki maji kigo togi'ti ki Luwə adi.

⁹ Luwə ki aji'je in be'je, kadi kisikidōtaa lə'je in kisikidōtaa ki ar njay. Ra nya kin be tado kulə ra'je'gi el, nan in kigo ndigi'ti ki memaji'ti li'ə. Memaji kin Luwə adi'je me to Jeju Kirisiti'ti kete taa kadi ində donangi.

¹⁰ Memaji kakin j'oyi ki kum'je ngosine ki takul re lə Njekaji'je Jeju Kirisiti. In ə koy təl nya ki kare'ti. Ningə ki takul Poyta ki maji, ra adi ji gəri kaji ki kisi kumngayira ki ar njay njay to.

¹¹ In tado Poyta ki maji kin ə Luwə ində'm to nje kiləmbər num, njekawkulə num, taa njendo de'gi nya num to.

* 1:2 1.2 KNK 16.1 † 1:3 1.3 Plp 3.4-5 ‡ 1:4 1.4 1Ti 1.3

¹² In kin ə, in ginn k'ingə kon lə'm ki ngə sine kin. Nan rə'm səl'm də'ti el. Toki rə'ta'ti, m'gər Luwə ki m'un me'm m'ində də'a'ti kin bə'ti. M'gər maji kadi təgi Luwə asi gaki kadi ində kum'ne go nya'ti ki adi'm bitə dəboy ndə'ti.

¹³ Nyando ki ingə rə'm'ti, un to nyandaji me kunme'ti ki me ndigi nan'ti me to Jeju Kirisiti ki adi'je me kində rə nan'ti si'ə.

¹⁴ In ngəm go nyando ki adi'nu ki takul Ndil Luwə ki isi me'je'ti maji.

Kuwə rə ba lə Onejipər

¹⁵ In gər kadi nje ki dənangi Aji'ti mbeti m'in. Pijel in ki Hermojenn in mbunə'de'ti tə.

¹⁶ Ki ɔjido Onejipər, kadi ra maji lə Burəbe in də me kəy'ti li'ə. Toki rə'ta'ti, ulə dingəm me'm'ti taa taa. Ta rə'a səl'ɔ də'm'ti me k'in'm kəy dangay'ti kin el tə.

¹⁷ Dəkagilo ki te Rəm'ti, sangi'm ki rə ki tinyi kati kadi ingə'm.

¹⁸ M'kəy Burəbe Jeju kadi adi Burəbe Luwə oo kumtondoo lə Onejipər ndə gangi ta'ti. Taa inbe ki də'i, in gər utə ndəgi de'gi pə'ti, kulə'gi pə'ti ki Onejipər ra adi'm dənangi Epeji'ti.

2

Njerə lə Kirisiti ki maji

¹ In ngonn'm Timote, maji kadi uwə təgi ba me memaji'ti ki j'ingəi ki takul kində rə nan'ti me tə Kirisiti kin.

² Ningə nyando ki ingə rə'm'ti takum bulə de'gi'ti, maji kadi in ndo de'gi ki nje ra nya ki low'ə'ti ki asi gaki kadi ingi kaa, uni ndoi de'gi ki rangi kete tə.

³ Ingə kon sə'm to njerə ki maji lə Jeju Kirisiti.

⁴ Njerə madi dann njerə'gi'ti ki ge kadi n'nəl kibo ki də'ne'ti, ki ində rə'ne ta nya'gi'ti ki rangi yo goto.

⁵ Nje kanyi ngodi ki a ingə nya kugə goji'ne loki re anyi ngodi kigo ndukun'ti el goto.

⁶ Nje ndə ki nje ra kulə ki təgi'ne ə a ra rənel də kandi ko'ti kete.

⁷ Maji kadi in mərta də ta'ti ki m'el'i kin maji ningə, Burəbe a adi tər kadi in gər'n ndəgi nya'gi pə'ti tigə.

Adi me'i olo də Jeju Kirisiti'ti

⁸ Adi me'i olo də Jeju Kirisiti'ti ki in ginn kaw'ti lə *Dabidi, Jeju Kirisiti ki ində taa dann nje koy'gi'ti kigo Poyta'ti ki maji ki m'nji m'ilə mbər'ə.

⁹ In tado Poyta ki maji inbe kin ə, m'nji m'ingə'n kon. Dəi m'in ki kulə gindi to de ki nje təl de be. Nan ta lə Luwə de ki asi də'a goto.

¹⁰ Be ə, m'tugə ta'm njaki də nya'gi'ti pə'ti tado nje'gi ki Luwə mbə'ti'de, kadi ingi kaa, ingəi kaji ki in me tə Jeju Kirisiti'ti, nan'ti ki kəsikurə ki ratata tə.

¹¹ Ta ki m'a m'el kam in ta ki asi kadi de uwə kul'ə:

Re j'oyi nan'ti ki Kirisiti ə,

J'a j'isi kum ba nan'ti si'ə tə.

¹² Re j'uwəi təgi'je ba si'ə ə,

J'a j'oniyəbe nan'ti si'ə tə.

Re j'ene ji gəri'ə el ə,

In kaa a ene n'gər'je el tə.

¹³ Re j'in nje ra nya ki low'ə'ti el ə,

In nje ra nya ki low'ə'ti.

Tado a manji ta gər rə'ne el ratata.

Njera kulə ki rə'a səl'ɔ el

14 Maji kadi nanyi ki lo kolo me'de do ta'gi'ti kin taa taa. Ki non Luwə'ti, el'de ki togi kadi gakinan do ta'gi'ti ki nda'de goto kin el. In kin a ra nya madi el, nan a tuji de'gi ki nje ko do'a to tuji yo.

15 Ində do ro'i'ti kadi in te non Luwə'ti to de ki asi, njera kulə ki ro'a sol'ə do kulə'ti li'ə el, iləmbər Poyta ki maji ki rəta'ti lə Luwə ki gorow'ə'ti.

16 Mbəti ta ki manji'gi ki nda'de goto ki əsi ta kunme. Toki rəta'ti, nje'gi ki ta'gi ki be kin nəl'de, ndan'de ngal ki Luwə par par.

17 Nyando lə'de to to dobay ki aw ki kete kete kin be. Imene* ingi ki Pileti in mbunə de'gi'ti kin to.

18 In sanyi kadi ta'ti ki rəta'ti. Ningə eli eyina, nje koy'gi indəi taa lo koy'ti nga. In be ə, tuji ki kunme lə nje ki nan'gi.

19 Be kaa, ngirə kəy ki ngan ki Luwə ində kin isi lo kisə'ti. Luwə ndangi ta'gi kin do'ti ene: Burəbe gər de'gi lə'ne bəti. Maji kadi de ki ra ki bər to Burəbe, kadi anyi sanyi kadi majel'ti.

20 Me kəy ki bo'ti, de a ingə ngoo'gi ki ra ki ər eke ki ningə kasi par el, nan a ingə nje ki madi'gi ki rai'de ki kagi eke hanji to. Nje ki nan'gi, in tado ra kulə ndo madi'gi par. Nje ki nungi, in tado ra kulə ki ndo'gi pəti to.

21 Re de madi ar ro'ne njay do majel'gi'ti kin, a to to nyara kulə kəsigon, ki kində ta dangi, ki nda'a to'ti tado bə'ə, ki ra go'ə kete tado kulə'gi pəti ki maji.

Nje ra kulə lə Burəbe

22 Maji kadi ər ro'i ko me nyənn'gi'ti lə daro ki dokagilo basa'ti. In sangi row ra nya ki dana, ki kunme, ki ndiginan, ki kisi ki nan ki lapiya, ki nje ki isi elita ki Burəbe ki me ki ar njay.

23 Mbəti ta ki manji'gi ki pasira ki nda'a goto. Ta ki manji'gi ki be kin a re ki gaki nan.

24 Toki rəta'ti, de ki nje ra kuləbər kadi Burəbe, in de ki a gaki el. Nan in de ki a oji ndiginan lə'ne ki ro de'gi'ti pəti num, de ki asi ndo de'gi nya num. A in de ki a isi do ta'ti ki njeramajel'gi to.

25 Ki mindi ki sol lom ə a ilə'n ta de'gi'ti ki nje kəs'ə ta. Domaji ə Luwə a ra adi inyəi gorow njiyə'de kadi tei me gər ta ki rəta'ti, taa a təli uni hangal ki maji gogi.

26 A tei me kuləkikiyə'gi'ti lə Su ki uwə'de dangay'ti, ginn togi'ne'ti kadi rai ndigi li'ə.

3

Nya'gi ki a rai nya doboy ndo'gi'ti

1 Maji kadi in gər toki me ndo'gi ki doboy'ti, kagilo'gi ki ngan a rei.

2 De'gi a təli nje ra ta nya, nje ndigi nar. A in nje kində gu'de, nje kun do'de taa, ki nje kelta ki mal do to Luwə'ti. A in nje təl ro'de go ta'ti lə nje koji'de'gi el. Ningə, a asi kadi rai oyo Luwə el to. Taa a iləi koji do nya'gi'ti lə Luwə el to.

3 K'oo tor de goto ro'de'ti, k'oo kumtondoo goto ro'de'ti, elita ki majel ndil de'ti, panjiyə'de a ala mban. In nje ra nya ki to ki de'gi kanji koo kumtondoo, taa a in nje kəsi ta nyara ki maji to.

4 A in njekundo nan, nje ra nya ki do togi'ti, kundo ta a təl'de njekumto'gi'ti. A ndigi rənel ki donangi'ti utə Luwə.

5 A oji gidi ro'de'ti toki n'in nje bəl Luwə, nan toki rəta'ti, manji ta gər togi lə kunme. Ɔr ro'i ko kadi ko de'gi'ti ki be kin.

6 Mbunə ko de'gi'ti kin, a ingə nje ki isi uri me kəy'ti lə dene'gi ki nje togi goto, uwəi'de me kuləkikiyə'gi'ti lə'de. Dene'gi kakin rosi ki majel, inyəi ro'de adi nyənn'gi ki dangi dangi lə daro.

* 2:17 2.17 1Ti 1.20

⁷ Si ta ndo nya'gi'ti ki dokagilo'gi pëti, nan lo kadi asi tei me gër ta ki rōta'ti goto ratata.

⁸ Toki dokagilo'ti ki kete, Janesi ingi ki Jambiresi ōsi ta *Moji kakin ə*, nje'gi kin kaa ōsi ta, ta ki rōta'ti tō. In de'gi ki nya'gi lə'de aw se'de me nyara ki majel'ti yo, ki kunme lə'de kaa, nda'a goto tō.

⁹ Lo k'aw kete lə'de ki ngayn a goto, tado de'gi a gəri nyara'de'gi ki majel toki ndo'gi'ti ki kete, de'gi gəri nya ra'gi ki majel lə Janesi ingi ki Jambiresi kin be tō.

Pol ndəji Timote kadi ngəm go nyando ki ingə rō'ne'ti

¹⁰ Nan in, ində kum'i oo'm me nya'gi'ti pëti: Me nyando'ti lə'm, me panjiyə'm'ti, me kojitarə'gi'ti lə'm, me kunme'ti lə'm, me kisidōti lə'm, me ndigi nan'ti lə'm, taa me kuwətogiba'ti lə'm tō.

¹¹ In gër row ki de'gi indəi kum ndo tado Poyta ki maji, ki kon'gi ki ngayn ki m'ingə me bebo'ti ki Antiyosi, ki Ikoniyom, taa me be'ti ki Lisitir tō†. To ki rōta'ti m'ingə kon ngayn inbe, nan taa taa, Burəbe isi ōri'm me nya'gi'ti kin kō.

¹² To ki rōta'ti, de'gi pëti ki gei njiyə me bol Luwə'ti ki takul kində rō nan'ti lə'de me tō Jeju Kirisiti a ingəi kon.

¹³ Nan de'gi ki nje mendul, ki njendon te'gi a awi kete kete me majel ki ra'ti par par. Me kulərə'de'gi'ti, a ədi ndəgi de'gi toki inbe'gi kaa de'gi ki rangi ədi'de be tō.

¹⁴ Nan ki ōjido'i, maji kadi uwə go nya'gi pëti ki in ndo ə in ta to nya'gi ki rōta'ti kin sə'm. Tado in gër de'gi ki ingə nyando kin rō'de'ti bəti‡.

¹⁵ Dokagilo ki in ki du'i ba bay ə in gër ta'gi ki ndangi ki ar njay lə Luwə kin. Ta'gi kin a asi kadi'nu nyagər ki rōta'ti, ki a te sə'i kaji'ti ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti'ti.

¹⁶ Tado Makitu ki ndangi lə Luwə pëti, Luwə adi Ndil'ne ki ar njay ra ki de'gi adi ndangi. Ningə nda'a to'ti tado ndo nya de, kadi ōji'de adi mbəti nyara ki majel, tado ndaji de ad'a ra dana, tado ndo nya de kadi panjiyə in dana non Luwə'ti.

¹⁷ In be kadi de lə Luwə in ki kasinan berere me nya'gi'ti, kadi ra'n kulə'gi pëti ki maji.

4

Iləmbər Poyta ki maji

¹ In be ə, takum Luwə'ti ki takum Jeju Kirisiti'ti ki a gangi ta do de'gi'ti ki sii ki do'de taa ke nje koy'gi, ki tado təl re li'ə ki Konbe li'ə:

² m'dəj'i kadi iləmbər Ta kin par par, dokagilo'ti ki maji eke in ki majel. Or de'gi tarow, ndəji'de do hal'ti ki majel, ulə dingəm me de'gi'ti ki takul nyando lə'i, ki kisidōti ki kanji k'inyə ta.

³ Tado dokagilo a re non, de'gi a mbeti nyando ki rōta'ti, ə a rai nya'gi kigo me ge'gi'ti lə'de. A sangi njendo de'gi nya ngayn ki a gugi do'de gugi kadi ndoi'de nya'gi ki mbi'de ndigi k'oo.

⁴ A uti mbi'de do ta'ti ki rōta'ti, ə təli rō'de go Su ki kudə'ti yo.

⁵ Nan in, maji kadi ində do rō'i'ti me nya'gi'ti pëti. Uwə rō'i ba me kon'gi'ti. Maji kadi in ra kulə kiləmbər Poyta ki maji lə'i kin maji. Ində kum'i go ra kuləbər'ti lə Luwə maji tō.

Pol tōlta ngodi

⁶ Ki ōjido'm, dokagilo re kadi m'ilə rō'm kadikare'ti m'adi Luwə nga. Dokagilo koy lə'm re nga.

⁷ M'ro rō ki maji, m'təl ta ngodi lə'm, m'ngəm go kunme lə'm.

* 3:8 3.8 Tekitaga 7.11, 22 † 3:11 3.11 KNK 13-14 ‡ 3:14 3.14 1.5, 2.2

⁸ Ngosine, nya kugəgoji nje tətəi rə'gi, adi in nyara ki dana ki a to ratata isi nginə'm. Burəbe ki in njegangita ki dana, a adi'm ndo gangita'ti. A adi'm m'in par el, nan de'gi pəti ki ndigi təl'ə, ə sii nginəi ndo'a dfele.

Poyta'gi ki dɔboy'ti

⁹ M'dəj'i kadi ində dɔ rə'i'ti, ə re kalangi ingəm.

¹⁰ Tado Dəmasi inyə'm kɔ, ə aw Tesaloniki'ti, tado nya maji'gi ki donangi'ti, ki dɔkagilo'ti ki bone uwə me'ə. Kiresansi aw donangi Galasi'ti. Ningə Titi aw Dalmasi'ti tɔ*.

¹¹ Luki ki kar'ne ba par ə nanyi sə'm ne. In re ki Marki kum'i'ti adi'm tado a ra sə'm maji ngayn me kuləbər'ti ki in ji'm'ti†.

¹² M'ulə Tisiki me bebo'ti ki Epeji‡.

¹³ Dɔkagilo ki a re ə, un ku kul lə'm ki m'inyə me kəy'ti lə Karpusi, me be'ti ki Tirowasi§ kin ji'i'ti re'n adi'm. Jy makitu'gi lə'm ji'i'ti tɔ. Kibo utə, in makitu ndar'gi kin.

¹⁴ Alegijandir* ki kodi ko nya'gi adi'm kon ngayn, nan Burəbe a ugə kigo kulə ra'a'ti.

¹⁵ In kaa, maji kadi ində kumkədi dɔ rə'i'ti rə'a'ti tɔ, tado mbəti ta'gi lə'je ki tɔgi'ne ngayn.

¹⁶ Ndo gangi ta'ti lə'm ki dɔkete, de kare ki re ra go'm'ti goto: de'gi pəti inyəi m'in kɔ. Kadi Luwə tudə majel kin dɔ'de'ti el.

¹⁷ Nan Burəbe in sə'm nan'ti. In ə adi'm tɔgi kadi m'ilə'n mbər Poyta ki maji li'ə m'təl'n ta'a, kadi de'gi pəti ki in *Juwipi'gi el oyi dɔ'a. In ə ɔri'm kɔ ta bɔl'ti.

¹⁸ Burəbe a ɔri'm kɔ ta nya'gi'ti ki majel pəti. Ningə a aji'm tado Konbe li'ə ki dɔran'ti tɔ. Tɔji in li'ə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi! *Amen.

Kuwə ji nan ki dɔboy'ti

¹⁹ Uwə ji Pirisika num, Akilasi num adi'm. Taa uwə ji de'gi ki me kəy'ti lə Onejipor tɔ†.

²⁰ Erası nanyi bebo Korenti'ti. Tiropim in ki monyi adi m'inyə Mile'ti‡.

²¹ In sangi row kadi re kete non nanyi kul'ti. Ebulu, ki Pudansi, ki Linusi, taa Kilodiya ki ndəgi ngannkon'je'gi pəti uwəi ji'i.

²² Kadi Burəbe in sə'i, ningə kadi memaji li'ə nanyi sese pəti tɔ.

* 4:10 4.10 Kol 4.14; Plm 24; 2Ko 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 † 4:11 4.11 KNK 12.12,25; Kol 4.10 ‡ 4:12 4.12 KNK 20.4; Epe 6.21-22; Kol 4.7-8 § 4:13 4.13 KNK 20.6 * 4:14 4.14 1Ti 1.20 † 4:19 4.19 KNK 18.2; 2Ti 1.16-17 ‡ 4:20 4.20 KNK 19.22, 20.4, 21.29; Rɔm 16.23

Makitu ki Pol ndangi adi Titi Ta ki do makitu ki Pol ndangi adi Titi

Pol ndangi makitu kin adi Titi ki in Juwipi el nan un me'ne adi Kirisiti. Titi isi Kireti'ti kadi oo go njekawnan'gi ki gorow'ə gorow'ə ningə kadi ində de'gi ki ta goto do'de'ti to ngatogi'gi dann Njekawnan'gi'ti. Kadi ndangi nje ki sii mbiri Poyta ki maji, yəti'ə basi nya ki rangi'ti ningə inbe in təl nyandaji ki rə njekawnan'gi'ti pəti me takel'i'ti num, me kuləra'i'ti num. Luwə aji de'gi ki uni me'de kitakul k'oo kumtondoo li'ə, ningə adi'de Ndil. Be ə, njekunme ki ra ra kadi togi me kində rə'ne rigi rigi ta ramaji'ti kadi ra.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-4. Ta ki ojido ngatogi'gi 1.5-9. Nyando ki dana 1.10-2.15. Kulə dingəm me njekawnan'gi'ti 3.1-11. Dəboy ta 3.12-15.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekuləbər lə Luwə, m'in ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi makitu kin. M'in njekawkulə kadi de'gi ki Luwə mbəti'de uni me'de. Taa kadi m'oji'de kadi gəri nya ki rəta'ti kigo ndu Luwə'ti to.

² Be kadi indəi me'de do kaji'ti ki biti ki non'ti, ki Luwə ki nje ngom el, un ndu'ne adi'je do'ti kete non nya'gi'ti pəti.

³ Luwə oji ta lə'ne adi de'gi gəri ki takul kulə ki ulə ji'm'ti kadi m'ilə mbər dokagilo'ti ki inbe; oji. M'ilə mbər kigo ndu'ti li'ə in ki Njekaji'je.

⁴ M'ndangi makitu kin m'ad'i in Titi* ki in ngonn'm ki rəta'ti. In ngonn'm ki rəta'ti me kunme'ti, ki j'in kareba do'ti. Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə ki Baw ingi ki Jeju Kirisiti ki Njekaji'je in nan'ti sə'i.

Kulə ki kadi Titi ra me be ki Kireti'ti

⁵ M'inyə'i gogi dənangi'ti ki Kireti kadi to toлта kulə'gi ki nanyi. Ningə kadi ində ngatogi'gi do nje kawnan'gi'ti me bebo'gi'ti kare kare pəti. Ində'de kigo kəji'ti ki ndəki m'oji.

⁶ Ningə maji kadi ngatogi in de ki kanji ta do'ti, in ngaw dene ki kareba, kadi in de ki ngann'a'gi in njekunme'gi, ki kadi de ində taa do'de'ti ojido hal ki majel eke do ngan el.

⁷ Maji kadi njekərnnon njekawnan'gi in de ki kanji ta madi do'ti, tado in njengəm nya lə Luwə. Kadi in nje toji rə'ne el, in nje wongi el, in gon kanyi yiwi kandi nju el, in nje rə el, taa kadi in nje ge nya kigo row'ti ki dana el, el to.

⁸ Maji kadi in njera mbah, kadi in nje ndigi nyara ki maji, in nje kelta ki gorow'ə'ti, in de ki dana, in de ki ar njay, in njekuwə rə'ne ginn togi'ne'ti.

⁹ Maji kadi uwə rə'ne ngan me ta'ti ki rəta'ti, ki aw nan'ti ki nyando ki ingə. Lo kin'ti, a asi kadi ulə dingəm me ndəgi de'gi'ti ki nyando ki rəta'ti. Taa a asi kadi oji nje'gi ki sii ndoi nya'gi ki rangi kadi gəri toki ndəmi row to.

¹⁰ De'gi ngayn dann Juwipi'gi'ti in nje mbəti təl rə'de go ta'ti ki rəta'ti, sii tudəi ta'gi ki biriri, sii ədi de'gi ki ta ki nda'a goto.

¹¹ Adi uti ta'de do ta'gi'ti lə'de. Tado turi do de'gi me kəy'gi'ti ngayn ki nyando ki kadi de ndo el. Rai be kadi ingəi nyakingə ki gorow'ə'ti el ji de'gi'ti.

¹² De kare dann'de'ti, adi in njekeltakita'de'ti inbe'gi ene: «De'gi ki Kireti'ti in nje kelta ki ngom ki ndə'gi pəti, in de'gi ki mann'de majel, in njera ta me'de, ki njedaw'gi.»

* 1:4 1.4 2Ko 8.23; Gal 2.3; 2Ti 4.10

¹³ Ningə ta ki el kin in ta ki rota'ti, ə maji kadi ndangi'de ki rə tinyi, kadi in njekunme ki rota'ti.

¹⁴ Um kadi təli rə'de go su'gi ki kudə'ti lə *Juwipi'gi kigo mbərkikində'ti lə de'gi ki nje mbəti ta ki rota'ti kam el.

¹⁵ Ki rə de'gi'ti ki ar njay, nya'gi pəti ari njay tə, nan ki rə de'gi'ti ki ari njay el, ki de'gi ki njekunme'de el, nya ki ar njay goto rə'de'ti. Nya ki ar njay goto rə'de'ti, tado nyagər lə'de, ki me'de'ti uwə'de ki ta adi tuji.

¹⁶ De'gi kin, elita ta'de'ti ne toki n'gəri Luwə, nan kulə ra'de manji ta gər'ə. In njera nya ki to njen, in nje tanrə'gi, asi kadi rai nya madi kare ki maji, el.

2

Ta də de'gi'ti ki təgi, ki ngann basa'gi ki mandı'gi, ki bər'gi

¹ Ningə ki səw də'i, maji kadi in ndo nya ki aw nan'ti ki nyando ki rota'ti.

² In bəgə'gi kadi in de'gi ki njekuwə rə'de ginn təgi'de'ti, kadi asi ta kəsikurə, kadi in de'gi ki njera nya ki gorow'ə'ti, kadi awi ki kunme ki təg'ə to, kadi in de'gi ki awi ki ndiginan me'de'ti, kadi in nje kore me'de.

³ El bəgə dene'gi kah'a'ti inbe kin be tə. El'de kadi panjiyə'de in panjiyə de'gi ki ari njay, kadi in nje kelta ki majel də de'gi'ti el, taa kadi in gon kanyi yiwi kandi nju el tə. Ningə, kadi in njendo nya ki maji.

⁴ Maji kadi ndoi dene'gi ki də du'gi kadi ndigi ngaw'de'gi ki ngann'de'gi.

⁵ Kadi in njera nya ki gorow'ə'ti, in nje ngəm rə'de ar njay, in nje kində kum'de go me kəy'gi'ti lə'de maji, in de'gi ki maji, in njekulə də'de ginn təgi'ti lə ngaw de'gi. Re rai be ningə, de'gi elita ki mal də ta'ti lə Luwə el.

⁶ El ngann basa'gi ki ngann mandı'gi tə, kadi awi ki hal ki maji me nya'gi'ti pəti.

⁷ Ningə inbe ki də'i, maji kadi in nyandaji me nyara'gi'ti ki maji tado lə'de. Kadi nyando lə'i in nyando ki low'ə'ti ki a re ki bukinan'ti.

⁸ Kadi ta keli in ta kel ki ar njay, ki de asi kadi a el yan'ne əsi'n kad'a el. Re in ra be ningə, nje kəsi ta a gəri nya ki kadi rai el, kadi awi ki ta ki majel kare kadi eli də'je'ti el.

⁹ El bər'gi kadi uləi də'de ginn təgi'ti lə be'de'gi me nya'gi'ti pəti. Kadi be'de'gi ingəi maji rə'de'ti. Kadi manji ta be'de'gi'ti el,

¹⁰ taa kadi bəgi'de el tə. Kadi nanyinan ki lo ki ra dann'ti ki əsi nan berere, kadi be'de'gi adi'de me'de. Be ə, me nya'gi'ti pəti, a adi de kəsikurə də nyando'ti lə Luwə ki Njekaji'je.

Memaji lə Luwə

¹¹ Luwə təji memaji lə'ne, ki in ginn kaji lə de'gi pəti ki taga wangi.

¹² Memaji lə Luwə kin ndo'je kadi ji tusi nyara kigo bəl Luwə'ti el, ki nyənn nya lə dənangi j'inyəi kə. J'inyəi kə kadi j'isi ki də'je taa dəkagilo'ti ki bone kin me njiyə'ti kigo row'ti ki dana, ki təl rə go ndu Luwə'ti.

¹³ Ji rai be ta kadi ji nginəi maji ki j'indəi me'je də'ti, kadi ji nginəi ndə ki Luwə lə'je kibo, ki Njekaji'je Jeju Kirisiti a te'n me təji'ti lə'ne.

¹⁴ Kirisiti ki un rə'ne adi tado lə'je, kadi ugə'n də'je ta nya ra'ti ki majel pəti. Gangi də'je kadi ji təli de'gi li'ə ki k'ar njay. De'gi ki k'ar njay, ki tingəi bil me nyara'gi'ti ki maji.

¹⁵ In kin ə, in nya ki kadi in ndo de'gi, kadi ulə'n dingəm me'de'ti. Təgi kərnən de'gi ki awi'n kin, kadi ndangi'n'de ki rə tinyi kati. In ra adi de madi kid'i el.

3

Panjiyə njekunme'gi

¹ Olo me njekunme'gi kadi ulæi dɔ'de ginn tɔgi'ti læ ngar'gi ki nje konbe'gi. Kadi tæli rɔ'de go ta'ti læ'de, ningə kadi rai dɔ nja'de'ti ta ra nya'gi'ti ki maji maji pæti.

² El'de kadi elita ki majel dɔ de madi'ti el, kadi in nje ge kɔl el, kadi in njekulə de'gi noji nan'ti, kadi de'gi pæti gəri sɔl lɔm lɔm læ'de tɔ.

³ Tado j'inbe kaa, kete dɔ'je goto, j'in nje tæl rɔ go ta'ti el, ji ndəm row, j'in ginn tɔgi'ti læ nyønn'gi læ darɔ, ki k'oo majirɔ'gi ki dangi dangi. J'isi ta ra me ndul'ti ki ta ndingə nya'ti, de'gi mbeti'je taa j'inbe kaa ji mbæti nan tɔ.

⁴ Nan loki Luwə ki Njekaji'je tɔji maji ki ndigi læ'ne ki taga tado læ de'gi kin ə j'ingəi kaji.

⁵ Luwə aji'je ki gorow kulə ra'je'gi ki dana el, nan in kigo k'oo kumtondoo li'ə inbe. Aji'je ki tarow læ mann batəm koji ki sigi, ki tarow læ Ndil Luwə ki tæl'je de'gi ki sigi'ti*.

⁶ Ndil Luwə buki Ndil ki kar njay kin dɔ'je'ti ki ta'a ba, ki takul Jeju Kirisiti ki Njekaji'je.

⁷ Luwə buki Ndil ki k'ar njay dɔ'je'ti kigo memaji li'ə, kadi tæl'je de'gi ki dana takum'ne'ti kadi ji nginən kaji ki to biti ki non'ti ki j'ində me'je dɔ'ti.

⁸ Ta kin ə in ta ki asi kadi ra kul'ə. Ningə m'ndigi kadi ra dɔ'ti ngan, kadi de'gi pæti ki uni me'de adi Luwə, indæi rɔ'de ta nyara'gi'ti ki maji maji. In kin ə in nya ki maji ki nda'a to'ti tado læ de'gi pæti.

⁹ Ningə, ta ki manji nan'ti ki to mbo, ki k'or ginn noji'gi, ki gangi nan, ki kɔl nan dɔ ndukun'gi'ti kin, in nya ki nda'de goto, ə maji kadi osi rɔ'i ngərængi kɔ kadi'de'ti†.

¹⁰ De ki nje re ki gangi nan dann njekawnan'gi'ti, maji kadi ndɔr mbi'ə nja kare, ndɔr ki nja joo, a re oo ta læ'i el ningə, maji kadi ɔs'ɔ ngərængi.

¹¹ In gər maji kadi de ki be kin, in de ki ndəm row. Ə re nanyi ki lo ra majel'ti ningə, isi gangi ta dɔ rɔ'ne'ti inbe.

Ta'gi ki doboy'ti

¹² Ndɔ ki m'a m'ulə Artemasi eke Tisiki‡, ə te rɔ'i'ti ə, kadi in kalangi re ingə'm Nikopolisi'ti. Tado m'un ndu'm kadi nanyi kul osi dɔ'm'ti Nikopolisi.

¹³ Maji kadi ində kum'i go Jinasi'ti, ki nje gər ndukun'gi ingi ki Apolosi§ maji. Ra se'de dɔ row mbah'ti læ'de. Ra se'de kadi nya madi du'de el.

¹⁴ Maji kadi de'gi ki in de'gi læ'je, ndoi k'aw kete me nyara'gi'ti ki maji. Be ə, a gəri lo ra ki de'gi ki nya to rɔ'de. Ningə, kisikidɔtaa læ'de a in kare ki ndangi el tɔ.

¹⁵ De'gi pæti ki in sə'm nan'ti ne uwæi ji'i. Uwə ji njendigi'gi madi'je'gi, ki in njekunme'gi.

Kadi memaji læ Luwə in nan'ti sese pæti.

* 3:5 3.5 Jan 3.5 † 3:9 3.9 1Ti 1.4 ‡ 3:12 3.12 2Ti 4.12 § 3:13 3.13 KNK 18.24; 1Ko 16.12

Makitu ki Pol ndangi adi Pilemon

Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Pilemon

Makitu kin in makitu ki Pol ndangi adi Pilemon ki ojido'a inbe ta dangi. Pilemon in njekunme, in ngatogi me be'ti. Onejim in ber la Pilemon e te kay la be'ne anyi. Dokagilo madi ingai nan ki Pol. Kitakul Pol e Onejim un me'ne adi Kirisiti. Ngosine Pol ad'a tel aw ro Pilemon'ti gogi ninga el Pilemon kadi uwae ki ro'ne'ti um oo'e to ber par el nga, nan oo'e to ngonkon me Kirisiti'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-3. Oyo ki Pol ra Luwe ojido kunme la Pilemon 4-7. Pol naji Onejim 8-22. Dobby ta 23-25.

Kuwa ji nan

¹ M'in Pol ki m'in dangay'ti tado Poyta ki maji la Jeju Kirisiti, nan'ti ki ngannkon'gi Timote, j'ule ki makitu kin j'uwon ji'i in Pilemon. In njendigi ki ngayn ta in madikulaje to*.

² J'uwae ji konnann'je Apiya, taa Arsihi ki in madi ro laje tado la Kirisiti kin to†. Ninga j'uwae ji Njekawnan'gi ki sii me kay'ti la'i in Pilemon to.

³ Kadi memaji ki kisimaji la Baw'je Luwe in ki Burabe laje Jeju Kirisiti in sese.

Ndigi nan ki kunme la Pilemon

⁴ M'ra oyo Luwe lom tado dokagilo'gi peti ki m'nji m'el si'e ta ninga, me'm olo do'i'ti in Pilemon.

⁵ Tado m'oo poy'i kadi in ndigi ngann'gi la Luwe peti. Kunme ninga, adi me'i Burabe Jeju Kirisiti to.

⁶ M'in daji kadi kindo ro nan'ti la'i se'je do kunme'ti te ki kandi nya ngayn. Kunme kin a toji kadi de'gi gori kulog'gi peti ki maji ki j'asi ra ki takul kindo ro nan'ti laje ki Jeju Kirisiti.

⁷ Ngonkon'm, m'ingae ronel ki mesol ngayn tado ndigi la'i, tado ngann'gi la Luwe ingai mesol ki gorow ndigi la'i kin.

Nya daji la Pol tado Onejim

⁸ In be e, re m'ingae togi me to Kirisiti'ti kadi m'oj'i nya ki maji kadi ra kaa,

⁹ m'ge kadi, ki takul ndiginan ki to dann'je'ti, m'in daji nya to daji yo. Toki oon, m'in Pol m'buga, ta dokagilo'ti kin m'in me kay dangay'ti tado la Jeju Kirisiti,

¹⁰ m'daj'i nya kare tado ngonm ki me Kirisiti'ti Onejim. Ngosine, m'in tel baw'a kigo ta'ti la Jeju me kay dangay'ti ne‡.

¹¹ Kete in de ki nda'a goto takum'i'ti, ninga ngosine tel de ki nda'a to tado laje joo peti.

¹² M'tel m'ule ki ro'i'ti gogi, in ki in de darom.

¹³ M'ge ngayn kadi m'in ngem'e ro'm'ti ne kadi ra kulae adi'm tor'i'ti, dokagilo'ti ki m'in'n dangay'ti tado Poyta ki maji la Jeju.

¹⁴ Ninga m'ndigi ra nya madi ki kanji ko yan'i, el. Merta lom in kadi ra maji la'i in kigo me ndigi'ti la'i inbe, um in ki togi ki kindo do'ti el.

¹⁵ Domaji e, Onejim gangi nan sa'i dokagilo ki nden be, kadi re ingae gogi ninga, isi sa'i biti.

* 1:1 1.1 13, 22, 23 † 1:2 1.2 Kol 4.17 ‡ 1:10 1.10 Kol 4.9

¹⁶ A ingə gogi to bər el nga. A oo'ə to de ki gat'a in ngayn utə bər. A oo'ə to ngonkon'i ki nje ndigi lə'i me Kirisiti'ti. M'ndig'ə ngayn, nan m'in gər kadi ndigi ki in a ndig'ə a utə yan'm bay, kigo daro'ti, eke kigo row'ti lə Luwə.

¹⁷ In be ə, re oo'm to madikulə'i ningə, uwə ro'i'ti toki in m'inbe ə uwə'm ro'i'ti be.

¹⁸ Re ra sə'i nya madi ki low'ə'ti el, eke aw ki bəngi lə'i do'a'ti kaa, ində do'm'ti.

¹⁹ M'in Pol inbe ə m'in ndangi ta kin ki ji'm. M'a m'ugə'i bəngi kin. Maji kadi in gər toki m'aw ki bəngi do'i'ti, adi in daro'i inbe.

²⁰ Oyo Ngonkon'm, m'dəj'i kadi ra kulə kin adi'm me to Burəbe'ti. In ra adi me'm sol me to Kirisiti'ti.

²¹ Me'm olo do təl ro go ta'ti lə'i dokagilo'ti ki m'nji m'ndangi'n makitu kin mad'i. Ningə m'gər kadi a ra toki m'dəj'i. Be el ə, a ra utə in ki m'dəj'i kin bay.

²² Ningə m'dəj'i kadi ində do kəy madi dana adi'm. Tado m'ində me'm do'ti kadi, takul k'el ki isi elita ki Luwə tado lə'm kin, a ra adi nje konbe'gi a inyəi m'in ta adi'se.

Kuwə ji nan ki doboy'ti

²³ Epirasi uwə ji'se. In sə'm nan'ti kəy dangay'ti ne tado lə Jeju Kirisiti§.

²⁴ Madi kulə'm'gi, Marki* in ki Arisitarki†, ta Dəmasi‡ in ki Luki§ uwəi ji'se to.

²⁵ Kadi maji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

§ 1:23 1.23 Kol 1.7, 4.12 * 1:24 1.24 2Ti 4.11 † 1:24 1.24 KNK 19.29, 27.2; Kol 4.10 ‡ 1:24 1.24 Kol 4.14; 2Ti 4.10 § 1:24 1.24 Kol 4.14

Makitu ki ndangi kadi Ebirə'gi

Ta ki dɔ makitu'ti ki ndangi kadi Ebirə'gi

Makitu kin in ki ndangi kadi kuti njekunme'gi ki in Juwipi koji'gi. Njendanga ndigi ndəji'de kadi uwəi go kunme lə'de ba um inyəi go'ə kə el. Jeju utə malayka'gi. In ngonon lə Luwə. In memaji lə Luwə ki te ki dɔ'a kagilo'ti ki dɔboy'ti. Luwə ində burədo njekujənyamosi kadikare ki biti ki non'ti. Ta k'in'ə kibo lə njekujənyamosi kadikare kakin ə, ulə'n'je noji nan'ti ki Luwə ki gorow kadi ki adi rə'ne nja kareba. Be ə ində'n ngangi kujənyamosi kadikare da'gi ki ra kulə me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. Maji kadi ji ra kaji jagi jagi el. Kagilo kindəkumndoo'ti, nya ki te dɔ njekunme'gi'ti ki me Kəki Kunmindi'ti, in nyakoji ki ra togi kulə dingəm me njekunme'gi'ti ki dɔkagilo'ti lə Kirisiti, kadi uwəi togi'de ba. Maji kadi j'uri kum'je ki dɔ Jeju'ti, in ki j'ində kunme lə'je dɔ'a'ti lo tunginn'ə'ti biti dɔboy'o'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti: Kirisiti in tekido ki dɔboy'ti lə Luwə 1.1-3. Kirisiti utə malayka'gi ki njekeltakita Luwə'ti 1.4-4.13. Kirisiti in kibo lə njekujənyamosi kadikare ki rota'ti 4.14-7.28. Kirisiti in nje ra mbunə'je'ti ki Luwə ojidɔ kunmindi ki sigi 8.1-9.22. Kirisiti in njekujənyamosi kadikare ki asi nan berere. 9.23-10.39. Maji lə kunme kadi Kirisiti 11-12. Kisikidɔtaa lə njekunme 13.1-19. Kelta ki Luwə ki kuwə ji nan 13.20-25.

Luwə elta de'gi ki takul Ngonn'ne

¹ Dɔkagilo'ti ki kete, Luwə elta ki kaw'je'gi nja banyi banyi, taa ki row'gi ki dangi dangi tɔ ki takul de'gi ki njekeltakita'a'ti.

² Ningə ki ngəsine kin, dɔkagilo ki dɔboy'ti, Luwə el'je ta ki takul Ngonn'ne. In ki takul'ə ə Luwə ra'n dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti, taa ad'a inbe nya'gi pəti tɔ.

³ Kunji ki əti bəl lə Luwə oji rə'ne ki taga rə Ngonn'on'ti. Ningə taainan ki darə Baw'ne inbe ar njay njay. Kitakul ta li'ə ki aw ki togi, ra adi nya'gi toi lo to'de'ti me dɔnangi'ti ne. Loki ar rə de'gi njay dɔ majel'gi'ti lə'de nga ningə, aw isi dɔjikol Luwə'ti ki nje togi ki əti bəl, me dɔran'ti*.

⁴ Be ə, Ngonn Luwə in kibo utə malayka'gi sanyi. Taa Luwə ad'a tɔ ki in dɔ'de'ti pəti tɔ.

Ngonn Luwə in dɔ malayka'gi'ti

⁵ Malayka madi kare ki Luwə el'ə ta dann mad'a'gi'ti ene:

In ngonn'm,

Adi m'in m'təl baw'i bəne goto.

Taa, ta ki ene:

M'a m'in baw'a

ə in, a in ngonn'm kin, te ta'a'ti ki rə malayka'ti madi el ratata tɔ†.

⁶ Nan dɔkagilo'ti ki Luwə aw kadi ulə Ngonn'ne ki kareba me dɔnangi'ti ningə, el ene:

Kadi malayka'gi lə'm pəti əsi məkəsi'de nanga non'a'ti.

⁷ Luwə elta ki ojidɔ malayka'gi ene:

Malayka'gi rai kulə adi m'in to nəl'gi be,

taa to ndonn por'gi be tɔ‡.

⁸ Ningə ki ojidɔ Ngonn'o, Luwə ene:

* 1:3 1.3 Pa'gi 110.1 † 1:5 1.5 Pa'gi 2.7; 2 Samiyel 7.14 ‡ 1:7 1.7 6-7; Ndukun ki nja joo 32.43; Pa'gi 104.4

«In Luwə, a onbe ratata.

Nya ra ki dana in gəl Konbe ki a on'n be do de'gi'ti lə'i.

⁹ In nje ndigi nyara ki dana, ə nje mbəti nyara ki go'ti el to.

Be ə, in ki in Luwə, Luwə lə'i, mbəti dann ngar mad'i'gi'ti,

Ur hu rənel do'i'tiŞ.»

¹⁰ Ningə təl el bay to ene:

«In in Burəbe ə, lo kulə ngirə nya'gi'ti, ra dənangi,

ningə dərən in nyara ji'i to.

¹¹ Nya'gi kin pəti a gotoi, nan in, a isi lo kisi'ti ratata.

Dərən ki dənangi a ngisi to ku be.

¹² A ko'de toki de a ko'n tuwə kam be,

oyo, a mbəli'de toki de a mbəl'n ku kam be.

Nan in, a mbəl el ratata.

Ningə a isi ki do'i taa, ki do bal'gi, ki do bal'gi*.»

¹³ Malayka madi kare ki Luwə el'ə ta dann mad'a'gi'ti ene:

«Re isi dojikol'm'ti,

biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn tog'i'ti goto.»

¹⁴ Ki ojido malayka'gi, in ndil'gi ki nje ra kulə kadi Luwə par. Luwə ulə'de kadi rai ki de'gi ki a aji'de.

2

Adi ji kidi ta ki Luwə el'je el

¹ Be ə, maji kadi nyando'gi ki j'ingəi kin, adi ji rai ji ndami el, re ji rai ji ndami ə, j'a ndəmi row.

² Ji gər kadi ta ki ndəki malayka'gi rei eli kaw'je'gi in ta ki rəta'ti*. Ningə de'gi pəti ki nje kaldə ndu kin num, nje təl rə'de go'ti el num, Luwə adi'de kindəkəji ki maji kadi ingəi.

³ Toki rəta'ti, j'inbe'gi kaa j'a n'ali kindəkəji lə Luwə kin el, re j'oyi ta kaji ki əti bol be kin to nya ki kare. Ta kaji kin, Burəbe Jeju inbe ə iləmbər'ə dəkete. Ningə nje'gi ki oyi ta'a'ti, rei manyinaj'a adi'je, toki in ta ki rəta'ti.

⁴ Luwə inbe ki do'ne mannaji do ta kel'de'ti kadi in ta ki rəta'ti ki takul nyakəji'gi ki əti bol num, nya ra'gi ki de asi ra el num, ki mboli'gi ki ra ki row'gi ki dangi dangi num to. Taa Luwə toji nya ki rangi bay, adi nje mannaji'gi kakin, kadikare'gi ki dangi dangi kigo Ndil Luwə, kigo ndigi'ti li'ə.

Jeju oyi tado de'gi ki dənangi'ti ne pəti

⁵ J'isi j'elita dəkagilo'ti ki sigi ki a re. Ningə dəkagilo ki sigi kakin, in malayka'gi ə, Luwə a adi tog'i do'ti el.

⁶ Makitu lə Luwə ene:

«In Luwə, nda de in ri ə kadi to me'i olo do'a'ti be wa?

Eke, ngonn de in ri kadi ində kum'i go'ə'ti wa?

⁷ Ra'a adi malayka'gi in do'a'ti me ngonn dəkagilo ki nden be,

Ningə ulə jəgi piti ki kəsikurə do'a'ti.

⁸ Osi kurə kadi onbe do nyakində'gi'ti pəti†.»

Loki Luwə ulə nya'gi pəti ginn tog'i'ti lə de, nya madi kare ki inyə taga goto. Ningə ki ngəsi kin, j'oo kadi onbe do nya'gi'ti pəti el bay.

⁹ Nan j'oo Jeju ki kete, malayka'gi utəi'ə tado dəkagilo nden, kadi ki takul memaji lə Luwə, ki ad'a oy tado lə de'gi pəti. Ningə in tado kon ki koy ki Jeju ingə kin ə, Luwə ulə'n jəgi piti ki kəsikurə do'a'ti.

¹⁰ Toki rōta'ti, Luwə in njera nya'gi pəti, taa nya'gi pəti in yan'a'gi tō. Luwə təl Jeju de ki asi nan berere'ti ki gorow kon'gi ki ingə, kadı de'gi ngayn ki təli ngann'a'gi, indəi rō'de nan'ti si'ə dō tōji'ti li'ə tō. Tado Jeju in nje kōrnōn'de k'aw se'de kaji'ti.

¹¹ Ningə Jeju ki nje təl de'gi ki kasi nan berere'ti dō majel'gi'ti lə'de, taa nje'gi ki təli'de ki kar njay'ti ba pəti, Baw'de in kareba, adi in Luwə. Be ə, rō Jeju sol'ō el kadı bar'de ngannkon'ne'gi.

¹² Jeju el Luwə ene:

«M'a m'elta ki ojido'i ngannkon'm'gi,
Takum bulə de'gi'ti lə'i, m'a m'osi pa m'ulə'n tōji dō'i'ti.»

¹³ Ningə el bay:

«M'a m'un me'm m'adi Luwə ba pəti, bay taa:
m'ra nya ki de'gi pəti ki Luwə adi'm'de, ki toi to ngann'm'gi beš.»

¹⁴ Toki de'gi kakin awi ki darō ki mosi kakin ə, Jeju inbe kaa, təl rō'ne de'ti ki rōta'ti to in be tō. Nga ra be kadı ki takul koy'o, Su ki aw ki tōgi lə koy ji'ne'ti, təl nya ki kare.

¹⁵ Jeju oy kadı taa de'gi ilə'de taa tō. De'gi ki dōkagilo kisikidōtaa lə'de pəti, sii to bər'gi me bol koy'ti.

¹⁶ Toki rōta'ti, Jeju re kadı ra ki malayka'gi el, nan re kadı ra ki de'gi ki ginn koji'ti lə *Abiraham.

¹⁷ In be ə, me nya'gi'ti pəti, maji kadı in to to ngannkon'ne'gi be, kadı təl kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi lə'de ki oo kumtondoo lə de'gi, taa in nje ra nya ki low'ə'ti dō kulə'ti ki Luwə ad'a tō. In ə, a bər majel lə de'gi num.

¹⁸ Oyo, Jeju inbe ki dō'ne ingə nya nan num, ingə kon num tō. Be ə, ngosine kin, asi kadı a ra ki nje'gi ki nyanan'gi tei dō'de'ti.

3

Jeju in kibo dō Moji'ti

¹ Ngannkon'm'gi ki njekunme'gi, ingi ki Luwə bar'se nga kadı uwəi nan dō maji'gi'ti li'ə ki in dōran'ti, maji kadı uri kum'se ki dō Jeju'ti. In ə, Luwə ulə to njekawkulə adi'je, adi in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. In ki takul'ə ə, j'uni'n me'je, ə j'isi j'elita dō'ti taga takum de'gi'ti.

² Toki rōta'ti, Luwə mbəti Jeju kadı in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. In nje ra nya ki low'ə'ti ki rō Luwə'ti ki nje mbət'ə, kadı ra kulə kin, toki ndōki *Moji ra'n dō nja'ne'ti me kulə'gi'ti pəti ki ra me Kəy'ti lə Luwə kin be tō*.

³ Toki rōta'ti, Jeju asi ta piti ki utə nya Moji sanyi toki ji gəri kadı nje kində kəy aw ki kosikurə utə kəy kin be.

⁴ Kəy ki aw ki nje kində ne el goto. Nga ningə njera nya'gi pəti in Luwə.

⁵ Moji in nje ra nya ki low'ə'ti me kulə'gi'ti pəti ki ndōki ra me Kəy'ti lə Luwə. Nan k'in ə in ngonn njekulə kare. Kulə li'ə in kadı el de'gi ta ojido nya'gi ki Luwə a el me ndō'ti ki lo ti'ti.

⁶ Nan Kirisiti ra dō nja'ne'ti, asi kadı j'uwə kul'ə to Ngonn lə Luwə, ki Luwə un'ə ində dō kəy'ti lə'ne. J'in ə, j'in kəy'gi li'ə, re j'uwəi tōgi'je ba, taa ji rai rōnel dō nya kindəmedōti lə'je tō.

Kōrkōn lə de'gi lə Luwə

⁷ Maji kadı uri mbi'se oyi dō ta ki Ndil Luwə el:

Dōkagilo ki bone kin, re oyi ndu Luwə ningə,

⁸ ononyi'se kadı adi me'se ngan toki ndōki kaw'se'gi tanyi m'in rō kin be, dōkagilo'ti ki nanyi m'in me diləlo'ti.

⁹ Oyo in dəkagilo'ti ki kaw'se'gi indəi kadi'de sə'm ə nanyi m'in go bal'ti ki dəsə'ti ki m'ra nya'gi m'adi oyi ki kum'de kin.

¹⁰ In be ə, wongi ra'm ngayn ki ginn koji kin, Adi m'el m'ene, me'de nanyi ki lo ndəm ta row'ti. Lo kadi gəri nya ki m'nji m'nginə rə'de'ti goto.

¹¹ Be ə, me wongi'ti lə'm, m'un'n mindi'm m'ene: A uri me be kərkon'ti ki m'nji m'ra tado lə'de kam el ratata†.

¹² Be ə, ngannkon'm'gi, maji kadi indəi kumkədi də rə'se'ti, kadi de madi kare dann'se'ti aw ki me ki majel eke me ngan ki kadi aw si'ə adi təl gidi'ne adi Luwə ki nje kisi kumngayira el.

¹³ Toki bone Luwə nanyi ki lo kel'se ta'ti bay kin, maji kadi uləi dingəm me nan'ti ki ndə'gi kare kare pəti, dəkagilo'ti ki isi oyi də ndə bar bone bay kin. Rai be kadi majel ədi de kare dann'se'ti adi təl nje me ngan el.

¹⁴ Toki rəta'ti, j'in ki kində rə nan'ti ki Jeju Kirisiti. Nan k'in ə, kunme ki ndəki j'uni me'je j'adi'ə, ji təli njekunme'gi kin, kadi j'uwəi ba bita ta telta nya'gi'ti.

¹⁵ Makitu lə Luwə ene: Dəkagilo'ti ki bone kin, re oyi ndu Luwə ə, ononyi'se kadi adi me'se ngan toki ndəki kaw'se'gi tanyi'n rə diləlo'ti kin be.

¹⁶ Ke nan'gi ə, oyi ndu Luwə ə təli tanyi rə diləlo'ti wa? In nje'gi ki Moji ərnon'de ə te se'de me be'ti ki Ejipiti inbe kin.

¹⁷ Eke nje'gi ki ra tə ə, wongi ra Luwə se'de bal də sə wa? Wongi ra Luwə ki nje'gi ki rai majel ə ninn'de ra dənən'ti bisiri bisiri diləlo'ti kin.

¹⁸ Eke nje ki ra tə ə, Luwə iw rə'ne kadi a uri be kərkon'ti el ratata wa? In nje ki mbeti kadi təli rə'de go'ə'ti kin‡.

¹⁹ J'oo kadi asi kur me be kərkon'ti lə Luwə el, tado mbeti kadi uni me'de adi'ə.

4

¹ Be ə, toki dəkagilo kunmindi kur me be kərkon'ti lə Luwə nanyi bay kin ə, maji kadi j'indəi kumkədi də rə'je'ti kadi de madi kare nja'a nanyi gogi el.

² Tado j'in kaa, toki iləimbər Poyta ki maji adi kaw'je'gi inbe kin tə ə, iləimbər kin adi'je tə. Nan k'in ə, Poyta ki maji ki kaw'je'gi oyi kin, to to nya ki kare rə'de'ti, tado taai ki kunme el.

³ Ningə j'in ki j'uni me'je, j'a j'asi kadi j'uri me be kərkon'ti kin, toki Makitu lə Luwə el'n ene: Me wongi'ti lə'm, m'iw rə'm m'ene:

A uri me be kərkon'ti lə'm el ratata*.

Nga ningə, toki rəta'ti, Luwə telta kulə lə'ne mayinu lo tunginn dənangi'ti.

⁴ Toki rəta'ti, makitu lə Luwə elta əji'n də ndə ki nja siri ene: «Luwə ər kon me ndə'ti ki nja siri də kulə'gi'ti pəti ki ra'de†.»

⁵ Makitu lə Luwə el bay ene: «A uri me be kərkon'ti lə'm ki m'nji m'ra tado lə de kin el ratata‡.»

⁶ Nje'gi ki iləimbər Poyta ki maji adi'de kete, uni me'de də ta'ti ki Luwə el'de el. Adi lo kadi a uri me be kərkon'ti lə Luwə kin goto. Re to be kaa, tarow to tagira bay kadi nje ki rangi a uri'ti.

⁷ In be ə, Luwə ində də ndə ki rangi dana, bar'a ene: «Ndə ki bone». Luwə el ta'gi kin bal ngayn kete go ta'gi'ti ki kaw'je'gi mbeti ta'a'ti. El ta'gi kakin ki ta *Dabidi, me makitu Pa'gi'ti li'ə ki ndangi kete ene:

«Bone kin ə, oyi ndu Luwə ə, ononyi'se kadi adi me'se ngan,» toki m'el'n'se kete.

† 3:11 3.11 7-11; Pa'gi 95.7-11 ‡ 3:18 3.18 16-18; Kər Isirayel'gi 14.1-35; Pa'gi 95.11 * 4:3 4.3 Pa'gi 95.11

† 4:4 4.4 Lotum 2.2 ‡ 4:5 4.5 Pa'gi 95.7-8

⁸ Toki rəta'ti, re Jojuwe ɔr non Isirayel'gi aw se'de me be kərkon'ti lə Luwə ə, Luwə a elta lə ndo kərkon ki rangi gogi el nga[§].

⁹ Be ə, ndo kərkon ki rangi lə de'gi lə Luwə to non bay. A in ndo kərkon ki tanan ki ndo ki nja siri ki Luwə ɔr'n kon kin be.

¹⁰ Tado de ki ur lo kərkon'ti lə Luwə ə, a ɔr kon do kulə'ti lə'ne, toki Luwə ɔr'n kon do kulə'ti lə'ne kin be to.

¹¹ Be ə, maji kadi j'indəi togi do rə'je'ti kadi j'uri me be kərkon'ti kin. Adi j'indəi kumkədi do rə'je'ti kadi de madi kare dann'je'ti təl nje mbəti ta ki ta Luwə'ti adi osi toki kaw'je'gi osi kete kin be el nga.

¹² Ta lə Luwə in ta kisi kumngayira, aw ki togi ngayn to. Ta'a ati utə kiyəro ki ta kat'a in dow joo. Ta lə Luwə a ur rə'je'ti miriki miriki. A aw ɔdi dann ngarme'je ki ndil'je nu. Ningə ta rə'je'gi ki rəti ta nan, ki mbiti kaa aw ɔdi to. Kəjitara'gi lə'je ki maji, ki ki majel ki mərta'gi ki do ngarme'je'ti kaa, ta lə Luwə te ki ginn'ə.

¹³ Nya kare ki mbunə nyakində'gi'ti lə Luwə ki iyə rə'ne takum'ə'ti goto. Nya'gi pəti naji rə'de takum'ə'ti ar njay njay. Ningə in non Luwə'ti to ə nan a ɔr ginn kulə ra'ne'gi.

Jeju in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi

¹⁴ Adi j'uwəi kunme lə'je ki j'eli ta do'ti non de'gi'ti taga kin ba, tado, toki rəta'ti, j'awi ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki aw ki togi, ki ində dɔran gangi. Adi in Jeju Kirisiti ki Ngonn lə Luwə.

¹⁵ *Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi lə'je kakin, asi gaki kadi ingə kon se'je do togi kasi'gi'ti el lə'je. Toki rəta'ti, inbe kaa, nanyi'ə me nya'gi'ti pəti to j'in be to. Nan k'in ə, in osi me majel'ti nja kare el.

¹⁶ Adi j'ɔti ndəkba ki non kumbər konbət'i lə Luwə ki nje memaji, ki me ki tinyi kati. Lo kin'ti ə, Luwə a inyən go majel'gi lə'je ko num, taa memaji li'ə kaa a nanyi se'je num, kadi to ra se'je dokagilo'ti ki me'je ge.

5

¹ Toki rəta'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, kare kare pəti, Luwə ə mbəti'de dann de'gi'ti. Ningə Luwə ində'de kadi rai kulə lə'ne tado maji lə de'gi kakin. Kulə lə'de in kadi adi kadikare num, taa ujəi nyamosi kadikare adi Luwə tado majel'gi lə de'gi ki rai num to.

² Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi inbe ki do'ne kaa, aw ki kasəl'gi lə'ne ngayn to. Be to ə, a asi kadi oo kumtondoo lə nje ki gəri el ə rai majel ki de'gi ki ndəmi tarow.

³ In tado kasəl'gi li'ə kakin ə, a ujə mosi kadikare adi Luwə tado majel'gi lə'ne inbe num, taa tado majel'gi lə de'gi num to*.

⁴ Ra kulə to njekujənyamosi kadikare in kəsigonon, nan k'in ə de a ində rə'ne ki do rə'ne tado k'ingə'n kəsigonon kin el. De a ingə kəsigonon kin ki takul bar ki Luwə bar'a taa. Nya kin ə ra, dokagilo'ti ki bari'n *Aron.

⁵ Be to ə, yan Kirisiti kaa to be to. In inbe ə adi rə'ne təbar kadi n'təli'n kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki utə ndəgə'gi el. Nan ingə ji Luwə'ti ki el'ə ene:

«In ə, in ngonn'm,
Ulə ngirə bone, m'in m'təl Baw'i.»

⁶ Me Makitu'ti lə Luwə, loki rangi'ti, Luwə el bay ene:

«In njekujənyamosi kadikare ki a isi ratata,
To Melkisedeki be†.»

§ 4:8 4.8 Ndukun ki nja joo 31.7; Jojuwe 22.4 * 5:3 5.3 Lebitiki 9.7 † 5:6 5.6 5-6; Pa'gi 2.7, 110.4

⁷ Dɔkagilo'ti ki Jeju in dɔnangi'ti ne bay, elta ki Luwə ki row'gi ki dangi dangi, taa el si'ə ta nja banyi banyi ki sɔl dɔ, ki ndu'ne kibo taa ki mann non kum'ne'ti, Luwə ki asi kadi ta'a ta koy'ti‡. Ningə Luwə oo dɔ ndu'ə tado kulə ki ulə dɔ'ne ginn tɔg'ɔ'ti.

⁸ Toki rɔta'ti, In Ngonn Luwə inbe, nan ki gorow kon'gi'ti kin pəti, ndo kadi təl rɔ'ne go Luwə'ti.

⁹ Loki Jeju tɔlta kulə'gi pəti ki ra kadi ra nga ningə, Jeju təl row kaji ki a to ratata tado de'gi pəti ki nje təl rɔ'de go'ə'ti.

¹⁰ Toki rɔta'ti, Luwə ində kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi to Melkisedeki be.

Ndangi nan tado tusi row ki maji k'inyə kɔ el

¹¹ Nya'gi toi ngayn kadi j'eli dɔ ta'ti kin, nan k'in ə, lo kadi j'or me'ə kadi ar njay dɔ'se'ti adi gəri goto, tado ngan sese ngayn kadi in gəri me nya'gi kalangi.

¹² Toki rɔta'ti, dɔkagilo ki rai me ta'ti lə Luwə kin in ngayn nga, adi maji kadi təli njendo de'gi ndu Luwə nga. Nan biti bone kaa, in gei kadi de'gi ki rangi ə ndoi'se nya ɔjido ta lə Luwə ki ndoi lo kulə ngirə'ti nu inbe kin bay. Gei mba to ngann'gi ki kasi be bay um nyakusɔ lə ngatɔgi'gi ki tɔg'ɔ to'ti el.

¹³ De ki nanyi ki lo kanyi mba kon'ne'ti in ngonn ki kasi. Gər k'elta dɔ nya'ti ki rɔta'ti el.

¹⁴ Nga ningə, nyakusɔ ki tɔg'ɔ to'ti in tado ngatɔgi'gi. Tado kigo kulə'gi'ti ki isi rai ki ndo'gi kare kare pəti me kisikidɔta'a'ti lə'de, asi kadi ɔri mbunə nya ki maji ki nya majel nan'ti.

6

¹ Tado nya kin ə, maji kadi ji rai dɔ nya'gi'ti ki ndɔki ji ndoi'de kete lo kulə ngirə'ti nu ɔjido Kirisiti par el nga. Nan ki ngosine kin, adi ji turi kum'je dɔ nya'ti lə de'gi ki tɔgi gangi. Adi ji təli ji rei kadi ndoi'je nya'gi ki lo kulə ngirə'ti adi in: tusi kinyəi gorow njiyə'gi ki majel ki a aw se'je koy'ti kɔ,

² ki kunme kadi Luwə kin el nga to nyando'gi ki ɔjido batəm'gi ki dangi dangi, ki kində ji dɔ'ti, ki kində njekoy'gi taa lo koy'ti, ki takigangi ki biti ki non'ti lə Luwə.

³ J'a ji ndoi nan nya lə de'gi ki tɔgi gangi nga, re Luwə adi'je tarow.

⁴ Adi j'uni to nyando, ta lə nje'gi ki təli osi me panjiyə'de'ti ki kete: kum'de in ki te ki takul kunji lə Luwə. Nanyi kadikare ki dɔran'ti oyi num, taa ingəi Ndil Luwə num tɔ.

⁵ Ndigi Poyta ki maji lə Luwə kadi in ta ki maji ngayn, taa gəri nya ki ɔjido tɔgi'gi ki a rei nan'ti ki dɔkagilo ki Luwə a ulə'n ngirə konbe ki a re num tɔ.

⁶ Nan re in be kaa, təli osi me panjiyə'de'ti ki majel ki kete kin gogi. Ko de'gi kakin, lo kadi de a təl re se'de ki nja joo bay kadi inyəi gorow njiyə'de goto. Toki rɔta'ti, bəri Ngonn lə Luwə dɔ kagidəsi'ti toki rangi bay. Ningə uləi rɔsɔl dɔ'a'ti takum de'gi'ti.

⁷ Adi j'uni nyando ki dɔ lo ndɔɔ'ti, loki dɔnangi anyi mann ndi ki isi ədi ki dɔkagilo'gi pəti, ə te ki kandi ki maji adi nje'gi ki de'gi ndoi adi'de tɔ ningə, toji ki taga kadi Luwə njangi dɔ lo ndɔɔ kakin.

⁸ Nan re dɔnangi uwə tone'gi ki konn'gi yo ningə, in dɔnangi ki nda'a goto. Luwə a mann'a tɔlta dɔnangi kin in kadi uləi por dɔ'a'ti par.

⁹ Ngannkon'je'gi ki njendigi'gi lə'je, re j'elita kin be mindi kaa, ji gər me'je'ti maji kadi in, in dɔ row ki maji'ti. Dɔ row ki a te sese kaji'ti.

¹⁰ Toki rɔta'ti, Luwə in njera nya ki dana ki dɔkagilo'gi pəti. Adi me'ə a oyi dɔ nya ki maji'ti ki rai el. Rai ki njekunme madi'gi, ningə sii ta ra'a'ti ne bay. Nya ra'gi ki maji ki isi rai kin toji kadi in ndigi Luwə.

¹¹ Nan ndigi lə'je in kadi de ki ra dann'se'ti uwə tɔgi'ne ba, ə nanyi ki lo ra maji'ti toki sii rai kin biti ndɔ ki dɔboy'ti. Ningə a ingəi nya'gi pəti ki indəi me'se dɔ'ti.

‡ 5:7 5.7 Mat 26.36-46; Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46

¹² Ji ndigi kadi tæli nje yai'gi el. Nan kadi ndaji panjiyø nje'gi ki uni me'de adi Luwø ø ai ki koreme. Nje'gi kin ø, ingøi nya maji'gi ki Luwø un'n ndu'ne kadi n'adi'de.

Nyakindø me dɔ'ti ki rɔta'ti

¹³ Loki Luwø un ndu'ne adi Abiraham, dann go kunndu læ'ne kakin ki kiw rɔ me tɔ'ne'ti inbe. Toki rɔta'ti, de ki rangi ki utø kadi iw rɔ'ne ki tɔ'a goto.

¹⁴ Luwø ene: «M'a m'njangi dɔ'i toki rɔta'ti, ø m'a m'adi ginn kaw'gi banyinan*.»

¹⁵ Abiraham ngøm go ndukun læ Luwø ki koreme. Be ø, ingø'n nya ki Luwø un ndu'ne ad'a.

¹⁶ Loki de'gi iwi rɔ'de ningø, iwi rɔ'de ki tɔ de ki boi utø'de. Kiw rɔ kakin a toji kadi ta'gi ki n'eli in ta'gi ki rɔta'ti. Adi a indø gangi ta'gi ki ta'de asi nan dɔ'ti el.

¹⁷ Ningø Luwø ge toji nje'gi ki a ingøi nya maji'gi ki un'n ndu'ne kakin ki taga ar njay bay, kadi ndukun'gi læ'ne a yøti el. Be ø, dann go kun mindi læ'ne ki kiw rɔ bay.

¹⁸ Kun mindi in ki kiw rɔ in nya'gi ki joo ki de a yøti'de el. Be ø me kun mindi'ti eke me kiw rɔ'gi'ti læ Luwø kin, a in ta'gi ki ngom el ratata, adi ta'gi kin ulø dingøm me'je'ti ngayn, j'ingi ki j'inyøi nya'gi pøti kadi j'uwøi nya kindømedøti, ki adi'je kin ba.

¹⁹ Nyakindø me dɔ'ti kin ra adi kisikidøtaa læ'je to to køy ki kindø dɔ mbal'ti be. In nya ki de a tadi dɔ'ti el num, taa in nya ki ngan num tɔ, ningø indø ku gangi loki me Køy'ti læ Luwø ki to dɔran'ti gangi, ø ur me lo'ti ki ar njay njay njay utø mad'a'gi.

²⁰ In lo kin ø, Jeju ur'ti kete non'ti ge to nje te tarow non'ti ge. Jeju tøl kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi ki ratata to Melkisedeki be.

7

Melkisedeki njekujønyamosi kadikare

¹ Melkisedeki kakin in ngar ki bebo Salem'ti, taa in njekujønyamosi kadikare læ Luwø ki in dɔ nya'gi'ti pøti. In ø ingø Abiraham loki tøl lo tøti rɔ'ti ki tøti ngar'gi, ø njangi dɔ'a tɔ.

² In ø, Abiraham ad'a ki kare me nya ki dɔgi'ti, me nya'gi'ti pøti ki tøl'n ta rɔ'ti. Ki døkete, kør me tɔ ki nan Melkisedeki in «ngar ki njera nya ki dana». Bay taa, Melkisedeki in ngar ki bebo Salem'ti tɔ, kør me tɔ kakin nan: «Ngar ki nje lapiya*.»

³ Makitu læ Luwø elta læ baw Melkisedeki eke ta læ kon'a el, num taa elta læ ginn kaw'gi el num tɔ. Bay taa, elta dɔ koj'o'ti eke dɔ koy'o'ti el ratata num tɔ. Tanan ki Ngonn læ Luwø, ningø in njekujønyamosi kadikare ki a isi ki døkagilo'gi pøti.

⁴ In gøri maji kadi Melkisedeki in de ki nda'a in ngayn. Be ø, kaw'je Abiraham inbe kaa, ad'a ki kare me ki dɔgi'ti, me nya'gi'ti pøti ki tøl'n lo rɔ'ti†.

⁵ Nan de'gi ki ginn koji'ti læ *Lebi, ki sii rai kulø kujønyamosi kadikare, tɔgi isi dɔ'de'ti, kigo ndukun'ti læ Moji, kadi taai ki kare me ki dɔgi'ti me nya'gi'ti pøti ki ingøi ji ngann Isirayel'ti adi in ngannkon'de'gi, ki in ginn kaw'ti læ Abiraham.

⁶ Melkisedeki in ginn koji'ti læ Lebi el, nan Abiraham ad'a nya kare me ki dɔgi'ti me nya'gi pøti ki ingø. Adi Melkisedeki njangi dɔ Abiraham ki Luwø un ndu'ne ad'a.

⁷ Ningø toki rɔta'ti, ngatɔgi ø a njangi dɔ ngonn ki du.

⁸ Ginn kaw'gi læ Lebi ki nje taa ki kare me ki dɔgi'ti, me nya maji'gi'ti ji ndøgi Isirayel'gi'ti, in de'gi ki a oyi. Nan ki øjido Melkisedeki, Makitu læ Luwø el kadi in, isi kumngayira.

⁹ Ki dɔboy'ti, ta ki kadi j'eli ønn: døkagilo'ti ki Abiraham adi ki kare me ki dɔgi'ti me nyakingø'ne'gi'ti pøti kin, Lebi ki ginn kaw'a'gi in nje taa ki kare me ki dɔgi'ti me nya'gi'ti pøti kin kaa, adi tɔ.

* 6:14 6.14 Lotum 22.16-17 * 7:2 7.2 1-2; Lotum 14.17-20 † 7:4 7.4 KNK 2.29

¹⁰ Toki rəta'ti, dəkagilo'ti ki Melkisedeki ingə'n Abiraham kin, oji Lebi el bay, nan k'in ə, in mosi kaw'ne Abiraham'ti nga.

¹¹ Me ndukun'ti lə ngann Isirayel'gi, in de'gi ki ginn koji'ti lə Lebi ə maji kadi de'gi mbəti'de adi rai kulə kujənyamosi kadikare'gi. In njekujənyamosi kadikare'gi to Aron be. Nan row ra kulə kujənyamosi kadikare lə'de to asi nan berere el. Re in be el ə, de a sangi njekujənyamosi kadikare ki rangi to Melkisedeki be bay el nga.

¹² Nga ningə, re row ra kulə kujənyamosi kadikare ki ginn kaw'ti lə Lebi yəti ningə, in go'ti kadi ndukun kaa yəti tə.

¹³ Ningə Burəbe lə'je ki ta'gi kin əjido'a, in ginn kaw'ti lə Lebi el, nan in ginn kaw'ti ki rangi. Ningə ginn kaw'ti kin, de madi ki ra kulə to njekujənyamosi kadikare do ringiri lo'ti goto.

¹⁴ De'gi pəti gəri kadi oji Burəbe lə'je ginn koji'ti lə Juda. Ningə ki əjido ginn koji kin, Moji elta madi do'ti el, loki elta ki əjido njekujənyamosi kadikare'gi.

Njekujənyamosi kadikare ki rangi ki tanan ki Melkisedeki

¹⁵ Ngəsine nya'gi toi ar njay nga. Njekujənyamosi kadikare ki rangi ki in ginn koji'ti lə Lebi el, ki to to Melkisedeki be re.

¹⁶ In təl njekujənyamosi kadikare ki gorow lə ndukun kigo koji ki daro'ti el, nan kigo togi kisikidətaa'ti ki a to ratata.

¹⁷ Toki rəta'ti, Makitu lə Luwə el ene:

«In njekujənyamosi kadikare ki ratata,

toki ndo ki Melkisedeki isi'n be.»

¹⁸ Be ə, kunndu'gi ki kete, in ki buji kə tado togo goto, taa nda'a kaa goto tə.

¹⁹ Ndukun'gi lə Moji asi kadi rai adi de'gi asi nan berere takum Luwə'ti el. Nga ningə nya kindəmedəti ki maji utə ndukun'gi lə Moji in ki kadi'je. Ningə ki takul'ə j'asi kadi ji re ki rə Luwə'ti.

²⁰ Nya ki rangi bay, nya'gi kin pəti rai nya ki takul kiw rə lə Luwə. Nan ndəgə'gi tei njekujənyamosi kadikare ki kanji kun mindi lə Luwə.

²¹ Nan ki əjido Jeju, Luwə iw rə'ne, loki el ene:

«M'in Burəbe m'a m'iw rə'm m'a m'yəti mindi'm el,

nan m'a m'el m'ene:

in njekujənyamosi kadikare ki ratata.»

²² Be ə, ki row kiw rə lə Luwə kin, ji tinyi me'je kati kadi j'ingəi kunmindi ki sigi ki maji utə in ki kete kin sanyi ki takul Jeju.

²³ Nya ki rangi bay, njekujənyamosi kadikare ki ginn koji'ti lə Lebi banyinan. Nan k'in ə, koy təl'de taa taa adi lo kadi rai kulə kujənyamosi kadikare kin ratata goto.

²⁴ Nan Jeju in nje kisi ratata, ningə kulə kujənyamosi kadikare li'ə a toki non'ne'ti tə.

²⁵ In be ə, Jeju asi kadi kaji ki ratata de'gi ki nje re ki rə Luwə'ti ki takul'ə. Toki rəta'ti, in nje koy el adi a elta ki Luwə ki dəkagilo'gi pəti tado lə'de.

²⁶ Jeju in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki maji kadi j'ingəi. In ar njay num, ra nya ki majel nja kare el num, taa Luwə əs'ə ngərəngi kadi njeramajel'gi'ti num tə. Ningə, un'ə ində adi isi ngərəngi dərən'ti nu, do nya'gi'ti pəti.

²⁷ Jeju to to ndəgi kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi kam el, adi in nya ki nda'a goto rə'a'ti kadi uje nya mosi ki ndo'gi kare kare'gi pəti ki kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'ne inbe num, taa kadi inyə'n go majel'gi lə bulə de'gi pəti kə tə. Jeju uje nya mosi kadikare nja kareba par ə asi naki. Adi in kadikare daro'a inbe ki adi do kagidəsi'ti kin.

²⁸ Tado ndukun læ Moji ində ji'ne dɔ de'gi'ti madi ki kulə ra'de asi nan el, to njekujənyamosi kadikare'gi kibo. Nga ningə kiw rɔ læ Luwə ki re go ndukun'ti, ində ji'ne dɔ Ngonn'o'ti to kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, in ki asi nan biti ki non'ti.

8

Jeju in njekujənyamosi kadikare kibo

¹ Ta ki bo utə ki kadi j'eli dɔ ta'ti kin ə to kin: J'awi ki kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki be kin non, ki isi me dɔran'ti, dojikol lo kisi Konbe'ti læ Luwə, ki nje togi ki əti bol*.

² Isi nje ra kulə lə'ne adi Luwə me lo'ti ki ar njay, ki me *kəyku ki rɔta'ti ki Burəbe inbe ə ra um in de ə ra el.

³ Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, kare kare pəti, kulə lə'de in kadi adi nya'gi Luwə num, rei ki kadikare mosi'gi num tɔ. Be tɔ ə, in gorow'ə'ti kadi Jeju kaa, aw ki nya kadi adi kadikare'ti tɔ.

⁴ Toki rɔta'ti, re Jeju in dɔnangi'ti ne ningə, a in njekujənyamosi kadikare el, tado njekujənyamosi kadikare'gi ki isi rai kulə kin kigo ndukun'ti læ Moji, sii dɔnangi'ti ne ə binəm nga.

⁵ *Njekujənyamosi kadikare'gi kakin, isi ra kulə me kəyku'ti læ Luwə. Nan kəy kin in ndil nya par ki rɔta'ti ki to dɔran'ti. Toki rɔta'ti, loki Moji ulə ngirə kadi ra kəyku læ Luwə, Luwə el'ə ene: «Ur mbi maji oo'n dɔ ta ki m'a m'el'i kam: maji kadi ra kəyku læ Luwə kin toki ndɔki m'oj'i dɔ mbal'ti†.»

⁶ Nan ngɔsine, Jeju aw ki kulə ki nda'a in ngayn utə kulə læ njekujənyamosi kadikare'gi. Adi in ə, in nje ra mbunə lo'ti tado kunmindi ki maji utə, ki ngirə in ki kində dɔ kunndu'ti ki maji utə tɔ.

Kunmindi ki kɔkɔ ki ki sigi

⁷ Re kunmindi ki kete asi kadi tolta'ne ndaki nga ə‡, Luwə a aw ki ndoo kində kunmindi ki rangi ki njajoo el nga.

⁸ Nan, Luwə kol ki de'gi lə'ne tado majel'gi ki rai, ene:

Oyi ndɔ'gi a rei non,
ki m'a m'un mindi'm ki sigi,
ki de'gi ki Isirayel'ti num,
ki de'gi ki Jude'ti num tɔ.

⁹ Kunmindi kin, a to to kunmindi,
ki ndɔki m'un ki kaw'de'gi el,
ndɔki m'uwə'n ji'de
kadi m'te'n se'de dɔnangi Ejipiti'ti ki taga kin.
Lo kadi rai dɔ nja'de'ti sə'm me kunmindi'ti kin goto.
Be ə, m'in Burəbe, m'a m'təl gidi'm madi'de tɔ.

¹⁰ Burəbe ene:
Kunmindi ki m'a m'un madi
de'gi ki Isirayel'ti go ndɔ'gi'ti kin ə to kin:
M'a m'adi'de nyagər
kadi gəri ndukun'gi lə'm,
M'a m'ndangi ndukun'gi kakin ngarme'de'ti.
M'a m'in Luwə lə'de,
ə a in de'gi lə'm tɔ.

¹¹ De madi kare ki a aw
ndo'de ki me be'ti lə'ne,
eke ngonnkon'ne kadi gəri'm goto,

* 8:1 8.1 Pa'gi 110.1 † 8:5 8.5 Tekitaga 25.40 ‡ 8:7 8.7 Tekitaga 24.3-8

tado de'gi pəti,
ulə ngirə dɔ de'gi ki tɔgi'ti bitɪ te'n dɔ ngann'gi ki du'ti,
a gəri m'in.

¹² M'a m'inyə go ra go'ti el'gi lə'de kɔ,
me'm a oyi dɔ majel'gi'ti lə'de ratataŦ.

¹³ Loki Luwə elta dɔ kunmindi ki sigi'ti ningə, in kin ɔji kadi təl in ki kete to nya ki kɔkɔ'ti. Ningə j'in pəti ji gəri kadi re nya to kɔki ningə nanyi ngayn el kadi a goto.

9

Row kɔsi məkəsi nanga non Luwə'ti ki kete

¹ Kunmindi ki kete kaa, aw ki ndukun'gi ki tɔji de'gi gorow gosi Luwə, eke aw ki lo kəy ki dɔnangi'ti ne tɔ.

² *Kəyku lə Luwə ki gangi me'ə joo in ki ra. Me kəy'ti ki dɔkete, ki bari'ə lo ki ar njay, lo kində lambi ki baji'ə in siri isi me'ti. Taa, tabilə ki mapa kadikare ki kadi Luwə in dɔ'ti, isi'ti non tɔ.

³ Ningə kəy ki nja joo ki ku gangi lo ra ta'ti, in lo ki bari'ə Lo ki ar njay njay njay utə ndəgi lo'gi.

⁴ Lo kin'ti ə buki nduji kagi'ti ə iləi por dɔ'ti adi on ningə bany'a əti mbin in ki k'ilə nya'ti ki ra ki ɔr. Sanduki kunmindi ki gidə in ki ra ki ɔr in'ti. Me sanduki'ti kakin ə, ku madi ki nyakusɔ ki bari'ə mann rosi me'ə in səm'ti. Ku kakin gidə in ki ra ki ɔr tɔ. Ə kagi tɔsi lə Aron ki ndɔki uwə mbi'ne in me'ti tɔ. Ningə bar mbal'gi ki ndangi ta'gi ki ɔjido kunmindi'gi in me'ti tɔ.

⁵ Dɔ sanduki'ti kakin ə, tɔli kagi'gi joo ki toi to *Malayka'gi ki bari'de eyina seruben'gi, ki ai ki kɔsigonn ngayn indəi'de dɔ'ti. Malayka'gi kakin naji bagi'de dɔ lo siyə mosi kadikare ki ɔji go k'inyə go majel'gi lə de'gi kɔ. Nan k'in ə, in dɔkagilo ki kadi de ɔr'n ginn ta'gi kin pəti el bay.

⁶ Kəyku kakin in ki gangi lo joo. Njekujənyamosi kadikare'gi uri me kəy'ti ki dɔkete ki ndɔ'gi kare kare pəti tado ra kulə lə'de*.

⁷ Nan me kəy'ti ki nja joo, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki kar'ne ba par ə, a ur'ti nja kare me bal'ti ki kare. Lo kin'ti ə a re ki mosi da kadi adi kadikare'ti Luwə kadi inyən go majel'gi lə njekujənyamosi kadikare kibo inbe kin kɔ num, ta nya ndəgi bulə de'gi ki rai kigo me ndigi'ti lə'de el num tɔ†.

⁸ Ndil Luwə ki ndɔ'je ki takul nya'gi kin kadi dɔkagilo'gi pəti ki me kəyku lə Luwə ki dɔkete kin to'n ba bay ningə, takəy kur me lo'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kin in ki te el bay.

⁹ Nyakɔji'gi kin in ndil nya'gi ki dɔkagilo'ti ki bone. Kɔr me'ə nan: kadikare'gi ki nya mosi'gi ki j'isi j'adi Luwə kin asi kadi rai adi me de ki nje ra kulə kadi Luwə ki asi nan berere el.

¹⁰ Toki rɔta'ti, nya'gi kin in ndukun'gi ki ɔjido nyakusɔ eke nya kanyi ki kuji nyara'gi ki ɔjido togi ji ki mann par. Nya'gi kin in kuji nyara lə de'gi ki dɔnangi'ti ne. Nda'de to'ti tado dɔkagilo ki nden be par, bitɪ dɔkagilo'ti ki Luwə a ində'n ginn ndukun'gi ki sigi.

Kirisiti adi rɔ'ne kadikare'ti

¹¹ Nan Kirisiti re to kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi kadi adi'je nya maji'gi ki toi ne nga. Kirisiti ur me kəyku'ti kibo ngayn num, asi nan berere num tɔ. In kəyku ki de'gi ə rai ki ji'de el num, taa in kəy ki goto dɔnangi'ti ne num tɔ.

¹² Kirisiti ur me kəy'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kakin nja kareba par. Ur me kəy'ti kakin ki mosi bal binyə eke ki mosi ngann mangi'gi el, nan ki mosi'ne inbe. In ki row kin ə, Kirisiti ugə'n dɔ'je nja kareba par ratata dɔ majel'gi'ti.

¹³ Toki rɔta'ti, kigo nyajibəlbə'ti, de'gi a tɔli bal binyə'gi ki ngann mangi'gi, ə a siyəi mosi'de'gi ki bu ngonn kon mangi ki kulə por dɔ'ti dɔ de'gi'ti ki rai majel‡. Rai nya'gi kin be kadi de'gi kakin tɔli ki kar njay gogi kigo nyajibəlbə'ti.

¹⁴ Re nya kin in ki rɔta'ti kadi mosi da'gi awi ki tɔgi ningə, mosi Kirisiti, tɔg'ɔ a utə mosi da'gi sanyi ngayn bay. Nan Kirisiti inbe un rɔ'ne adi Luwə to nya kadikare ki ar njay ki tɔgi lə Ndil Luwə ki nje kisi ratata. Mos'ɔ kakin a tɔgi ngarme'je adi ar njay kadi ji ra nya'gi ki majel ki a aw se'je koy'ti el. Nga ningə, j'a j'asi kadi j'a ra kulə j'adi Luwə ki nje kisi kumngayira ba.

Kunmindi ki sigi me mosi'ti

¹⁵ Be ə, Kirisiti in nje ra mbunə de'gi'ti ki Luwə ki row kunmindi ki sigi. Tado kadi nje'gi ki Luwə bar'de ingəi nya nduwə ki a to ratata ki Luwə un ndu'ne adi'de. Nya kin a ra nya, tado Kirisiti oy ningə mos'ɔ taa de'gi ilə'de taa ta nya'gi'ti ki majel ki isi rai nya dɔkagilo'ti ki in ginn tɔgi'ti lə ndukun ki kete.

¹⁶ J'ingəi kadi re de ra makitu kunmindi ki ɔjido lowə nya nduwə tor'ne'ti ningə, maji kadi de'ə kakin a oy bay taa, noj'o'gi a lowəi nan nya nduwə.

¹⁷ Toki rɔta'ti, re de in ki dɔ'ne taa bay ə, nda makitu kunmindi ki ɔjido nya nduwə goto. Loki de'ə kakin oy nga ningə nda'a to.

¹⁸ Be tɔ ə, kunmindi ki kete ka, lo kadi aw ki tɔgi ra kulə kete goto non mosi'ti ki anyi.

¹⁹ Loki Moji ɔr me ndukun'gi pəti toki ndangi'n me makitu'gi'ti ki mi non bulə de'gi ki Isirayel'ti pəti ningə, un mosi ngann mangi'gi ki mosi bal bati'gi ki pote'de ki mann ji'ne'ti. Ningə un baji kagi madi ki ul njuki ki ətə maji ngayn ki bari'ə nan ijopi. Baji kagi kakin in ki ɓir ginn'ə ki ku ki rai ki bin bati'gi adi sɔl lɔm lɔm ə kər njir njir tɔ. Ningə kagi kakin ə, ulə me mosi'ti ə siyə dɔ makitu'gi'ti ki ndangi ndukun'gi me'ti num taa dɔ bulə de'gi'ti num tɔ.

²⁰ Dɔkagilo siyə mosi'ti, Moji ene: «In kin in mosi Kunmindi ki Luwə un ndu'ne dɔ'ti adi'se, kadi tɔli rɔ'se go'ti§.»

²¹ Be tɔ ə, siyə'n mosi kakin dɔ kəyku'ti lə Luwə ki dɔ nyara kulə'gi'ti pəti ki me'ti tɔ.

²² Toki rɔta'ti, kigo ndukun'ti, nya'gi pəti nje ki nanyi in boi el, a tɔli'de ki k'ar njay'ti ki takul mosi par. Ningə ki kanji mosi ki siyə, k'inyə go majel'gi a goto tɔ.

Kun rɔ kadi lə Kirisiti ɔr majel'gi kɔ

²³ Nya'gi ki taainan ki nya'gi ki rɔta'ti ki dɔran'ti pəti maji kadi in ki tɔl'de ki k'ar njay'ti ki row kin. Ningə ki ɔjido nya'gi ki rɔta'ti ki me dɔran'ti inbe kaa, gei nya kadikare mosi ki maji utə mosi da'gi sanyi.

²⁴ Toki rɔta'ti, Kirisiti ur me kəyku'ti lə Luwə ki de'gi rai ki ji'de el ki in ndil nya ki rɔta'ti ki me dɔran'ti. Nan in aw me dɔran'ti, ɔji rɔ'ne takum Luwə'ti, isi el si'ə ta tado lə'je.

²⁵ Jeju aw me dɔran'ti kadi adi rɔ'ne kadikare'ti Luwə nja banyi banyi el. Nan kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ur me kəy'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kakin ki bal'gi kare kare pəti, ki mosi da'gi.

²⁶ Re in be el ə, Kirisiti a ingə kon nja banyi banyi lo kulə ngirə dɔran ki dɔnangi'ti nu. Nan toki rɔta'ti, Kirisiti re nja kareba dɔkagilo ki dɔboy'ti, kadi bɔr majel kɔ, ki takul darɔ'a ki un adi Luwə nya mosi'ti.

‡ 9:13 9.13 Lebitiki 16.14-16; Kər Isirayel'gi § 9:20 9.20 19-20; Tekitaga 24.3-8

²⁷ Ningə in ki kində do'a dana kete, kadi de ki ra ra a oy nja kare par, ningə go koy'o'ti, Luwə a gangi ta do'a'ti.

²⁸ Be to a, Kirisiti adi ro'ne nja kareba par, kadi bor majel la bulə de'gi. Ningə a oji ro'ne ki nja joo bay, nan k'in ə, in tado bor majel el nga, nan kadi aji nje'gi ki isi nginəi ndo təl'ə.

10

Kirisiti adi ro'ne nya mosi'ti nja kareba par

¹ Ndukun'gi la Moji in ndil nya'gi ki rota'ti ki a rei, um in daro nya'gi inbe el. Be ə, lo kadi ari de'gi ki isi rei ro Luwə'ti njay goto. Re ujəi nya mosi kadikare ki bal'gi kare kare pəti ka lowə goto.

² Re in be el ə, nje'gi ki isi ujəi nyamosi kadikare adi Luwə gosi'ə kin, Luwə a ar'de njay do majel'gi la'de ko pəti nja kareba par. Lo kadi me'de a olo do majel'gi'ti la'de gogi bay a goto. Ningə ginn kujənyamosi kadikare kaa, a gangi to.

³ Nan toki rota'ti, ki row kujənyamosi inbe kin ə, me de'gi olo'n do majel'gi'ti la'de bal'gi kare kare pəti.

⁴ Tado mosi ngann mangi'gi ki mosi bal binyə'gi asi kadi bor majel'gi ko el.

⁵ In be ə, loki Kirisiti isi re me donangi'ti, el Luwə ene:
«In ge nyamosi el num, kadikare el num to,
nan uwə daro'm.

⁶ In ra ronel do kujənyamosi kadikare'gi ki on row raki el num,
taa kujənyamosi kadikare'gi tado bor majel n'eli el num to.

⁷ Ningə m'el m'ene:

Oo Luwə m'in ne, m're donangi'ti kadi m'ra ndigi la'i,
Toki ndangi me makitu'ti ki kar njay oji'n do'm*.»

⁸ Ta ki dokete ki Kirisiti el ə to kin: «Ndoki kete in ge kujənyamosi kadikare'gi el num, kadikare'gi el num, kujənyamosi kadikare'gi ki on row raki el num, taa kujənyamosi kadikare'gi tado bor majel'gi el num to, nya'gi kin pəti nəli nu el». Nga kin ə, kujənyamosi kadikare'gi kin pəti, in ki ra'de kigo ta'gi'ti ki in ki ndangi kigo ndukun'ti.

⁹ Kirisiti təl el bay ene: «Oo, m're donangi'ti kadi m'ra go ndigi la'i». Kirisiti buji nya mosi'gi ki kete, ə un ro'ne to nya mosi ki sigi ində tor'ti.

¹⁰ Jezu Kirisiti ra nya ki Luwə ndigi. Be ə, adi daro'ne nya mosi'ti, nja kareba par, kadi taa'n'je ilə'je taa do majel'ti.

¹¹ Ningə njekujənyamosi kadikare'gi kare kare pəti, awi ki nja'de taa, ndo kare kare pəti tado ra kulə la'de non Luwə'ti. Adi kadikare nya mosi ki kare inbe kin ki dokagilo'gi pəti. Nan nya mosi kin asi bor majel'gi la de'gi el ratata†.

¹² Nan Kirisiti, adi ro'ne nya mosi'ti nja kareba par tado bor majel'gi, ə aw isi dojikol Luwə'ti ki non'ne'ti.

¹³ Ngosine ki isi dojikol Luwə'ti, biti kadi Luwə təl njeban'gi la'i nyakində nja'i'ti ginn togi'ti be.

¹⁴ Be ə, ki takul nya mosi ki kare inbe kin, təl'n de'gi ki ar'de njay do majel'ti ki kasi nan berere'ti ratata.

¹⁵ Ndil Luwə ka mannaj'a ar njay to, ningə ta ki dokete ki el ə to kin:

¹⁶ «Burəbe ene:

Kunmindi ki m'a m'un se'de,

Go ndo'gi'ti kin ə to kin:

M'a m'ində ndukun'gi la'm do ngarme'de'ti,

M'a m'ndangi'de me'de'ti, me mərta'gi'ti la'de.»

* 10:7 10.7 5-7; Pa'gi 40.7-9 † 10:11 10.11 Tekitaga 29.38

17 Ningə təl el bay ene:

«M'a m'adi me'm olo do majel'gi'ti lə'de el num,
taa do kulə ra'de'gi'ti ki gorow'ə'ti el num tɔ.»

18 Nga ningə loki majel'gi in ki k'inyə go kɔ, nda'a nya mosi ki kadi de a ra bay taa a bər'n majel goto.

Ji rei ndəkba ki rɔ Luwə'ti

19 Be ə, ngannkon'm'gi, ji gər kadi tarow in ki te non'je'ti kadi j'uri loki ar njay njay njay'ti utə mad'a'gi ki takul mosi Jeju Kirisiti ki anyi.

20 Te tarow ki sigi ki a to ratata ki takul ku gangi lo ki ində gangi, adi in darɔ'a inbe ki adi nya mosi'ti do kagidəsi'ti.

21 J'awi ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki in ki kində do Kəy'ti lə Luwə.

22 Adi ji rei ndəkba ki rɔ Luwə'ti ki me ki rɔta'ti, ki kunme, ki tadi el, ki me ki ar njay ki uwə'je ki ta el, ki darɔ ki togi ki mann ki ar njay.

23 Adi ji nanyi do nya kindəmedɔti ki j'isi j'iləi mbər'ə kin ngan, tado nya'gi ki Luwə un ndu'ne kadi n'ra n'adi'je, a ra tado in nje ra nya ki low'ə'ti.

24 Adi j'indəi kum'je go nan'ti yo ge ki ne ge, ki gorow kulə dingəm me nan'ti kadi ji ndiginan num, ji rai nya'gi ki maji num tɔ.

25 Adi j'inyəi ta re lo kawnan'gi'ti lə'je el toki nje ki nan'gi isi rai be kin. Nan adi j'uləi dingəm me nan'ti yo ge ki ne ge, tado toki oyi, ndo re lə Burəbe in ndəkba.

26 Ji gər ta ki rɔta'ti ə binəm. Ningə, go gər ta ki rɔta'ti kin ə, ji ra majel kigo me ndigi'ti lə'je ə, kadikare mosi ki rangi ki a bər majel'gi lə'je goto nga.

27 Nya kareba ki nanyi tado lə'je, in nginə ki rɔ dadi par par takigangi lə Luwə ki por ki əti bol ki a on nje mbət'ə'gi.

28 Re de madi mbəti kadi təl rɔ'ne go ndukun'gi'ti ki Moji ndangi ə, a ingə koy ki kanji k'oo kumtondoo, re de'gi joo eke mutə manyinaji do mbəti təl rɔ go ndukun'gi'ti li'ə kin.

29 Toki rɔta'ti, de ki kidi Ngonn lə Luwə ə, a ingə kində koji ki ngan ngayn bay. Nya ki ra kin oji kadi ilə koji do mosi kunmindi ki ar'a njay. Taji Ndil Luwə ki ra'je adi ji gər memaji li'ə.

30 Toki rɔta'ti, ji gər Luwə ki ene:

«M'in ə, m'in nje dal ban num, taa nje kadi nya de ki ra ra kigo kulə ra'a'ti num tɔ!

«Taa ilə do'ti bay ene:

Burəbe a gangi ta do de'gi'ti lə'neS.»

31 In nya ki əti bol ngayn kadi de osi me takigangi'ti lə Luwə ki nje koy el.

32 Adi me'se olo do nya'ti ki ra nya kete, dokagilo'ti ki ingəi lo kunji lə Luwə. Kalangi ba go'ti par ə, ingəi kon ngayn, nan k'in ə uwəi togi'se ba ta rɔ'ti kibo kin.

33 Nje ki nan'gi dann'se'ti, de'gi taji'de ge adi'de kon ge takum bulə de'gi'ti. Ningə nje ki nungi in ndəkba kadi osi ginn nje'gi ki isi ingəi ko kon'gi kin.

34 Toki rɔta'ti, ingəi kon ki nje'gi ki in kəy dangay'ti. Taa ndigi ki rɔnel kadi de'gi taai nya maji'gi lə'se do togi'ti, tado in gəri kadi awi ki nya'gi ki Luwə un mindi'ne kadi n'ra n'adi'se, ki nya'gi ki nda'de utə nya maji'gi lə'se, taa a toi ratata tɔ.

35 Ononyi'se kadi inyəi ta kunme lə'se, tado ki gorow kunme kin, a ingəi nyakugə goji kibo ngayn.

36 Maji kadi nanyi ki lo kuwətogiba'ti, kadi rai nya ki Luwə ndigi ə ingəi nya ki un'n ndu'ne kadi n'a n'ra.

37 Toki rɔta'ti, makitu lə Luwə el ene:

«Dokagilo ki goji ngayn'ti, nanyi ngayn el nga,
nje re a re toki rɔta'ti, a ɔr ndo awi'n kete el.

³⁸ Ningə, Luwə ene, de ki njera nya ki dana ta kum'ne'ti, a isi ki dɔ'ne taa ki takul kunme.

Nan re təl gogi me majel'ti ə, rɔ'm a nəl'm si'ə el*».

³⁹ Nan, j'in dann'de'gi'ti ki nje təl gogi ki tado nanyi kɔ el. Nan j'in mbunə nje'gi'ti ki uni me'de, ə in dɔ row kaji'ti kin.

11

Ta dɔ kunme'ti lə kaw'gi Isirayel'gi

¹ Tado kunme kadi Luwə, in gorow k'ingə nya ki de ində me'ne dɔ'ti, taa in nya ki ra adi de tinyi me'ne kati dɔ nya'gi ki rɔta'ti ki oo ki kum'ne el.

² In ki takul kunme lə'de ə, kaw'je'gi ki kete, me Luwə nəl'ə dɔ'de'ti.

³ Ki takul kunme ə, ji gəri'n kadi dɔran ki dɔnangi ki nya'gi ki me'ti, Luwə ra'de ki ta ki ta'ne'ti. Be ə, Luwə ra nya'gi ki j'oo'de, ki takul nya'gi ki j'oo'de el.

⁴ Ki takul kunme ə, Abel adi'n kadikare Luwə. Kadikare li'ə maji utə yan Kanyi. Ki takul kunme lə Abel ə, Luwə ndigi'n kadikare'gi li'ə, ə mannaji li'ə kadi in de ki njera nya ki dana. Toki rɔta'ti Abel oy inbe, nan ki takul kunme li'ə, nya'gi ki ra'de isi eli'je ta biti bone*.

⁵ Ki takul kunme ə Luwə un'n Enɔki ki rɔ'ne'ti ki kanji kadi oy. Lo kadi de ingə goto, tado Luwə un'ə aw si'ə rɔ'ne'ti dɔran'ti nu. Makitu lə Luwə ene: «Kete bay taa kadi Luwə un'ə aw si'ə dɔran'ti, Enɔki nəl Luwə†.»

⁶ De ki a nəl Luwə ki kanji kunme goto. Ningə de ki isi re ndəkba ki rɔ Luwə'ti, kadi gər me'ne'ti maji toki Luwə isi non toki rɔta'ti num, taa isi ugə goji nje'gi ki isi sangi'ə num tɔ.

⁷ Ki takul kunme ə, Nuwe ra'n tokibo kadi aji'n rɔ'ne num, aji'n ginn de'gi ki me kəy'ti lə'ne num. Ra be tado Luwə ndəj'ə dɔ nya'gi'ti ki a rai nya, ki de'gi oyi ki kum'de el bay nan Nuwe un me'ne dɔ ta'ti ki Luwə el'ə. Ki gorow kunme lə Nuwe kin ə, ta ki gangi re'n dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti. Ningə ki takul kunme li'ə ə, Luwə tel'n'ə de'ti ki njera nya ki dana‡.

⁸ Ki takul kunme lə Abiraham ə, loki Luwə bar'a ningə, ndigi ta'a'ti. Abiraham ndigi ta bar'ti lə Luwə ə ində taa osi dɔ row'ti ə aw me be'ti ki gər nja kare el, ki un ndu'ne kadi n'a n'ad'a nya nduwə'ti.

⁹ Ki takul kunme ə, in aw isi'n to mbah dɔnangi'ti ki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'ad'a. Abiraham aw isi ginn *kəyku'ti nan'ti ki *Isaki in ki *Jakobi. Ingi kaa, in nje k'ingə nya nduwə inbe ki kare ki Luwə un'n ndu'ne adi Abiraham kin tɔ§.

¹⁰ Abiraham nginə kadi n'isi me bebo'ti ki ngirə ngan maji, ki Luwə inbe mərta dɔ row ra'a'ti kete bay taa, ində bebo kakin ki darɔ'ne inbe tɔ.

¹¹ Ki takul kunme lə Sara ki in kuji dene tɔ ə, dɔkagilo'ti ki bugə yipi ə binəm mindi kaa, Luwə ad'a tɔgi ad'a oji ngonn, tado tadi el toki Luwə in nje ra nya ki low'ə'ti ə un ndu'ne kadi n'a n'ra.

¹² In be ə, ki takul de ki kare inbe ki bugə yipi adi ndɔ'a nanyi ngayn el dɔnangi'ti inbe kin ə, ginn koji ki banyinan to mee'gi ki dɔran'ti eke nangira ki ta ba'ti ki dum tudə kər'de, tei'ti.

¹³ De'gi pəti ki uni me'de adi Luwə kakin oyi ki kanji kadi ingəi nya maji'gi ki Luwə un'n ndu'ne kadi n'ra n'adi'de kakin. Nan k'in ə, oyi nya'gi ki ndɔ ki a rai nya num, rai rɔnel dɔ'ti ngayn num tɔ. Ningə gəri maji kadi n'in mbah'gi ki nje njiyə ki nja'de taa dɔnangi'ti ne.

¹⁴ Nje bar rɔ'de mbah'gi ki nje nji'ə mbah'gi dɔnangi'ti kin, oji ki taga ar njay kadi isi sangi be ki sow dɔ'de toki rɔta'ti.

* 10:38 10.38 Abakuki 2.3-4 * 11:4 11.4 Lotum 4.3-10 † 11:5 11.5 Lotum 5.24 ‡ 11:7 11.7 Lotum 6.13-22 § 11:9 11.9 8-9; Lotum 12.1-5, 23.4, 35.12,27

15 Məri ta dɔ be'ti ki tei me'ti kin el, tado re mərta dɔ'ti ə, nya ki a ɔgi'de kadi tɔli awi me'ti gogi goto.

16 Toki rɔta'ti, isi sangi be ki sɔw dɔ'de ki maji utə be ki tei me'ti, adi in be ki dɔran'ti. In be ə, rɔ Luwə sɔl'ɔ el kadi bari'ə Luwə lə'de, be ə, ində dɔ bebo madi dana tado lə'de.

17 Ki takul kunme lə Abiraham ə, Luwə ge kadi n'a n'oo nya ki Abiraham a ra, adi dəj'ə kadi adi Isaki nya mosi'ti. Be ə, Abiraham in ndəkba kadi adi ngonn'o ki kareba inbe kin. Nya'gi kin rai nya go kun'ti ki Luwə un'n ndu'ne ad'a kin*.

18 Toki rɔta'ti Luwə el'ə ene:

«In ki takul Isaki ə, a ingə'n ginn koji lə'i ki m'un mindi'm mad'it.»

19 Abiraham el toki Luwə asi gaki kadi a ndəl Isaki lo koy'ti. In be ə, Luwə təl ki ngonn'o ad'a, to nya ki Isaki oy ə ndəl lo koy'ti be.

20 Ki takul kunme ə, Isaki njangi'n dɔ Jakobi'ti in ki Esuwa ɔjido ji kisi'de ki lo ti'ti.

21 Ki takul kunme ə, Jakobi, loki in ndəkba kadi oy, njangi dɔ ngann'gi lə Jisepi kare kare pəti. Ində tɔgi'ne dɔ kagi tɔsi'ti lə'ne, ɔsi'n məkəsi'ne nanga non Luwə'ti.

22 Ki takul kunme ə, loki Jisepi in ndəkba kadi oy, elta te'ti ki ngann Isirayel'gi a tei dɔnangi Ejipiti'ti kɔ. Ningə adi ngann Isirayel'gi ndu'gi ki ɔjido singə ninn'ne‡.

23 Kitakul kunme lə njekoji Moji ə, iyəi'ə nanyi mutə go ndɔ koj'o'ti. Njekoj'o'gi oyi kadi ngonn kakin kurə ngayn. Be ə, bɔli el kadi mbəti ra go ndukun'ti lə ngar.

24 Ki takul kunme lə Moji ə, loki tɔgi gangi nga ningə, mbəti kadi de'gi gəri'ə to ngonn koji Parawon ki dene.

25 Moji oo maji ngayn ta kum'ne'ti kadi n'ingə kon nan'ti ki de'gi lə Luwə, utə kadi n'isi me maji'ti dann majel ki ra'ti, tado ngonn dɔkagilo ki nden be.

26 Moji oo kadi de'gi kidi'ə to Kirisiti be, in nya ki nda'a to'ti ngayn utə nya maji'gi ki Ejipiti'ti, tado ur kum'ne dɔ nyakugə goji'gi'ti ki a ingə me ndɔ'gi'ti ki a re.

27 Ki takul kunme ə, Moji ɔti'n me be ki Ejipiti kɔ, ki kanji kadi bɔl wongi lə ngar. Ningə kum'ə in kete dɔ row'ti li'ə to nya ki oo Luwə ki dum k'oo ki kum kin, ki kum'ne be.

28 Ki takul kunme kadi Luwə ə, Moji ində'n ndɔ ki a bari'ə nan Paki, ə adi Isirayel'gi siyəi mosi takəy'gi'ti lə'de, kadi malayka ki nje tuji ngann dər'gi ki Ejipiti'ti, tuji ngann dər'gi lə Isirayel'gi el.

29 Ki takul kunme lə Isirayel'gi ə, gangi Babo Kasi to dɔnangi ki tuti kurum be. Ningə, loki de'gi ki Ejipiti nanyi kadi n'rai to Isirayel'gi be ningə, mann ba kakin, tuw dɔ'de penəm.

30 Ki takul kunme lə Isirayel'gi ə, loki njiyəi gugi dɔ ndogɔ bər ki dɔ bebo Jeriko'ti ndɔ siri ningə, ndogɔ bər kakin budi nanga mur mur.

31 Ki takul kunme ə, Rahabi ki in kaya dene ingə koy ki nje kɔsi ta Luwə el, tado uwə nje kində manji be'gi ki rɔ'ne'ti maji.

32 Ningə ngɔsine m'aw ki ndoo kadi m'el nya ki rangi dɔ'ti el nga. M'asi kadi m'el m'aw'n ki kete bay nan dɔkagilo asi'm el kadi m'el ta'gi ki ɔjido Jedyon, Baraki, Samson, Jepite, Dabidi, Samiyel ki de'gi njekeltakita Luwə'ti.

33 Ki takul k'un ki de'gi kin uni me'de adi Luwə ə, təti rɔ ginn de'gi ki rangi'gi, gangi ta ki dana ge, ingəi nya'gi ki Luwə un'n ndu'ne adi de'gi, taa tɔli bɔl'gi nje tɔgi goto'gi'ti num tɔ.

34 Tɔli por'gi ki kon'de əti bɔl adi oyi bəm bəm num, tei ta koy'ti lə kiyəɔ ki de'gi gei tɔli'de num tɔ. Taa me tɔgi goto'gi'ti lə'de ki ngayn, ingəi tɔgi ki aldo maji. Dɔkagilo rɔ'gi'ti, tɔli gon rɔ'gi ki əti bɔl, adi indəi ngodi nja nje rɔ'gi'ti ki mbah.

35 Ki takul kunme ki dene'gi madi uni me'de adi Luwə kin ə, ingəi de'gi lə'de ki oyi ə ndəli.

* 11:17 11.17 Lotum 22.1-14 † 11:18 11.18 Lotum 21.12 ‡ 11:22 11.22 Lotum 50.24-25; Tekitaga 13.19

Ningə nje ki nan'gi mbeti taa k'ilə taa, adi de'gi adi'de kon biti te'n koy dɔ'de'ti. Rai be kadi ingəi te lo koy'ti ki dɔboy'ti ki maji utə in ki tanan'ti ne kin.

³⁶ Nje ki madi'gi təli nyakogi'gi, tindəi'de ki ndəy'gi. Dɔi nje ki nungi ki kulə gindi, ə buki'de kəy dangay'ti.

³⁷ Tiləi'de ki gaji mbal'gi təli'de ge, tujəi'de gangi'de dana joo ge, təli'de ki kiyəro ge. Nje ki nan'gi uləi lo ta gəngi gəngi, ningə ku kɔ'de'gi in ngirə binyə'gi eke ngirə bati'gi. Nya'gi pəti nal'de. Adi'de kon ngayn num, taa rai'de majel ki əti bol num tɔ.

³⁸ De'gi kakin in de'gi ki maji ngayn, nan k'in ə de'gi ki dɔnangi'ti ne oyi'de to de'gi ki nda'de goto be. Adi toi to de'gi ki rɔ tuwə'de be lə'de be adi njiyəi ki diləlo'gi'ti ki dɔ mbal'gi'ti, awi ki bolo mbal'gi'ti ki bolo be'gi'ti.

³⁹ Ingi pəti Luwə mannajı lə'de maji ki takul kunme lə'de, nan k'in ə, ingəi nya'gi ki Luwə un'n ndu'ne adi'de kin el bay.

⁴⁰ Toki rɔta'ti, Luwə ində dɔ nya madi dana ki maji utə tado lə'je. In be ə, lo kadi Luwə təl'de ki kasi nan berere'ti ki kanji j'in kete goto.

12

Kuwətɔgiba me ngodi'ti

¹ J'ingi kaa, toki nje mannajı dɔ kunme'ti lə'je gugi gidi'je gugi kakin ə, adi jı mbeti nya'gi pəti ki a ɔgi'je kaw kete. Kibo utə adi jı mbeti majel ki isi bindi'je bindi bindi kin. Adi j'anyi nan ngodi ki kuwətɔgiba me nan k'oo ngodi'ti ki to non'je'ti kin.

² Adi j'uri kum'je dɔ Jeju'ti, ki in nje kində ginn kunme lə'je, taa in njera'a kadi asi nan berere tɔ kin. Ndigi kadi oy dɔ kagidəsi'ti ki kanji kadi gon rɔsol ki ko koy'gi ki be kin ki a rei. Toki rɔta'ti, oo rɔnel ki a ingə kete. Be ə, ngɔsine kin isi dɔjikol Luwə'ti ki isi dɔ kumbər ngar'ti lə'ne.

³ Oyo, adi me'se olo dɔ Jeju'ti, ki de'gi ki njeramajel'gi adi'ə kon ki əti bol, nan oo to nya ki kare. Jeju ra be kadi inyəi rɔ'se adi me tuji'gi taai tɔgi'se el.

⁴ Me rɔ'ti lə'se ki isi rɔi ki majel ki ra, uwəi tɔgi'se ba me rɔ'ti biti te koy dɔ'se'ti el bay.

⁵ Me'se oyi dɔ ta kɔji'ti ki Luwə adi'se ki to me makitu'gi'ti ki ar njay, to to ta kɔji ki baw ngonn adi ngonn'o ki ene:

«Ngonn'm, ononyi kadi kidi kində kɔji ki Luwə isi indəi ɔji, Ningə, loki kɔl sə'i ə, adi ɔr tɔgi el.

⁶ De ki Luwə ndig'ə, a ɔj'ɔ nya'gi ki ra majel ad'a oo ki kində kɔji, Ningə de'gi pəti ki Luwə gəri'de to ngann'ne'gi, Ində'de ki ndəy tɔ*.»

⁷ In kadi kum'se te dɔ nyara'gi'ti ki majel ki isi rai, ə isi ingəi kon. Luwə ra'se to ngann'ne'gi be. Tado in nya ki gorow'ə'ti kadi baw ngonn ɔji Ngonn'ne nya'gi ki majel ki isi ra.

⁸ Luwə isi ində ngann'ne'gi pəti ɔji'de, re ində'se ɔji'se el ningə, tɔji kadi in ngann'a'gi ki rɔta'ti el, nan in ngann lə'de ki rangi yo.

⁹ Adi me'je olo dɔ baw'je'gi kigo darɔ'ti ki dɔnangi'ti ne, ki indəi'je ɔji'je, ə j'isi təli rɔ'je go ta'gi'ti lə'de tado kində ki indəi'je ɔji'je. Be ə, maji kadi jı təli rɔ'je go Baw'je ki dɔran'ti ki utə baw'je'gi ki dɔnangi'ti bay, kadi j'ingəi kaji.

¹⁰ Baw'je'gi indəi'je ɔji'je tado ngonn dɔkagilo ki ndikiri ba par, kigo koo'ti ki oyi maji takum'de'ti. Nan Luwə ində'je ɔji'je tado maji lə'je ki rɔta'ti. Ge kadi jı təli de'gi ki ari njay to in be tɔ.

¹¹ Toki rɔta'ti, tanan'ti ne, kində kɔji a adi'de rɔnel el, a re ki metuji yo. Nan me ndɔ'gi ki rangi'ti, nje'gi ki nje təl rɔ'de go'ti, a təli de'gi ki njera nya ki dana num, de'gi ki nje kisi ki lapiya num tɔ.

* 12:6 12.6 Tər ta'gi 3.11-12

¹² In be ə, maji kadi mbəti kadi in de'gi ki nje togi goto'gi, ə kadi təli de'gi ki nje togi'gi.

¹³ Maji kadi uni gorow ki ra njururu, kadi nje mote'gi tɔi dɔ row'ti el, nan kadi ingəi lapiya.

Kisikidɔtaa ki maji lə njekunme

¹⁴ Maji kadi indəi togi dɔ rɔ'se'ti kadi sii ki lapiya ki de'gi pəti. Ningə kadi kisikidɔtaa lə'se in me nya ra'ti ki ar njay. Re njiyəi me nya ra'ti ki ar njay el ə, de madi ki a oo Luwə goto.

¹⁵ Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, kadi de madi dann'se'ti tur gidi'ne adi memaji lə Luwə kin el. Kadi de madi kare dann'se'ti təl to to kagi ki ati ki mann'a majel, ki a togi ningə, a tuji de'gi ngayn ki mann'ne ki majel kin be el.

¹⁶ Kadi de madi kare dann'se'ti in njera kaya el. Taa kadi de madi kare dann'se'ti in nje kidi nya'gi ki kər kində ta dangi tado Luwə el. Ononyi'se kadi rai to Esuwa ki, un k'in ngonndər lə'ne ndogi'n nyakuso ki nja kare par kin el.

¹⁷ In gəri bəti ndo'gi'ti ki rangi go nya'ti ki ra kin, ge kadi n'ingə njangi dɔ ji baw'ne'ti, nan lowə goto. Esuwa sangi row ki mann non ki kum'ne'ti kadi n'aw ki baw'ne kadi yəti kɔjitarə lə'ne, nan lowə goto.

¹⁸ In rei ndəkba kadi nya madi'ti ki de asi kodi, to mbal Sinay ki tingə to to por ki on bilim bilim, eke kilndi ki ndul kururu, eke lo ki ndul, eke nəl ki ulə ki togi'ne,

¹⁹ eke ndu tow, eke ndu ta madi, el. Loki Isirayel'gi oyi dɔ ndu kin ningə, dəji kadi n'oyi ta ki rangi kare dɔ mad'a'ti gogi el nga.

²⁰ Toki rɔta'ti, togi Isirayel'gi asi kadi rai go ndukun'ti ki Luwə adi'de ene: «De ki ra ra, de eke da, ki ɔdi mbal ə, a tiləi'ə ki gaji mbal toli'ə†,» kin el.

²¹ Nya ki oyi əti bol ngayn adi Moji ene: «Bol ra'm ngayn adi m'dadi‡.»

²² Nan ingi rei ə, rei ndəkba ki rɔ mbal Siyon'ti, taa ki rɔ bebo'ti lə Luwə ki nje kisi kumngayira ba. In Jerujalem ki dɔran'ti, loki malayka'gi dər banyi banyi isi rai ronel'ti.

²³ Rei ndəkba ki lo kawnan'ti lə nje'gi ki toi to ngann'gi ki ngatogi'gi lə Luwə, ki tɔ'de in ki ndangi me dɔran'ti. Rei ndəkba ki rɔ Luwə'ti ki njegangita dɔ de'gi'ti pəti. Taa rei ki rɔ de'gi'ti ki njera nya ki dana ki ndəki kete ki oyi, ki təli asi nan berere toki Luwə be.

²⁴ Rei ndəkba ki rɔ Jeju'ti ki buki mosi'ne kadi təl'n'je ki k'ar njay'ti. In nje ki ra mbunə de'gi'ti ki Luwə tado kunmindi ki sigi ki Luwə uləm adi'je. Ningə mos'o ki buki kakin elta ki togi'ne utə yan Abel.

²⁵ Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, Ononyi'se kadi mbəti k'oo dɔ ta lə nje kel'se ta! Isirayel'gi ki dəkagilo'ti ki kete, mbeti k'oo dɔ ta lə Moji ki nje k'el'de ta dɔnangi'ti ne, kində kɔji nal'de el. Ningə j'ingi, Luwə ki isi me dɔran'ti nu ə isi el'je ta. Re ji təli gidi'je ta ta'ti li'ə ə, kindəkɔji a ɔdi'je kodi ki rɔta'ti!

²⁶ Luwə ki dəkagilo'ti ki kete ndu'ə yəki dɔnangi kakin ə, un ndu'ne dəkagilo'ti ki bone bay ene: «Nja kare bay m'a yəki dɔnangi bay, nan k'in ə, a in dɔnangi par el, dɔran kaa m'a yək'ə tɔ§.»

²⁷ Kur ta ki ene: «Nja kare bay» kin toji kadi nya'gi ki Luwə ində'de kin a tuji'de pəti kɔ kadi gotoi. Ningə nya'gi ki dum tuji par ə a nanyi.

²⁸ Ningə j'ingi, konbe ki j'ingəi in konbe ki de ki a asi tuwə'je me'ti goto, ə adi ji rai oyo Luwə, ə ji rai kulə kunme lə'je j'adi'ə kigo row'ti ki nəl'ə, ki toji ki kulə dɔ'a'ti ki bol.

²⁹ Toki rɔta'ti, Luwə lə'je in por ki nje row nya'gi raki.

13

Kulə dingəm me nan'ti ki dangi dangi

¹ Maji kadi nanyi ki lo ndigi nan'ti ki yo ge ki ne ge to ngannkon nan'gi be.

² Adi me'se oy dɔ kuwə mbah'gi ki rɔ'se'ti el. Tado nje ki madi'gi, lo kuwə mbah'gi'ti kin ə, uwəi malayka'gi ki rɔ'de'ti kanji kadi gəri go*.

³ Adi me'se olo dɔ de'gi'ti ki toi kəy dangay'ti, to nya ki inbe'gi kaa, in dangay'gi nan'ti se'de be tɔ. Adi me'se olo dɔ nje'gi'ti ki de'gi adi'de kon, to nya ki inbe'gi ə darɔ'se si ingə kon be tɔ.

⁴ Maji kadi taa nan ingə koji ki k'ilə dɔ'ti rɔ de'gi pəti. Ningə kadi nje taa nan'gi, dingəm ki dene ngəmi rɔ'de tado lə nan. Tado Luwə a gangi ta dɔ njera kaya'gi'ti ki njekuwə marum'gi.

⁵ Me kisikidɔtaa'ti lə'se, ononyi'se kadi rai ta nar ki aldɔ maji. Rai ronel dɔ nya'ti ki awi ji'se'ti. Tado Luwə inbe, ene:

«Jagi, m'a m'inyə'i kɔ el ratata†.»

⁶ In be ə, j'a j'asi kadi j'eli ta ki me ki tinyi kati j'ene:

«Burəbe in njera sə'm,

nya ki a ra'm bol goto,

nya ki de a ra sə'm goto‡!»

⁷ Adi me'se olo dɔ nje kɔr non'se'gi'ti ki eli'se ta lə Luwə kete. Nanyi ki lo mərta dɔ ji kisi'de ki dɔ'de ta'a'ti biti koy'de'ti, ə ndaji kunme lə'de.

⁸ Jeju Kirisiti isi non be tor'ne'ti ba, kete nu bone ki lo ti, biti ki non'ti.

⁹ Ononyi'se kadi nyando'gi ki mbah ki dangi dangi ədi'se adi tɔi dɔ row'ti ki maji. Nya ki a maji, in kunme kadi maji lə Luwə ə ulə dingəm me'se'ti um in ndukun'gi ki ɔjidɔ nyakusɔ, ki a ulə dingəm me'se'ti el kin el. Tado ndukun'gi kin, nje'gi ki isi njiyəi go'ti, nya ki ra se'de maji me'ti non goto.

¹⁰ J'awi ki ringiri lo kadikare lə'je non. Njekujənyamosi kadikare'gi ki ra rai kulə me *Kəyku'ti lə Luwə, awi ki tɔgi kadi sɔi nya ki in ki k'ilə dɔ ringiri'ti lə'je kin el.

¹¹ Toki rɔta'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, re ki mosi da'gi lo'ti ki ar njay njay njay utə ndəgə'gi, kadi adi kadikare k'inyə go majel lə de'gi kɔ. Nan darɔ ninn da'gi in ki k'ilə por dɔ'ti gidi be'ti.

¹² Be ə, Jeju kaa, oyi gidi bebo Jerujalem'ti, kadi ar de'gi njay dɔ majel'ti lə'de ki mosi'ne§.

¹³ Adi j'awi j'ingəi'ə gidi be'ti, ə adi ji ndigi kidi'gi lə de'gi to in be.

¹⁴ Tado dɔnangi'ti ne j'awi ki be lə'je ki kadi j'isi'ti ratata el. Be ə, j'isi sangi kadi j'ingəi in ki a re lo ti'ti.

¹⁵ Ki row lə Jeju Kirisiti, adi j'uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki dɔkagilo'gi pəti, to nya mosi be, adi in kadikare pa'gi ki tei ta'je'ti, ə gəri'ə kadi in Burəbe.

¹⁶ Adi me'se olo dɔ ra nya'gi ki maji'ti taa taa, ə maji kadi kanyi nya maji'gi lə'se ki madi'se'gi tɔ. Tado kadikare'gi ki be kin ə, maji takum Luwə'ti.

¹⁷ Maji kadi təli rɔ'se go nje kɔr non'se'gi'ti, ə uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə'de. Sii indəi kum'de go'se'ti ki dɔkagilo'gi pəti, tado Luwə a dəji'de kadi ɔji'ə go k'ində ki isi indəi kum'de go'se'ti kin kad'a oo. Be ə, re təli rɔ'se go'de'ti ningə, a rai kulə lə'de ki ronel. Re in be el ə, a rai kulə lə'de ki barta, adi nya ki a ra sese maji me'ti non goto.

¹⁸ Elita ki Luwə tado lə'je. Ji gər ar njay kadi me'je uwə'je ki ta dɔ nya madi'ti el. Toki rɔta'ti, ndigi lə'je in kadi panjiyə'je'gi maji ki dɔkagilo'gi pəti.

¹⁹ M'dəji'se ki ngarme'm ba pəti kadi elita ki Luwə ki kadi m'təl m're dann'se'ti gogi kalangi ba.

* 13:2 13.2 Lotum 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 13.5 Ndukun ki nja joo 31.6, 8; Jojuwe 1.5 ‡ 13:6 13.6 Pa'gi 118.6

§ 13:12 13.12 Jan 19.17, 20

Kuwə ji nan

²⁰ Luwə ki nje kadi lapiya, adi Jeju Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti ki gorow mosi kunmindı ki a to ratata. Kirisiti ki in Burəbe lə'je, in ki in njekul ba'gi'ti kibo.

²¹ Kadi Luwə kakin ra adi asi rai kulə ki maji par par, kadi rai ndigi li'ə. Kadi ində kuləra ki nəl'ə me'je'ti ki takul Jeju Kirisiti. Ningə kadi de'gi piti'ə ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi! *Amen!

²² Ngannkon'm'gi, m'dəji'se kadi tai ta kulə dingəm me nan'ti kin ki kisidəti. Toki rəta'ti, makitu lə'm ki m'ndangi m'ulə'n m'adi'se inbe kaa, ngal ngayn el tə.

²³ M'ge kadi m'el'se madi in gəri toki ngonnkon'je ki me kunme'ti Timote te kəy dangay'ti*. Re re kalangi ingəm ə, m'a m'aw si'ə nan'ti kadi m'oo'se.

²⁴ Rai lapiya njekərnon'se'gi ki *Njekawnan'gi pəti. Njekawnan'gi ki dənangi Itali'ti kaa uwəi ji'se tə.

²⁵ Kadi memaji lə Luwə in sese nan'ti pəti.

Makitu ki Jaki ndangi

Ta ki do makitu'ti ki Jaki ndangi

Makitu kin in ki kulə'n sow do «ginn kaw ki doḡi gidə in joo pəti ki sananyinan doṅangi'ti» (1.1) adi in njekawnan pəti ki in de'gi lə Luwə ki sii to mbah be doṅangi'ti. Njendanga adi gosi ra'a, ki takoji'gi kadi uwəi toḡi'de ba me panjiyə'ti lə njekunme dann de'gi'ti ki njeramajel ki nje kadi kon de'gi. Makitu kin elta do kisikidoṭaa ki ndo kare kare lə de, ke toki bann ə de a uwə'n toḡi'ne ba me nyanan'gi'ti to nyakingə be, ndoo be, k'oo go ndonn lo kelta'ti, kibo ngayn, in ta lə kunme ningə rakul'ə'gi.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1. Kunme ə tər 1.2-8. Ndo ə nyakingə 1.9-11. Nan k'oo ə nyanan 1.12-18. K'oo do ta ə ra go'ti 1.19-27. Ndəji nan do kərkom nan'ti 2.1-13. Kunme ə ra kul'ə 2.14-26. K'oo go ndonn lo kelta'ti 3. Njekunme ə nya'gi ki doṅangi'ti 4.1-5.6. Mbərkində'gi ki dangi dangi 5.7-20.

Kuwə ji nan

¹ M'in Jaki, ki njekuləbər lə Luwə ki lə Burəbe Jeju Kirisiti, m'ndangi makitu kin madi ginn kaw lə *Isirayel ki doḡi gidə in joo pəti*, ki sananyinan me doṅangi'ti ki ta'a ba, m'uwə ji'se.

Kuwətoḡiba me nyanan'gi'ti

² Ngannkon'm'gi, loki nya'gi ki dangi dangi tei do'se'ti ningə, maji kadi oy to nya ronel kibo.

³ Tado inbe'gi gəri bəti, loki kunme kadi Luwə lə'se, utə toḡi nyanan'gi kin ningə, a te ki kuwətoḡiba.

⁴ Ningə maji kadi kuwətoḡiba lə'se, toṭta'ne maji, kadi in de'gi ki kasinan berere, kadi nya ki majel ilə bal ro'se'ti el, taa kadi nya kare kaa du'se el to.

⁵ Re de kare dann'se'ti, tər duw'ə ningə, kadi dəji Luwə, ningə a ad'a. Tado Luwə in nje kadi de'gi pəti nya kare ki non, ki menda, ki kanji ndər mbi'de.

⁶ Ningə kadi de'ə kin dəji ki tadi el, nan ki kunme ta. Tado de ki nje tadi, to to pulum mann, ki nəl un'ə, isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge be.

⁷ Kadi de ki be kin gər me'ne'ti, toki a ingə nya madi kare ro Luwə'ti el.

⁸ Tado in nje me joo, gər row nya ra'ne el.

Njendoo ki njenyakingə

⁹ Maji kadi in ngonkon'm ki njekunme ki in njendoo, in ra ronel do kun'ti ki Luwə un do'i ki taa.

¹⁰ Be to ə, kadi in njekunme ki in njenyakingə, in ra ronel do sol'ti ki Luwə sol do'i to. Tado njenyakingə a jərɔ to puti kam be.

¹¹ Loki kadi ɔsi ki toḡi'ne ningə, kam ndolo, put'ə jərɔ adi maji li'ə goto, be to ə njenyakingə a goto'n, ta nya'gi'ti li'ə ki isi ra†.

Nyanan'gi

¹² Nje ronel in de ki uwə toḡi'ne ba me nyanan'ti. Tado loki dum do nya'gi pəti ningə, a ingə jəgi kaji ki Luwə un ndu'ne adi de'gi ki ndigi'ə.

¹³ Loki nyanan te do de'ti ningə, kadi ene: «In Luwə ə nan'm el, tado majel asi nan Luwə el, ta Luwə inbe a nan de el to.»

* **1:1 1.1** Ginn kaw lə Isirayel ki doḡi gidə in joo, in njekunme'de kadi Jeju Kirisiti pəti ki sii lo'gi'ti ki dangi dangi.

† **1:11 1.11** Tekitaga 40.6-7

14 Toki nyanan te dɔ de'ti ningə, in kumnda li'ə inbe ə əd'ə, ɔr'ɔ aw si'ə me'ti.

15 Nga ningə kumnda in səm toki dene in'n səm be ə oji majel, nga ningə loki majel togi gangi ə te koy.

16 Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, kadi ədi rɔ'se ki ta'gi ki ngom, el.

17 Nya kadi ki maji ki kadikare ki asinan berere, in rɔ Luwə'ti ki njera kunji'gi ki dɔran'ti. Luwə mbəl rɔ'ne el, taa kumndil'ə a yəti rɔ'ne el, toki kum ndil a yəti'n rɔ'ne kigo kadi be el tɔ.

18 In kigo me ndigi li'ə inbe, ə oji'n'je koji ki sigi ki ta ki rɔta'ti. Oji'je koji ki sigi kadi j'in nyakində'gi ki dɔkete dann nyakində'gi'ti li'ə.

K'oo dɔ ta ə ra go'ti

19 Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, kadi oyi ta ki m'a m'el'se kam maji: kadi de ində kalangi oo dɔ ta, nan kadi elta kalangi el, taa ra wongi kalangi el tɔ.

20 Tado wongi lə de a ra nya ki dana non Luwə'ti el.

21 Ginn nya kin ə, kadi mbəti nyara'gi ki to njen, ki kulə ra'gi ki majel ki aldo maji, ki re kigo mendul. Ningə taai ta lə Luwə ki duw me'se'ti, ki dɔ ki sol lom, tado in ta ki asi kaji'se.

22 Ta lə Luwə kin kadi oyi mbi'se'ti par el, nan kadi oyi ə təli rɔ'se go'ti taa. Loki sii ta k'oo dɔ'ti to k'oo par ningə, in kədi ə sii ədi rɔ'se inbe'gi.

23 Tado re de oo dɔ ta, ə ra go'ti el ningə, to to de ki gon ta kum'ne me kɔtirongi'ti be.

24 Loki gon rɔ'ne ə ɔti aw ningə, tanan'ti non par ə me'ə oy dɔ rɔ'a'ti ki kete oo.

25 Nan de ki ndər ginn ndukun lə Luwə ki asinan berere, ki ta'gi lə'je, taa isi uwə rɔ'ne ba me'ti um ra rɔnel dɔ k'oo dɔ'a'ti par, adi me'ə oy dɔ'ti el, nan ra go'ti, de'ə kin a ingə majikur me kulə'ti pəti ki a ra.

26 Loki de madi oo rɔ'ne to nje kun go Luwə, nan asi kuwə ndonn'ne ginn togi'ne'ti el ningə, isi ədi rɔ'ne to kədi, kun go Luwə li'ə in nya ki kareba.

27 M'el'se kadi in gəri toki kun go Luwə ki ar njay ki ki rɔta'ti ki Luwə ki Baw'je ndigi, in k'oo go ngann hal'gi ki njengawko'y'gi me kon'gi'ti, ki isi te dɔ'de'ti, ki k'osi rɔ ngərəngi kadi nya'gi'ti ki to njen ki dɔnangi'ti ne.

2

Kər de dana in majel

1 Ngannkon'm'gi, ingi ki uni me'se adi Burəbe Jeju Kirisiti ki toji in li'ə, maji kadi kər kum nan goto dann'se'ti, tado in nya ki uwə nan ki kunme el.

2 To kin ə bone, de ki njenyakingə kare, ulə ku ki ndolo maji rɔ'ne'ti, ki ningə ki ra ki ɔr ji'ne'ti, re ur lo kawnan'ti lə'se. Ningə de ki njendoo, ki ulə ngisi ku rɔ'ne'ti, re ur me'ti tɔ.

3 Loki iləi kum'se oyi njekulə ku ki ndolo ningə, buki'ə'ti ə eli'ə eyina: «Re, isi nanga lo ki maji'ti kin». Ningə eli njendoo eyina: «Ra ki taa non» eke «Isi nja'm'ti nanga ne be.»

4 Toki isi rai be ningə, ke oyi kadi in k'ɔr ə isi ɔri kum nan dann'se'ti, ə isi təli nje gangi ta dɔ de'gi'ti ki kɔjitara'gi lə'se ki majel el wa?

5 Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, uri mbi'se oyi ta kin: Ke oyi kadi Luwə mbəti njendoo'gi ki dɔnangi'ti ne kadi təli njenyakingə kigo k'un ki uni me'de adi Jeju Kirisiti, el wa? Mbəti'de kadi ingəi Konbe ki Luwə un ndu'ne adi de'gi ki ndigi'ə.

6 Ningə ingi isi kidi'de. Ke njenyakingə'gi kakin ə isi adi'se kon el wa? Taa isi ai sese non nje gangita'gi'ti tɔ el wa?

7 In inbe'gi kin ə isi elita ki mal dɔ tɔ'ti ki maji ki Luwə ində dɔ'se'ti el wa?

8 Toki rɔta'ti, re tɔlita ndukun lə Luwə ki utə ndəgə'gi ki ndangi me Makitu'ti ene: «A in ndigi de mad'i to rɔ'i inbe be ningə, rai gorow'ə'ti.»

⁹ Nan re rai kigo kɔr kum nan dann nan'ti ningə, in majel ə isi rai, ndukun lə Luwə uwə'se ki ta to nje kaldɔ ta'gi.

¹⁰ Tado re de təl rɔ'ne go ndukun'gi'ti lə Luwə pəti, nan aldo ndukun ki kare ningə, təl nje kaldɔ ndukun'gi pəti.

¹¹ Tado nje k'el k'ene: «A uwə marum el,» kakin ə el ene: «A təl de el tɔ.» Ə re uwə marum el, nan təl de ningə in təl nje kaldɔ ndukun*.

¹² Ginn'ə kin ə, kadi ta kel'se'gi, ki nya ra'se'gi, toji kadi in de'gi ki maji kadi gangi ta do'se'ti ki ndukun ki nje taa k'ilə taa.

¹³ Tado de ki nje k'oo kumtondoo lə de'gi el, Luwə a oo kumtondoo li'ə ndo gangi ta'ti el tɔ. Ningə k'oo kumtondoo in nya ki uti do takigangi.

Kunme kadi Luwə ki kanji ra kul'ə in ki koy

¹⁴ Ngannkon'm'gi, loki de madi ene n'in n'aw ki kunme, ningə toji kunme kadi Luwə lə'ne, ki kuləra'a, el, ke maj'a in ri wa? Maj'a goto. Kunme kadi Luwə ki be kin asi kaj'a el.

¹⁵ To kin ə bone, ngonkon ki dingəm eke ki dene awi ki rɔ'de kare, taa asi kingə nyakuso'de ki ndo'gi pəti el tɔ.

¹⁶ Ningə de madi dann'se'ti el'de ene: «Ai ki maj'a, kadi rɔ'se tingə rututu, ə soi nya me'se ndann.» Ki kanji kadi adi'de nya ki kadi ra se'de, ke maj'a in ri wa?

¹⁷ Kunme kadi Luwə kaa to be tɔ, re toji rɔ'ne me kulə ki ra'ti el ningə, in nya ki koy.

¹⁸ De madi ene: «In aw ki kunme kadi Luwə, m'in m'aw ki kulə'gi ki ra. M'a m'el'ə m'ene: Maji kadi oji'm kunme kadi Luwə lə'i ki kanji kulə'gi ki ra adi'm m'oo, ə m'in m'a m'oj'i kunme kadi Luwə lə'm ki kulə'gi ki m'ra m'adi oo.»

¹⁹ Un me'i toki Luwə in kareba el wa? In nya ki maji, ningə kadi gər toki ndil'gi ki majel kaa uni me'de be tɔ. Bol ra'de adi dadi non'a'ti.

²⁰ In de ki do'i goto, in ndigi kadi gər ke in tado ri ə kunme ki kulə goto a ra nya kare el wa?

²¹ Ke oo kaw'je *Abiraham, Luwə təl'ə de'ti ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi, tado ndigi kadi n'təl ngon'ne *Isaki non ringiri'ti lə Luwə, n'ad'a kadikare'ti el wa?

²² Oo, kunme kadi Luwə li'ə ai nan'ti ki kulə ra'a'gi. Kulə ra'a'gi tolita kunme kadi Luwə li'ə adi asi nan berere.

²³ In be ə təl'n ta ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Abiraham un me'ne adi Luwə, loki Luwə oo kunme li'ə ningə tudə to de ki dana.» Adi bar'a madi'ne†.

²⁴ Oyi maji nga, toki Luwə təl'ə de ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi, um in ki takul kunme li'ə par kareba el.

²⁵ Adi me'se, olo do Rahabi'ti ki in kaya dene. Uwə njekawkita'gi lə Isirayel rɔ'ne'ti, ningə ra se'de adi tei uni row ki rangi anyinan awi. In tado kuləra'a kin ə Luwə təl'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti‡.

²⁶ Be ə, toki j'oo'n kadi daro ki kon goto'ti in ki koy kakin ə, kunme kadi Luwə ki kulə ra'a'gi gotoi kaa in ki koy tɔ.

3

Kadi njendo de'gi nya oy go ndonn'de

¹ Ngannkon'm'gi, kadi njendo de'gi nya in ngayn dann'se'ti el, tado in gəri kadi Luwə a gangi ta ki ngan ngayn do'je'ti, j'in njendo de'gi nya, utə ndəgi de'gi.

² J'in pəti ji rai majel ki gorow'gi ki dangi dangi. Re de madi ra majel me ta kel'ne'ti el biti ningə, in de ki asi nan berere, asi kuwə rɔ'ne ba pəti ginn togi'ne'ti.

* 2:11 2.11 Tekitaga 20.13, 14; Ndukun ki nja joo 5.17, 18 † 2:23 2.23 Lotum 15.6; Ejay 41.8 ‡ 2:25 2.25 Jojuwe 2.1-21

³ Re j'uləi jam ta sində'gi'ti kadi teli rə'de go ndigi'ti lə'je ningə, j'awi ki tōgi do rə'de'ti ba pəti tō.

⁴ Oyi tokibo'gi, re in tokibo ki bo to ri kaa, ə nəl kibo əs'ə ki tōgi'ne to ri kaa, ki ngonn ngaw'a ki nden ki bari'ə tole inbe kin ə njekuwə ngaw tokibo, a awi'n ki tokibo lo'ti ki me'ə ndigi kaw'ti si'ə.

⁵ In be ə, ndonn de kaa to be tō. In ngonn rə ki nden ba, nan oji rə'ne kadi asi ra nya'gi ki əti bol. Toki oy kadi ngonn por ki nden be par asi kadi on ku kibo.

⁶ In be tō ə, ndonn de kaa to to por be, in lo kisi lə majel dann ngann rə'je'gi'ti, isi təl darə'je ba pəti nya ki to njen'ti, isi ində por ndə kisikidətaa'ti lə de, por kin in lo por'ti ki nje kon biti ki non'ti.

⁷ De asi kuwə ginn da'gi ki dangi dangi pəti ki me mu'ti, ki ginn yəl'gi, ki ginn da'gi ki nje kagi nanga, ki ginn da'gi ki sii me ba'ti, ginn tōgi'ne'ti.

⁸ Nan ndonn'je, de kare ki asi kuwə ginn tōgi'ne'ti goto, in nya ki nje tuji loki dum kuwə nanga ginn tōgi'ti. Kəngi ki nje təl de rosi ndonn'je betete.

⁹ Ki ndonn'je ə j'isi j'uləi tōji də Burəbe'ti ki Baw'je, ningə ki ndonn'je ki kare inbe kakin ə j'isi ji manni de'gi ki Luwə ində'de adi taainan si'ə tō*.

¹⁰ Ta'je ki kare inbe kin ə j'isi j'uləi tōji də Luwə'ti, ningə ta'je ki kare inbe kakin ə isi mann de'gi tō. Ngannkon'm'gi, maji kadi rai be el.

¹¹ Ke mann ki nəl ingi ki mann ki ati a tei nan'ti ta bolo'ti ki kare wa? Jagi a tei ta bolo'ti ki kare el.

¹² Ngannkon'm'gi, ke oyi kadi kagi mati asi kadi andi sinyə eke mbaykote asi kadi andi mati wa? Re in be el ningə, in be tō ə ta bolo ki mann ki ati isi te'ti, mann ki nəl asi kadi a te'ti el nga.

Kumkədi ki dənangi'ti ki kumkədi ki dərən'ti

¹³ Nan dann'se'ti ə in nje kumkədi ki nje nyagər wa? De'ə kin kadi tōji kulə ra'ne me panjiyə'ti ki maji, ki də ki səl ləm ki kumkədi.

¹⁴ Nan kin ə re, ni ki ati kangi ki jangi in me'se'ti ningə, oji rə'se kare el, ta kadi elita ki ngom əsi ta, ta ki rəta'ti el tō.

¹⁵ Ko kumkədi ki be kin, in kumkədi ki dənangi'ti ne, in kumkədi lə de, in lə Su, um in kumkədi ki in rə Luwə'ti el.

¹⁶ Tado loki ni ki jangi in'ti ningə, nyara ki gorow'ə'ti el, ki ko nya ra'gi ki majel pəti in'ti non tō.

¹⁷ Nan ki ojidə kumkədi ki in rə Luwə'ti, dəkete, in kumkədi ki ar njay, taa in kumkədi tōgi el, in kumkədi ki səl ləm, in kumkədi kulə noji nan'ti, in kumkədi ki rosi ki k'oo kumtondoo, isi te ki kandi ki maji maji, gangi nan goto rə'a'ti, taa kədikum nan ka goto rə'a'ti tō.

¹⁸ De'gi ki nje sangi row kisimaji, isi duwi ko nya me kisi maji'ti, ningə kandi lə'de ki a ujəi in nyara ki dana.

4

Ndigi nya'gi ki dənangi in kəsi ta Luwə

¹ Nga ingi, rənan'gi, ki kolnan'gi ki toi dann'se'ti tei ra wa? Loki tei səm'ti, in me nyənn'gi'ti lə darə'se ki toi me rə'se'ti, ə isi rəi nan.

² Sii rai kumnda nya'gi, nan asi kadi ingəi el, ningə isi təli de'gi, isi ndingəi nya, nan lo kadi ingəi goto, lo kin'ti, təli nje kolnan ki nje rənan. In kəyi nya, ə ingəi el, tado in gəri kəy Luwə el.

³ Ə re kəyi nya Luwə kaa, adi'se el, tado nya kəy lə'se in nya kəy ki majel, isi kəyi nya Luwə kadi re ingəi ningə, in tindəi sananyi kə də k'oo majiro'ti lə darə.

* 3:9 3.9 Lotum 1.26-27

⁴ In njekuwə marum! Gəri kadi ndigi nya'gi ki dɔnangi'ti in ban lə Luwə el wa? Re de madi isi uwə madi ki nya'gi ki dɔnangi'ti ningə, isi ra rɔ'ne njeban'ti lə Luwə.

⁵ Oyi kadi ta lə Luwə ki ndangi me Makitu'ti in kare ki ndangi wa? Makitu lə Luwə el ene: «Jangi ra Luwə ngayn dɔ Ndil'ti ki ində me'je'ti.»

⁶ Nan memaji ki adi'je, in nya kibo ngayn utə nya'gi pəti. Tado makitu lə Luwə el ene: «Luwə tanrɔ de'gi ki nje kun dɔ'de taa, ə adi memaji lə'ne de'gi ki nje sɔl dɔ'de*.»

⁷ In be ə, kadi sɔli dɔ'se ginn tɔgi'ti lə Luwə, tanyi rɔ Su, ə a anyi kɔ sanyi rɔ'se'ti.

⁸ Rei ndəkba rɔ Luwə'ti, ə Luwə a re ndəkba rɔ'se'ti tɔ. In njeramajel'gi, togi ji'se adi ar njay; in nje me joo, ɔri majel me'se'ti kɔ.

⁹ Maji kadi in gəri toki in nje kumtondoo, uwəi ndoo rɔ'se ə nonyi ki mann kum'se; kadi kɔ'gi lə'se təl non, kadi rɔnel lə'se təl ndoo ki kuwə.

¹⁰ Maji kadi sɔli dɔ'se non Luwə'ti ə Luwə a un dɔ'se taa.

Kadi de gangi ta dɔ ngonkon'ne'ti el

¹¹ Ngannkon'm'gi, maji kadi elita ki majel dɔnan'ti el, de ki isi elta ki majel dɔ ngonkon'ne'ti, eke isi gangi ta dɔ'a'ti ningə, in ndukun lə Luwə ə isi elta ki majel dɔ'ti num, isi gangi ta dɔ'ti num. Ningə re isi gangi ta dɔ ndukun'ti lə Luwə ə, in nje təl rɔ'i go ndukun'ti el, nan in njegangita dɔ'ti yo.

¹² Ji gər toki Luwə ki kar'ne ba par ə in nje kadi ndukun ki njegangita. In ki kar'ne ba ə aw ki tɔgi kadi aji'n de num tuji'n de num tɔ. Nga in, in nan kadi in gangi ta dɔ ngonkon'i'ti wa?

Nje k'aw ki kojitara

¹³ Ki oji dɔ'se nga, ingi ki nje k'el k'ene: «Bone eke lo ti ə j'a j'awi me bebo'ti ki be, j'a ji ra bal kare sɔm'ti, j'a ji ra gati, j'ingəi'n nar.»

¹⁴ Eli be, nga in de'gi ki gəri nya kare ki a ra nya me ndɔ ki lo ti'ti dɔ kisikidɔtaa'ti lə'se el tɔ. Toi to kunjɔ mann ki su luy luy adi oo'ə, ningə njaba par ə goto kin be†.

¹⁵ Ta ki re a eli ə to kin: «Tokɔ re Luwə ndigi, ə j'isi ki dɔ'je ta ə, j'a ji ra nya ki yo, j'a ji ra nya ki ne.»

¹⁶ Nan ngɔsine, isi oji rɔ'se me kojitara'ti lə'se ki dɔ'se. Kɔji rɔ ki be kin in kɔji rɔ ki majel.

¹⁷ Re de gər row ra maji bəti, nan ra el ningə, in majel ki ra.

5

Kon ki a re dɔ nje nyakingə'gi'ti

¹ Ingi ki in njenyakingə! ki oji dɔ'se nga ningə, maji kadi nonyi ə ndingəi rɔ'se ki ndu'se ki boi, tado kon'gi ki a rei dɔ'se'ti.

² Nyakingə'gi lə'se ndumi kɔ, yon'gi onyi ku'gi lə'se.

³ Ɔr'gi ki nar'gi lə'se nonyi niki, ningə non'de a mannaji ɔsi'n'se ta. A on darɔ'se to por be. In mbonyi nyakingə'gi ki dɔnan'ti dɔnan'ti, dɔkagilo ki j'in'ti, ki in dɔkagilo ki dɔboy'ti.

⁴ De'gi ki nje ra kulə me ndɔɔ'ti lə'se, ɔgi'de nyakugə goji lə'de, adi nonyi, ndu non'de aw bitɔ osi mbi Burəbe'ti lə njero'gi.

⁵ Kisi'se dɔnangi'ti ne, sii me k'oo maji rɔ'ti, sɔi ge anyinan ge me maji'ti. Boi, mbol'se to to da'gi ki uli'de adi a nginəi ndɔ tɔl'de be.

⁶ De'gi ki rai nya madi el, gangi ta dɔ'de'ti, tɔli'de, ə tanyi'se rɔ el.

Koreme nginə'n re Burəbe

* 4:6 4.6 Tər ta'gi 3.34 † 4:14 4.14 13-14; Tər ta'gi 27.1

⁷ Ngannkon'm'gi, maji kadi orei me'se biti, kadi Burəbe re'n. Oyi nje ndoo, a nginə kandi nya ki maji ngayn ki a te donangi'ti, ki koreme do'ti ngan. A ore me'ne biti kadi ndi binə ədi, ndi ki doboy'ti ədi, bay ta kadi ujə ko lə'ne.

⁸ Be tə ə, ingi kaa, kadi orei me'se, uwəi tōgi'se ba, tado Burəbe in ndəkba.

⁹ Ngannkon'm'gi, barita donan'ti el, kadi Luwə gangi'n ta do'se'ti el. Oyi njegangita ra takəy'ti.

¹⁰ Ngannkon'gi, maji kadi oyi go nja njekeltakita Luwə'ti ki kete nu ki elita me tə Burəbe'ti to nyandaji lə'se, ki ojido kon ki koreme.

¹¹ J'elita do njekuwə tōgi'de ba me kon'gi'ti j'ene in nje ronel. Kadi me'se olo do kuwətōgiba'ti lə Jobi dann kon'gi'ti pəti ki te do'a'ti. Oyi kadi go'ti gogi Luwə ad'a ingə maji, tado Luwə in nje memaji ki ngayn, ki nje k'oo kumtondo*.

¹² Ngannkon'm'gi nya kibo ngayn, ki kadi gəri ə to kin: maji kadi iwi rə'se el, ke in ki ndi, ke in gōji ki kusə, ke in kiw rə madi ki rangi. Re in oyo ə eyina oyo, re in jagi ə eyina jagi tə par, kadi osi me takigangi'ti lə Luwə el.

¹³ Re, de madi dann'se'ti, ingə kon wa? Kadi non do Luwə'ti. Eke re rə'a nəl'ə wa? Kadi osi pa ulə'n toji do Luwə'ti.

¹⁴ Re, de madi dann'se'ti, rə'a to'ə ə, kadi bar ngatōgi lə Njekawnan kadi elita ki Luwə tado li'ə ki oyi'ə ki hu me tə Burəbe'ti.

¹⁵ Kelta ki Luwə ki kunme a aji de ki nje rə to, Burəbe a un'ə taa, ningə re ra majel kaa, Luwə a inyə go majel'gi li'ə kə.

¹⁶ Be ə, kadi tōri ndu'se do majel'gi'ti lə'se ki rə nan'ti. Ningə elita ki Luwə tado lə nan, kadi ingəi lapiya do rōto'gi'ti lə'se. Kelta ki Luwə lə de ki dana, tōg'ə in ngayn.

¹⁷ Oy Eli in de tə j'in be tə, nan elta ki Luwə ki rə tinyi'ne kadi ndi ədi el, ningə ndi ədi donangi'ti el bal mutə ki nanyi mehen tə.

¹⁸ Ə, təl elta ki Luwə gogi toki sigi, ə Luwə adi ndi təl ədi donangi'ti, adi donangi te ki kandi nya'gi†.

Doboy ta

¹⁹ Ngannkon'm'gi, toki re de madi dann'se'ti ndəm gorow ki rəta'ti, ur mu, ə de madi ki rangi or'ə təl re si'ə do row'ti ki dana gogi ningə,

²⁰ kadi gəri toki de ki təl ki njeramajel do row'ti ki ndəm re si'ə go row'ti ki dana kin, a aji njeramajel ta koy'ti, taa Luwə a inyə go majel'gi li'ə ngayn kə.

* 5:11 5.11 Jobi 1.20-22, 2.10, 42.10-17 † 5:18 5.18 1 Ngar'gi 17.1, 18.1, 18.42-45

Makitu ki dəkete ki Piyər ndangi

Ta ki dō makitu'ti ki dəkete ki Piyər ndangi

Makitu kin in ki ndangi kadi njekunme'gi ki sii dow lo'gi'ti ki manga lə Aji ki Du. Ginn ndangi makitu kin in kadi ulə dingəm me'de'ti dann kindəkumndoo'ti ki kadi nan kon tado kunme. Koy, kində taa lo koy'ti ki təl Jeju Kirisiti, in ə in ngirə ki ngan ki rai dō'ti kadi uwəi tōgi'de ba me kunme'ti ki kindəmedōti. Toki in njekujənyamosi kadikare'gi lə Ngar ə in ginn de'gi ki ari njay, maji kadi tinyəi nan ki Njekaji'de ki ndogi'de ki gati ki ngayn. Maji kadi uwəi tōgi'de ba me panjiyə'ti lə njekunme. Loki Burəbe a re ningə a ugə goji'de.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-2. Ta ki ojidō kindəmedōti, kunme ə ndiginan 1.3-12. Bar nan kadi kisikidōtaa in ki ar njay 1.13-2.10. Hal lə njekunme, kibo ngayn in ki isi'n dann kon'ti 2.11-4.19. Ra kulə ki maji dann njekawnan'ti 5.1-11. Kuwə ji nan 5.12-14.

Kuwə ji nan

¹ M'in Piyər ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti, m'ndangi makitu kin madi'se in nje ki Luwə mbəti'se, ki sananyinan, adi sii to mbah'gi dōnangi'gi'ti ki Pon, ki Galasi, ki Kapadosi, ki Aji, ki Bitini.

² Luwə ki Baw mbəti'se kete, kigo kōjitara'ti li'ə, kadi in de'gi lə'ne ki takul Ndil'ə, kadi təli rō'se go Jeju Kirisiti'ti, ə kadi mos'o togi'se adi ari njay*. Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə to mbar mbar ki dō'se'ti.

Ra oyo Luwə tado kaji ki te ki dō'a ki takul Jeju Kirisiti

³ Tōji in ki dō Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, tado memaji li'ə ki ngayn ki oji'n'je k'oji ki sigi, ki gorow k'ində Jeju Kirisiti taa dann nje koy'gi'ti. Lo kin'ti, j'awi ki nya kindəmedōti ki to biti ki non'ti,

⁴ tado j'awi ki nya maji'gi ki Luwə ngəm dōran'ti tado lə'je. In nya ki a ndum el num, a uwə yoro el num, taa ndolo'ə a goto el num tō.

⁵ Nya'gi kin Luwə ngəm'de dōran'ti tado lə'se, ingi ki tōg'ō isi ngəm'se ki takul kunme tado kaji, adi in kaji ki in ndəkba kadi dō'a a te ndō ki dōboy'ti.

⁶ Re dōkagilo'ti ki bone, kadi nyanan'gi ki dangi dangi adi mekon isi ra'se dōkagilo'ti nden be mindi kaa, in kin ə isi adi'se rōnel.

⁷ Lōr ki in nya ki a tuji kaa, nanyi'ə me por'ti kadi oyi'ə ke inbe dōrō'a wa. Be tō ə, nyanan'gi kakin isi nanyi kunme kadi Luwə lə'se ki gat'a utə lōr, kadi oyi ke in ki rōta'ti inbe wa. Re in ki rōta'ti ningə, a ingəi piti, ki tōbar, ki kōsikurə loki Jeju Kirisiti a te busi.

⁸ Jeju ki oyi'ə ki kum'se el, nan in ndigi'ə, oyi'ə el bay, nan uni me'se adi'ə. Ningə isi rai rōnel, adi in rōnel kibo ngayn, ki dum kelta'a.

⁹ Tado ingəi nya ki uni me'se adi tado'a, adi in kaji rō'se.

¹⁰ Ki ojidō kaji kin, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ndəri ginn'ə, taa dəji ta dō'ti ngayn tō. Adi in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti dō kadikare'ti ki Luwə ində dō'a dana kete adi'se.

¹¹ De'gi ki *njekeltakita Luwə'ti sangi kadi n'gəri ke dōkagilo ki ra, ə nya'gi ki bann ə a rai nya dōkagilo'ə'ti ki Ndil Kirisiti oji'de wa? Tado Ndil Kirisiti ki me'de'ti tōji'de

* 1:2 1.2 Tekitaga 24.3-8; Lebitiki 16.14-15

dokagilo kin kete, loki elta do kon'gi'ti ki Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə a ingə ki toji ki a re go kon'ti†.

¹² Luwə adi njekeltakita'a'ti gəri toki, mbər ki n'ində ta'de'ti kin in tado maji lə'de inbe'gi el, nan in tado maji lə'se ə iləimbər kin. Ngosine nje kiləmbər Poyta ki maji iləi'se mbər kin ki takul togi lə Ndil Luwə ki Luwə ulə'n adi in dōran'ti re. Mbər kin, malayka'gi ki do'de kaa sangi kadi n'gəri ginn'ə to.

Kindəmedoti ki a ge nyara ki ar njay

¹³ Tado kin ə, kadi adi mərta'gi lə'se isi kum, adi kum'se ar njay kadi ori mbunə nya ki maji ki nya ki majel nan'ti. Kadi kindəmedoti lə'se ba pəti in do kadikare'ti ki Luwə a adi'se, loki Jeju Kirisiti a te bus.

¹⁴ Maji kadi in nje təl rə'se go ta'ti lə Luwə, um uni go nyənn lə daro ki kete ki isi ndor'se, loki sii day do rə'se'ti bay kin el.

¹⁵ Ningə, toki Luwə ki bar'se in nje k'Ar Njay kakin ə, ingi kaa, kadi ari njay me panjiyə'se'gi'ti pəti to.

¹⁶ Tado Makitu lə Luwə el ene: «A in de'gi ki k'ar njay, tado m'in ki k'Ar Njay‡.»

¹⁷ Re me kelta'gi'ti lə'se ki Luwə, isi bari'ə Baw'se, in ki in Luwə ki njegangita do de'ti ki ra kigo kulə ra'a'ti um, or kum'de dana el ningə, maji kadi nya ra'se in kigo bol Luwə'ti, dokagilo'ti ki sii to mbah'gi dōnangi'ti ne kin.

¹⁸ Ningə in gəri maji toki in ki nar eke lər ki in nya'gi ki a tuji kin, ə Luwə ugə'n do'se me nyara'gi'ti ki majel, ki kaw'se'gi inyəi adi'se kin el.

¹⁹ Nan in ki mosi Kirisiti ki gat'a dum ndogi, ə Luwə ugə'n do'se. Kirisiti ki to to ngonn bati ki nya madi ra'a el, ta nya ki majel od'ə el to.

²⁰ Luwə mbət'ə, ində do'a dana kete non kulə ngirə dōnangi'ti nu tado kadikare kin, ningə te ki do'a dokagilo'ti ki doboy'ti, tado maji lə'se.

²¹ Ingi ki takul Kirisiti ə, uni me'se adi Luwə, ki te si'ə dann nje koy'gi'ti, ə ad'a tobar, kadi kunme, ki kindəmedoti lə'se in ki do Luwə'ti.

Njiyə to ngann'gi lə Luwə me ndiginan'ti

²² Toki ari rə'se njay, ki gorow təlro go ta'ti ki rəta'ti, kadi in ndigi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti, ki kanji kədikum nan, maji kadi in ndiginan dann'se'ti, ki yo ki ne, ki me ki k'ar njay.

²³ Koji ki oji'se sigi, in ki tarow lə baw'se'gi ki njekoy'gi kin el, nan in ki takul nya duw ki a oy el, ki takul ta lə Luwə ki isi kumngayira biti ki non'ti.

²⁴ Tado Makitu lə Luwə el ene:

«De'gi pəti toi to mbi mu be,
ningə maji'de pəti, to to puti kam be to:
Mu tuti, put'ə joro,

²⁵ Nan ta lə Burəbe to lo to'ne'ti biti ki non'ti§.» Ta kin in Poyta ki maji ki iləi'se mbər'ə.

2

Mbal koy el ki de'gi ki k'ar njay

¹ Maji kadi mbəti nyara'gi ki majel pəti, ki ta'gi ki ngom, ki kədikumnan, ki jangi, ki kel nan ta ndil nan'ti.

² Adi bo ta lə Luwə ra'se, toki bo mba a ra'n ngann'gi ki kasi kin be. Ta lə Luwə to to mba ki doro'a ki a ra'se adi togi, ə tei kaji'ti.

³ Toki makitu lə Luwə el'n: «Nanyi Burəbe ki rə'se adi oyi maj'a ki ngayn*.»

† 1:11 1.11 Pa'gi 22; Ejay 53; Luk 24.25-26 ‡ 1:16 1.16 Lebitiki 19.2 § 1:25 1.25 Ejay 40.6-8 * 2:3 2.3 Pa'gi 34.9

⁴ Rei ki rɔ Burəbe'ti ki in mbal ki isi kumngayira, in ki de'gi mbəti'ə to nya ki majel, nan Luwə mbət'ə tado gat'a in ngayn ki rɔ'a'ti.

⁵ Ingi kaa, in mbal'gi ki sii kumngayira. Kadi ɔsi rɔ'se ki nan'ti kadi in təli *Kəy lə Luwə kigo ndil'ti, kadi in kuti njekujənyamosi tado kujənyamosi kadikare kigo ndil'ti ki nəl Luwə ki takul Jeju Kirisiti.

⁶ Tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Oyi m'mbəti mbal ki gat'a in ngayn, m'ində bebo Siyon'ti. In mbal ki dɔkum lo'ti. De ki un me'ne ad'a ə nya ki rɔsɔl a te dɔ'a'ti el†.»

⁷ Mbal kin in mbal ki gat'a in ngayn rɔ'se'ti ingi ki uni me'se adi'ə. Nan ki rɔ de'gi'ti ki uni me'de adi'ə el, in mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə, ki təl mbal ki dɔkum kəy'ti. In mbal ki nje tugə de jigi'ti ki nje kadi de ɔsi‡.

⁸ Tugəi'ə jigi'ti ɔsi tado mbeti kunme'de kadi ta ki rɔta'ti. Ningə in nya ki maji kadi a re dɔ'de'ti be§.

⁹ Nan ingi, in ginn de'gi ki mbəti'se, in njekujənyamosi'gi lə Ngar, in ginn de'gi ki k'ar njay, in de'gi ki Luwə ində'se dɔji'ne kadi iləimbər kulə'gi ki əti bol ki ra. In ki bar'se lo ki ndul'ti te sese lo ki kunji'ti lə'ne ki ar njay*.

¹⁰ Ingi ki kete in de'gi lə Luwə el, nan ngəsine in de'gi li'ə, ingi ki kete ingəi k'oo kumtondoo lə Luwə el, nan ngəsine ingəi k'oo kumtondoo li'ə†.

Kisi njekunme dann de'gi'ti ki gəri Luwə el

¹¹ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, toki in mbah'gi ki sii dɔnangi'ti to be lə'se el, m'ulə dingəm me'se'ti kadi mbəti nyənn nyara lə darɔ ki to rɔ'se'ti, isi rɔ ki rɔ'se ki me'ti.

¹² Maji kadi awi ki hal ki maji dann de'gi'ti ki uni me'de el, kadi re isi təti ta dɔ'se'ti to njeramajel'gi be mindi kaa, oyi kulə ra'se'gi ki maji ningə uləi tɔji dɔ Luwə'ti ndo'ti ki a re.

¹³ Tado lə Luwə, maji kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə de'gi pəti ki sii dɔ konbe'ti, adi in ngar kibo ki isi dɔ konbe'ti pəti,

¹⁴ ki nje konbe'gi ki ginn'ə'ti, ki ində'de kadi indəi njera nya'gi ki majel ɔji'de, ə ɔsikurə njera nya'gi ki maji.

¹⁵ Tado in ndigi lə Luwə kadi rai nya ki maji uti ta ta ki kel ki dɔ day'ti lə de'gi ki mbo.

¹⁶ Kadi kulə ra'se in kuləra de'gi ki taa k'ilə taa, ningə kadi taa k'ilə taa lə'se təl nya kuti dɔ majel el, nan kadi kulə ra'se in kuləra njekulə'gi lə Luwə.

¹⁷ Kadi ɔsikurə de'gi pəti, ndigi ngannkon'se'gi ki njekunme, awi ki bol Luwə, ɔsikurə ngar.

Bər'gi ki njekunme

¹⁸ In njekuləbər'gi, kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə be'se'gi ki bol ki rɔta'ti. Kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə nje ki hal'de maji ki sɔl ləm ləm par el, nan kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə nje ki hal'de ngan tɔ.

¹⁹ Tado in nya ki maji kadi, ki takul bol Luwə, de dɔɔ me'ne ngan me kon'gi'ti ki isi ingə ki kanji kadi ra nya madi ki dana el.

²⁰ Loki indəi'se k'ində nyara ki majel, ə dɔi me'se ngan, eke tɔbar ri ə to'ti non wa? Nan kin ə re in nyara ki maji ki isi rai ə re ki kon dɔ'se'ti, ə dɔi me'se ngan me'ti ningə, in nya ki maji ki non Luwə'ti.

²¹ In tado nya kin ə Luwə bari'n'se, tado Kirisiti inbe ki dɔ'ne kaa ingə kon tado lə'se. Ningə inyə nyakɔji kin adi'se kadi to uni dɔ nja'a.

²² Kirisiti ki ra majel el, taa ta ki ngom te ta'a'ti nja kare el tɔ.

† 2:6 2.6 Ejay 34.9 ‡ 2:7 2.7 Pa'gi 118.22 § 2:8 2.8 Ejay 8.14 * 2:9 2.9 Tekitaga 19.5-6; Ejay 43.20-21; Ndukun ki nja joo 4.20, 7.6. † 2:10 2.10 Oje 1.6,9, 2.1,23,25

²³ Loki de'gi taji'ə, təl taji'de gogi el; loki de'gi adi'ə kon, təl tan'de rə el. Nan inyə rə'ne ji Luwə'ti ki njegangita ki dana.

²⁴ Kirisiti ki əy majel'gi lə'je darə'ne'ti də kagidəsi'ti kadi j'oyi də majel'ti ə j'isi ki də'je taa tado nyara ki dana. In ki takul ndunə do'gi li'ə ə ingəi lapiya.

²⁵ Tado kete toi to bati'gi ki ndəmi row be‡, nan ngəsine, in təli ki rə njekul'se'ti ki njengəm rə'se gogi.

3

Ta ki əjido dene'gi ki ngaw'de'gi me kəy'ti

¹ Be tə ə, in dene'gi, maji kadi uləi də'se ginn təgi'ti lə ngaw'se'gi, kadi re nje ki nan'gi dann'de'ti mbeti kunme kadi ta lə Luwə kaa, ingəi'de adi Luwə ki takul panjiyə'se, ki kanji kadi eli'de ta.

² Tado isi oyi nya rə'se'gi ki to ar njay ki buki ki isi buki'de'ti.

³ Maji kadi mandı ki rə lə'se in ki gidi rə'ti taga ne el. Adi in də ki kuwə ki ndəji ta, ki ningə'gi ki rə ki ər, ki ku'gi ki gati'de in ngayn.

⁴ Maji kadi mandı ki rə lə'se in ki ngarme'ti kəy, ki in mandı ki a tuji el ki hal ki sol ləm ləm, ki kisimaji ki in nya ki gat'a in ngayn non Luwə'ti.

⁵ In be ə, dene'gi ki k'ar njay ki kete nu, ki indəi me'de də Luwə'ti rai mandı, uləi də'de ginn təgi'ti lə ngaw'de'gi.

⁶ J'oo dene kare to Sara ki təl rə'ne go ta'ti lə *Abiraham adi bar'a be'ne. Ngəsine in təli ngann'a'gi, toki re rai nyara ki maji, ki kanji kadi nya madi kare ində'se bol'ti.

⁷ Be ə, in ngaw dene'gi kaa maji kadi sii ki ne'se'gi, indəi kum'se go'de'ti maji, tado in de'gi ki təgi'de goto. Əsi kurə'de tado a ingəi kadikare kisikidətaa lə Luwə nan'ti sese. Rai be kadi nya madi kare əgi'se tarow kelta ki Luwə el.

Row ndiginan lə ngannkon'nan'gi

⁸ Ta təltə'a, maji kadi ingi pəti, mərta lə'se in kare, taa kadi ta on me'se tado lə nan, kadi in ndiginan to ngannkon'nan'gi, kadi in nje k'oo kumtondoo lə nan, ki nje sol də'de.

⁹ Maji kadi ugəi bəngi majel ki majel el, ta bəngi nya taji ki nya taji el tə. Maji kadi in nje njangi də yo taa, tado in kin ə in nya ki Luwə bar'se tado'a. Luwə bar'se kadi ingəi njangi də ki un mindi'ne kadi n'adi'se.

¹⁰ Ningə nya ki Makitu lə Luwə el ə to kin:

«De ki ndigi kadi n'isi ki də'ne taa maji,
ə n'oo maji ndə'ne'gi ki dənangi'ti ne ə,
maji kadi ngəm ndonn'ne də kelta'ti ki majel,
ə ngəm ta'ne də kelta ngom'ti tə.

¹¹ Kadi əsi rə'ne ngərəngi kadi majel'ti ə rə nya ki maji, kadi sangi kisimaji ə uwə rə'ne ba me'ti.

¹² Tado kum Burəbe in də de'gi'ti ki dana, taa mbi'ə to tagira kadi oo'n də ta ki isi eli si'ə tə, nan isi əsi ta njera nya ki majel*.»

Kuwətəgiba me kon'ti

¹³ Nan ə a rə'se majel, loki tingəi bil me ramaji'ti wa?

¹⁴ Re de'gi adi'se kon tado nyara ki dana ki rai ningə, in nje rənel, ə kadi boli'de el, taa kadi mərta lə'se aw ki yo ge ne ge el.

¹⁵ Nan kadi əsikurə Kirisiti ki in Burəbe me'se'ti. Kadi in ndəkba ki dəkagilo'gi pəti kadi de ki rə ki dəji'se ginn kindəmedəti lə'se ə eli'ə.

16 Ningə kadi eli'de ki mindi ki söl ləm, ki bukinan'ti. Kadi awi ki mekuwə me to Kirisiti'ti ki ta ki ar njay, kadi re isi tətə ta dō'se'ti to njeramajel'gi be ka, nje kelta ki majel dō nya ra'ti ki maji ki isi rai kin, rō'de söl'de.

17 Re in kin ə in ndigi lə Luwə ningə, k'ingə kon tado nyara ki maji in soti utə nyara ki majel.

Jeju Kirisiti ingə kon tado de'gi pəti

18 Tado Kirisiti inbe ingə kon nja kareba ki non'ti tado majel'gi lə de'gi. In ki in de ki dana, nan ingə kon tado lə njera nya ki dana el, kadi re se'de rō Luwə'ti. Təli'ə me darə'a'ti, nan Ndil Luwə təl tōs'ə ndəl adi isi ki dō'ne taa.

19 In ki tōgi Ndil kakin ə awi'n biti ilə'n mbər Poyta ki maji ndil de'gi ki sii dangay'ti koo.

20 Adi in ndil de'gi ki ndəki kete tanyi rō Luwə, ləki isi'n se'de dō'ti dəkagilo'ti ki Nuwe isi ra'n tokibo. Me tokibo'ə'ti kin, kər de'gi nden ba, adi de'gi jijoo par ə awi'ti ə aji ki takul mann ki un'de ki taa†.

21 Mann kin əjido batəm ki isi aji'se ngə sine. In tado k'or yoro'gi ki rō de'ti kə el, nan in k'un rō kadi Luwə ki me kuwə ki ta ar njay. Aji'se ki takul kində Jeju Kirisiti taa lo koy'ti.

22 Ində taa lo koy'ti aw dərən'ti, isi dəjikəl Luwə'ti, onbe dō malayka'gi, ki konbe'gi, ki tōgi'gi.

4

Gangi nan ki majel

1 Toki Kirisiti ingə kon me darə'ne'ti, ingi kaa kadi awi ki mərta kin me'se'ti to nya kati lə'se. Tado de ki ingə kon me darə'ne'ti in de ki goto me majel'ti ki ra nga.

2 Goto me'ti kadi ndəgi ndə'gi ki nanyi non'a'ti, kisikidətaə li'ə in kigo ndigi'ti lə Luwə um ki ndigi'ti lə darə el.

3 Adi asi be, dəkagilo ngayn sii ta nya ra'ti ki majel to de'gi ki gəri Luwə el be. Rai majel me kaya'ti, me nyənn'ti lə darə, me gon yiwi ki kanyi'ti, me kusə nya kədi'ti ki me kanyi nya kədi'ti, ki me yo ki ra'ti ki in nyara el.

4 Nje kunme'de kadi Luwə el, oyi kadi in nya ki go'ti el kadi mbəti buki rō'de me nya ra'ti ki majel ki aldə lo kin se'de, ə isi taji'se.

5 Nan a ərri ginn nya ra'de ki majel non Luwə'ti ki in ndəkba kadi a gangi ta dō nje kisi ki dō'de taa ki nje koy'gi ba pəti.

6 In tado kin ə nje koy'gi kaa iləi'de mbər Poyta ki maji lə Luwə kadi go ta ki gangi'ti ki Luwə gangi dō'de'ti to de'gi pəti, kadi sii ki dō'de taa ki takul Ndil toki Luwə inbe isi'n ki dō'ne taa be.

Maji kadi njekawnan'gi sii kumngayira

7 Dəboy nya'gi pəti in ndəkba, ə kadi sii ki kumkədi ki kum ki ar njay kadi elita ki Luwə.

8 Ningə kete non nya'gi'ti pəti, kadi in ndiginan ndigi ki tingəbil dann'se'ti yo ki ne. Tado ndiginan uti dō bulə majel'gi*.

9 Maji kadi uwəi nan ki rō nan'ti me kəy'ti lə nan ki yo ki ne, ki kanji barta.

10 Toki Luwə adi'n de ki ra dann'se'ti kadikare, maji kadi nan nan kaa un kadikare ki Luwə ad'a ra'n kulə tado maji lə ndəgə'gi, to de'gi ki njengəm nya ki maji, adi in njengəm kadikare'gi ki dangi dangi lə Luwə.

11 Re de isi elta ningə, kadi elta ki ta Luwə'ti, re de isi ra kuləbər ningə, kadi ra ki tōgi ki Luwə ad'a, kadi Luwə ingə təbar me nya'gi'ti pəti ki takul Jeju Kirisiti ki təbar ki tōgi in li'ə ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi. *Amen.

† 3:20 3.20 Lotum 6.1-7.24 * 4:8 4.8 Tər ta'gi 10.12; Jak 5.20

¹² Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, re nyanan ki ngan ngayn te do'se'ti kaa, kadi eti'se bol adi oy to nya ki mbah el.

¹³ Nan kadi rai ronel yo tado kon ki ingə Kirisiti, ə isi ingəi si'ə, kadi to in me ronel'ti kibo ngayn, ndo'ti ki a re me tobar'ti lə'ne.

¹⁴ Re de'gi taji'se tado lə Kirisiti ningə, in nje ronel, tado Ndil tobar, ki in Ndil Luwə isi do'se'ti.

¹⁵ Maji kadi de madi dann'se'ti ingə kon ki be kin el, adi in kon tol de, eke kon bogi, eke kon nyara ki majel, eke kon k'ində ro ta'ti lə de'gi.

¹⁶ Nan re ingə kon tado k'in ki in njekunme ningə, kadi ro'a sol'o el, kadi ulə toji do Luwə'ti to kulə tado to Kirisiti ki bar do'a'ti.

¹⁷ Tado in dokagilo kadi ta ki gangi ulə ngirə'ne, ningə a ulə ngirə do de'gi'ti lə Luwə. Nga kin ə re a ulə ngirə'ne do'je'ti ningə, de'gi ki nje mbəti təl ro'de go Poyta'ti ki maji lə Luwə kam doboy'de a to bann wa?

¹⁸ Makitu lə Luwə ene: «Re ngan ki de ki dana ngayn bay taa kadi ingə kaji, ningə de ki nje mendul ki njeramajel, ke yan'a a to bann wa†?»

¹⁹ Be ə, kadi nje ki isi ingəi kon kigo ndigi'ti lə Luwə, inyəi ro'de ji Nje kində nya'gi'ti, ki in nje ra nya ki low'ə'ti ə nanyinan ki memaji ki ra'ti.

5

Kulə lə njekornon njekawnan'gi

¹ Ki ngosine kin, m'ulə dingəm me ngatogi'gi'ti ki sii dann'se'ti. M'in ki m'in ngatogi madi'de, ki m'oo lo kon'gi ki ingə Kirisiti ki kum'm, m'in, m'a m'in lo tobar'ti ki do'a a te to.

² Kadi uli njekawnan'gi to bati'gi ki Luwə ulə'de ji'se'ti. Kadi uli'de kigo kində do'ti el, nan kigo me ndigi'ti toki Luwə ndigi'n. Uli'de tado k'ingə'n nar el, nan kadi in ki kadi ro ki tingəbil.

³ Kadi rai ngar do nje'gi'ti ki Luwə ulə'de ginn ji'se'ti kin el, nan kadi in nyandaji tado lə'de yo taa.

⁴ Ningə loki Njekul bati'gi kibo a ində lo te bus ningə, a ingəi jogi tobar ki ndolo'ə a goto el.

⁵ Be to ə, in ngann'gi, maji kadi uləi do'se ginn togi'ti lə ngatogi'gi. Ningə ingi pəti, kadi do sol to dann'se'ti ki ro nan'ti. Tado makitu lə Luwə el ene: «Luwə tanro de'gi ki nje kun do'de taa, ə adi memaji lə'ne de'gi ki nje sol do'de*.»

⁶ Maji kadi soli do'se ginn togi ji Luwə'ti ki nje togi, kadi to un do'se taa dokagilo'ə'ti ki oji.

⁷ Ori mərta'gi lə'se buki do Luwə'ti, tado in ə isi ində kum'ne go'se'ti.

⁸ Maji kadi sii do nja'se'ti ki kum ki k'ar njay, tado njeban lə'se, Su a njiyə ki lo lo, non to bol ki a sangi de kadi to n'ruwə be.

⁹ Rai do nja'se'ti ngan me kunme'ti lə'se, tanyi'ə ro. Tado gəri bəti, ngannkon'se'gi ki njekunme'gi pəti ki donangi'ti, isi ingəi ko kon ki isi ingəi kin to.

¹⁰ A ingəi kon dokagilo nden be, nan Luwə ki memaji pəti in li'ə, ki bar'se ki me toji'ti lə'ne ki doboy'o goto, ki me to Kirisiti'ti, a təl ində'se maji gogi, a adi ngirə'se ngan, a adi'se togi, taa a adi rai do nja'se'ti ba to.

¹¹ Kadi togi in li'ə ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi. Amen!

Doboy ta ki kuwə ji nan

¹² Ngonn makitu ki m'ndangi m'adi'se kin, njera sə'm kadi m'ndangi in Silben†, ki m'oo'ə to ngonnkon'je ki nje ra nya ki low'ə'ti. M'ndangi m'adi'se kadi m'ulə'n dingəm me'se'ti, ə m'oji'se m'adi in gəri toki doyinan ki memaji ki rota'ti lə Luwə.

¹³ *Njekawnan'gi ki Babilon'ti, ki in nje ki Luwə mbəti'de, uwəi ji'se, taa ngonn'm Marki‡ kaa uwə ji'se tɔ.

¹⁴ M'dəji'se kadi uwəi ji nan kuwə ji ki toji ndigi lə ngannkon'nan'gi. Ningə kadi kisimaji lə Luwə in sese nan'ti, pəti me tɔ Kirisiti'ti.

Makitu ki nja joo ki Piyər ndangi

Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Piyər ndangi

Makitu kin in ki ndangi kadi njekunme'gi ki njendo de'gi nya ki ngom sangi tuji kunme lə'de ningə ko degə'gi kakin əsi ginn'de kadi njenyi ki rə'de to. Kadi rəi ki nyando ki a tuji'de kin, njendangi makitu ndigi kadi njekunme'gi uwəi təgi'de ba me gər Luwə'ti ki rəta'ti ki Burəbe Jeju Kirisiti; ndoi rə'a'ti ki row lə njemanaji'gi ki oyi'ə nu oyi do ta li'ə nu. Maji kadi oyi toki re lə Jeju Kirisiti ki in kalangi el, in nya ki toji kisidoti ki ndigi lə Luwə. In ndigi kadi de'gi pəti mbəli ji kisikidətaa lə'de me Kirisiti'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-2. Bar ki Kirisiti bar njekunme 1.3-21. Tanro njendo de'gi nya ki ngom 2. Təl Burəbe 3.

Kuwə ji nan

¹ M'in Simon Piyər ki nje ra kuləbər, ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi makitu kin. M'ndangi makitu kin m'ulə'n madi'se in nje'gi, ki gorow nyara ki dana lə Luwə, eke Njekaji'je Kirisiti, ingəi kunme ki maji ngayn to yan'je be.

² Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə to mbar mbar ki do'se'ti, ki gorow gər ki in gəri Luwə in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

Bar ki Luwə bar'je ki mbəti ki mbəti'je

³ Me təgi Luwə'ti kin ə Burəbe adi'n'je nya'gi pəti ki j'awi ndoo'ə tado kisikidətaa lə'je me kində rə nan'ti lə'je si'ə. Toki rəta'ti, ra adi ji gər in ki bar'je kadi j'in nan'ti si'ə do kəsikurə'ti li'ə ki kuləra'a ki maji.

⁴ In be ə, ki takul kəsikurə ki təgi kin, Luwə adi'je kunmindi'gi ki əjido nya'gi ki bo bo ki maji'de in ngayn to. Ningə ləki ingəi nya ki Luwə un'n ndu'ne ə, a aji rə'se me nyənn nya'ti ki nje tuji de'gi ki dənangi'ti ne. Ningə a indəi rə'se nan'ti ki Luwə do ji kis'ə'ti.

⁵ Tado kin ə, uwəi təgi'se ba pəti do kunme'ti lə'se, iləi panjiyə ki maji do'ti, ningə do panjiyə'ti ki maji, iləi gər Luwə ki rəta'ti do'ti.

⁶ Do gər Luwə'ti ki rəta'ti, maji kadi iləi kində do rə'se'ti do'ti, do kində do rə'se'ti, iləi kuwətəgiba do'ti, ningə do kuwətəgiba'ti, iləi nyara kigo lo bol Luwə'ti do'ti.

⁷ Do nyara kigo bol Luwə'ti, maji kadi iləi ra madi ki nan ki ngannkon'gi do'ti, ningə iləi ndiginan do ra madi ki nan ki ngannkon'gi do'ti.

⁸ Re awi ki hal'gi kin me'se'ti ngayn ningə, a adi'se təgi me kulə ki ra'ti. Ə a asi kadi awi ki kete kete me gər Burəbe lə'je Jeju Kirisiti'ti.

⁹ Nan re de madi aw ki hal'gi kin rə'ne'ti el ə, lo kadi a oo lo ar njay goto. Ə a to to de ki njekumto be. Me'ə oyi do'ti kadi Luwə ar rə'a do majel'gi'ti li'ə ki sii me'ə'ti kete ko.

¹⁰ In be ə, ngannkon'gi ki dingəm ki nje ki dene, uləi rə'se ki nan'ti ki təgi'se ba pəti kadi uwəi bar ki Luwə bar'se ki mbəti ki mbəti'se ində'se ta dangi kin ngan. Re rai be ningə, nya ki a ra nya kadi a əsi me majel'ti a goto.

¹¹ Be ə, tarow Konbe ki a to ratata, adi in Konbe lə Burəbe lə'je eke Njekaji'je Jeju Kirisiti a te tati panyi panyi non'se'ti.

¹² Tado kin ə, m'ge kadi m'olo me'se do nya'gi'ti kin ta ta. Toki rəta'ti in gəri'de nga adi in nganyi me ta ki rəta'ti ki taai kin ə binəm.

¹³ Nan m'oo kadi in nya ki gorow'ə'ti kadi m'tosi hangal'se ndəl ki row kolo ki m'nji m'olo me'se do nya'gi'ti kin ki dəkagilo'gi pəti, ki m'nji'n ki do'm taa dənangi'ti ne bay.

¹⁴ M'gər kadi dəkagilo koy'm nanyi ndəkba. Burəbe lə'je Jeju Kirisiti adi'm gər.

¹⁵ M'a m'ində tōgi do rō'm'ti ki row'gi ki dangi dangi kadi re go koy'm'ti kaa, asi kadi oloi me'se do nya'gi'ti kin par par.

Ta lə de'gi ki nje k'oo toji lə Kirisiti

¹⁶ Toki rōta'ti, loki j'adi in gəri ta lə re me tōgi'ti lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, j'ində ngirə'je do su'gi'ti ki kudə ki ngom lə de'gi kam ə j'eli'n'se ta'gi kin el. Nan j'oo ndolo li'ə ki əti bol ki kum'je.

¹⁷ Oyo, Luwə ki Baw'je ad'a kəsikurə num, taa ulə toji do'a'ti num tō, dəkagilo'ti ki ndu Luwə ki nje tōgi kin ene: «In kam in Ngonn'm, njendigi lə'm, ki rō'm nəl'm do'a'ti ngayn.»

¹⁸ Ningə ndu ki in dōran'ti kin, j'inbe j'oo do ndu kin ki mbi'je, loki j'in ki Jeju nan'ti do mbal'ti ki ar njay*.

¹⁹ Bay taa, ji tinyi me'je kati do ta'ti lə Luwə ki te ta de'gi ki njekeltakita'a'ti tō. Maji kadi uri mbi'se go ta'ti kin maji, tado a adi rai nya'gi ki maji. Toki rōta'ti, ta kin to to por lambi ki unji lo ki ndul kururu'ti. Unji ratata ta ginn lo'ti ningə kunji lə Kirisiti a unji ngarme'se'gi toki mee ki taginnlo'ti adi lo unji'n do dənangi'ti kin be.

²⁰ Kete non nya'gi'ti pəti, maji kadi in gəri ta kin ar njay: de madi kare ki asi kadi or me ta ki in ki ndangi me Makitu'ti lə Luwə kin dōrō'ne goto.

²¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki eli, eli kigo ndigi lə'de madi kare ki elta ki ta Luwə'ti kigo me ndigi lə'ne ki sow do'ne goto. Nan in ki takul Ndil Luwə ə de'gi eli ta ki ta Luwə'ti.

2

Njendo de'gi nya ki ngom

¹ Dəkagilo'ti ki kete kaa, nje bar rō'de de'gi ki njekeltakita ki ta Luwə'ti nan ingi el in dann ngann Isirayel'gi'ti non; be tō ə, njendo de'gi nya ki ngom a tei dann'se'ti tō. A rei ki nyando'gi ki ngom dann de'gi'ti ki kanji kadi gəri, kadi a buki'de kō, ningə a mbəti Burəbe ki nje taa'de ilə'de taa ji majel'ti. Lo kin'ti, a ndəri tuji ki a re tanan'ti ne ki do'de'ti.

² De'gi ngayn a uni go'de me kaya'gi'ti lə'de, ningə kulə ra'de a ra adi de'gi a indəi nja'de do nya ki rōta'ti, uwəi nanga.

³ Ningə toki gəi nyakingə ki ngayn, a ədi'se ki ta'gi ki ta'de'ti kadi ingəi nya ji'se'ti. Nan maji kadi gəri toki ta ki gangi ki do'de'ti, Luwə ində do'a nan'ti mayinu nga, taa isi do nja'ne'ti kadi a tuji'de tō.

⁴ Toki rōta'ti, malayka'gi ki nje ra majel, Luwə un kum'ne do majel'gi'ti lə'de el, nan buki'de me bolobe'ti ki dōboy'o goto lo ki diw'ti, dōo'de ki kulə gindi adi toi sii nginəi takigangi.

⁵ Ningə de'gi ki dəkagilo'ti ki dōkete kin kaa, Luwə un kum'ne do majel'gi'ti lə'de kō el tō. Loki adi mann kon lo kibo ngayn re kadi tuji de'gi ki nje me majel'gi kō kin, Nuwe ki nje kiləmbər nya ki rōta'ti num, de'gi ki me kəy'ti li'ə ki in siri kin num par tō ə or'de kō me tuji'ti*.

⁶ Luwə gangi ta koy do de'gi'ti ki Sōdom ki Gōmər, row'de ki por raki kadi de'gi ki in nje bol Luwə el oyi toki in nya ki a ra'de lo ti'ti†.

⁷ Nan Loti ki in de ki dana, Luwə te si'ə me tuji'ti kin kō. Loti ingə kon me ndil'ne'ti oji'n do de'gi ki nje sangi nan kaya'ti, ki kaya'gi ki njera nya ki me'de ndigi‡.

* 1:18 1.18 17-18; Mat 17.1-5; Mrk 9.2-7; Luk 9.28-35 * 2:5 2.5 Lotum 6.1-7.24 † 2:6 2.6 Lotum 19.24 ‡ 2:7 2.7 Lotum 19.1-16

⁸ De'gi ki, in ki in de ki dana isi dann'de'ti, loki oo kulə ra'de'gi ki to kadi rai el ki isi rai, ki ta kel de'gi ki isi eli ə, ki ndo'gi pəti lapiya lə ndil'ə goto.

⁹ In be ə, Luwə gər'n lo te ki de'gi ki nje təl rə'de go ndu'ə'ti me kon'ti tə, gər'n lo kuwə de'gi ki njera nya ki dana kadi adi'de kon ndo gangi ta'ti tə.

¹⁰ Kibo ngayn, de'gi ki kadi a adi'de kon in nje k'oo maji rə'de'gi ki sii kidi təgi konbe lə Luwə. In de'gi ki njekuwə kul rə'de, ningə nya ində taa ki ngan ta'de'ti, adi boli el kadi eli ta'gi ki mal də nyakində'gi'ti lə Luwə ki sii dərən'ti to təji'gi li'ə.

¹¹ *Malayka'gi inbe ki in də nya'gi'ti pəti num, awi ki təgi ngayn num kin kaa eli ta'gi ki mal də'de'ti takum Burəbe'ti el.

¹² Nan ko degə'gi kin rai nya to da'gi ki hangal'de goto, adi awi ki non be par, kadi de uwə'de təl'de kam be. Elita ki mal də nya'gi'ti ki gəri'de el. Ningə a ingəi koy oyi to da'gi ki mu be.

¹³ A ujei kandi kulə ra'de'gi ki dana'ti el. In de'gi ki nəl'de ngayn kadi oyi maji rə'de dann kadi nda'ti. Kisi'de ta nyakuso'gi'ti sese, loki isi ədi'se ki ngann ta'gi ki ta'de'ti kin in nya ki to njen, in nya ki to rəsəl.

¹⁴ Re ene gon kum'de ə, bo sangi nan kaya'ti ə rosi me'de. Ningə rai majel pi asi'de el; uwəi de'gi ki təgi'de kigo ndil'ti goto kuləkikiyə'ti lə'de num. Nya ki uwə me'de in ra ta nyakingə ki ngayn. In de'gi ki Luwə mann'de.

¹⁵ Loki tusi row ki rəta'ti inyəi kakin ə, uri mu, uni row kigo Balam'ti ki ngonn lə Bewor. Balam ki nəl'ə ngayn kadi ta nar ki gorow'ə'ti el,

¹⁶ nan Luwə ndər mbi'ə tado kaldə ta li'ə. Koro ki in da, elta el, nan eltakita Luwə'ti to de be, gangi'n ta də kulə ra'ti ki majel li'əŞ.

¹⁷ De'gi kin toi to mann ki in kam be, toi to kilndi ki nəl ndər'ə aw si'ə kam be. Luwə ində də lo ki diw kururu dana tado lə'de.

¹⁸ Eli ta'gi ngayn ki kum kar'a goto ki dənən'ti. Uni kulə ra'de'gi kigo k'oo nyənn darə'ti, ədi de'gi ki ngəsine bay, tei pati pati ta kuwə madi'ti ki de'gi ki nje njiyə njiyə ki gorow'ə'ti el.

¹⁹ Uni ndu'de toki in row kingə də, nga ningə inbe'gi in bər'gi lə nyara ki nje tuji lo. Tado de ki ra kaa in bər lə nya ki uwə ginn təgi'ne'ti.

²⁰ Ki əjido de'gi ki tei kə ginn nyara'gi'ti ki to njen ki dənangi'ti ne ki gorow gər Burəbe lə'je ki in Njekaji'je Jeju Kirisiti kin, re təli awi uləi də'de ginn nya'gi'ti kin gogi bay, adi onyiəbe də'de'ti ə, ji kisi'de ki gogi ne kin a majel ngayn utə in ki kete bay.

²¹ Tado in soti ngayn tado lə'de kadi gəri row nyara ki rəta'ti el, kadi gəri bay taa təli tusi mbərkikində ki ar njay ki ingəi kin inyəi.

²² Ningə in kujita ki rəta'ti ki ene: «Busi təl aw ta təmon'ti lə'ne gogi*,» eke «kəsongi, te ki lo ndogi mann'ti be par ə təl aw rogi bər'ti gogi.»

3

Burəbe Jeju Kirisiti a təl re

¹ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, in kin in makitu ki nja joo nga ə m'ndangi m'adi'se kin. Ningə me makitu'gi'ti ki joo ki m'ndangi m'adi'se kin, m'sangi kadi m'olo me'se də mərta'ti ki maji ki nyando'gi.

² M'dəji'se kadi adi me'se olo də ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ki in de'gi ki dana eli kete kin num, taa də mbərkikində'ti lə Burəbe lə'je, Njekaji'je, ki njekawkulə'gi adi'se kin num tə.

³ Nya ki dəkete, maji kadi indəi dō'se'ti maji toki me ndō'gi'ti ki dōboy'ti ə, a oyi de'gi ki kulə ra'de in kulə mbo ki nan par ki a tei kadi mboi sese. A rai nya'gi kigo nyənn'gi ti lə darō'de,

⁴ ningə a eli eyina: «In el ə el ene n'a n're wa? Nga ra bann be ə j'oo'ə el wa? Kaw'je'gi oyi mayinu, nan nya'gi pəti toi toki toi lo kulə ngirə'de'ti nu inbe kin ba ə toi kin!»

⁵ Lo kin'ti, gəri bəti, nan mbəti kadi gəri toki in Luwə ə ində dōran ki dōnangi ki ta ki ta'ne'ti mayinu. Luwə gangi dōnangi nan'ti ki mann, ningə adi dōnangi te ra dangi dann mann'ti.

⁶ Ə in be tō ə, ndō ki Luwə tuji'n de'gi ki kete kō ki mann kon kibo ngayn*.

⁷ Nga ningə ki ojidō dōran ki dōnangi ki bone kin, ta lə Luwə ki kare inbe kin el toki Luwə ində'de adi sii nginəi por ki kadi a on'de. Toi isi nginəi ndō gangi ta ki kadi Luwə a tuji'n de'gi ki nje mbəti təl rō'de go ndu'ə'ti.

⁸ Nga ningə nya kare ki kadi in njendigi'gi lə'm indəi dō'se'ti maji, in kadi in gəri toki ki rō Burəbe'ti, ndō kare to to bal ki dər, ə bal ki dər to to ndō ki kare be tō.

⁹ Burəbe oyi diriri lo tōlta kunndu'ti lə'ne el, toki de'gi madi məri kin el. In kisi ə isi dō'ti sese, tadō ndigi kadi de madi kare kaa tuji el, nan kadi de'gi pəti ingəi dōkagilo kadi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kō.

¹⁰ Ndō lə Burəbe a re toki njebogi a re'n kam be. Ningə ndō'a'ti kin, dōran a goto kō ki tōgi ki kah ki əti bōl ngayn. Nyakində'gi ki dōran'ti por a row'de kō, ningə dōnangi ki nya'gi ki de'gi rai'de me'ti kin, Luwə a gangi ta dō'de'ti.

¹¹ In be ə, toki nya'gi kin pəti a gotoi, eke kadi ingi a in de'gi ki toi bann wa? A in de'gi ki panjiyə'se in dana, de'gi ki nje bōl Luwə.

¹² Maji kadi ingi a nginəi ndō lə Luwə, ningə kadi sangi row kadi re kalangi. Ndō'a'ti kin, in ndō ki por a on dōran row'ə raki, ningə nyakində'gi ki dōran'ti a lenyi me por'ti.

¹³ J'ingi ə, toki Luwə un'n ndu'ne adi'je, j'a ji nginəi dōran ki sigi ki dōnangi ki sigi† ki kadi nyara ki rōta'ti a onbe me'ti.

¹⁴ In tadō nya kin ə, njendigi'gi lə'm, me nginə ndō re Burəbe'ti kin, maji kadi indəi tōgi dō rō'se'ti kadi in de'gi ki k'ar njay, de'gi ki ta goto dō'de'ti non Luwə'ti, kadi lapiya in dann'se'ti si'ə.

¹⁵ Maji kadi in gəri toki kisidōti lə Burəbe kin adi'se dōkagilo kadi ingəi kaji. Ningə in ko ta inbe kin tō ə ngonnkon'je, njendigi lə'je Pol ndangi'n makitu adi'se ki gosi ki Luwə ad'a.

¹⁶ Ningə inbe kin tō ə in ta ki ndangi me makitu'gi'ti lə'ne pəti, loki elta ki dō ta'gi'ti ki m'el kin. Ta'gi li'ə ki madi, lo gər me'ə ngan ngayn, adi de'gi ki isi day, de'gi ki rai dō nja'de'ti me kunme'ti el, mbiri me ta li'ə toki mbiri ndəgi ta'gi ki me Makitu'ti lə Luwə kakin be tō. Ra'a ki be kin a re ki tuji dō darō'de'ti inbe'gi.

Ta kōji ki dōboy'ti

¹⁷ Ki oji dō'se, in njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'ndəji'se nga. Ningə maji kadi adi kum'se ədi dō rō'se'ti, um adi de'gi ki nje mbəti təl rō'de go ndu Luwə'ti, ki uri mu kam, ndōri'se go'de'ti, ki ta ngom'gi lə'de, adi inyəi dō row ki maji ki rai'ti kin kō el.

¹⁸ Nya ki kadi rai, in ta kadi awi ki kete kete me nya ra'ti ki nəl Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki in Njekaji'je, ki me gər'ə'ti. Ningə kadi de'gi uləi toji dō'a'ti, bone ki lo ti, biti ki non'ti! *Amen!

* 3:6 3.6 5-6; Lotum 1.6-9, 7.11 † 3:13 3.13 Ejay 65.17, 66.22

Makitu ki dɔkete ki Jan ndangi

Ta ki dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Jan ndangi

Makitu kin toji toki nya to rɔ Jan, ɔ ta'a on me'ə tado de'gi madi'gi isi tuləi njekunme'gi nan'ti. Ko degə'gi kin eli eyina ngonn Luwə təl de el ningə eyina Jeju in de ki Luwə mbət'ə el tɔ. De ki un me'ne adi ta kin, ra tɔgi kində rɔ'ne nan'ti ki Luwə ki Jeju Kirisiti el taa ra tɔgi kində rɔ'ne nan'ti maji ki ndəgi njekunme'gi el tɔ. Kirisiti Jeju in ngonn Luwə ki təl de. De ki gər ta kin el in njeta lə Kirisiti. Luwə in kunji nu in ndigi nu: De ki in lə Luwə ɔ isi me kunji'ti ki me ndigi'ti. In kin ɔ, in tarow ki kadi de uwə'n nam ki Luwə ki ndəgi njekunme'gi.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-4. Kunji ki lo ki diw 1.5-2.27. Ngann'gi lə Luwə 2.28-3.24. Njekeltakita Luwə'ti ki ngom 4.1-6. Ndiginan me kunme'ti ki kulə'ə'gi 4.7-5.12. De ki un me'ne ɔ in lə Luwə 5.13-21.

Ta Kaji

¹ Nya ki in lo kulə ngirə nya'gi'ti*, nya ki j'oo ki mbi'je, nya ki j'oo ki kum'je, nya ki ji gon maji maji, nya ki ji'je ɔdi, in ta kaji ki biti ki non'ti.

² Kaji kin ɔdi rɔ'ne adi j'oo'ə ki kum'je; ji mannaji li'ə. Ningə in tado kin ɔ, j'isi j'ilə'se mbər kaji ki kete in rɔ Baw'je Luwə'ti, ɔ go'ti, in ki te ki dɔ'a k'adi'je.

³ Nya ki j'oo ki kum'je num, j'oo ki mbi'je num, ɔ in kaa j'ilə'se mbər'ə tɔ. Lo kin'ti, ji rai madi nan'ti se'de dɔ me kasi nan'ti ki j'aw'n ki Baw'je Luwə num, ki Ngonn'o Jeju Kirisiti num kin.

⁴ Ningə ji ndangi makitu kin j'adi'se kadi rɔnel lə'je asi nan rerere.

Njiyə me kunji'ti

⁵ Luwə in kunji, ngonn lo ki duw ki nden be ka goto rɔ'a'ti, ningə in kin ɔ in ta kiləmbər'ə ki j'ingəi ta Jeju Kirisiti'ti ɔ j'in j'ilə'se mbər'ə.

⁶ Kin ɔ re j'eli j'eyina me'je in nan'ti ki Luwə, ningə j'awi non ji njiyəi me lo ki diw'ti bay ɔ, j'in nje ngom'gi, nya ki rɔta'ti goto rɔ'je'ti.

⁷ A re ji njiyəi me kunji'ti toki Luwə inbe in'n me kunji kin be ɔ, ji rai madi nan ki nan num, taa mosi Jeju ki Ngonn'o ar'je njay dɔ majel'gi'ti lə'je pəti kɔ tɔ.

⁸ Kin ɔ re j'eli j'eyina ji rai majel el ɔ, j'isi j'ədi rɔ'je j'inbe'gi, taa nya ki rɔta'ti goto rɔ'je'ti tɔ.

⁹ Nan re ji tɔr ndu'je dɔ majel'gi'ti lə'je ɔ, Luwə ki in de ki nje ra nya ki low'ə'ti num, in de ki dana num kin a inyə go majel'gi lə'je kɔ, taa a ar'je njay dɔ ra go'ti'el'gi lə'je pəti kɔ tɔ.

¹⁰ A kin ɔ re j'eli j'eyina j'in njeramajel'gi el ɔ, ji bari Luwə nje ngom, ningə ta li'ə ka goto me'je'ti tɔ.

2

Kirisiti, njera se'je

¹ Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se kadi osi me majel'ti el. A kin ɔ re de madi osi me majel'ti ɔ, j'awi ki njenaji'je ki ta dɔ'je ki isi kadi Baw'je'ti non, adi in Jeju Kirisiti, ki in de ki dana.

* 1:1 1.1 Jan 1.1

² Tado in in ə, un rə'ne ilə kə adi koy to kujənyamosi kadikare'ti tado k'ugə do majel'gi lə'je. Ningə in tado majel'gi lə'je par el, nan tado majel'gi lə de'gi pəti ki dənangi'ti.

Təl rə go ndukun'ti kibo ngayn, ki in ndiginan

³ Re ji təl rə'je go ndukun'gi'ti ə, j'asi kadi j'eli ki me ki tinyi kati toki ji gəri Luwə.

⁴ De ki el ene: «M'gər Luwə», nan təl rə'ne go mbərkikində'gi'ti li'ə el, de'ə kin in nje ngom, ta ki rəta'ti goto rə'a'ti.

⁵ Nan re de təl rə'ne go ndu Luwə'ti ə, ndigi Luwə adi asinan rerere ki rəta'ti. Lo kin'ti, j'a ji gəri ki me ki tinyi kati kadi me'je in nan'ti ki Luwə.

⁶ De ki el ene me'ne in nan'ti ki Luwə ə, maji kadi de'ə kin njiyə toki ndo ki Jeju njiyə'n kin be.

⁷ Madi'm'gi, njendigi'gi lə'm ki ngayn, in mbərkikində ki sigi ə m'ndangi m'adi'se el, nan in mbərkikində ki to mayinu, ki ingəi lo kulə ngirə kində nya'gi'ti nu inbe kin*. Mbərkikində ki mayinu kin, in ta inbe ki osi mbi'se'ti kete nu kin.

⁸ Nan m'təl m'el bay to m'ene in mbərkikində ki sigi ə m'ndangi m'adi'se. Ningə k'in ə ki rəta'ti, de oo ki rə Kirisiti'ti num ki rə'se'ti num, tado lo ki diw dər kə, adi kunji ki rəta'ti nga ə isi unji.

⁹ De ki ene n'isi n'njiyə me kunji'ti, nan ra do'ti non isi osi ngonkon'ne ta ə, de'ə kin in me lo ki diw'ti inbe bay.

¹⁰ De ki ndigi ngonkon'ne, in me kunji'ti, nya madi kare ki to rə'a'ti ki kadi a ra adi osi goto.

¹¹ Nan de ki isi osi ta ngonkon'ne, in me lo ki diw'ti; isi njiyə me lo ki diw'ti, gər loki isi awi'ti el, tado lo ki diw diw kum'ə'ti.

Kəsi rə ngərəngi ki nya ra'gi ki dənangi'ti ne

¹² Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado majel'gi lə'se in ki k'inyə go kə ki takul Jeju Kirisiti.

¹³ Nje koji'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado in gəri de ki in kete lo kulə ngirə nya'gi'ti. Ngann basa'gi ki ngann mandi'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado təti rə Su.

¹⁴ Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado in gəri de ki in Baw'je. Nje koji'm'gi, m'ndangi makitu m'adi'se tado in gəri de ki in kete lo kulə ngirə nya'gi'ti. Ngann basa'gi ki ngann mandi'gi, m'ndangi makitu m'adi'se tado togi'se in ngayn, ta lə Luwə uwə lo kisi me'se adi təti rə Su.

¹⁵ Adi nya ra'gi ki majel ki dənangi'ti ne kin uwə me'se el, taa adi mərta'gi ki dənangi'ti ne uwə me'se el num to. Kin ə re nya ra'gi ki dənangi'ti ne uwə me de ə, de'ə kin lo kadi a ndigi Luwə goto.

¹⁶ Tado, nya ra'gi ki majel ki dənangi'ti ki in: nyənn ra ndigi lə darə, ki kumnda, ki kində gu ki nyakingə'gi ki dənangi'ti ne kin, nya'gi kin pəti in rə Baw'je Luwə'ti el, nan in dənangi'ti ne.

¹⁷ Nga ningə dənangi ki nyənn nya ra'gi ki majel ki me'ti kin pəti a dəri, nan de ki njera go ndigi'ti lə Luwə a isi ki do'ne taa biti ki non'ti.

¹⁸ Ngann'm'gi, j'in doboy ndo'ti nga. Ningə eli adi oyi toki njeban lə Kirisiti a re, nga ningə ki ngə sine kin, de'gi ngayn ki in njeban'gi lə Kirisiti a njiyəi ne. Lo kin'ti, ji gər kadi j'in doboy ndo'ti nga.

¹⁹ In de'gi ki tei dann'je'ti ne ə awi, nan k'in ə in de'gi lə'je ki rəta'ti el. Kin ə re in de'gi lə'je ki rəta'ti ə re a sii se'je ne. Nan tusi'je inyəi'je be ə awi, kadi toji ki taga toki de kare dann'de'ti ki in de lə'je ki rəta'ti goto.

²⁰ Ingi ə, ingəi Ndil Luwə ki Kirisiti ur'se, ə ra adi in gəri nya ki rəta'ti.

* 2:7 2.7 Jan 13.34

²¹ Nga ningə, kin ə m'ndangi makitu m'adi'se ə, in tado gər ə in gəri nya ki rɔta'ti el el, nan in tado gər ki in gəri nya ki rɔta'ti kakin ə m'ndangi'n makitu m'adi'se. Ningə in gəri maji kadi nya ki ngom a te me nya ki rɔta'ti el tɔ.

²² Nan ə in nje ngom wa? Nje ngom in de ki nje k'el k'ene: «Jeju in Kirisiti *De ki Luwə mbət'ə el» kin. Njeban lə Kirisiti, in de ki mbəti Baw in ki Ngonn.

²³ Nga ningə, de ki mbəti Ngonn, de'ə kin uwə Baw Ngonn ki rɔ'ne'ti el jagi tɔ.

²⁴ Ingi ə, maji kadi ngəmi ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu kin maji. Kin ə re ngəmi ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu kin maji ə, a in nan'ti kareba ki Ngonn num ki Baw'a num.

²⁵ Ningə kunndu ki Kirisiti un adi'je in kaji ki biti ki non'ti.

²⁶ Nya ki m'ra dɔ'ti ngayn ə m'ndangi'n makitu kin m'adi'se in ta lə de'gi ki isi sangi kadi n'bukise me mu'ti kin.

²⁷ Nga ningə ingi, Ndil Luwə ki Kirisiti ur'se kin isi me'se'ti, adi awi ki ndoo kadi de ndo'se nya el. Ki rɔta'ti, Ndil Luwə ndo'se nya'gi pəti, ningə ndo'se nya ki rɔta'ti um ndo'se ngom el. In tado kin ə, kadi rai nya ki ndo'se, dɔyinən ki Kirisiti.

²⁸ Oyo, ngann'm'gi, uni me'se in nan'ti ki Kirisiti, kadi ji tinyi me'je kati loki a te bus, taa kadi j'uləi dɔ'je nanga ki rɔsol non'a'ti, ndo re'ə'ti el tɔ.

²⁹ Toki in gəri kadi Kirisiti in de ki dana, maji kadi indəi dɔ'se'ti tɔ toki de ki njera nya ki dana in ngonn lə Luwə.

3

¹ Oyi ndigi ki əti ɓol ki Baw'je Luwə ndigi'je kin! Ndigi'je ndigi ki ɓari'n'je ngann'ne'gi. Ningə j'in ngann'a'gi toki rɔta'ti inbe kaa tɔ! Kin ə re de'gi ki gəi nya'gi ki dɔnangi'ti ne ngayn gəri'je el, tɔji kadi gəri Luwə el.

² Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, ki ngosine kin j'in ngann'gi lə Luwə, nan nya ki j'a ji təl, to lo kiyə'ti ɓay. Ningə nya kare, ji gər kadi ndo ki Kirisiti a te bus ə, j'a ji tanan si'ə, tado j'a j'oo darɔ'a inbe toki rɔta'ti.

³ Nga ningə, de ki ra ki aw ki kindəmedɔti me Kirisiti ki be kin ar njay toki Kirisiti inbe ar njay kin be.

⁴ De ki ra ki ra majel, ɔsi ta ndukun lə Luwə, tado majel ki ra in tanrɔ ndukun lə Luwə.

⁵ In gəri maji kadi Kirisiti re tado k'ɔr majel'gi lə'je, ningə in, de oo majel rɔ'a'ti el.

⁶ Lo kin'ti, de ki ra dɔ Kirisiti'ti, in de ki a nanyi ki lo ra majel'ti el, nan de ki nanyi ki lo ra majel'ti, in de ki oo Kirisiti el num, gər'ə el num tɔ.

⁷ Ngann'm'gi, indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, adi de ədi'se el. Kin ə re de ra nya dana ə, in de ki dana toki Kirisiti in de ki dana kin be tɔ.

⁸ De ki nanyi ki lo ra majel'ti, in de lə Su, tado Su in njeramajel lo kulə ngirə nya'gi'ti nu. Ningə ki re Ngonn lə Luwə in kadi tuji kulə ra'a'gi.

⁹ De ki təl rɔ'ne ngonn Luwə'ti, in de ki a inyə ta majel ki ra, tado tɔgi ki in rɔ Luwə'ti in rɔ'a'ti. Asi kadi a nanyi ki lo ra majel'ti el, tado Luwə in Baw'a.

¹⁰ Row ki kadi de a gər'n ngann'gi lə Luwə ar njay dann ngann'gi'ti lə Su ə to kin: De ki mbəti ra nya ki dana num, mbəti ndigi ngonnkon'ne num in de lə Luwə el.

Ndigi nan

¹¹ Mbər ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge*.

¹² Ningə kadi rai toki Kanyi ra'n kin el. Kanyi in de lə Su ə təl ngonnkon'ne. Ningə in tado ri ə təl ngonnkon'ne wa? Təl'ɔ tado kuləra'a in Kanyi majel, nan kuləra ngonnkon'a in kuləra ki dana†.

* 3:11 3.11 13.34 † 3:12 3.12 Lotum 4.1-8

¹³ Ngannkon'm'gi, kin ə re de'gi ki nya ki donangi'ti ne nəl'de ngayn ɔdi ta lə'se el ə, adi əti'se bol el.

¹⁴ J'in, ji gəri kadi ji tei me koy'ti j'uri me kaji'ti, tado ji ndigi ngannkon'je'gi. In be tado de ki ndigi ngonnkon'ne el, in de ki isi ginn togi'ti lə koy.

¹⁵ De ki me'ə majel ki ngonnkon'a in de ki nje tol de'gi. Nga ningə gəri maji kadi de ki nje tol de'gi, kaji ki biti ki non'ti goto rɔ'a'ti.

¹⁶ Nya ki kadi ji gər'n nya ki bari'ə ndiginan ə to kin: Jeju Kirisiti un rɔ'ne lə ko tado lə'je, in be ə, j'in kaa maji kadi j'uni rɔ'je j'iləi ko tado lə ngannkon'je'gi to.

¹⁷ Nya kare, kin ə re de aw ki nyakingə'gi ki donangi'ti ne, ə oo ngonnkon'ne me ndoo'ti, nan uti kum'ne dɔ'a'ti oo kumtondoo li'ə el ningə, ndigi Luwə to ra be rɔ'a'ti wa?

¹⁸ Ngannkon'm'gi, adi ji ndiginan ki bal ta ki ta'gi ki ta'je'ti ne par el, nan adi ji ndiginan ki kulə ji kadi nan, me nya ra'ti ki rɔta'ti.

¹⁹ Lo kin'ti, j'a ji gəri kadi j'in de'gi lə ta ki rɔta'ti, nga ningə, takum Luwə'ti, j'a j'iləi me'je nanga.

²⁰ Toki rɔta'ti, re me'je uwə'je ki ta kaa, ji gər kadi Luwə utə'je taa, gər nya'gi pəti to.

²¹ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, kin ə re me'je gangi ta dɔ'je'ti el ə, j'a j'elita ki Luwə ki me ki tinyi kati.

²² Nya'gi pəti ki ji dəj'ə, j'a j'ingəi rɔ'a'ti, tado ji təl rɔ'je go mbərkikində'gi'ti li'ə num, ji ra nya'gi ki nəl'ə num.

²³ Nga ningə, ndu ki un adi'je ə to kin: in ta kadi j'un me'je j'ad'a ki tɔ Ngonn'o Jeju Kirisiti, taa kadi ji ndiginan ki yo ge ki ne ge toki Kirisiti adi'n'je ndu'ne‡.

²⁴ De ki ngəm mbərkikində'gi kin, in de ki ra dɔ Luwə'ti num, Luwə isi me'ə'ti num to. Nya ki kadi ji gər'n toki Luwə isi me'je'ti, in ki takul Ndil'ə ki adi'je.

4

Gər Ndil Luwə ki ndil ki majel

¹ Nje ndigi'gi lə'm, de'gi ki isi eli eyina n'awi ki ndil me'de'ti kin, uni me'se pəti adi'de el, nan kadi nanyi'de oyi bay taa ke ndil ki awi in ndil ki in rɔ Luwə'ti wa. Tado nje ngom'gi ngayn ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti, sananyinan donangi'ti ne.

² De ki ra ki gər kadi Jeju Kirisiti təl rɔ'ne de'ti aw ki Ndil Luwə me'ne'ti, ningə in kin ə in row ki kadi gəri Ndil Luwə.

³ Ningə de ki mbəti kadi gər toki Jeju Kirisiti təl rɔ'ne de'ti, aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, nan in ndil njeban lə Kirisiti yo ə awi'n me'ne'ti. Eli adi oyi ki mbi'se toki njeban lə Kirisiti a re, ningə ki ngəsine kin, re in donangi'ti ne nga.

⁴ In ngann'm'gi, in de'gi lə Luwə, ningə in təti rɔ de'gi ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti kin, tado Ndil ki awi me'se'ti utə nje ki isi donangi'ti ne.

⁵ Nje kakin in lə donangi, nya kin ə, elita to de'gi ki donangi'ti ne be, adi de'gi ki donangi'ti oyi ta lə'de.

⁶ Nga ningə, j'in, j'in de'gi lə Luwə adi de ki gər Luwə ə a oo ta lə'je, nan de ki in de lə Luwə el, a oo ta lə'je el. Lo kin'ti, j'a ji gəri Ndil ki rɔta'ti ki ndil ki ngom.

Ndigi nan in rɔ Luwə'ti

⁷ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, j'in ji ndiginan ki yo ge ki ne ge, tado ndiginan in rɔ Luwə'ti. De ki nje ndigi madi'ne in ngonn lə Luwə, taa in de ki gər Luwə to.

⁸ Nan de ki ndigi madi'ne el, gər Luwə el, tado Luwə in de ki nje ndigi de'gi.

⁹ Oyi toji ki Luwə toji'je ndigi ki ndigi'je kin: Luwə ulə Ngonn'o ki kareba be donangi'ti ne kadi toki gorow li'ə ə j'isi'n ki dɔ'je taa.

‡ 3:23 3.23 Jan 13.34, 15.12,17

10 Oo nya ki in ndigi ə tokin: in j'in ə ji ndigi Luwə el, nan in in ə ndigi'je, ə ulə Ngonn'o ki un rə'ne ilə kə adi koy to nya kujənyamosi kadikare'ti tado kugə'n də majel'gi lə'je*.

11 Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, kin ə Luwə ndigi'je be ningə, maji kadi j'in kaa ji ndiginan ki yo ge ki ne ge tə.

12 De ki oo Luwə ki kum'ne goto, nan kin ə ji ndiginan ki yo ge ki ne ge ə, Luwə isi me'je'ti, ningə ndigi de'gi li'ə toji rə'ne ki taga rə'je'ti tə.

13 Nya ki a ra kadi ji gəri'n toki j'isi me Luwə'ti num Luwə isi me'je'ti num in Ndil'ə ki adi'je.

14 Nga ningə, j'in j'oo ki kum'je num, ji man naj'a num toki Baw'je Luwə ulə ki Ngonn'o kadi in Njekaji de'gi ki dənangi'ti ne.

15 Kin ə re de gər kadi Jeju in Ngonn lə Luwə ə, Luwə isi me'ə'ti num, in isi me Luwə'ti num.

16 Ningə j'in, ji gəri maji num, j'uni me'je j'adi num toki Luwə ndigi'je. Luwə in nje ndigi de'gi, adi de ki njiyə me ndigi nan'ti, Luwə in me'ə'ti num, in in me Luwə'ti num tə.

17 Kin ə re ji ndiginan j'adi osi row bal ə, j'a ji tinyi me'je kati ndə gangi ta'ti. J'a ji tinyi me'je kati tado ji kisikidətaa lə'je dənangi'ti ne to to nya Kirisiti be tə.

18 Bol goto me ndigi nan'ti, ndiginan ki rəta'ti ər bol kə. Bol in nya ki toji kində kəji ki kadi a re, ningə de ki nje bol in de ki ndiginan goto rə'a'ti.

19 J'in ə, ji ndig'ə tado in Luwə ə ndigi'je kete.

20 Kin ə re de madi el ene: «M'ndigi Luwə», ningə təl əsi ta ngonnkon'ne ə, in de ki nje ngom kare. Kin ə re ngonnkon'i ki oo'ə ki kum'i ne kin in ndigi'ə el ə, Luwə ki oo'ə ki kum'i el kin asi kadi a in ndigi'ə el tə.

21 Mbərkikində ki j'ingəi rə Luwə'ti el ene: «De ki ndigi Luwə ə, maji kadi ndigi ngonnkon'ne tə.»

5

Kunme kadi Ngonn Luwə in ngirə ndiginan

1 De ki ra un me'ne adi Jeju Kirisiti De ki Luwə mbət'ə in ngonn lə Luwə. Nga ningə, de ki ndigi baw ngonn, ndigi ngonn'o ki oj'o tə.

2 Kin ə re ji ndigi Luwə, ə ji rai kulə ki mbərkikində'gi li'ə ningə, lo kin'ti ə j'a ji gər'n toki ji ndigi ngann'a'gi.

3 Tado ndigi Luwə in ta kadi ji ngəmi go mbərkikində'gi li'ə. Ningə mbərkikində'gi li'ə əy el tə,

4 tado ngann'gi lə Luwə pəti təti rə ndigi ra ki dənangi'ti ne. Ningə nya ki ji təti'n rə ndigi ra ki dənangi'ti ne in kunme lə'je.

5 Nan ə asi kadi təti rə ndigi ra ki dənangi'ti ne wa? De'ə ə in de ki un me'ne adi Jeju in Ngonn lə Luwə kin par.

Naji ki man ki də Jeju'ti

6 In Jeju Kirisiti ə re dənangi'ti ne ki mann batəm lə'ne num ki mosi koy'ne num. Re ki mann par el, nan re ki mann in ki mosi. Ningə Ndil Luwə ə in nje mannaji, tado Ndil in ta ki rəta'ti.

7 Ningə ki ne kin, nje mannaji'gi in mutə,

8 adi in Ndil Luwə num, mann num, taa mosi num tə. Ningə nya'gi ki mutə kin ndu'de in nan'ti.

9 Ji taa mannaji lə de'gi maji, nan mannaji lə Luwə təg'ə in ngayn inbe bay tə; ningə in mannaji ki man də Ngonn'on'ti.

* 4:10 4.10 2.2

¹⁰ De ki un me'ne adi Ngonn læ Luwə aw ki mannaji kin me'ne'ti, nan de ki taa ta læ Luwə el, ra'a nje ngom'ti, tado taa naji ki man ki Luwə man do Ngonn'on'ti kin el.

Kaji ki biti ki non'ti

¹¹ Naji ki man ki kadi ji gəri maji in kaji ki biti ki non'ti ki Luwə adi'je kin. Ningə in kaji ki adi'je ki takul Ngonn'o.

¹² De ki in me Ngonn'ti ingə kisikidotaa, nan de ki in me Ngonn læ Luwə'ti el, kisikidotaa li'ə goto.

¹³ Nga ningə, ki ne kin, m'ndangi makitu kin m'adi'se, in ki uni me'se adi Ngonn læ Luwə, kadi in gəri toki ingəi kaji ki biti ki non'ti.

Kelta ki Luwə tado njeramajel'gi

¹⁴ Kin ə re ji dəji Luwə nya kigo ndigi'ti li'ə ə, a oo do ndu'je, ningə lo kin'ti, j'a ji tinyi me'je kati.

¹⁵ Toki ji gər kadi oo do ndu'je, ji tinyi me'je kati kadi j'a j'ingəi nya ki ji dəj'ə to.

¹⁶ Kin ə de madi oo ngonkon'ne me majel'ti ki asi kadi te koy ə el, maji kadi elta ki Luwə ə Luwə a aj'a. In de'gi ki majel'gi læ'de a te koy el ə ta kin sow do'de. Ta kare, majel madi in non a te koy, ningə in ko majel ki be kin ə m'dəji'se kadi elita ki Luwə do'ti el.

¹⁷ Nya ra ki gorow'ə'ti el pəti in majel, nan majel pəti ə te koy el.

¹⁸ Ji gər kadi de'gi ki in ngann'gi læ Luwə, a nanyinan ki lo ra majel'ti el, tado Ngonn Luwə ngəm do'de, Su asi ra se'de nya madi el.

¹⁹ Ji gər kadi j'in de'gi læ Luwə, nan donangi ba pəti in ginn togi'ti læ Su.

²⁰ Ji gər bay to kadi Ngonn Luwə re, adi'je nyagər ki kadi ji gər'n Luwə ki rəta'ti. Ningə j'in, j'ində ro'je nan'ti ki Luwə ki rəta'ti ki takul Ngonn'o Jeju Kirisiti. In ə in Luwə ki rəta'ti, in ə in kaji ki biti ki non'ti.

²¹ Ngann'm'gi, ogi ro'se kun go kagi yo'gi.

Makitu ki nja joo ki Jan ndangi

Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Jan ndangi

Makitu kin in ki kulə'n kadi mbəti ki Dene lə Luwə ki ngann'a'gi adi to to ki in njekawnan lo madi'ti ki njekunme'gi ki me'ti be. Maji kadi in ndiginan yo ki ne ningə kadi uwəi tɔgi'de ba me rɔ'ti ki isi rɔi ki de'gi ki isi ndoi de'gi nyando'gi ki ngom ki lo lo.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-3. Maji ki ur mad'a lə ndigi 4-6. Ndəji nan ki ɔjido nyando'gi ki ngom 7-11. Dɔboy ta 12-13.

Kuwə ji nan

¹ M'in Ngatɔgi lə njekawnan'gi, m'ndangi makitu kin mad'i in Dene ki Luwə mbəti, taa madi ngann'i'gi ki in se'de'gi, m'ndigi'se ndigi ki rɔta'ti. Ningə in m'in par ə m'ndigi'se el, nan in de'gi pəti ki gəri nya ki rɔta'ti ə ndigi'se.

² Ji ndigi'se tado nya ki rɔta'ti uwə me'je, ningə in nya ki a to me'je'ti biti ki non'ti.

³ Ningə ji dəji kadi memaji, ki k'oo kumtondoo, ki lapiya lə Baw'je Luwə in ki Ngonn'o Jeju Kirisiti in sese nan'ti kadi isi me nyara ki rɔta'ti ki me ndigi nan'ti.

Nya ra ki rɔta'ti in ki ndiginan

⁴ Rəm nəl'm ki dum biti kadi m'oo toki ngann'i'gi madi isi njiyəi do row'ti ki rɔta'ti, toki Baw'je Luwə dəji'n'je.

⁵ Ningə ki ngosine kin, Dene ki njendigi lə'm, nya ki m'dəj'i, in ta kadi ji ndiginan ki yo ge ne ge. In mbərkikində ki sigi ə m'ad'i el, nan in ndukun ki j'ingəi lo kulə ngirə'ti nu inbe kin*.

⁶ Ndigi nan in njiyə go mbərkikində'gi'ti lə Luwə. Nga ningə, mbərkikində ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə'ti nu, in ta kadi njiyəi me ndigi nan'ti.

⁷ Nje kədi de'gi k'ilə'de kə ngayn sananyinan ki lo pəti dɔnangi'ti ne, ningə mbeti kadi n'eli toki Jeju Kirisiti təl'de toki rɔta'ti. Lo kin'ti a oyi'de ki nje ngom'gi, ki njeban lə Kirisiti.

⁸ Indəi kumkədi do rɔ'se'ti inbe'gi, kadi kandi kulə ra'se nanyi kə kare el, nan kadi ingəi nyakugə goji'se ki asi low'ə'ti berere.

⁹ Ningə de ki ra do nja'ne'ti me nyando'ti ki ɔjido Kirisiti el, nan tɔ ra dow kare, in de ki nya madi ki dɔɔ'a nan'ti ki Luwə goto ne. De ki ra do nja'ne'ti me nyando'ti ki ɔjido Kirisiti, in de ki dɔyinan nan'ti ki Luwə ki Baw ki Ngonn'o num.

¹⁰ Kin ə re de madi re rɔ'se'ti ki nya ki rangi um ki nyando kin el ə, uwəi'ə ki rɔ'se'ti el num, uwəi ji'ə el num.

¹¹ Tado re uwəi ji'ə ə, rai madi nan si'ə do kulə ra'a'ti ki majel.

Ta ki dɔboy'ti

¹² M'aw ki nya'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan m'ndigi kadi m'ndangi ki mann dangi nya me makitu'ti el. Tado m'ində me'm'ti kadi m'a m'aw rɔ'se'ti kadi m'el'se ta ki ta'm, kadi to rɔnel lə'je osi taga bal.

¹³ Ngann'gi lə konnann'i ki in njekawnan'gi ki ne, ki in de'gi ki Luwə mbəti'de uwəi ji'i.

* 1:5 1.5 Jan 13.34, 15.12,17

Makitu ki nja mutø ki Jan ndangi

Ta ki dɔ makitu'ti ki nja mutø ki Jan ndangi

Makitu kin, in ki ndangi k'ulø'n kadi njekørnon njekawnan, ki in Gayusi, kadi piti'n ra maji li'ø ki ra ki ndøgi njekunme'gi ningø kadi tøl ndøji'n'ø øjido Diyotirøpi tɔ.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-4. Piti ki Jan piti Gayusi 5-8. Ndøji nan ki øjido Diyotirøpi 9-10. Mbør ki Jan indø adi Gayusi øjido Demetriyusi 11-12. Døboy ta 13-15.

Kuwø ji nan

¹ M'in Ngatøgi læ *Njekawnan'gi, m'ndangi makitu kin mad'i in njendigi læ'm ki ngayn Gayusi, ki m'ndig'i ndigi ki røta'ti.

² Madi'm ki ngayn, m'ndig'i kadi nya'gi pøti ki rø'i'ti awi maji ki kete kete. M'døji kadi darø'i in ki lapiya toki ndil'i in'n ki lapiya kin be tɔ.

Gayusi in njera nya ki maji

³ Toki røta'ti, rø'm nøl'm ngayn, tado ngannkon'je'gi ki rei tei ne, manyinaji dɔ nya ki røta'ti ki oyi rø'i'ti. Elita dɔ njiyø'ti ki isi njiyø me nya ki røta'ti.

⁴ Nya ki adi'm rønøl ngayn in ta kadi m'oo toki ngann'm'gi isi njiyøi dɔ row'ti ki røta'ti.

⁵ Madi'm ki ngayn, isi toji toki in nje ra nya ki low'ø'ti me k'indø'ti ki isi indø kum'i go ngannkon'je'gi'ti, ki in mbah'gi inbe ðay.

⁶ Ngannkon'je'gi kin, manyinaji ndigi ki in ndigi'de kin ki takum Njekawnan'gi'ti. Kadi nanyi ki lo ra'ti se'de ra ki asi ta tɔ Luwø kadi uni ta mbah læ'de ki kete.

⁷ In tado tɔ Kirisiti ø osi dɔ row'ti ki kanji taa nya ji de'gi'ti ki gøri Luwø el.

⁸ J'ingi ø, maji kadi j'osi ginn de'gi ki be kin, kadi j'indøi rø'je nan'ti se'de dɔ kulø kilømbør nya ki røta'ti ki isi rai.

Hal Diyotirøpi

⁹ M'ndangi ngonn makitu m'adi Njekawnan'gi, nan Diyotirøpi ki in de ki ge kadi n'in taa n'isi dɔ de'gi'ti ra kulø ki ta læ'm el.

¹⁰ In kin ø, ndø ki m'a m'te rø'se'ti ø, m'a m'el kuløra'a ki majel kin ki taga, in ki isi indø dɔ'je lo'ti wor wor ki ta'gi ki majel. Ningø nya kare ki to ngayn, inbe mbøti kuwø ngannkon'je'gi ki mbah ki rø'ne'ti, taa de'gi ki ndigi kadi n'uwøi'de ki rø'de'ti kaa øgi de dɔ'a tɔ. De'gi ki uwøi'de ki rø'de'ti ø, in tuwø'de kɔ dann Njekawnan'gi'ti.

¹¹ Nje ndigi læ'm ki ngayn, ndaji majel ki ra el, nan kadi ndaji maji ki ra. De ki njera maji in de læ Luwø, nan de ki njeramajel in de ki gøri Luwø el.

¹² Re in Demetriyusi ø, in de'gi pøti ø manyinaji ki maji dɔ'a'ti. Nya ra ki røta'ti ki in rø Luwø'ti, ki isi tøl rø'ne go'ti inbe kin kaa mannaji li'ø. Taa j'inbe kaa ji mannaji li'ø tɔ. Ningø in gøri kadi naji ki man læ'je in mannaji ki røta'ti.

¹³ M'aw ki nya'gi ngayn kadi to m'el'i, nan m'ndigi kadi m'ndangi ki mann ndangi nya ki kagi ndangi nya el.

¹⁴ Tado m'indø me'm'ti kadi kagilo ngayn el ø j'a j'oo nan, kadi j'eli nan ta ki ta'je.

¹⁵ M'døji kadi isi ki lapiya. Madi'je'gi ki ne uwøi ji'i. Ningø kadi uwø ji madi'je'gi ki non kare kare adi'je tɔ.

Makitu ki Judi ndangi Ta ki do makitu'ti ki Judi ndangi

Makitu kin in ki kulə'n kadi njetudə'ə'gi ki in de'gi ki de gər ta'gi ki ojido'de ar njay el. De'gi madi'gi in non in nje sanan nyando ki ngom tuləi de'gi ki Judi ulə ki makitu adi'de kakin nan'ti. Ko degə'gi kakin rai rə'de to njekunme'gi ki rəta'ti be. Njendangi makitu ulə dingəm me njetudə'ti kadi tinyəi ki kunme kadi Luwə toki njekawkulə'gi ndoi'de. Maji kadi rai ki nan yo ki ne ki tōgi lə Ndil Luwə.

Ta ki me makitu'ti kin tanan ki ta ki me makitu'ti lə Piyər ki nja joo ki rowninn'ə in 2 kin be.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-2. Nje sanan nyando ki ngom ki takigangi ki ojido'de 3-16. Uwəi kunme ki ndiginan səm 17-23. Tōji in do Luwə'ti 24-25.

Kuwə ji nan

¹ M'in Judi, njekuləbər lə Jeju Kirisiti, ki m'in ngonkon Jaki*, ə m'ndangi makitu kin m'adi ingi ki Luwə bər'se, ki Baw'je Luwə ndigi'se, ki Jeju Kirisiti ngəm'se to nya lə'ne kin.

² Ningə kadi k'oo kumtondoo, ki lapiya, ki ndiginan lə Luwə to mbar mbar ki do'se'ti.

Njendo de'gi nya ki ngom

³ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, m'ndingə ngayn kete kadi m'ndangi makitu madi'se ojido kaji ki j'in kareba do'ti kin. Ningə ki ngosine kin, in tōgi madi ki isi do'm'ti kadi m'ndangi makitu kin m'adi'se, m'ulə'n dingəm me'se'ti kadi rəi do kunme'ti ki Luwə adi de'gi lə'ne nja kareba par go'ə gangi kin.

⁴ M'el be tado de'gi madi ki takigangi ki do'de'ti in ki ndangi me makitu'ti lə Luwə kete nu kin, turi dann'se'ti, isi mbiri ta memaji lə Luwə kin, təli'ə ta ra kaya'ti lə'de, taa mbeti de ki in kar'ne ba ə in Njekundo'je, ki in Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kin to.

⁵ M'gər kadi in gəri nya'gi pəti maji, nan m'ndigi kadi m'olo me'se do'ti toki, loki Burəbe te ki de'gi lə'ne be bər'ti Ejipiti, go'ti, to ko nje'gi ki rai rə'de to njekunme el†.

⁶ Ningə m'ndigi kadi m'olo me'se do'ti bay toki, malayka'gi ki rai do tōgi'ti ki Luwə adi'de kin el, nan mbeti lo kisi'de, Luwə uwə'de dangay'ti lo'ti ki diw, doo'de ki kulə gindi ki kadi a toi biti ki non'ti, tado takigangi ki boi ki a re.

⁷ In be to ə, Sədom ki Gəməṛ‡ ki be'gi ki gugə gidi'de, ki uni rə'de uləi me kaya ki ra'ti, kah'a'ti lə malayka'gi inbe kakin to, adi sangi nan ki lo sangi nan'ti el kin, Luwə uwə'de dangay'ti me por'ti ki biti ki non'ti. Ningə in kin in ndəji nan ki to tado lə de'gi pəti.

⁸ In be ə, njendo de'gi nya ki ngom kakin, me do majel'ti lə'de, buri ki rə'de, kidi tōgi lə Luwə, taji malayka'gi ki eyina tōji'gi.

⁹ Nya kare, Misel ki in kibo lə malayka'gi§, loki isi manjinan ta'ti ki Su, isi kəli nan do ninn Moji'ti kin kaa*, sangi kadi n'gangi ta madi to nya taji do'a'ti el, nan ta ki el ə, el ene: «Kadi Burəbe indəi oji†.»

* 1:1 1.1 Mat 13.55; Mrk 6.3 † 1:5 1.5 Tekitaga 12.51; Kor Isirayel'gi 14.29-30 ‡ 1:7 1.7 Lotum 19.1-25 § 1:9 1.9 1Te 4.16; Daniyel 10.13,21, 12.1; TNT 12.7 * 1:9 1.9 Ndukun ki nja joo 34.6 † 1:9 1.9 14-15

¹⁰ Nan de'gi ki njendo de'gi nya ki ngom kin, nya ki gəri'ə el kaa taji'ə, nga ningə, nyagər ki oji'de to yan da'gi be par kin ə, in nya ki kadi tuji'de to tuji yo.

¹¹ Tuji in do'de'ti, tado uni row lə Kanyi‡; tado ta lə nar ə uri mu to Balam§ be; tuji tado tanyi rə to Kore* in ki de'gi lə'ne be.

¹² Kisi'de sese ta nya kuso'ti lə ngannkon nan'gi, ra adi nyakuso lə'se təl nya ki to njen. Soi ge anyinan ge adi asi'de ki kanji rəsəl, gonyi ta rə'de inbe'gi. Toi to kilndi ki nəl ər'ə aw si'ə adi lo kadi ədi goto kin be, toi to kagi'gi ki nanyi kandi'de'ti kaa andi el, adi loki de ər'de ki ngirə'de ba kə ə, təli oyi koy ki nja joo kin be.

¹³ Manji kulə ra'de'gi ki to rəsəl ki taga to punği ba ki buki pulum'ne ngangı ba'ti kin be. Taa toi to mee'gi ki gəri lo k'aw'de el, ki lo ki diw kururu to tado lə'de biti ki non'ti kin be.

¹⁴ In ingi ə njekeltakita Luwə'ti Enoki† ki in kaw'je ki nje nja siri go Adam'ti elta ki ta Luwə'ti ndon ndil do'de'ti ene: «Oyi, Burəbe a re ki malayka'gi ki ar njay dər dōgi banyi banyi,

¹⁵ kadi gangi ta kibo do de'gi'ti pəti. A uwə njeramajel'gi pəti dangay'ti oji'n do kulə ra'de'gi ki majel pəti ki rai əsi ta Luwə, taa oji'n do ta'gi ki maji k'el el pəti ki eli do Luwə'ti to.»

¹⁶ In de'gi ki rənəl lə'de goto, isi bərita ki dəkagilo'gi pəti. Rai nya'gi ki me'de ndigi, ta ki isi te ta'de'ti in rə ki kəji, ningə re oo'de isi toi'de pe pe kin ə, in kadi ingəi nya ki to soti ki darə'de rə de'ə'ti kin.

Ta kəji ki rə nje ndolo go Kirisiti'ti

¹⁷ Nga ningə, ki oji do'se, in njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'dəji'se kadi adi me'se olo do ta'ti ki njekawkulə'gi lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti eli'se kete nu kin.

¹⁸ Eli'se eyina: «Dəkagilo ki dəboy'ti ə a ingəi de'gi ki a uwəi'se kogi num, a njiyəi kigo ndigi ra'ti ki majel ki me'de'ti num to.»

¹⁹ Kadi in gəri, in ingi ə in nje re ki gangi nan. Ningə mərta'gi lə'de in mərta kigo darə'ti, um in mərta ki in rə Ndil Luwə'ti el.

²⁰ Nan ingi, njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'dəji'se kadi adi ngirə kisikidətaa lə'se in do kunme'ti ki rəta'ti lə'se kin. Elita ki Luwə ki tōgi Ndil'ə.

²¹ Ningə kadi uwəi tōgi'se ba me ndigi'ti ki Luwə ndigi'je. Uwəi tōgi'se ba in nginəi re Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki me memaji'ti li'ə, a adi'se kaji ki biti ki non'ti kin.

²² Nje ki me'de isi təsi, maji kadi oyi kumtondoo lə'de.

²³ Aji'de ki row nagi nan ta por'ti taa. Nje ki rangi bay, maji kadi oyi kumtondoo lə'de, nga ningə oyi rə'se maji kadi rati rə'se ki kulə ra'de'gi ki majel kin el, nan kadi əsi kulə ra'de'gi ki majel ngərəngi. Əsi ngərəngi, biti kadi ku rə'de ki kulə kigo darə'ti təl'ə nya ki to njen'ti kin kaa kadi əsi ngərəngi bay.

Kulə tōji do Luwə'ti

²⁴⁻²⁵ Kadi kulə tōji in ki do Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in Luwə, in ki asi kadi ngəm'se adi əsi me majel'ti el, in ki kadi a ra adi tei rei me kunj'ə'ti ki rənəl kadi nya madi ra'se el, in ki Njekaji'je ki row lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kin, kadi təbar, ki k'əti bəl, ki tōgi, ki konbe, in li'ə, dəkagilo'ti ki dər, ki dəkagilo ki bəne, ki dəkagilo ki a re biti ki non'ti! *Amen.

‡ 1:11 1.11 Lotum 4.3-8 § 1:11 1.11 Kər Isirayel'gi 22.1-35 * 1:11 1.11 Kər Isirayel'gi 16.1-35 † 1:14 1.14 Lotum 5.18, 21-24

Ta Nya'gi Kikiyø ki Tekido'a

Ta ki do makitu'ti læ Ta nya'gi kikiyø ki tekido'a

Makitu kin elta do nyakoo me ndil'ti ki Jeju Kirisiti toji Jan do dor'ti ki Patimosi. Ki gorow læ nyatoji'gi ki kun nyakoji'n ø kelta'a, makitu kin elta solme ki ro njekunme'gi'ti ki isi ingøi kon tado kindøkumndoo ki kadi nan kon. Makitu kin adi me'de tinyi kati toki in Luwø ø uwø nya'gi pøti ki rai nya dønangi'ti ne me ji'ne'ti. Døboy'ti, a tətiro njeban'gi læ'ne nan'ti ki Satan ningø a budi'de mur mur kitakul Burøbe ki in Kirisiti. De'gi læ Luwø ki tinyøi nan si'ø, a ingøi doran ki sigi ki dønangi ki sigi. A in nan'ti ki Ngonn Bati lo nyakuso taa nan'ti ningø a sii si'ø Jerujalem'ti ki sigi biti ki non'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti ki nyakoo me ndil'ti ki døkete 1. Makitu ki ndangi kadi njekawnan'gi ki siri 2-3. Makitu ndar ki bir kutita'a ki nyakosidonya ki siri 4.1-8.1. Tow gaji'gi ki siri 8.2-11.19. Køki lii ki da'gi ki joo 12-13. Ki ro Ngonn Bati'ti do mbal Siyon'ti 14.1-5. Takigangi 14.6-20. Tuji'gi ki døboy'ti 15. Køpi wongi ki siri læ Luwø 16. Bulø de'gi læ Babilon 17.1-19.4. Nyakuso taa nan læ Ngonn Bati 19.5-10. Takigangi do da'gi'ti ki joo 19.11-20. Ro tøti Satan 20. Doran ki sigi, dønangi ki sigi ki Jerujalem ki sigi 21.1-22.5. Jeju a tøl 22.6-21.

¹ Makitu kin in nya ki to lo kiyø'ti ki Jeju Kirisiti te ki do'a. Ningø in Luwø ø ad'a kadi toji kuløbør'gi læ'ne, kadi gøri nya ki a ra nya ndøkba. In be ø, Jeju Kirisiti ulø ki malayka læ'ne kare adi aw te ki do'a adi njekulø li'ø Jan gør.

² Jan mannaji do nya'gi'ti pøti ki oo kin toki in ta læ Luwø, toki in ta ki røta'ti ki Jeju Kirisiti te ki do'a.

³ Majikur in do de'ti ki tudø makitu kin, ki do de'gi'ti ki nje koo do ta'gi ki te ta Luwø'ti kin, ø tøli rø'de go'ti. Tado døkagilo ki nya'gi kin a rai nya in ndøkba.

Ta ki sow do Njekawnan'gi ki Siri ki dønangi Aji'ti

⁴ M'in Jan, ø m'ndangi makitu m'adi'se in *Njekawnan'gi ki Siri ki sii dønangi Aji'ti*.

M'døji kadi Luwø ki isi non bone, ki isi mayinu, ki in nje re num, kadi ndil'gi ki Siri ki rai non kumbør ngar'ti li'ø num,

⁵ taa kadi Jeju Kirisiti ki in nje mannaji ki in nje ra nya ki low'ø'ti, ki in de ki døkete ki indø taa dann njekoy'gi'ti, ki in Ngar læ ngar'gi ki dønangi'ti ne kin num, pøti kadi memaji ki lapiya in sese nan'ti.

Jeju Kirisiti ndigi'je, ø taa'je ginn togi'ti læ majel ki mosi'ne,

⁶ ør'je indø'je ta dangi to ngar'gi, tøl'je njekujønyamosi kadikare'ti kadi ji ra kulø j'adi Luwø ki Baw'a. M'døji kadi toji ki togi in li'ø ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi, *Amen!

⁷ Oyi'ø, isi re me kil ndi'ti,
de'gi pøti a oyi'ø ki kum'de†,

nje inbe ki nje køsi kad'a ki ningø kin ka a oyi'ø ki kum'de,
ginn kaw'gi ki dangi dangi ki dønangi ne a nonyi ndoo tado li'ø.
Oyo, Amen!

⁸ Burøbe Luwø ene: «M'in Alpa ki Omega, nje kisi non bone, Nje kisi mayinu, ki nje re, m'in Nje togi pøti.»

Jan oo Kirisiti me ndil'ti

* 1:4 1.4 2Ko 1.8 † 1:7 1.7 Daniyel 7.13; Jakari 12.10

⁹ M'in ngonnkon'se Jan, ki m'in sese nan'ti me kon'ti, m'in dann'se'ti ingi ki Luwø indø'se to ngar'gi, m'in m'uwø togi'm ba sese me kindø rø nan'ti ki Kirisiti. De'gi iløi m'in dangay'ti dō dor'ti ki Patimosi tado ta læ Luwø ki m'ilømbør'ø, taa tado mannaji ki m'man dō ta ki røta'ti ki Jeju Kirisiti te ki dō'a.

¹⁰ Ndo'a'ti kin, in ndø læ Burøbe, ø Ndil Luwø re ur dō'm'ti, adi m'oo ndu ta madi te go'm'ti ki togi'ne to ndu tow be,

¹¹ el'm ene: «Nya ki oo kin, ndangi me makitu'ti, ø go'ti, ulø'n adi Njekawnan'gi ki Siri, adi in Epeji, ki Simirnø, ki Pergam, ki Tiyatir, ki Sardì, ki Piladelpi, ki Lawodise.»

¹² Lo kin'ti, m'yøti rø'm kadi m'oo de inbe ki ra el'm ta kin ø, m'oo lambi'gi ki rai'de ki ør in Siri.

¹³ Ningø dann lambi'gi'ti kakin, de madi ki to to *Ngonn de be isi'ti non. Ulø ku ngal rø'ne'ti, ø dō bødi'ne ki kulø ki rai ki ør.

¹⁴ Dø'a ge, ki bisì dō'a ge, ndai bal bal to buy, eke bu wa be. Kandi kum'ø on to por be.

¹⁵ Nja'a'gi toi to handi ki ndolo, ki kodi ho kam be, ø ndu'ø ø to to pungì ba kam be to‡.

¹⁶ Uwø mee'gi siri ji kol'ne'ti, ningø kiyøro ki ta'a ati kol kol, taa ta kat'a in dow joo num, te ta'a'ti. Kum'ø unji to kadi ki dann kada kam be.

¹⁷ Loki m'oo'ø ø, m'osi nja'a'ti to de ki oy, m'to. Nan indø ji kol'ne dō'm'ti ene: «Bol el, m'in ki døkete, ø m'in ki døboy'ti to§,

¹⁸ m'in nje kisi kumngayira ba, m'oy, nan m'tøl m'nji kumngayira ba, kadi m'nji biti ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi. M'aw ki lakele læ koy ki lo ki koo ji'm'ti.

¹⁹ Ningø, kadi ndangi nya ki oo, nya ki isi ra nya ngøsine, ki nya ki a ra nya go'ti gogi.

²⁰ Nga ningø, ki øjido mee'gi ki siri ki oo ji kol'm'ti, ki lambi'gi ki siri ki rai'de ki ør, k'ør me'de ø to kin: mee'gi ki siri, in malayka'gi læ Njekawnan'gi ki siri, ningø lambi'gi ki siri, in Njekawnan'gi ki siri to.»

2

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Epeji'ti

¹ Nje kuwø mee'gi ki siri ji kol'ne'ti, nje njiyø dann lambi'gi'ti siri ki rai'de ki ør el'm m'in Jan ene: «Ndangi makitu kin adi malayka læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti, el'ø toki nje kuwø mee'gi ki siri ji kol'ne'ti, nje njiyø dann lambi'gi'ti ki siri ki rai'de ki ør el ene:

² M'gør nya ra'gi læ'i, m'gør kulø rai, ki kuwøtoigiba læ'i. M'gør kadi in ilø bandi tanan'ti ki nje me majel'gi el. De'gi madi ki isi bari rø'de njekawkulø'gi, nan in njekawkulø'gi el kin, nan'de adi gær'de to nje ngom'gi.

³ In nje kuwø togi ba, ingø kon tado læ'm, nan be kaa, inyø ta'a el.

⁴ Nga ningø, nya kare ki m'aw'n sø'i ki ta dō'ti, in ta læ k'inyø ki inyø ta ndigi ki in ndigi'm kete kin kō.

⁵ Ø adi me'i olo dō lo ki osi'ti, tør ndu'i ki ngøsine kin, ø tøl re dō nja'i'ti ki kete gogi. Re inyø panjiyø'i ki ngøsine kin kō el ø, m'a m're kadi m'un lambi læ'i lo kis'ø'ti kin kō.

⁶ Ningø ki ngøsine kin, nya kare ki m'oo maji, rø'i'ti, mbøti kuløra Nikolayiti'gi, toki m'in m'mbøti'n kulø ra'de kakin be to.

⁷ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dō ta ki Ndil Luwø el Njekawnan'gi kin!

«De ki nje tøti rø, m'a m'ad'a sø kandi kagi koy el ki ra me Paradisi'ti læ Luwø*.»

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Simirnø'ti

‡ 1:15 1.15 13-15; Daniyel 7.9, 13, 10.5-6 § 1:17 1.17 16-17; Ejay 44.6, 48.12, 49.2; Ebr 4.12. * 2:7 2.7 Lotum 2.8-9

⁸ Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Simirnø'ti: Ta ki de ki døkete, ki in de ki dōboy'ti tō, de ki oy nan tøl isi kumngayira ba, el me'ti ø to kin:

⁹ M'gær kon læ'i ki ndoo læ'i, nan ki rōta'ti, in njenyakingø. Taa m'gær ta'gi ki majel ki nje ki bari rō'de eyina n'in *Juwipi'gi, nan ki rōta'ti, in Juwipi'gi el, isi eli dō'i'ti: in køykawnan læ *Satan.

¹⁰ A ingø kon, nan maji kadi in bøl el. Su a buki de'gi madi dann'se'ti dangay'ti kadi nan'n tōgi'se, a ingøi kon asi ndø dōgi, nan uwøi kul'ø biti koy, ø m'a m'adi'se jōgi tōti rō, ki in kaji ki biti ki non'ti.

¹¹ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dō ta ki Ndil Luwø isi el njekawnan'gi kin maji! De ki nje tōti rō, koy ki nja joo a te kad'a'ti el.

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Pergam'ti

¹² Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Pergam'ti: Ta ki de ki nje koti kiyøro ki ta'a ati kol kol, taa ta kat'a in dow joo num tō, el me'ti ø to kin:

¹³ M'gær lo ki isi'ti kin; in lo ki Satan onbe sēm'ti, nan be kaa, biti bone, in uwø rō'i rō'm'ti adi ngan, tusi kunme læ'i inyø el. Døkagilo inbe ki ndø ki tōli njekuløbør læ'm ki nje ra nya ki low'ø'ti, Antipasi, lo'ti inbe ki Satan isi'ti kin kaa, manji ndu'i el.

¹⁴ Ningø, nya kare ki m'aw'n sø'i ki ta dō'ti, in ta læ de'gi læ'i ki madi ki uwøi go nyando ki to to yan Balam be ngan kin. Balam ki nje kōji ngar Balaki kadi iyø kulø uwø'n ngann Isirayel'gi ki row kusø da ki iløi kadikare'ti bari yo'gi num, sangi nan kaya'ti num†.

¹⁵ In be tō ø, in kaa aw ki de'gi ki nje kuwø go nyando læ Nikolayiti'gi non tō.

¹⁶ Ø kadi tōr ndu'i. A re in be el ø, m'a m're ngøsine kadi m'ro ki degø'gi kin ki kiyøro ki te ta'm'ti kin.

¹⁷ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dō ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

De ki nje tōti rō, m'a m'ad'a mann ki in nyakusø ki kiyø lōki, m'a m'ad'a kōsi mbal ki nda, ki in ki ndangi tō'ti ki sigi‡, ki in tō ki de gær el sēm'ti. De ki mbal kin ødi ji'ø par ø gær tō kin.

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Tiyatir'ti

¹⁸ Makitu kin ndangi adi malayka læ njekawnan'gi ki Tiyatir'ti: Ta ki Ngonn læ Luwø el ki in de ki kandi kum'ø on to por be, taa nja'a'gi toi to handi ki ndolo, ki kōdi ho kam be, el ø to kin:

¹⁹ M'gær kulø ra'i'gi, ki ndiginan ki to rō'i'ti, ki kunme læ'i, ki ra kulø kadi de'gi, ki kuwøtōgiba læ'i. Nya ra'i'gi ki gōgi ne banyinan utø in ki kete'gi.

²⁰ Nan nya kare ki m'aw sø'i ki ta dō'ti, in k'inyø ki inyø Jejabel, ki ene n'in dene ki njekeltakita Luwø'ti kin, adi isi buki njekulø'gi læ'm mu'ti: isi øsi'de ki me kaya ki ra'ti, ki me kusø da'ti ki iløi kadikare'ti bari yo.

²¹ M'inyø døkagilo m'ad'a kadi inyø'n gorow njiyø'ne kō, nan mbøti k'inyø gorow kaya ki ra.

²² In be ø, m'a m'ilø nanga dō tirø rō kon'ti, nan'ti ki nje sangi nan kaya'gi'ti. A re inyøi ta panjiyø'de'gi ki majel kin kō wa taa, to m'inyø ta nya ki m'ōji kadi m'ra se'de kin.

²³ M'a m'adi ngann'a'gi oyi. Ningø, lo kin'ti, Njekawnan'gi pøti a gøri kadi m'in de ki m'gær merta'gi, ki ndigi ra'gi læ de'gi. De ki ra dann'se'ti, m'a m'ra'a kigo kulø ra'a'ti§.

²⁴ Nga ningø, in ndøgi Njekawnan'gi ki Tiyatir'ti, ki uwøi go nyando ki ngom kin, el, taa mbøti taai nyando ki ingi bari'ø «nya kiyø kuruki læ Satan» kin el tō, m'el'se kadi in gøri toki m'a m'indø nya ki k'oy madi ki rangi dō'se'ti el nga.

† 2:14 2.14 Kør Isirayel'gi 31.16; Kør Isirayel'gi 22-24 ‡ 2:17 2.17 Tekitaga 16.14-15,33-34; Ejay 62.15 § 2:23 2.23 Pa'gi 7.10, 62.13; Jeremi 17.10

²⁵ Nga ningø, nya kare ø, maji kadi, nya ki rai dø'ti kin, uwøi ba, biti kadi m're.

²⁶ De ki nje tøti rø, de ki uwø go kulø'gi løm biti døboy'ti, m'a m'ad'a tøgi konbe dø ginn de'gi'ti ki dangi dangi.

²⁷ A on'de be ki gøl gindi, a tøn dø'de toki de a tøn ngoo hanji kin be.

²⁸ In be ø, m'inbe kaa m'ingøn tøgi ki rø Bai'ti. Taa m'a m'ad'a mee ki njekuwø ta ginn lo'ti tø*.

²⁹ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø si el Njekawnan'gi kin!

3

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Sardi'ti

¹ Makitu kin ndangi adi malayka lø Njekawnan'gi ki Sardi'ti: Ta ki nje ndil'gi ki siri lø Luwø ki mee'gi ki siri el me'ti ø to kin: M'gør kulø ra'i'gi: ra rø'i adi de'gi oyi'nu to de ki isi kumngayira, nan ki røta'ti ø, in de ki koy.

² Isi dø nja'i'ti, adi tøgi ndøgø'gi ki isi oyi, tadø m'oo kulø rai kare ki asi nan takum Luwø'ti goto.

³ Adi me'i olo dø nyando'ti ki oo dø'a ge ingø ge kin, ningø kadi ra dø nja'i'ti ø tør ndu'i. Kin ø re ndøl dø bi'ti el ø, m'a m're m'uwøi nanga bus to njobogi be ki kadi in gør dø kad'a el.

⁴ Nga ningø, de'gi madi'gi dann'se'ti Sardi'ti non inbe, njenyi ku'gi lø'de ki majel ki ra. A uløi ku ki nda rø'de'ti kadi dani'm'in, tadø in de'gi ki asi.

⁵ De'gi ki nje tøti rø, a uløi ku ki nda rø'de'ti, ningø m'a m'buji tø'de kø me makitu kaji'ti el. M'a m'gør'de to de'gi løm takum Bai'ti ki takum malayka'gi'ti li'ø.

⁶ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Piladelpi'ti

⁷ Makitu kin ndangi adi malayka lø Njekawnan'gi ki Piladelpi: Ta ki nje k'ar njay, de ki røta'ti, in ki uwø lakele lø *Dabidi ji'ne'ti, in ki uwø te ø de asi kut'ø el, in ki uwø uti ø de asi te el, el me'ti ø to kin:

⁸ M'gør kulø rai, m'gør kadi tøgi in ngayn el, nan ngøm ta løm maji, manji ndu'i el. Nga ningø, ki ne kin, m'te takøy non'i'ti nga, de ki asi kadi uti goto.

⁹ Ningø nya ki m'a m'ra ki de'gi ki køykawnan'ti lø Satan, ki in nje ngom'gi, ki eyina n'in Juwipi'gi, nan in Juwipi'gi ki røta'ti el ø to kin. M'a m'indø tøgi dø'de'ti kadi rei øsi dø'de nanga non'i'ti. Lo kin'ti, a gøri kadi m'ndig'i.

¹⁰ Toki ngøm'n ndu ki m'ad'i kadi uwøn tøgi ba, m'in kaa m'a m'ngøm'i døkagilo kon'ti ki a re dø de'gi'ti ki dønangi'ti ne pøti kadi nan'de kin tø.

¹¹ M'a m're ndøkba, ø uwø nya ki to ji'i'ti kin ngan, kadi de madi taa nyakugø goji lø'i el.

¹² De ki nje tøti rø, m'a m'ra'a to kagi ngawdann køy me Køy'ti lø Luwø løm, ningø a te taga el ratata. M'a m'indø tø Luwø løm num tø bebo li'ø ki in Jerujalem ki sigi kin num dø'a'ti. Jerujalem ki in døran'ti rø Luwø'ti løm, re ur nanga. Taa m'a m'indø tø'm ki sigi dø'a'ti tø.

¹³ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Lawodise'ti

¹⁴ Makitu kin ndangi adi malayka lø Njekawnan'gi ki Lawodise'ti: Ta ki de ki in Amen, de ki nje mannaji ki nje ra nya ki low'ø'ti, de ki røta'ti ki in dø nyakindø'gi'ti lø Luwø pøti, el me'ti ø to kin:

¹⁵ M'gør kulø rai; m'gør kadi søl el num, in tingø el num. Kin ø re søl el ø, re a tingø!

¹⁶ Nan ki ne kin, søl el num, in tingø el num, to hoy hoy, adi m'a m'tomon'i kø.

* 2:28 2.28 26-28; Pa'gi 2.8-9; Kør Isirayel'gi 24.17

¹⁷ In el ene in njenyakingø, ra gati ingø'n nya ngayn, aw ndoo nya madi el. Nga ningø, in nje kumtondoo, in dangiti, nya læ'i goto, ra ki rø'i kare, kum'i oo lo el kin ø, oo el.

¹⁸ In be ø, m'ad'i ta kaji kadi re ndogi søm ør ki por ndir'ø maji kin kadi ndu'n, kadi ndogi søm ku ki nda uti'n dø rø'i ki to kare kin kadi rø'i søl'i el, ø kadi ndogi nya k'ilø kum'ti ilø kum'i'ti kadi kum'i oo lo maji gogi.

¹⁹ De'gi pøti ki m'ndigi'de, m'ndangi'de ø m'indø'de m'oji'de. Maji kadi in tingøbil, ø tør ndu'i.

²⁰ Oo maji, m'in m'ra takøy'ti, m'indø takøy. Re de oo dø ndu'm ø te takøy ø, m'a m'ur køy go'ø'ti, m'a m'njø si'ø num in a sø søm num.

²¹ De ki nje tøti rø, m'a m'ad'a isi søm dø kumbør ngar'ti læ'm, toki m'in m'tøti rø ø m'aw m'nji ki Bai dø kumbør ngar'ti li'ø kin be tø.

²² De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

4

Kulø toji dø Luwø'ti me dørant'i

¹ Go nya'gi'ti kin ø, m'oo nya ki rangi me ndil'ti bay: m'oo tarow te dørant'i, ningø ndu de ki el'm ta kete kakin, tøl ðar to tow be el'm ene: «Re taa ne, ø m'a m'tøji nya ki a ra nya lo ti'ti».

² Tanan'ti non, Ndil Luwø tøti'm uwø'm aw søm dørant'i. Ningø nyi, m'oo kumbør ngar te isi, ø de madi isi dø kumbør ngar'ti kakin.

³ De'ø ndolo to mbal'gi ki ðari'de jasipi ki sarduwann be. Ngabirøndi ki kunj'ø to to mbal emerodi be unji gugi kidi kumbør ngar kakin.

⁴ Ningø kumbør'gi dø joo gidø in sø sii gugi gidi kumbør ngar kakin, ø ngatøgi'gi dø joo gidø in sø ki øy ku ki nda sii dø kumbør'gi'ti ki dø joo gidø in sø kakin, uløi jøgi køsikurø ki rai ki ør dø'de'ti.

⁵ Kunji'gi, ki ndu de'gi, ki ndangindi'gi tei kumbør ngar'ti. Lambi'gi siri onyi takum Ngar'ti, adi in ndil'gi læ Luwø ki siri.

⁶ Non kumbør ngar'ti, nya madi ki tanan ki mann ba ki ar njay to bør be ra søm'ti.

Nya'gi ki nje kisi kumngayira in sø, kum'de rosi rø'de ki kete ge ki gogi ge, sii dana non kumbør ngar'ti num, gugi gid'ø num.

⁷ Nya ki nje kisi kumngayira ki døkete tanan ki ðøl, in ki nja joo tanan ki ngonn baw mangi, in ki nja mutø, takum'ø to to takum de be, ningø in ki nja sø, to to kore ki isi nal be tø.

⁸ Nya'gi ki nje kisi kumngayira kin, ki kare aw ki bagi'ne mehen mehen, ø kum'ø rosi lo dø bag'a'ti ge ginn bag'a'ti ge. Kondø ge ki kada ge sii ta k'osi pa'ti eyina: Nje k'Ar njay, nje k'Ar njay, nje k'Ar njay in Burøbe Luwø ki nje tøgi pøti. In ki isi mayinu, isi ðone, in ki a re.

⁹ Døkagilo'gi pøti ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ki sø kakin osi pa, uløi toji dø nje kisi dø kumbør ngar'ti, døkagilo'gi ki døkagilo'gi, øsikurø, rai'ø oyo,

¹⁰ ngatøgi'gi ki dø joo gidø in sø øsi mækøsi'de nanga non nje kisi dø kumbør ngar'ti, øsikurø nje kisi ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi, ðuki jøgi køsikurø'gi læ'de non Ngar'ti ningø eli'ø eyina:

¹¹ Burøbe Luwø læ'je, in asi kadi de'gi uløi toji dø'i'ti, øsikurø'i, taa asi k'ingø tøgi tø, tadø in ø ra nya'gi pøti, nya'gi ki k'oo ki kum kin toi kigo ndigi'ti læ'i.

5

Makitu læ Ngonn bati

¹ M'oo makitu ki kur gidi nan'ti to dala jikøl nje kisi dø kumbør ngar'ti. In makitu ki ndangi nya me'ti ge gidi'ti ge, ningø uwøi lo siri ki nya kuwø makitu'gi.

² M'oo malayka ki nje tōgi kare un ndu'ne ki taa ene: «Nan asi kadi tōti nya kuwə makitu'gi ə te makitu kin wa?»

³ Nan ki me dōran'ti, ki dōnangi'ti eke ginn dōnangi'ti, de ki asi kadi te makitu kin, eke kadi ilə kum'ne me'ti ə tudə goto ne.

⁴ Lo kin'ti, m'non ngayn, tado de asi k'ingə de ki asi kadi te makitu kin ə ilə kum'ne me'ti el.

⁵ Ningə de kare dann ngatōgi'gi'ti el'm ene: «Non el, oo bōl ki ginn koji'ti lə Juda, de ki te ginn Dabidi'ti, ki tōti rō, in asi kadi or nya kuwə makitu'gi ki siri ə te makitu kin.»

⁶ Lo kin'ti non, m'oo Ngonn bati ra taa dana non kumbər ngar'ti, ningə nya'gi ki nje kisi kumngayira ki sō ki ngatōgi'gi ki dō joo gidə in sō gugi gid'ə. Ngonn bati kakin to to nya ki de ujə mind'ə be. Gaj'a'gi in siri, taa kum'ə'gi in siri tō, to ndil'gi ki siri lə Luwə ki ulə'de ki dōnangi'ti ba pəti.

⁷ Ngonn bati isi re ndəkba ki rō nje kisi dō kumbər ngar'ti kadi taa makitu ji'ə'ti.

⁸ Tanan'ti non, ki nje kisi kumngayira ba ki sō ki ngatōgi'gi ki dōjoo gidə in sō osi məkəsi'de nanga non Ngonn bati'ti. De ki ra uwə kende ki kōpi'gi ki rai ki or ki nduji kagi ki əti maji ji'ne'ti. Nya'gi kin in ta'gi ki de'gi lə Luwə isi eli ki Luwə.

⁹ Nje kisi kumngayira ba ki sō ki ngatōgi'gi ki dō joo gidə in sō, osi pa ki sigi eli eyina:

«In asi kadi un makitu,

Ə or nya kuwə'gi.

Tado de'gi tōli'nu, in ugə dō ginn kaw'gi ki dangi dangi,

Ndonn ta'gi ki dangi dangi,

De'gi ki dangi dangi,

Ginn be'gi ki dangi dangi ki mosi, adi Luwə.

¹⁰ Ginn de'gi ki dangi dangi kin,

Ində'de taa dangi to ngar'gi,

Təl'de njekujənyamosi kadikare'ti tado Luwə lə'je,

Ningə ingi onyibe dōnangi'ti ne*.»

¹¹ Lo kin'ti, m'gon lo ə, m'oo ndu bulə malayka'gi ngayn, ki in dər banyi banyi dər dōgi bigum†, gugi gidi kumbər ngar, ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ba, ki ngatōgi'gi.

¹² Ningə uni ndu'de ki taa eli eyina:

«Ngonn bati ki de'gi tōli'ə,

asi kadi ingə tōgi, ki nyakingə, ki gosi, ki ngangi, ki kōsikurə, ki tōbar, ki kulə tōji!»

¹³ Taa m'oo ndu nyakində'gi pəti ki dōran'ti, ki dōnangi'ti, ginn dōnangi'ti, ki me babo'ti osi pa eyina:

«Kulə tōji, ki kōsikurə, ki tōbar, ki tōgi,

in lə nje kisi dō kumbər ngar'ti in ki Ngonn bati ki dōkagilo'gi ki dōkagilo'gi!»

¹⁴ Lo kin'ti non be, nya'gi ki nje kisi kumngayira ba ki sō eli eyina: «Amen!» Ningə ngatōgi'gi osi məkəsi'de nanga non nje kisi dō kumbər ngar'ti in ki ngonn bati, osi kurə'de.

6

Ngonn bati in ki nya kuwə makitu'gi siri

¹ M'oo Ngonn bati uwə nya kuwə makitu ki dōkete lə nya kuwə makitu'gi ki siri or, ningə m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki dōkete dann nya'gi ki nje kisi kumngayira ba ki sō un ndu'ne ki taa, ndu'ə bar to ndangindi be ene: «Re!»

² M'gon lo, ningə m'oo sində kare ki nda. Nje kala uwə kagi kondiro ji'ne'ti, adi'ə jōgi kōsikurə. In de ki tōti rō, nan aw to tōti rō ki rangi bay.

* 5:10 5.10 Pa'gi 33.3, 98.1; Ejay 42.10 † 5:11 5.11 Daniyel 7.10

³ Loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja joo or ningø, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja joo el ene: «Re!»

⁴ Lo kin'ti, sindø ki rangi, ki kør to por te re. Nje kala aw ki tøgì kadi or'n lapiya dønangi'ti kò, kadi de'gi tòi nan dann'de'ti. Adi'ø kiyøro ki ngal.

⁵ Loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja mutø or ningø, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja mutø el ene: «Re!» Ø m'gon lo ningø, m'oo sindø kare ki ndul. Nje kala uwø nya mbøji nya ji'ne'ti.

⁶ Ningø m'oo ndu ta madi in ki dann nje kisi kumngayira'gi ki sò ene: «Geme ngonn ngo mbøji nya kare be par in lo kulø ki ndø kare, ø orji ngonn ngo mbøji nya mutø be par in lo kulø ki ndø kare tø; nan ødi hu in ki yiwi kandi nju el.»

⁷ Loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja sò or ningø, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja sò el ene: «Re!»

⁸ Ø m'gon lo ningø, m'oo sindø kare ki bal'a to to mbi kam be. Nje kala t'ø'a nan «Koy», ø lo ki koo isi njiyø go'ø'ti. Adi'de tøgì dø dow dønangi'ti ki kare me ki s'ø'ti kadi tuji de'gi ki me'ti ki r'ø'gi ki b'ø'gi ki monyi ki njetoko de'gi ki da don'gi ki dønangi'ti ne.

⁹ Go'ti, loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja mi or ningø nyi, m'oo ndil de'gi ki ndøki tòi'de ø rai ginn ringiri kadikare'ti læ Luwø. In de'gi ki tòi'de tado ta læ Luwø ki rai d'ø'ti ngan, manyinaj'a.

¹⁰ De'gi kakin uni ndu'de ki taa, elita ki tøgì'de eyina: «Burøbe, in ki in nje k'Ar njay, in ki in de ki røta'ti, a nginø biti døkagilo'ti ki ra taa a gangi ta dø de'gi'ti ki dønangi'ti, øji'n dø mosi'je ki buki kò kin wa?»

¹¹ Ningø lo kin'ti non, adi de ki ra ku ngal ki nda, ningø døji'de kadi orei me'de nden bay, biti kadi to ndøgi ngannkon'de'gi, ki madi kulø'de'gi, ki nanyinan non, kadi to a tòi'de to ingi be kin, kør'de re dø mad'a'ti, tølta'a bay taa.

¹² Ningø m'oo Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja mehen or, ø dønangi yøki yøki ki øti bol ngayn. Kadi tøl ndul kururu to ku soro be, ø nanyi ba pu tøl to to mosi be tø.

¹³ Mee'gi in dørant'i tosi ki nanga to kandi mbaykote ki gæsirø el bay, ø nøl gang'a ki nanga kin be.

¹⁴ Dørana goto kò to tuwø ki de a koo gidi nan'ti kin be; ningø mbal'gi, ki dø dor'gi a ndui r'ø'de kò.

¹⁵ Ngar'gi ki dønangi'ti ne, ki nje tøbar'gi, kibo'gi læ njero'gi, ki njenyakingø'gi, ki nje tøgì'gi, ki ndøgi de'gi pøti, bør'gi ki de'gi ki kare, a anyinan kadi iyøi r'ø'de bolo lo'gi'ti ki gidi mbal'gi'ti ki tøti.

¹⁶ A eli mbalbo'gi ki mbal'gi ki tøti eyina: «Tosi d'ø'je'ti, iyøi'je sanyi takum nje kisi dø kumbør ngar'ti, ki ta wongi'ti læ Ngonn bati*.

¹⁷ Tado ndø wongi ki bo re nga, de ki asi kadi ene m'in ø m'ra am goto†.»

7

De'gi ki 144.000 ki Luwø indø ndunø læ'ne non'de'ti

¹ Go nya'gi'ti kin, m'oo malayka'gi sò rai taa dø kum dønangi'ti ki sò. *Malayka'gi kakin uwøi nøl'gi ki sò ki dønangi'ti ne kadi to uløi dønangi'ti el num, dø ba'ti el num, taa dø kagi'gi'ti el num tø.

² M'tøl m'oo malayka madi ki rangi bay in ki lo kuwø kadi'ti be, uwø nya kòsidønya læ Luwø ki nje kisi kumngayira ba ji'ne'ti. Ningø un ndu'ne ki taa el malayka'gi ki sò ki ingøi tøgì kadi rai nya ki low'ø'ti el ki nyakindø'gi ki dønangi'ti ne ki me ba'ti ene:

* 6:16 6.16 Oje 10.8; Luk 23.30 † 6:17 6.17 Juwøl 2.11; Soponi 2.2-3

³ «Ononyi'se kadi rai nya ki low'ø'ti el ki nyakindø'gi ki donangi'ti, eke me ba'ti, eke do kagi'gi'ti, biti kadi j'indø nya kosidønya to ndunø non njekulø'gi'ti læ Luwø bay taa.»

⁴ Adi m'in kør de'gi ki in ki k'indø ndunø læ Luwø non'de'ti in de'gi dør bu ki do so gidø in so do'ti, ginn koji'gi'ti læ ngann Isirayel'gi pøti.

⁵ Adi in: ginn koji'ti læ Juda, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Ruben, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Gadi, de'gi dør døgi gidø in joo;

⁶ ginn koji'ti læ Aser, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Nepitali, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Manasa, de'gi dør døgi gidø in joo;

⁷ ginn koji'ti læ Simeyon, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ *Lebi, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Isakar, de'gi dør døgi gidø in joo;

⁸ ginn koji'ti læ Jabulon, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Jisepi, de'gi dør døgi gidø in joo; ginn koji'ti læ Benjamen, de'gi dør døgi gidø in joo.

Ginn de'gi ki dangi dangi

⁹ Go'ti, m'gon lo ø, m'oo bulø de'gi ki øti bol ngayn ki de asi kadi tudø kør'de el. In de'gi ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, ginn kaw'gi'ti ki dangi dangi, ginn de'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi. De'gi kin rai non kumbør ngar'ti, ki non Ngonn bati'ti, rai ki ku ngal ki nda rø'de'ti, taa uwøi baji tann'gi ji'de'ti to.

¹⁰ Ningø uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kaji in rø Luwø'ti læ'je ki in nje kisi do kumbør ngar'ti in ki Ngonn bati.»

¹¹ Malayka'gi pøti iløi nan gugi gidi kumbør ngar, ki ngatøgi'gi ki nya'gi ki nje kisi kum ba'gi, øsi ki takum'de nanga non kumbør ngar'ti, øsikurø Luwø,

¹² eli eyina: «Amen! Kulø toji, ki tobar, ki gosi, ki oyo ki ra, ki kosikurø, ki togi, ki ngangin in læ Luwø læ'je ki dokagilo ki dokagilo! Amen!»

¹³ Lo kin'ti non, ki kare dann ngatøgi'gi'ti un ta el'm ene: «De'gi ki øyi ku ngal'gi ki nda kin in nan'gi wa? Ø in ra be ø rei wa?»

¹⁴ Ø m'ilø'ti m'ene: «Burøbe, in ø gør maji!» Ningø el'm ene: «In de'gi ki tei me kindøkumndoo'ti kibo. Ingi togi ku ngal'gi læ'de, rai adi nda me mosi Ngonn bati'ti.

¹⁵ In tado kin ø, uwøi rø'de rai non kumbør'ti læ Luwø, gosi'ø kondø'ti ge kada ge me Køy'ti li'ø. Ningø nje kisi do kumbør ngar'ti a dow bagi'ne do'de'ti ginn køy kisi'ne'ti.

¹⁶ Bo a ra'de el ratata, kundø mann a ra'de el ratata, taa por kadi eke kunji nya madi a ndaw'de el ratata to,

¹⁷ tado Ngonn bati ki nje ra ngawdann lo'ti non kumbør ngar'ti a in nje k'ul'de, kadi a aw se'de lo mann kumngayira'ti kadi anyinan. Luwø a bør mann non kum de'ti mbonyi mbonyi*.»

8

Nya kuwø makitu ki nja siri

¹ Loki Ngonn bati ør nya kuwø makitu ki nja siri, loki dørant'i tøl to ndingi asi ngann kadi do mutø.

² Ningø m'oo malayka'gi ki siri rai takum Luwø'ti, adi adi'de tow'gi siri.

³ Malayka madi kare re ulø rø'ne ra kadi ringiri'ti, uwø bay por ki nduji kagi ki øti maji in me'ti ji'ne'ti. In bay ki rai'ø ki ør, ningø adi'ø nduji kagi'gi ngayn ki øti maji, kadi awi'n ki ta'gi ki de'gi læ Luwø isi eli ki Luwø. Awi'n do ringiri ør'ti ki ra non kumbør ngar'ti.

⁴ Ningø sa nduji kagi ki øti maji su ji malayka'ti takum Luwø'ti aw ki taa ki ta'gi ki de'gi læ Luwø isi eli ki Luwø.

* 7:17 7.17 Ejay 25.8, 49.10; Pa'gi 23.1-2; Ejøkel 34.23

⁵ Ningø go'ti, malayka un ßay por ki nduji kagi ki øti maji in me'ti kakin, buki kørpor'gi ringiri'ti rosi, ø ugø ilø nanga, par ø tanan'ti non, ndangindi'gi ki ndu de'gi, ki tølndi'gi tei, taa dønangi yøki tø.

Tow'gi ki sɔ ki døkete

⁶ Malayka'gi ki siri ki uwøi tow'gi ki siri ji'de'ti indøi dɔ rɔ'de dana kadi køl'i'de.

⁷ Malayka ki døkete køl tow lø'ne ø, kosi ndi, ki por ki pole nan ki mosi ødi ki dønangi'ti. Ningø lo kin'ti non be, dow dønangi ki kare me ki mutø'ti on por, kagi kare me ki mutø'ti on por, taa mbi kam kare me ki mutø'ti on por tø.

⁸ Malayka ki nja joo køl tow lø'ne, nya madi ki boi to mbal ki ra taa be, on por, ßingø osi me ba'ti, adi dow ba ki kare me ki mutø'ti tøl mosi.

⁹ Nyakindø'gi kare me ki mutø'ti me ba'ti oy, taa tokibo'gi kare me ki mutø'ti tuji tø.

¹⁰ Malayka ki nja mutø køl tow lø'ne ø, køkirø mee kare ki on to por be, in dørän'ti osi nanga dɔ ki kare me ki mutø'ti lø mbo'gi ki wol mann'gi.

¹¹ Tø mee kakin nan «nya ki ati.» Ki kare me ki mutø'ti lø mann'gi tøli ati kangi, ningø de'gi ngayn ki anyinan mann'gi kin oyi tø, tado tøl ki tøli ati kangi.

¹² Malayka ki nja sɔ køl tow lø'ne, dow kadi ki kare me ki mutø num, dow nanyi ki kare me ki mutø'ti num, taa mee'gi kare me ki mutø'ti ingøi kindø adi lo kadi dann'de'ti ki kare me ki mutø'ti unji goto. Dow lo ki kada kare me ki mutø'ti num, dow lo ki kondø kare me ki mutø'ti num, kunji goto dɔ'de'ti*.

¹³ M'tøl m'gon lo ßay ningø, m'oo yøl kore kare ki nal taa sanyi dann nøl'ti un ndu'ne ki taa ki tøg'i'ne ene: «Kumtondoo! Kumtondoo! Kumtondoo a in dɔ de'gi'ti ki dønangi'ti ne, loki ndøgi malayka'gi ki nanyinan mutø kin a køl'i tow lø'de.»

9

Tow ki nja mi ßar

¹ Malayka ki nja mi køl tow lø'ne ø, m'oo mee kare in dørän'ti osi nanga. Adi mee kakin lakele ta bolobe ki dɔboy'o goto.

² Te ta bolobe ki dɔboy'o goto ningø, sa por su'ti te ki taga to sa por ki me pur'ti ki boi be. Sa kakin uti kum kadi ki dørän.

³ Bøti'gi tei me sa por'ti kakin, sananyinan dønangi'ti. In bøti'gi ki adi'de tøg'i ki to to yan nii be.

⁴ Tøg'i'de kadi rai nya ki low'ø'ti el ki mu ge ki kam ge kagi'gi ge, nan kadi rai nya ki low'ø'ti el ki de'gi ki awi ki nyakosidonya to ndunø lø Luwø nati non'de'ti el kin par.

⁵ Adi'de tarow kadi tøli de'gi kin el, nan kadi adi'de kon ngayn to kadi yo par asi nanyi mi.

⁶ Døkagilo'ø'ti kin, de'gi a sangi koy, nan a ingøi koy el. A ndigi kadi n'oyi, nan koy a anyi sanyi kɔ kadi'de'ti.

⁷ Bøti'gi kin, toi to sindø'gi ki de dɔ nya rɔ rɔ'de'ti, adi in ndøkba lo k'aw rɔ'ti kin be. Nya'gi ki dɔ'de'ti toi to jøg'i køsikurø ki rai ki ør be, ningø takum'de to to takum de'gi be tø.

⁸ Bisi dɔ'de to to bisi dɔ dene'gi be, ø ngang'i'de to to ngang'i ßøl be tø.

⁹ Ningø toi to nya ki de ulø nya rɔ ki ra ki gindi non gu'de'ti be, ø kah bagi'de ßar to kah pusi rɔ'gi ki sindø'gi banyi banyi ndøri'de ki ngodi go'de'ti sɔw lo rɔ kin be*.

¹⁰ Ta ßongi'de ati to ta ßongi nii be, ningø in ßongi'de'ti kin ø awi ki tøg'i ki kadi rai nya ki to ki de'gi nanyi mi.

* 8:12 8.12 10-12; Ejay 14.12; Jeremi 9.14; Tekitaga 10.21-23 * 9:9 9.9 Juwøl 2.4-5, 1.6

11 Awi ki malayka to ngar dɔ'de'ti bolobe'ti ki dɔboy'o goto. To ngar lə'de kakin nan «Abadon» ki ta Ebirə, ə «Apoliyon» ki ta Gireki to. Kor me to kin nan «Nje tuji lo».

12 Kon ki dɔkete dər nga, ningə nanyi kon'gi ki rangi joo kadi rei go'ti bay.

13 Malayka ki nja mehen kɔl tow lə'ne, ningə m'oo ndu de madi in ringiri'ti ki rai ki ɔr ki isi non Luwə'ti, in dɔ kum'ə'gi'ti ki sɔ re.

14 Ningə ndu kakin el malayka ki nja mehen ki uwə tow ji'ne'ti ene: «Inyø malayka'gi ki sɔ ki dɔi'de ki kulə gindi dɔ ba Epirati'ti kin taa.»

15 Ningə inyø malayka'gi ki sɔ kakin taa. In malayka'gi ki sii dɔ nja'de'ti tado dɔ kadi inbe kin, me ndɔ'ti inbe kin, me nanyi'ti inbe kin, ki me bal'ti inbe kin to, kadi to tuji de'gi ki kare me ki mutə'ti kɔ, dɔnangi'ti ba pəti.

16 Adi m'in kor njerɔ'gi lə'de ki ai ki sində in dər dɔgi bigum bu joo.

17 Nga ningə nyi, m'oo sində'gi ki nje kal de'gi me ndil'ti: awi ki nya rɔ ki dɔɔ non gu'de ki kər to por be, to to bal dɔran be, taa to to bal kədi mann sində be to. Dɔ sində'gi kakin to to dɔ bɔl be, ningə por'gi ki sa'gi ki nya'gi ki nje taa por ki tɔgi'de'gi.

18 In ki nya tuji lo'gi ki mutə, ki in por'gi ki sa'gi ki nya'gi ki nje taa por ki tɔgi'de'gi, ki tei ta'de'ti kin ə ko de'gi ki kare me ki mutə'ti dɔnangi'ti ne ba pəti a tɔ'n.

19 Tado tɔgi sində'gi in ta'de'ti num bɔngi'de'ti num to. Bɔngi'de to to lii ki rai ki ningə kasi be, ningə ta bɔngi'de to to dɔ be kadi rai nya ki low'ə'ti el ki de'gi.

20 Nga ningə, ki ɔjido ndəgi de'gi pəti ki tei ta koy'ti lə nya'gi ki nje tuji lo kin ə, mbeti kadi inyøi kulə ra'gi ki majel. Nanyinan ki lo k'osi məkəsi'de nanga non ndil'gi'ti ki majel, ki non kagi yo'gi'ti ki rai'de ki ɔr ge, ki nar ge, ki ningə kasi ge ki gagi mbal ge eke ki kagi ge ki asi k'oo lo el num, asi k'oo dɔ ta el num, taa asi njiyø el num to kin.

21 Taa inyøi ta tɔl de'gi el num, ta ra kumə el num, ta kuwə marum el num, ta bɔgi el num to.

10

Malayka in ki ngonn makitu

1 Go'ti, m'oo malayka ki rangi kare ki nje tɔgi in dɔran'ti risi ki nanga. Kilndi tu dɔ'a, taa ngabirəndi isi dɔ'a'ti to jɔgi ngar be, ə takum'ə ɔsi to kadi be, ningə nja'a'gi toi to bar por be.

2 Uwə ngonn makitu ji'ne'ti, ində nja kɔl'ne dɔ ba'ti, ə ində nja gəl'ne dɔnangi'ti to.

3 Un ndu'ne ki taa ki tɔgi'ne, non to bɔl be, ningə go ndu'ə'ti, ndangindi siri bar.

4 Ə loki m'aw kadi m'ndangi ndu'de me makitu'ti ə, m'oo ndu ta madi ki in dɔran'ti el'm ene: «Ngəm ndu ta lə ndangindi'gi kin me'i'ti, um m'ndangi me makitu'ti el.»

5 Lo kin'ti, malayka ki m'oo'ə, nja'a kare in dɔ ba'ti, ə nja'a kare in dɔnangi'ti kakin, un ji kɔl'ne ulə ki dɔran'ti,

6 ningə un mindi'ne ki to Luwə ki nje kisi ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi, ki nje kində dɔran, ki dɔnangi, ki babo, ki nya'gi ki me'de'ti ene: «Dɔkagilo ki rangi kadi de a inyø adi dər goto nga.

7 Ndɔ ki malayka ki nja siri a ulə ngirə kadi kɔl tow lə'ne kin ə, Luwə a tɔlta ndigi ra lə'ne ki to lo kiyə'ti, toki el'n taa njekuləbər'gi lə'ne ki in njekeltakita'a'ti*.»

8 Ndu de ki kete m'oo in ki dɔran'ti kakin tɔl el'm ta ki rangi bay ene: «Aw taa ngonn makitu ki te me'ə kin ji malayka'ti ki ində nja'ne kare dɔ ba'ti ə ində ki kare dɔnangi'ti kin.»

9 M'aw ndəkba ki rɔ malayka'ti kakin, m'dəj'ə kadi adi'm ngonn makitu ningə, ilə'm'ti ene: «Taa sɔ, a ati kangi kanda'i'ti, nan a nəl ta'i'ti to tɔji be.»

* 10:7 10.7 Tekitaga 20.11; Ndukun 32.40; Daniyel 12.7; Amosi 3.7

¹⁰ M'taa ngonnn makitu kakin ji malayka'ti m'njo, ningø nøl ta'm'ti to tøji be, nan loki m'tur me'm'ti ø, ati kanda'm'ti kangì.

¹¹ Ningø go'ti eli m'in eyina: «Maji kadi eltakita Luwø'ti ki el oji'n do nya'gi ki a ra ginn de'gi ki dangi dangi, ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, ki ndonnta'gi'ti ki dangi dangi, ki ngar'gi, ngayn kin bay.»

11

Nje mannaji'gi ki joo

¹ De ta gakira ki tanan ki kagi mbøji nya be, ningø el'm ene: «Indø taa mbøji *Køy læ Luwø num, ringiri num, taa in tudø de'gi ki nje k'osi mækøsi'de nanga non Luwø'ti me køy'ti kin tø.

² Nan tado lo ki taga ne læ Køy læ Luwø ø, kadi inyø dow kare, mbøji el, tado in lo ki in ki kadi de'gi ki gøri Luwø el, ki a tuji ki bebo ki ar njay læ Luwø asi nanyi dso gidø in joo.

³ Ningø m'in m'a m'ulø ki nje mannaji'gi læ'm ki joo ki ku kuwø ndoo rø'de'ti kadi eli de'gi ta ki ta Luwø'ti ndø dør ki bu joo ki do mehen (1260).»

⁴ Nje mannaji'gi ki joo in kagi buni'gi ki joo, ki lambi'gi ki joo ki rai takum 'Be nje donangi'ti.

⁵ Kin ø re de madi ge kadi n'ra se'de nya ki low'ø'ti el ø, por a te ta'de'ti kadi tuji njeban'gi læ'de kø. In be ø, de ki ge kadi n'ra se'de nya ki low'ø'ti el ø a ingøn koy oyi.

⁶ Nje mannaji'gi kin awi ki tøgi kadi uti ta dørn kadi ndi ødi el, døkagilo ki a eli de'gi ta ki ta Luwø'ti kin. Awi ki tøgi kadi tøli mann ki ndul mosi'ti, taa kadi adi kon'gi ki dangi dangi de'gi ki donangi'ti ne, døkagilo ki ra ki me'de ndigi tø.

⁷ Nan loki a manyinaji læ'de ningø, da ki a te boløbe'ti ki døboy'o goto a ilø'de rø, a tøti'de rø, a tøl'de.

⁸ Ninn'de a ra tambalo'ti me bebo'ti ki a bari'ø ki tø ki elita'a ki ta ki ta Luwø'ti do'a'ti eyina Sødøm ki Ejipiti. In bebo ki ndøki børi Burøbe kagidøsi'ti gidi be'ti.

⁹ De'gi ki dangi dangi, ki ginn kaw ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi, ki ginn be'gi ki dangi dangi a rei kadi gonyi ninn'de ndø mutø ki nusi, ningø a øgi kadi de duw'de.

¹⁰ Rø de'gi ki donangi'ti ne a nøl'de ngayn tado koy ki oyi kin. A rai rønøl ngayn, a mbøli nan kadikare'gi, tado de'gi ki njekeltakita Luwø'ti ki joo kin adi'de kon ki aldo maji.

¹¹ Nan go ndø'gi'ti ki mutø ki nusi kin ø, kon ki in rø Luwø'ti re ur me'de'ti, adi indøi sii taa. Lo kin'ti, de'gi ki kete ra gonyi'de kakin, bol tøl'de.

¹² Ningø oyi ndu de madi ki bar ki tøgi'ne ngayn in dørn'ti ene: «In rei taa ne!» Ningø indøi, awi ki dørn'ti me kilndi'ti, takum njeban'gi'ti læ'de ki isi gonyi go'de.

¹³ Tanan'ti non, donangi yøki yøki ki øti bol, adi dow bebo ki kare me ki døgi'ti budi nanga mur mur. Ko de'gi tø dør siri me'ti. In de'gi ki sii ki dø'de taa, me'de gangi mann adi uløi tøji do Luwø'ti ki nje kisi dørn'ti.

¹⁴ Tuji ki nja joo dør, ningø in ki nja mutø a re non ndøkba.

Tow ki nja siri

¹⁵ Malayka ki nja siri køl tow læ'ne ningø, ndu de'gi bar ki tøgi ngayn dørn'ti ene: «Konbe ki do donangi'ti in yan Burøbe læ'je, in ki Kirisiti ki in *De ki Luwø mbøt'ø kin nga. A onbe ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi.

¹⁶ Ningø ngatøgi'gi ki døjoo gidø in sø ki sii do kumbør'ti non Luwø'ti, øsi ki ta kum'de nanga non Luwø'ti, uløi tøji dø'a'ti

¹⁷ eyina:

“Burøbe Luwø ki nje tøgi pøti,

In ki isi non bone, in ki isi non mayinu,
j'ulø toji dø'i'ti tado un kulø k'øti bol læ'i ki ji'i'ti,
Indø'n ginn konbe læ'i.

¹⁸ Ginn be'gi ki dangi dangi indøi ki wongi,
Nan ki ngosine kin, in wongi læ'i nga ø isi toji rø'ne.
Dokagilo gangi ta dø njekoy'gi'ti re nga,
Dokagilo ki kadi ugø'n dø nja njekuløbø'gi læ'i
Ki in njekeltakita'i'ti re nga,
Dokagilo k'ugø dø nja de'gi læ'i,
Ki nje k'aw ki boli me'de'ti,
Ki du'gi ki ki togi'gi, re nga.
In dokagilo ki kadi tuji'n de'gi ki nje tuji dønangi."»

¹⁹ Go'ti, me dōran'ti, ta Køy læ Luwø te, adi sanduki kunmindø isi ki taga. Lo kin'ti, ndi tøl ge, ndangi nya ge, ndu de'gi bar ki taa, dønangi yøki, taa ndi kōsi ki øti bol ødi tō.

12

Dene in ki da ki bari'ø diragon

¹ Nyakøji madi ki øti bol te dōran'ti. Ningø in dene ki kadi uti dø rø'a to ku, ø nanyi isi ginn nja'a'ti. Mee'gi døgi gidø in joo ø indøi rø'de nan'ti to jøgi kōsikurø sii dø'a'ti.

² Dene kakin nanyi'a ngayn el kadi oji ngonn, ø loki to ndo ra'a ø, un ndu'ne ki taa non.

³ Nyakøji madi ki rangi bay te dōran'ti. Ningø in køkirø da madi ki bari'ø diragon, kør to por be ø te ra. Dø'a in siri, ø gaj'a in døgi tō, ningø jøgi'gi kōsikurø sii dø'a'gi'ti kakin kare kare.

⁴ Un bøngi'ne ø, utø'n gaji ki kare me ki mutø'ti læ mee'gi dōran'ti buki'de ki nanga. Re ra ta dene'ti ki aw to oji ngonn kakin kadi to oji ngonn taa ø, n'ruwø ngonn kin n'usø'a.

⁵ Dene oji ngonn ki dingøm ki kadi to a isi dø ginn be'gi'ti pøti ki dønangi'ti ne, a on'de be konbe li'ø a ngan to gindi be. In tado kin ø, loki oji ngonn taa par ø, uni ngonn kakin awi si'ø kadi Luwø'ti, kadi kumbø ngar'ti li'ø.

⁶ Nga ningø dene taa anyi yan'ne aw dilølo'ti ki in lo ki Luwø indø dø lo madi dana søm'ti kadi to isi'ti adi to ngømi'ø ki nyakusø asi ndø dør ki bu joo ki dø mehen (1260).

⁷ Lo kin'ti, rø in dōran'ti. Misel in ki malayka'gi læ'ne røi ki da ki bari'ø diragon kakin. Diragon kaa in ki malayka'gi læ'ne indøi se'de ki rø tō,

⁸ nan rø tøt'ø. Lo læ'de in ki malayka'gi læ'ne goto dōran'ti nga.

⁹ Øsi køkirø diragon iløi'ø nanga. In ki in bugø lii ki bari'ø Su ge Satan ge, in ki in nje kødi de'gi pøti ki dønangi'ti ne. Øsi'ø iløi'ø nanga, nan'ti ki malayka'gi ki go'ø'ti.

¹⁰ Lo kin'ti, m'oo ndu'de madi bar ki togi'ne ene: «Dokagilo kaji re nga, dokagilo kadi Luwø oji togi'ne re nga, dokagilo Konbe li'ø re nga. In dokagilo ki togi in ji Kirisiti'ti ki in De ki Luwø mbøt'ø nga. Tado de ki njekindø ta dø ngannkon'je'gi'ti kaa øsi'ø dōran iløi'ø nanga. In ki nje kindø ta dø'de'ti kondø'ti ge kada ge non Luwø'ti læ'je.

¹¹ Nan ingi tøti'ø rø kitakul mosi Ngonn batø num, kitakul ta læ Luwø ki manyinaj'a num. Boli rø'de el, in ndøkba ngayn kadi ndigi kaji rø'de el.

¹² In tado kin ø,
maji kadi in dōran ra rønøl,
ø ingi ki sii me dōran'ti kaa rai rønøl tō!
Nga ningø in dønangi, in ki babo, tuji in læ'se,
tado Su ur nanga ki rø'se'ti non,

wongi töl'ö,
tadö gər kadi dökagilo lə'ne nanyi ngayn el nga.»

¹³ Loki diragon oo kadi ɔsi'ne iləi'ne nanga ə, ɔr ngodi kigo dene'ti ki nje k'oji ngonn ki dingəm.

¹⁴ Nan adi dene uwə bagi'ne joo to bagi kəkirə kore be, kadi ində aw ɔsi lo'ti ki Luwə ində dɔ'a dana ad'a diləlo'ti, kadi to ngəmi'ə ki nyakuso asi ɓal mutə ki nusi, sanyi, kadi lii ki rai ki ningə kasi ndəti kad'a el.

¹⁵ Lo kin'ti, lii ki rai ki ningə kasi ulə mannta'ne to mann ba be kigo dene'ti non kadi to tɔgi mann kakin ində aw si'ə.

¹⁶ Nan dɔnangi re rɔ lə dene, te ta'ne tur'n mann ba ki diragon tɔmon kakin yiki.

¹⁷ Lo kin'ti, wongi töl diragon dɔ dene'ti, adi aw rɔ dɔ ginn koji'ti li'ə, ki in nje təl rɔ'de go mbərkikində'gi'ti lə Luwə, nje ki ra dana dɔ nya ki rɔta'ti ki Jeju te ki dɔ'a ki taga.

¹⁸ Go'ti, aw ulə rɔ'ne ra ta babo'ti.

13

Da'gi ki joo

¹ M'oo da madi kare ki gaj'a in dɔgi, ə dɔ'a in siri te me babo'ti. Jɔgi kɔsikurə isi ta gaj'a'gi'ti kare kare, ningə tɔ kelta ki mal dɔ Luwə'ti ə isi jam dɔ'a'gi'ti tɔ.

² Da ki m'oo'ə kakin tanan ki kaga be, ningə nja'a'gi toi to nja da ki ɓari'ə ursi kin be, ə ta'a to to ta ɓol be tɔ. Diragon təl ki tɔgi'ne, ki kumbər ngar lə'ne, ki tɔgi konɓe ki ətɪ ɓol ad'a.

³ Jam dɔ'a kare to to nya ki ingə do ki asi koy be, nan ngosine do kakin idi nga. Lo kin'ti, de'gi ki dɔnangi'ti ne pəti, kuləra da kin ətɪ'de ɓol, adi uni go'ə.

⁴ ɔsi məkəsi'de nanga non diragon'ti, tadö təl ki tɔgi adi da kakin. Ningə ɔsi məkəsi'de nanga non da'ti tɔ eyina: «Nan ə asi koji rɔ'ne kadi da'ti kin wa? Nan ə asi kadi rɔ si'ə wa?»

⁵ Adi tarow da kadi te ta'ne el'n ta'gi ki ngan ngan ki ta'gi ki mal dɔ tɔ Luwə'ti. Ningə ingə tarow kadi ra'n ndigi lə'ne nanyi dɔsɔ gidə in joo (42).

⁶ Ulə rɔ'ne el ta'gi ki mal dɔ Luwə'ti, taj'a taji, taji lo kis'ə ge, taa taji de'gi pəti ki sii dɔran'ti tɔ.

⁷ Adi'ə tarow kadi rɔ'n ki de'gi lə Luwə kadi tətɪ'de rɔ, taa adi'ə tɔgi dɔ ginn kaw'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn de'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn ndonnta'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn ɓe'gi'ti ki dangi dangi*.

⁸ De'gi pəti ki dɔnangi'ti ne ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti. Adi in de'gi ki lo kulə ngirə dɔran'ti ki dɔnangi'ti nu, ə tɔ'de in ki ndangi me makitu kaji'ti el. De ndangi tɔ'de me makitu kaji'ti lə Ngonn bati ki de'gi tɔli'ə kin el.

⁹ «De ki aw ki mbi'ne ə, kadi oo'n dɔ ta ki m'aw to m'el kin maji:

¹⁰ De ki sɔwdɔ dangay ə, a aw dangay'ti; de ki sɔwdɔ tuji ki kiyəɔ ə, a tuji ki kiyəɔ tɔ. Ningə in dɔ kadi ki kadi de'gi lə Luwə uwəi tɔgi'de ba, ə kadi awi ki kunme tɔ.»

¹¹ Go'ti, m'oo da madi ki rangi te nanga. Gaj'a in joo to gaji ngonn bati be, ningə elta to diragon be tɔ.

¹² Da kakin ra kulə ki tɔgi da ki dɔkete pəti takum'ə'ti. Ningə ində tɔgi dɔ de'gi'ti adi ɔsi məkəsi'de nanga non da'ti ki dɔkete ki ingə do ki asi koy, nan do kakin təl idi kin.

¹³ Da ki nja joo kin ra nyakoji'gi ki ətɪ ɓol. Aw biti ra adi por in dɔran'ti, ur dɔnangi'ti, takum de'gi'ti pəti.

* 13:7 13.7 5-7; Daniyel 7.8, 25, 11.36, 7.21

¹⁴ Ədi de'gi ki dɔnangi'ti ne buki'de mu'ti ki nyakɔji'gi ki adi'ə kadi ra takum da'ti ki dɔkete. Ɔsi'de kadi to tɔli kagi yo madi ɔsikurə da ki ingə do kiyərɔ ə təl aji gogi kin.

¹⁵ Da ki nja joo ingə tɔgi kadi ra adi kagi yo kɔsikurə da ki dɔkete kin təl nya ki isi kumngayira, kadi to elta, ə adi tɔli de'gi pəti ki a mbeti kɔsi məkəsi'de nanga non kagi yo kɔsikurə da ki dɔkete'ti.

¹⁶ Da ki nja joo ində tɔgi dɔ de'gi'ti pəti, ngann'gi ki de'gi ki tɔgi, njenyakingə'gi ki njendoo'gi, de'gi ki kare ki bər'gi, kadi taai ndaja ji kəl'de'ti el ə ji gəl'de'ti.

¹⁷ Kin ə re de aw ki ndaja tɔ da kin eke kər nya'gi ki tɔji tɔ'a el ə, a asi kadi ndogi nya el num, gati'n el num tɔ.

¹⁸ In dɔkagilo kumkədi. De ki aw ki nyagər, a asi kadi gər me kər nya ki ɔjido da kin, tado in kər nya ki tɔji de madi. Kər nya kakin in kər nya ki bu mehen ki dɔ mehen gidə in mehen (666).

14

Ngonn bati in ki de'gi ki ugəi dɔ'de

¹ M'gon lo bay, ə m'oo Ngonn bati ra taa dɔ mbal Siyon'ti, ningə de'gi dər bu ki dɔsɔ gidə in sɔ (144.000) ki awi ki tɔ'a num, tɔ Baw'a Luwə num, ki ndangi nati non'de'ti in si'ə.

² M'oo kah nya madi ə in ki dɔran'ti to kah mann ba ki isi lo kam be, ə to kah ndi ki ndangi nya ki tɔgi'ne ngayn kam be. Kah nya ki bər ə m'oo kin, bər to kah kundug'gi ə de'gi ra indəi be.

³ Ningə bulə de'gi kin pəti osi pa ki sigi non kumbər ngar'ti, ki non nya'gi'ti ki nje kisi kum ki sɔ, ki non ngatɔgi'gi'ti. De ki asi kadi ndo pa kin goto. De'ə, in de'gi ki dər bu ki dɔsɔ gidə in sɔ (144.000), ki in de'gi ki in ki kugə dɔ'de dɔnangi'ti kin par.

⁴ In de'gi ki njenyi ki rɔ'de ki majel el, sangi dene'gi el, tado gəri dene el. Uni go Ngonn bati lo'gi pəti ki aw'ti. In de'gi ki in ki kugə dɔ'de dann de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne to kandi nya ki dɔkete ki kun kadi Luwə num kadi Ngonn bati num.

⁵ In de'gi ki de oo ta ki ngom ta'de'ti el. Taa ki kanji ta madi dɔ'ti.

Malayka'gi iləimbər ta ki gangi ki a re

⁶ Go'ti, m'oo malayka kare ki nal dann nəl'ti taa sanyi ngayn. Poyta ki maji ki biti ki non'ti in ji'ə'ti kadi ilə mbi de'gi'ti ki sii dɔnangi'ti ne, adi in ginn be'gi ki dangi dangi, ki ginn kaw'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi, ki ginn de'gi ki dangi dangi.

⁷ Malayka kakin un ndu'ne ki taa ene: «Uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə Luwə, ə uləi tɔji dɔ'a'ti, tado dɔkagilo takigangi li'ə re nga. Ɔsi məkəsi'se nanga non njera dɔran ki dɔnangi'ti, njera babo ki lo'gi ki dangi dangi ki mann isi uwə'ti.»

⁸ Malayka ki rangi bay un go in ki kete kakin ningə el ene: «Osi nga, osi nga, *Babilon ki in be ki boi. In ki adi ginn be'gi pəti yiwi kandi nju kaya ki ra lə'ne ki əti bol adi'de anyinan.»

⁹ Malayka ki rangi bay ki nja mutə un go'de ningə el ene: «De ki ɔsi məkəsi'ne nanga non da'ti, ki non kagi yo'ti li'ə, ə taa ndaja non'ne'ti, eke ji'ne'ti ə,

¹⁰ in kaa a anyi yiwi kandi nju wongi lə Luwə ki kilə mann'ti el ki Luwə a buki me kɔpi wongi'ti lə'ne kin tɔ. Ko de'gi ki be kin a ingəi kon takum malayka'gi'ti ki kar njay ki takum Ngonn bati'ti. A ingəi kon kin me por'ti ki me nya'ti ki on por rigi rigi.

¹¹ Sa por ki nje kadi'de kon kin a su taa ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi. Ningə kondo ki kada, lo kadi de'gi ki nje kɔsi məkəsi'de nanga non da'ti ki non kagi yo'ti li'ə, ə taai ndaja nati non'de'ti eke ji'de'ti kin a ɔri kon el.

¹² In dɔkagilo ki kadi de'gi ki in yan Luwə, ki njengəm mbərkikində'gi lə Luwə, ki nje kunme'de kadi Kirisiti, uwəi tɔgi'de ba.»

¹³ Go'ti m'oo do ndu madi in dōran'ti el'm ene: «Ndangi ta kin ene: Nje majikur'gi ø in de'gi ki isi oyi me ndo'ti ki bone me kulø'ti læ Burøbe. Ndil Luwø el ene: in nje majikur'gi tado uwøi kør rø'de do kon'gi'ti læ'de, ningø kulø ra'de'gi ki maji ki rai a ndolo go'de.»

Takigangi ki do de'gi'ti ki dōnangi'ti ne

¹⁴ M'gon lo ø m'oo kilndi ki nda, ningø de ki tanan ki Ngonn de isi do'ti. Jøgi ngar ki ra ki ør isi do'a'ti, ningø uwø ngorongi ki ta'a ati ji'ne'ti.

¹⁵ Malayka madi ki rangi te me Køy'ti læ Luwø, ningø un ndu'ne ki taa ki togi'ne el nje kisi do kilndi'ti ene: «Ulø ngorongi læ'i ujøn ko, tado ko ki dōnangi'ti gæsirø asi kujø nga.»

¹⁶ Ningø lo kin'ti, nje kisi do kilndi'ti ulø ngorongi læ'ne ujøn ko'gi ki dōnangi'ti ne.

¹⁷ Go'ti, malayka ki rangi bay te me Køy'ti læ Luwø, dōran'ti ki ngorongi ki ati ngayn ji'ne'ti to.

¹⁸ Go'ti, malayka ki rangi bay ki aw ki togi do por'ti, te ki do ringiri'ti, ø un ndu'ne ki taa ki togi'ne ngayn el nje kuwø ngorongi ji'ne'ti ene: «Ulø ngorongi læ'i ujøn do nju'gi ki dōnangi'ti kin, tado kanda'gi gæsirøi nga.»

¹⁹ Ø malayka ulø ngorongi læ'ne dōnangi'ti ujøn do nju'gi ki dōnangi'ti, ningø bi ilø me be mbore kandi nju'ti, ki in be ki boi ki wongi læ Luwø in me'ti.

²⁰ Mbisøi kandi nju kakin me be mbore kandi nju'ti, gidi bebo'ti gogi, ningø mosi lo te me be mbore kandi nju'ti kakin ki taga, in biti ødi ta sindø'gi taa, ø ngal'a asi kilometør bu mutø kare.

15

Malayka'gi ki siri ki nya tuji lo'gi ki dōboy'ti ji'de'ti

¹ M'oo nyakøji madi ki rangi kibo, to øti bol dōran'ti. Malayka'gi siri uwøi nya tuji lo'gi siri ji'de'ti to. In dōboy nya tuji lo'gi, tado in ingi ø wongi læ Luwø a tol'n ta'ne.

² Go'ti, m'oo mann ba ki to to nya ki bari'ø kirisital be, pole nan ki por. Ningø do mann'ti kakin, nje tøti rø da, ki kagi yo li'ø, ki kør nya ki toji to'a, uwøi kende læ Luwø ji'de'ti.

³ Osi pa læ *Møji ki njekuløbør læ Luwø, ki pa læ Ngonn bati eyina:

«Burøbe Luwø ki nje togi pøti,
Kulø ra'a'gi bo ngayn, øti bol ki dum!
In Ngar do ginn be'gi'ti pøti,

Nyara'gi læ'i in nyara ki dana, ki ki røta'ti*.

⁴ In Burøbe, nan ø asi kadi bol ndil'i el wa?

Nan ø a mbøti kulø toji do'i'ti wa?

Tado in ki kar'i ba ø in de ki ar njay,

Ginn be'gi pøti a rei kadi øsi møkøsi'de nanga non'i'ti.

Tado kulø ra'i'gi ki dana toi ki taga takum'de'ti†.»

⁵ Go'ti, m'oo ta Køy læ Luwø ki *køyku kulø noji læ Luwø in me'ti, te ta'ne dōran'ti.

⁶ Malayka'gi ki siri ki uwøi nya tuji lo'gi ki siri ji'de'ti tei, me Køy'ti læ Luwø ki taga. Jyi ku len ki nda ki sigi ba, nda ki øti bol, ningø do rø'de ki ndar ør.

⁷ Ki kare dann nya'gi'ti ki nje kisi kumngayira ki so adi malayka'gi ki siri køpi'gi ki rai'de ki ør siri, to køpi'gi ki wongi læ Luwø ki nje kisi døkagilo'gi ki døkagilo'gi, rosi.

⁸ Sa rosi Køy læ Luwø to nya ki toji tøbar ki togi læ Luwø. De asi kadi ur me Køy'ti læ Luwø el biti kadi nya tuji lo'gi ki siri ki malayka'gi ki siri uwøi ji'de'ti kin tolita kulø læ'de bay taa.

* 15:3 15.3 Tekitaga 15.1 † 15:4 15.4 Jeremi 10.7; Pa'gi 86.9

16

Køpi wongi'gi læ Luwø ki siri

¹ M'oo ndu ta madi ki te ki togi'ne me Køy'ti læ Luwø, el malayka'gi ki siri ene: «Ai mbøli køpi wongi læ Luwø ki siri dønangi'ti.»

² Malayka ki døkete aw mbøl køpi læ'ne dønangi'ti. Lo kin'ti non, dobay ki øti bøl, ki to ngayn øsi dø de'gi'ti ki nje kaw ki ndaja læ da num, køsi mækøsi'de nanga non kagi yo'ti li'ø num.

³ Malayka ki nja joo mbøl køpi læ'ne dø ba'ti, adi mann tøl to to mosi de ki oy be. Lo kin'ti, nya'gi pøti ki ødi rø'de ki sii me ba'ti oyi.

⁴ Malayka ki nja mutø mbøl køpi læ'ne dø mann mbo'gi'ti, ki lo'gi ki dangi dangi ki mann isi uwø'ti, adi tøli mosi.

⁵ Ningø m'oo ndu malayka ki aw ki togi dø mann'gi'ti el ene: «In Nje kar njay, in ki isi bøne, in ki isi mayinu. In toji be toki in njegangita ki dana.»

⁶ Tado ingi buki mosi de'gi læ'i ki mosi de'gi læ'i ki njekeltakita'i'ti kø, ø adi'de mosi inbø kaa tø kadi anyinan. Asi ta kadi nya kin ra'de be inbø.»

⁷ Ningø go'ti, m'oo ndu ta madi in ki dø ringiri'ti el ene: «Oyo, Burøbe Luwø ki nje togi pøti, takigangi læ'i in ta ki gangi ki røta'ti num, in ta ki gangi ki dana num.»

⁸ Malayka ki nja sø mbøl køpi læ'ne dø kadi'ti, ad'a togi kadi buki'n por'ne dø de'gi'ti kadi on'de.

⁹ Ningø lo kin'ti, kunji kadi ki dum kelta'a on de'gi. De'gi kin elita ki mal dø Luwø'ti ki aw ki togi dø nya tuji lo'gi'ti kin, ø mbeti kinyø panjiyø'de'gi ki majel kø ø kulø toji dø Luwø'ti.

¹⁰ Malayka ki nja mi mbøl køpi læ'ne dø kumbøer ngar'ti læ da, adi konbø li'ø tøl loki ndul kururu. De'gi ingø kon ki ngori ngangide mur mur.

¹¹ Nan be kaa, mbeti kinyø row kulø ra'de'gi ki majel kø, elita ki mal dø Luwø'ti ki dørøan'ti, par par, tado kon ki isi ingø, tado læ dobay ki rø'de'ti.

¹² Malayka ki nja mehen mbøl køpi læ'ne dø ba'ti ki bari'ø Epirati. Ba kakin ø inyø lo kadi ngar ki nje k'in lo kuwø kadi'ti dør'ti.

¹³ Go'ti, m'oo ndil'gi ki majel mutø ki toi to kann'gi be, tei ta diragon'ti num, ta da'ti num, ta nje bær rø'ne njekeltakita Luwø'ti num tø.

¹⁴ In ndil'gi ki majel ki njera nyakøji'gi. Ningø awi rø ngar'gi'ti ki dønangi'ti ne pøti, kawide tado rø ki a re ndø ki bo'ti læ Luwø ki nje togi pøti.

¹⁵ Ningø Burøbe el ene: «Oyi, m'a m're to njebøgi be. Nje rønøel ø in de ki isi kum, taa ngøm ku'gi læ'ne maji tø, kadi to de øø'ø ki rø'a kare ø rø'a a søl'ø'n'ø el.»

¹⁶ Ndil'gi ki majel kaw i ngar'gi kakin lo'ti madi ki bari'ø ki ta Ebirø nan Armagedon*.

¹⁷ Malayka ki nja siri mbøl køpi læ'ne dann nøl'ti, ningø ndu'de bær me Køy'ti læ Luwø, in ki lo kisi kumbøer ngar'ti, el ene: «Ginn nya'gi gangi nga!»

¹⁸ Lo kin'ti, nya'gi ødi rø'de, adi in tølndi'gi, ki ndu de'gi, ki ndangindi'gi, taa dønangi yøki yøki ki øti bøl ngayn tø. Lo kulø ngirø kisikidøtaa'ti læ de'gi nu kin, de øø kø dønangi ki yøki be kin nja kare el bay.

¹⁹ Køkirø bebo gangi rø'ne dana mutø, ningø bebo'gi ki me be'gi'ti ki dangi dangi ki dønangi'ti ne budi ki nanga. Me Luwø oyi dø bebo Babilon'ti el, Luwø ad'a anyi køpi, ki yiwi kandi nju wongi li'ø ki ngan ngayn isi ølo wunyø wunyø me'ti.

²⁰ Dø dor'gi pøti anyinan, adi de øø mbal'gi el.

²¹ Køkirø køsi'gi ki øyi to mbalbo be indøi taa tosi dø de'gi'ti. De'gi elita ki mal dø Luwø'ti øji'n dø køkirø køsi'gi ki nje tuji lo, tado tuji lo tuji ki øti bøl ngayn.

* 16:16 16.16 Njegangita'gi 5.19; Ngar'gi 23.29

17

Takigangi ki do dene'ti ki nje ra kaya ki dum

¹ Malayka kare dann malayka'gi'ti ki siri ki uwøi kopi'gi ki siri ji'de'ti re el'm ene: «Re, m'a m'toji ta ki gangi ki a re do dene'ti ki nje ra kaya ki dum, ki isi kadi mann ba'gi'ti kin, m'adi oo.

² Ngar'gi ki donangi'ti ne buki ro'de ta sanga lo kaya'ti, ningø bulø de'gi ki donangi'ti anyinan yiwi kandi nju kaya li'ø adi ra'de to*.»

³ Be ø, Ndil Luwø un'm aw sø'm dilølo'ti. Ningø m'oo dene kare isi do da'ti ki kør njir njir, ki togi kelta ki mal do Luwø'ti rosi ro'a. Da kakin do'a in siri ø gaja'gi in dogi to.

⁴ Dene øø ku'gi ki ndolo, ki kør njir njir, ningø, ningø or'gi, ki ningø ki gat'a in ngayn, ki mædikosi'gi, rosi ro'a. Uwø kopi ki rai ki or, ki nya'gi ki maji koo el, ki nyara kaya'gi li'ø ki to njen rosi me'ø.

⁵ Nya ki isi nati non'a'ti, in nya ki ndangi eyina: «Babilon ki boi, kon kaya dene'gi, ki be nya ra'gi ki maji koo el ki donangi'ti ne.»

⁶ M'oo kadi dene kakin mosi de'gi læ Luwø ra'a yiwi'ti. Adi in mosi de'gi ki toli'de tado k'in'de nje mannaji læ Kirisiti. Loki m'oo'ø, in nya madi ki øti'm bol.

⁷ Ø malayka el'm ene: «Ra bann ø øti bol wa? M'a m'ori ginn nya ki to lo kiyø'ti ojidø dene in ki da ki do'a in siri ø gaja'gi in dogi, ki oti dene gidi'ne'ti kin.

⁸ Da ki oo'ø kin kete in non, nan ngøsine goto nga. A te koo kadi aw tuji'ti. Nga ningø, de'gi ki donangi'ti ne ki lo kulø ngirø doran ki donangi'ti nu, to'de in ki ndangi me makitu kaji'ti el kin, loki oyi da kin ø, a øti'de bol, tado kete in non, nan ngøsine goto, ningø a tøl to re gogi.

⁹ «In dokagilo kumte ki dokagilo kaw ki gosi. Do da ki siri in mbal'gi ki siri ki dene isi do'ti. Taa in ngar'gi ki siri to.

¹⁰ Nje ki mi osi, in ki nja mehen isi do kumbør ngar'ti dokagilo'ti ki ji ra'n ne kin, ningø in ki nja siri re el bay. Ndo ki a re ø, a isi do kumbør ngar'ti dokagilo ki nden be par.

¹¹ Da ki kete in non, ø ngøsine goto kin, inbe ø in ngar ki nja jijoo. In ki kare dann ngar'gi'ti ki siri, ningø isi aw ki tuji'ti.

¹² Gaji da ki dogi ki oo, in ngar'gi ki dogi ki sii do kumbør ngar'ti el bay, nan a ingøi togi kadi onyibe kadi kare be ki da.

¹³ Mørta læ'de ingi ki dogi kin pøti in kareba, adi in ta kadi uni togi'de ki konbe læ'de rai kulø adi da.

¹⁴ A roi ki Ngonn bati, nan Ngonn bati a tøti'de ro, tado in Burøbe læ burøbe'gi, in Ngar læ ngar'gi. Nga ningø nje ki bari'de, nje ki mbeti'de, ki nje ra nya ki lowø'ti, a tøti ro si'ø to.»

¹⁵ Malayka tøl el'm bay ene: «Mann'gi ki oo'de loki kaya dene isi'ti kin, in ginn de'gi ki dangi dangi, in bulø de'gi ki dangi dangi, in ginn be'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi.

¹⁶ Gaji da'gi ki dogi ki oo'de, ki darø da inbe, a osi ta kaya dene, a tøri ku'gi ki ro'a'ti kadi ra ki ro'ne kare. A søi da'a taa a adi por on'a to.

¹⁷ Tado Luwø indø ndigira læ'ne me'de'ti kadi rai go'ti. Ta'de a in nan'ti kareba kadi adi togi konbe læ'de rai kulø adi da, biti kadi ta'gi ki ta Luwø'ti tolita'de.

¹⁸ «Nga ningø, dene ki oo'ø, in bebo ki boi ki isi do ngar'gi'ti ki donangi'ti ne.»

18

Babilon osi

* 17:2 17.2 1-2; Jeremi 51.7, 13; Ejay 23.17

¹ Go'ti, m'oo malayka madi ki rangi in dōran'ti isi ur ki nanga. Aw ki tōgi kibo, ningø kunjø unji, taa dōnangi pøti.

² Malayka kakin un ndu'ne ki taa el ene: «Babilon osi, Babilon osi, Babilon ki boi osi; ningø ki ngosine kin, tøl lo kisi ndil'gi læ Su, ki lo kiyərɔ læ ndil'gi ki majel pøti. In in ø yøl'gi pøti ki toi njen, ki da'gi ki njera nya ki maji koo el, rai to lo bē læ'de.

³ Tado ginn bē'gi pøti anyinan yiwi kaya ki ra li'ø ki dum kin. Ngar'gi ki dōnangi'ti ne sangi'ø kaya'ti, ningø njera gati'gi ki dōnangi'ti ne, ndui ki mandi ki ra li'ø ki dum kelta'a kin.»

⁴ Go'ti, m'oo ndu ta madi ki in dōran'ti el ene: «Tei kɔ me bebo'ti kin in de'gi læ'm, nan to in indøi rɔ'se nan'ti si'ø dɔ majel ra'a'gi'ti, kadi to tuji ki a re dɔ'a'ti kin ingø'se si'ø.

⁵ Tado majel'gi li'ø oji nan, awi biti tei rɔ Luwø'ti, adi me Luwø olo dɔ radanael'gi'ti li'ø.

⁶ Rai si'ø nya ki ndɔ ki in ra ki de'gi kin tɔ. Rai si'ø be nja joo. Me kɔpi ki mbøli yiwi'gi'ti adi de'gi anyinan kin ø, buki'ti nja joo adi'ø anyi tɔ.

⁷ Kah'a'ti inbē ki rɔ'a nøl'ø'n'ø me rɔ ki tɔji'ti num, øø'n maji rɔ'ne num kakin ø, maji kadi adi'ø ingø kon ge, ndingø ndoo ge tɔ. Tado in el me'ne'ti ene: "M'nji dɔ kumbər ngar'ti to ngar, ningø m'in njengawkoy el, tado m'a m'uwø ndoo koy el ratata."

⁸ In tado kin ø, nya tuji lo'gi ki toi isi ngingø'i'ø kin a buki nan dɔ'a'ti pøti ndɔ kareba. Adi in koy, ki kuwø ndoo yo, ki bɔ bɔ, ningø por a on'a tɔ. Tado Burøbe Luwø ki gangi ta dɔ'a'ti in Nje tōgi*.»

⁹ Lo kin'ti, ngar'gi ki nje sang'a kaya'ti, ki nje koo maji rɔ'de si'ø, a nonyi ge, a uwøi ndoo yo'ø, loki a oyi sa por ki on'a su ki taa.

¹⁰ A rai sanyi, tado bɔli kon ki isi ingø kin, ningø a eli eyina:

«Kon ri ø to be ø! kon ri ø to be ø!
in Babilon, bebo ki boi, ki nje tōgi!

Kadi kadi kareba be par ø ta ki gangi osi dɔ'i'ti be wa?»

¹¹ Nje njiyø ra gati dōnangi'ti ne, nonyi tado li'ø num, uwøi ndoo yo'ø num tɔ, tado de kare kaa ndogi se'de nya gati'gi læ'de el.

¹² Nya gati'gi, ki ɔr'gi, ki nar'gi, ki mbal ki gata in ngayn, ki mēdikosi'gi, ki len'gi, ki ku ki kər njir njir'gi, ki ku'gi ki ndøløi, ki kagi'gi ki banyi'de øti maji'gi ki nya'gi ki rai'de ki ngangi kēdi'gi, ki kagi'gi ki gati'de in ngayn, ki ningø kasi'gi, ki gindi'gi, ki nya'gi tøløi mbal'gi ki ndolo,

¹³ ki kadi kagi ndir tanyi'gi, ki hu kagi'gi ki øti maji, ki nɔm kagi'gi ki øti maji, ki nduji kagi'gi ki øti maji, ki yiwi, ki hu, ki nduji, ki geme'gi, ki mangi'gi, ki bati'gi, ki sindø'gi, ki pusi rɔ'gi, ki bər'gi, ki dangay'gi.

¹⁴ Kandi kagi ki ndil'i ndigi kuso kaa anyi sanyi kadi'ti. Nyakingø'gi læ'i ki nya koo maji rɔ'gi læ'i tøløi nya ki tuji kɔ, ningø de a ingø'de gogi el ratata.

¹⁵ Njera gati'gi ki rai gati kete me bē'ti kin ingøi nya, osi rɔ'de ngərøngi, tado bɔli kon'gi ki isi ingø kin. Nonyi, uwøi ndoo yo'ø,

¹⁶ ningø eli eyina: «Kon ri ø to be ø! kon ri ø to dɔ bebo'ti kin be ø! In ki kete ɔɔ ku len, ki ku ki kər njir njir, ki kər pir pir, ki ɔr ge, ki ningø ki gat'a in ngayn ge, ki mēdikosi ge, rosi rɔ'a.

¹⁷ Nan me kadi ki kare inbē par ø nyakingø'gi kin pøti gotoi kɔ!»

Njekuwøngaw tokibo'gi, ki de'gi ki me to'ti, ki njerakulø dɔ tokibo'ti, ki njera gati dɔ ba'ti, osi rɔ'de ngərøngi,

¹⁸ ningø loki oyi sa por ki isi su ø, eli eyina: «De øø bebo ki øti bøl to bebo kin be el bay!»

* 18:8 18.8 4-8; Ejay 48.20; Jeremi 50.8, 51.6, 45; 5; Lotum 18.20-21; 6; Pa'gi 137.8; Jeremi 50.7-8, 29; Ejay 47.7-9

¹⁹ Ɔyi bu ki do'de'ti, ningø nonyi, uwøi ndoo yo'ø, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kon ri ø to be ø! kon ri ø to do bebo'ti kin be ø! In nyakingø'gi li'ø anyi de'gi pøti ki awi ki tokibo'gi do ba'ti isi ingøi. Nan me kadi ki kare inbe par ø nyakingø'gi kin pøti gotoi ko!»

²⁰ In dōran, ra rōnel do tujit'i ki ingø kin! In de'gi lø Luwø, ki njekawkulø'gi, ki njekeltakita Luwø'ti, rai rōnel, tado ta ki Luwø gangi do'a'ti kin, in ingi ø Luwø gangi ta adi'se.

²¹ Lo kin'ti non, malayka ki nje togi kare un mbal ki to to køkireø mbal kusi ko be, ugø ilø ba, ningø el ene: «In ki togi kakin to ø, a ugøi Babilon, bebo ki boi kin kadi iløi'ø ko, kadi de a oo'ø gogi el ratata.

²² De a oo ndu kende'gi, ki de'gi ki nje kosi pa'gi, ki nje kol nal'gi, ki nje kol tow'gi, be lø'i gogi el ratata. De a ingø kodi ra nya madi, eke a oo ndu mbal kusi ko el ratata.

²³ De a oo por lambi onbe lø'i el, taa de a oo ndu nje taa nan sigi el to, tado njera gati'gi lø'i ø in nje tobar'gi ki øti bol dōnangit'i ne, taa mboli ki ra lø'i ø, buki'n ginn de'gi ki dangi dangi ki dōnangit'i ne ko.»

²⁴ In Babilon'ti ø mosi njekeltakita Luwø'ti, ki mosi de'gi lø Luwø, ki mosi de'gi pøti ki tujøi mindi'de dōnangit'i ne, anyi'ti.

19

Pa tati ro ki bar me dōran'ti

¹ Go nya'git'i kin ø, m'oo do ndu ki bar to ndu bulø de'gi ki ngayn be dōran'ti ene: «Aleluya! Kaji, ki tobar, ki togi in yan Luwø lø'je.

² Takigangi li'ø in ta ki gangi ki rōta'ti, in takigangi ki dana, tado gangi ta do kaya dene'ti ki tujø loki dōnangit'i ne ki kaya ki ra lø'ne. Luwø ad'a ugø bangi tol ki tol njekulø'gi li'ø.»

³ Ningø teli eli bay eyina: «Aleluya! Toji ki do Burøbe'ti! Sa por bebo su ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi!»

⁴ *Ngatogi'gi ki do joo gidø in so, ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ki so, øsi møkøsi'de nanga non Luwø'ti ki Nje kisi do kumbø ngar'ti, øsikurø, ningø eli eyina: «Amen! Aleluya! Toji ki do Burøbe'ti!»

Lo taa nan lø Ngonn bati

⁵ Go'ti, m'oo ndu ta madi in ki do kumbø ngar'ti be el ene: «Uløi toji do Luwø'ti lø'je, ingi pøti ki in njekulø'gi li'ø, ingi ki in nje bolo'gi, in ngann'gi ki de'gi ki togi.»

⁶ Ningø m'oo do ndu ki bar to ndu bulø de'gi ki ngayn be. Ndu kakin bar to kah mann ba ki isi lo be, taa bar to kah ndangindi ki bar ki togi'ne ngayn kam be to, ene: «Aleluya! Uløi toji do Burøbe'ti, tado Luwø lø'je ki nje togi pøti indø ngirø konbe lø'ne.

⁷ Adi ji rai rōnel, ji turi jagira ø j'uløi toji do'a'ti, tado dokagilo taa nan lø Ngonn bati re nga, ningø dene li'ø kaa isi do nja'ne'ti to.

⁸ Adi'ø ku ki ndolo ngayn ki rai ki kulø len.» Ku len ki nda ki sigi ba ki elita'a, toji kulø ra'gi ki dana lø de'gi lø Luwø.

⁹ Malayka kare el'm ene: «Ndangi ta ene: Nje'gi ki bari'de lo taa nan'ti lø Ngonn bati in nje rōnel'gi.» Ningø ilø'ti bay ene: «In kin ø in ta'gi ki rōta'ti lø Luwø.»

¹⁰ M'osi nanga nja'a'ti kadi m'osi kurø, nan el'm ene: «Ononyi kadi in ra nya kin! M'in njekulø madi to ngannkon'i'gi ki rai do nja'de'ti me nya ki rōta'ti ki Jeju te ki do'a, kin be to. In Luwø ø maji kadi øsikurø!» Tado nya ki rōta'ti ki Jeju te ki do'a kin ø, adi bulø de'gi elita ki ta Luwø'ti.

Ro ki tati lø Kirisiti ki in de ki Luwø mbøt'ø

¹¹ Go'ti, m'oo dōran te ta'ne, ningø sindø ki nda ø te ra. De ki nje kala, to'a nan Njeranya ki lowø'ti num, De ki rōta'ti num. In Nje gangi ta, ki Nje ro ro ki dana.

¹² Kandi kum'ø'gi tei por bilim bilim, ningø nya'gi ki ndolo ndolo sii dø'a'ti ngayn to jøgi køsikurø, taa tø ki ndangi dø'a'ti in tø ki in ki kar'ne ba par ø gør tø.

¹³ Ku ngal ki uløi mosi'ti, ningø tø'a nan «Ta læ Luwø.»

¹⁴ Njerø'gi ki døran'ti uni go'ø, sii dø sindø'gi'ti ki nda, ningø øyi ku len ki nda ki sigi ba, ki nya ki majel ød'ø el.

¹⁵ Kiyøro ki ta'a ati kol kol, ki maji tugø'n ginn be'gi ki dangi dangi te ta'a'ti. Onbe dø de'gi'ti ki dønangi'ti ne ki tøgi ki ngan to gindi be. Njiyø dø nju'ti, tala mbasi mbasi me be mbore kandi nju'ti, ki yiwi wongi læ Luwø ki nje tøgi pøti in me'ti.

¹⁶ Ndangi tø kare ku'ti li'ø num, nja'a'ti num eyina: «Ngar læ ngar'gi, Burøbe læ burøbe'gi.»

¹⁷ Go'ti, m'oo malayka kare ra taa me kadi'ti. Un ndu'ne ki taa ki tøgi'ne, el yøl'gi pøti ki isi nali dann nøl'ti sanyi ene: «Rei, kawinan tado nyakuso kibo læ Luwø!

¹⁸ Rei søi da ngar'gi, ki da kibo'gi læ njerø'gi, ki da njerø'gi inbe, ki da sindø'gi ki njekal'de'gi, da de'gi pøti, de'gi ki kare'gi, ki bør'gi, ngann'gi, ki de'gi ki tøgi'gi.»

¹⁹ Go'ti, m'oo da ki m'elta li'ø kete, ki ngar'gi ki dønangi'ti ne, ki njerø'gi læ'de, kawinan kadi røi ki nje kisi dø sindø'ti in ki njerø'gi læ'ne.

²⁰ Lo kin'ti, uwøi da kakin dangay'ti, nan'ti ki nje ngom ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwø'ti. Nje ðar rø'ne njekeltakita Luwø'ti ki ra nyakøji'gi læ'ne takum da'ti, ðuki'n de'gi ki nje kaw ki ndaja læ da rø'de num, øsi mækøsi'de nanga non kagi yo'ti li'ø num, mu'ti. Uwøi'de, ðuki'de joo pøti kum ba me dilø por'ti, ki in por ki nje kon rigi rigi.

²¹ Kiyøro ki te ta nje kisi dø sindø'ti tøl njerø'gi læ'de pøti, adi yøl'gi pøti søi da'de ndanni.

20

Bal ki dør kare

¹ Go'ti, m'oo malayka kare ki in døran'ti isi ur ki nanga, uwø lakele ta boløbe ki døboyo goto num, kulø gindi ki boi ngayn num ji'ne'ti.

² Uwø diragon, ðugø lii, ki in Su ki ðari'ø Satan, dø'a ki kulø gindi kakin kadi to ðal dør kare.

³ Malayka un'ø ilø boløbe'ti ki døboyo goto, uti ta'a ki lakele, øri nya ta'a'ti nalangi, kadi to ingø row ðuki'n de'gi mu'ti el, biti kadi ginn ðal ki dør kare gangi. Go'ti ø, maji kadi inyøi'ø taa ngonn døkagilo ki nden be.

⁴ Go'ti, m'oo kumbør ngar'gi sii, ø adi nje kisidøti tøgi kadi gangi ta. Ningø m'oo ndil de'gi ki ndøki gangi dø'de ki kiyø tado mannaji læ Kirisiti, ki mannaji ta læ Luwø kin tø, taa nje ki mbeti køsi mækøsi'de nanga non da'ti num, non kagi yo'ti li'ø el num, adi in de'gi ki taai ndaja læ da nati non'de'ti el num, ji'de'ti el num kin. De'gi kin tøli sii ki dø'de taa gogi, ningø a onyibe ki Kirisiti ðal dør kare.

⁵ In njekoy'gi ø, a tøli sii ki dø'de taa gogi el, biti kadi ðal ki dør kare kin ginn'ø gangi ðay taa. Lo kin'ti, in kindø taa ki døkete læ njekoy'gi lo koy'ti.

⁶ Nje ki me kindø taa ki døkete lo koy'ti kin in nje majikur, in de'gi læ Luwø. Koy ki nja joo aw ki tøgi dø'de'ti el, a in njekujønyamosi kadikare'gi læ Luwø in ki Kirisiti, ningø a onyibe nan'ti ki Kirisiti ðal dør kare.

Rø tøti Satan

⁷ Loki ðal ki dør kare a asi ø, a øri Satan køy dangay'ti li'ø,

⁸ ningø a aw kadi ødi ginn be'gi ki dangi dangi ki døcum dønangi'ti ki sø, adi in Gogi ki Magogi*. A øsi nja'de nan'ti kadi aw rø'n. Banyinan to nangira ki ta babø'ti be.

* 20:8 20.8 Ejøkel 38-39

⁹ Uni lo ki dɔnangi'ti ki ta tata, iløi nan gugi gidi lo kisi de'gi læ Luwø ki bebo ki Luwø ndigø, nan por a in dɔran'ti kadi osi dɔ'de'ti on'de.

¹⁰ Nga ningø, Su ki in nje kædi'de, a uni'ø kadi iløi'ø dilø por'ti, me nya'ti ki nje kon por rigi rigi, go da'ti in ki nje bær rɔ'ne njekeltakita Luwø'ti. Lo kin'ti, a ingøi kon ki dum kelta'a, kondø'ti ge ki kada ge, ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi.

Takigangi ki dɔboy'ti

¹¹ Go'ti, m'oo kumbær ngar kibo, nda, ki de ki nje kisi dɔ'ti. Dɔran in ki dɔnangi anyinan kɔ takumø'ti, ki kadi de a oo'de gogi el ratata.

¹² Ningø m'oo njekoy'gi, de'gi ki tɔgi ki ngann'gi ki du, rai taa non kumbær ngar'ti kakin. Lo kin'ti, makitu'gi in ki te. Makitu madi ki rangi kare in ki te, ningø in makitu kaji. Njekoy'gi ingøi takigangi kigo lo kulø ra'de'gi'ti ki rai. In takigangi kigo lo ta'ti ki ndangi me makitu'ti.

¹³ Babo tøl ki nje koy'gi ki oyi me'ø'ti adi gogi. Koy ki lo ki koo tøli ki njekoy'gi ki ngømi'de adi gogi. Ningø de'gi pøti ingøi takigangi kigo lo kulø ra'de'gi'ti ki rai.

¹⁴ ɔyi koy ki lo ki koo buki'de dilø por'ti. Dilø por kin ø in koy ki nje nja joo.

¹⁵ Nga ningø de ki tɔ'a in ki ndangi me makitu kaji'ti el, a iløi'ø dilø por'ti kin tɔ.

21

Dɔran ki sigi ki dɔnangi ki sigi

¹ M'oo dɔran ki sigi ki dɔnangi ki sigi, tado dɔran ki kɔkɔ ki dɔnangi ki kɔkɔ gotoi kɔ, taa babo kaa de oo'ø el tɔ.

² Ningø m'oo bebo ki ar njay, adi in Jerujalem ki sigi ø in dɔran'ti rɔ Luwø'ti, to dene ki ra mandi maji isi'n dɔ nja'ne'ti isi nginø ngaw'ne kam be.

³ Ningø m'oo ndu ta madi in ki dɔ kumbær ngar'ti, elta ki tɔgi'ne ene: «Oyi lo kisi Luwø ø re isi dann de'gi'ti kin. Luwø a isi dann'de'ti, ningø ingi a in de'gi li'ø. A isi dann'de'ti to Luwø læ'de.

⁴ A bær mann non mbonyi mbonyi kum'de'ti. Koy a goto, ndingø ndoo a goto, kuwø ndoo a goto, kon a goto, tado dɔran ki dɔnangi ki kɔkɔ ki nya'gi ki me'ti gotoi kɔ.»

⁵ Lo kin'ti non be, nje kisi dɔ kumbær ngar'ti el ene: «Ki ngø sine kin, m'ra nya'gi pøti toki sigi nga.» Ningø tøl el'm ene: «Ndangi nya'gi kin, tado ta'gi læ'm in ta'gi ki rɔta'ti, in kankum ta.»

⁶ Ningø ilø dɔ'ti bær ene: «Ginn ta gangi nga! M'in Alpa ki Omega, lo kulø ngirø nya ki lo tølta nya. De ki kundø ra'a ø, m'a m'ad'a mann ki ngirø in dɔ kaji'ti kada anyi kare.

⁷ Ningø de ki nje tøti rɔ, m'a m'ada kadikare kin: m'in m'a m'in Luwø li'ø, ø in a in ngonnm tɔ.

⁸ Nga ningø, nje bøl'gi, njekunme'gi el, ki nje ra nya ki low'ø'ti el, ki nje tøl de'gi, ki njera kaya'gi ki njera mboli'gi, ki nje kaw non kagi yo'gi'ti, ki nje ngom'gi, pøti, lo læ'de in me dilø por'ti, ki in por ki on rigi rigi. Lo kin ø, in koy ki nja joo.»

Jerujalem ki sigi

⁹ Malayka kare dann malayka'gi'ti ki siri ki uwøi kɔpi'gi ki siri ki rosi ki nya tuji lo'gi ki siri ki dɔboy'ti ji'de'ti, re el'm ta ene: «Re, m'a m'tɔj'i njenduwø læ Ngonn bati, adi in ne'ø m'adi oo'ø».

¹⁰ Ndil Luwø tøti'm uwø'm, ø malayka aw søm taa dɔ mbal'ti ki boi, ngal, ningø tɔji'm bebo ki ar njay, adi in Jerujalem ki in dɔran'ti rɔ Luwø'ti, ur nanga.

¹¹ Tɔbær læ Luwø unji dɔ'a'ti. Kunjø to to kunjø mbal ki gata in ngayn kin be, ndoloi to kunjø mbal ki bari'ø jasipi kin be, taa de oo lo me'ti to bær be tɔ.

¹² Ndogi bær ki gugi gidø ndrø num, ngal num. Takøy kur me'ti in dɔgi gidø in joo. Ningø malayka'gi dɔgi gidø in joo ngømi takøy'gi ki dɔgi gidø in joo kakin. Ningø

ndangi tɔ ginn koji læ ngann Isirayel'gi ki dɔgi gidø in joo, kare kare, takøy'gi'ti ki dɔgi gidø in joo kakin.

¹³ Kaw ki lo kuwø kadi'ti takøy in mutø, lo kurkadi'ti takøy in mutø, manga takøy in mutø, holo takøy in mutø tɔ.

¹⁴ Ndogi bɔr ki gugi gidi køy, ngirø in ki kindø dɔ ki mbal'gi'ti dɔgi gidø in joo, ki tɔ njekawkulø'gi ki dɔgi gidø in joo læ Ngonn bati in ki ndangi søm'ti, kare kare.

¹⁵ Malayka ki nje kel'm ta kakin uwø nya mbɔji nya ji'ne'ti, adi in gakira ki rai'ø ki ør tado mbɔji'n bebo, ki takøy'ø'gi, ki ndogi bɔr ki gugi gidø.

¹⁶ Bebo kin dowø'gi ki sɔ asi nan, adi ngala asi nan ki tata. Malayka mbɔji bebo kakin ki gakira læ'ne, asi kun nja de dør dɔgi gidø in joo (12.000). Mbɔji ngala num, tata num, kawa ki taa num, asi nan.

¹⁷ Mbɔji ndogi bɔr ki gugi gidi bebo kakin ø, oji ngal ji de te kikil'ø'ti bu ki dɔ sɔ gidø in sɔ, ki go nya mbɔji nya'ti ki malayka isi mbɔji kete kete.

¹⁸ Nya'gi ki indøi ndogi bɔr kakin in mbal ki bari'ø jasipi, ningø bebo inbe in ki kindø ki ør dørɔ'a, adi ndolo to bær be.

¹⁹ Ginn ndogi bɔr ki gugi gidi bebo kakin in ki ra rɔ'a ki mbal'gi ki dangi dangi ki gati'de in ngayn, kadi ndoloi. Ginnø ki døkete in ki ra ki mbal ki bari'ø jasipi, ki nja joo in ki ra ki mbal ki bari'ø sapir, ki nja mutø in ki ra ki mbal ki ndolo, ki bari'ø agati, ki nja sɔ in ki ra ki mbal ki bari'ø emerodi,

²⁰ ki nja mi in ki ra ki mbal ki bari'ø onisi, ki nja mehen ki mbal sarduwann, ki nja siri ki mbal kirisoliti, ki nja jijoo ki mbal beril, ki nja jikara ki mbal topaji, ki nja dɔgi ki mbal kirijopiraji, ki nja dɔgi gidø kare in ki mbal yasenti, ki nja dɔgi gidø in joo ki mbal ametisiti.

²¹ Takøy'gi ki dɔgi gidø in joo læ ndogi bɔr, in mædikøsi'gi dɔgi gidø in joo tɔ. Ningø ta ndogi ki ra in ki ra ki mædikøsi kare par ki dɔ'ne. Tambalo ki bebo'ti in ki ra ki ør ki dørɔ'a, adi de oo lo me'ti to bær be.

²² De oo Køy læ Luwø me bebo'ti kin el. Køy ø, in Burøbe Luwø inbe ki nje tɔgi pøti tɔ, Ngonn bati tɔ.

²³ Bebo kakin aw ndoo kadi eke nanyi ki kadi oo'n lo el jagi, tado kunjji Luwø unji dɔ'a'ti, ningø Ngonn bati in lambi ki kadi oo'n lo.

²⁴ Ginn be'gi ki dangi dangi njiyøi kunjø'ti, ø ngar'gi ki dɔnangi'ti ne rei ki nyakingø'gi læ'de me'ti tɔ.

²⁵ Takøy'gi ki kur me bebo'ti kin a rai tagira ba ki ndø'gi pøti, de a uti'de el, tado lo a ndul me be'ti kin el.

²⁶ Nga ningø, de'gi a rei ki nyakingø'gi ki nya tɔbar'gi læ ginn be'gi ki dangi dangi me'ti.

²⁷ Nya madi kare ki to njen a ur me'ti el, taa de ki njera nya'gi ki maji koo el, ki nje ngom a ur me'ti el tɔ. In de'gi ki tɔ'de in ki ndangi me makitu kaji'ti læ Ngonn bati par ø a uri me'ti*.

22

¹ Malayka toji'm mann ba kaji, ki ndolo to bær be ki isi uwø ki tɔgi'ne lo kisi Luwø'ti in ki Ngonn bati.

² Nga ningø, dana ngawdann bebo'ti, ki dann baji mann'ti ki tɔ joo, kagi kaji ki te ki kandi'ne nja dɔgi gidø in joo me bal'ti ki kare ra non. Nanyi kare ø te ki kandi'ne, nanyi kare ø te ki kandi'ne, ø mbi'ø in kin kaji ginn be'gi ki dangi dangi tɔ.

³ Nya madi ki kadi to Luwø a mann'n'ø goto.

Kumbær ngar kisi Luwø in ki Ngonn bati a in me bebo'ti, ningø njekulø'gi læ Luwø a awi non'a'ti kadi to gosi'ø.

⁴ A oyi takumø, ningø tɔ'a a in ki ndangi nati non'de'ti.

* 21:27 21.27 23-27; Ejay 60.19-20, 60.3-5, 60.11, 52.1; Ejøkel 44.9

⁵ Lo ki ndul a goto, de a aw ki ndoo kunji lambi el num, kunji kadi el num, tado Burøbe Luwø a buki kunji'ne do'de'ti, ningø a onyibe ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi.

Re Jeju Kirisiti

⁶ Go'ti, malayka el'm ene: «Ta'gi kin in ta'gi ki røta'ti, in kankum ta. Ningø Burøbe Luwø ki nje kadi gosi de'gi ki njekeltakita'a'ti, ulø ki malayka lø'ne kadi toji njekuløbø'gi lø'ne nya'gi ki a rai nya ndøkba adi'de gøri.»

⁷ Lo kin'ti, Jeju el ene: «Oyi, m'a m're ngøsine, ningø de ki njengøm go ta'gi ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin in nje rønøl.»

⁸ M'in Jan, m'oo nya'gi kin ki kum num, ki mbi'm num. Ningø go koo'ø'ti ki m'oo ki kum ge, ki mbi'm ge, m'osi nanga nja malayka'ti ki toji'm nya'gi kakin kadi m'osi kurø.

⁹ Nan in el'm ene: «Ononyi kadi ra nya kin. M'in njekulø to in be, to ngannkon'i'gi ki in de'gi ki njekeltakita Luwø'ti, ki de'gi pøti ki njengøm go ta'gi ki me makitu'ti kin maji, be to. In Luwø ø maji kadi øsikurø.»

¹⁰ Ningø ilø'ti bay ene: «Ta'gi ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin, ononyi kadi iyø adi to, tado dokagilo ki kadi nya'gi kin a rai nya in ndøkba nga.»

¹¹ Nga ningø kadi de ki njera nya ki lowø'ti el, kadi nanyi ki lo ra nya ki lowø'ti el'ti lø'ne, ø de ki nje ra nya'gi ki to njen nanyi ki lo ra'a'ti to. Ningø de ki nje ra nya ki dana kadi nanyi ki lo ra nya ki dana'ti to. De ki nje kar njay nanyi ki lo kar njay'ti to.

¹² Lo kin'ti, Jeju el ene: «Oyi, m'a m're ngøsine! M'a m're ki nyakugø goji kadi m'adi de ki ra kigo kulø'ti ki ra.

¹³ M'in Alpa ki Omega, m'in ki Døkete ki ki Døboy'ti, m'in Lo kulø ngirø nya ki Lo tolta nya*.»

¹⁴ Nje rønøl'gi ø in de'gi ki nje togi ku'gi lø'de kadi to ingøi tarow kusø kandi kagi koy el, ø kadi uri ki takøy me bebo'ti.

¹⁵ Ningø kadi de'gi ki nje ra kulø lø busi'gi, ai gidi bebo'ti, nan'ti ki de'gi ki nje mboli, ki de'gi ki nje sangi nan kaya'ti, ki de'gi ki njetolde'gi, ki de'gi ki nje kaw non kagi yo'gi'ti, ki de'gi ki ndigi ngom in njekelta ki ngom to.

¹⁶ «M'in Jeju, m'ulø ki malayka lø'm kadi mannaji nya'gi ki røta'ti kin ki rø Njekawnan'gi'ti. M'in de ki ginn koji'ti lø Dabidi, m'in Ngawnden ki njekuwø taginnlo'ti.»

¹⁷ Ndil Luwø in ki dene ki nje ngaw eli eyina: «Re!»

Ø kadi de ki oo do ndu ta'gi kin ene: «Re!»

Kadi de ki kundø mann ra'a, re, ø kadi de ki ge kanyi mann kaji, ingø kare um ndogi el to.

Tølta ta

¹⁸ M'in Jan m'ilø ndu'm do ta'gi'ti ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin be: De ki ilø nya madi do'ti, Luwø a buki tuji'gi ki in ki kelta'a me makitu'ti kin do kon'ti li'ø.

¹⁹ A re de ør nya madi me ta'gi'ti ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin to ø, Luwø a ør nya maji ki søw do'a kø me kagi koy el'ti num, me bebo'ti ki ar njay num. Adi in kagi koy el in ki bebo ki ar njay ki in ki kelta lø'de me makitu'ti kin†.

²⁰ Ningø de ki nje kaw ki ndu do ta'gi'ti kin toki in ta'gi ki røta'ti el ene: «Oyo, m'a m're ngøsine.»

Amen! Re, Burøbe Jeju!

²¹ Kadi memaji lø Burøbe Jeju in nan'ti sese pøti.

* 22:13 22.13 12-13; Ejay 40.10, 62.11; Pa'gi 28.4; Jeremi 17.10 † 22:19 22.19 Ndukun ki nja joo 4.2, 13.1